x

2 vols

4/- 3/6 cash

COMMENTARII PERPETVI
IN
CLASSICOS
ROMANORVM SCRIPTORES.

VOLVMEN V.

COMMENTARIVS

IN

M. ACCII PLAVTI

QVAE SVPERSVNT

COMOEDIAS

CONSCRIPTVS

A

BENI. FRID. SCHMIEDER.

[Vol. 1]

GOTTINGAE, MDCCCIV.
SVMTIBVS HENRICI DIETERICH.

COMMENTARIVS PERPETVVS

IN

Titus Maccius

(M. ACCII) PLAVTI(us)

QVAE SVPERSVNT

COMOEDIAS

CONSCRIPTVS

A

BENI. FRID. SCHMIEDER.

GOTTINGAE, MDCCCIV.
SVMTIBVS HENRICI DIETERICH.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
AMPHITRVONEM.

IN PROLOGVM.

v. 1. 4. 8. 13. *vt* beneficia me in vos conferre cupitis maxima, v. 15. 16. ita linguis animisque fauere debetis huic fabulae, et v. 18. 19. ne inania derideatis, quae loquor beneficia mea, Mercurium me esse sciatis, a Ioue missum. Mercurio autem non negotiatorum modo deberi putabantur lucra v. 1-3, et in priuatis cuiusque rebus rationes expeditae (vt alii potius in ipsorum, quam ipsi aliorum in aere sint) v. 4-7, sed nuntii etiam, qui vniuerso veniant populo exspectati v. 8-10. Nuntiis praeest et lucro v. 11. — v. 1. *vostris, voltis* pro *vestris, vultis* Plauto vsitatissimum, priscorum, ni fallor, potius communem, quam suam Vmbri peculiarem pronunciationem secuto — 2. sunt, qui *laetum lucris* iungant, vt *Deus Lucrius* intelligendus sit, qui lucro faciundo faueat; alii malunt *fetum lucris*, qui lucra pariat; alii *laetos*, quod iungunt cum *vos;* plerisque vero *laetum* actiue videtur adcipiendum, qui laetos faciat, propitium: me lubentem vos lucris adficere — 5. pro vulgari *peregre* codd. nonnulli habent *peregri*, et Charisius ait: *peregri* in loco, *peregre* ad locum significat; quae vero distinctio argutior videtur mendi, paucis in locis obuii, defensio, quam veterum ex vsu dicendi probabilis. Plautus ipse v. c. Pers. 1, 1, 30. bis habet *peregre est* — 13. *me adprobare*, vt vos rebus secundis iudicem dignos, ideoque *adniti*, vt vos earum compotes reddam — 24. *precario* apud Ciceronem quoque et Livium verbis *petere* et *rogare* additur, h. l. quod cupit, precibus quam imperio suo mavult concedi — 26. *ille Iupiter*, histrio Iovem scenicum acturus — 29. *praetimet:* histrioniam antiquitus faciebant serui, quorum quantum, vt placerent, interfuerit, Plaut. Cist. sub

finem docet: *qui deliquit, vapulabit; qui non deliquit, bibet* — 31. *contagione mei patris* qui, ex hominibus natus, non nisi humanam conditionem mecum potuit communicare. Lectio *meae matris* sc. Maiae, probari nequit, quod fassus iam est, se non nisi scenicum esse Mercurium. *Contagionem* quidam explicant *exemplum:* patris metus et mihi metum incussit — 32. *pax* hoc versu non bello, sed imperio videtur obponi, quare v. 33. *Iustam rem et facilem* (iustum aliquid et facile) *esse oratum a vobis volo.* τὸ *esse* ante *oratum volo* in hac participii constructione posteriori quidem aetate omitti coeptum, subaudiendum tamen est — 34-36. *iuste* ita vt decet *sum orator datus* orare iussus sum: neque enim, qui me miserunt, iniqua postulant, nec vos estis ii, qui, quod aequum est, possitis denegare. Acidalii emendatio v. 34. *nam iuste ad iustos iusti sum orator datus* nisi omni esset codd. auctoritate destituta, videretur recipienda — 39. *velle, quae velimus* bene cupere nobis. Most. 3, 2, 53. *velim quae velles* miserantis est — 40. *ego et pater* dii isti, quorum personas ferimus — 44. 45. *quis* (quibus) *benef. archit.* quorum beneficiorum Iupiter est auctor, cuius sine nutu ceteri dii benefacere vobis non potuissent — 47. 48. *id, quod bonis* vobis, quia boni estis, *boni faceret, arbitratur* intelligit, *gratum sibi esse a vobis*, grato animo adnosci bonum, a se profectum 49. ideoque arbitratur beneficia sua in vobis recte esse conlocata. Sic apud Terentium Eun. 3, 1, 6. et Heaut. 2, 2, 21. *grata mihi esse* pro: gratiam mihi conciliare — 50-63. populum romanum adparet hilaritatem comicam tragicae praeoptasse seueritati — risum commosse oportet id quod *se, Deum,* v. 53. *posse* et 57 *scire* gloriatur — *Tragicocomoediam* adpellat, non ob materiam, quae omnis est ad risum composita, sed ob diuersam personarum conditionem, quod diis regibusque in tragoedia, priuatis autem hominibus et seruis in comoedia locus suus est — 64-96. duplex fraus poterat histrionum laudi obsicere, altera spectatorum, qui palmam merentibus praereptam indignis fauore suo ambibant, histrionum altera ipsorum, qui plausores sibi redemerant. Orat igitur Mercurius, vt disponantur per caueam *conquisitores*, ὠτακουσταὶ, qui deprensis in fraude spectatoribus togas auferrent in pignus, histrionibus autem ornamenta et corium conciderent — 66. *spectatoribus* conquisitores fiant (quo verbo v. 83.

vtitur) i. e. adponantur — 70. *artifici* ſcenico, hiſtrioni — 72. Aedilium, qui ludis praeerant, erat, palmam dare, quam ſi *quoi* alicui *duint* dederint indigno *perfidioſe* contra fidem — 73. 74. non minus peccabant, quam ſi ſuum ipſorum eſſent magiſtratum ambitu adepti. *Sireemps* et *ſirempſe* Feſtus explicat: quaſi *ſimilis res ipſa.* Vocabulum hoc apud Romanos in legibus ſcribendis erat ſolenne — 75 - 78. *fauitor* fautor. Non vlla fraude, ſed vna quidem virtute, cuiusuis conditionis hominibus laus eſt quaerenda, 79. quae merenti non denegabitur, 80. ſi illis fides eſt, *quibus eſt res in manu* qui poteſtate pollent praemiorum diſpertiendorum — hiſtrioni aut 83 fraude laudem adpetenti, aut 84 excellentioribus maligne nocenti, *ornamenta* ſcenica et *corium* perſonam coriaceam conquiſitores concidant. Alii *corium conc.* explicant tergum loris diſcindant — 86 - 96. Iovi autem hiſtrionum res curae eſſe, nouum non eſt, qui ipſe (interdum) hiſtrioniam facit (partes in fabula ſuscipere non dedignatur) verbi cauſa *anno* ſuperiori (ſic et Menaech. 1, 2, 22. *anno* eſt: ante annum) Iupiter nodum fabulae expediuit inplicatiorem (Deus ex machina). Carpere autem Plautus poetam videtur, qui Iovem non ſua ſponte et repente interueniſſe finxerit, ſed in proſcenio (inter agendum) inuocatum prius — in Tragoediis autem *certo prodit*, i. e. Iovem prodire vſitatum eſt. Noſtra autem fabula ex parte ſaltem Tragoedia eſt. Io. Meurſius, quem non pauci viri docti ſecuti ſunt, quum *Nannium* apud veteres memoratam reperiſſet, meretricem, a ſplendore veſtium *proſcenium* dictam, v. 90. omnium codicum auctoritate neglecta, pro *anno quum in proſcenio* ponere auſus eſt *Nannio in proſcenio.* —

v. 97. *Haec vrbs eſt Thebae* hanc ſcenam animo concipite eſſe vrbem Thebas — *in illisce* quas digito monſtrat *aedibus* — 98. 99. *Perſeo,* Iovis e Danae filio, ex Andromeda filii erant *Alceus*, Amphitruonis pater (Herculis auus, qui inde *Alcides* cognominatur), *Sthenelus*, *Meſtor* et *Electryon*, Alcumenae ex Lyſidice, Pelopis filia, pater — 100. 1. Meſtoris autem filia, Hippothoe, a Neptuno compreſſa, Taphium peperit, qui, Echinadibus inſulis in ora Acarnaniae potitus, Teleboas ſuos nominatos filio reliquit Pterelae. Amphitruonem, ob Electryonem ſocerum fortuito clauae, qua bouem petebat aberrantem, ictu percuſſum, Sthenelus Argis expulit; ſed Creon, Thebarum rex, receptum expiauit, belloque contra Tele-

boas praefecit — *poplo* populo — 102 - 11. Alcumena grauida e marito Iphiclum, e Iove Herculem vno mox partu in lucem est editura — 104. *Nam*, quod codd. habent, exspectari iuberet causas ante dictorum, quae nec adferuntur, nec desiderantur; *Iam* vero, quod Pareus recepit, transitum inchoat ad amorem Iovis furtiuum, de quo Mercurius statim locuturus est — *vt* sit p. m. est: qualis sit, nempe 105. quam *liber*, qui nullis ipse se coerceat, aliorumue coerceri patiatur frenis, *harum rerum multarum* quo minus quam plurimas mulieres in stuprum inliciat (in voce *harum* priori histrio syllabae tono putandus est inmoratus esse, et, quod non praecedit, cui *harum* respondeat, quae sint *hae* res gestu aliquo indigitasse) et 106. si qua mulier complacita ei prae ceteris sit, *quantus sit amator*, qui, vt potiatur ea, nihil non conetur — 107. *clam virum* vsitatius *viro* — 108. *vsuramque* etc. fallit mulierem, donec libido sua sit satiata — 112. *nunc* hoc ipso tempore — 113. 4. Nota est fabula, Iovem eam, qua Herculem genuit, noctem tribus noctibus fecisse aeque spatiosam, vnde apud Statium: *ternox Herculea*, et Hercules poetis dicitur τρισέληνος et τριέσπερος vid. Act. 1. sc. 1. v. 115 sqq. — 115. quo facilius Iupiter Alcumenae expugnaret pudicitiam, Amphitruonis formam induit — 116. *ornatum* dicit ridens, procedit enim 117. seruili *schemà* i. e. habitu. Erat *schema* paenulae seruilis genus. Saepenumero autem antiqui neutra declin. tertiae in *ma* flectebant secundum declin. primam, feminine enunciata — 118. *antiquam rem* quae antiquissimis temporibus inter Iovem Alcumenamque adcidit — *nquam a. v. prof.* comoedia haec repraesentabit nouam, quasi res hodie geratur — 119. ornatus incedo, non vt Mercurius soleo, sed nouum in modum, vt seruus — 120. sicut et Iupiter *eccum* quando in conspectum vestrum veniet 121. non consueto suo, sed Amphitruonis ornatu prodibit — 123. Versiformis quidem Iupiter potius erat, quam *versipellis*, at magis tamen comice hic deus pellem, quam formam, vertisse dicitur. Iovis autem, vt mulieres deciperet, metamorphoses narrantur duodecim, quo e numero notissimae continentur hoc disticho: *Taurus, Olor, Satyrus fit, et Aureus Iupiter, ardens Europen, Leden, Antiopen, Danaen.* — 131. *animo morem gerit* libidinem explet suam — 132. *complexus* eam, *cuius* etc. — 133. *illi* pro: illic, Plauto vsitatissimum.

Legio proprie exercitus romani pars, interdum ponitur pro exercitu ipſo, eoque exterarum quoque gentium, apud Livium Gallorum et Carthaginienſium, apud Plautum ſaepius, h. l. Thebanorum, v. 136. Teleboarum — 137. de his *donis* vide Act. 1. ſc. 1. v. 104. et Act. 2. ſc. 2. v. 128 ſqq. — 141. nomen *Soſia*, quod pauci hic addunt, in codd. non reperitur — 142. internoſſe *nos*, Iovem a vero Amphitruone, et me a vero Soſia — 143. in *petaſo*, pileo viatorio, *pinnulas* paruas alas — 144. *torulus aureus ſub petaſo* capillis dignoſcetur, Athenienſium more ſub petaſo in conum fibula aurea congeſtis — 151. *adeſi, ferit.* Veniebat quidem Soſia, ſed non eo vsque venerat, vt *ferire* ſeu fores pultare poſſet, eiusque ab aedibus abigendi (quo minus propius adcedere ad eas poſſet) conſilium Mercurius cepit. Ingenioſe igitur Palmerius emendauit: *adeſte* (animo, adtenti ſitis, ſpectatores) *erit operae pret.* etc. Potuit quidem *erit* non expreſſum eſſe, quod vero, ſi abeſſet, ſubaudiendum tamen foret, et vnum *e* in adeſte librarii negligentia in *f* mutatum eſſe, ſumendum eſt. Meurſius autem nihil vult mutari: *ferit* poſitum putat pro *fuerit*, vt *volero* reperitur pro *voluero* etc. Eius igitur ex mente ſenſus eſſet: *adeſt* propius iam adceſſit Soſia, nam verba loquentis poſſunt iam audiri *fuerit op.* pret. etc. Caſtalio autem vulgatam lectionem defenſum iuit 1. auctoritate codicum: ſed hanc Meurſius prorſus non imminuit, Palmerius, vna modo litera mutata, ſenſum reſtituit optimum. 2. Soſiae feſtinatione; quae vero, qualis fuerit, exinde adparet, quod A. 1. ad verſum vsque 135 garrit, priusquam domum ire paret. 3. quod Mercurius, ne pultaret Soſia oſtium, adeo metuerit, vt ei iam pultare videretur. cui vero Mercurius videri poteſt adeo meticuloſus?

IN ACTVS I. SCENAM I.

Soſia et Mercurius vterque ad verſum vsque 184 ſecum. Mercurius Soſiam ab initio ſtatim videt, Soſia Mercurium a verſu demum 136.

1. *audax* periculum temere ſpernit, *confidens* ſe certe elabſurum eſſe ſperat — 2. *iuuenum* athenienſium graſſationes nocturnas; et 3. *Tresv.* triumuirorum capitalium Romae contra turbatores ſecuritatis excubias; vtrasque et Thebis metuendas eſſe, comica quidem licentia dicit —

2. *hoc noctis* tempore, nocte ſera — 4. carcerem per iocum vocat *cellam promt.* vnde cras promar flagro caedendus — 5. 6. nimiam perſtringere videtur legis alicuius romanae, bello punico ſecundo latae, ſeueritatem, quae noctu in via deprenſos, quidquid excuſarent, effugere non patiebatur flagrorum contumeliam — 7. *hom. octo validi* lictores triumuirorum capitalium — *vt incudem* malleis, ſic me flagris: Merc. 2, 3. 81. habet: *flagris pinſere* — 8. *hoſpit. publ. adcip.* carcere includar publico; hunc quidem honorem ciuitatem ſibi, e bello reduci, habituram eſſe iocatur — 9. *inmod. heri* qui modum excedit in laboribus mihi, ſeruo ſuo, inponendis. v. 17-19. — *ad haec coeg.* — 10. *ingr. excit* inuitum miſit — 11. *idem* eumdem in finem — *hoc* pro: huc — *luci* pro: luce — 12. *ſeruitus opulento hom.* ſubſtant. c. caſu verbi pro *ſeruire opulento hom.* durum eſt — *hoc* ob hoc — 14. *adſiduo* pro: adſidue, vix vno negotio peracto, non deerit, quod mandetur, aliud. Plerique autem interpretes rariorem vocis ſignificationem locum hic habere volunt, vt *adſiduo* idem ſit, quod *opulento, diuiti* — 15. *adeſt opus,* ſi *ad* genuinum eſt, intelligo: ne recreandi ſpatium tibi detur, ſemper noui quid, quod imperet, in promtu eſt — *dicto op. adeſt* nuntiandum aliquid eſt (qua de cauſa ipſe iam media erat nocte miſſus) — 16. *diues operis* explicant: qui operis i. e. ſeruis abundat. Sed forſan eſt *div. operis* faciundi, cui ſatis ſuperque eſt, quod imperet, ipſe vero *laboris expers* — 17. *homini* opulento v. 12. — *adcidit libere* libitum forte erit. Sic apud Terent. Andr. 1, 5, 28. *quod meo cumque animo lubitum eſt facere* — *poſſe* ſe, diuitiis fretus *retur* — 20. *expetunt* adcidunt, ſeu: heri diuites multa expetunt iniqua *in ſeruitute* a ſeruis — 22. *ſatius eſt* aequius eſt, maiori equidem iure quererer — 23. *potivit* forma actiua. *pot. ſerv.* me pro ſeruo vtitur — 25. pro *verbero* reperitur lectio *verbo*, facilior quidem: hodie ſeruus tantum vocor; at Plautus non ſe, ſed Soſiam verberonem dixit: ego, hodie qui fui liber, *ſum vero* iam *verna*, aequo tamen animo hoc ſeruitutis fero, quid quaeſo tu *verbero* quereris, verna natus? — *numero* explicant: cito, ſtatim; rectius forſan: pro ſingulis meritis deinceps, ſeu: ita, vt merita deinceps enumerem, id quod a verſu 31 orditur. Quidam pro *numero* poſuerunt *nunc vero,* quod facilius certe intellectu eſſet — *mihi in mentem fuit* expediunt quidam *in mente.* Sed et Cic.

graeca hac ratione dixiſſe putatur *in* praedonum *poteſtatem fuiſſe*, et aliis non paucis exemplis viri docti defenſum hanc lectionem iuerunt — 26. (me) *aduenientem grat. ag.* pro: *aduenięns – adloqui* deos ſalutare Ter. Phorm. 2, 3, 81. quod ſolebant, qui peregre redierant — 28. *occillet* contundat, ab *occare* deriuatur — 27 - 29. Diis gratias deberi faſſus, quid vero ſuae ſibi nequitiae conſcio dii debeant, non diffitetur! — 31 - 39. enumerat deorum in bello, ex quo rediit, de hero exercituque et ſociis eius merita — 32. *potiremur domum* cum adcuſ. vt ſaepe; idem eſt, quod 33. *reuen. domum* vnde in bellum eramus profecti — *duello* bello — *internecatis* non: interfectis, ſed: coactis, vt victas manus darent v. 100 ſqq. — 35. pro *qui* Meurſius ponendum iudicauit *quod;* recte, opinor; oppidum id, quod obiecit — 38. *adorea* pro: laude bellica, apud Hor. quoque 4. od. 4. reperitur — 40 - 47. Sic fere, qui laeta nuntiant, ipſorum videri cupiunt partes in re gerenda non fuiſſe nullas — 43. *mentiri* dicunt eum, qui fallere velit, at *mendacium dicere*, qui ipſe falſus ſit. ſed hoc certe loco *mend. dic.* eſt: ſcientem volentemque falſa dicere — v. 49. 50. *del. v. prim. princ. eos leg.* delectos principes legat — *ſent. u. d. ſuam* ſuo Amphitruonis nomine. Romani, antequam hoſtilem in modum adgrederentur, repetere res ſolebant per fetiales — 53. *Arginos* ſequutos Amphitruonem Argiuum; pars ſociorum pro exercitu vniuerſo — 55. *expugnaſſere* expugnaturum eſſe — 56. *iterarunt* Amphitruonis mandata iisdem verbis pertulerunt — 57. *viribus* iungendum cum *ſuperbi*, quos vires ſuae ſuperbos reddebant — 58. *feroc. l. n. increpant* adroganter in legatos inuehuntur — 63. *nimis* mirifice *pulcris* inſigniter ornatis — 65 - 67. *more, modo* ſecundum ſuae vterque exercitus gentis artem bellicam diſpoſitus inſtructusque — 68. *in medium* inter vtrumque exercitum campum, in quo ad proelium deinde erat concurrendum — 70. 71. Idem inter Romanos Albanosque conuenerat Liv. 1, 24. — 77. *id quod* quantum — verba *id quod quisque poteſt et valet* nonnullis videntur gloſſa, ad interpretandum τὸ *pro ſe quisque*, ſed codd. auctoritate firmantur — 80. *manus* exercitus — 82. pro *Vicimus* Gruterus legi vult *Vicinius* (noſtri ingruunt), quod victos nondum fuiſſe adpareat, ſed contra MSS. Inpetus certe Teleboarum erat retuſus, acie eorum inter fugae pugnaeque conſilium nutante — 83. *in ſe* explicant: in caſtra,

ſeu: domum quisque ſuam — 84. *ſtatim* hic non eſſe puto: ſine mora, ſed: loco non cedens, vbi ſtabat. cf. v. 120. — 86. ſic de Catilinariis Salluſtius: quem quisque viuus pugnando locum ceperat, eumdem, anima amiſſa, corpore tegebat — 88. *inducere* cum Lambino explicare malim *inuadere*, quam mutandum putare — 91. *foedant* vulnera infligunt — iungendum *iure proterunt* et *copias iniuſtas* — 92. *perperam* aliter, ac res geſta eſt — 94. *perduelles* hoſtes, auctores belli iniuſti — 95. *vertentibus ſe* verſis — 96. Pterelae fuiſſe dicitur capillus, a quo vita eius felicitasque penderet, quem quum Cymaetho, filia Cephali, qui caſtra Amphitruonis ſequebatur, amore capta, inpia ſubcidiſſet manu, vinci miſellus obtruncarique facile potuit — 98. edaci huic homini diuturnitas pugnae nulla re, quam ieiunio ſuo, memorabilior eſt — 102. Sic Collatini Liv. 1, 38. — 105. *qui* ablatiuus ſaepiſſime obuius pro *quo*, aut, vt h. l. pro *qua*, e qua patera — 110. vt tota Soſiae imago in Mercurio ſit, non *formam* eius ſolum in ſe cepiſſe vult, ſed et *facta* habere *moresque* eius ſimiles. Cetera facilia intellectu ſunt: *ſtatus* autem non *ſtatura* eſt, quae, procerusne an quadratus puſillusue aliquis ſit, ad formam pertinet, ſed ſtatus eſt modus corporis gerendi incedendique, qui ita ſolet homini cuique eſſe proprius, vt noti homines e longinquo iam discerni eo poſſint — 113. *telo ſuo ſibi* pro: ſuo ipſius telo. Sic et Capt. Prol. 5.: ſeruiat *ſuo ſibi patri* et 1, 1, 13. *ſuo ſibi ſuco* viuunt, Poen. 2. v. 40. quod Terent. imitatus eſt Dram. ſecund. 4. v. 35. (vulgo Adelph. 5, 8, 35.) *ſuo ſibi* hunc *gladio* iugulo; et nuc. 3, 2, 30. *mea mihi.* Elegantius hoc ſonat, quam eſt, hoc enim *ſibi* et *mihi* plane nequit defendi. Adcidit nimirum elegantibus Romanis, vt in ſtudio linguae ſuae expoliendae nimii in nonnullis eſſent, auderentque, quae linguae ſuae natura non pateretur. Iſtiusmodi etiam eſt, ſi in *non modo non, ſed etiam* alterum *non* perſpicuitatis cum dispendio omittunt, aut ſi in *contingit mihi eſſe felici* regimen *τοῦ eſſe* negligant etc. — 115. ad 120. vid. Prol. 113. 114. — 116. *Nocturnum* recte, opinor, explicant plerique: *Noctis deum* qui, vino ſomnoque ſepultus, diei, pro muneris ratione, cunctetur cedere. Alii Nocturnum pro Veſpero, et hunc pro Lucifero ſumendum putant, ſed Veſperuginem non obcidere v. 119. ſeorſum queritur — 117. *Septemtriones* Vrſa maior: ſeu vtraque, Helice et Cynoſura —

118. *Non quoquam*, *atque* non alium in locum prouoluitur, non alio nunc loco conſpicitur, *atque* eo, quo eſt orta — 119. *Iugulas* intelligunt Orionem; alii, cum Manilio, duas Cancri ſtellas, aſellos dictas, quod iugulae ſeu iunctae videantur — 120. *ſtatim ſiant ſigna* nihil promouent a ſuo quodque loco – *die* vt ſaepius pro *diei* — 122. *opt. opt.* opt. παρήχησις. ſic Capt. 4, 1, 7. — 123. vid. Prol. 113. 114. — 124. *perpes* i. q. perpetuus — 126. vt ſupra Nocturnus diſceſſum, ſic Sol moratur ortum, vterque ebrius, muneris ſui inmemor — 127. *pluſculum ſeſe in coen. inuit.* plus aequo bibit — 130. *ſis veni.* hoc *ſis* e *ſi vis* putant contractum. ſaepe quidem rogantis eſt, hoc vero loco comminantis, *ſi audes* — 131. *Vbi ſunt* etc. hiſtrionem, haec quum diceret, oculis luſtraſſe puto ſpectatores, quaſi conquiſiturum iſtiusmodi ſcortatores, quos notatos praeberet deridendos — 132. *conducto* cuius nox emta eſt *male* nimio pretio — 133. *recte et ſap. facit* hanc noctem longius producit — 134. *complexus* paſſiue poſitum — 137. *aeque* mox eſt: non magis, mox: non minus. h. l. *aeque meticuloſ.* non magis met. pro: *meticuloſior*, quare ablatiuum comparatiuo adiecit *hoc* – *quem* verſu antec. *video*, *quem* eſſe putem? — 138. ſenſus eſt: furem eſſe puto, qui pallio me deſpoliare velit – *detexere* autem eſt: pannum perficere, deinde: perfectum pannum ab inſtrumentis textrinis detrahere. Soſia igitur, pallio ſuo timens, dicit: pallium iam dudum detextum (perfectum) *denuo* vult detexere i. e. detrahere — 139. *prurire* dicuntur malae, dentes, dorſum, quando plagas inminere ſibi praeſagiunt — 140. *hoſpit. pu. adc.* pugnis me contundet. Sic Rud. 3, 4, 58. meſſis in ore fiet mergis pugneis. Conf. ſupra v. 8. — 145. *ig. magis* ſaepe noſter: igitur demum. Nihil mutaendum eſt: ita magis fiet, vt maiorem etc. — 146. graſſator nocturnus pugnis ventri victum dat, ſpoliis a ſe contuſorum vitam tolerans — 147. Quo magis Soſia metuat, ita latrociniis caedibusque adſuetus vult videri, vt, qui hodie nondum, ſed heri tamen caedes commiſerit, *iam pridem* caedem non commiſiſſe dicat — 148. *in ſop. coll. nudos* pugnis ita oneraſtis, vt exanimes fere facile poſſent ſpoliari — 149. Quintus prodit ſcriptorem romanum, Plauti enim aetate nemo Thebanus nominabatur Quintus — 150. *autumat* dicit, vt infra 260 — 151. *nunc* parabo me ad pugnam — bracchia iactans *ſic colo* meam latronis artem

exerceo — 153. *pugnos edet* a verbo edere, pugnos expediat oportet, ad certamen mecum ineundum; ſed Soſia in ſummo adhuc timore ſuo ſemper iocoſus 154. 5. ſimilat, ſe *edet* illud deriuare ab eſſe, coenare — 157. ſi nihil áliud Mercurius, quam amoliri voluiſſet Soſiam, atque ab aedibus arcere, *tractim* poterat eum *tangere*, vt dormiret, virgaque ſua mulcendo eum ſopire — 158. ſed *peſſimum eſt facinus*, homo peſſimus, in deos maledicus — 159. *nequiter* eius *malam tangere*, leniter, vt non ſentiat, *male diſcit manus* id quidem inpetrare a me nequeo — 160. *alia forma oportet eſſe* eum, Soſia v. ſq. intelligit, et Merc. deinde explicat ipſe: eius os ita contundendum eſt, vt plane áliud videatur factum, vt non noueris, eumdem eſſe hominem, *quem tu pugno* tuo caedendum *legeris*, dignum iudicaueris, qui pugnis a te oneraretur – 161. *interpolare* eſt: addendo mutare, vt quid nouum aut aliud videatur, ac vere eſt – *os ſing. den.* os meum, colaphis tuber, aliud videbitur factum — 162. *exoſſatum os* eſt, in quo oſſa plagis ſunt nudata — 163. *exoſſare* autem proprie eſt, piſcium ſpinas eximere. v. Pſeud. 1, 3, 148. — 164. *vltro iſtunc* procul a me abſit — 165. *ol. ho. quid.* odoror hominem, neſcio quem — *h. n. e. obolui?* miratur, ſe odorem edere — 166. *abeſſe* eum, quem odoror, nunc *haud longe oportet*, verum *longe hinc abfuit* ex odore naribus tetro intelligere vult, longam eum feciſſe viam, vnde ſudore diffluat — 167. *ſuperſtitioſus* hariolus. v. Curc. act. 3. v. 27. — *geſtiunt pugn. mi.* niſum feriendi in iis ſentio — 168. priusquam in me exerceas pugnos, *in parietem* exercendo *domes* niſum iſtum feriendi infringas — 169. *Vox m. a. a. aduolauit* Rud. 2, 3, 3. ſimilat, ſe nunc demum audiuiſſe vocem Soſiae — *volare* Merc. tropice dixerit, Soſia iocans adcipit proprie, dolere ſe 170 quod voci *alas* non *intervellerit*, neſciſſe autem *vocem* ſuam eſſe *alatam* — 171. adparet, non inuſitatam fuiſſe locutionem: malum ſibi arceſſere *iumento ſuo* pro *ſua ipſius culpa*, ipſum ſibi mali alicuius eſſe auctorem — 172. Soſia vero *iumentum* vulgari ſe ſenſu iocatur adcipere — ita etiam *onerare* pugnis proprie adcepiſſe vult, de *onere*, cui portando, de via laſſus, inpar ſit — 175. 6. hiſtrionem oportet voces *Neſcio quis* extuliſſe iunctim, quare Soſia: meum nomen non eſt *Neſcioquis*, ſed Soſia. Gruterus putat, ad οὖτιν Homericum adludi. — Statim poſt *loquitur* v. 175. pergit

Merc. 177. *a dextra vox aures verberat*, quod verbum Sofia ad iocum adripit 178. quod vox mea verberauit eum, luendum erit mihi, vt ille verberet me! — 183. 4. confilium ceteroquin optimum: confidentia tutiores reddit, quam timiditas — 185. *Vulcanum* candelam ardentem *in cornu* in laterna cornea — 186. *qui pu. os exoff.* prodit, eum Mercurii fermonem v. 162. fublegiffe — 187. *vtcumque* vtrumcumque — 188. *Verbero* tu es, Merc. conviciatur, Sofia vero intellexiffe vult *ego verbero* caedo te, in quo *iam* mentitum eum effe arguit, quare Merc. 189. *at iam* etc. mox te verberabo — 192. *linguam tibi comprimam* eft, quod Stich. 1, 2, 57. os tibi obturabo; quod vero *comprimere feminam* eft, ftuprare eam, Sofia intellexiffe vult, Mercurium minitatum effe *inrumationem* — 197. *familiares* e familia Amphitruonis feruos — 199. cognitus nempe, qualis tu familiaris fis, faciam, vt adcipiare, vt fraudator adcipiendus eft — 200. *at fcin quomodo* non intelligo: horum feruus fis, fed: quam familiariter te adcepturus fim? formula haec faepius apud Plautum obcurrit, et plerumque minitantis eft — 201. 2. *fuperbi* malunt equo, curru, lectica vehi, quam pedibus vti fuis. Mercurius autem minatur, Sofiam fe fufti mulcaturum effe ita, vt abire ipfe nequeat, fed ab aliis fit auferendus. vid. Curt. 4, 4, 13. — 203. *quin* indignantis eft, de iure fuo non deceffuri — 210. *malo tuo compofitis* tibi nocituris — 211. *columen* fiue eft culmen, aedium, montis etc. fiue columna, qua fubfulcitur aliquid, mox proprie, vt porticus, mox tropice, vt apud Ciceronem, eft columen rei publicae, apud Terentium, familiae. *Columen audaciae* fenfu priori de eo, quod fummum in re aliqua eft, dici h. l. arbitror: tu homo omnium hominum *audaciffime* — 211. 12. ad ingenium fuum redit Sofia. Mercurius dixerat *confuere dolos*, Sofia conrigit *tunicas confui*. Contra, quod Sofia dixerat *tunicis* (indutum) fe veniffe, Merc. conrigit: *pedibus* eum veniffe (greffum effe), non tunicis — 213-16. *Profecto*, tribus verfibus quinquies repetitum, lufum aliquem prodit. *Certum* obponitur arbitrario; Merc. autem dixerat: *certo* ped. non tun. venifti; hunc igitur τοῦ *certo* in re non arbitraria vfum Sofia ridet: *ita profecto;* dici enim non minus poteft *venire tunica* indutum fcilicet, quam *venire pedibus* fc. greffum. Merc., lufum hunc aegre ferens, repetit eius *profecto* cum comminatione, quam mox certiffimam Sofia fenfurus fit.

Nihilo minus Sofia ridere illud *profecto* pergit, adiecta infuper iurandi formula *edepol.* Nunc Merc. iratus, repetito *pŏl profecto* pugnum ei in os infligit, adiiciens: *hoc* quod iam vapulas *quidem profecto certum eſt, non arbitr.* Hunc igitur verfum 216, quem Gruterus Sofiae tribuit, Mercurio vindico, cum linguae verberibus plagas iungenti — 217. Qui fidem alicuius obfecrat, auxilium eius contra aliorum vim inplorat, hic vero *tuam fidem obſecro* eft: victas manus do, trado me in poteftatem tuam, vt me verberare defínas — 218. *perii* exclamat Sofia, non aufus dicere, fe effe eum, qui erat — *parum et. praed.* quod adhuc tibi adcidit, parum eft, *praeut fut. eſt* comparatum cum eo, quod te adhuc manet, multo adhuc magis verberabere — 219. *vſū feciſti tuum* adludit ad id, quod Romanis eft *vſu capere* — 220. iterum caefus quiritat, fidemque populi inplorat — 224. Sofia haec fubmiffa voce, aut auerfus dixit, quare Merc. 225. *etiam muttis?* tecum murmuras? vid. Mil. 2, 6, 83. — 226. *qui nunc vocare?* quale nunc dicis nomen effe tuum? — 228. *Amph. ſocium* metuens plagas negat, fe dixiffe, *Soſiam* fe effe; fed dixiffe *Socium*, Merc. autem vicinitate foni effe deceptum — 230. Quod Merc. dicit rationem Sofiam *fugiſſe*, hic, id pugnos feciffe, fe fcil. *fugiſſe* non verberaffe optat — 236. ridiculum ius iurandum Mercurii per Mercurium, qui ipfe erat, qui, fi Sofiam fallat, iratus effe iubetur, non fibi iuranti, fed ei Sofiae ipfi, cui pacem adiurat — 242. *viuus* quamdiu viues. — 243. *alienabis* vt ex ea familia non fim, e qua fum — 244. plures funt Amph. ferui, fed ego vnus eorum vocor Sofia — 246. *qū. m. praed. vit. tib. eſt* qui me negas effe fanum, ipfe fanus non es — 247. *malum!* ab indignante interiicitur — 248. hac *noctu* ab obfoleto *noctus* effe putatur, i. q. *nocte* — *port. Perſ.* mari Euboico, in quo, non procul a Thebis, claffis perfica fteterat — 252. *hercle* Plautus, fciens forfan, vt rifum moueret, Sofiam inducit iurantem *per Herculem*, ea ipfa demum nocte nafcendum — 260. *autumare* dicere — 264. *eloquutus eſt* recte refpondit — 266. primum in ipfa annulorum materia nudae habebantur literarum notae, gemmae autem, poftea addi coeptae, infigniebantur imaginibus — 273. *hirnea* vas vinarium minus, lagena — *ingr. e. v.* rem acu tetigit — 274. *eam* hirneam *vini*, *vt* vinum *matre* vite *natum erat* i. e. *meri eduxi* ebibi. quia *natum* dixit, ad-

dit *eduxisse* educasse — 282. *saltem*, tandem, aliquem tamen me esse oportet — 283. *vbi* desiero tuam Sosiae personam sustinere — 284. *Nunc* etc. Satis aperte prodit Mercurius, se depositurum rursus esse Sosiae personam, sed, quod spectatoribus erat intellectu facillimum, Sosiae non mirum est, fuisse miraculo — *ignobilis* qui nemini in hac familia notus es — 287. notari volunt *tam* et *atque* sibi respondere: sed quis eius Plautum negligentiae arguat, vt in mente habuerit *tam consim.* mihi *est, atque ego* similis mihi sum. Quis dicet, hominis figuram similem esse eius figurae? Sed post *similis* non raro sequitur *atque*, h. l. *consimil. est, atque ego* similis eius figura est meae. *tam* vero non trahendum est ad *atque*, sed auget τὸ *consimil.* i. e. tam valde, in modum adeo mirum — 288. *tonsus* pro tonsura, *nasum* pro nasus — 290. *cicatricosum* cf. v. 124. — 294. *quadrig.* etc. si, quam velocissime quidem fieri possit, effugere coneris. Alatas enim Iovis quadrigas fulminis celeritatem aequasse constat — 297. *tuae* herae, cuius marito seruis, quae vero Alcumena non est hera mea — 298. *inritassis* inritaueris — 300. *vbi ego perii?* vid. Mil. 2, 5, 19. — 303. *Viuo* etc. vnam Lambini interpretationem veram esse arbitror: mihi imago mea praefertur viuo, quod mortuo nemo faciet. Illum enim alterum, quem, qui esset, ignorabat, et cuius imaginem suae descripserat ante simillimam, viuo sibi ita iocatur praeferri, vt Romani funeribus defunctorum imagines curabant praeferendas, quem honorem mortuo sibi tributum iri, sperare seruus nullo modo posset. Ianus Douza ludos Principum in funeribus gladiatorios respici putat: viuus ludificor ego, cui mortuo nemo ludos faciet. Hoc vero Sosiae cum innumeris aliis esset commune, vt, viui ludibrio laesi, mortui sine vlla efferantur pompa. Gruterus locum explicat e Suetonio Vesp. c. 19. etc. — 306. qui seruus manumittebatur, raso capite, in Feroniae templo, libertorum deae, pileum adcipiebat, libertatis insigne.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *maximam molestiam*, Sosiam, molestiam qui creaturus fuisset maximam — 5. *seruum Sosiam* aliquem ficticium — *sese* verum se Sosiam — 8. *ambo* pro ambos, vt saepe — *erroris dementiae compl.* vsitatius *errore*, sed Plautus saepius id, quo quid completur, in genitiuo ponit. Cic. ipse habet *carcer mercatorum completus* — 11. *igitur*

demum pro: tum demum, vt ſaepius — 17. *dudum* Prol. v. 104 ſqq. *quod dixi minus* quod non adieci, nunc ſubplebo, *geminos eam hodie eſſe parturam.* Quiuis quidem hiſtrio, quae ſecum loquitur, ſpectatoribus dicit, minus autem recte ſpectatores inter agendum compellare videtur ipſos, vt hic: *dudum quod dixi minus.* cui vero? vobis ſpectatoribus — 19. 20. Plauti temporibus ignoſcatur, ſi mulier ſuperfetari poſſe crederetur, id vero recentioribus adhuc interpretibus defendi, mirum eſt. — 20. *ſeminatus* conceptus in vtero — 22. *minori* ſerius concepto, Herculi, *mai. pat.* Iupiter — 23. *maiori* prius concepto, Iphiclo, *min. pat.* Amphitruo — 25. *vno vt fetu* explicatur v. ſq. vt geminos vno partu ederet — 28. cland. vt cel. *ſuſpicio,* pro qua voce Scioppius legi vult *huc itio,* vt in Moſt. eſt *huc reditio,* Rud. *hinc abitio,* Trin. *huc adceſſio,* Truc. *huc ventio.* Lambinus vero mauult *ſusceptio*, ſenſu optimo: *eam clam* de Iove *ſuſcepiſſe* — 313. delictum erat Iovis, et non par videtur, *deum facere, vt ſinat,* deum pati, *del. ſu. culp. ſu. expetere in mortalem* tribui mortali — 35. *ſubditiuus* Iupiter, qui Prol. 121. in Amphitruonis vertit ſeſe imaginem — 36. *vx. vſur.* vid. Prol. 108.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. rem *communem* domeſticam — 2. *inperce* parce tibi, ad pariendum vicinae. Caſ. 4. 4. 11. *inpercito* — 3. *quod* erit natum, quidquid, puerum puellamue pepereris, *tollito* iubeo tolli, viuum ſeruari educarique; quos enim infantes pater vetuiſſet tolli, interemtos oportuit (quos tamen matres interdum, clam patribus, educandos curabant, aut exponendos certe) — 5. *haud quod* etc. volupe mihi eſſet, tecum, domique meae morari, ſed — 8. *ſcitus ſycophanta* verſute ac ſubdole ſcit fallere, *qui quidem* etc. quod negare nequeo, licet pater meus ſit — 9. *obſeruatote* ſpectatores. vid. ſc. 2. v. 17. — *palpari* proprie: manu leniter permulcere, h. l. blandis dictis fallere — 10. εἰρωνικῶς mulier dicit, ſe *re* repentino eius diſceſſu experiri, *quanti* quam parui — 12. 13. *illa* plerisque videtur eſſe *Alcumena.* Qui vero tunc ſenſus loci ſit, vix reperio, licet ad Meurſii confugiam coniecturam, et pro *faxim* legerim *paxim,* pepigerim, quouis pignere dato certauerim. Adcedo vero ad eos, quibus *illa* intelligenda eſſe videtur *Iuno,* et *iſtis factis* eſt: amoribus furtiuis, adeo, vt Al-

cumenam v. 11. omnibus aliis mulieribus praeferas. Tunc quidem ſenſus loci huius obſcuri eſſet: Iuno, vxor tua, *ſi ſciat t. i. r. op. d.* ſi reſciat me prodente *faxim* vt malis Amphitruo eſſe, quam Iupiter: Iuno enim te conuicio conſectatura eſſet adeo acerbo, vt homo eſſe malles, quam linguae eius verbera pati — 15. *lectus* pro: lecti — 16. Alcumenae igitur haec adeo ternox viſa eſt breuis — *here* pro: heri — 17. *ſubparaſitabor* gratiam a patre inibo, ſummi, quo Alcumenam complectatur, amoris me profeſſus teſtem — 19. *efflictim* vehementer *amare*, ſatis ei non videtur dictum, conrigit: *efflictim deperire* amore complecti, quo maior cogitari poſſit nullus — 20. Mercurium, oblitum, ſe ſerui nunc perſonam ſuſtinere, in ordinem Iupiter cogit. *Non ego te noui* contemtim dictum, quaſi: tu quis es, qui noſtris coniugum de amore noſtro ſermonibus inmiſcere te audes? — 21. *hanc rem curatio* pro: curatio huius rei: tu quid hanc rem curas? Verbalibus enim in *io* paſſim apud Plautum tribuitur caſus idem, atque verbis, vnde oriuntur. Vid. Aul. 3. 2. 9. — *multitio* 1. 1. 225. hic vero non eſt lenis murmuratio, clara enim voce Merc. erat loquutus, ſed adroganter loquutum odioſo vocabulo increpat. — 22. *Quoi* cui — *hoc ſcipione* quem, verberaturi ſpeciem prae ſe ferens, tollit. Non autem vera haec eſt ἀποσιώπησις, quod non ſua ſponte comminationem abrumpit, ſed ab Alcumena deprecante interpellatus — 23. *neq. paen. expediuit:* male propemodum profuit, iocoſe pro: ceſſit, euenit. Quidam malunt *expetiuit.* v. Act. 2. 1. 42. et Act. 5. 2. 15. — 24. *ſubripui tibi* ſubduxi me a legione, vt tibi inſeruirem — 28. *timidam* timentem, ne taedio ſui deſerat ſe — *palp. perc.* tranquillare cupit — 30. *praeuortiſſe prae rep.* vxorem mihi re publica fuiſſe cariorem — 31. *lacr. conciun.* lacrumas vxori exprimis — 36. *pateram* carchelium fuiſſe volunt, i. e. poculum oblongum, circa mediam partem compreſſum paulliſper, anſatum — 38. *vt alias res ſoles* vt grata ſint, quae facis, omnia — 39. Alcumena perblande marito: donum eſt dignum te, qui dediſti; Mercurius autem, iterum partium ſuarum oblitus, 40. conrigit blande: imo dignum te, cui datur, ſed iterum blanditiis ſuis 41 malam a Ioue gratiam init — 43. *admodum quam* vehementer — 44. *num quid vis?* ſic diſcedentes officioſe ſolebant rogare — *vt quum abſim* etc. conf. Ter. Eun. 1. 2. 111 ſqq. — 48. *mitto* non amplius te moror — 49. *mortaleis* mortalibus —

50. en, miraculum, priori maius, vt perturbatus siderum ortus obcasusque in pristinum restituatur ordinem; quanto nox fuit antecedente die longior, tanto dies antecedente nocte breuior sit.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *secundum*, post me, quod *me* Stich. 3. 1. 45. expressum est: ite vos hac, *secundum me* — Sosia post *sequor* addit *subsequor*, quod partim τῷ *secundum* respondet, partim, quantopere alterum istum Sosiam metuat, videtur prodere: ego non prae iuissem, etiamsi, me secundum te ire, nullus iussisses — 2. *nam quamobrem* pro: quamobrem nam? *Nam* enim interrogatiuum, quod subiici solet alii interrogatiuo, a Plauto aliisque Comicis saepe praeponitur, v. c. Terent. Phorm. 4. 6. 2. *nam quae* haec anus est etc. — 4. *eccere* h. l. indignantis est. v. Trin. 2. 2. 105. — *tuatim* tuo more, vt soles — 13. *malum!* interiectio increpantis, cui tamen, vt nomini, iunctum est *quod.* Sic et apud Ter. Phorm. 5. 9. 83. *malum! quod* isti dii deaeque omnes duint — 20. *promeritus* in malam partem positum est, vt Men. 5. 6. 24. — *quid mali tua ex re prom.* quid feci, quod non esset e re tua? qua in re damno a me adfectus es? — Putant nonnulli, Sosiam dicere: vtile fore Amphitruoni, seruum habere, qui duobus in locis vno tempore esse possit. — 21. *ludos facere aliquem* ludificari eum. Aul. 2. 2. 75. — 25. *optas, quae facta*, optas, te ebrium esse, qui es — *tu istic* ebrius factus es, *vbi bibisti.* Post *bibisti* igitur signum interrog. delendum est — 26. *quid hoc sit hominis* quid de hoc homine iudicem, nescio — 32. Amph. dixerat: *apage te;* quare Sosia: *quid est negotii?* ad quod me abire iubes? — 33. *pestis te tenet?* iratus quaerit, quo malo retineatur, quo minus hinc facessat — *nam cur* pro: cur nam? 34. Vocem *pestis* de morbo vult intellexisse videri — 41. *fando* passiue: neque aliorum e narratione adcepit quisquam — 42. cum Lambino lego *in tergum faxo* etc. tergo suo mihi mendaciorum poenam pendet. cf. sc. 2. v. 35. et Act. 3. sc. 2. v. 15. — 44. *si vi verum vincitur* si herus, quod vere loquutus sis, minis confutet verberibusque — 45. *nam mec. arg. puta* in parenthesi positum est. *puta* pro: disputa. *quo pacto potest fieri* iungenda sunt — 52. *apud* contra *host. sed.* bellum gessimus — *quid igitur?* herus Sosiam interpellat: tum quid fiebat? caue ambages mihi narres! —

58. Veneficus aliquis eum fascinauit. *mala manus* tribuitur veneficis, Sosia vero 59 alio sensu *malam* fatetur fuisse *manum*, quae eum obtuderit — 79. *blatis* blateras. Et Curt. 3. 82. est *nugas blatis:* Epid. 3. 1. 13. ad *blatis* in MSS. aliquo margini adscriptum est *latras* — 84. *simitu* pro: simul, saepius habet Plautus — *ebibi* bibendo perdidi: non ego ita bibi, vt, quae imperasti, negligerem. Hero autem, ebrietatis eum insimilanti, responderat v. 26. *nusquam bibi*, quare hic dicere videtur: diligenter, quae imperasti, exsequendo, me non ebrium esse ostendam. — 84. Pers. 2. 1. 3: quamquam vinum bibo, at mandata non consueui simul bibere — 85. *infecta:* vt re ipsa adpareat, non facta esse, quae tu (de Sosia altero) dixisti —

IN ACTVS II. SCENAM II.

1 — 4. minus voluptatis, quam molestiae, in vita humana est. *res voluptatis* pro voluptatibus ipsis positum putant, vt apud Graecos χρῆμα, v. c. ἐλάφου μέγα καὶ καλὸν χρῆμα ap. Xen. — 5. 6. Sic Seneca in Thyeste: dolor et voluptas inuicem cedunt; breuior voluptas! — 7. *domo* domi meae — 12. *perduelles*, Romae in primis, qui minuerent maiestatem populi romani; saepe vero: hostes exteri; sic h. l. Teleboae — 16. *belli* in bello — *clueat* inclutus sit, omnium ore celebretur. Vocabulum Plauto vsitatissimum — 20. *prognati* liberi nostri — 25. *auspicium* est eius, qui summae rei praeest, siue ipse res gerat, siue per alios; *ductus* vero eius, qui ipse res gerit. Sic apud Hor. 4. od. 14. auspicium est Augusti, ductus priuignorum eius — *primo coetu vicimus* prima pugna debellauimus — 27. Verba Thrasone digna — 28. *nam quid* quidnam — 35. *Saturam* Alcumenam iam esse pransam puto, quod ventriosam video. vid. v. 49. — 37. *aquam* cum puerperae ipsi lauandae, tum iis rebus, quae ex puerperio sordent. Sic Ter. Andr. 3. 2. 3. fac, isthaec vt lauet — 39. *situla* hydria; sed Cas. 2. 6. 7. est vas, in quod coniiciebantur sortes — 40. *creduis* credideris, nulla in re fidem mihi habebis — 41. *obcepso* obcepero — *ni illi* put. *animam omn. intertr.* nisi omnem aquam e puteo extraxero. Aquam iocatur puteo esse, quod animantibus est anima — 42. *alium allegabo* alii istam rem mandabo. Stich. 5. 3. 8. — 43. Alcumena secum loquitur: *nunc*, quum iam feci, quod marito debui, v. 82 - 84. quum vir me tentat v. 29, quum deridiculo ei esse videor v. 50, *arbitror facere* me, facturam

esse, quod *magis* sit, quam *officium meum*, quam maritus peregre rediens exspectare et poscere a coniuge possit, *si huic* iterum *aduorsum eam*. Sic fere Gulielmus et Gruterus locum explicant, quos sequor, licet nec *quam* in textum putem recipiendum, nec mutandum *magis officio meo*. E sequentibus certe adparet, Alcumenam marito non iterum iuisse obuiam, sed, quo loco erat, eum exspectasse — 46. *rumificant* praedicant — 47. 48. mulier, quod non respondet, derideri se putans, Sosia secum: *haud vidi magis exspectatum* quemquam, ironice, mentem vero statim aperit *eum sal.* etc. herum non salutari miratus — 50 - 53. mulier, quid aegre ferat, nunc aperte dicit. Versus 52. 53. Mureto videntur otiosi: mulieres vero, iniuria aliqua adfectae sibi visae, perspicuitatis, quam verborum concinnitatis, solent esse studiosiores — 54. male interpungunt edd. quaedam: te, nisi nunc hodie, nusquam etc. rectius aliae: te, nisi nunc, hodie nusquam etc. Non enim negat, se eam saepius vidisse, sed, hoc die non, nisi nunc — 58. *auspicium*, omen, an tibi religio obiecta est? — 60. *dudum* de quouis tempore praeterito vsitatum, definitum Amph. cupit, *quam dudum?* et Alc. definit *pridem*, quod vero, quia et ipsum de longiore posset tempore intelligi, corrigit *modo* — 61. quod *iam dudum* (ante decem menses) factum est, *modo* dicis factum? — 62. Interpungo: *vt te deludam contra* vicissim, *lusorem meum* qui tu me deludis — 64. *delirare* est: a *lira* (sulco) aberrare, quare *deliramenta* loqui, loqui, vt vesani solent — 65. *quae ne* explicant: Quid opus est Alcumenae somno, quae vig. som. seu: num ea edormiscat, quae etc. Equidem *ne* puto esse *nae*, sed mutare ausus non sum, nec erat, cur mutarem, quum saepius scribatur per *e*, e graeco *νὴ* — *vigilans somniat* inania et futilia, vt alii in somno, loquitur — 69. *quid si* etc. tam aperte est iocus, ad deridendam Alcumenam prolatus, vt vix intelligam, qui possit Amph. v. 70. Sosiam obiurgare, quod adsentetur Alcumenae. Sed, quod vesanam putat, nihil vult dici, quod mente captae videri possit, pro se esse dictum — 71. *bacchanti* quando in ipsis orgiis Bacchi plena est — 73. *vna resoluas* furorem eius *plaga* adcepta. Lambinus recte: si thyrso percutienti velis resistere, plures adcipies plagas, si cedas, vna plaga ipsi fiet satis. Paucis: obsequendo citius eam ad sanam reduces mentem, quam adversando — 73. *at pol qui* tmesis est, pro *atqui pol,* quam

lectionem Gruterus e cod. reſtituit, pro vulgari *at pol quin.* Lambinus *at pol* tribuit Alcumenae, ira in Soſiam incenſae, eique minitaturae, niſi Amph. interpellaſſet *quin certa* etc. Sed Alc. non intellexiſſe videtur, quae Soſia hero ſoli forſan et ſubmiſſa voce dixit; iram certe nondum in virum, nec ipſum in Soſiam euomit — 75. crabrones inritati vehementius inuadunt — 79. *antidhac* antehac — 84. *oſc. tetuli* tuli, dedi, prior obtuli — 89. *ſi hic* maritus meus *ſuum offic. facit* iniuriam vxori inlatam putabit vindicandam *tu mag. malum habebis* meum tu animum non inpune obſenderis — 91. *et malum, et malum dari.* Alterum *et* in pluribus codd. non legitur, quo vero omiſſo difficultas loci non enodatur. Alterum *malum* eſſe *punicum* omnes conſentiunt, quod contra grauidarum malaciam in vſu fuiſſe, Plinius et Dioſcorides teſtantur. Quid vero repetitio ſibi vult, *malum et malum?* Alii *bina mala* intelligunt, alii alterum *malum* verecunde ſignificare putant rem, neſcio quam, amicae adceptam. Obſenſus erat Soſiae animus, quod Alcum. dixerat *tu magnum malum habebis, ſi* etc. aperte autem *malum* ei viciſſim inprecari, haud quidem audet, ſed vtitur tamen ambiguitate vocis *malum*, quod ab Amphitr. intelligi vult *punicum*, quare addit *quod obrodat* etc. poſt prius vero *et malum* tuſſim forte ſimilat, vnde repetendum videatur alterum *et malum*, quod Alcumenae male ominoſum videri cupit — 95. *atra bili perc.* melancholica eſt — 97. *tibi inpliciſci* effundere ſe bilem — 100. *perpetem* perpetuam — Poſt verſum 101. Meurſius verſum, qui eſt in edd. mediis, reſtituit: *nihil te pudet, ſceleſta, populi in conſpectum ingredi?* qui verſus autem in codd. deeſt, et ad quem, ſi genuinus eſſet, Alcumena non tacuiſſet — 104. *non quidem hercle de hac re* me tecum coenaſſe et cubuiſſe *vera dicis, de aliis* qui alius coenauerit cubueritque tecum, *neſcio.* — 107. *prodig. Iovi* qui prodigia depellit, ἀποτροπαίῳ, τερασίῳ — 108. *mola* farre molito *ſalſa* ſale miſto ſacrificari oportuit, ad ſomnium expiandum — 109. *Vae capiti tuo* mentis tuae non es — *tua iſt. ref. ſi cur.* tibi quidem curandum eſt, vt amiſſam recipias mentis ſanitatem — 110. *ſine malo* te, marito meo, eum non puniente — 112. *illi* illic — 118. *mirum quin* ironice: hoc quidem mirum non eſt, quod hic tibi, hero ſuo, non contradicit — 119. Amph. igitur vetat, Soſiam ſibi adſentari — 123. *falſum dicere* Soſiam audio — 130. *ita anim. fui* in animo habui, eam tibi

donare — 137. *quid hoc ſit hominis.* neſcio, quid de vxore mea cogitem — 138. *intus prof. foras*, vid. Caſ. 2. 5. 43. — 144. *cerrita* male ſana Men. 5. 4. 2. *circumferri* luſtratione curari — 145. *laruarum plena* malis geniis acta — 150. praeſtigias infert oculis, arte ſua facit, vt adparere nobis videatur, quod non eſt — 153. Iam dudum Soſiae, ſi Plautus voluiſſet, in mentem potuiſſet venire, vt ipſi alter interueniſſet Soſia, ſic herum reperturum eſſe alterum Amphitruonem — 173. *lecto* conuiuali, triclinio — 176. *lecto* cubiculari, iugali — 177. *perdidiſti* me, perii — 181. pro aduerbio *falſo* legunt quidam *falſa* quae falſa ab aliquo es, ſeu, quae me fallis — *falſo nom.* alieno, quod aures meae nunc reſpuunt (Cic. quidem ſequutus ſcripſi *aures reſpuunt*) — 182. *haeret haec res* fit inpeditior, perplexior — *ſiquidem haec iam mul. facta'ſt ex viro* Amph., quem Alc. adpellarat *mi vir* i. e. marite, hoc mariti nomen a vitiata falſo ſibi tribui dixerat; Soſia autem *viri* nomen adcipit pro *maris*, et iocoſe coniicit, Amphitruonem igitur e mare feminam oportere factum eſſe, quare ob nouum eius ſexum non dicit *hic factus eſt* ſed *haec facta eſt* — 183. *qua iſtaec propter* tmeſis *quapropter* iſtaec — 184. *tute* tu ipſa *edictas* prodis, fateris — 185. *tecum fui* concubui — 187. *pud. ſumas mut.* ironice: ſimiles certe pudicitiam, nec, labſa turpiter, profiteare ipſa — 188. *decet* vt graecum πρέπει, cum datiuo — *noſtr. gen.* non decet: honeſtae, qualis ego ſum, non decet iſtiusmodi factum inſimilari — 189. *captas* coarguere vis — Verſus 193. 4. nec in codd. nec in vlla, ante Merulam, editione reperiuntur, inlatae primum, vna cum tertio aliquo verſu, a Baptiſta Pio, e codice, vt dicit, reuerendae fidei, hunc in modum:

Am. quid teſtes? *Al.* teſtes. *Am.* quid teſticularis, vno ſat eſt.
Nec nobis praeſente aliquis niſi ſeruus Africanus
In actione adeſt, ſi hunc abſentem inuenerit puer.

Camerarius autem verſus medii finem, et tertium totum e Nonio deprehendit eſſe translatos, et pro *Africanus* poſuit *Soſia adfuit;* nec erraſſe mihi videntur, qui priores quoque verſus vtrosque inculcatos aliunde putant. Ambiguitas verbo in verbo *teſticulari*, a teſticulis formato, perſona Amphitruonis prorſus eſt indigna. Verſus tamen medii *nobis praeſente* apud Ter. quoque legitur — 197.

fungi cum accuſ. ſaepius obcurrit — 198. *mirum nimis eſt* conrigit Muretus *mirum eſt minus*, minus recte. Omnes non ſolum libri ſcripti in vulgari lectione conſentiunt, ſed et de Soſia ſubditino vtique nimium quantum erat mirum, de Amphitruone autem mirum eſſe adhuc magis ipſo verſu ſq. reperitur — 200. *fruſtratur* (arte magica) decipit — 203. *mortalis nemo*, nemo viuit, qui. Taubmannus dicit: recte addit *mortalis*, alioqui peieraret! Sed in mentem mulieri venire non potuit, eum, quem Amphitruonem putarat reducem, Iovem eſſe inmortalem. Dixi quidem in argumento e 5, 2, 13. iam ſeptem menſibus ante Amphitruonis reditum, Alcumenam a Iove *vi ſubactam* eſſe ita, vt, a quo vim pateretur, ipſa neſciret, at iurare tamen poteſt, inuiolatam eſſe pudicitiam ſuam. Nam, quae nolenti, et, quantum valet, reluctanti mulieri vis infertur, ea quidem pudicitiam non eripit, cuius vera ſedes eſt in animo; quare poſt: nemo corpus meum corpore contigit, v. 204. addit: *quo me inpudicam faceret*, conſcia ſibi, quid corpore eſſet paſſa: conſcia tamen eadem iurare poterat, animi ſui pudicitiam numquam eſſe conſpurcatam — 206. *mulier es, audacter iuras!* mulieris eſſe dicit, vt, licet peccauerit, audacter tamen iurando euincere conetur, inlibatam ſe ſeruaſſe pudicitiam — 207. *proterue* ſenſu bono: nulla re proterritam — 208. *verbis probas* malle ſe dicit, probaſſe eam factis — 210. *pudicitia* inmunitas a libidine, *pudor* quarumcumque rerum turpium metus — 213. *examuſſim optima* perfecte, cui ad perfectionem virtutis muliebris nihil deſit — 214. *delenitus* conſilii inops. Virtus mulieris ſemper adhuc cognita, et id, quod hodie ipſa narrat, mentem trahunt in partes diuerſiſſimas — 215. *caue ſis*, (ſi vis) *ne tu te ipſe perduis* (perdas) ne te, qui ſis, dubio, alius quis tuam Amphitruonis perſonam vſu capiat, tuque eam plane perdas — 217. *inquiſitam* non exquiſitam — *amittere* omittere — 222. *numquid cauſam dicis* qua te purgabis defenſione — *quin te hoc* noſtro *mulctem matrimonio* quin diuortium tecum faciam — 223. *conuenit* conditionem adcepit, ratam habuit.

IN ACTVS III. SCENAM I.

Nouo quaſi Prologo Iupiter, qui exitus fabulae exſpectandus ſit, ſpectatores edocet.

3. *in ſup. coen.* ambiguitas perquam ridicula. Iupiter verus in ſummo habitabat Olympo; hiſtrio vero, qui Iovis in ſcena ſuſtinebat perſonam, ſeu Iupiter ſcenicus, depoſita hac perſona, in alieno non ſolum habitat, ſed *ſup. coen.* i. e. in ſuprema contignatione aedium, ad tegulas, quo non niſi pauperculi non poterant non adreptare — 5. *quum extemplo* vt primum; forſan et intelligi vult *e meo coeli templo* — 8. *inchoatam* demum, nondum abſolutam *transigam* relinquam, finiam — 12. *expetat* tribuatur, vitio vertatur Alcumenae — 15. *fruſtrat. max.* errorem inpeditiſſimum — 19. et *ex* me. —

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *durare:* mea his in aedibus conditio eſt miſerior, quam quae poſſit tolerari. Sic apud Ter. Adelph. 4, 3, 1. Syrus: non hercle hic quidem *durare* quisquam, ſi ſic fit, poteſt — *probri* adulterii — 2. poſt *probri* prae dolore paullisper tacet, quo adcreſcente addit *ſtupri*, addit *dedecoris* — *ita me argutam eſſe:* quam indignam eſt, iſtiusmodi crimina a meo in me conlata eſſe marito! — *ſusque deque* (ſurſumque deorſumque) aliquid *habere* ſeu facere, eſt: negligere, non magni pendere — *id* quod me probri arguit — 8. iure iurando confirmet, ſe indignam me cognoſſe, in quam iſtiusmodi eſſet iniuria inlata; quod qui non poſtularat, non auſus putabatur poſtulare, ſuaeque ipſe cauſae diffidere — 11. ſi *me* etc. errant, opinor, qui explicant *me Iovem* eius amore nondum ſatiatum, ſed intelligo *me* quem Amphitruonem putat, vt ira eius, a marito concitata, deferueſcat — 14. negotium *inſonti* Alcumenae *exhibuit* amor, quo Amphitruoni obfui, ita, vt male eam adciperet. *Mihi*, Iovi, *ira* Amphitruonis *in* Alcumenam *et maledicta expetent inſonti* (in me inſontem) non enim ego maledicta in eam contuli, non ego meritus ſum, vt iraſcatur mihi — 17. *conloqui* cum adcuſ. apud Plautum ſaepe, eſt: adfari, adpellare — 18. *quo te auort.* ſic Dido magno amore polluto, apud Virg. Aen. 4, 362. *auerſa* tuetur Aeneam, et 6, 469. oculos *auerſa* tenebat — *ita ing. meum eſt* ſic ſoleo — 19. *inimicos* Scipio Gentilis Parerg. 1, 21. docet: ICtos virum poſt diuortium adpellaſſe *inimicum;* quod vero hic nihil explicat. Alcumena certe diuortium cum marito nondum fecerat — 22. Iupiter, blandius contrectaturus Alcumenam, repulſus ab ea videtur, quare is: *nimis verecunda es* quae et mari-

tum repellis; haec vero: *potin es* etc. manum abstineas ſuadeo! hoc ſenſu, ſed, vt ſerua, ſubruſtice, apud Ter. Eun. 5, 3, 65. Pythias: apage te! Pro *verecunda* Lambinus malebat *iracunda* — 27. *ſi dixi* te inpudicam eſſe — 28. *id* propter id, ea de cauſa — 40. *id te ſerio praeuorti* praeferre, quod per iocum dixi, ne praeferas *ſerio* (dativ.) quod nunc dico. Sic *prouertiſſe* 1, 3, 30. eſt: *praepoſuiſſe.* Aliis *ſerio* eſt aduerbium: te id ſerio a me dictum adcipere. — 41. *illud* quod dixti, quacumque mente dixeris. Quod cordi meo quam maxime vidiſti dolere, in eo te iocatum eſſe credam? — 44. fruſtra periclitatus es animum meum, cuius virtus nullis inplicari poterat captionum laqueis — 45. *ab inpud. fact. me abstines* probri crimine me liberas — 46. inpudice dictis porro obnoxia eſſe nolo — 47. Qui coniux matrimonium ſoluebat, ex legg. XII. Tabb. alteri coniugi *res ſuas ſibi habere* iubebat — 48. *iub. mi ire com.* ne abductis iis turpiter expulſa videar aut profuga — 49. Scioppius e cod. Langiano: ALC. *Sin;* (ſi comites negaueris) *ibo ego,* (vnam) *mecum comitem mihi pud. dux.* — 50. vid. not. ad v. 8. — *arbitratu tuo* quale tu ipſa eſſes voce praeitura — 52. Quam indignus eſt in iure iurando luſus! per Iovem iurat, qui ipſe eſt, et, ſi ipſe fallat, 53. Amphitruoni ſuam Iovis iram inprecatur. Sic et Mercurius 1, 1, 236. iurat. — 57 ſqq. vt omnium rerum in vita humana viciſſitudo eſt, ſic et amantium irae amoris ſunt redintegratio — 63. *ne diceres* quod meo non poſſet animo non eſſe aegre! — 64. *isdem* idem tu — *mi. pat. ſunt* dedolere et obliuiſci vxorem tuam decet — 65. *vaſa pura* quibus, nulla re maculatis, ad ſacra diis facienda liceat vti. Vt veri ſuſtineret Amphitruonis perſonam, non omittenda erat res diuina, qua cuique domum reduci nihil ſolebat eſſe prius — 71. 72. auerſus et ſecum loquitur, quare Alc. 73. miratur, quid ſecreto et ſecum agat. cf. ad v. 71. Subpoſ. A. 4. ſc. 3. v. 45. 46. et ſc. 5. 1. ad 72. autem Subpoſ. ſc. 4. v. 23. 27. 30.

IN ACTVS III. SCENAM III.

4. *ſerv. frugi* qui animo eſt in herum fideli — ita *ſeſe inſt.* ad eum ſe formare animi habitum, vt 5. *ſit, comparet* — *vultum e vultu alterius comparare* eumdem, quem alter, animi habitum vultu prae ſe ferre — 8. *qui ſcis iam* quia te, quum iſtaec dicerem, non latuit, me iocari — 9. Iupiter exſpectauerat, Soſiam adfirmaturum

esse, non latuisse se, Iovem iocari; qui vero quum minus scite respondisset, Iupiter v. 10. mendacio suo non porro inmoratur — 11. *rem diuinam* pro quo quasi dixisset *sacra* pergit *vota quae sunt* — 14. *Iam hic ero* etc. exspectatione tua celerius imperium hoc tuum exsequar — post versum 17 paucis in edd. reperitur versus: *quando isthaec omnia exiurasti, te mihi dixe* (dixisse) *per iocum* quem Lambinus putatur interposuisse — 19. ab hoc versu Iupiter solus est — *frustra sunt* decepti sunt — 21. *diuine Sosia* Mercuri — 24. *fac, commentus sis* astute quidem rationem Amphitruonis abigendi comminiscare — 25. *dum cum hac* Alcumena voluptatem capio — 28. *quum mihi* Iovi, qui ipse sum.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. Lictorum erat, submouere turbam, vt via daretur Consuli; seruos autem comicos, qui via sibi iuberent decedi, Plautus Terentiusque saepe rident — 2. *fuat* sit — 3. *hercle* iterum per Herculem iurat, nondum natum — 10. *amanti* patri — 13. *modo bono* ratione commoda — 16. *capiam cor. mihi in caput* liberius se inuitare solebant, floribus redimiti, tum grati odoris causa, tum, quod odoramentis ebrietatem putabant inpediri — 17. *cispellam* repellam — 18. Nonius Plauti ex Amphitruone versum citat: *ne tu postules matellam vnam* (modo) *tibi aquae infundi in caput*, quem, quum in hac comoedia, in codd. certe adhuc euolutis, non reperiatur, hoc loco inserere, non incongruum quidam putauere — *Madidi* quidem homines et intrinsecus esse possunt *vino*, et extrinsecus, quolibet *humore perfusi*. Minari igitur Mercurium putant, se ex matella infusurum in caput Amphitruonis esse, vt, licet sobrius, madidus tamen reddatur. In quarto autem actu hoc nec legitur esse factum, nec Amph., matula se perfusum esse, Sosiae exprobrat. Apud Plautum Men. 1. 3. 29. et Pers. 1. 3. 14. *madidus* dicitur cibus, coquendo macerandoue marcidus et mollis factus. quid? si Plautus, in captando verborum lusu semper nimius, dicere voluit: faciam vt mollescat, sc. vt absterreatur (a conatu aedium suarum vi expugnandarum — 24. *qui potius decet* ornatum, qui serui, quam nunc sustineo, personae conuenientior sit meo Mercurii ornatu.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. Adcusatiuum *Naucratem* Graecorum more pro nominatiuo dicunt positum; sed vbiuis forsan gentium homines,

animo perturbati, a verborum conſtruendorum regulis facile aberrant. Hoc autem loco verba ab *in naui* v. 1. vsque ad *quaeritando* v. 6. in parentheſi poſita, et *Naucratem* ab *nusquam inuenio* pendere videntur, ob ipſam longiorem parentheſin recte repetitum. Parentheſeos autem partes, vt fit, ſi quae digitis enumerentur, grauiore inmutatoque ſono pronunciata eſſe arbitror — 3. *myropolia* tabernae vnguentariae — 5. *in medicinis* medicorum pergulis. Epid. 2. 2. 14. — 6. pro *inuenio* mallem *inueni* — 8. *quem propter* cuius amore capta. Alii *propter* explicant *prope,* vt Ter. Eun. 2. 3. 81. eſt: qui ſit ille moechus, cum quo etc. ſeu: quo venefico fallente — 9. *inquiſitam* vt ſupra 2. 2. 217. *non exquiſitam* — 10. *Eugepae* eſt cum indignatione mirantis — 12. primo pultans clamat: *aperite hoc* oſtium! mox, nemine aperiente fores, iterum pultans: *ecquis hic eſt?* nemone in aedibus eſt? et audito forſan Mercurio in tectum adſcendente: *ecquis hoc aperit oſtium?*

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. Qui in tenebris, aut omnino, vbi forma eius noſci nequit, reſpondet: *ego ſum!* is nihil profecto reſpondet. Quare Merc.: *quid? ego ſum?* quam inepta, aut nulla potius, haec reſponſio eſt? Amph. viciſſim: *ita loquor,* ſic reſpondeo meis, qui me voce facile dignoſcere poſſunt. Mercur. enim, interrogans: *quis ad fores eſt?* Soſiae erat vocem imitatus — 2. qui fecerant, quod iis exitioſum eſſe poſſet, diis iratis putabantur inſtigati ad facinus, quo ad exitium dederentur — 3. incipit Amph. *quo modo* perrecturus forſan: reſpondes mihi? aut tale quid; quaſi autem rogaſſet ille *quomodo* irati mihi ſunt dii? interpellat Merc. *eo modo* etc. — *aetatem* ſemper — 4. Amph. incertus, quid de ſeruo ſuo ſentiat, graui eum voce compellat: *Soſia!* qui reſpondet *ita;* vero me compellaſti nomine meo etc. — 6. *ita* meo iure *rogo:* nam *paene* etc. — 7. *fores nobis publicitus praeberi?* fores, fractae ſi ſint, domino meo inpenſa publica reſarciri? — 8. *quid me adſpectas* dubius adhuc Amph. ebriumne, an mente captum putaret Soſiam, e ſpecie eius externa, vtrum eſſet, animadvertere volebat — 9. *vlmorum acheruns.* Capt. 3. 4. 117. Tyndarus queritur: *vae illis virgis miſeris, quae hodie in tergo morientur meo,* virgae quippe flacceſcent caedendo tergum meum, quod igitur earum quaſi Orcus ſeu Acheron

erit. Noſtro igitur in loco ſenſus: cuius in tergo virgae abſumentur vlmeae, vt in Acheronte animae. Verſ. 10. Amph. minatur magis perſpicue — 11. 12. ſtipem ſaepe conligit ſenex, quia adoleſcens fuit peculii prodigus, ſed Amphitruonem *ſenecta* ſenili *aetate mendicare malum* intelligendum eſt: eum inritare ſe, vt malo eum adficiat. Verſum 11 inſerit, ob vocabula *ten. aet.* et *mendicare* quibus vſurus verſu ſeq. eſt — 13. *cum cruciatu* etc. ob verba, quae funditas, hodie cruciabere — 14. *qui?* qua hoſtia mihi ſacrificabis? — *macto* ſacrifico, non tibi ſed *te*, non hoſtia ſed *infortunio:* magno te malo adficiam. Sic Bacch. 4. 8. 45. *et ego te et ille mactamus infortunio.*

IN SVBPOSITA.

De quibus vid. Argum.

15. *niſi fo. d. h. m. perd.* tu v. 8. rogaras me: quis tu es? ego vero niſi inmutauerint me dii, aliumque fecerint, (v. 15. 16. 17.) puniendo te oſtendam, me dominum eſſe tuum — 16. *bub. coriis* ſcuticis boum e coriis — *onuſtus ſis* faxo, vt caedare — *Sat. hoſt.* te, qui me mactare vis, mactabo ego, interficiam. Saturno, quoties iratum ſibi Carthaginienſes putabant, hominibus ſacrificaſſe Diod. Sic. L. 20. narrat — 18. *larua vmbratilis* tu, quem ſpectrum eſſe puto, non hominem — 21. *linguam* conuiciantem minantemque — 22. *prohibeſſis* prohibueris — 24. *adcipe* hanc tegulam, ſeu, vt alii malunt, matellam aquae tibi infuſam. Vtramcumque intelligas, perſpicies tamen, Mercurium eam ipſam ob cauſam adſcendiſſe in tectum, vt Amphitruonem terreret potius atque abigeret, quam vt corpus eius magnopere laederet vulneraretque — 26. 32. *Bacchanal exercuiſſe* dicebantur veſani. vid. v. 44. — 27. *tu. ſerv. cenſ.* eſſe putas, qui non ſum; quare Amph. indignans: *cenſeo?* an falſo puto? tune ſeruus meus non es? — 3 . *Amphitruo* repetit nomen, eius deridendi cauſa: tu vero, ſi diis placet, egregius es Amphitruo! — 38. Amph. quo celerius, quae reſciſcere ſua intererat, a ſeruo expiſcetur, *mi Soſia* eum adloquitur, qui igitur ſubridens ſecum: *blandius!* hem, apertius me loqui vult! et nunc Merc. ſatis ſtatim aperte effatur, quae miſerum mordeant Amphitruonem! — 40. 41. Merc. loquitur ad ſpectatores, quorum maior plerumque pars obſcoene dictis delectari ſolet — 42. *quid, malum: Soſia!* increpat, quod imperioſe vocarat: *Soſia!* nec,

vt antea blande: *mi Sofia!* ita enim fe, alienum feruum, vocari, par effe putat — 43. *qui ne emas litigium* caue, ne herus meus ita te abigat, vt dignus es, qui te eum effe mentiris — 44. *tu Bacchus es,* vefanus. Luna enim, Bacchus et Ceres furoris habebantur praefides, quare vefani dicti funt *Lunatici, Bacchi, Ceriti* — 48. 49. vid. fc. 3. v. 27. — 50. *de foribus* etc. quod ad fores adtinet, caue tibi, ne interea pultes — 51. verfus fufpectus nonnullis eft. Rectius forfan verba eius fequerentur ftatim poft *adcerfam equidem*, tamquam caufa, cur eum adcerfere non dubitet: in editionibus vtique alieno inferta funt loco, medio inter ea, quae, vt vitet, Amphitruonem Mercurius monet.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Tota fcena putatur fubpofita. Ad verfum vsque 37 Amphitruo omnia fecum, folus fibi vifus. Quoties tacet, meditabundus obambulaffe putandus eft, geftibus fummam animi prodens perturbationem. Pleraque quae hic dicit *fupra cothurnum* effe non infitior; fed eft Amph. h. l. perfona tragica. Quae ad verfum vsque 35 dicit, Lambino videntur pro Plautinis poffe vendi; quae vero fequuntur, minus, quod multa aliunde mendicata, nonnulla et inconcinna cenfet Plautoque indigna.

1. *quae intemperiae* quam turbulentae prodigiorum tempeftates — 2. *nam verum e. q. olim. e. aud.* quae mihi nunc eueniunt, probabilia mihi reddunt ea, quae olim eueniffe narrantur — 3. *fabulari* paffiue — *mutatos* in lupos, aliasque feras. vid. Plin. 8, 22. — 5. *nec cognitos* adnofci quitos — 8. *alium Bleph.* quem ipfe a te internofcere nequeas — *parias* iocofe: nouo miraculo ortum reperias — 10. quum pro: *qui iftic eft* dixerit *qui iftic fum*, rectius pro *mulcauit* perrexiffet *mulcaui*, vt fc. 4. v. 19: vt dudum memet *ego* (adcepi) — 11. *gradus grandire* grandiores reddere, ocius nos mouere — 12. *exfpectat* me ad prandium inuitatum — 14. *Martigenam* belluam. Martium anguem adpellat Ovid. Metam. 3, 32. — *Europae quaeftor*, quaeftoribus forfan romanis quaeftoriisque viris audientibus, comice, pro: *quaefitor*, Cadmus ab Agenore patre ad Europen, a Iove raptam, quaerendam reducendamque miffus — 15. *anguin. rep. hoft. pep. fem.* confito agro dentibus draconis ab eo interfecti, creuit feges clypeata virorum, qui fratres cadunt

ſubito per mutua vulnera, quinque tantum ſuperſtitibus. Ovid. l. c. — 16. *no. auct. gent.* Cadmum, Thebarum conditorem — 17. *cum Ven. filia* Harmonia ſeu Hermione — mutatus Cadmus cum Harmonia in ſerpentes. Ovid. Met. 4. fab. 14. — 21. *exanclarem* exantlarem. Fati vim, cui Cadmus et alii noſtrates optimi ſubcubuere, quibus ego viribus repellam me prementem? Non potero *pertolerare* vt defunctus tantis malis videar, nec *exantlare* vt exhauſiſſe videar, quidquid acerbi in fato meo erat — 22. *ſalutator* qui venit potentiores ſalutatum, cui exſpectandum eſt, donec fores, peſſulis obcluſae, aperiantur — 23. *fam. exſp. obamb.* obambulat, quo ſuauius prandeat; quod Socrates vocabat: ambulando famem opſonare. Cic. Tuſc. 5, 34. — 24. *for. clauſit, ne* (fames) *praeuort. foras* ne fames exeat aufugiatque, antequam ipſe domum intret — *gannire* vulpium eſt. Tropice garrulis tribuitur hominibus, inepta quaeuis effutientibus, quo ſenſu Blepharo dixerat: *obgannis* — 27. *expungant* inritam reddant. cf. ſc. 2. v. 48. 49. — 35. *priusq. ſtom. detex.* quidam malunt *decoxerit*, ad graecam πέψαι ὀργὴν. Sed *priusquam detexerit ſtomachum* eſt: priusquam ſtomachum erumpat in me, priusquam iram in me detegat, congrediamur, non ego cum eo ſolus, ſed tecum ſimul, vt, te precatore, ira eius deferueſcat. Nec fefellit Soſiam haec ſua ſpes — 37. *min. et dol. inceſſ.* quod Mercur., qui Soſiae ſumſerat ſibi imaginem, tota ſc. 2. fecerat. cf. et Act. 3. ſc. 4. v. 19. 20. — 38. *illaec machina* ſcipionem Amphitruonis digito monſtrat — *ſis* ſi vis — 40. *fames et mora bilem* etc. nares putantur ſedes irae, ſpiritu concitato dilatatae. Vulgo efferunt adagium: *latrante ſtomacho omnis mora bilem mouet* — 41. *e loco* hoc idem ſine dubio nunc adcidit, vt fames et mora Amphitruonis iram acuant — 45. *conuiuerem* tecum pranderem 3. 5. 15. — 49. Blepharonem, inpetum Soſiae verberandi cohibentem, amoliturus: *ſine me*, ne retineas — *auſc. tu vap.* dum auſculto Blepharonem, tu, Soſia, ſimul vapula — 50. Soſia, quare Amph. ſaeuiat, neſcius, quod 3. 3. 14. promiſerat, quam ociſſime potuiſſet, rediiſſe ſe perſeuerat — 51. *ſi me daed. tul. remig.* ſi volaſſem — 52. non id curo, grallisne incedens ingentes gradus fecerit, an repſerit teſtudine lentior, ſed — 61. *inritaſſit* inritauerit, veſanum reddiderit — 62. quamuis trepidus non poteſt tamen Soſia argutiis abstinere: non eſt, quod Bacchum hodie

Cereremue venerer, qui ieiunus adhuc nec bibi hodie, nec comedi quidquam — 63. quod rogauerat herus: *quando gentium* te miſi, commonefacere eum cupit eorum, quae Act. 3. ſc. 3. v. 11. 12. 13. ab eo putabat eſſe dicta.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

Hanc ſcenam poſt Thadaeum Vgoletum, Franc. Marium Grapaldum, Pyladem Brixianum aliosque, Ianus Gulielmius, vel Nonii auctoritate, germanam Plauti eſſe pertendit. A verſu 21, quo Soſia abit, incipere deberet Scena quinta.

1. ab obſoleto *inpes* ablatiuus aliquoties reperitur, *tam vaſto inpete* tam vehementer — 3. *Telebois ſacr. manibus*, Teleboarum a me interfectorum manibus inferias feram — 3. 4. *nihil eſt* etc. verum eſt, quod dicunt, dies quosdam prae ceteris eſſe homini infelices, quibus nihil bene ſubcedat, et talis mihi hodiernus dies eſt — 8. *hic vero* quicum loquuti adhuc ſumus — 11. *ad nos* redis? *hunc* qui me ſacrificaturus erat — 12. *im. ego hunc* reperi tandem — 13. *teneo theſaurum ſtupri* qui vxori meae turpiter ſtuprum obtulit. Sic et Mercat. 3. 4. 56. legitur *theſaurus mali*, et Euripides habet θησαυρὸν κακῶν — pro *inpudicitia inpetiuit* Nonius, et ex eo Douza mauult *inpaediuit* (a paedore) ſpurcitia ſordidauit — poſt *ſtupri* Gulielmius e Nonio verſum inſerit: *Cuique med abſente corpus* (vxor) *vulgauit ſuum.* — 16. *hoſpes* tu homo mihi ignote — *quae intemperiae* ſanus ne es? quid tibi ſumis? — 21. *lances det. om.* ne offulam quidem in lancibus relinquam — *trulla* erat vas vinarium minus, ſcyphus — poſt *hauriam* Soſia abit, parteſque ſuas peregit — 36. *Taphus* inſula iuxta Acarnaniam, qua potiti Teleboae erant; *cum Taphiis* pugna eadem eſt, quae cum Telebois — 37 ſqq. deridendum Plautus ſine dubio ſpectatoribus propinat ducem aliquem, quem fama loquebatur ante proelium initum praeparaſſe nauem, qua, re minus proſpere ſubcedente, ſe opesque ſeruaret ſuas — 37. *clauo haereres* a gubernaculo ne diſcederes, cuius cautionis, quam recte Amph. videri poterat magiſtro nauis iniunxiſſe, cauſam Iup. v. 38. adiicit, quae non erat fortitudini Amph. commendandae — 39. hic verſus in edd. totus Amphitruoni ſolet tribui, ſed *item aliud* verba ſunt Blepharonis dicentis: *item, aliud* refer, quod mihi tunc mandaſti, cui

Amph. reſpondet: *vt bene* etc. — 40. Iupiter, vt priori quaeſtioni, ita et huic alteri, non rogatus, adiecturus eſt quaſi commentarium aliquem *quae pecuniae* perrecturus ſine dubio: hoc vel illo loco modoque erant partae; Blepharo autem, vbi et quibus extortae erant, non vult commemorari, in partem forſan vocatus, *tace ſis tu, meum eſt quaerere,* vetat proferri, quod non quaeſiſſet, et quaerit *numerum.* — 41. *talent. att.* mille fere vallenſes, ſeu thaleros efficiebat — nunc Amphitruonem rogat *et tu reſponde, quot* erant *Philippei* (numi aurei, inſignes imagine Philippi, Macedonum regis)? — *obolus* moneta argentea minor, ſexta pars drachmae, nobis: dimidius fere groſſus — 43. *alterum* eum, qui verus non eſt Amphitruo — *intus in crumena clauſum alterum eſſe oportuit.* Iocum hunc repetit Plautus ex I. I. 275. *latuit intus illic in illac hirnea* — 49. *Gorgophones nepos* ex fratre eius Alceo — 50. *perduellis,* qui eius contra Teleboas bellum confecit — 54. *Electr. perd.* boues eius abegerant — *noſtrae coni.* Alcumenae fratres, qui Electryonem et boues fuerant propugnaturi — 58. *id ſi fuat* id ſignum ſi reperero in vtroque — 63. *coiuit cic.* vulnus curatum cicatricem duxit — *rufula, ſublurida* vulnus, quod Amph. non multo ante, in ipſo, vnde redibat, bello adceperat, priorem nondum traxerat cutis candorem — 64. *rat. iacent* quod v. 35. ſignis me palam facturum promiſeram, fefellit me, nec quaerendo, nec cicatrice inſpecta, verum a falſo poſſum Amphitruone internoſcere — *iudicium* ergo *ſilet,* non iudicare poſſum, vter verus Amph. ſit.

IN ACTVS IV. SCENAM V. (vulgo ſc. 3.)

Manent igitur perſonae, quae a ſcenae 4. verſu 21. fuerant, deinceps vero abeunt, Blepharo v. 4., Iupiter v. 5. et a verbis *perii miſer* ſolus reſtat Amphitruo.

1. *partite,* quod Codd. habent, nihil eſſe poteſt, niſi: ipſi videritis, qua ratione hanc controuerſiam veſtram componatis. Camerarius malebat *parcite,* quod, ſi ſc. 3. v. 51 et 68 ſqq. et ſc. 4. v. 26. 30. conferas, ab ingenio certe Blepharonis non videbitur abſonum. — 4. *qui vtri* Gulielm. in MSS. reperit *quin* — poſt verſum 4. inferunt quidam verſum, a Nonio ex Amph. citatum: *qui nequeo, veſtrorum vter* ſit Amphitruo, decernere — 5. *perii miſer* Gulielm. Iovi adhuc tribuit, parturientis clamore audito,

ſaluti eius praetimenti. Sed oblitus videtur Gulielm. quae Iupiter Act. 3. ſc. 1. v. 18. 19. dixit, cui eum promiſſo ſuo ſtetiſſe, Bromia 5. 1. 11. narrabit. Vide notas ad ſcenae huius verſum 11. Amphitruo autem vere poterat exclamare: *perii miſer* — 6. *quid ego* agam? — 8. *me ducam* ibo. Sic Bacch. 4. 2. 11. *duc te ab aedibus.* Aulul. 4. 8. 8. *me deorſum duco de arbore.* Ter. Hecyr. 4. 1. 7. *ſe duxit foras* — 9. *Theſſ. ven.* Theſſali veneficio artibusque magicis erant infames — 11. *ſed, vbi ille eſt* etc. animum igitur Iupiter non aduertit, quum Iup. abiret; ergo, licet Iovis verba fuiſſent v. 5. *perii miſer,* non tamen, vt Gul. vult, ſubiicere ei potuiſſet Amph. v. 6. *quid ego?* nonne ego longe miſerior adhuc ſum? — 13. *ignorant* internoſcere a venefico iſto nequeunt — 14. introrump. *in aedibus* archaismus pro *in aedes,* ſic et v. 18. pergam *in aedibus* — 16. *patrem, auum* nominat, mortuos; furens dicit, ſe quemcumque obuium eſſe obciſurum.

IN ACTVS V. SCENAM I.

Bromia, nouitate ac miraculo rerum, quas viderat audieratque, adtonita, v. 1. ad 8. queſtus profundit, qui animum produnt turbidiſſimum. Poſtea vero, quum ſe conlegit, ex ordine et perſpicue a v. 9, quae geſta erant, narrare incipit.

v. 1. 2. vno verbo: *nulla ſum!* — 1. *ſpes op. vit. m.* omnis vigor meus *iac. ſep. in pect.* exſtinctus videtur — 2. neque, quae eram, confidens adhuc ſum — 3. omnia videntur mecum circumagi rotarique, vertigine adfectam me ſentio — 6. *anim. mal. eſt* animo linquar — *aquam velim* frigidam, qua adſperſa recreer. Sic et Mil. 4. 8. v. 21. 22. PA. *animo male factum eſt huic repente miſerae* PY. *adferte aquam* — 9. *deos* deas parturientium *ſibi* auxiliatrices *inuocat* Iuno Lucina, fer opem! vid. not. ad Aulul. 4. 7. 11. — 10. adcumulat mulier verba ad vehementiam fragoris augendam, quanto magis repentini, tanto terribilioris — 11. *neſcio quis deus* Iupiter — 14. *terrore meo* actiue, a me vobis iniecto — *obcidiſtis* vt fulmine icti conruiſtis — 15. *vt iacui,* quae, quo eram prolabſa, inmota iacueram — 16. *inclamat* vocat — *ea res* clamor herae — 17. namque *herilis metus* metus meus de hera, ne quid aduerſi paſſa ſit, *praeuortit* ſollicitiorem me fecit, quam id, quod ipſi mihi eſſet me-

tuendum — 19. *nostrum* ancillarum *quisquam* vt saepe, feminine enunciatum — *neque praeuidimus* vicinam eam esse ad pariendum — 22. *sepultus est* sine motu iacet — 28. *increpuit* fulminis fragore adtonuit — 31. *san. ment. gest.* incantata non est, sola me adnoscit — 37. *dii me seruant* formula alias eorum, qui magno se, et praecipue inopinato, gaudebant beneficio diuino adfectos; Amphitruo autem, cui pudicitia vxoris suspecta erat facta, ironice potius, quam ex animo videtur ea formula vsus. Hoc in mente forsan habuerunt qui pro *seruant* ponendum putarunt *seruent* — 42. *man. puris* puerperae tempus non subpetebat, manibus in viuo flumine abluendis: mulier, ceterum pia, satis cerimoniae faciebat, si quauis, quae in promtu erat, aqua vtebatur — *cap. op.* esse, vt dii salutandi adorandique erant, satis puerperae erat, quae, vt aliae, dextrouersum circumagi non poterat — 45. *absolv. hinc me ext.* absolue me paucis; vno verbo dic, quae restant — *quando sat. delus.* satis longa iam fuisti, in commento tuo narrando — 52. *incunabulis* fasciis lineis laneisve, quibus inuoluti infantes in cunis conligabantur — 54. *non met. quin div.* non dubito, quin deus aliquis subpetias (opem) mulieri tulerit — 56. *angues iubati* quorum in capitibus cristae eminent — *inpluuium* locus in medio aedium vacuus relictus, dicitur et chors, vbi pascebantur gallinae, oues etc. — 60. *recessim* recedens semper ab eo loco, quem angues videbantur petere *rursum vorsum* retro versum Cas. 2. 8. 7. — 64. *alterum altera* vnum anguem dextra, alterum sinistra — 70. *cons. cub.* concubuisse — *clam* iam quidem, quum Amphitruonis in imaginem Iupiter se vertisset, fieri potuit *clam*, vt mulier falleretur Prol. 134 sq. ante septem vero menses alio modo *clam*, vt solam in tenebris deprehensam vi subigeret 5. 2. 13. et Argument. — 72. 73. Iovem non abnuo recipere riualem, si modo ipse apud Alcumenam in parte haeream! Aliter sentit Propertius: *riualem possum, non ego ferre Iovem* — 76. *coniector* interpres somniorum, h. l. haruspex, qui exta consulit — *Tiresias* sua aetate nobilis vates, mox vir, mox femina; hic nominatus, quod Thebanus fuit.

IN ACTVS V. SCENAM II.

11. *ant. in gr. red.* nec cum hoc Iovis iussu consentit, nec cum iis, quae Amph. sc. sup. v. 72. 73. et sc. 3.

v. 1. dicit, quod Hyginus c. 29. ſub finem ſcripſit: *ex qua die cum ea non concubuit.*

IN ACTVS V. SCENAM III.

3. Vt in Prologo fabulae agendae Iovis cauſa petierat ſilentium, ita hic peractae eiusdem cauſa plauſum.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
ASINARIAM.

IN PROLOGVM.

1. *ſultis* eſt: ſi vultis, ſi vobis placet — 3. *gregi* hiſtrionum, *dominis* aedilibus, qui ludos edebant, *conductoribus* quorum aediles vtebantur opera in hiſtrionibus conducendis parandisque, quibuscumque ad fabulam exhibendam opus eſſet — 4. *fac auritum pop.* i. q. Poen. Prol. 11. *fac populo audientiam*, ſilentium impera, vt populus linguis faueat, auribus modo vtatur — poſt v. 4. Prologus tacuit, quamdiu praeco officio fungebatur ſuo, dein v. 5. *age, nunc reſide!* ſatis iam factum officio tuo eſt — *caue m. n. gratiis* explicant: ne ſine mercede clamaueris. Non diffitebor autem, adridere mihi Giſanii *craxis* ſeu vt quidam ſcribunt *graxis* formatum e κρά-ζειν. Lucret. etiam habet *procraxe.* ita eſt ſenſus: *age, reſide, et caue clamare pergas* — 10. ὄνηγος aſinos ducens, aſinarius — 11. pro *Demophilus* Gulielm. legi vult *Diphilus*, partim, quod plures Plautus e Diphilo ſe hauſiſſe dicit fabulas, partim, quod inter fragmenta Diphili laudantur quaedam ἐκ τῆς ὀνηγοῦ — *Marcus* ortum putatur ex *M. Accius* — *barbare* latine — 15. pro *Mars* maluerunt quidam *mea ars*, contra omnes codd. Edita poteſt fabula eo tempore eſſe, quo Romani vehementer cuperent a Marte adiuuari.

IN ACTVS I. SCENAM I.

Libanus, qui adiutor eſt herili filio amanti, heri quidem aſperitatem non magnopere videtur vereri, at ex-

piſcari tamen ab eo conatur, qua mente, ſi reſcierit, meretricium filii amorem ſit laturus. Prius vero, quam ad id, quod percontaturus erat, per ambages peruenit varias, herus ipſe prodidit, non clam ſe eſſe amorem filii, iubetque Libanum inuenire, quantum argenti opus iuueni ſit.

1 - 7. Obteſtatur Lib. herum, vt ad ea, quae rogaturus ſit, ita reſpondeat vere, vt, ſeu optatiſſima quaeuis ſibi obtingere, ſeu, quae maxime inuiſa ſint, deos auerruncare cupiat — 4. *metuis vx.* ſaeuam, vt in Phormione Terentiano Chremes Nauſiſtratam — *med erga* erga me. Sic et *ted* pro te, ſaepe — 6. *aetatem* diutiſſime. Aſcon. γενεὰν — 7. *viuus vt peſtem* mortem *obpetas:* vitam agas miſerrimam — 8. *deus fidius* deus fidei, cuius numen fallere verebantur et, qui *medius fidius* iuraſſent, et qui *per deum fidium* eſſent rogati. Feſtus *deum fidium* filium Iovis intelligi dicit, Herculem — h. l. non quaeſivit Lib. per deum fidium, ſed Demaenet. dicere vult: obteſtatus me es, per res adeo vel exoptatas vel inuiſas, vt aeque obſtrictum me putem, ac ſi per deum fidium ipſum me rogaſſes — *iurato* ita cauendum mihi erit, ne quid reſpondeam a veritate alienum, ac ſi iuratus eloquerer — 10. *obſtin. adgreſſ. es* vt conſtrictus tenear, effugere nequeam — 16. 18. 21. 22. hi verſus mutatis verbis idem rogant: num dabis me in piſtrinum? ſc. ſi quid a me peccatum eſſe ſenſeris; putat autem: ſi me filio tuo adiutorem in amore ſuo eſſe compertum tibi ſit — 16. *lapis lapidem* mola molam, ad fruges in pollinem tundendas — 18. *vbi* quo detruſi *flent* flenda patiuntur, poenas dant *neq. hom.* ſerui nequiores, *qui polent.* farinam hordeaceam craſſiorem *pranſit.* quorum victus polenta conſiſtit. Pro *pranſitant* pauci codd. habent *pinſitant.* Παυσικάπη. machina collo adligata, inter molendum quidem veſci prohibebat, manusque ori admouere: ideo vero verbum non erat mutandum; labore enim exantlato victus tamen miſeris praebendus erat, quo ſi tenuiſſimo tantum vitam tolerabant, eo miſerior eorum erat conditio — 21. ergaſtula vocat *inſulas*, quod ab aliis aedificiis erant ſeparata, quas nouis vocabulis, comice confictis, *fuſtitudinas* adpellat, vbi ſerui fuſtibus ad laborem inpellebantur, *ferricrepinas* vbi compedes crepabant, ſeruorum pedibus inditae — 22. *mort. boues* lora e pellibus bubulis facta *incurſ. viv. hom.* crebris ictibus terga ſeruorum feriunt — 24. *vbi ſit pol.* piſtrinum — 25. hoc

vero nomen Libanus abominatur — 26. quare quod, quae mali ominis erant, auerti putabant ter defpuendo, defpuere herum iubet et exfcreare — 28. atque, quo efficacius omen auertatur malum *vsque ex penitis faucibus* quam altiffima e fauce fputum exhaurire potes — 30. *cav. f. mal. rem* minans dicit — 31. *expers* vt faepius, pro genit. cum ablat. *metu* — 32. *redd. op. mi.* aufcultaui adhuc te, nunc tu viciffim me — 33. *Cur hoc* quod metuis de amore filii — 34. quod de eo me celafti — 39. *rect. inft. viam* ita eft, non erras — 41. *dictis* promiffis *data non fubpetunt* ftare non poteft, non eft ei, vnde foluat mulieri, quae promifit — 46. *tu* quam faeuam habeas vxorem, *primus* omnium, qui tecum habitant, maxime *fentis, nos tamen* ferui tui *praenofcimus* licet tacente te faeuitiam eius nofcimus — 48. inportunam et incommodam eam effe, antequam diceres, dudum credidi — 50. *facient obfequelam* indulgebunt. — 52. *me* abundat, antique — 54. *naucl. orn.* vefte indutus nautica — 56. *fycoph.* fallacias — *emere ben. gnatum* beneficiis eum fibi deuincire — 61. obfequi *id*, in ea re — 62. *obfequutum* nonnulli adcipiunt paffiue, vt a *volo* pendeat, vt dicimus: volo te adiutum. Malim tamen adcipere actiue *me patrem obfequutum effe* quod obfequium meum quo magis in amore fuo erit expertus, eo verius quoque me patrem fuum amabit — 63. *arcte cont. hab.* praebet exigue fumtum Ter. Heaut. 1. 3. 53. — 65. 66. quod ille mihi credidit, quae eft aequum patri, ego oftendam, quanti eum pendam. Ter. Heaut. 1. 1. v. 104 et 103. — verfui, qui vulgo eft 68 *cupio effe* etc. Scioppius locum deberi putat poft verf. 70. *equidem fcio* etc. cui ita adfentior, vt verfum putem transponendum. Verfum autem 70, nunc 69 factum: *equidem fcio iam* etc. cum Grutero dispungere nolim. Legitur quidem iam v. 37. hoc vero loco recte eum pater repetit, verfu, mihi 70, declaraturus, quem honorem ingenio filii habere, feu, qua re, quanti eum pendat, oftendere cupiat — 68. *quid fit* quo ei honorem habere cupiat, *et quo euadat* tendat, *fum in metu* non video, qua ratione hic, qui totus in poteftate mulieris eft, quod cupit, effectum dare poffit — 71. *cupere te* quomodo cupere poffis — 72. *dotalem* (alias: recepticium) *feruum* quem adduxit mulier ea lege, vt in mariti poteftate non effet, fed, vxori peculiaris, bona eius, vel inuito marito, tractet — 76. miratur Muretus, qui iam

ſcire ſenex potuerit, viginti minas filio opus eſſe, quum lena ſc. 3. verſu 77. 90. demum cum filio paciſcatur. Filius vero, qui noſceret lenam, quantum poſtulatura ea eſſet, praeuidere facile potuit, et cum patre communicare — 83. *qua* ſi qua via ſeu me, ſeu vxorem, ſeu Sauream defraudare poſſis — 86. 87. *in aere piſcari* et *in mari venari* in prouerbio dicuntur, qui efficere conantur, quod fieri non poteſt — *rete* pro: reti — *rete* eſt vel *iaculum*, quod iacitur, gr. βόλος, Virg. Georg. 1. 141. dicitur *funda*, vel rete *verriculum*, quod verritur — 88. *optio* maſculine: adiutor, ab optando adpellatus, idem fere qui adcenſus, aut apud milites ſubcenturio — 92. hic verſus in vno tantum codice reperitur a manu prima, in quibusdam alia manu adſcriptus, in edd. vett. receptus eſt. Saluo quidem ſenſu deeſſe poteſt, non tamen eſt Plauto indignus — 92. 93. Senſus eſt: Si deprehenſus in fraude qualicumque fuerim, a te quidem ſecurus ſum: num vero me a Saurea, vel ipſius vxoris tuae furore defendes? — 94. *igitur* quod ſi eſt, tu ſi quodvis periculum praeſtas, *tum tu aliud cura* curam argentariam ſolus ego filio tuo adimam — 95. i! abi igitur? *eti. amb.?* qui hic adhuc ambulas? — 97. *vbic.* etc. vbicumque datam mihi reperero fallendi copiam — 101. *facio haud magni* non metuo — 103. *argentarium* trapezitam ſeu menſarium, apud quem pecuniae deponebantur, permutabantur, fenere locabantur, ſoluebantur cet. — 108. *moriri* pro: mori, ſaepius — 111. *contui* pro: contueri.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. In magnis animi perturbationibus pleonasmis ſaepe, ſaepius vero ellipſibus homines vti ſolent, multaque ita eloqui, vt qui, quae adciderint iis, neſciat, quae dicant, intelligere nequeat. Excluſus a lena, ſtupore Argyr. perculſus gemit: *ſiccine fit?* quis perſuaſiſſet mihi, fieri poſſe, vt excluderer? *hoc* haec res, mihi in amore meo — Indignabundus addit: *foras aed. me eiici* quam indignum eſt! — 3. *bene mer.* mihi — *male mer.* riuali alicui, cui minus debet. Diabolum forſan metuit, Act. 4. proditurum — 4. *at malo c. t.* non inpune feres — *ex hoc loco* e veſtigio, extemplo — 5. *tres viros* disciplinae publicae praefectos — *veſtr. i. nom. fax. er.* veſtra lenocinium facientium nomina deferam — 6. *capitis* iudicio *te perd. eg. et fil.* — 7. quae eſtis *perlecebrae*, cui vocabulo Bacch.

5. 2. 47. iungitur *probri pellecebrae et perſuaſtrices* — *pernicies* plur. num. vocantur meretrices, quod adoleſcentulis perniciem machinantur — 8. maiora pericula ſubit, qui lupanar, quam qui mare ingreditur — 9. quae *bona reperi* mercatura *mari* facienda, iis *hic* in aedibus lenae *elaui* naufragio quaſi priuatus ſum, ea meretricia hac in domo decoxi. *Elauari* enim comice dicitur de naufragis, Rud. 3. 3. 37. elautae ambae ſumus opera Neptuni noctu, et Rud. 5. 2. 20 ſq. proxima nocte in mari elaui, confracta eſt nauis, perdidi, quidquid erat, miſer ibi omne — 10. *ingrata* quae gratiam non conciliant — 15. *iſtam* filiam tuam, Philenium — 16. *ſordidum panem* Ter. vocat *atrum* Eun. 5. 4. 17. — 18. *quum eſt melius* quum res tuae ſunt lautiores — *ignoras* deſpicis me — 19. pro *manſuetem* legendum ſine dubio eſt *manſuetam* ſeu, a manſues, *manſuem* — *me ſpecta modo* minantis h. l. eſt.

IN ACTVS I. SCENAM III.

Vltimos ſcenae ſuperioris verſus Cleaereta audiuit exiens, quare iniurias ſe minatur vlturam. 1-3. Allegoria a mercatura petita mercem videri ſibi iocatur conuicia Argyrippi, magno quidem pretio ab eo redimendam — Philippei, numi Macedonum regis Philippi imagine inſignes — 3. *nec recte quae* etc. *et* quae tu *non recte* i.e. iniurioſe — 4. 5. 6. Allegoria a re nautica. Qui *clauum* gubernacula tenet, is, quo vult, curſum nauis dirigit, clauum autem animi tui tuus erga Philenium amor tenet: fruſtra igitur effugere conatus, ad nos in portum te non poteris non recipere. cf. Ter. Eun. 1. 1. ab init. — 7. in allegoria pergit; ſenſus eſt: eiiciam hanc animi mollitiem, nimis mihi porro non indulgebo. Ter. Eun. 2. 1. 16. — 8. *te tract. exſequar* vlciſcar — 10. lena ridens: *percipimus* ego et filia facile intelligimus, *magis* etc. fortius te loqui, quam pugnaturum eſſe — 11. ignobilem ego pauperemque te ſolus locupletaui, vt in numero et honore aliquo eſſes — 12. ſolus ſi *ductem* ea potiar — 14. *ſuperes* vix mihi perſuadeo, eſſe a *ſuperare*, vt ſenſus ſit: dum alios dando ſuperabis, plus aut certe prius dabis. Forſan eſt a *ſupereſſe*, *dum ſuperes datis*, dum opes ſupererint, vnde des. Sic ap. Virg. Georg. 3. 127. eſt: ne blando nequeat ſupereſſe labori, i. e. vt vires ſuperſint, ſubficiant, ad pullos procreandos; quod Columella 6, 27. exprimit: vt Veneri ſuperſit — 16.

vt apud Ter. Heaut. 1. 1. 2. *inde quod* est: ex eo tempore, quo; sic hic *modo quod:* ex breui tempore, quo; seu: vix quum accepisti — 17. *quid modi est* etc. quid modum statuere mihi vis in poscendo, qui modum ipse non adhibes in amando? — quaedam edd. habent *numquam* sine adiecto *ne*, vbi nulla est difficultas; *nunquamne* est: tune negare potes, te numquam posse amando expleri? — 20. *hostimentum* est *aequamentum*, quo duorum causa redditur aequa, vt, quod alter tribuit, ab altero compensetur. Deriuant ab *hostia*, qua dii irati redduntur propitii — 22. satis facete, pro: hoc foret inauditum et plane nouum — 23. *lena, quae frugi est* quae quaestus sui artes callet — 24. *vt tibi durem diu,* ne animum alio transferam, ne fructum, quem tu olim capere posses, alio tunc conferam. Monere volebat, heredem se esse matris ditissimae, quae aetatis esset iam senectae — 25. Apud Ter. idem Bacchis dicit Heaut. 2. 3. v. 8 sqq. et Syra monet Hec. 1. 1. 7 sqq. — 26. *amator non recens* qui iam aut taedium puellae cepit, aut sumtu exhaustus est, non magis lenae quaestuosus erit, quam piscis non recens conuiuis suauis — 27. 28. *is* piscis recens — 28. *patinarius* qui in patina cum iure adponitur — *verses* piscem, dum adsatur — 29 ad 34. *is* amator recens — 29. *vbi* quamdiu *de pleno promitur* vbi marsupium nondum exenteratum est (Epid. 2. 2. 3.) seu, quamdiu est sumtibus ferendis — 31. *pedissequa* distinguitur ab ancillis inferioribus: cubicularia — 40. nobis fuisti lucro, licet scires tuam nobiscum consuetudinem non tibi fore decori — 41. *duo tal. arg.* per iocum modo postulat, quae serio v. 77. viginti tantum minas, sextam istius summae partem, numeratas sibi cupit — 44. *abusa* sunt, passiue: in vsum consumta sunt, nisi malis *abusa* iis sum: erogaui istam pecuniam in varios vsus — 47. *graeca fide merc.* praesenti pecunia, in diem enim nemo esset daturus — 50. *oculatae manus* vid. Truc. 5. v. 9. — 51. *Cocio* arrillator, qui spondet, in diem solutum iri, siue emturiens ipse, qui, data arra, sibi cupit credi. *Vetus est* dictum: *nihili occio est* satius est, pecuniam numeratam in manus dari. Muretus *cotio* scriptum putat pro *cautio*: syngrapham enim venditores non reddere tutos. Alii pro *cocio* legunt *coactio* lenam praesentem poscere pecuniam, non demum cogendam — *scis cuius* poetae hoc dictum sit — 57. vt *pulli columbini* redeuntis matris ori inhiant, vnde alan-

tur, ſic vos olim mihi, dona adferenti — 63. *noſter* lenarum *quaeſtus* — 64. *concinn. ar.* locum aptauit auibus capiendis — 66. *rem ſolv. auc.* ſumtus cum fenere reddunt — 68. *illix* ſeu *illex* auis ea dicitur, qua aucupes vtuntur, ad aues, quas capiant, inliciendas — 70. *orat. vinnula* molli, merum amorem ſpirante — *venuſtula* idem dicit — 71. *haud eſt ab re auc.* hoc lena ſcit, e re ſua eſſe, lucroſum ſibi fore — 72. *ſine retibus* captus enim iam, et ſua ſponte inretitus, puellam diſſuauiabitur — 73. *haecc. te eſ. obl.* miror — 75. pergit in allegoria, in *ludo* ſuo v. 73. increpuerat nihil eum didiciſſe, id eius culpa factum excuſat iuuenis, quae *ſemidoctum* abire iuſſiſſet, quare *merces*, quam *nactum*, ſi alicundere conraſerit, remeare in ludum ſuum iubet, *minerual* eſt — 80. *eſt reliquum* pecuniae *quo perveni magis* quo ad te adlato penitus adhuc ſpoliatus ſim — 85. *ſyngrapham* h. l. idem, quod 4. 1. 1. *ſyngraphum* leges tuas a nobis ſubſcribendas — 88. per *portitores* intelligere videtur *ianitores.* Illorum enim in ipſis vectigalibus recipiendis conſueta fere aſperitas minus videtur quadrare ad ſimile, quo lena vtitur, quam ianitorum in aditu ad principes patefaciendo facilitas, auro ſemper venalis — 92. exper. *op. quae. cop.* quacumque ratione potero — 94. *dignos ind.* quibus ſubplex ſiam. — 95. *mutuas* ab amicis ſine vſura *fenere* vel ab acerbiſſimis feneratoribus.

IN ACTVS II. SCENAM I.

3. 4. diſceſſiſti, abiiſti *igitur*, idcirco, eum in finem, vt. Comma poſt *forum* delendum eſt, et poſt *igitur* ponendum — 5. *dorm. in ot.* ne cogitaſti quidem de fallacia fingenda, qua re tibi nihil prius eſſe debuiſſet — 6. fuit ergo *ſocors* incurioſus, *ſegnis* fugiens laboris, qua tamen in re nihil loci erat ſegnitiae, neque ſocordiae Ter. Andr. 1. 3. 1. — *reice* pro *reiice* et Virg. habet Eclog. 3. 96. a flumine *reice* capellas — 6. 7. poſt *quin* imperatiuos *reiice, amoue* ad indicatiuum aberrat *recipis*, quin auxilium hero petis ab ingenio tuo vetere verſuto, quo facile olim obculte fallendi rationem — 9. non vt alii ſerui *ad her. fraud.* ſed adiuuandum eum celeritate nunc et calliditate vtar — 10. *celox* nauigium minus, maioribus celeritate ſua inſeruiens. Eiusmodi nauicula vtendum ſibi dicit, i. e. properandum eſſe, ſed quo dirigat eam, ad pecuniam eo ipſo adhuc die inueniendam, neſcit adhuc — 11. *inpe-*

trire eſt: laetis auſpiciis vti *inauguratum eſt* aues felicia quaeuis ominantur, *quouis* modo, garritu, volatuque — 12. pro *porro* quidam legunt *parra*, quae auis (gauia forſan, Klein. tringa ranellus, Linn.) aeque ac cornix inauſpicatae putabatur garrulitatis. vid. Hor. 3. carm. 27. v. 1. — 14. *vlmum* e qua petebantur virgae, quas igitur aut ſibi aut Saureaé metuendas eſſe coniicit — 16. *atrienſes* inter lautiores numerabantur ſeruos — *in mundo eſſe aliqui* paratum ei eſſe, manere aliquem — 18. a *ſcaeuus* ſiniſter eſt *obſcaeuare*, quod explicant: malum omen obferre. Camerar. autem, recte forſan, edidit *obſcoenauit.*

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *filius familiaris* vt v. 43. pro fil. familias, herilis — 2. *lubentiores fac. quam Lubentia* (hilaritatis dea) *eſt*, i. e. ſumma perfundam eos laetitia — 7. *obſeruauit* inter ſeruos erant, qui, quum aedium oſtiique ex officio praeeſſent cuſtodiae, *obſeruare* dicebantur. Alii *obuerſauit* aut *obſerauit* — 8. *aetatem* ſemper, διὰ παντὸς, ἀεὶ — *modo* actutum, ſtatim; verſu enim 12 breuem eſſe dicit pecuniae inueniendae occaſionem, quae, niſi Libano adiuuante, eſſet amittenda — 9. conueniam potius, quam te liberum fieri patiar — 10. *plagae* a vibicum tuberumque tumore vocantur *praegnantes* — *dab. plag. duc. de tergo* plagas ducentas tergo meo infligi patiar. Vid. 2. 4. 75. repete vero: Libanum vt ſtatim conueniam — 11. ſenſus: Leonida, vt eius, quod optat, copia ſibi detur, non habet, quod obferat, niſi vnum peculium theſaurumque ſuum, tergum nempe verberandum — 13. *indipiſcet* pro indipiſcetur: tempus elabſum adſequetur, *quadrigis albis* ſc. Solis, quae numquam ceſſant quidem nouos adferre dies, at huius tamen rei gerendae tempus, ſi ſemel ſeſe ſubduxerit, numquam adſequutae retrahent — 15. *occaſ. obpr.* occaſioni non deeſſe — 16. *opimitates* res ſecundas *gaudio effertiſſimas* (ab effercio) pleniſſimas — 20. Libanus pleraque Leonidae verba non audiuit, vocabuli autem *deuincti* audiuit ſyllabas duas vltimas *vincti*, quare dicit *non placet.* Conatum enim eius periculoſae putat aleae eſſe plenum — *metuo in commune*, et mihi metuo, ne poena flagitii, ab illo commiſſi, ſimul luenda ſit — *ne qu. fraudem frauſus ſit* commiſerit (*frauſus* mali quid auſus, a verbo aliquo ceterum perdito) — 23. *pro monſtro eſt* male homini ominor, *extemplo* ſtatim, *quand. qui ſudat tremit* ſi video

ſudantem ſimul tremere ſudore frigido madere. Adludere Plautus putatur ad *ſudiculum*, flagelli genus — 24. *properans* qui properandum mihi eſſe video *conceſſo pedibus* pedibus non vtor ad inueſtigandum Libanum *lingua largior* in verbis inutiliter fundendis largus, quae lingua 25. *lacerat diem* nihil aliud, quam tempus perdit — 26. *linguam comprimit* taciturnam reddit *patronam* explicat v. 27. *comprimere* etiam ſine *linguam* Rud. 4. 4. 81. et 5. 3. 46. eſt adigere ad ſilentium. cf. Amph. 1. 1. 192. — 29. *electare* i. q. elicere — 31. *gymnaſ. flagri* in quo flagris caedendo herus ſe exercere ſolet. Eodem ſenſu Aul. 3. 1, 5. Congrio queritur, a ſene ſe habitum eſſe gymnaſium — *cuſtos carc.* toties in carcerem iniecte, vt cuſtos eius poſſes videri — 32. *cat. col.* qui diu in catenis habitus es. Eodem ſenſu Pſeud. 4. 6. 38. eſt colonia molarum — *virg. laſc.* cuius in tergo virgae laſciuire ſolent, et exſultare — 35. *per pedes* non, conſtrictus quadrupes, ſed, ita pendens, vt pedes terram verſus extenderentur — 37. ad pedes ſeruorum pendentium, ne eos, a quibus caedebantur, calcibus poſſent petere, pondus aliquod ſolebat adligari, h. l. *centupondium*, et id quidem *aequum*, quod aequilibre ſit homini nequam — 38. vbi *manus* tuae *manicis ad trabem* ſint *adductae* tu quaſi in trutina poſitus pendeas — 39. nec *dependis* minus pendis, nec *propendis* plus pendis, quam illud libramentum hominis mali et nequam; ergo nudus, centum pondo es. Iocus autem eo fit acerbior, quod intelligi quoque verſus poteſt: poenas ſoluis, quibus homo malus et nequam dignus eſt — 40. *Vae tibi*, indignantis h. l. eſt, et idem infortunium adprecantis — *Seruitus*, ſeruitii dea, hoc *Vae*, quod tu mihi inprecaris, *teſt. leg. tibi* tuum peculium eſſe voluit — 41. *verbis* (verborum) *velitationem* hanc contentionem noſtram, quae verbis fit. Feſtus: vltro citroque probrorum obiectionem — *compendifacere:* non vſurpare, ea ſuperſedere — 42. poſt *credere* ſignum interrogandi delendum eſt. *certum eſt* etc. decreui, tibi omnem rem *credere*, LIB. id vero *audacter* tibi facere *licet* — 43. *ſis* ſi vis — 45. ad ſubplicia ſeruilia certos elegerunt dies, *carnificum dies* adpellatos, quos *celebrare* carnifices dicebantur, quum muneri ſuo vacarent — 49. iocans: *ergo mirabar* hem! id eſt, quod, vnde fieret, neſciebam. *Scap. geſt.* pruriunt — 50. quo ipſo *hariolari* ſolent, verbera inpendere — 51. pro *coniurati* malunt quidam *coniura-*

tim — 53. *tergus* in gen. maſc. antique. *hab. terg. familiarem* domi, non aliunde demum petendum: paratus ſum ad verbera perferenda. cf. Mil. 2. 2. 36 ſqq. — 54. *firmitudinem* robur animi — 55. ſi tergo, verberibus adcipiendis, ſatis fieri poſſit — *publicum* pecuniam publicam — 57. *vſus eſt* opus eſt, vt 1. 1. 76. — 60. *placide rogita* ne iubeas actutum, properanter ediſſerere — 62. *manſero* exſpectabo *tuo arb.* donec animum te recepiſſe ſenſeris, *vel ad vs. d. peris* vel animam prorſus exſpiraueris — 63. Leon. dixit *iam ſatis eſt mihi* ſc. quod ſcio, vbi heri ſint — Lib. autem 64 id alio ſenſu adcipere ſimilat, quo, quibus ſatis eſt, diuites ſunt — 67. *aſ. arcad.* qui adprime boni putabantur, magnoque in pretio erant — *merc. Pellaeo* e Pella, Macedoniae vrbe, Alexandri Magni patria — *mem.* vt ſemper cum inf. praeſ. *vendere* — 71. *iam deuorandum cenſ.* argentum. Alii, quod *ſi conſpexeris* intelligunt mercatorem iuuenem, *deuorandum* putant ſenſu obſcoeno dictum — 73. *ad ſemina* ſeu femora, quod nimis hyperbolice dictum videtur: malunt quidam *ad ſlemina*, vlcera, quae oriuntur, vbi crura ſanguine abundant — 82. *nouiſſe callide* eius faciem — 83. poſt *haec ſic*, Leon., niſi Libano interpellante, ſtatim perrexiſſet 84. *extemplo* etc. — 92. *interuorto* h. l. cum adcuſ. et perſonae et rei — *aduentor* hoſpes, mercator — 93. *op. exaſciatum* aſciatum, rudiore opera praeparatum (nunc ſine mora perficiendum) — 96. *nos fore vlmeos* virgis vlmeis opertum iri — 99. *op. prom. dare* ſe adiuturum nos eſſe — 103. *oblectabo* confabulando retinebo, quo minus intret abeatue, quare Leon. v. 112. *tene hunc* — 106. *adtigo*, *tago* apud Plautum et alios pro *adtingo*, *tango* — 107. *nom. commut.* pro Leonida Sauream te nominaueris — 109. *dico* puto tantum *vt vſus* opus erit *fieri* me pugno malam tibi percutere, quo facilius mercator credat, me Sauream eſſe atrienſem — 110. *hoſtire* par pari referre.

IN ACTVS II. SCENAM III.

Seu potius IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *demonſtratae* a Leonida 2. 2. 79. — 2. *puere* a ſaepe obuio *puerus* — 4-11. aptiſſime excogitata Libanus verba facit, ad mercatorem oblectandum, ita omnia iocos riſusque dant — 6. lepide *fores* dicit *conſeruas* ſuas — et

7. *aedibus* ſuis ſe amicum eſſe. Gruterus tamen aliique *aedibus* expungendum putant, quod; qui in eadem eſſent familia, nude adpellari ſolerent *noſtri*. Addo, quod, omiſſo *aedibus*, ambiguitas oritur, Plauto non indigna: *amicus ſum noſtris conſeruabus*. Magis tamen comice ſe aedificio ipſi, vt antea foribus, amicum eſſe dicit — 10. Ianua ergo eius mente praedita eſt. 11. *calcitronem* ianua, ſi quem praeuidet calcibus ſe petiturum, a me ianitore, quo minus hoc dolore adficiatur, auxilium petit — 13. *ſi ſit domi, dic. tibi* herus non eſt domi — 14. callide reſpondet: *Saurea ad tonſorem ire dixit*, quod Leonidam, qui Sauream mox erat ſimilaturus, mercator in tonſtrina viderat, Demenaetique ſeruum audiuerat 2. 2. 16 ſqq. — 15. pro: quum iuiſſet, dicit *quum veniſſet*, memor, veniſſe aliquem Demenaeti ſeruum ad tonſorem, et incertus, an forte ipſe ille eſſet Saurea; qua de re vt fieret certior, quaerit v. 19. *qua facie veſter Saurea eſt? ſi is eſt* etc. ſi eumdem depinges, quem in tonſtrina vidi, ero certior — 20. 21. Libanus faciem Leonidae pingit ſimillimam, quo, ſi rediſſet ille, mercator nullus dubitaret, eum eſſe Sauream — 21. ſtatura *commoda* inter proceram et exilem media — 22. adnoſcit mercator, eum eſſe depictum, quem in tonſtrina conuenerat — 23. *contuor* pro *contueor* — cap. *quaſſanti* quod quum aut infirmitatis aut ebrietatis indicium poſſet haberi, Leon. v. 24. 25. iracundiae ſignum eſſe dicit — 25. *Aeacidinis* quales Achillis erant minae, qui ab auo paterno, Aeaco, vocatur Aeacides. Haec vero de Saureae ſimilati iracundia praemonenda putat, veritus, ne comprobet re, quod 2. 2. 104. erat minatus, ſimul — 26. addit: *ſi me* etc. ne miretur hoſpes, ſi, quod 2. 2. 108. promiſerat, ſeruus, a ſeruo percuſſus pugno, referiat.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

Seu potius IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *neminem* vnum incuſat Libanum; ſed ſolent irati, ab vno neglecti, conqueri de omnibus — 2. *nullus ven.* nullus pro: non; vſitatiſſimum eſt — 3. non inpune feret — 4. 5. *ſalv. iuſſi* etc. acerbiſſime cauillatur — 6. *obceſſiſti* pro: adceſſiſti, veniſti — 10. *perii!* hoſpes: — precator adſis! — 13. *obcalluere* callo iam obducto plagas minus ſentiunt, ſenſum plagarum adſuetudine amiſerunt — 17. *non queo labori ſubped.* vt conſeruorum quisque la-

bores ſubeat ei mandatos. Statim tres labores nominat, a Libano neglectos — 19. *operas aran.* retia, ſeu texta aranearum — 20. *in ſplend. dari bull.* bullas valuarum detergi polirique iuſſi — 21. *cum fuſti*, vt, quos negligentes repererim, non verbis modo, ſed verberibus poſſim ſine mora caſtigare — 22. 23. mercatori perſuadere vult, magnam ab hero pecuniam fidei ſuae eſſe mandatam — 24. *hara* Moſt. 1. 1. 39. *ſuis* additur — 25. *hem ergo, hoc tibi* adcedit, tamquam verberaturus, ſed, patientiae Libani diffiſus, deprecationi mercatoris locum facile dat — 27. *vicario tuo* qui, te in foro obcupato, vice tua fungebatur domi — 28. *delenire* eo, quod ſe aegre ferre diſſimilat, me vices meas non ipſi detuliſſe, ſed Sticho — 30. *vinario* negotiatori, aut cauponi — 32. *trapezitam* per quem ſtatim ſatis fieret — 33. *ſic* hac lege, vt ſtatim ſolueret, *dedero* venditum ei vinum volui — *prius quae* vina ei *credidi* vendidi pecunia non praeſenti — 34. *ſatagit* ſtatim ſoluit — *adduc.* etc. vt non neceſſe ſit, ſequi eum in forum ad trapezitam — *ſcribit numos* argentum perſcribit a trapezita mihi ſoluendum — 35. num *Dromo* (alius Demaeneti ſeruus) *merced.* totam *retulit* pro opere eo, ad quod efficiendum foras locatus a me eſt? — 36. *aieb. redd.* ſe relaturum eſſe *quam ext.* vt primum *redd. eſſet* ipſe adcepiſſet — 37. *retineri* reliquum mercedis non ſolui ſibi, *vt* etc. donec opus effectum dediſſet, ad quod locatus ſit — 39. *ſi velis, da* etc. indignabundus dicit: ſic fit, vt, ſi quid amico commodaueris, cunctantius reddatur — 40. *odio ſuo:* odioſa ſua inportunitate. — Recte viderunt interpretes, quae Lib. et Leon. v. 40. 41. dicunt, alterum alteri inſuſurrare, mercatore non aduertente. Loquuntur familiariter, quod in rem, vtrisque communem, erat — 42. *nunc* vt *adeam* — *priusquam* denuo *incip. tinnire* voce ſua: ſaeuire, loqui, quae audire nolim — 46. *negat* Libanus — 48. *repromittam* neminem amplius iſto te nomine petiturum — 53. *omnium rerum credit* in omnibus rebus, ſeu, omnes res. Eſt enim ſeruus *actor* διοικητὴς πάσης οὐσίας Truc. 2. 2. 52. eſt *credere* cum genitiuo: *duarum rerum creduat* — 60. iungunt: *ego, me incerto*, quod pro: *ego incertus*, dum incertus ero, duriuſculum eſſet. Malim iungere: *incerto nemini homini* pro quo v. 87. eſt *ignoto.* — Quum vidiſſet Leon., cautiorem eſſe mercatorem, magisque prouidum, quam cui eblandiri pecuniam poſſit, aliam ingreditur viam, et, quod verus

Saurea facturus ſine dubio fuiſſet, animum oſtendit diffidentia eius obfenſum — 61. *perduint* perdant. *ſubplicaſſis* ſubplicaueris — 62. *ferox eſt* ſuperbit, placet ſibi *tractare* quia adhuc tractat, dum eas ipſe in manu habet *vig. min. meas*, quas mihi ſoluere debuiſſet — 63. *nemo adcipit* contemtim: ego non deſidero, hanc mihi pecuniam numerari! — 64. timidius mercator monere videtur, quare 65 ſqq. periculum faciunt, pecuniae ei territando extorquendae — 66. *inpurum* vocat, diffidentiae plenum, vbi opus non ſit, *nihili* hominem, ad negotia certe minime aptum, qui diſcernere nequeat, cui ſidendum ſit diffidendumve — 65. *iſti* Saureae (falſo) *non recte dicis* iniuriam infers, *malo iam magno tuo* qui non ceſſabit, te vlciſci — 66. 67. Leon. mercatori: *perge porro* idem eſt, quod v. 63. aufer te, abscede hinc, *flagit. hom.* homo turpiſſime — 67. Lib. mercatori: *da, obſecro*, ſi me audis, *arg. huic* Saureae, *ne male loqu.* ne diffameris ab eo, vulgoque derideare — 68. *mal. h. vobis quaer.* mercator obſtupefactus minatur vltionem — 68. 69. Leon. Libano: *crur. diffr.* tibi *ni* hic in platea, ita vt omnes adſtantes praetereuntesque audiant *iſtum inpudicum percies* clara voce inpudicitiae adcuſabis. (Nihil autem turpius in aliquem poterat dici, quam eum inpudicum eſſe, i. muliebria eſſe paſſum.) 69. LIB. *perii hercle* quaſi cruribus ſuis metuens — dein mercatori: age *inpudice;* iuſſus metuque coactus inpudicitiae crimen in eum confert — 70. *ſceleſte ſceleſtio* qui ſumus eiusdem farinae *ſubuenire* pecunia tradenda Sauream mitigare *non audes* tamquam homo ſuſpicax — 72. *vapula.* vid. Perſ. 2, 3. 17. — 78 ſqq. Quum omnem ſerui ſpem abiicerent argenti, ſine interuentu heri, a mercatore auferendi, perducendum eum ad herum vident ipſum — 78. *fugitare* hoc l. non a *fugio* ſed a *fugo*, vt Pſeud. Prol. 8. Senſus: cenſes, herum nos non agniturum, eos, quos eſſe nos ſumus profeſſi — 82. excuſandum Leonida ſe apud mercatorem putat de conuiciis, quae ei fecerat — 82. *tu* prior *alteri* mihi *contum. feciſti* facto, quum fides mihi apud te eſſet nulla, ego tibi contumeliam modo *dixi*, quod in verbis modo poſitum erat inanibus — 83. *tam ego homo ſum quam tu* peccare autem humanum eſt, peccauimus vterque, tu, in diffidentia nimius, ego, dolore, ex fide mihi denegata, incenſus — *ſcil. ita res eſt* facilis mercator eſt veniae inpetrandae — 84. ſq. quo excuſatior ſit ira ſua, nonnulla Leon. addit de fide ſua,

Athenis nemini ſuſpecta — 84. nimiam cuiusuis generis felicitatem ab inuidia putabant faſcinari lacerarique, quare, qui ſe aliosque laudaturi erant, vt retunderent inuidiae tela, addere ſolebant *praefiſcine* ſeu *praefiſcini*, cui mente, interdum et voce, iungebant *dixerim*, ἀβασκάντως, ſeu μετὰ προβασκανίου — 88. mercator quoque excuſatam cupit diffidentiam ſuam — 89. 90. *Iam nunc ſecunda* verba *mihi facis* ſtatim explicat ipſe: *ſatis facis pro iniuria* — *huic capitulo* mihi — *ſordidatus* vili ac ſordida veſte indutus. Putat, mercatorem ob veſtitus vilitatem non credidiſſe, ſe eum eſſe, quem ſe profiteretur, quare dicit 91. *ſe eſſe frugi* huius rei cauſam eſſe parcimoniam, et negat *poſſe peculium enumerari* e veſtitu de peculio ſuo iudicari — 92. ex inſula *Rhodo* — 96. *negaſſim* negauerim.

IN ACTVS III. SCENAM I.

Seu potius IN ACTVS III. SCENAM III.

1. Interrogatio haec indignantis eſt vituperantisque — *manſuetam* obtemperantem — 2. *vt qui* pro *vt quae* — 3. 4. *vbi* quo iudice *piem pietatem* me pietatem colere probarem *iſtis moribus moratam* pietatem talem *poſtulem* etc. ſi inpia ſim in eum, quem amo — 5. *an decorum* hoc pium *eſt* — *quid. eſt?* qua in re aduerſor tibi? — 6. *matris imperium min.* minus obedientem matri eſſe? — 7. *neq. quae* parentes *delinquunt amo* probare poſſum — 8. *ſatis dicacula es amatrix* lingua quidem promtum habes, quod pro amore tuo effutias — 8. 9. *Phil.* ſenſus: in quaeſtu meretricio non lucrum ſpectare poſſum vnice vnum, quin eximium habeam aliquem, quem animi cauſa amem. conf. v. 12. 34. 38. — 13. te ita loquace mihi *vna parua pars de die orationis* qua ipſa loquar *dabitur* a te relinquetur — 15. 16. 17. *portiſculus* quibusdam videtur pauſarius ipſe, rectius aliis malleus, quo pauſarius remigium moderabatur — *repoſiui* pro: repoſui — *caſteria* locus, vbi, nauigatione quieſcente, reponuntur remi. *cauſa* commodum *famil. conſiſtit* ceſſat — *tibi* vt ſaepe πλεονάζει. Haec de vocabulis, a nauigatione petitis. Senſus vero eſt: cogere me potes, vt taceam, *tut. hab. portiſc.* quam diu in poteſtate tua ſum, *quin pol.* ne hiſcam quidem *ſi repoſ. remum* ſi e ſeruitio tuo fuero exemta, i. e. ſi morte ero manu miſſa, *vbi* ſi *ſola in caſter.* ſepulta *quieſcam, omn. fam. cauſa conſiſt. tibi* tunc vero tu vide,

vnde te familiamque alas. Puellam vero de morte cogitasse sibi consciscenda non verisimile modo est e versibus huius scenae 12. 32. 34. 36. 37. 38. qui, quam vehementer Argyrippum amauerit, palam faciunt, (magno enim amore polluto, quid femina possit, neminem fugit) sed clarius adhuc adparet ex Act. 3. sc. 5. (seu 4. 2.) v. 1. 2. 5. 6. 7. 18. 22. 25. Matrem autem probe intellexisse mentem eius, exinde adparet, quod eam v. 18. vocat *audacissimam* — 20. *contui* contueri — 22. *dicta docta* idem sunt, quod hoc ipso versu *verba blanda* — 23. *expetesso* vocabulum Plautinum pro: expeto — 24. *qui deludunt*, qui, quod dent, non habent. Dedisse quidem Argyrippum ex Act. 1. sc. 3. satis adparet: iam vero opes eius erant exhaustae — 25. *si quis* Argyr. — 26. *mater sua* Artemona — ... *trud. larg. lacr.* cui, praeter lacrumas, non est, quod largiatur. Sic apud Ter. Phorm. 3. 5. 37. Dorio: repperi, qui det, neque lacrumet; da locum melioribus — 31. *hic dies summus* hic dies praestitutus Argyrippo est, quo aut viginti minas adferat, aut excludatur. vid. 1. 1. v. 76 et 90. et 1. 3. v. 75. ad 78. et 87. 89. — *est ap. me inop. excus.* inopia cogente hunc ei diem praestitui 1. 3. 44 sqq. — 32. Philenium ne ipsam quidem inopiam Argyrippi causa recusat pati — 33. *qua am. gr.* liberalitate capta morigera iis sis — 34. *obcupatus anim.* si quem habeo eximium — 35. *meum cap.* canum *contemples* contemplere *siq. ex re cons. tua* nam, nisi prospectum tibi fuerit, antequam forma inmutetur tua, aeque deserta viues, ac ego — 36. ego ergo *pasco alien. oues* quaestum corpore facio, vt te alam — 37. 38. opilioni conceditur vna saltem ouis peculiaris, sine me vnum Arg. *animi causa* amare — 39. *inpudentissimam* vocat filiam, non, quod meretrix est, sed quod vni certe amatori parcere vult, animo suo, quam matris auaritiae obsequentior — 40. *aud. dicto produx.* ita instituisti, vt dicto audientem tibi esse oporteat.

IN ACTVS III. SCENAM II.

Seu potius IN ACTVS IV. SCENAM I.

Leonidae, cui mercator tandem viginti pro asinis minas tradidit, ea de re cum Libano exsultat triamphatque oratio. Vaferrimus tamen vterque dolis astutiisque suis argentum ab hospite cauto numquam expugnasset, nisi Demaenetus, ipsis adhuc nequior, tradi iussisset, Leonidam mentitus esse

Sauream. Vernilitas de nequitia sua gloriantium omnis est ex triuio adrepta, quae, si lectori taedium creet, mirum non erit.

In versibus 1 ad 9 verborum constructio inenodabilis fere est, nec, quum omnes codd. eamdem lectionem referant, coniecturae videntur locum habere posse. Quam verborum magnificentiam imperatores, magna victoria parta, in diis militibusque, ob operam egregie nauatam laudandis, solebant adhibere, suis simul ipsorum in laudibus haud facile parci, eamdem Leonidas, argento mercatoris expugnato, in suis virtutumque suarum laudibus efferendis videtur adfectare.

1. *Laudes gratiasque merito magnas habemus* ego et Libanus (tum) *Perfidiae* deae nostrae victrici — *quum sycophantiis dolis astutiis nostris* copiis militibusque nostris (quando *quum* et *tum* sibi respondent, *tum* interdum, vt h. l., solet omitti) — iungendum est *grat. habemus* v. 1. *freti* v. 3. *potiti* v. 9. — duces solent in aciem descendere *freti* mox viribus suis, mox hostium inbecillitate. Vires autem horum seruorum erant *scapularum confidentia* durities plagis adsuetarum, quare inbecillam quidem spernebant *vlmorum* ironice dictam *virtutem:* sed et aliae hostium erant copiae, magis, quam virgae, metuendae, vers. 4. ad 7. *stimuli* quibus patibulatos seruos forabant Most. 1. 1. 53. seu fodiebant Curc. 1. 2. 40. quos serua saepe passa *stimulorum seges* vocatur Aul. 1. 1. 6. *laminae* quibus candentibus vrebantur, *cruces* quibus figebantur, *compedes, nerui, catenae, carceres, numellae* genus quoddam vinculorum, *pedicis* restringebantur pedes, vt manicis manus, *boia* aliud vinculorum genus, *indoctores* lorarii, *gnari terg. no. qui saepe* etc. a quibus saepe caesum tergum nostrum cicatrices duxit. — Haec omnia tormenta sunt *legiones, copiae, exercitus eorum* sc. hostium, a quibus metuendum erat. Gratias igitur v. 1. habemus *aduorsum* eos exercitus *potiti* ea quidem victoria, vt, elabsi iis cruciatibus, argentum auferremus. *potior* igitur sumo sine casu positum, qui casus e contextu subplendus est. Superest τὸ *qui* v. 4. quod non omnibus in codd. et edd. veteribus reperiri conceditur; quodsi vero genuinum est, ἀνακόλουθον arbitror esse adnoscendum — 10. *comitate* auxilio, dum adsum ei ad herum filiumque eius seruandos. Sic *comitas* est studium aliorum seruandorum Rud. Prol. 38. — 16. *verb. conceptis* alio praeeunte, et ius iurandum verbis

certa comprehenſum formula dictante — 18. *adv. octo* vid. Amph. 1. 1. 7. — 19. *aſiutos* qui ferire ſciunt, vt dolorem, qui ſit maximus, adferant. Alii legunt *artitos* firmis artubus inſtructos — 22. *fideli*, qui *tibi* fidebat — 29. *adſectos* inſtructos — 31. *decuit* cum duplici caſu *me*, *te*, et *ingenio noſtro* — 36. *inclamauit* increpuit — 38. *memoriter* me non monente fraudis memor, de qua inter nos conuenerat — 41. *lacinia* veſtis parte — 44. *aſinos* viginti minas pro aſinis adceptas, quas ſe caſtigaturum iocatur, ſi forte in crumena rudant.

IN ACTVS III. SCENAM III.
Seu potius IN ACTVS IV. SCENAM II.

Ad verſum vsque 28 Arpyrippus Phileniumque non ſenſerunt, Libanum Leonidamque praeſentes ſermonem eorum clam ſublegere.

egeo tui ad animi hilaritatem te praeſente *amans* egeo *abeuntis* qui abire a me vis! — 2. pro *aliquanto* Aldina habet *ah! quanto*, conuenientius certe — 3. *ſalue* non ſolum venientes dicebant, ſed ſaepe etiam, vt h. l., abeuntes — 4. *ſupremum* ſc. Vale! adludit ad ritum funerum. Sic Virg. Aen. 3. 68. animam ſepulcro condimus, et magna *ſupremum* voce ciemus; pro quo 6. 231. dixitque *nouiſſima verba* — *dom. ire iuſſit* dixit *ilicet* quod vocabulum funerum aeque, ac iudiciorum, ſolenne eſt, cum qua explicatione conſentit, quod Philenium v. 5. de *funere* dicit ſibi *acerbo* — 7. *nox* dictum volunt pro *nocte*, vt Rud. 2. 4. 4. ſed vtroque loco alii legunt *mox*. E verſu quidem 8 adparet, ſeruos intellexiſſe *nox*, aut *pernox* forſan, quod 9 pro *interdiu* obponunt *interdius*, quod et Aul. 1. 1. 33. et ſaepius legitur — *negotioſus* re pecuniaria obcupatus, vnde ſumat, quod Cleaeretae ſoluat — *Solonem* iocoſe vocat, qui leges iam meditetur, quibus lenam amicamque teneat. vid. 1. 3. 81 ſqq. — 13. *liceſſit* licuerit — 15. dum nugabantur ſerui, non audierant, quos Arg. et Phil. ſermones caedebant, quos vt porro adcipiant, Lib. vult ſileri — 17. *me a vita abiud.* mortem mihi conſciſcam. — 23. Sic Maecenati Horatius: te meae ſi partem animae rapit vis maturior, quid moror altera? — 25. *efferamur* ſepeliamur *ſic* complexi nos inuicem — 27. *qui pendet* flagro caedendus, qui pendens plectitur — 29. *num fumus eſt haec mulier* hunc iocum explicat v. 30. num

Philen. tamquam fumus, oculos tuos mordet, quod eos video ſtillare lacrumas? Hor. I. Sat. 5. v. 80. et Ovid. Met. 10, v. 6 fumum vocant lacrumoſum — 31. me *perdidiſtis* amiſiſtis, hodie moriturum v. 40. 44. — *Patronus qui vobis fuit futurus* qui libertate vos fui donaturus — 35 *verbum caue faxis* tam proteruum; ne ſumas tibi, ad amicam meam adludere — Leon. ſine dubio in mente habuerat *mihi* velim dari; id vero, quod herus aegrius fert, cogitaſſe vult: *tibi* opto — 36. Lib. qui inanem ſentit Leonidae explicationem eſſe, ait: *hunc hom. verberare* velim — 37. Leon. contra: tu, qui me verberare valeres *cinaede calam.* homo inualide? *cinaedus* ſaltator, qui Mil. 3. 1. 73. *malacus* mollis vocatur, alias etiam ſignificat: turpiter inpudicum, ſcortum virile — *calamiſtratus* qui calamiſtro comam criſpat, homo mollis — 38. *qui pro cibo* etc. ipſe quotidie verberaris — 39. *vt veſtrae* quanto feliciores vos vtrique eſtis, quam ego ſum! — 44. *daturus dixit* Hellenismus: ſe daturum eſſe dixit — 47. *qui non perdo* perdere non poſſum quod non habeo — 49. Leon. Libanus prehenſurus erat ſolum, vt ſeorſum diceret, quae 56. 57. 58. ei dicit; Argyr. vero, quod conſultaturos putat, qua via argentum inueniant, ſuadet *complexos fabulari* eos ſecum ſimul, vt ſe quoque et Philenium participem eſſe paterentur conſultationis ſuae. Serui autem verbum illud diſſimilant ſe intelligere *coniunctos*, ſed explicantes *amatorie complexos* dicunt, Libanus: ego complexum Leonidae nihil moror, non ſuauis mihi erit, et Leonidas: *haec* Philenium *meum* complexum adſpernatur; tu eam complectere interea, dum nos ſeorſum confabulamur. Iubet igitur Arg. v. 56. ſeruos ſeorſum concedere — 56. a *vin'* ad 58. *ſequere hac* ſerui ſeorſum conſilia capiunt Argyrippi deludendi, qui Philenium interea diſſuauiatur. — 58. Reuerſis ad ſe Argyrippus: *ecquid eſt ſalutis?* num viam reperiſtis viginti minarum inueniendarum? *ſatis loquuti?* num breui hoc temporis momento ſatis iam de auxilio mihi ferendo conſultaſtis? — 65. *cuſtos herilis* heri tui, *decus populi* tui, vnde ortus es, *theſaur. cop.* a quo peti licet copiam omnis conſilii auxiliique. — 66. *Salus interioris hominis*, animi, vitae meae — *amoris imp.* quo duce amore potior, iam deſperato. — Iuuenes, quis neſcit, quam largi eſſe ſoleant in laude eorum, a quibus in rebus trepidis auxilium petant adcipiantue. Sic apud Ter. Phorm. 3. 5 - 11. Phaedria

lenoni: tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu — 70. *baiulabo* viginti minas argenti, plus trecentos thaleros, non exiguum profecto onus — quare 71. *pressatum* herum — 72. *hanc* Philenium *iube* orare *mecum* me. vid. Caſ. 2. 5. 16. — 73. iubes me argentum conlocare in te *plane* tamquam in plano, vbi conlocatum maneat: hoc autem fieri nequit, ſed argentum erit *procliue* a te delabſum feretur *iſtuc* ad Philenium, (ei daturus es) quare iube eam ipſam id a me petere — 74. 75. argentum vel ſpurciſſimo homini blandam reddit meretriculam — 78. manibus tuis prehende caput meum, ad te adtrahendum, quo me disſuauiere — 80. *confricantur* niſi genua mea permulcens mihi ſubplicauerit — 85. *illum* Libanum — 86. *i bella belle* cauillans vt Curc. 4. 2. 35. dicit: quae me nequiter fricaſti, ſubplica nunc Libano, cui v. 87. *cape hoc* argentum — 89. Libano inſuſurrat, qui 90. *taceas* non eſt, quod me moneas, *me ſpecta*, promitto me, in hoc deludendo, te ipſum eſſe ſuperaturum — 95. *conticinio* ſero veſpere, nocte iam ineunte; tunc vero pecuniam lenae adtuliſſet ſero, quod Diabolus v. 44. *hodie* adhuc daturum ſe eſſe promiſerat — 104. *putillus* videtur eſſe adpellatio eiusmodi fere animalculi, quale anaticula etc. — 105. *proſerp. beſtia* eſt ſerpens; ſenſus: oſculans tuam linguam iunge cum mea — 109. *vehes me* tamquam equus, inſidentem tergo tuo — ante verſ. 111. in MS. Auguſtano legitur verſus: *perii, illic habebit ſlocco iam homo lumbos meos*, quem probat Acidalius, ſed numeris reſtitutum: *perii, iam illicce meos hic lumbos ſlocco habebit* — 111. *ſi verum quidem eſt decorum.* Palmer. *decorum* recte putat gloſſema, adſcriptum ab aliquo, ad interpretandam vocem *verum* — 113. *conſuetus* in luſu olim puerili, quadrupes fias — 114. *abi* laudantis eſt: recte! quo ſenſu *abi* et apud Ter. obcurrit, Adelph. 4. 3. 11.: Cteſipho, patriſſas, *abi*, virum te iudico — 115. *vt tu incedis* ſub onere ſuo Argyrippus ſerpſiſſe potius, quam inceſſiſſe putandus eſt — 116. *dem. de hordeo* deducam partem pabuli, *niſi tolutim* citius *badizas* incedis, niſi te ocius moueris — 119. *ad piſtores* in piſtrinum — 124. *etiam* quin — *adgredire* adgrederis — 131. *huius* Philenii *operas* noctes — 135. *commodas* iuſti ponderis — 136. pro *face* Lipſius *faciem*, et id pro *faciam*: veteres enim *faciem*, *dicem* dixiſſe pro *faciam*, *dicam* — 138. *caput* excogitaui fallaciam — 139. *pes fui* cuius opera

caput carere nequit — *nec caput, nec pes* prouerbialiter: totum eſt nihil — 145. *pactis* (paſſiue) *legibus* ſi ad conditionem quamdam adcederes — *quid id eſt?* quae eſt ea conditio? — 147. *meritiſſimo* (ſubſtantiue) *eius* merito eius maximo — 148. *dispulſos compulit* amores noſtros, qui in eo erant, vt dispellerentur, coniunxit denuo — 149. *haec* crumena argenti plena — 154. 5. quod Libanus dicere coeperat, mali ominis eſſe videbatur, quare Argyr. *heia* vni nunc locum demus laetitiae.

IN ACTVS IV. SCENAM I.
Seu potius IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. *ſyngraphus* formula pacti — 3. *poeta* artifex — *ad eam rem vnicus* quo nemo in ſcribendis pactis poteſt eſſe cautior — 11. *hominem neminem* marem omnino nullum *alienum* praeter Diabolum, et quem hic miſerit ſecumue adferat — 18. *cerata tabula* pictura cerea *inutilis* tuo quidem iudicio, quam tu quidem amotam ex aedibus malis — 22. *cera* vnde tantum abradi poſſit, quantum ſatis puellae ſit, ad literulas amatori alicui ſcribendas — 24. vt Horatii verbis 1. 36. 17. vtar: in nullum virum putres deponat oculos — 25. *caeca continuo ſit* e conuiuio ſtatim abire iubeatur, vt adſpicere nequeat — 26. *poſtea* poſt coenam, ſeu omnino: porro. Alii *poſcat* pocula toties, quoties tu — *aeque pocula* explicant: aeque capacia; forſan hic verſus idem iubet, quod v. 27. non niſi a te poculum adcipiat, non niſi tibi propinet — 28. *ſapiat* ſermo eſt de vino; intelligo igitur: ne ſit in vino faſtidioſa, ſed, quod tu vinum laudes reſpuasue, idem et illa. Audi apud Ter. Heaut. 3. 1. 48 ſqq. Chremetem de Bacchide: pytiſſando modo, mihi quid vini abſumſit! ſic hoc dicens: aſperum, pater, hoc eſt! aliud lenius, ſodes, vide! releui dolia omnia, omnes ſerias — 30. *pede pedem homini* mari cuiquam *premat* quae meretricularum ruſticitas neſcio quae inuitatio eſſe ſolet — 31. *lectum* triclinarem — 32. *det cuiquam manum* qui ſubleuet ſurgentem. — 35. *Quum iaciat* talos, ne dicat TE! nullo certo nomine edito, ſed *nomen nominet:* Diabole! — 37. *deum nullum* quia plerique omnes Graecorum dii elegantes eſſe ſolebant formarum ſpectatores, et, ſi quid complacitum erat ſemel, magni amatores — *ſi magis religioſa fuerit* ſi qua in re ſua marem deum inuocandum eſſe putet —

39. *nutet* capite, *nictet* oculis, *adnuat* quaeuis per ſigna loquatur — 41. *optumum eſt* illam in tenebris nusquam moueri, ſed cubiculum excipio meum — 44. *votitam* Nonius et Camerarius explicant: religione aliqua prohibitam; Lambinus vero et Acidalius praeferunt lectionem *vetitam* quam et ſenſus et metrum poſtulare videntur — 45. *captiones metuis* ne tua ipſius lege *vetari* ſe dicat, morem tibi gerere — 47. *verbum perplexabile* ambiguum, quo alius quis indicari ſibi ſentiat, quod tu non animadvertas. Ter. quoque habet *perplexe loqui*, Cic. eodem ſenſu *aliquid obſcure iacere*, et Lucret. *verba in ambiguo iaculari* — 48. *ſciat loqui* inepte Diabolus vetat, pro *loquatur*. nemo enim vetari poteſt, ſcire id, quod ſcit — 49. *obcoepſit* pro *obceperit* — 50. *linguam proſerat* v. 3. 3. 105. — 53. pro *ſauium* quidam legunt *ſaliuam*. Flagranti autem amoris ardore torreatur oportet, qui vel ſaliuam amicae ſitiat! — 54. *interim* me Philenioque potantibus *mater ad vinum non adcedat* ne velit compotrix eſſe. vid. Ter. Heaut. 3. 3. 7. Clitipho in vino fuerat inmodeſtus, et v. 11. 12. pater monet: concedas aliquo ab ore eorum aliquantiſper, *multa enim fert libido, ea prohibet facere tua praeſentia*. Sed *interim* poſſet etiam explicari: nobis abſentibus non ipſa lagenas exſiccet — 61. *pure velle habere dixerit* ſecubare voluerit, a te ſegregata — 62. *tot noctes* etc. tecum cubet — 63. *mortualia* carmina praeficarum, quae nugae ſunt.

IN ACTVS IV. SCENAM II.
Rectius IN ACTVS V. SCENAM I.

Cur ſcena haec Actui adſignanda ſit quinto, in argumento dictum eſt.

2. *eius* Demaeneti — v. 3 ad 6. apoſtrophe ad Demaenetum — 3. *ain' tu?* tu vero hoc te inpune ſperaſti laturum? — 4. *vxori excuſ. te, et dic. ſenem.* Sic apud Ter. Phorm. 5. 10. 21. qui mihi, vbi ad vxores ventum eſt, tum fiunt ſenes — 5. *amanti* mihi Diabolo, Argyrippo enim filio non tam praeripuit ſcortum, quam noctem eius argento ſuo extorſit — 6. *ſubpiles vxorem*, ſic et 5. 2. 38. ſubpilabat *me*, aliis locis cum datiuo Men. 5. 1. 39. pallam atque aurum *vxori tuae*, et 5. 2. 52. ſubpilat *mihi* aurum et pallam — 7. *tacita* quam vt flagitia tua taceam, non praedicem vxori tuae — 8. *ad illam*

vxorem tuam Artemonam — 9. *ante obcupassit* (obcupaverit) *te* praeuenerit te — *effliges* de medio tolles — 13. *amoris causa* aegre ferens, Argyrippum, et, eius gratia, Demaenetum ipsam a Philenio tibi esse praelatos — 14. *quam sua causa* vt Artemonam moneas — 16. *cum suo sibi gnato*, hoc *sibi* plane abundat, de qua nimia elegantiae adfectatione supra ad Amphitr. 1. 1. 113. dixi. — *vnam* eamdemque — *de die* vespertino tempore non exspectato, medio iam die potare, negotiis debito.

IN ACTVS V. SCENAM I.
Rectius IN SCENAM II.

1. Conuiuae plerumque dicuntur *discumbere*, *decumbere* autem aegroti: non vero Plautus solum, et hoc loco, et Merc. 1. 1. 98. *decumbere* de conuiuis vsurpat, sed Ter. etiam Phorm. 3. 1. 28. *prior bibas, prior decumbas, coena dubia* etc. — *sis* si placet — 3. *mecum adcub.* in lecto meo triclinari — 4. *piet. oculis dol. prohib.* quo minus oculi id circo doleant, i. vt sine dolore adspicere possim — 11. *putem ego?* non est, quod suspicer; non ita dissimilare calles animi moestitiam, vt non in vultu tuo cernatur expressa — *vt quasi* alterutrum erat satis, aut *vt si* aut *quasi* — 12. *dixis* dixeris — respondent sibi *ne dixis* ne tale quid dixeris, et *ne sic fueris* ne talis tu fueris, qui si non esses, *illico ego non dixero* ego te talem esse non dicerem — 13. magnum oportet esse artificem, qui, animo curis adfecto, hilaritatem ita possit vultu mentiri, vt non spasmis potius ad risum quasi Sardonium videatur contortus.

IN ACTVS V. SCENAM II.
Seu potius IN SCENAM III.

1. *ain' tu?* hoccine credibile est? — 4. *neque diuini* etc. non mihi vlla in re fidem posthac habeas vel sanctissime iuranti, si etc. — 6. *scelesta* ego, fatua, stupida, quae non sensi, me falli — *praeter ceteros* iunctum cum *maxime* v. 7. quatuor adiectiua *sicc. frug. cont. amant.* iubet in superlatiuo intelligi — *siccum* sobrium — *frugi* probum, innocentem, — *continent.* qui abstineat se voluptatibus — 8. *ante omnes* eamdem habet vim, quam antea *praeter ceteros maxime* — *madidum* vinosum — 10. *ni vera ista essent*, ni vitiis, quae dicis, esset dedi-

tus — 12. 13. *cum filio vna* et *decrepitus senex* vtrumque facit ad turpitudinem rei augendum, mulieremque magis inflammandam. *Crudus senex* est, cui adhuc satis virium super est, cui obponitur *decrepitus senex*, qualem Artemona virum putauerat suum, exhaustus; cum a re publica, tum ab vxore sua rude donandus! — 14. *hoc ecastor* etc. Confer. Ter. Phorm. 5. 10. 23. *haeccine erant itiones crebrae, et mansiones diutinae Lemni?* — 17. Heinsius volebat: *conruptelae est liberis* conrumpit filium Argyrippum. Sed omnes Codd. habent: *apud scortum conruptelae* (studet), *et liberis lustris studet*, ea frequentat, ibi, quam domi suae, beatior sibi videtur. *Lustra* lupanaria dicuntur *libera* a liberiore peccandi copia, nullis ibi frenis licentiae iniectis — 18. *sublimem rapere*, ita auferre, vt terram ne tangat. Sic ap. Ter. Andr. 5. 2. 20. *sublimem* hunc intro *rape* — 19. *tace modo* non opus est, vt instiges me, *nae illum ecast. miserum habeb.* mea sponte tam aspere tractabo eum, vt miser sit — 20. conf. Ter. Phorm. 5. 10. 41. *habet haec, ei quod, dum viuat vsque, ad aurem obganniat* — 21. in causa publica aut priuata aliqua — 22. somno sepultum rhonchos edere — 23. *ille* vero *opere foris faciund. lassus* foris scortando defatigatus — 24. *fundum* etc. scortis operam dat, vxorem negligit — post versum 25 Gulielmius inserendum putat versum a Nonio citatum: *quin etiam me miseram famosam facit flagitiis suis* — 31. *aucupemus* obseruemus, pro: aucupemur — 33. vulgaris lectio *conruptum*, Lipsius vero e Vat. Cod. restituit *conreptum*. Recte arbitror. Minus enim blande amica audiente dixisset, se *corruptum* eius amore esse, sed *conreptum* se esse, penitus eam sibi esse dilectam, cuius amplexu subtrahere se nequeat, id quidem satis certe blandum erat — 34. 35. 36. promittit, se pallam vxori subrepturum, Philenioque esse donaturum. Quod vt meretricula eo certius confidat facturum eum esse, se ne summa quidem sibique exoptatissima mercede auocatum spondet hoc a consilio iri, *vita* sc. *vxoris annua* i. e. si quis praesagiret, vxorem non plus vno anno superstitem fore, ea lege, vt pallam eius relinquat intactam. cf. Cas. 2. 8. 63. — 38. 39. multa, quae furto adhuc ablata mihi dolui, *ancillas suspicabar* abstulisse, nunc vero video, virum meum fuisse furem, miserasque insontes cruciatas esse — 41. iubet vinum dari *ab summo* i. e. initio facto ab Argyrippo, vinum poscente,

qui ſummam triclinii premebat partem; ſenex ipſe medius, qui locus erat honoratior, Philenium vero interior adcubabat, in gremio ſenis, ima, vbi amicae et vxores ſolebant; quare, *tu* Philenium *interibi* interea, potante Argyrippo, *ab infimo da ſuauium* mihi — 42. *capulus* a capiendo, h. l. ſarcophagus, cadauera capiens, *capuli decus* ſenex, quem deceret cogitare mortem, qualis ſenex Mil. 3. 1. 33 ſq. vocatur *acheruntieus, capularis* — 44. *an foetet anima vxoris?* an graueolens eius habitus eſt? — *nautea* aqua de ſentina — Verba Argyrippi v. 46. *quid ais, pater* — et v. 50. *ecquid matrem amas?* vix videntur ita poſſe disiungi, vt Artemona tres verſus 47. 48. 49. potuiſſet interfari, ſed verſus non puto transponendos, puto potius Argyrippum *quid ais, pater* — dixiſſe dum poculum admoueret ori, et poſtquam biberat demum adieciſſe *ecquid matrem amas?* — 52. *fenerato funditat* cum fenore ei reddam iniuriam mihi inlatam, conduplicabo — 55. *mihi, vxori* opto. cf. Capt. 1. 1. 5. — *Venerium*, iactus talorum, ſi omnes quatuor tali cecidiſſent disſimiliter, vocabatur *Venus*, putabaturque feliciſſimus — 56. *mulſum* vinum melle miſtum — 57. non queo *durare* diutius haec ferre. Amph. 3. 2. 1. iocans paraſitus addit: *ſi non didiciſti fullonicam, non mirandum eſt.* Iocum latere in verbo *durare* adparere putant. Gulielmus dicit: *durandi* verbum fullonum proprium erat, quod veſtis coacta et incretata dureſcat. Quam verbi ſignificationem ſi exemplis Gul. idoneis probaſſet, interpretatio loci eſſet optima. Si vero addit: absque hoc ſit, Sibyllae folium erit verſus in Aſinaria: *non queo durare* etc. hoc quidem argumentum eſt nullum. Gronouius igitur quaerit: quis ita locutus eſt? ipſe vero explicat: fullones, quando veſtes curabant, i. eluebant et interpolabant, *durabant*, teterrimum tolerando odorem ex aqua fullonica vrinis permixta. Num vero in vna arte fullonica quidquam ita eſt perferendum, vt fullones κατ' ἐξοχὴν dici inde poſſint *durare?* Forſan ſic poſſet locus enodari: dixerat mulier *non queo* diutius *durare*, diutius adſpicere, quod mihi oculi dolent, et diutius maledicae linguae verberibus aures praebere; paraſ. reſponſurus eſt: non mirandum eſt, te diutius durare non poſſe, hoc vero exprimit: te fullonicam non didiciſſe, i. e. te non ferre poſſe, vt, ſicut a fullone pannus pedibus manibusque, ſic tu iſtorum conviciis et maledictis calcere ac percutiare: ſeu, ſi, quod ful-

lones solent, pedibus calcare non didicisti, in oculos inuadi optimum est, i. e. vnguibus tamen in oculos malefico inuolare potes. — 58. *nunc* haec omnia postquam aucupasti ex insidiis clanculum; *optimum est, in oculos inuadi* vt tu repente in conspectum mariti prodeas; sed ambigua est locutio. intelligi etiam potest: vt vnguibus marito in oculos inuoles — 59. 60. *istaec* sc. v. 55. Te, Philenium, mihi, vxori mortem! — 60. *pollinctorem* qui Demaenetum, quem v. sq. vocat mortuum, abluat. Eodem sensu apud Ter. Phorm. 5, 10. 37: exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, hem tempus est — 66. *in parte* sic ap. Ter. Eun. 5. 8. 25. Thraso: vt haeream in parte aliqua tandem apud Thaidem — 69. *regem* suum parasiti vocabant diuitem stultum eum, qui eos pascebat. Stich. 3. 2. 2. confido me meum obtenturum *regem* ridiculis meis. Capt. 1. 1. meus *rex.* Hor. 1. ep. 17. equus me portet, alat *rex.* Ter. Phorm. 3. 1. 24. nemo satis pro merito gratiam *regi* refert. — Non superuacanea quidem sunt, quae parasitus abiens v. 62. 69. dicit, sed, qui fiebat, vt ceteri omnes, eo secum loquente, tam diu tacerent? Non abhorret ab animi motibus, Artemonae iram, Demaeneto horrorem, vocem aliquamdiu praeclusisse, Phileniumque et ipsam, quorsum res euaderet, perturbata mente exspectasse. Argyrippus quidem matrem, quum primum conspexit, vt consuerat, salutat: *mater salue!* ea vero non resalutante, sed oculos potius in virum praecipue coniiciente minacissimos, et ipse territus tacet. Mutae igitur hae quatuor personae aliquantisper fuere, at nullo tamen modo otiosae. Quicumque enim in scenam prodiere, agant, donec abeant, oblectentque spectatores, licet mutae, vultu tamen gestibusque, animi, quo, quae gerantur, ferant, indicibus loquacissimis. Pictura si mihi delineanda ad Asinariam esset, non aliud eligerem momentum, quam hoc Artemonae, Demaeneti, Argyrippi, Philenii taciturnorum. Artifex, opinor, in pertexenda pictura arte vsus foret magistra — 70. Primum in Philenium Artemona inuehitur: cur ausa es virum meum ad te recipere? *receptio virum* vid. not. ad Aul. 3. 2. 9. — 71. Ex animo haec, ni fallor, respondet: *me quidem miseram odio enicauit* i. non inuitaui eum, adliciendumue curaui, sed ipse hic senex decrepitus *odio* i. odiosa amatione sua, vt Rud. 4. 5. 14. exprimitur, *enicauit me* taedio nauseaeque mihi fuit. Non aliter enim

ſenes, quamuis largi, amantur a iuuenculis. — Nunc marito: *ſurge amator* admiſſarie meretricum, *i domum* vbi te manet, quo dignus es — 72. *Nullus ſum* perii, ſed mulier adcipit eo ſenſu, quo *nullus* eſt *nullius pretii* idem quod *nequam* — 73. *cuculus* nota auis, quo nomine adpellabantur in re minus honeſta deprehenſi. Hor. 1. Sat. 7. v. 31. magna compellans voce *cuculum* — 75. *abscede* hinc *ergo* vt te ſequar *paullulum* breui ante me *iſtuc* domum — 76. *Iam* ſtatim tecum *obſecro* hoc nolis. poſt *vxor* ponendum eſt ſignum interrogandi — 79. *murrham* myrrham. Reſina myrrhae inter vnguenta numerabatur ſuauiſſima. *myrrham olet* halitus oris tui myrrhae dulcedinem aequat — 80. *ecaſtor quin* adfirmat, ſic et Merc. 2. 3. 77. *hercle quin* tu recte dicis — *promiſit* Philenio pallam, quam *tibi*, mater, ſubrepturus eſſet. Alii *promiſit* explicant: minatus eſt — 81. *bellum filium* iron. quamuis irata marito, probare tamen non poteſt teſtimonium, a filio contra patrem dictum — 83. *ſi nihil aliud ſit* ſi nihil aliud peccaſſem, quam filium huc perduxiſſem, iam vnum hoc ſatis eſt, cuius me pudeat — 85. ab vxore per viam rapi, id quidem horret, quod omni populo praeberetur deridendus, quare: *non licet* etc. — 87. Surgens Demaen.: hic lectus cum alio permutandus mihi erit, in quo male cubem — *iudicatum* deprehenſum conuictumque — Philenium, vt ſolent meretrices, quem perdidit, deludit inſuper! Primum v. 89. praeſente et audiente Artemona dicit: *de palla memento, amabo.* Dem. reſpondet: id ego non magis potero, quam tu iubere potes, *hanc* Artem. *hinc* e domo tua ſiue me abscedere — deinde irridet v. 90. *imo intus potius* abscede, *ſequere hac me* praeiturum ſe ſimilat in conclaue interius, *mi anime*, Demaenete — qui gemens: *ego vero ſequor!* quam ſequi me oportet, vxorem! — Morantem quum Art. abigeret *i domum* denique Philenium deludit: *da ſauium etiam priusquam abis* cui, inriſionem diutius non ferens, abiens *i in crucem!* qua exſecratione, quod audiente vxore noluerat, intelligere ſe fatetur, ſe non amatum a Philenio, ſed ludibrio tantum eſſe habitum.

GREX hiſtrionum. 1. *volup'* pro *volupe.* Codd. et priores edd. habent *voluptatis.* Men. 4. 3. 3. etiam pro *volup* codd. habent *voluptas.* Mil. 3. 1. 127. edd. vett. pro *volup* habent *volupe:* ſed 4. 1. 1. Camerarius demum et Lambinus pro *volup* poſuere *voluptas* — 6. *ſic* vt grex praeibit ipſe.

COMMENTARIVS IN PLAVTI AVLVLARIAM.

IN PROLOGVM.

1. Exſpectandum erat, fore, vt ſpectatores, ornatu Prologi conſpecto, exclamarent: eccum eum! heu quis ille? quare Prologus: *ne quis miretur* quid ſibi hic ornatus velit, *qui ſim paucis eloquar*, has enim voces puto iungendas, ſemicolo poſt *ſim* deleto, et poſt *miretur* poſito — 2. *Lar* praecipuus deus tutelaris domus alicuius, familiaeque in ea habitantis — deo in primisque Lari poeta Prologi partes dedit, quod, quae de theſauro, ſeu de *olla* (*aulam* antiqui dicebant, vnde *Aulu-lariae* nomen) auri plena, erant praemonenda, ab vno eo ſciri poterant narrarique — 4. *multos annos eſt*, (iam durauit) *quum* inuſitatius quidem dictum, at non tamen obſcurum, pro: multi anni ſunt, ex quo (tempore) — 4. 5. Acidalius contra omnes codices legendum putat *color patri* pro: a patre. Quamuis enim Lar non multum honoris ſibi habitum eſſe queratur, eum tamen non negaſſe dicit, Larem ſe ab iis eſſe agnitum. Sed retinendum tamen videtur *colo*, i. poſſideo domum, Lar eius ſum; meo Laris officio non defui; *patri auoque* datiuum puto, qui vocatur commodi: meo Laris officio commodis eorum in tuenda domo inſeruiui. Nominat autem *auum*, *patrem*, *nepotem* vt *multos* iſtos definiat *annos*, per quos ſe Larem eius domus fuiſſe dixerat. 7. *clam* ſaepius quidem cum ablat., ſed nec cum adcuſ. raro — 9. adcedo ad eos, qui *quoniam* ex abbreuiato aut male lecto *quum iam* ortum eſſe putant — 11. *optauit potius* maluit, praeoptauit — 16. *ecqui* aduerbialiter: *an forte* — 17. *mai. honor. hab.* ſanctius ne me culturus eſſet — 18. *minus minusque inpendio* negligentius in dies me coepit colere — 29. *de ſummo loco* nobili loco ortus — 30. pro *autem* nonnulli malunt *autumat* — 36. *Cer. vig.* τοῖς θεσμοφορίοις quae ſacra ieiunantibus a mulieribus celebrabantur nocturna. Ceres et Proſerpina adpellabantur θεσμοφόροι — 39. *ne ſubreptum* pro *ſubreptum ne.*

IN ACTVS I. SCENAM I.

Nonnulli actum primum, cuius duae ſcenae ſunt, in quatuor diuiſerunt ſcenas, quod bis Euclio cum Staphyla conloquitur, ſemel ſc. 1. v. 28 ad 39. Staphyla, et ſemel ſc. 2. v. 27 ad 41. Euclio loquuntur ſecum.

2. *ocul. emiſſ.* ad explorandum curioſis — 3. *nam cur* pro *cur nam.* ſic et v. 5. *nam qua* pro *qua nam* — 3. *vt miſera ſis* id ipſum volo, vt, quam te vocas, miſera ſis — 4. *aetatem malam* eſſe ſenectutem, ex Men. 5. 2. 6. adparet: *vt* tu, quae *mala* es, *aetatem malam* ſenectutem *exigas te dignam* malam, infelicem — 6. *ſtim. ſeges* eſſet: cuius in tergo, quoties ſtimulis caeſa ſis, vibices teſtantur denſiſſimae; ſed non ſemper homo id eſt, quod ab irato ignominioſe adpellatur. cf. Caſ. 2. 8. 11. ſtimulorum loculi. — *illuc* (oſtendit locum digito) *regr. ab oſtio!* ſed morante ea altiore voce inclamat *illuc!* — *ſis* aptius iungitur cum *vide vt incedit,* qui vituperant inferiorem aliquem, interdum, licet cum eo ſoli, iubent tamen homines videre, quantopere ille ſit id, quod vituperant — *vt* quam lente *incedit,* procedit, non enim de alio greſſus vitio loquitur, niſi de tarditate. Sic apud Ter. Eun. 5. 3. 4: mouet ſe, ſed nihil promouet — 8. *at ſcin quomodo tibi res ſe habet* quid te maneat? — 10. *tibi grand. grad.* efficiam, vt gradibus procedas grandioribus — 11. *adaxint* adegerint — 16. *abscede* a domo *etiam nunc* longius *etiam nunc* adhuc longius *etiam* pauliſper — 17. *iſtic adſt.* hoc quidem loco ſiſte gradum — 19. *reſpexis* reſpexeris — 20. *te ded. diſc. cruci* in crucem te agam, vbi diſcas inmota manere — 23. *verba duit* det, me decipiat — a verſu 28 Staphyla ſola — 32. *intemperiae* quo turbine mentis herus agatur — 33. *interdius* qui facit aliquid interdiu — 36. *partitudo* tempus pariendi, iterum legitur 2. 3. 9. — 38. 39. *literam longam* plerique cum Scaligero intelligunt I, quae litera forma penſili ſuper ceteras eminet, praeſertim vbi geminanda fuiſſet, vt in DIS pro DIIS. Anus autem ſerua vix fuiſſe videtur tam orthographice docta, hoc vt ſciret. 2. 3. 12. oe et e, in moeror et merum parum curat. Palmerius pro *vnam faciam* legi volebat *uvam*, quae penſilis eſt, vt adluſerit anus ad nomen ſuum Σταφυλή: ſed nec hoc explicat *literam longam.* Alii adludere eam putant ad antiquum iudiciorum morem, quem nemo neſciebat, quo iudex condemnans literam longam in tabella ducebat, abſoluens

vero breuiorem. v. Ariſtophanis interpres in Veſpis, Heſychius in voce γραμμή· εἰώθει ὁ διδάσκαλος (legendum forte δικαστής) καταδικάζων, ἐν τῷ γραμματιδίῳ μακρὰν γραμμὴν ἕλκειν, ὁ δὲ ἀπολύων μικρὰν, et Suïdas μακρὰ γραμμὴ ἡ καταδικάζουσα, ὁ δὲ ἀπολύων βραχεῖαν ἐσημειοῦτο.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *defaecari* Moſt. 1. 3. 2. de corpore, eſt: lauando purgari, hoc loco de animo: liberari ſollicitudine — 3. *intus ſerua* cuſtodiam agita, vt Rud. 3. 6. 20. dicit — *quippini* etc. cur vero, aut quid vero ego intus ſeruem? — 5. *quaeſti* antique, pro: quaeſtus — 6. *aedes inaniis obpletae* iocoſe: prorſus inanes, vacuae ſunt (praeter araneas) — 7. *mirum* eſt, *quin* quod non; iron. miror quod me Iupiter tua cauſa non ditiſſimum regem faciat! vid. Moſt. 2. 2. 62. Rud. 5. 3. 37. — 8. *triuenefica* omnium ſagarum peſſima — 10. *quod di dant fero* quantulamcumque dii ſortem meam eſſe volunt, ea contentus viuo — 13. Meurſius probat lectionem ST. *quodſi quispiam ignem quaerit?* EV. *exſtingui volo* etc. — 15. *nam ſi ignis uiuet* me iubente non exſtinctus ſit, *tu exſtinguere* ego exſtinguam te — 16. *aquam aufugiſſe* non eſſe in aedibus aquae copiam — 24. Videtur prope aedes Euclionis fuiſſe templum *Bonae Fortunae*, quare Euclio, de vicinis loquens, eam nominat, et vnde Staphyla dicit: *quamquam prope eſt* — a verſu 27 Euclio ſolus — 27. *discrucior animi* pro *animo* ſeu *in animo*. Sic et Ter. Adelph. 5. 1. 1. et actiue Phorm. 2. 2. 11. *Antipho me excruciat animi* — 28. *quid agam, ſcio* non de nihilo eſt quod abeo; cauſa eſt, cur non poſſim non exire — 29. *magiſt. Cur.* ad romanam conſuetudinem *Curionem* vocat Graecorum τριττυάρχην a τριττὺς tribus — 30. *in viros* viritim — 36. *benignius* blandius — 37. *copulantur* copulant, prenſant — v. 36 ad 39. quos laudat benigniores in ſe, quam antea, fuere ſine dubio Lyconides, Megadorus, aliique iuuenes ſenesque, quos Phaedrae, filiae eius, pulcritudo ceperat — 40. *poſtidea* Plautus ſaepe habet pro *poſtea*.

IN ACTVS II. SCENAM I.

2. *hoc* rem ipſam, quam ſuadebo — *tuae rei* vtilitatis felicitatisque tuae *cauſa* — 4. *haud falſa ſum* haud me fallit, probe ſcio — *odioſas* moleſtas — 5. *multum loqua-*

ces πολυλάλους — 6. *muta* quae non verbosa reperiatur, vbi verbo possit rem expedire — 12. *obcultum haberi* plane taceri — *mussari* tectius modo cupere et indicare — *per metum* metuens, ne alter, si aperte loquaris, aegre ferat — 14. *secreto* etc. prehendi te solum; eo duxi, vbi soli simus — 15. *tuam rem fam.* quod tuas solius res domesticas adtinet — 16. 17. *quis ea est nam* pro: *quisnam* ea est, et *quisnam* antique pro *quaenam* — 17. pro *tune ais* coniicio *tu me ais* esse optimam feminam? vbi *me* esset acuendum — 17. 18. *si negas* te optimam esse, *nego* te vere negasse. Peruenustus sane fratris iocus — *te equidem* vid. Stich. 2. 2. 5. — 18. *vera proloqui* sorori non blandiri — 19. *optuma nulla potest eligi* nulla femina ita dici potest optima, vt vt vni ei aliae omnes quacumque ratione sint postponendae — 19. 20. *alia* tamen mulier *alia peior* deterior respectu aliquo *est* — 22. *da mihi operam* ausculta, quae dicam — *tua est* opera mea, auscultabo — 25. *facta volo* velim vero, quod admonuerim, facias etiam — 26. *quod tibi* in *sempiternum* te adhuc olim mortuo *salutare sit* obtingat, *procreandis liberis* vt genus tuum non exstinguatur tecum, *ita di faxint* id deos precor, vt liberos ex te nasci iubeant — 29. *cerebrum excutiunt* ingratissima sunt — 30. *lapides loqueris* asperrimus sermo tuus est — 34. *foras feratur* sepeliatur — 36. promittit valde diuitem, sed mediae iam aetatis mulierem — 40 sq. quod apud Ter. Heaut. scen. vlt. Clitipho dicit: *quando quidem ducenda vxor est, egomet habeo propemodum, quam volo*, idem hic Megadorus, sed valde iocose: *ego post mediam aetatem* ipse iam senex, si vxorem duxerim *mediam*, quae mediae adhuc aetatis sit, tricenariam fere quadragenariamue, 43. despero, me, quo die puer ex ea nascatur, fore adhuc superstitem. 44. *ipse satis diues* 45. nec *factiones* curo, nolo inmisceri factionibus in ciuitate, nec *animos* studium prae ceteris eminendi, nec dotes *dapsiles* largas — 48. *quis ea* est? *quis* feminine.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *praesagibat* etc. Hunc versum Cicero laudat, de Divin. 1. 31. modo pro *exibam* Cic. posuit *exirem*. Addit vero Cic.: *sagire* sentire acute est, ex quo *sagae* anus, quia multa scire volunt, et *sagaces* dicti canes. Is igitur, qui ante sagit, quam oblata res est, dicitur *praesagire*, id est, futura ante sentire. Inest igitur in animis *praesa-*

gitio extrinſecus iniecta, atque incluſa diuinitus. — Feſtus dicit: praeſagire et praediuinare, praeſipere — 2. *Curialium* meorum, qui eiusdem mecum erant curiae — 3. Romae ſingulis tribubus erant diuiſores, qui viritim diuidebant, quae diuidenda adceperant, dicti plerumque *magiſtri* curiarum, ſeu curiones — 4. *properare propero*, ſic Curc. 5. 3. 10. argentum *propere propera* vomere — 9. *a pecunia* quod ad pecuniam adtinet — quod Megadorus v. 10. dixit *ſatis habes*, Euclio v. 11. de auro eum certiorem ſuſpicatur factum — 12. *linguam* quae prodidit, *oculos* qui viderant — 14. *grandem* adultam, *caſſus* eſt inanis, vt nux caſſa, h. l. *carens*. *inlocabilis* quae, paupertatis cauſa, nuptui locari nequit, ἀνεκδόσιμος, (ſed ἀνέκδοτος eſt nondum locata) — 17. *inhiare* cupide adpetere, ore quaſi aperto captare. h. l. cum adcuſ. vt ſaepius Trin. 1. 2. 133. gregem, Stich. 4. 2. 25. hereditatem. Men. 3. 1. 4. pro *inhio* eſt *hieto* — 18. prouerbium eſt: ineſcare me cupit, quo facilius ſpoliet — 20. *manum iniicit benigne* vt amici manus copulare ſolent — *zamia* graecum ζημία dor. ζαμία, *damnum onerare* inferre vult — 21. *polypos* homines rapaces. Polypi enim, quidquid cirris ſuis prehenderunt, deuorandum retinent — *harpagatum* raptum *eſt*, tempus ab ἁρπάζω latine formatum — 25. *adire ad pactionem* paciſci mecum, vt partem auri auferat — 30. *perit* pro periit, niſi pars aliqua numorum aureorum ablata eſt. — 36. *Quid* quali me eſſe arbitrare *fide? quid* qualibus *factis?* — 38. non poſſum adſentiri Nonio, *malitiam* eſſe vocem mediam, ideoque hic addi *malam*. Quaſi vero daretur etiam *malitia bona!* Vt Cic. *beneuolentiam* vocat *bonam*, ſic *malitiam* Plautus h. l. *malam* — 39. *aurum huic olet* ſenſit, mihi eſſe aurum — 41. *quae res recte vortat*, formula, a dicturis facturisue rem aliquam magni momenti, bene ominandi cauſa, praemitti ſolita — 44. *innoxium abs te, abs tuis* qui nec tibi, nec tuis vmquam nocui — 50. *factioſum* ſed dixerat Megad. 2. 1. 45. *ſe factiones nihil morari* interpretor igitur *factioſum* h. l.: potentem, cuius in ciuitate regunda partes, ſi quidem delectaretur ſplendida iſta miſeria, eſſe poſſent magnae — 51. *locaſſim* locauerim — 52. *bouem* potentem, *aſellum* pauperem — 54. *gnatus* natus *quaſi numquam ſiem* ſim, quaſi numquam innotuiſſem tibi. — Pro *gnatus* vellem lectionem reperiri *notus* — 56. *fuat* ſit, ortum ſit — 57. *mordicibus* a *mordex* voce comica pro *dens*. Gru-

terus legi mauult *mordicitus*, Lamb. *mordicus* quod vtrumque ſignificaret *mordendo*. — 59. 60. *Quam ad* cet. quo magis vnam in genere requiras probitatem, eo melius tibi filiaeque conſules — 61. *quod dem* alii: *qui* vnde *dem* — *duas* des — 63. *ne me theſauros reperiſſe cenſeas* mirum videtur, Euclionem ipſum hoc vlcus tangere, ſed e voce aliqua vultuue Megadori, vocem *theſauri* audientis, coniicere vult, aurumne ſuum ei oleat? — 64. *noui* te non reperiſſe theſauros, te pauperem eſſe — 65. *quid crepuit* etc. ſuſpicatur ollam ſuam effodi — 67. *faſtidit mei* pro *me:* Nonnius e Lucilio citat: *faſtidimus bonorum.* v. Stich. 2. 2. 10. — 70. *male rem gerit* ipſe deeſt occaſioni commodorum ſibi pariendorum — 72. Staphylam cur, e domo egrediens, elinguandam minetur ſe daturum, iam v. 12. 13. dixit. 73. Sic fere apud Ter. Andr. 1. 3. 28. Simo, ſi Dauum, in piſtrinum datum, inde exemerit vmquam, ipſum ſe pro eo moliturum promittit — 75. *ſenecta aetate* (mea) legitur etiam Trin. 1. 2. 5. ſic et ſenectum corpus, ſenecta membra, ſenecta infirmitas dicuntur — *ludos facias* ludibrio habeas — 76. *neque copia eſt* neque, ſi vellem, diuitem pauper ludos facere poſſem — 81. *perplexari* captioſe agere — 84. *immo optima* pro: nulla cauſa eſt, quin — 87. auarus non niſi auro ſuo deberi autumat, quod vni debetur pulcritudini filiae, cum moribus coniunctae rectis.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *deblateraſti* nihil amplius, quam blateraſti, effutiviſti — 2. *te voco, ecquid audis* aliud anus viſa ei erat agere, ad audita heri de dote verba ſtupens — 3. *vascula* omnem ſupellectilem — 3. *pure propera atque elue* fac vt cito pura, munda, et lota ſint. Alii *pure* pura aqua *propera atque elue* propera eluere. Alii *pure:* ipſa ante pure lota — 12. mulier in adluſione *moeroris* et *meri* videtur iocari. Gronovius legi vult *moerore*, malum moerore miſtum, cui additus ſit moeror. Aliis videtur *malum* metuere a furore heri, ſi probrum filiae fiat palam, moerorem vero, quem puellae miſeria eſſet adlatura. Sed verbum *bibam* facit palam, eam cogitaſſe de mero.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. *opſono* et *opſonor* (male vulgo *obſ.*) eſt, coemere, quae in coena adponas, carnes, piſces, olera. Non

paucis quidem ditioribus inter ſeruos erant rei coquinariae periti, ſed copia quoque erat coquorum ex alienis ſeruis conducendorum. Anthracem et Congrionem ſeruos fuiſſe, e v. 31. huius ſcenae adparet, vbi liberti fieri cupiunt — 4. 5. Congrio, quod fieri non poterat, vt in vtramque Megadori Euclionisque domum mitteretur dimidius, iocoſe *dicit palam*, ſe, vt *diuidatur*, non eſſe pasſurum — 6. 7. alter vero coquus, Anthrax, verbum *diuidere* ſenſu obſcoeno eum inſimilat vſurpaſſe, quare *proſtibulum* eum vocat, ſed quod τὸ *palam*, quod Congr. cum *dicam* iunxerat, eum cum *non diuides* iunxiſſe vult, *pudicum* certe vocat proſtibulum, quod quidem *palam* nollet, ſed tamen *poſt* loco ſecreto *ſi quis vellet* non recuſaret *diuidi* (muliebria pati) — 8. *alio verſum* non tam obſcoeno ſenſu — 14. *dicis* adſignas *huic* Euclioni. quidam pro *dicis* malunt *ducis* — *dimidium domi* Megadori, eius familiae, quam Euclionis aediculae non eſſent capturae — 18. *pumex* notus lapis fiſtuloſus, quem, quod ſpongiae modo aquam inbibit, Vitruuius ipſum vocat ſpongiam; quare Perſ. 1. 1. 42. *tu aquam a pumice poſtulas, qui ipſe ſitit* — 22. *eradicari* omnibus ſpoliari opibus — *tigillo* tecto, fumario — 23. *follem*, crumenam cum pecunia, in publicum exeuntes ſaepe ſuſpendebant e collo, Truc. 3. 1. 7. *homo crumenam ſibi de collo detrahit, minas viginti mihi dat.* Aſin. 5. 3. 67. *conloca crumenam in collo.* Euclionem vero et, quum dormitum iret, crumenam e collo cauillatur ſuſpendere, quod eum facere, fures nocturnos metuentem, facile Congrio conjicere potuiſſet — 24. qui vero quum interrogaſſet *cur?* eius deridendi cauſa Strobilus ſatis ridicule reſpondet *ne quid animae* etc. — 25. adcuſ. *gutturem* apud Plautum quidem reperitur ſaepius — *inf. gutturem* eſſe podicem, adparet, quem *obturare* hic eſt, follem ob eum obſtringere — 27. Quo ſenſu Poen. act. 2. v. 43. leno militi dicit: *credo, vt mihi eſt aequum credi*, (lenoni autem quis neſcit fidem non eſſe habendam) eodem hic verſus adcipiendus eſt: neutri ab altero credendum eſt — 28. *at ſcin quomodo?* hoc loquendi genere Plautus ſaepius vtitur, dicturus, non ſatis adhuc aliquem perſpicere, qualis res aliqua ſit, h. l. pluribus te docebo, ſordidiorem eſſe Euclionis parcimoniam, quam tu concipere animo poſſis. Minus recte alii poſt *quomodo* ſignum interrogandi tollunt, et, commate poſt *etiam* poſito, iungunt *quomodo*

plorat aquam proſ. q. lauat — 30. *talentum magnum* eſt *atticum* quod LX minas pendebat, pondo octoginta romanis ponderibus Liv. 38, 38. — *poteſſe* poſſe — 32. *famem* etc. ne id quidem, quod ipſe ſpernit et odit, vtendum roganti dabit — 33. *tonſor.* Gruterus malebat *tonſori*, quod ei non videbatur veriſimile, erogaſſe eum aliquid pro vnguibus reſecandis. Sed ipſe Strobilus c. 27. non vult, omnia ſibi credi, ſed hyperbolis vtitur, quas excogitare poteſt maxime ridiculas forſan; ipſe ſibi vngues in tonſtrina demit, et praeſegmina aufert. — 34. *praeſegmina* Nonius explicat, quae vnguibus eminulis praeſecantur, ἀπονυχίσματα — 35. *parce parcum* Congrio Euclionem vocare putatur, quod inpenſa in vngues reſecandos facta non congruat cum cetera eius parcimonia. — Alii *parce parcum* rectius forſan explicant *perparcum* — 36. Congrio putat non adeo parcum eum eſſe, vt miſere viuat. — 37 ad 40. exemplum eſt, non ſordidiſſime auari, ſed plane delirantis, manifeſtumque eſt, Strobilum non voluiſſe, credi ſibi, ſed modo cachinnos commouere — 39. *poſtulare* a praetore actionem et iudices petere — *miluum vadari* in ius vocare, a miluo vades poſtulare, qui certae pecuniae ſponſione praeſtent, eum vadimonium obiturum — 45. *nundinalis* forſan, qui raro tantum ad epulas parandas conducitur, iis modo temporibus, quibus plures coquis egebant, quam vt in coquis eligendis liceret eſſe faſtidioſos. Iuſtus vero Lipſius docte quidem explicat: coquum feralem nouemdialemque, qui mortuis tantum paret in coenam. *Nouemdiale* erat ſacrum, die nono in honorem defuncti oblatum, et eum *coena* coniunctum *nouemdiali* — 46. *homo trium literarum* fur.

IN ACTVS II. SCENAM V.

Haec ſcena ab editoribus quibusdam coniungitur priori, et recte quidem; nam eaedem perſonae, eodemque in loco conloquuntur, aliis tantum de rebus. Quod vero in pluribus edd. eſt quinta, et plerumque ita citari ſolet, et ego numeraui eam quintam.

1. *Tace nunc iam tu* a conuiciis tibi tempera — *agnum horum vter eſt pinguior* pinguiorem ex his duobus agnis — 2. interfatur Congrio *licet.* Acidalius legi mauult *hic eſt*, quae lectio in nullo codice eſt, verum autem ſenſum explicat. Meurſius enim vult, *licet* antiqua ſcribendi ra-

tione esse pro *liquet:* hoc non video, cur roges, adparet enim! Gronovius tamen retinet τὸ *licet*, et explicat: licet id quidem videre vel cocco — 3. *intro* in aedes Euclionis — 4. *ad nos* in aedes Megadori — 6. *pinguior tibicina* inludit Strobilus lasciuiae, quam Anthrax sc. 4. v. 6. 7. prodiderat — 7. 8. quod Euclionis in domo Megadorum putabat coenaturum ipsum, in eam coquum peritiorem, agnum pinguiorem, tibicinamque mittit meliorem — 10. *ad ravim* raucus prius poscendo fiam — 11. 12. *stultum est* stulte aginius *et sine gratia* nec promeremur gratiam *ibi recte facere* iis vbi bene consultum cupimus *quando quod facias perit* a quibus, te fauisse iis, non adnoscatur — 18. *quod te scio facile abstinere posse* haec quidem magna est laus, sed additum *si nihil obuiam est* haec vero est cauillatio manuum furacissimarum — 21. *puteus* hypogaeum, seu locus subterraneus, seruorum poenae destinatus, quae poena vocabatur *in puteum condi* et Vlpianus vocat *malam mansionem*.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

5. *Cererine* etc. Ambarualibus Virg. iubet: *Cereri tu lacte fauos et miti dilue Baccho* (mulsum facias) Georg. 1. 344. Thesmophoria autem dicuntur fuisse abstemia, quae sacra respiciens anus, quod vinum desiderabat, rogat *Cererine* etc. — 6. *temētum* prisca lingua adpellatur vinum. Gellius 10. 23. — 10. *inpurate* homo nequissime, incendiarie — *quamquam Vulcano studes* quamquam ad tuam coqui artem exercendam igne tibi opus est, tamen non comburemus etc.

IN ACTVS II. SCENAM VII.

Pythodicus fuisse videtur Megadori atriensis, vt in Asinaria Saurea Demaeneti seu Artemonae. 1. Post *curate*, quod exeuntem Megadori ex aedibus seruis intus relictis de via clamare putant, punctum solent ponere. Equidem *curate* aduerbium esse puto, et iungo *curate interuisam* — 2. *cura maxima est*, vehementer vereor, *vt eos hodie seruem*, vt eos cohibere possim, quo minus furentur — 3. *nisi vnum hoc faciam* nisi hac vna eos via a furando cohibeam, *vt* etc. falso igitur post *maxima est* punctum ponitur. Iungendi versus 2 et 3. Nempe v. 2. non eos cohibebo, v. 3. nisi etc. — *in puteo* vid. sc. 5. v. 21. e

puteo enim effugere non poterunt, nisi ſcalis ad adſcendendum commodatis — poſt *coquant* pone ſemicolon. — 5. 6. Veretur, ne coqui idem faciant, quod apud Ter. Adelph. 4. 3. 37. Syrus, et *vnumquodque, quod quidem ſit belliſſimum, ipſi carpant* — 5. *deorſum* h. l. non motum indicat, ſed eſt: ſubtus incluſi. — 6. *Superi* coelites, iocoſe vocantur: *conuiuae, inferi* in orcum detruſi: *coqui* in puteo ſuo. — Vt ab Aeaco Aeacidae, a Pelope Pelopidae, ſic hic iocoſe a *Rapax* patronymicum formatur *Rapacidae*, vt omnes coquos vnius eiusdemque familiae eſſe dicat omnium rapaciſſimae.

IN ACTVS II. SCENAM VIII.

1. *Volui* etc. impetraui tandem a me, vt hodie maiorem, quam ſoleo, facerem impenſam — 2. *vt bene haberem* molliter me curarem (in) filiae nuptiis. — 3. *rogito* quo pretio veneant *piſces* — 6. *aes non erat* emturus eram pecunia non praeſenti — 8. *omnibus adii manum* omnium exſpectationem pecuniae a me adcipiendae fruſtratus ſum, nihil emi. ſic Poen. act. 2. v. 11. *auarae Veneri adii manum* non reſpondi exſpectationi eius. Caſ. 5. 2. 54. Perſ. 5. 2. 18. — 10. *prodegeris* profuderis — 11. fingit, tres ſi diuerſos conſultaſſe de ſumtibus faciendis, ſe nempe, cor ſeu animum ſuum; et ventrem; ſeque propoſuiſſe cordi et ventri rationes, quae parcimoniam ſuaderent — 12. quas quum animo ita probaſſet, vt ad ſententiam ſuam adcederet, ventrem, cupediarum auidum, ſubfragiis eſſe ſuperatum — 14. decernitur igitur *quam minimo* etc. — 15. *thuſculum* paululum thuris — 16. 17. Picumnus cum Marte Silvano, Pilumnus cum Romulo ſeu Quirino erat idem, quorum Picumnus princeps Larum erat, κατ' ἐξοχὴν Lar adpellatus, cui ſacra Euclio facturus eſt, vt bene cedant nuptiae filiae. *Noſtro* adiecisse putatur, vt ſuperiorem ingenuorum familiae ſuae Larem iſtum diſtinguat ab inferiore aliquo Lare ſeruorum — 20. Congrio intus *aulam* ſeu *ollam* maiorem poſcit. Pro (e) *vicinia* quidam MSS. habent *viciniam* adi vicinos ollae mutuandae cauſa *ſi potes* ſi quam ibi commodari poſſe ſperas. — Voce autem *aula* audita, ſuae Euclio aulae auroque metuit — 24. Apollo putabatur ἀλεξίκακος malorum depulſor, Macrob. Saturn. 1. 17. *Apollinem* antiquitus dictum quidam volunt *Apellinem*, quaſi mala *apellentem*, ſed Ἀπόλλων vox graeca eſt — 25. *Confige ſagittis*, Graecis enim

Apollo ἑκηβόλος, ἑκατηβελέτης, ἑκάεργος est — 26. *antidhac* antea — 27. *cesso currere* statim currendum mihi est.

IN ACTVS II. SCENAM IX.

Quae nonnullis est Actus tertii prima.

1. Anthrax, Megadori ex aedibus exiens, Dromoni, qui intus est, clamat *desquama*, apud Ter. Adelph. 3. 4. 13: Syrus: *purga* pisces — *tu Machaerio*, alius sine dubio seruus, Gulielmus vero explicat *cultro* (culinario) a μάχαιρα, Rud. certe 2. 2. 9: *cum machaeriis* est: cum gladiis — 2. *Conger* (Charisius vult *Congrus*) apud Ter. l. c. v. 14. 57. laudatur, et *muraenam* Martial. 10. 30. 22. delicatum vocat — *exdorsua* spinas exime; Festus: dorsum confringe; Nonius: dorso nuda — 3. Versus spurius. Ipsa verba *exossata fac sient*, quae in vno tantum codice reperiuntur, Gruterus glossam putat, ad explicandum *exdorsua*; reliqua Camerarius de suo subpleuit — 4. *artopta* testa assandis torrendisue panibus — 6. *glabriorem reddes mihi* plumas curatius vellas — *Ludii* vocati putantur pro *Lydii*, quod a Lydis id ludicri genus, cui intererant, originem duceret. Adolescentes erant, qui in Circensibus scenicisque pompis incedebant duces. Inberbes esse oportebat, quare, qui iam adultiores essent Ludii, curabant, vt incederent bene *vulsi*, i. e. pilis plumisue euulsis leues et glabri — 8. *faciunt officium suum* iocose pro: furantur.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Optati* cari, dilecti; inploratos vos cupio! fidem vestram! — 3. *ad Bacchas in Bacchinal* in locum, vbi homines furunt et bacchantur — *coquinatum* coctum. Et Pseud. 3. 2. 85. legitur *coquinare*. Vtroque loco Festus legisse videtur *coquitare* — 5. *totus doleo* tergum, latera etc. a verberibus mihi dolent — *me habuit gymnasium* in me verberando se exercuit; fui ei pro gymnasio, in quo se exerceret — 6. *ligna* 2. 6. 8. quae ad cibum parandum *praeberentur*, deesse videbantur, hic *praebentur pulcre* largiter, vbi coquus fustibus contunditur — 8. *aperit Bacchanal* Euclio domo exit — 9. *sequitur* insequitur nos — *scio quam rem agam* fuga salutem petam — *magister* hoc in gymnasio: Euclio — Versus quatuor vl-

timi in codd. hoc ordine leguntur: *Atat*, *Sequitur*, *Neque*, *Itaque*. Acidalius autem, quem ego cum editoribus sequutus sum plerisque omnibus, recte et planissima sententia disposuisse eos videtur.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *tene* te, siste gradum, ne aufugias, seu clamat alicui *tene* eum, vt 4. 9. 2. — *tres viros* vid. Amph. 1. 1. 3. — 3. Meursius docet, cultrum gestari fuisse vetitum, non vero coquis — *quid comminatus mihi* non adcuso, quod cum cultro es, sed quod minatus mihi eo es — 4. *fodi* perfodi, latus hausi — 8. vt carnes quaedam, v. c. vervecinae, tundi interdum solent, quo citius mollescant assando, sic se fustibus ab Euclione *molliorem* iocatur factum, quam *cinaedus*, sic a κινεῖν τὰ αἰδοῖα dictus, exoletus — 9. *tactio* vt alia quoque verbalia in *io* regit interdum casum verbi sui, *quid tibi nos tactio est?* quo iure nos tangis, verberas? sic infra 4. 10. 14. quid tibi *meam tactio* est? Cas. 2. 6. 54. quid tibi *istunc tactio* est? Poen. 5. 5. 29. quid tibi *hanc* digito *tactio* est? Sed alia quoque verbalia in *io* ita construuntur, Amph. 1. 3. 21. quid tibi *hanc curatio* est *rem?* Asin. 5. 2. 70. quid tibi huc *receptio* ad te est *meum virum?* Truc. 2. 7. 62. quid tibi *hanc aditio* est? Epid. 2. 2. 112. *nihil* in ea *re captio* est etc. — 11. *sine!* minantis est, vt apud Ter. Eun. 4. 6. 1. *sine veniat!* — *si quid hoc caput sentit* si quid sapio — 12. *pol ego haud scio quid post fiat* ego, quae futura minaris, non curo, *tuum nunc caput sentit* de eo, quod iam factum est, plagis caput tuum tuber est — 13. *quid meis nam* quidnam meis — 16. *edim* edam — *nisi tu mihi* quasi puero *tutor es* — 19. 20. *me haud poenitet* felicem me praedicabo, si *mea, quae adtuli* vasa *salua auferam! tuane expetam?* quae tua? tibi nihil est, quod auferatur. *scio* etc. noui me esse pauperem. Homo suspiciosus non vult furem cupidum reddere inuestigandi, quod alicubi lateret — 24. *perviam* adv. pro pervios: ab asseribus forsan lignisque quibusvis obviis non abstinuerat — 25. *caput fissile* vulneratum — 31. *Lauerna* dea furum — *pipulo differam* lamentis conuiciisque diffamabo — 34. *nummo* non sestertio. Lambinus intelligit *aureo;* Salmasius, Gronoviusque *didrachmo* sex fere grossis nostris. Nimiam ille mercedem statuit; hi iusto tenuiorem. Explico: non magna mercede — *plus* pecuniae

opus mihi *est medico* quam medico soluam, *mercede* quam tota mea merces hodierna est.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Quae scena a nonnullis priori iungitur.

1. *Hoc quidem* aurum — 4. *venalium serv.* faecem plebis — 6. *temperi* pro: tempore, aduerb. tempestiue, iron. dictum — *fissorum* vulnerum. vid. sc. 2. v. 25. — 10. *lege agito mecum* adcuses me licet. Sic dicebant, qui aduersarium spernebant.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. *Illic* Congrio — 1 ad 5. adcusat se ipsa, quod filiam desponderit pauper diuiti — 2. *rem* intelligo *litem*, cui obpositum hic videtur *negotium*, quidquid expediri inter priuatos potest; sensus: stulte audax est non is solum pauper, qui opulento litem intendit, sed is iam, qui qualecumque negotium cum eo inire audet — *hoc* δεικτικῶς ollam suam digito monstrat — 6. *condigne* etc. conspirare cum ceteris visus est in me perdendo, gallus — 7. *anui peculiaris* qui in peculio Staphylae erat — *perdidit paenissime* parum abfuit, quin me perderet — 8. *haec* olla — *scalpurire* rectius forsan *scalpturire* a supino *scalptum* — 9. *ita* Gronov. vult *ira*, quod neque *vt*, nec alia eiusmodi vocula sequitur. Potuisset Plautus ponere *vt caperem, obtruncarem*, sed non inauditum est, post *ita* narrari, quod factum sit, nulla τοῦ *ita* ratione habita — pectus *peracuit*, ira incensum est — 12. *manubrium* quo quid prehendimus, h. l. gallus, quo vsuri fures erant ad ollam prehendendam — 14. *adfinis* h. gener futurus, sc. 5. v. 62. socer.

IN ACTVS III. SCENAM V.

Megadorus, solum se putans esse, secum loquitur, Euclione in angulo aliquo sermonem eius captante, laetumque adsensum aliquoties verbis, spectatoribus dictis, declarante.

2. *de conditione hac* vxoria — 8. *vtamur* saepius quidem *vti* dicimur rebus prosperis, sed interdum tamen et minus exoptatis, h. l. *inuidia*, apud Cic. *ventis aduersis, valetudine non bona* — 9. *illae* dotatae *malam rem* diuortium, magis, quam metuunt, metuerent: si pauperiorum virginum virtutes viderent non postponi diuitiis —

11. *illuc* si ditiores ducerent pauperiores *in maxumam partem est optumum* vtile sibi probandumque iudicaretur — 12. *pauciores* diuites auari vituperarent haec connubia — 13. *insatietas* auaritia, quae expleri nequit — 15. 16. obiectio auidorum: *quo* Meursius vult *quoi* pro *cui*, alii vulgatam lectionem explicant *quibus viris* — 17. responsio ad illam obiectionem *quo lubeat nubant* e numero procorum eligant, qui prae ceteris placeant, *dum ne dos fiat comes* dos modo nubenti numeretur nulla — 18. 19. Expertes igitur filias esse vult partis de bonis pare[...]um iis debitae? Sperat igitur, vnam paupertatem fore certissimam virtutis magistram? Sed ita fit, qui noui quid suadent, sola plerique cogitant commoda, incommodorum inmemores! — 20. *mulorum* de pretio Martialis L. 3. epigr. 62. aurea quod fundi pretio carruca paratur, *quod pluris mula est, quam domus emta tibi* — 23. *fecit verba ad parcimoniam* commendandam. Sic Capt. Grex *ad pudicos mores facta haec fabula est* — 24. *igitur* hoc si ita fiat — 26. *aurum* mundus muliebris aureus — 27. 28. *pedissequos* et *salutigerulos pueros* pertinent ad muliebrem delicatum, quem Cic. pro Mil. 10. vocat ancillarum puerorumque comitatum — 30. *moribus Praefectum mulierum* Athenis creabantur viginti viri, qui mulierum in se ornandis luxum coercerent, γυναικοκόσμιοι, de quibus Cic. de re publ. IV. *Nec vero mulieribus praefectus praeponatur, qui apud Graecos creari solet, sed sit Censor, qui viros doceat moderari vxoribus* — 33. *hoc* quod adhuc de luxu mulierum dixi, *etiam pulcrum est* paruum seu nihil est, *praequam* si comparetur cum eo, *vbi sumtus petunt* vbi pecunias poscunt, artificibus etc. quorum opera vsae sunt, soluendas. Sic Amph. 2. 2. init. parua res est voluptatum, *praequam* quod molestum est. Most. 4. 2. 65. nihil hoc quidem est, *praequam* alios dapsiles sumtus facit. Sic et ponuntur *prae quod* et *prae vt* — 34. *fullo* qui vestes lauit — *phrygio* qui acu pingit — *lanarius* ἐριουργος qui lanam tractat. Codd. quidam *linarius*, quod Grutero placet, quod luxus in lino maior fuerit, quam in lana — 35. *Caupones* non hic, qui vinum vendunt, sed institores, qui merces ostiatim circumferunt — *patagiarius* qui facit *patagia*, de quibus Festus: patagium est, quod ad summam tunicam adsui solet, inde patagiatam dictam. Nonius vero: patagium est aureus clauus, qui pretiosis vestibus inmitti solet. (erat

patagium quaſi maculis et naeuis inſperſum) — *induſiarius* induſia conficit, veſtes mulierum interiores — 36. *flammearii* qui flammeo ſeu rubro, *violarii* qui violae colore, *carinarii* qui cerino tingunt. Nam *cera*, κηρὸς, dorice dicitur καρός. Ovid. Art. 3. et ſua velleribus nomina *cera* dedit — 37. *manulearii* vendunt manuleas, ſeu tunicarum manicas — *murobathrarii* calceamenta mulierum vnguentis, odoribus et ſubſimentis imbuebant. Alii legunt *malobathrarii* vnguentarii, qui malobathrum vendebant — 39. *propolae* a πωλεῖν praefixa praepoſitione latina: qui primi aliquid vendunt, quod in portu primi anticipauerunt — *linteo* qui linea texit (*lintearius* qui ea vendit) — *calceolarii* qui calceos mulierum vendit — 39. *ſedentarii ſutores* qui crepidas, calceos conſuunt, quod eos ſedentes facere oportet — *diabathrarii* qui diabathra, graecum ſolearum genus, faciunt et vendunt — 40. *ſolearius* ſolearum artifex — *molochinarii* qui colore inficiebant, qualis in flore maluae ſpectatur, ad purpuram inclinans, a μαλάχη ſeu μολόχη malua — 41. *ſarcinatores*, qui veſtes ſarciunt — 42. *ſtrophiarii* opifices ſtrophiorum, ſeu faſciarum, quae tumorem papillarum cohibent — *ſemizonarii* artifices ſemicinctiorum ſeu zonularum, minus dimidio latarum, quam iuſta zona eſt — 44. *phylaciſtae* propr. qui ſeruos in ergaſtulo cuſtodiebant, h. l. quibus, mercedem flagitantibus, diu in atrio exſpectandum, et illud quaſi cuſtodiendum erat — 45. *textores limbolarii* qui oras veſtium limbo picto praetexunt — *arcularii* putantur opifices arcularum; niſi ſunt diſpenſatores, qui ex arca ſoluunt, qui *ducuntur* adducuntur, et *datur aes*, ſatis fit artificibus hactenus nominatis — 46. *iam hos abſolutos cenſeas*, iſti omnes ſi ſuam quisque adceperit mercedem, alii porro adſunt, eam petentes 47. *infectores crocotarii* qui croceo colore tingunt — 48. *aliqua mala crux* creditor aliquis, qui pecuniam flagitat ſibi debitam, qualis depingitur Moſt. 3. 1. 42 ſqq. — 51. *nugigerulis*, et *nugiuendis* omnes iſtas merces, quas faciunt venduntue longa ſerie enumerati, vno Megadorus vocabulo vocat *nugas* — 54. *aes* militare, tributum, pecunia ditioribus ad alendos milites ſoluenda; ſed exhauſtus eſt maritus, non eſt tributo ſoluendo — Poſt verſum 56. Nonius inſerit verſum: *pro illis crocotis, ſtrophiis, ſumtu vxoria* — 61. *mactant* magis augent *malo* adrogantia ſua, *damno* ſumtibus!

IN ACTVS III. SCENAM VI.

Et hanc ſcenam cum ſuperiori nonnulli iungunt; minus recte. Eaedem quidem in vtraque ſunt perſonae, ſed in hac demum vterque ſcit, alterum adeſſe, ſermonesque caedunt.

1. *edi.* Vt Moſt. 5. 1. 15. eſt: *guſtare ſermonem* alicuius, et Aſin. 3. 3. 59. *dicta deuorare*, ſic hic *ſermonem tuum edi* adtente audiui; nec erat, quod Meurſius mutaret *odi* i. e. *audii* — 4. *ſi nitidior ſis* ſi cultu compareas paullo mundiori — 5. Lamb. et Grut. intelligunt: *eſſe oportet.* Nemo nitorem magis ſequatur, quam pro re ſua, nec gloriam, quam pro copiis — 6. illi ipſi *qui habent* diuitias — 8. res meae domeſticae non ſunt meliores, quam quis e cultu meo poteſt opinari — 9. 10. ſciebat Megadorus domum Euclioni eſſe agellumque, nec eſſe eum in aere alieno, quare *immo eſt* res tua melior: ſed quod addit *quod nunc habes* — 11. id quidem pungit Euclionem, et ſecum dicit 12. Megad. de auro ſuo per anum eſſe certiorem factum — 13. *e ſenatu ſeuocas* iocoſe: cur a me recedens tecum ipſe loqueris? — 17. *in aedes* vulgo legunt *in aedibus*, quod Douſa emendandum merito putauit, Gruterusque e verſu praecedente male repetitum eſſe cenſet — *quingentos* vix fuerunt tres — 18. fabula de Geryone, rege hiſpanico, nota ſatis eſt. Si coqui fuerunt *de genere Geryonaceo* i. e. tricorpores, *ſenis manibus*, ſeu ſex quemque manibus fuiſſe oportet: furaciſſimos eſſe dicit. — 19. *Argus totus oculeus* centum fingitur habuiſſe oculos — 20. *Io*, ſeu *Ionem* Inachi filiam, a Iove compreſſam, Iunonem mutaſſe in vaccam, Argoque cuſtodiendam tradidiſſe, fabula eſt notiſſima — 21. *tibicina* ſemper adhibebatur in nuptiis — 22. *interbibere* exſiccare — *ſi* fons Pirene *vino* non aqua *ſcatet* (ſcateat) — 23. *Pirene*, Acheloi filia, a Neptuno compreſſa, Cenchrea filio a Diana obciſo ita indoluit, vt in fontem mutaretur, qui in arce Corinthiaca (Acrocorintho) erat — 24. *tum opſonium* e ſequentibus videtur Euclio illud vili eſſe penſurus — *legioni* hyperbolice: omnibus, qui domi tuae ſunt, ſaturandis ſubficiet — 26. *curioſam* et v. 27. *curionem* explicant *macram*, Feſtum ſequuti: *curionem agnum Plautus pro macro dixit, quaſi cura macruiſſet.* Non displicet autem mihi explicatio *I. H. H. Schulze*, Rectoris Oſterod. meritiſſimi, qui putat, Euclionem primum belluam *curioſam* dixiſſe ſenſu proprio,

quod, vt gallus ſcalpturiendo, ſic ei agnus, naribus acer pedibusque terram radens, coquis locum ollae defoſſae viſus eſſet proditurus. Quod vero Megadorus iocans quaeſiſſet: *qui ſit agnus curio?* ne ipſe proderet aurum ſuum, aliter explicaſſe vocabulum illud: *cura macet* — 30. *laterna punica* cornea, a Poenis inuenta — 31. *conduxi* emi — 32. *loces* libitinariis *efferendum* ſepeliendum — 37. *ego te* vel inuitum *reddam madidum* ebrium — 38. pro *te, cui* Grut., ſex codd. ſequutus, repoſuit *tibi cui.* Lectio *te* facilior eſt: madidum *reddam te.* ſi malis *tibi* explicandum *tibi cui* eſt *etſi tibi* — *ſcio* iam praeuideo — 39. *vt me deponat vino* vt neque pes neque mens ſatis ſuum officium faciat Curc. 2. 3. 81. ebrius deponit caput, condormiſcit. — 40. *hoc quod habeo* non oblitus eſt, quod Megad. v. 11. dixerat: *quod nunc habes! commutet coloniam* mihi ereptum Megadori in domum migret — 43. *ſacrificem* Seruius ad Aeneid. 3. *apud veteres neque vxor duci, neque ager arari ſine ſacrificiis peractis poterat.* ſacra autem non niſi lauatis facere licebat. ſic 4. 2. 5. Euclio: *lauabo, vt rem diuinam faciam,* et Amph. 5. 1. 42. Alcumenae inſtante partu ſacra facturae prima erat cura, vt manibus eſſet puris — 44. *inimicos* inſidiatores — 46. *factum* factu — 47. in *Fidei fanum* templum, quod prope aedes ſuas erat — 49. *mutaueris nomen* vt, me decepto, non Fides porro vocanda ſis, ſed infidelitas — *concreduo* i. q. concredo. Caſ. 2. 8. 43. eſt *concredui* — 50. *fiducia tua* in te poſita.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

Ille Strobilus Act. 2. ſc. 4. 5. 6. Megadori erat ſeruus, eius vero, qui quarto hoc actu ſeruus eiusdem nominis prodit, herus eſt Lyconides, Megadori ex Eunomia ſorore nepos. V. 1. ad 14. Strobilus ſeruum ſe eſſe gloriatur, qui hero, quam optime poſſit, conſulat, v. 15. 16. et ipſum ſe ſua ſibi fide bene conſulere laetatur, v. 17. ad 21. narrat, quae nunc ſibi mandata ſint, et qua ratione ea ſit exſequuturus.

2. nec *morae* habeat, cunctetur exſequi, quod herus iuſſit, nec *moleſtiae* inuitus ne faciat — 4. nihil ei prius ſit, quam imperia heri capeſſere, ſuis ipſius negotiis poſthabitis — 5. *ſi quando dormitet* laſſitudinem ſentiat, *ita* etc. — ſuum tamen ſerui officium explendum eſſe cogitet. Sic

Cic. ad Diuerſ. 12. 25. *nulla laſſitudo inpedire officium debet* — 6. *quaſi* quemadmodum — 7. *herum ſuperare amorem* herum amore ſuperari — 8. *retinere ad ſalutem* etc. quam optime poſſit conſulere hero, non augere amentiam eius — 9. Mallem cum recentioribus quibusdam legere *pueris.* ſi vero *pueri* codicum retinendum eſt, explico *quaſi pueri* faciunt: iis *qui nare* etc. — *ſcirpus* iunci genus, enode, leue, procerum, φλοῦς, vnde *ſcirpea ratis* φλοΐνη, ratis e ſcirpo — *induitur* ſubiicitur — 12. *ne* herus amans *peſſum abeat* ſubmergatur, in profundum hauriatur — poſt *tamquam* excidiſſe aliquid adparet, cuius vero veſtigium in nullo reperitur codice; Lambinus vero explere conatus eſt: *tamquam catapirates maris.* Eſt autem *catapirates* linea cum maſſa plumbea, qua altitudo maris tentatur. Sed poteſt etiam *tamquam* trahi ad verſum 13. *tamquam ediſcat* ita ſtudiis heri adſueſcat obſequi, *vt*, *quod frons velit*, *oculi ſciant*, vt, quae herus velit, vel indicente eo, e vultu cognoſcat — Adhibeo hic ex Amph. 2. 2. 213. ſi Strobilus vera loquitur, examuſſim eſt optimus ſeruus. Qualis autem fuerit, e ſequentibus adparebit — 15. *cenſione* caſtigatione *bubula* loris bubulis — 16. *in ſplendorem* numquam vincietur — 20. *in ara* in platea, vbi non minus, quam in templis, arae reperiebantur conſecratae — *ſine omni ſuſpicione* vbi, qui me ſedere viderit, nemini ſuſpicionem iniiciam — 21. *arbitrari* ſpeculari potero, *et huc et illuc quid agant* in vtraque, et Megadori et Euclionis domo, quid agatur.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

v. 1. ad 8. Euclio, ſolus ſibi viſus, Strobilo, poſt aram latenti, ipſe ſuam prodit ollam, qui a verſ. 9. conſilia ſtatim capit eius inueniendae et auferendae.

1. *indicaſſis* indicaueris — 2. *in latebris* abscondidi aurum meum, adeo abstruſi, vt, Dea modo non prodente ipſa, neminem certus ſim id eſſe inuenturum — 4. *onuſtam auri* vſitatius *auro* — *probibeſſis* prohibueris — 8. *in tuo luco ac fano* in fano tuo, quod intra lucum tuum eſt — 11 ſq. auri fame compulſus obliuiſcitur repente fidei in exſequendis heri ſui mandatis, quam ſcena ſuperiore magnifice laudauerat — 15. *mulſum* vinum melle miſtum — *fidelia* vas ſamium ad varios vſus *congialis* congii capax. Congius autem capiebat ſextarios ſex — 16. *facere* ſacrificare.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Euclio rediens fecum. 1. Aliarum auium a dextra, aliarum a laeua, faufta infauftaue putabantur aufpicia. Afin. 2. 1. 12. picus et cornix a laeua, coruus a dextra confuadent, et Cic. de Divin. 1. *cur a dextra coruus, a finiftra cornix faciat ratum?* Euclioni igitur corui cantus a finiftra mali quid videtur ominari. — . *femel radebat pedibus terram* fiet igitur, vt olla mea effodiatur — *crocire* verbum coruorum cantu proprium — 3. *artem facere ludicram*, repente, vt hiftriones folent, alius fum factus, e fumma fecuritate in terrorem coniectus maximum — 4. *cor emic. in pectus* palpitare coepit — *ceffo currere* ftatim curram ad meam in fano Fidei ollam.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *lumbricum* Euclio vocat Strobilum, ollae fuae metuens, quod, ante non vifus, repente adpareat, vt lumbricus, qui, ante fub terra latens, repente erepferit — 3. *praeftigiator* qui mox euanefcis ex oculis, mox compares — 4. *quae mala crux* vt infra v. 15. quae intemperiae infaniaeque te agitant, feu: fanusne es? — 5. *adflictas* If. Cafaubonus explicat: in terram das. malim: tundis. tundi quidem feruus a fene facilius poterat, quam profterni. *raptas* explicant: conuiciaris; rectius alii: trahis, rapis. Sic apud Ter. Adelph. 3. 2. 21. Geta: ceteros raperem, tunderem — 6. *verberabiliffime* verberibus dignisfime, μαστίγων ἀξιώτατε — 7. *redde huc fis* Strobilus, vt Euclionem angeret, follicitumque haberet, fimilaffe videtur, fe aliquid fub vefte obcultare — 8. nihil equidem *tibi* Euclioni — *quod tibi* in vfum tuum — 9. *ecquid agis* cur conaris aufugere? — 10. hunc verfum Gruterus e duobus MSS. reftituit, praetermiffum in ceteris, quod verfus fequens eodem vocabulo *pone* incipit — 10. Euclio iubet *pone* huc ollam meam, Strobilus autem ludit eum, quafi aduerbio *pone* pro: a tergo, fenfu obfcoeno vfum — *datare* putant obfcoeno fenfu dictum, formula certe *datatim ludere vxorem* obcurrit — 11. Euclio autem auftero vultu repetit *pone* quod abstulifti *aufer cauillam* abstine a cauillatione — 15. *tertiam* manum nec ferio potuit oftenfam cupere, nec vero is erat, cui, hac praefertim in re, animus effet iocandi. Alteram opinor manum Strobilus vix oftenfam illico abscondiderat, alteram Euclio adcuratius perfcrutatus, priorem iterum oftenfam vult,

misello autem homini, curis distracto, cuius in animo obſcura verſabatur vtriusque manus exploratae recordatio, pro *alteram* excidit *tertiam* — 19. *Niue* etc. Euclio ſupplet, quod a ſeruo volebat additum: eum non modo quidquam ei non abstuliſſe, ſed ne voluiſſe quidem auferre — *excutedum* particulis nonnullis et imperatiuis *dum* ſaepe otioſe adiicitur — 30. *perſcrutaui* perſcrutatus ſum — 32. *ſociennus* ἀρχαικῶς pro: ſocius.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

3. *hic* in fano Fidei — 5. *foris crepuit* Euclio iam e fano exibit. In Graecia enim fores aedium aperiebantur, non introrſum trahendo, vt apud nos, ſed in viam pellendo, quare exituri praetereuntes adſtantesue crepitu monebant, vt ſibi cauerent, quod vocabant ψοφεῖν, intraturi autem fores pultabant, quod erat κόπτειν — Huic ſcenae Scioppius ſextum aliquem verſum e Nonio adſuit: *hinc ex obculto ſermones ſatos ſublegam.*

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

2. *ſublinere alicui os* eſt decipere, fucum alicui facere, ridiculo aliquem habere. Saepius Plautus hac phraſi vtitur, Mil. 2. 5. 57. Merc. 2. 4. 17. Capt. 3. 4. 123. Epid. 3. 4. 55. — *illum coruum veniat* ad me venire, me monere *velim* — 6. *aliquid boni dicam* ſic ſolent auari gratias referre. Apud Ter. Heaut. 4. 1. 14. Chremes Syro: *non poſſum pati, quin tibi caput demulceam, adcede Syre, faciam tibi boni aliquid pro iſta re ac lubens* — *duim* dem *perduim* perdam. pabulum quidem daturus ei non eſt, quia id ipſe perderet — 8. *lucus* ſilua religione ſacra; alii *lacus*, cui lectioni fauet, quod additur: *crebro ſalicto obpletus* — *extra murum* in ſuburbio — 14. 15. hi verſus teſtantur, quam verae ſint laudes, quibus Strobilus Act. 4. ſc. 1. fidem ſuam effert.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

Non male quidam hanc ſcenam faciunt actus quinti primam. Pauxillo enim temporis, quo haec viginti verſuum ſcena agebatur, vix fieri potuiſſe videtur, vt, non Strobilus ſolum praecurrendo, ſed ipſe Euclio inceſſu ſuo ſenili extra murum, in lucum Siluani, peruenirent, vt ſenex olla abstruſa abiret Strobilusque effoſſam ollam, declinans quidem extra viam, in ſcenam adferret.

1. *iuxta mecum* non minus, quam ego ipſe — 3. mentionem facere *de* filia 2. 2. 27. erat: conloqui de filia, poſcere eam; h. l. mentionem facere *cum* aliquo, eſt: conuenire eum, conloqui cum eo. Sic etiam Ciſt. 1. 2. 15: quod ſaepe *mecum* mentionem fecerit; et Perſ. 1. 3. 28. qua *de* re ego *tecum* mentionem feceram — 4. *Obſecraverat* Lyconides, vt mater celaret auunculum de vi, Phaedrae a ſe inlata, nunc *reſecrat*, retractat, reuocat iſtam obſecrationem, et rem omnem Megadoro aperte cupit indicari, quo certius ille a Phaedra ducenda absterreatur. *Schulze*, quod duobus in codd. reperiatur *reobſecro*, explicat quidem *rurſum obſecro*, hoc vero eſſet: iterum vt celes obſecro, id quod iuuenis nullo modo cupiebat — 6. *inpetraſſere* inpetraturam eſſe — 10. Conloquutum oportet eſſe Lyconidem cum matre ante Euclionis aedes, quod puellae preces audire poteſt parturientis — *Iunonem Lucinam* a graeca muliere parturiente inuocari, nonnulli reprehendunt, quod *Iuno* ei inuocanda fuiſſet *Ilithyia:* ſed a Romanis audientibus Plautus voluit intelligi — v. 14. *vt iſtuc* etc. quod nihil prorſus aliud, quam verſus ſequens dicit, ſpurius recte putatur — 20. *vbi de capite meo ſunt comitia* ybi de ſalute mea inter matrem et auunculum agitur. Sic et Pſeud. 4. 7. 137. *Pſeudolus* mihi centuriata habuit capitis comitia.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

Seu IN ACTVS V. SCENAM II.

1. Nonius dicit, *Picos veteres eſſe voluerunt, quos Graeci γρῦπας adpellant*, Herodotus v. c. γρῦπας χρυσοφύλακας apud Arimaspos, gentem Scythicam. Putabantur enim Gryphes ſeu Gryphi in Hyperboreis aurum ex montibus effodere atque cuſtodire. Verbum *ſupero* poſceret *Picos;* Strobilus autem, quum inciperet *Pici*, alio erat verbo vſurus, animus vero inſolenti ob aurum repertum laetitia a filo conſtructionis deflexus eſt, niſi forte legere malis *Pici diuitias ſupero.* Picos diuitiis ſupero: Picis ditior ſum, homo ſum omnium hominum ditiſſimus — 2. *reges* cet. perſicos in primis — 3. *hominum mendicabula* quos reges mendicos puto prae me — 4. *ego ſum rex Philippus* aeque diues ac rex Macedonicus *ille*, cuius numi aurei in vſu ſunt — 6. *in arborem* arbore 4. 6. 12. dicebat inſcendam in arborem — 8. *me duco de arbore*

deorſum deſcendo — 9. *ex eo loco* Gulielm. emendat *inde ex eo. Ilico*, in MSS. enim pro *ilico* ſeu *illico* ſcriptum ſaepe reperitur *eloco* — 10. igitur: *illico* ſtatim *ſe recipere. ſenem* redire video ad locum ollae defoſſae.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

Seu IN ACTVS V. SCENAM III.

Euclio v. 1. ad 16. ſolus. Lyconides verſu demum 17. Megadori ex aedibus prodit, et Euclione agnito, adeatne eum an fugiat, ſuae ſibi culpae conſcius haeſitat.

Furibundus Euclio in ſcenam proſilit, manus tendens ſupinas clamitansque 1. *perii* etc. — dubius, quo ſe vertat: *quo curram* etc.? — Conuerſus, porrigens brachia illorſum, vbi nemo erat, clamat *tene, tene!* furem; mox vero ſe conrigit *quem furem? quis* ille eſt? ſeu potius, quis eum teneat? neſcio; *nihil video* locus eſt vacuus ab hominibus, in quem *caecus* me verti — 3. quid vero hoc mirum, ipſe apud me non ſum! — 4. 5. repente conuerſus ad ſpectatores *obſecro vos ego* etc. — 6. vniuerſos primum adloquitur homines elegantiores, qui ſcenae ſedebant proximi, qui *veſtitu et creta* veſtitu cretato, mundiori, quod vero non addit, *ſplendent* ſed *obcultant ſeſe* quales ſint, carpit forſan tenuiores iſtos, qui *ſedere volebant, quaſi ſint frugi* veſtitu mundiori in re eſſe lauta et bene aucta volebant putari — 7. *quid ais tu?* vnum e multis elegantibus ſpectatoribus ſeligit, qui ipſi furem indicet — 8. hunc vnum laudauerat quidem *eſſe bonum, e vultu cognoſco*, at deridendum tamen ceteris praebuerat omnibus, quare, vt oculis ab vno eo deiectis luſtrent ceteros, addit *quid ridetis, noui omnes, ſcio fures eſſe hic complures* quo, quantos cachinnos commouerit, cogitari facile poteſt — 9. eiulare pergit, *hem! nemo habet* aurum meum *horum* ex his ſpectatoribus? *obcidiſti* me, furem non indicando — *quis* igitur alius aurum meum *habet?* — 10. *peſſime* cum ſummo malo meo *eo* auro *ornatus* locupletatus ſum, id inueni — 11. *gemiti* ἀρχαικῶς pro *gemitus* — 14. 15. *egomet me defraudaui* etc. non inpetrare a me potui, vt, auro iſto vſus, genio indulgerem meo, ſeu: vt genio meo bona facerem Perſ. 2. 3. 11. — 15. *laetificantur* multa eius formae verba apud Cic. Plaut. Ter. reperiuntur, vt magnificare, pacificare, turpificare — 16. *pati nequeo* hoc intolerabile mihi ad dolorem eſt — Ver-

ſus quatuor huius ſcenae vltimos quidam ſequenti iungunt ſcenae, ſed ſecum eos Lyconides loquitur, ab Euclione nondum viſus, dubius, maneatne an fugiat — 17. *eiulans* Cic. Tuſc. 2. 7. *ingemiſcere nonnunquam viro conceſſum eſt, eiulare ne mulieri quidem.* Hor. Epod. 10. 17. *eiulationem* vocat *non virilem* Capt. 2. 1. 7. *eiulatione haud opus eſt.* — Euclio, dum Lyconides haec ſecum loquitur, mutus quidem eſt, ſed e plangore hominis ſordidi ineptaque eiulatione fructum ſpectatores oculis ſuis capiunt.

IN ACTVS IV. SCENAM X.

Seu IN ACTVS V. SCENAM IV.

Verſibus 28 prioribus, quum Euclio Lyconidesque alius aliud cum animo cogitaret ſuo, vnam ille ollam ſibi ſubreptam, Phaedram hic vnam a ſe compreſſam, hic, quod non fecit, fateri videtur, ille, quod factum neſcit, adcuſare. A verſu demum 29 ſuum vterque errorem perſentiſcere incipit.

1. vulgo: LYC. *ego ſum.* Meurſius vero, quod in edd. nonnullis reperit: *ego ſum miſer*, recipiendum putauit. Cui licet Gruterus MSS. et vett. edd. auctoritatem obpoſuerit, non poſſum tamen, quin adſtipuler. Homini, cui minus notus ſis, roganti: quis hic loquitur? inepte reſponderes: *ego ſum!* haec enim reſponſio plane nulla eſt. Sed hoc non vrgebo. Maioris autem momenti eſt, quod Euclionis e correctione: *immo ego ſum miſer!* adparere Meurſius contendit, Lyc. dixiſſe: ego ſum *miſer!* alterum *miſer* facile a librario neglectum eſſe poteſt. Lycon. vero, *miſerum* ſe profitendo, et, quam ſe facti poeniteret, declarare coepit, et animum Euclionis ignoſcentiorem voluit reddere — 2. *cui tanta mala moeſtitudoque obtigit* cui tantum auri ſubreptum eſt — *animo bono es* ego enim filiam tuam, a me vitiatam, vxorem ducam — et ſic errare pergunt, vt dixi — 5. *quid ego emerui mali* quid mali commiſi in te — 7. *deus* aliquis *inpulſor mihi fuit.* Sic apud Ter. Eun. 5. 2. 36. ſimili in re Chaerea: *quid ſi hoc voluit quispiam deus?* — 10. *vt, quod tuum non eſſet, tangeres* Euclio ollam intelligit, Lyc. Phaedram. *tangere* enim et fures dicuntur; *tetigi ne tui quidquam?* Ter. Adelph. 2. 1. 24. et ſtupratores: *matronam nullam ego tango* Hor. Satyr. 1. 2. 54. et hac ipſa in ſcena v. 25. —

13. *vt apud te me in neruo enicem* ſi ita dixit, ſenſus eſt: vt ad ſuſpendium a te adigar. Piſtoris vero et Meurſius legendum putant: *vt apud me te in neruo enicem* addictum ſcilicet te condemnatumque ob furtum auri — *meam tactio* vide notam ad 3. 7. 9. — 18. *luce claro* maſc. v. Ciſt. 2. 1. 49. — 20. *nimis vile* eſſet pretium vini, ſi ebrio quorumuis facinorum licentiam daret atque inpunitatem — 23. *non mihi* etc. Ita apud Ter. Adelph. 2. 1. 8. *tu quod te poſterius purges, hanc iniuriam mihi nolle factam eſſe, huius non faciam* (hoc *huius* cum crepitu digitorum expreſſum alioue geſtu, quantum illud contemneret, indicante) — 25. *haud cauſificor* non recuſo, non cauſas quaeram, cur filiam tuam vxorem non ducam. Euclio vero, ollam ſuam intelligens, non poteſt nouitate inpudentiae iſtiusmodi non ſtupere — 31. *ita te amabit Iupiter vt tu neſcis* praeſcribit iuueni, vt iuret: *ita me amet Iupiter, vt neſcio* vid. v. 46. — 45. *quiqui* quicumque — 53. pro *repudium renuntiare iuſſit* infra v. 69. eſt *repudium remiſit*, h. l. ante nuptias ſponſae — 57. *bene dice* εὐφήμει: ne male Megadoro precere, ſed inquito potius: quae res mihi et gnatae bene vortat — Priusquam *ſe* peccaſſe fateatur, eum, qui peccarit, non indignum eſſe dicit, cui ignoſcatur, nam 60. *qui homo* etc. ego, qui culpam in me admiſi *nullus* nullo modo *eſt tam parui pretii* adeo disſolutus et nequam ſum — 61. *quin pudeat* me, *quin purgem* me — 62. *inprudens* quid h. l. ſit, apud Ter. Eun. 5. 2. 38. Chaerea explicatius dicit: *vnum hoc ſcito, contumeliae non me feciſſe cauſa, ſed amoris* — 63. *leges iubent* qui ciuem atticam vitiauerit, eam aut ducere, aut certe dotare — 65. *Cereris vigiliis* vid. Prol. v. 36. — 68. *numerum cape* ſubputa tempus a θεσμοφορίοις — 73. *in vado ſalutis* in ſalute explorata. ſic Ter. Andr. 5. 2. 4. *omnis res eſt iam in vado* nihil, quod difficultatem adfert, ſupereſt.

IN ACTVS V. SCENAM I.

Seu IN ACTVS V. SCENAM V.

1. *me donatis gaudiis* Acidalius mavult *med oneratis*, quod apud Plautum legitur *onerare laetitia, hilaritudine, voluptatibus*: ſed et Tibullus habet *donare ſalute*, et Statius *donare honoribus* — 2. *quadrilibrem* quatuor libras pendentem, quod aurum efficeret hodie 280 Gulielmos

aureos — post *quis* abundat *quisquam*, non tamen probandam puto coniecturam *vsquam* — 4. vsitatius dixisset *mihi* audire *visus sum*, quod elliptice sumendum esset pro: *mihi* visus sum, *me* audire, sed h. l. Plautus casum τῷ *audire* debitum praeoptauit casui τοῦ *visus sum* — 6. Strobilo congrediente, et ipse *contollit gradum* obuiam venienti it, quo citius conloqui cum eo possit — 7. *eampse* eam ipsam. — 8. 9. Inpetrasse interdum videntur serui, vt certum heri statuerent pretium, quo soluto manu eos mitterent. Hac forsan fiducia Strobilus ad spem libertatis audebat adspirare. Sed docendus erat Lyconides, vnde Strobilus pretio isti repente esset soluendo. Quare: *quin ego illi* etc. — 10. *quod pueri clamant in faba se reperisse* rem nihili, vermiculum — 21. *at scio quomodo* est formula minantis, Plauto crebra. h. l. Lyconides Euclionis e narratione certus, non nugas Strobilum garriuisse, et promissi memor Euclioni dati, cui standum eo magis erat, quod adfinitate se cum Euclione erat deuincturus, minatur, se Strobilum esse coacturum, vt Euclioni aurum reddat subreptum. formulam *at scin quomodo* vid. Amph. 1. 1. 200. Aul. 1. 1. 8. praeterea Poen. 1. 2. 162. iocose quidem adhibita est, at puellae tamen abire iubenti minatur suauium, Rud. 3. 5. 18. vero pro *at* est *sed scin quomodo* et minatur verbera.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
CAPTIVOS.

IN PROLOGVM.

1. *Hos quos* vsitatius *hi, quos.* Sic Virg. *vrbem quam statuo, vestra est* pro *vrbs* — nec v. 2. *qui stant, hi stant, non sedent*, nec v. 3. *vos testes estis, me verum loqui* visus tantummodo commouendi causa scriptos puto, si auditores, aliud exspectantes, sua se spe delusos audirent, testesque citarentur rei, quae testibus non egeret; sed certos poeta aetatis suae viros nobiles perstringere videtur,

quorum ſtultitia vel publice explicabat, quod in aprico erat, vel comprobatum ibat, quod nemini erat dubium. Sic ante non ita multos annos Satyricum quemdam anglicum, oratorem perſtringere memini, qui in ſenatu britannico *de vtilitate nauium ad nauigationem* verba feciſſet. Quo maius rei pondus addat, repetit Vos: *Vos, vos* inquam *mihi* teſtes eſtis. Similis huic loco videtur certe locus Stich. 1. 2. 63: *e multis malis malum, quod minimum eſt, id minimum eſt malum.* Pinacium autem ibi nec iocari vult, nec perſtringere quemquam, ſed patri conſulenti: virginemne an viduam vxorem ducat? nouas nuptias omnino disſuadere cupit: tibi quidem, ſeni, vel optima mulier erit malum. vid. not. ad Curc. 4. 4. 1. — 4. *huius* Tyndari — 5. ſeruit *ſuo ſibi* patri. vide de hac, ſi deo placet, elegantia, notam ad Amph. 1. 1. 113. — 8. *ſurpuit* ſubripuit — 9. *in Alide* pro *Elide* regione Peloponneſi — 10. *huiusce* δεικτικῶς Philocratis — *iam hoc tenetis?* num ſatis clara voce dixi, vt intelligere poſſetis? — fingit, proximos ſpectatores quosdam hoc adfirmaſſe, quare: *optimum eſt*, gaudeo — *ille* neſcio quis, qui loquenti mihi obſtrepit, *vltimus* ex vltima cauea *negat* (obſtrependo) ſe audire verba mea potuiſſe, *adcedito* igitur propius — 12. *vbi ſedeas* propius — *eſt vbi ambules* locus eſt adcedendi, ſeu abeundi — 13. *hiſi. cogis mendicari* vt, ſi ſpectatoribus ſatisfacere nequeam, artem deſinere et mendicari cogar. Palmer. ingenioſe quidem pro *mendicari* legi vult: *mendice, raui* ſeu *rauere.* Quem hominem v. 15. ab *ope ſua cenſis* diſcernit, ille capite cenſus eſt, quem adpellare poterat *mendice. Rauere* autem, aut *raui* eſt raucefcere, ad rauim clamare. Poen. 3. 5. 33. legitur: negando *rauio* — 14. *tua cauſa* vt tu in extrema cauea me audias, ſeu: vt obſtrepentem te clamando vincam — *non rupturus ſum* non ita clamabo, vt illa rumpantur — 15. *qui poteſtis ope veſtra cenſeri* quorum opes cenſui cenſendo ſunt, qui in re eſtis lautiori — 16. *reliquum* reliquam argumenti partem — *nihil moror* nolo *alieno vti* aere; nolo, quod debeo, non ſoluiſſe. Sic Ciſt. 1. 3. 40 ſqq. Prologus dicit: *nunc, quod reliquum reſtat, volo perſoluere, vt expungatur nomen, ne quid debeam* — 17. *huius* Philocratis *patri* Theodromedi — 18. *dominum* Hegionis, domini ſui, filium, Paegnium, quadrimum — 19. *hic* Theodromedes — 20. *peculiarem* ſeruum, vicarium, qui filio ſeruiret vni — 22. *quaſi pilas homines*

habent Lares Penatesque pingebantur cum pilis, quod rebus humanis, quasi pila, luderent. Fors omnia verſat Virg. Ecl. 9. v. 5. — 24. *Aliis* Eleis — 25. *alter* filius maior, Philopolemus — 27. *hic* Hegio — 31. *equitem Aleum* Philocratem — 34. *hosce ambos* Philocratem eiusque ſeruum Tyndarum — 39. *fert imaginem* ſeruus dominum ſe profitetur. — 45. Sic apud Ter. Hec. 5. 4. 39 ſqq. Parmeno: *equidem plus hodie boni ſeci inprudens, quam ſciens ante hunc diem vmquam* — 50. *ſua ſibi* ſerv. patri vid. ſupra v. 5. ſed v. 46. *ſibi* non abundat: *conſiuxit ſibi dolum, ſua ſallacia* — 52. *nobis* nos agemus, tamquam rem vere geſtam, quod *vobis* erit fabula — 55. *pertractate* argumentum non eſt a multis iam tractatum, laſciuum obſcoenumque — 61. *choragio* adparatu, ſimulacra belli tragici ſunt choragii, non comici — 65 ſqq. pugnae videndae cupidus ipſe eam ineat, et, cum validiore congreſſus, poſtea eas ſpectare oderit! — 67. 68. In indicanda hac fabula iuſtitiam praebete non minorem, quam veſtra eſt in bellis fortitudo. *belli* aduerbialiter, vt Truc. 2. 6. 2.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *mihi.* Turnebus ex hoc loco atque e Truc. 3. 2. 10 ſqq. patere putat, paraſitos plerumque adpellatos eſſe *ſcorta;* Gronovius vero hoc nomen non magis, quam Men. 2. 3. 40. nomen *Peniculi*, paraſitis commune fuiſſe docet, ſed ſingulis ea, vt aliis forſan paraſitis ignominioſa nomina alia, fuiſſe indita — 2. *inuocatus* non inuitatus — 3. *deriſores* paraſitos alios. Sic et apud Horat. *deriſor* eſt paraſitus, Epiſt. 1. 18. 10. *imi deriſor lecti ſic nutum diuitis horret*, et ad Piſones v. 433. *deriſor plus laudatore* (eo, qui ex animo laudat) mouetur. Alios Ergaſilus paraſitos *hoc*, quod ſcortum vocetur, *abſurde dictum* ſcit dicere — 4. ipſe *recte*, apte congruenterque ſe ita vocari ait. — 4 ad 8. Ludit in ambiguo τοῦ *inuocatus* ſenſu, quae adpellatio quod ſibi cum ſcortis ſit communis, recte ſe ſcortum dici poſſe iocatur — 5. in talis iaciendis amator ſcortum *inuocat;* Curc. 2. 3. 77. *inuocat Planeſium;* Aſin. 5. 2. 55. *Te Philenium mihi* (v. 60. vxor ſubplet *inuocaſti*) — 6. ergo, dicit, ſcortum *planiſſime* diſerte, eſt *inuocatum* — 7. in nos vero paraſitos *planius*, magis adhuc proprie, conuenit nomen *inuocatorum*, qui coenas obimus *non vocati.* Ter. Eun. 5. 8. 28 ſqq.: vt tua mihi domus pateat,

inuocato vt sit locus semper — 9. vid. Perſ. 1. 2. 6. — 10. *res prolatae*, negotia ſi quieſcant, differantur, iuſtitio indicto, feriis, h. l. ſi abſint apud quos coenitare poſſim — 11. dentes noſtri feriantur — 12. quum *caletur* (dictum vt *ſtatur*) quum ſolis ardor eas vrget — 13. *ſuo ſibi* ſuco viuunt. vid. not. ad Amph. 1. 1. 113. — 15. *miſeri victitant ſuco ſuo* triſti domicoenio adfecti eſuriunt — 16. *rurant* Gulielm. explicat: opus ruri faciunt; ſed diuites, quos paraſiti conſectantur, non operis faciundi cauſa rus ire ſolent. Adcedo igitur ad eos, qui explicant *ruſticantur* ſui recreandorum cauſa ruri aliquamdiu degunt — *quos* quorum epulas *liguriunt* — 17. venatici canes, macri, quibus deducitur cibus, ne pinguedo pernicitati obſiciat — 18. *quando res redierunt* feriis exactis, h. l. quando rex noſter in vrbem redierit — *moloſſici* canes ſumus, voraciſſimi — 19. *odioſici* et *incommodiſtici* voces comice formatae, pro odioſi, incommodi: non curamus, quam odioſa et incommoda (domeſticis) edacitas noſtra ſit. — 21. Contumeliis paraſitos adſueſieri oportebat, cum hilaritate ferendis. Ollae, verbi cauſae, in caput non opinantium conſtringebantur, repletae cinere, quo per totum corpus effuſo regi conuiuisque eius riſum darent effuſiſſimum. Quare hoc loco *frangi aulas in caput*. Curc. Act. 5. v. 24 ad 28. vnoculus Curculio alterum oculum catapulta ſibi ictum dicit, cui quum Lyco reſpondiſſet: *quid mea, an aula quaſſa cum cinere effoſſus ſiet*, fatetur Curc. *vera praedicat, nam illaec catapultae ad me crebro commeant*. Perſ. 1. 2. 8. paraſitus maioribus ſuis, iisdem paraſitis, cognomentum fuiſſe dicit *duris Capitonibus*, i. e. qui aulas paterentur frangi ſibi in caput — 22. *porta trigemina* Romae dicebatur, per quam Horatii ad pugnam cum Curiatiis erant profecti — *ad ſaccum* ante dictam portam locus erat, *ſacculus* dictus, vbi pauperes ſedebant, ſtipem mendicantes — 24. *rex* qui me paraſitum alit — *potitus eſt* paſſiue, cum genit. *hoſtium* captus eſt ab hoſtibus, vt Amph. 1. 1. 23. *potiuit*, actiue — 26. vt Amph. Prol. 97. *haec vrbs eſt Thebae*, ſic hic *Aetolia haec eſt* hanc fabulam animo concipite agi in Aetolia — 25. *cum Aliis* Eleis — 26. *in Alide* Elide.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *Here* pro *heri* ſaepe — *de praeda de quaeſtoribus* vt Prol. 34. praeda a quaeſtoribus vendebatur, qui e pe-

cunia inde coacta tres aequas partes, aerario, duci, militibus tribuebant — 3. *catenas singularias* minoris ponderis, obponuntur enim maioribus — 9. *satis est* occasionem fugiendi dedisse *semel, post illam* vnam occasionem, quam non praetermiserint, *numquam possis prendere* eos — 11. *non videre Ita tu quidem* tibi, si liber esse malles, cura esset peculii, Virg. Ecl. 1. v. 33. quo redimeres te — 12. ludit in verbo *dare. quod dem* argentum, *dare se in pedes* in fugam, fugere — 13. *si dederis* te in pedes, fugae, *erit extemplo mihi quod dem tibi* malum — 14. *vt praedicas* quo exemplo v. 7. vsus es — 15. vt aues *cauea*, sic te ego coercebo compedibus — 17. *quod* dixerat Ergasilus sc. 1. v. 32. 33. *cupio* vt inueniat Hegio captiuum, quocum mutare filium possit — 19 ad 22. apud Ter. Eun. 2. 2. 15. *isti generi* parasitorum, qui (v. 13.) ridiculi esse sustinebant, et plagas pati, *olim fuit quaestus apud saeclum prius*. Sic Ergas. v. 19. *nulla iuuentutis spes* a iuuenibus, quales nunc sunt, nullus parasitis fructus est sperandus. *sese omnes amant* quod in parasitos esset inpendendum, ipsi malunt frui — 20. *antiquis moribus* Philopolemus adhuc vnus aliquis est, qui nos fouet — 21. *gratiis* sine fructu meo — 26. *facere quaestum carcerarium* mangonem esse factum, venaliciariam exercere — 29. *carnificinam facere* quaestum obcipere hominibus excarnificandis — 33. domicoenio laboro — 39. 40. sententia verissima, apud sacros aeque Prouerb. c. 25. v. 14. ac profanos graecos latinosque scriptores obuia — 41. *pot. hostium* v. 1. 1. 24. — 42. 44. quod tibi dolet alieno; quanti ego pendam pater — 50. in summo dolore suo indulget tamen Hegio adsuetudini, cum parasito iocandi: *exercitus* tuus *edendi* epulae, cibi delicati, cupedia, *remissus* dimissus *est* filio meo te nunc in conuiuia non adhibente. — 51. 52. *Nullumne* alium *interea* dum filius abest, *nactus* qui 52. *remissum exercitum imperare* cogere, parare *tibi posset* apud quem coenare possis — 52. pro vulgari *quem dixti* Gruterus, Gronouius aliique legendum esse viderunt *quem duxti*. Non enim Ergasilus *suum*, sed Hegio *eius* exercitum remissum esse dixerat. Hegio vero, qua coepit, allegoria pergit, *quem exercitum duxti*, cuius dux fuisti — 53. *prouinciam* mei alendi — 56. *multigeneribus* multorum generum, variis — 57. *primum dum* vt eho*dum* age*dum* etc. — 57 ad 61. Hegio, quod *militibus* dixerat pro *esculentis*, seu iis, qui escu-

lenta praebent, populorum deinde quorumdam nomina ad esculenta per iocum transfert. *Pistorium* oppidum Hetruriae: *Pistoriensium* autem nomine adludit ad *pistores*. Eorum autem sunt genera quaedam, et *coquos* etiam hoc nomen complectitur. *Pana* oppidulum Samnii, *Placentia* nobilis Galliae cispadanae ad Padum vrbs, vnde *Panici* qui panem, *Placentini*, qui placentas conficiunt. *Turdetani* populus Hispaniae, h. l. qui turdos vendunt; *Ficedulae*, vicus Romanus, *Ficedulenses* hic venditores ficedularum; *Maritimi* piscatores, cetarii — 62. 63. *vt saepe* etc. Hunc locum in animo habuisse videtur Horatius, Sat. 2. 8. 73 sq. *conuiuatoris, vti ducis ingenium res aduersae nudare solent, celare secundae* — 65. *reconciliassere* reconciliaturum esse, reducem facturum — 66. *Alium* Eleum — 70. *quod sciam* nisi forte domi meae fuisse audiam, qui me vocaret — 71. *quid tu id quaeris* num tu forsan vocaturus me es? — *natalis* lautiorem iubet coenam exspectare — 72. dicere poterat Hegio *voco te* seu *te vocatum volo*, dicit vero *te vocari volo* quod est *te vocari iubebo* — 73. Ergas. igitur *facete dicum* iocaris, in me quidem vocando non multum operae sumendum est, quasi dubium sit, quin vocatus veniam — Hegio vero 73. 74. caussam adfert, cur dubium esse possit: *si pauxillum potes contentus esse* non larga erit coena mea *si* nescio an *pauxillum potes esse* (edere), *contentus* ita vt contentus sis — *nae perpauxillum modo*, pro *nae* cum Lambino lego *ne*, quod sensus poscit: *ne modo* seu *dummodo ne perpauxillum* adponas — 75. *nam istoc* perpauxillo *victu adsiduo* quouis die *delecto me* ironice, domicoenio laborans — 76. Hegio pro *age sis, voco* dicit age sis *rogo*. Recte enim pro vulgari *roga* Salmasius reposuit *rogo*, quod sensus postulat, cuique emendationi Gronovius etiam libentem se subscribere dicit. Quod vero minus vsitate dixerat *rogo* te ad coenam, Ergasilus statim argutiam captat in verbo *rogo*. *Emtum*, quod Acidalius in *emin tu* mutauerat, Lambinus recte restituit. In auctionibus nempe emtor *rogabat* venditorem: addicatne ei rem pro eo, quod licitus esset, pretio? quod si erat, venditor respondebat *emtum* tibi est, *nisi quis meliorem conditionem* maius pretium *adferat* etc. Sic Epid. 3. 4. 35. rogat emtor: *estne emta mihi haec?* cui respondetur: *istis legibus habeas licet*. Sensus igitur loci nostri est: Hegio *rogat*, an suus hodie Ergasilus esse velit? cui hic respon-

det: *emtum*, ero tuus, veniam ad coenam tuam, *nisi quis meliorem adferet* ad lautiorem coenam me vocauerit — 78. ridens Ergaſ. addit: *quaſi fundum me vendam*, *me addicam* conuiuam fore promittam *meis legibus* nisi lautius ab alio quo adcipiar — 79. Hegio porro iocatur *non fundum vendis*, ſed *profundum* ventrem, qui expleri nequit — 80. *tempori* mature veni — 81. *venare leporem* quaere conuiuium delicatius, *nunc* ad quam coenam ego te vocaui, *erim* erinaceum, coenam viliſſimam *tenes* — 82. *victus meus* quod hodie coenabo *ſcrupoſam commeat viam* ſcrupoſo loco ſeu naſcitur, ſeu paſcitur; olus igitur, aut animal eſſe poteſt — 83. 84. non deterrebis me, quin veniam, fretus dentibus, qui coenanti officium praeſtabunt, quod calcei per ſcrupos eunti — 85 ſqq. non quidem eſitabo ſentes, at tamen terra nata, in iis multa olera; quare Ergaſilus iocans: aegrotis eius coenam fore ſaluberrimam — 89. *ſubducam ratiunculam* computabo Curc. 3. v. 1.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *aerumnam* ſeruitutem *exſequi* perferre — 2. ſic Hor. 1. od. 24. *durum! ſed leuius ſit patientia, quidquid corrigere eſt nefas* — 4. *morigerari ſeruituti* idem, quod v. 2. *aequo animo eam pati* — *mos bonus* decens et vtile vobis erit — 5. *eamque* in *herili imperio ingeniis veſtris* vobis morigeris *lenem reddere* — 6. *indigna* quae videantur *digna habenda ſunt* aequo animo ferenda — 7. *eiulatione* v. Aul. 4. 9. 17. — *oculis multam miſeriam additis* coniectura eſt Camerarii, ante quem edd. habebant: *multa oculis multa miſera editis* et editio prima *multa oculis multa mira dicis*. Codd. mire variant: pro *editis* alii *cudis*, *cuditis*, *accuditis*, quidam *multa oculis multa miraclitis*, quod Pareus ita mutatum textui intulit: *multas* (punis) *oculos multa Heraclitei* (ſemper flentis). Gronouius *multam* (poenam) *oculis modo inrogatis*. Senſum eſſe adparet: lacrumando vobis nullum fructum, oculis vero certum adferetis damnum. Quae vero lectio coniecturaue ad veritatem proxime adcedat, diuinare quidem non auſim, ſed Parei tamen coniecturam non diffiteor Plautino mihi non indignam videri ingenio — 13. *officium* vt vinculis grati animi nos patiamur retineri — 14. *fugam fingitis* meditamini — 16. *non dehortor* vobis non putarem, vitio eſſe vertendum — 17. *ſine his arbitris* explicant: captiuis aliis; falſo. Namque e ſcena 2. v. 4. cuſtodes

adparet eſſe intelligendos, et ex ſcena 3. v. 98. reliquos, quos Hegio emerat, captiuos eſſe adhuc apud eius fratrem — 19. *abscedite* vos duo captiui — *nos* lorarii — *incipeſſo* i. q. incipio — 20. *iſtuc* vt breuis oratio ſit — *abite ab iſtis* vos ſerui, cuſtodiae cauſa additi — *obnoxii vob.* beneficio a vobis deuincti — 21. 22. *quum quae volumus copia eſt, ea* vos quidem *facitis nos compotes* — 24. *arbitrari* Aul. 4. 1. 21. erat ſpeculari, h. l. *dicta* ſermonem noſtrum captare — *arbitri* quicumque adſunt — 25. *palam* abeſſe quidem poſſet, non vero delendum ideo eſt, ſed explicandum *ad praeſentes* per eosque ad herum — 26. *niſi* eos *aſtu* cautiſſime *colas* obculas. Forſan ex *aſtu obculas* lectio *aſtu colas* orta eſt — 28. *es tu* eſſe adſimilas — 29. *viſo, cauto opus eſt* nos adtentos prouidosque oportet eſſe — *ſobrie* νηφαλέως conſiderate — 33. *carum caput* Graecis φίλη κεφαλή — 34. *caput ſuum obferre vilitati pro aliquo* pro ſalute alicuius praeſentiſſimum capitis adire periculum, ſeu, ſuam ipſius ſalutem habere vilem — 36 ad 38. Callimach. πρίν τι λαβεῖν, φιλέουσι· ἀτὰρ στυγέουσι λαβόντες. *dum, quod volunt, inpetrant* inpetrare conantur, *nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt* Catull. *ſed vbi* etc. *dicta nihil metuere, nihil periuria curant* idem in Epith. Pel. — 39. Tyndarus addit: hero quidem ſuo ſe nullo modo diffidere — 40. idem Tynd. ne, quae v. 36 ad 38 dixerat, Philocr. in malam partem adcipiat, pergit: ſe, quod ei ſuaſerit (de ingrato plerorumque hominum animo dixerit) idem vel ipſi ſuaſurum fuiſſe patri ſuo, ſi is nunc Philocratis loco eſſet — 41. 42. Phil. gratum Tyndaro pollicetur animum, *ſi audeam* eo loco quo ſumus *te ego patrem nominem* nam, quod beneficium in me es conlocaturus, tantum eſt, vt, ſecundum patrem, nemini me, quam tibi, plus debere fatear — 47. *quod imperitabam pro iure* vt mihi pro ſeruitio debitum, *id orabo per precem* vt non debitum, vt ſeruus ab hero precari ſolet — 48. 49. hoc vtroque verſu *per* ponitur, quo ſenſu in obſecratione poni ſolet: reſpectu habito fortunae etc. — 51. 53. *memoriter meminiſſe* ne per errorem in conloquendo labaris.

IN ACTVS II. SCENAM II.

A verſu 1 ad 42. Hegio cum Philocrate, quem Tyndarum eſſe putat, ſeorſum quidem a verſu 13. loquitur, ſed tam parum tamen caute, vt verus Tyndarus, non procul

adſtans, omnia audiat, quod ex iis, quae ſecum aliquoties loquitur, adparet. A verſu autem 45 loquitur Hegio cum Tyndaro, quem Philocratem eſſe perſuaderi ſibi paſſus eſt. Philocrates et Tyndarus, vterque, quam perſonam ſuſcepit, egregie tuetur, ille interdum et conſuetas ſeruorum argutias, hic grauitatem hero dignam, ſcite imitando.

1. exiens domo iis Hegio dicit, qui intus ſunt — 2. rogat lorarios, ſed 3. alter eorum, quos ſibi oſtendi voluerat, ipſe ſtatim reſpondet — 3. *ne quaeſtioni eſſemus*, ſeu, vt alii legunt *ne in quaeſtione eſſemus* eſt: ne quaerendi eſſemus. Sic Ciſt. 2. 3. 49. *ne in quaeſtione mihi ſit, ſi quid eum velim* — 4. *circummoeniti* pro circummuniti — 5. *vix cauet* vitare poteſt *quum cauet* quod vel maxima cura vitatum cupit. Neſcit Hegio, idem ſibi, hac ipſa in re, adcidere. Si, quod Act. 2. ſc. 3. v. 98 ſq. facturum ſe dicit, non feciſſet ſero, non reperiſſet Act. 3. ſc. 4. ſe eſſe deceptum — 12. *non ſoli ignaui fuimus* capi maluimus, quam pro patria mori — 15. *neſcium tradam tibi* me neſcire, fatebor — 16 ad 20. allegoria vtitur, a tonſoribus ducta. ſenſus: in eo Philocrates eſt, vt Hegionem decipiat — 16. *cultros adtinet* nouaculam ei tondendo admonet, fraudem incipit nectere — 17. *innolucre* ὠμόλινον, linteum, quod tonſores praeligant tondendis, quo veſtes minus inquinentur: ne per ambages quidem ſenem it deceptum — 18. tondebantur Graeci ſiue *ſtrictim*, quod erat ἐν χρῷ κείρειν, ad cutem tondere, ſiue *per pectinem* antiquo more perſico, pectine interpoſito paullo longius a cute. Prius tonſurae genus vocabatur σκάφιον, poſterius κῆπος. Senſus: magisne an minus ſeni parſurus, minori maioriue pretio filium eius redemturus ſit — 19. *admutilabit* ad cutem tondebit *probe* vt veſtigia cultri in cute relinquat. Sic Mil. 3. 1. 170. *admutiletur miles vsque caeſariatus* (quamuis bene capillatus) probe decipiatur. Perſ. 5. 2. 48. *qui me vsque admutilaſti ad cutem.* Tyndarusne igitur ſerui indolem induiſſe vituperetur peſſimi, qui heri dolore gaudeat? At, cuius heri? eius, qui pridie factus eſt, in negotio cum eo hero, quocum a puero vixerat. cf. 3. 5. 59 ſqq. — 24. Vtrumque vſitatum eſt, *Thalem* et *Thaletem*, etiam *Thalen* — qui, licet vnus fuerit e ſeptem, quos vocant, Graeciae ſapientibus, heri tamen mei ſapientia longe ſuperatur — 26. *orationem ad ſeruitutem contulit* ita loquutus eſt, vt ſeruum callidum oportuit, qui, hero audiente, non negaret quidem, liber-

tatem seruitute esse optabiliorem, at eam tamen, quam ipse seruitutem seruiret, libertate praedicet non multo esse deteriorem — 27. *Polyplusio* genere, πολυπλούσιος quidem est *valde diues* sed hoc vocabulum vt nomen gentis Philocrates vsurpasse, et Hegio intellexisse videtur, qui versu demum 31 de diuitiis quaerit — 31. 32. *Senex* iungunt quidam cum interrogatione Hegionis: *senex quid pater?* quia rogasset Hegio de diuitiis ipsius, non de paternis; sed iungendum est cum *excoquat;* Hegio enim, audita demum voce *senex;* an pater adhuc viuat, quaerere admonetur — *excoquat sebum* vulgo explicant: diuitias Philocratis paternas fuisse in re pecuaria. Non recte arbitror. Dicere vult Pseudotyndarus: diuitias Philocratis esse maximas; quod vero Hegio interrogarat: suntne *opimae?* quod proprie esset *pingues*, argutatur Philocrates: adeo pingues, *vnde sebum excoquat senex.* Sic seruum se adsimilabat, argutias seruorum more captans — 33. Et hoc seruiliter iocatur. Si e viuis discessisset, in Orcum esset delatus — 35. *Thesaurochrysonicochrysides* nomen mire compositum, quod inditum dicit, non ob diuitias solum, sed ob auaritiam etiam audaciamque. Vt sensus hic posset extorqueri, alii aliter hoc nomen putarunt inmutandum, Camerarius: *Thesaurochrysonychochrysides*, Heraldus: *Thesaurocrypsonichochrysides.* Compositum videtur ex *Thesaurus* duobusque, quibus aurum inerat, nominibus, *Chrysonicus* et *Chrysides* — *audaciam* explicant auiditatem, qua audacter in alienum inuadit — 39. *pertinax* valde tenax — 41. *Samiis*, quum alii, paullo locupletiores, in sacris vterentur vasis argenteis — 44. Hegio Tyndarum adloquitur *Philocrates*, quod post nomen igitur ponendum est comma. *hic* est verus Philocrates, quem Tyndarum esse putat — 51. *aequum censeo istunc* Tyndarum, *non me potius metuere* qui dominus eius fui, *quam te* qui nunc dominus eius es — 53. *dicto haud audebat* me laedere, quamdiu dominus eius eram, *nunc* quum dominus eius esse desii, *licet* ei, *facto* me laedere, prodendo diuitias patris mei — 54. Pseud. 2. 3. 12. *Centum doctorum hominum consilia sola deuincit dea fortuna* — *aretat* imminuit — 59. *ipse non vis*, si *non vult*, parum Tyndarus monendo proficiet. Pro *non vis* coniicio *noris:* nisi forte me monitore non fuit opus, si ipsi tibi in mentem eius rei venerit — 60 ad 66. haec Tyndarus monendo effectum it, vt iusta sibi et clemens

apud Hegionem ſeruitus ſit, donec Philocrates redierit — 70. *ne auariorem* ne ob diuitias patris mei redemtionis pretium ſtatuas nimium — 76. *ſcio ego* quidem *multos iam lucrum luculentos homines reddidit* ad maiorem dignitatem lucrum euexit — 77. *eſt etiam* rerum conditio interdum poteſt eſſe talis etc. Sic Ter. Adelph. 2. 2. 8. *pecuniam in loco negligere, maximum interdum eſt lucrum* — 78. Rittershuſius de lucro tantum iniuſto vult intelligi, cuius a ſtudio auocat Heſiodus: μὴ κακὰ κερδαίνειν. κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσι. ſed lucri ſtudium, licet non iniuſtum, quam facile obcaecatos perdere poſſit, neminem latet — 81. *praeterea vnum nummum* compenſabimus pretium a me pro te, et a te pro filio meo ſolutum — 82. *hunc* ſeruum tuum auctarium adiiciam — 84. ſeruitutem ſeruit *priuatam* homini alicui priuato, *publicam* quem e turba captiuorum res publica ſibi ad ſuos ſelegit vſus — 85. 86. *pol hic* vsque ad *pluit* nonnulli tribuendum putant Tyndaro, quod Hegio captiuos ſingulos deinceps interroget, nunc Tyndarum, Philocrate v. 43. recedere iuſſo, quem ſcena demum exeunte reuocet, et ſcena ſequente certiorem faciat de iis, quae cum Tyndaro erat loquutus. Verſu igitur 85. τὸ *huius* ad patrem Philocratis referendum putant. Sed nec 14 ad 42, Hegione cum Philocrate conloquente ſolo, Tyndarus tam longe abfuerat, vt non omnia audiret, et tamen Hegio a verſu 44. Tyndarum iubet fateri, quae Philocrates erat falſus, quaſi ea non audiſſet. Surdaſtrum puto ſenem fuiſſe, qui, quae ipſe vix audiret, paullisper remotum plane non audire opinaretur. Verſ. 85. 86. Tyndarus dixiſſe nullo modo poteſt; ſed Philocratem puto ſubgerere Tyndaro voluiſſe, vt Menarchum ſeni diceret clientem ſuum eſſe; quod vero Tyndarus noluit, ne praeſentibus fraus ſuboleret. Hegio autem ſi audiſſet hos verſus, gaudio ſibi clientelam hanc eſſe, declaraſſet. Exprimunt autem verſus hyperbolice: nihil certius eſſe, quam liberationem Philopolemi — 88. *abs re* alienum a negotio meo, quod inpedimento ei eſſe poſſit — 90. *aeſtimatum* vt ſtatuas pretium, quod ego, ſi non redierit, pro eo ſoluam — 100. certus ſum, me ab eo amari — 104. *optima immo* eſt cauſa, viginti minas ſoluam, niſi tuum tibi ille filium reduxerit liberum — 107. *collus* antique pro collum — *collaria* catena, ſeu collare vinculum — 108. *quod bonis* etc. Sic Perſ. 4. 5. 2 ſq. *ſi quid bonis boni fit, eſſe idem et graue et gratum ſolet.*

IN ACTVS II. SCENAM III.

8. 9. Epid. 3. 2. 35. Chaeribulus Epidico dicit: *vorſutior es, quam rota figularis.* Hoc ſenſu hic: *pro rota me vti licet* facilius figulus rotam non verſat, quam ego, hero iubente altero, alteri ſeruire paratus ſum — 11. *ea* ſi genuina eſt lectio, explicandum eſt *ratione.* Sunt vero, qui Plautum dicant ſcripſiſſe *a tuopte ingenio* vt Truc. 4. 3. 59. legitur *ab ingenio inprobus* non temeto demum inprobus factus — 13. *hem tibi hominem* trado — 16. *qui me quid agitem* enallagen putant, *me* pro *ego; ego quid agitem.* alii explicant *me* eſſe *de me* ſeu quod ad me adtinet — 20. *rebito* pro *redeo* obcurrit et infra v. 49. et 3. 5. 89. — 25. *adhuc* vbiuis *locorum* quocumque loco ac tempore — 33. *facile memoria memini* ipſe vidi et, te etiam indicente, praedicaſſem — 37. *noſtrum amborum vicem,* pro nobis ambobus — 42 ad 53. Praeſente quidem et audiente Hegione, ſed ita tamen caute, vt fraus ei ſubolere nequeat, Tyndarus Philocratem monet, vt periculi, in quo verſetur, memor adceleret, quantum fieri vllo modo poſſit, cum Philopolemo reditum, manuque deinde gratus eum emittat — 56. *med erga* erga me — 61. 62. *illic pol* etc. qua me adfecit laude, ea ſi ipſum viciſſim ornem centuplici, parum eſſet — 66. Iov. teſtem *laudo* nomino, per Iovem iuro, *me infidelem non futurum Philocrati* huic. Hegio intelligit Philocrati vero; Philocrates autem Tyndarum vult intelligere *tibi,* qui meam Philocratis perſonam maximo cum periculo tuo ſuſcepiſti, et ſingulari fide ſolertiaque ſuſtines. Et, ne ambiguitas Tyndaro ineſſe videatur, qualis eſt Amph. 1. 1. 236. vel 3. 2. 52 ſq. Philocrates v. 68. verbis plane perſpicuis Tyndaro fidem pollicetur, cui promiſſo vt ſtet, grauiſſime Tyndarus 73 ſq. monet — 81. *hunc* Hegionis filium Philopolemum *inuentum* qui tibi non in tota Elide diu quaerendus eſt, ſed quem pater iam (inuenit) inueſtigauit ſeruitutem ſeruire Menarchi medici, hunc inueni, redemtum quam ociſſime potes patri ſuo huc reſtitue — 87. *et tua* Hegionis *et tua* Philocratis (Tyndari) *ornatus* cum ſumma laude mea ob rem bene proſpereque geſtam — 90. *ſyngraphus* diploma, literae publicae de ſecuritate viae — 94. *ſi diis placet* h. l. pie precantis eſt, alias laudi alicui ironice ſolet addi — 100. *ſequere tu* ſeruum putat, deceptus — *amittam* abſoluam viatico et ſyngrapho dato.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *edit* pro *edat* — 1. 2. *aegre* non ſine magna moleſtia — 4. *huic diei* quaſi perſonae, quam male odiſſet, ſibi inimiciſſimae *oculos effodiam libens* mallem hunc diem non inluxiſſe — 5. quoscumque hodie adii, malignos ſum expertus — 6. *ieiuniofiorem* vox comice conficta: quo mihi triſtius eſſet ieiunium indictum — *effertum fame* vt Aul. 1. 2. 6. aedes *inaniis obpletae.* Vacuitate aliqua non niſi iocoſe dici aliquid poteſt effertum eſſe obpletumque — 7. *nec qui* pro *quo.* Sed rectius forſan quidam legunt *cui;* pergit enim de die loqui tamquam de perſona, quare *quidquid obceperit* dies, pro: quidquid ego obceperim hoc die — 8. *venter, guttur reſident* otioſi celebrant *eſuriales ferias:* inani ventre diem ago ſedendo, nihil agendo — 9. *ilicet* etc. ilicet arti paraſiticae ire in etc. deſino hanc artem, eamque exſecror - 10. *ridiculos* qui ventris explendi cauſa ſe praebent deridendos — 11. *viri imi ſubſellii* inopes, humilesque — *Laconas plagipatidas* Laconum more a pueris plagis ferendis adſuetos — 12. *quibus ſunt verba ſine penu et pecunia* qui praeter iocos ſuos non habent, quo beneficia poſſint remunerari — 13. requirunt, qui viciſſim conuiuio excipiant — 14. *opſonari* plerumque erat officium ſeruorum, quo vero, quaeſtuoſo ſibi, paraſiti libenter fungebantur, v. c. Gnatho apud Ter. Eun. 2. 2. 25 ſq. qui vero heri in re familiari erant diligentiores, opſonabantur ipſi — 15. *aperto capite* ſine pudore, non vtuntur nobis internuntiis — 17. *teruncius* numus, tres vnciae, quarta aſſis pars, quadrans. *Non teruncii faciunt* prorſus ſpernunt — 20. *huc* ad me, apud me coenabis — *quis profitetur?* pollicetur coenam — 22. *dictum de dictis melioribus* iocis, iuuenibus olim adceptiſſimis — 23. *epulas menſtruales* quae in menſem ſatis fuiſſent, largiſſimae — 24. *de compacto* aut *ex compacto* prout plures pacti inter ſe erant — 25. 26. *ſi non adriderent* non modo riſum non edunt *ne canem quidem inritatam voluit quisquam imitarier* ſed ne ſubrident quidem, vt, ſicut canis inritata, ringantur, *dentes vt reſtringant* ſeu potius labra reſtringant, vt dentes oſtendant nudos, quod Plauto Epid. 3. 3. 48. eſt: *albis dentibus deridere* — 29. *olearii,* qui oleum vendunt, *in Velabro,* quod Velabrum locus erat Romae iuxta Auentinum, et inter Palatinum Capitolinumque montes, vbi tabernae oleariorum erant: quaſi olearii, qui de pretio,

quo oleum vendant, pacti inter ſe ſunt — 32. 33. *barbarica lex* Graeco eſt *Romana*, Quinti ſcilicet Vinnii, in eos lata, qui ita quaſi conſpiraſſent in rem publicam, vt de victu ciuibus cariore reddendo inirent conſilia — 34. 35. *inrogabo mulctam* a iudicibus petam, vt mulctent eos decem coenis mihi dandis, *meo arbitratu* quales ego eas et quando quamque dari iuſſero — 36. *ſpes coenatica* coenae — 37. *decolabit* e colo defluxerit *ſpes decolabit* defluxerit, euanuerit. Sic Caſ. 2. 4. 28. *ſi ſors autem decolaſſit.* Vulgo ſcribunt *decollabit:* alterum vero *l* Lambinus, Gruterus, Gronovius recte iudicarunt expungendum.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. In ſinu gaudens: recte feciſſe, ſuaue eſt, et laus inde naſcitur, et vtilitas. Non tamen abſonum eſt, quod interpretes nonnulli volunt, Hegionem graecam ſalutandi formulam habuiſſe in animo χαίρειν καὶ εὖ πράττειν: multarum certe, quas modo audiuerat, de filio mox recipiendo gratulationum memoria animo iam obuerſabatur recens — *bono publico* Philocratis quidem, iuuenis inter ſuos nobiliſſimi liberatio facere poterat ad pacem cum Eleis reſtituendam — 2. *quisque* cum plurali *vident:* quicumque vident me — 3. *gratulanturque eam rem* ſpem filii capti cum Philocrate mutandi — 3. 4. 5. *miſerum* ſe iam ob vnam hanc cauſam vocat, quod reſtitando laſſus erat factus, cetera laetus — 5. *eminebam* vix me gratulantium turbae ſubduxeram — 8. *inde* a praetore *illico* ſtatim *reuortor* diſcedo. poſt *reuortor* pono ſemicolon; *domum* iungo cum *eo poſtquam id actum eſt* deinde. Paullo copioſius ſenex narrat, quam opus eſt; ſed ſic ſolent, qui rem aliquam proſperrime ſe geſſiſſe gloriantur — 11. *hic* Ariſtophontes, qui adſtabat mutus.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Ergaſilus ſc. 1. et Hegio ſc. 2. loquuti erant in platea; Hegio vero quum ſcenae ſuperioris v. 13. Ariſtophonti diceret *ſequere me,* ducturus eum erat in eam partem, vbi, intra aedes ſuas, captiuum Act. 2. ſc. 3. v. 96. *intus* ſeruari iuſſerat. Ex eo loco Tyndarus Ariſtophontem adnouerat: quem dum perducit in eam partem Hegio via non breuiſſima, Tyndarus interea ſolus ſecum hac ſc. 3. loquitur.

1. *nunc illud eſt, quum* tempus, quo. Et apud Ter. Geta perturbatiſſimus Ad. A. 3. ſc. 2. incipit *nunc illud eſt,* ibi vero explicandum eſt: *nunc conuenit ad rerum noſtrarum conditionem illud dictum: quodſi* etc. — *me fuiſſe, quam eſſe,* mortuum eſſe, quam viuere. Pſeud. 1. 3. 18. *mortuus eſt, qui fuit; qui eſt, viuus eſt* Truc. 1. 2. 94. paene fuit. — 2. *ſe* iungendum eſt cum *ſegregant,* vt eſt Mil. 4. 6. 17. ille illas ſpernit, *ſegregatque ab ſe* omnes ſenſus: neque conſilii locum habeo, neque auxilii copiam — 4. *nec exſilium exitio eſt* nec aufugiendi locus eſt, ad hoc exſilium vitandum — *aspellat* abspellat, depellat — 5. *mantellum* mantele, mantelium, χειρόμακτρον nihil excogitare poſſum, quo me Hegioni purgem — 7. *malefactis fuga* excuſatio eius, in quo malefeciſſe deprehendor — 11. *obpetere peſtem,* mortem, letum, perire — *heri vicem:* pro hero, Philocrati fidelis dum ſum — *meamque* quam peſtem Hegio ob fraudem meam iudicabit *meam* a me promeritam — 17. Sic Ter. Adelph. 5. 4. 43. *ipſa, ſi cupiat, Salus ſeruare prorſus non poteſt hanc familiam* — 17. *incipiſſo* vt infra 4. 2. 11. et Mil. 2. 2. 73. et 82. ſed ſupra 2. 1. 19. eſt *incipeſſo* pro incipio.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. Receſſerat Tyndarus, quam longiſſime potuerat, quare Hegio non ſtatim viſum putat aufugiſſe — 2 ad 7. antequam propius adcederent, Tyndarus haec ſecum — 5. *vtinam te di prius perderent* vellem, vitam prius amiſiſſes, *quam periiſti e patria tua* quam captus ab hoſte periiſti patriae tuae — 7. *obciſa eſt haec res* negotium hoc plane perditum eſt deſperatumque. Sic et Men. 3. 2. 46. *obciſa eſt haec res* — *aſtutia atrox* audaciae plena confidentiaeque — 18. *morbus qui ſputatur* Plinio videtur epilepſia eſſe, H. N. libr. 10, 23. dicit: comitialem propter morbum deſpui ſuetum, et libr. 28, 4: deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Epileptici vero nec inſectantur alios inſectarive poſſunt, vt iubendus Hegio fuiſſet, ſecuritati ſuae proſpicere, nec in loquendo delirant, quare monendus fuiſſet Hegio, ne crederet eius dictis. Quod autem *rabioſum* ante dixerat, morbum non alium puto eſſe intelligendum, quam *rabiem* ipſam, in quam repente interdum ſoleret incidere, et quae creberrimas relinqueret mentis aberrationes. Hic morbus ſputatur, iſtiusmodi aegrotum auerſatur quisque.

et procul ab eo recedit. Sunt vero, qui *herpetem* intelligant, vlcus valde contagiosum, quod sputo putabatur posse curari — 19. *vltro istum a me!* recedere volo — 21. *vt qui* cuius causa — 23. *Aliis* Eleis, multis in Elide — 25. 26. Aristophontem *inimico vultu intueri* mirum profecto non erat, quod vero Tynd. callide explicat *rabiem gliscere* incipere — 30. *Alcmaeo*, *Orestes*, *Lycurgus* insania sua nobilissimi, priores duo matricidae, tertius a Baccho in furorem actus Thraciae rex — 36. 37. *vanitudine* esse *mendaciis* clarum est, quare, cui obponitur, *veriverbio* est *veritate*, vere loquendo. Tyndarus vero vult, Hegionem quidem v. 36. verba adcipere vt ironice dicta, quod fieri non potest, vt vere loquendo conuincamus aliquem, eum non esse eum, qui est; eodem vero versu Aristophontem monere vult, vt sentiat tandem id, quod stolidus homo sc. 5. v. 39. demum sero sentit, eum vere loquendo superare Philocratem ita, vt fraudem eius prodat, Tyndaroque, de Philocrate merenti optime, pessimam det operam — 42. *quem patrem* qui huius pater fuerit, plane ignoratur. Quia vero addit *qui seruus est*, Lambinus explicat: iure ciuili nullam esse seruilem cognationem — 44. *reconciliasso* reconciliauero — 45. 46. ludit Tyndarus ambiguitate vocabuli *liber:* non me *Liberum* Bacchum esse dico, sed Philocratem. Poterat etiam intelligi: non me nunc, quum Hegionis seruus sum, liberum esse dico, propterea autem non desii esse Philocrates — 47. *ludos facit* ludibrio me habet — 51. *bonis* diuitibus — 53. *aliquid pugnae edidit* dolo aliquo te fefellit. *Pugna* enim apud Plautum multis locis est fallacia, dolus. Bacch. 4. 9. 43. *pugnam conserui seni* — 59. seruus quidem sum, non vero seruus natus, sed bello captus; quod igitur libertatem perdidi in patria defendenda, id quidem exprobrandum mihi non est — 60. τὸ *nequeo contineri* Aristophontis Tyndarus ab Hegione intelligi vult *rabiem sentio gliscere* — idem Tyndarus v. 62. ex ardentibus Aristophontis oculis, et v. 63. e pallore eius lurido, colligi posse dicit, et, quod vtrumque iram prodebat vehementiorem, atrae bili rabieique tribuit, constringendumque suadet esse — 65. *atra pix* genus tormenti erat, ferventi pice instillata miserorum corpora vrere — 69. *insanum concinnat* ad insaniam me adigit — 72. *adbites* adibis, vt 2. 3. 20. *rebitas* redeas — *os denasabit mordicus* nasum praemordebit — 79. *quid mihi abnutas?* quem

senex v. 41. abiisse dixerat, Philocratem esse oportere, Tyndarumque, vt Philocrates demitteretur, eius personam suscepisse, ex versu 55 sq. facile Aristophontes potuisset divinare: quare nutu eum Tyndarus monet, vt animo haec proponat suo, nec totam rem Hegioni prodat; sed stolidus homo: *quid* mihi abnutas? — 80. ex eo ipso, quod Aristophonti abnutauerat, Tyndarus Hegioni fit suspectus — 81. *neque pes neque caput adpareat* non nisi nugas proferet absurdissimas. Conf. Asin. 3. 3. 139. — 82. *ornamenta* scenica, quibus indutus histrio in tragoediis Aiacis personam ferre solet, *desunt* huic Aristophonti, quae nisi deessent, *Aiacem ipsum videre te putares hunc quum vides* — 84. *inter sacrum* hostiam *saxumque* hostiae ingerendum *stare:* in summo esse periculo (ne feriare) — 86. *audibis* audies. Sic et Poen. 1. 2. 97. — 93. *deliquio* Salmasius aliique putant esse nominatiuum, quem constructio poscat: quin deliquio mihi sit apud te et par. et lib. i. e. vt a te retentus in seruitute iactura facienda mihi sit par. et lib. sed sensu eodem esse potest datiuus a deliquium, si construas *hoc* (v. 92.) quod dixero *si secus* mendacium *repereris*, *nullam causam dico* non recuso *quin mihi deliquio sit* causa cur non recipiam parentes libertatemque, *apud te* te me seruum retinente — 96. Iocatur, vt animum ostenderet non perturbatum, causaeque suae bonitate fretum: forsan et Hegioni volebat mouere risum, et Aristophontem inrisione perturbare — 99. vltimum facit periculum, Aristophontem monendi, vt verum Philocratem insectari sentiat desinatque — 100. Nomen *Thesaurochrysonicochrysides* Hegio non a vero Tyndaro, sed a Philocrate 2. 2. 35. audiuerat. — 103. *dierectus* hanc vocem Salmasius putat originis esse graecae, a διάῤῥηκτος. Adfert Demeam, qui apud Ter. Adelph. 3. 4. 6. dicit *disrumpor* sc. ira, et Virg. Ecl. 7. v. 26. *rumpantur vt ilia Codro* inuidia. Salmasio igitur *dierectus* est: vehementiore adfectu aliquo perturbatus. Nec negandum est Curc. 2. 1. 29. pro vulgari lectione *lien dierectu'st* in codd. nonnullis legi *dieructus*, *disruptus*, *dirruptus*, *diruptus*, *dierruptus*, et sensus est *lien mihi dolet*, cui respondetur *ambula*, *id lieni optimum est*, sicut Celsus 4. 9. dicit: vitium lienis quiete augetur, exercitatione et labore minuitur. Alii vero *dierectus* latinam vocem esse adnoscunt, quasi ad *diem erectus*, et explicant: *ad crucem actus*. Ceteris Plauti locis, Merc. 1. 2. 72. et 4. 4. 16. Poen. 1. 1. 32.

Rud. 4. 4. 126. Trin. 2. 4. 56. Caſ. 1. 1. 15. is, ad quem *dierectus* dicitur, cum indignatione aliqua *ire* aut *abire* iubetur, quod explicant *ad crucem*. Moſt. 3. 2. 163. dicitur adeo cani. Noſtro hoc loco, quum Tyndarus cor ſuum *timore* ſentiret micare, ei dicit: quieſce cor meum *dierectum* a vehementiore palpitatione tua; tunc ſibi dicit: i, et ſuspende te, ſi proditus timore meo fuero, nihil ſupereſt, quam vt ſuspendio cruciatuum remedium quaeram! — 104. *tu* cor meum *ſubſultas*, ego etc. in ſumma formidine iocatur tamen — 108. *deruncinatus*, vt Mil. 4. 4. 6. runcina, quae ſerrae genus putatur, inminutus, *deartuatus* per artus conciſus, vtrumque eſt: damno et dolore adfectus — 117. vid. not. ad Amph. 4. 2. 9. — 119. *vt vos cuſtodiam* vt vos conſtringatis me. Sic Aſin. 2. 2. 31. *cuſtos carceris* — 122. *nucleum* Philocratem, herum, ex quo fructus erat ſperandus — *putamen* corticem, Tyndarum ſeruum, qui erit nullius pretii — 123. *mihi os ſubleuere* deceperunt me, aliisque praebuerunt deridendum. Sublinebant os dormienti, vt ridiculum eum facerent; meretrices os ſublinebant ſibi, ad amatores decipiendos — *obſuciis* fuco — *ſurſum verſum* omnia inuertendo — 125. Lora herus poſcit: quod vero non addiderat: Tyndaro puniendo, lorarii, ad lignationemne ire iubeantur, iocantes interrogant.

IN ACTVS III. SCENAM V.

3. *ſartor* h. l. non a ſarciendo dictus eſt, ſed a ſariendo, quod ruſticorum eſt, raſtris herbas delentium inutiles — 10. *tuas* ambigue dictum, ſeu, quod ego tuus ſum, et manus meae ſunt *tuae*, quas ſi praecidi iuſſeris, ferendum id eſt, ſeu, *tuas* ipſius manus — 15. *confeciſti*, disturbaſti, perdidiſti; ſic argentum, patrimonium confeciſſe, idem eſt, quod decoxiſſe. Interdum tamen pecuniam conficere, eſt, inuenire Ter. Phorm. 1. 1. 4. — 25. *aſt ille non redit* licet ille non redeat, *vt dixit* quod vero ſancte adiurauit — 31. Cauillatio minarum plena *vt Acherunti clueas*, *gloria* vt per totum Orcum nomen celebretur tuum — 32. Si conferas Truc. 4. 1. 9. *ſaluus ſum, quia pereo; ſi non peream, plane interream* adparet, *perire* minus graue putari, quam *interire*. Quod vero *peritare* ſeu *perire*, noſtro certe loco, eſt *vitam amittere*, diſtinguendum hic videtur, *perire* eſſe: ita vitam amittere, vt memoria laudesque tuae viuant ſuperſtites; *in-*

terire autem: ita mori, vt memoriam tui aut obliuio m..r deleat, aut exſecrentur adeo poſteri — 34. *Sutelas* Feſtus explicat *doloſas actiones*. Amph. 1. 1. 211. conſuti doli — 36. *interduo* interdo οὐδὲν διάφορον ποιοῦμαι, ſusque deque facio. Alii legunt *interdico* — 38. *ille* Philocrates. Poenitebit certe te, interfeciſſe me, de ipſo filio tuo bene meritum, cuius morte Philocrates filiusque tuus aeque dolebunt — 39 ad 44. Tandem vero Ariſtophontes tenet, quod, niſi lapis eſſet, dudum potuiſſet perſentiſcere — 46 ſq. Melius ſine dubio Tyndarus ſibi fuiſſet conſulturus, ſi, totam rem mox faſſus, obſecraſſet Hegionem, vt pauculos modo dies maneret Philocratis cum Philopolemo liberato reditum, quo facto palam fieret, Tyndarum Philocrati quam Hegioni non fuiſſe fideliorem. Quod vero ita ſit, vt vel prudentiores homines non ſemper faciant, quod factu eſſet optimum, ſed conſilia interdum ſequantur, quibus res ſuas trepidas ipſi faciant deſperatiores, et Tyndarum Plautus, calliditate ſua fretum, facit ſequutum, non, quod placabilius eſſet, ſed quod res ſuas faceret inpeditiores — 50. *cuſtodem* explicant *paedagogum.* ſed ſubreptus erat *quadrimus*, et Philocrati, puero iam, peculiaris datus: quare, niſi Philocrate minor, aequaeuus certe erat. Cuſtodem igitur proprio ſenſu fuiſſe arbitror, (vid. not. ad Caſin. 2. 3. 39.) qui ab eo numquam diſcederet, militanti in omnibus adeſſet periculis; vnde factum eſt, vt cum Philocrate ſimul caperetur — 57. pro *iratus* codd. quidam habent *ingratus*. Male opinor. Quod a viro magni animi ſummum Tyndarus exſpectare poterat, erat, vt pietati eius iram condonaret ſuam, ignoſcentior certe fieret: ſed vt gratum ei eſſet, quod fecerat, vt gratias ei putaret habendas, id vero ne ab ipſis quidem Gratiis licebat exſpectari — 61. *te perdocere* te ita inmutare poſſe mentem meam — 65. *Latomias* lapicidinas — 66. *effodint* effoderint — 67. *cotidianus* quotidie — *ſesqui opus* quo temporis ſpatio alii octonos, tu *duodecim* (niſi forte intelligendum eſt *duodenos* i. e. quouis die duodecim) — 68. *ſexcentoplagus* cui ſexcentae plagae erunt perferendae. In mente ſenex habet nomen illud monſtroſum, quo confingendo tamen non Tyndarus, ſed Philocrates 2. 2. 35. ludificatus eum erat — 70. *ne perdas* ita crucies, vt pereundum ei ſit — Hegio ſimilat, ſe, *ne perdas*, intellexiſſe, *ne aufugiat*, quare dicit *curabitur* etc. — 71. *cuſtodibitur* cuſtodietur — 80. *ne qui* qua

in re *deterius* iron. minus male *huic ſit* hic tractetur *quam cui peſſime eſt* quam is, cuius conditio eſt omnium triſtiſſima — 82. *ſtat tuo periculo* ſi nihil aliud, pretium certe perdes, quo me emiſti — 83. *Poſt mortem* hanc quidem ſi obiero ipſam, *in morte nihil eſt, quod metuam, mali* meam mortui conditionem non metuendam eſſe ſcio — 84. etſi *peruiuo ad ſummam aetatem* licet, quos minaris cruciatus, quam diutiſſime mihi ſint ferendi — 85. *breue tamen ſpatium eſt perferundi* vita tamen ipſa breuis eſt — *minitas* minitaris — 86. *aliter vt dicam meres* non meres, vt te valere iubeam, ſed vt exſecrer te! — Quis legere hactenus potuit, quin miſericordiam tribueret Tyndaro, meliore ſorte digniſſimo? — 93. *phylaca* carcer — 96. *absque hoc eſſet* niſi hic Ariſtophontes fraudem Tyndari feciſſet palam — 97. *vsque obfrenatum* etc. capiſtro quaſi ori meo iniecto, dolis ſuis ductarent, quo iis liberet — 104. *potitus hoſtium eſt* vid. 1. 1. 24. — *quid hoc eſt ſcelus* quam infelix ſum! — 105. quaſi produxerim liberos, non vt gauderem iis, ſed vt orbatus dolerem — 108. 109. Ariſtophonti vero huic quis catenas inuideat, in quas redeundum eſt? Iocatur tamen: *exauſpicaui ex vinculis* malo auſpicio vinculis liberatus ſum *redauſpicandum in catenas* mirum igitur non eſt, me in vincula retrahi, vbi meliora mihi auſpicia erunt exſpectanda.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

De celeri Philocratis reditu vide Argumentum.

1 ſqq. In ſinu gaudet, regem ſe reducem vidiſſe Philopolemum, quocum, quae enumerat bona, omnia ſibi rediiſſe certus eſt. — 5. *ſubplicare* quod 3. 1. 18 ſqq. fecerat — 6. *amico prodeſſe* facere, vt a Philopolemo inuitetur — *inimicum perdere*, facere, vt non inuitetur — 7. *amoenitate* etc. ſic Amph. 1. 1. 122. optime etc. — *onerauit* ſenſu bono. Sic Ter. Phorm. 5. 7. 1. *quantis commoditatibus meo hero hunc oneraſtis diem* — 8. *aptus ſum* ab apiſcor, i. q. adeptus ſum. Sic Ter. Heaut. 3. 7. 15. *deorum vitam apti ſumus.* — *hered. effert.* vocat coenas cum Philopolemo ſibi reduces — *ſine ſacris* ſine ſumtu. in adeunda enim hereditate ſacra, niſi teſtator remiſiſſet, fiebant, quae ſine ſumtu aliquo fieri non poterant — 10. *atque etiam amplius* Stalagmum adeſſe nuntiaturus erat, qui filium Hegionis alterum, Paegnium, ſubripuerat,

ita vt ſpes aliqua adfulgeret, Paegnii etiam ſeruandi — 12. *coniiciam in collum pallium* quo citius curram. Ter. Phorm. 5. 7. 4. *qui non humerum hunc onero pallio.* — *primo ex me hanc rem vt audiat.* Ter. Heaut. 1. 2. 12. *vt hanc laetitiam nec opinanti primus obiicerem* — 13. *aeternum cibum* vt domus Hegionis mihi vel inuocato ſemper pateat. Moſt. 1. 3. 67. vocat: victum ſempiternum.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. *ſublitum os* vid. 3. 4. 123. — *neque id perſpicere quiui* neque me id perſpicere potuiſſe! — 5. *ſcibitur* quum reſcient homines — 7. vulgo *ductus* inductus (in errorem), deceptus. Ter. Andr. 4. 1. 20. etiam nunc me *ducere* iſtis dictis poſtulas? Alii, quod recepi: *doctus* magis quidem ironice: qui ſibi non parum videtur ſapere. Sic Perſ. 4. 4. 45. ego ille *doctus* leno: qui me omnes lenocinii artes putabam callere — 9. *conlecto pallio* v. ſupra ſc. 1. v. 12. obponitur pallio *ſluido* otioſorum — 10. comminationes ſimiles vide Curc. 2. 3. 1 ſqq. — 13. *ore* (non pedibus) *ſiſtet* (ſe), pronus cadet, a me proſtratus, quo v. 12. erat minatus — *pugilatum incipit* brachia iactat, vt pugiles ſolent — 16. *balliſta, catapulta*, inſtrumenta, quo vtroque tela grandiora et ſaxa in hoſtes iacularentur — 18. *dentilegos* faciam, excutiam dentes — *quemque* alii *quemcumque* — 21. *obſtiterit in curſu* i. q. v. 11. *obſtiterit obviam* — *obſtiterit vitae ſuae* i. q. v. 12. — 23. 24. poſt *ſuam* non ponatur punctum, ſed verba *ne quis propter culpam capiatur ſuam* monendi cauſa quaſi in parentheſi ſunt poſita; verba autem *prius edico: continete vos domi* etc. iungenda ſunt. Eodem ſenſu apud Ter. Andr. 1. 2. 30. Simo: *dico tibi*, ne temere facias, neque tu haud dicas, tibi non praedictum! — 25. *Mira* forent, quae dicit, ſi ſenſu proprio minaretur hominibus, ſed *in ventrem ſumſit confidentiam*, ventrem alicubi inpleuit, quare in ventre habet id, quod confidentiorem facit. conf. v. 32. — 26. *vae miſero illi* etc. expertus ille voracitatem eius erit, *cuius cibo factu'ſt inpenſior.* Vocem *inpenſus* explicant Meurſius aliique *farctus.* Camerarius inuenit lectionem *imperioſior*, quam Salmaſius probabat, quam vero genuinam eſſe mihi non perſuadeo, ſed auctorem habere aliquem, qui, quid *inpenſior* ſibi vellet, explicare non poterat. Hegio, Ergaſilum v. 31. *imperioſum* vocans, hoc vocabulum mutationis auctori videtur ſubgeſſiſſe — 27. *ſcrophi-*

pascus, qui sues alit, a *scropha* sus feturae habilis — 30. *dominis* scropharum *meis pugnis exculcabo furfures* pugnos in ventrem eo vsque ingeram, vt eum prae dolore exonerent — 31. *basilicas* regias — 34. *canterio crucianti* pisces nimio subcussu, vt emoriantur in via, fiantque foetidi — 35. *subbasilicanos* qui diem sub basilicis, prope forum piscarium, degunt — 36. *sirpiculis* seu *scirpiculis* corbibus, quibus pisces aduehuntur — 38. *concinnant oues orbas* orbant eas *liberis* agnis — 39. *locant caedundos agnos* quos venditant, agnos esse dicunt subrumos, i. e. qui adhuc sub mammis habeantur, ideoque teneriores adhuc pinguioresque sint, sed *danunt* dant, vendunt *duplam agninam* agnorum carnes iam grandiorum ablactatorumque, carnes iam ouillas pro agninis, quales carnes Hor. I. epist. 15. v. 35. *viles* vocat i. e. minoris pretii et fuci — 40. *sectarius* a nonnullis deriuatur a *seco*, qui sectis testibus sit, ab aliis vero rectius a *sequor*, *sector*, vt sit *admissarius*, qui femellas sectatur, gregem init. Iungendum est: qui lanii *petroni* (a petra, ob carnam asperiorem, adpellato) *sectario* admissario *nomen indunt verveci* exsecto, i. e. carnes arietinas vendunt pro veruecinis — 43. *aedilitias* aedilis plebis annonae et rebus forensibus erat praefectus — 44. *agoranomus* idem apud Aetolos, qui apud Romanos aedilis plebis — 46. *cibus* genitiv. pro *cibi* — sensus: vidi in portu Philopolemum, qui est commeatus ventri meo — 48. *qui* homine, pro *quo* — 52. *assulatim* confringam fores, vt in minutas dissiliant assulas. Sic Merc. 1. 2. 20. cesso foribus facere hisce assulas, sed Men. 5. 2. 106. dedolabo assulatim viscera. Alii legunt *adsultatim* Amph. 4. 2. 6 et 7. Ter. Eun. 2. 2. 54. (his foribus) calcibus saepe insultabis frustra — 54. *respice ad me* oculos retro in me coniice. Sed parasitus ludit in verbo *respicere aliquem* quatenus est fauere, consulere, opitulari alicui, vt apud Virg. Ecl. 1. v. 18. Libertas, quae sera, tamen *respexit* inertem. Ter. Phorm. 3. 2. 86. *respice* aetatem tuam. Quare hic: iubes me respicere te, quod tibi fortuna non facit, nec faciet, te non respicit: quod enim me properantem remoraturus es, id facies magno tuo cum malo — 61. vt fullo maculas e vestibus exigit, sic ego moerorum maculas ex animo tuo — 64. *vulturie* homo edacissime — 67. *foculis ferventibus* Lambinus non *foculos* esse vult, sed *focula*, vt Pers. 1. 3. 23. iam intus *ventris* fumant *focula*, quae No-

nius explicat *nutrimenta;* ſeu potius *cocula*, quae ſunt *ahena*, vaſa, coquendi cauſa parata. Apud Iſidor. e Plauto citatur: aeneis coculis mihi excocta eſt omnis miſericordia — 68. *praeſtinatum* emtum. Pſeud. 1. 2. 36. eſt: piſces pretio *praeſtinare* in macello. Epid. 2. 2. 92. *praeſtinare* argento — 70. *perna* armus aliis, aliis delicatior videtur petaſonis eſſe pars — *ophthalmius* piſcis, Plinio dictus *oculata* — 71. *horaeum* ſalſamentum, e piſce nondum annotino, *pelamide* dicto, qui piſcis vno anno maior vocatur *thynnus*. *Horaeum* hoc ſalſamentum dicitur a verno tempore, quo paratur — *ſcomber* piſcis marinus, e quo parabatur garum delicatiſſimum, dictum a garo, piſce marino alio, e quo antea ſolebat parari — *trigon* rectius *trygon* a τρυγὼν alio vocabulo nominatur *paſtinaca marina* — *Cete* ſeu *cetos* nominabant piſces marinos maiores, quare apud Virg. *immania cete* Aen. 5. 822. in comitatu Neptuni — 74. *nec nihil* etc. neque eſuries apud me, neque pretioſos, quos enumeraſti, cibos exſpecta — 75. *victi* pro *victus* — ne faſtidioſus ſis, ſed victu quotidiano contentus — 77. *tum tu mi igitur herus es* nimium tibi ſumis in re familiari mea — 79. *nihil ſentio.* Meurſius: ſuperſtitio veterum, ſi digitus ſaliiſſet, aliquid ominabantur vel boni vel mali. Ergaſ. igitur: dii te adiuuant. Heg. autem *nihil ſentio.* — 80. Iocatur: ideo non *ſentis*, quod non es in *ſenticeto* — 82. *proprium* nam ſacrificandum eſt *de tuo* — 87. *Heg. facile patior* te eſurire *tuo arbitratu* tibi, aut cuicumque vis. *Erg.* autem quoduis Hegionis verbum ſenſu adcipit obſcoeno: quam mentem ſuam expreſſurus incipit: *credo conſuetus puer . . . Heg.* vero mente eius intellecta, indignans, eum tempore alieniſſimo hunc in modum velle iocari, interpellat v. 88: *Iupiter te dique perdant.* Tempus igitur Ergaſilus eſſe videt, proferendi, quibus iucundioribus animus Hegionis ſibi placetur — 90. *nunc tu mihi places* placere, placidum te reddas — *ſero poſt tempus venis* putat Hegio Ergaſilum ſibi velle gratulari, vt multi fecerant 3. 2. 3. quare dicit *ſero venis* non eſt, quod gratulere, ſenſi iam me deceptum eſſe — 94. *celox* vid. Aſin. 2. 1. 10. — 95. *Alium* Eleum, Philocratem — *Stalagmum*, a Philopolemo in Aetolia agnitum retractumque vinctum (108), quod a nullo interprete adnotatum eſſe miror — 97. *Saturitas* paraſito numen ſanctiſſimum — 98. *ſuo cognomine* vt ſemper ſatur ſim — 99. *genium meum* qui me

alit — 100 ſqq. *μὰ* et *νὴ* particulae iurandi. *νὴ* ſemper adfirmat, *μὰ* per ſe quidem negat, vſu vero crebriore et hoc adfirmat. Voculis his apud Latinos reſpondent *me*, in *me* hercule, *me*dius fidius, et *e* in *e*caſtor, *e*depol, *per* etc. — *μὰ τὸν Ἀπόλλω per* Apollinem iuro — 101 ſqq. *Cora* oppidum Latii, ſicut *Praeneſte; Signia* Volſcorum, *Fruſino* et *Alatrium* Campaniae. *Κόραν* intelligunt quidam Proſerpinam, alii legunt *Σόραν* oppidum prope Arpinum — 104. *barbaricas* Graeci omnes vocabant gentes et vrbes, quae non erant graecae — 105. *aetas hominis* ponitur interdum pro *homine*, quare *vae aetati tuae* pro *vae tibi* quod iocans Hegio dicit. en faſtidium delicatum! — 108. 109. *boia* vid. Aſin. 3. 2. 5. genus vinculi, collare. Hanc *boiam* viderat Ergaſilus Stalagmi collo aptatam, quare iocatur, eum *Boium*, quae natio gallica eſt, eſſe factum, et *Boiam* vxorem ei eſſe datam, quam *terat* obſcoene, Gallus cum Galla cubet, liberorum etc. — 116. *mantiſcinor* Lambino deriuatum videtur a *μάντις*, formatumque, vt a vates vaticinor, vt ſenſus ſit: niſi me vera tibi de filio tuo vaticinatum eſſe repereris, fuſte caſtigato me. Alii legi volunt *manticulatus* a mantica, quam vocem volunt ventrem h. l. ſignificare, vt eſſet: niſi ventri explendo probe conſuluero in hac mea cellarii functione. Eodem ſenſu Salmaſius denique coniicit *panticinatus ero*, a *pantex*, cuius vocis pluralis *pantices* vſitatior eſt, vt Pſeudol. 1. 2. 51. eo (vino) vos veſtros *panticesque* adeo madefacitis, quum ego ſim hic ſiccus — 117. *dapinabo victum*, praebebo, eumque *aeternum* quam diu viuam.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *collus* antique pro *collum*, vt 2. 2. 107. — *collos praetruncabo tergoribus* non moror Turnebum, qui mutat *tegoribus* quo nihil explicatur. Gutherius mavult *callos* de quo autem v. 4. demum. Lambinus coniicit *pecoribus*, iam vero Ergaſilus de expeditione ſua in cella penuaria loquitur, de mactandis pecoribus v. 5. Omnes codd. h. l. habent lectionem vulgarem. Mihi quidem Ergaſilus, quod ſc. 4. v. 7. feciſſe narratur, *vt praetruncaret tergoribus glandia*, idem hic dicere videtur ſe facturum, ſed pro *glandia* ſcurrili, quem amat, ioco dixiſſe *collos* — 3. *pernis* ſc. 2. v. 70. — *laridum* lardum — 4. *ſumen* (ſugimen) vbera praepinguia — *abſumedo* conſumtio, vox comice ficta cum luſu aliquo: *ſumini abſu-*

medo — *callo* compacta quidem teneritudo, quibusuis in carnibus, dentibus palatoque grata eſt — 5. *porcinariis* praefectis ſeu negotiatoribus — 8. *pendent*, quas in cella pennaria ſuspenſas videro, ſuspendii quidem poena adfectas, licet nullius maleficii nomine ſint damnatae — *eis auxilium feram* eas depromam.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

7. *gladium* cultrum culinarium, *tergoribus* ſubcidiis — *glandium* Curc. 2. 3. 44. additur *ſuis*. Men. 1. 3. 27. *glandionida ſuilla*. Sunt autem *glandia* ſeu *glandulae* partes in ſue calloſae, duritie et figura glandis, quae ex gutture et ceruice detrahuntur. Colum. L. 8. 9. — 8. *aulas* ollas — *modiales* ventricoſae, modii, ſeu ſedecim ſextariorum capaces — 9. *Seriae* vaſa fictilia, in quibus carnes ſalſae conditae ſeruabantur. Ex his depromebantur carnes coquendae, Ergaſilus autem ipſas mavult totas *feruefcere*, ad ignem adſtitui — 10. *armarium* cellam promtuariam. Lambinus vero ex Epid. 2. 3. 3. explicat: locum vbi pecunia adſeruatur — 12. *vt ſibi penum aliud ornet* vt eſculenta quaeuis denuo comparet — *ſi quidem ſeſe vti volet* ſi adeſſe volet, quo ipſe poſſit vti. *ſeſe vti* antique — 13. *hic quidem vt adornat* hoc Ergaſilo adminiſtratore peni *aut iam nihil eſt* aut omnia abſumta iam ſunt *aut iam nihil erit* aut mox certe omnia erunt abſumta.

IN ACTVS V. SCENAM I. Rectius II.

4. pro *quae* Acidalius emendat *quas* ſc. miſerias v. 3. omninoque verſum, vt non indignus Plauto habendus ſit, legi vult *quas, dum te carendum hic fuit, ſuſtentabam*. In verbis quidem *adhuc, te carens dum hic fui* nihil video Plauto indignum, ſi modo poſt *adhuc* ponatur comma, et poſt *carens* deleatur: *dum* per omne tempus quo, *adhuc* ad hunc diem *te carens* ſine te, a te auulſus; τὸ *quae* autem omnium defenditur codicum conſenſu. Lambinus dicit, *quae* referendum eſſe ad totam orationem: ſed in tribus verſibus praecedentibus nihil eſt, ad quod referri poſſit, quam verba *ex miſeriis plurimis*. Forſan neutrum *quae* poſitum eſt pro *cuiusmodi res* — 5. *hunc* Stalagmum, qui Paegnium, filiolum meum quadrimum ſubripuit — 6. quum Philocrates fidem datam reducendo filio meo ſeruauit — 8. *Hoc* cum Gronovio corruptum puto ex *oh!* quod reſtituere non dubitaui. Haec

vero verba *oh! ſatis* vsque ad *hoc agamus* v. 10. Philopolemo mihi viſa ſunt tribuenda. Senſus eſt: obliuiſcere, mi pater, doloris nunc ſuperati, *hoc agamus* quod praeſens dies poſtulat — 27. *libellam argenti* aſſem — 31. *ſtatuam* vocat Stalagmum, quod mutus adſtiterat adhuc, *verbeream* vero, quod verberibus iudicabat dignum. Iisdem de cauſis Pſeud. 4. 1. 7. Simia vocatur *ſtatua verberea* — 32. *erogitare* rogando extorquere. Taubman. — de *meó minore filio.*

IN ACTVS V. SCENAM II. Seu potius III.

2. pro *falſum* falſo *autumas*, recte, ni fallor, Dan. Heinſius legit *ſalſum* i. q. *lepidūm* quem Hegio eum ironice vocauerat — *talis vir* intelligentis iudicii — poſt 3. inſerit Rittershuſius e codice Eyſtadienſi verſum *atque vbi ego fui in lapicidinis bonus vir, neque bonae frugi* — 6. *ex mala meliusculam:* haud quidem inpune feres, quod filium ſubripuiſti: quodſi vero veracitate efficias, vt recipere eum poſſim, poena tua minus erit atrox — 8. *quum* quem *autumas* neque vere neque recte vmquam feciſſe, *credisne* fore, vt me *pudeat* eius facinoris, *quod* me *vis fateri* — 9. rubor eſt ſignum pudoris, ergo *in ruborem* etc. loris ita caedere, vt totum corpus tuum ſanguine rubeat — 10. expertus ſcio, quam plagoſus ſis! — 11. *iſta* minas — *quid fers* quid me vis fateri — 12. *fieri dictis compendium volo* paucis expediamus; quod ad rem pertinet — 13. ad verba Stalagmi *vt vis, fiat*, Hegionem, quaſi ſenſu ea adciperet obſcoeno, pro: paratus ſum voluptati tuae morigerari; iocantem ſeu inridentem reſpondiſſe putant: hic *bene morigerus fuit puer* obtemperans aliorum libidini, *nunc* natu grandiorem *non decet.* Si conferas autem 4. 2. 87 ſq. et quae ad iſtum locum adnotaui, non perſuadebis tibi, Hegionem iſto quidem tempore, et iſtiusmodi cum homine, ita voluiſſe iocari. Paternum Hegionis animum, plenum iam de Paegnio curarum, ingemuiſſe puto: *bene morigerus fuit puer* ille meus ſubreptus *nunc* vero quum triſtis ſine dubio ſors eius eſt; ſed in voce *nunc* plura dicturi verba praepediunt lacrumae: indignabundus modo mox addit, *non decet* alia agere *hoc agamus* periculum faciamus, eius, vbicumque eſt, inueniendi — 15. *tuis rebus feceris meliusculas* Codicum auctoritas mutari locum vetat, regulae autem grammaticae ſeu vulgarem iubent lectionem ſequi *tuas res*, ſeu

Camerarii certe coniecturam: e *tuis rebus* — 21 ſqq. fatetur Stalagmus, et verax eſt, ſed vide ſc. 4. v. 22. 9. Adcidit Stalagmo, quod apud Ter. Eun. 5. 6. 21. Pythias minatur Parmenoni: *vterque*, filius et pater, *in te exempla edet* — 20. *Polyplusium* praediuitem, et Philocrates 2. 2. 27. patrem ſuum vocat, tamquam nomine gentilitio — 24. *ingenium tuum* quod, quam liberale ſit, expertus ſcio.

IN ACTVS V. SCENAM III. ſeu potius IV.

6. *memora dum* vt Poen. 5. 2. 103. τὸ *dum* eidem, vt multis aliis imperatiuis, adiectum — 8. *cur ego te non noui.* Stalagmum, quo tempore vendebat Paegnium, viderat Philocrates: miratur igitur, ſe eum non *nouiſſe* i. e. *adnouiſſe* quum poſtea eum videret. Multis forſan annis poſt Stalagmus videtur Theodoromedis ſeruus eſſe factus. Sed, quum Paegnium adciperet peculiarem, Philocrates ipſe erat puer; Stalagmo autem poſtea pater in ruſtico forſan alioue vtebatur opere aliquo, vt non multum heri in conſpectum veniret — iunge: mos eſt hominibus, obliuiſci eius, neque deinde eum nouiſſe, *cuius nihil ſit faciunda gratia* qui vili apud eos in pretio ſit — 12. vere potuit Stalagmus negare, ſe, viuatne Hegio filius, curaſſe et ſcire. Sciebat, quadrimo Tyndari nomen eſſe inditum, et, quum ſeruus Theodoromedis fieret, Tyndarus quidem aliquis in ſeruis eius erat, ſed iam adultus, ideoque minus facile adnoſcendus, idemque nomen et alii poterat ſeruo eſſe inditum. Philocrates autem ſciebat, Tyndarum ſuum eſſe eumdem, quem Stalagmus olim vendiderat, ideoque eum eſſe Hegionis filium Paegnium — 18. *plus minusue facere* πλεῖον ἢ ἔλαττον prouerbialiter dictum: in vtramvis enim partem peccatur — 20. *ornatus non e ſuis virtutibus* inmerenti vincula ſunt indita.

IN ACTVS V. SCENAM IV. ſeu V.

1. *quae Acherunti* apud inferos, in Tartaro, *fierent cruciamenta* quae poenae ab inpiis repeterentur. Depicta Meurſius cruciamenta iſta putat, vt a ſceleribus homines absterrerentur, in quo plerique ei adſentiuntur interpretes; poetae vero pictoresque ſuam potius artem quisque in depingendis iis voluerunt oſtendere, certi, terrificis non minus, quam hilaribus argumentis delectari homines, qui ad Tragoedias ſpectandas non minus, quam ad Comoedias confluere, et ſubplicia a maleficis publice

ſumenda aeque cupide ſpectare ſolent, quam ſaltationi intereſſe — 2. *nulla eſt Acheruns, atque* Lapicidinarum, quam Acheruntis, cruciatus longe ſunt atrociores — 4. exhauſtis quidem nulla conceditur viribus reficiendis quies — 5. *patriciis pueris* nobili loco ortis — 7. vt illis aues, variis nominibus commendabiles, dantur, quibuscum luſitent, ſic mihi *vpupa*, non auis quidem illa inmunda, foetida, manſuefieri neſcia, ſed inſtrumentum aliquod ad lapides effodiendos — 11. parentes dicuntur liberos in lucem edere. Iocans igitur Hegionem Tyndarus patrem ſibi dicit eſſe, quatenus ei, in lapicidinis a ſole exſulanti, lucis iam aliquam dederit vſuram — 17. *reducimus* lectio *reduximus* videtur praeferenda — 27. *per nebulam* translatio a ſenſu videndi ad ſenſum audiendi — 29. *certum eſt* etc. hoc quidem, aliis rebus poſthabitis omnibus, faciendum cenſeo — 31. *cui peculii* etc. Plautini homines iocari ſolent, vbi alii eiularent. Hegio dixerat: vt comp. huic *dem;* hic igitur: ergo erunt ea mihi peculium, quo prorſus adhuc carui: mea, a me ferenda, quoad viuam, erunt.

C A T E R V A.

Pro *caterua* codd. quidam habent *Grex* hiſtrionum, alii *Recitator* qui gregis vniuerſi nomine plauſum petit — 2. *ſubagitare* mulierem, laſciuius eam adtrectare — 8. quod in Argumento Aulularíae ſub finem de Plauto dixi, in ipſo adhuc PLAVDITE ingenioſo, eius rei et hic exemplum edit ſuauiſſimum.

C O M M E N T A R I V S
I N P L A V T I
C V R C V L I O N E M.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *hoc noctis* tempore, tam multa nocte — 2. *ornatu* elegantiore, quam quo interdiu vteris, et, vt e v. 9. adparet, cum cereo funali — *pompa* cum ſeruis pluribus v. 74. — in Φαίδρωμος ſyllaba media quantitate quidem

longa eſt, ſed adcentum ſpectans Plautus eam conripit, quod idem in Φίλιππος facere ſolet. Plura de hac re Scaliger habet — 3. *quo Venus Cupidoque imperat.* Rectius forſan nonnulli codd. habent: *quo Venus cupido* ſc. mihi, τῷ *que* omiſſo — 4. *ſi* pro *ſiue* media nox eſt, ſiue etc. Sic Ennius: *ſi* viuimus, *ſiue* morimur — 5. *ſi* etſi *ſtatus condictus dies* iudicii cauſa conſtitutus *cum hoſte* peregrino, explicat Feſtus; malim: cum aduerſario quouis *intercedit* amori — 6. *tamen eſt eundum*, *quo imperant* Venus et Amor, *ingratiis* licet inuitus vadimonium deſeras — 7. *at tandem* ... *tandem!* quo, ſic agendo, res euadet? — *Ph. tandem!* indignans adoleſcens repetit: quid audes me monere? *es odioſus mihi* ſurdae ad monita tua aures meae ſunt — 8. *nec memorabile* ſic te non decet loqui — 9. *tute tibi puer es* ipſe facis, quod ſerui eſſet officium? *lautus* quam optime potuiſti ornatus *luces* ipſe *cereum* ipſe tibi cereum funale praefers! — 10. 11. *melliculo dulcì meo* amicae meae, melle dulciori *egon* ipſe *non feram apicularum opera congeſta ex dulci oriundum* ceram (cereum) ab apibus cum melle congeſtum? — 12. *nam quo* quonam — 14. *plus anno* comice: iam dudum — 15. oſtium *obcluſiſſimum* eſſe, leno quidem volebat ibi habitans, quem vero Phaedr. videt, anu ianitrice ei fauente — 16. ſatis ridicule, inepte potius, ſalutat oſtium, et, valeatne, tamquam amicum interrogat! Apud Ter. Eun. 2. 1. 19. Parmeno recte de vi amoris dicit: quid hoc eſt morbi? adeone homines inmutari ex amore! — 17. 18. ſenſus eſt: ſanusne es, an ex febri ieiunioue deliras? Pro *caruiſtine tu febri* dicit *caruitne febris te* — 21. *muttit* leniter ſecum murmurat — 22. *illa* Planeſium — 27. pro *ſinit* magis placet mihi lectio *ſiuit* (adhuc) ſeu *ſirit*, ſiuerit, ſinere velit, quod ſenſus videtur poſtulare. Verba enim ſunt optantis, vt non patiatur Iupiter, ſe turpe quid committere — 28. *amare* amorem *tuum* — 30. *inteſtabilis* proprie, qui ob infamiam aliquam teſtis in iudiciis non admittitur; tecte vero monere Palinurus putatur, caueat, ne maritus aut pater amicae deprenſo teſtes exſecent — 31. *teſtibus praeſentibus* ambigue, ſeu, vt non ſit, quod magnopere timeas, ſi tuum homines amorem reſciſcant, ſeu, ne triſtis cuiusquam vltio metuenda tibi ſit — 33. *quin leno hic habitat* cuius in domo, quod dixiſti metuendum non eſt. Ter. Eun. 5. 4. 38. *quis homo pro moecho vmquam vidit*

in domo meretricia prehendi quemquam? — 33. 34. hoc si est, nihil est periculi, istiusmodi enim in domo puellae palam sunt venales — 35 sq. apud lenones *via* est *publica*, cuiuis adire licet, abstineas modo a *fundo septo* a pudicis, seu, quae pudicae esse debent, nuptis, viduis, virginibus, pueris ingenuis — 38. praeterea ama, quod lubet — 40. *qui* Phaedr. porro vult narrare, *qui leno* etc. Palin. autem similat, se intellexisse *qui?* cur male iis precaris? et respondet *quia scelestam* etc. hominibus scelestis inseruiunt in sceleribus patrandis — 41. 42. quod Phaedr. indignans dicit *obloquere* pro obloqueris, interpellas, id Palin. se similat intellexisse imperatiue: interpella — 44. quod Phaedr. dixerat *ei*, Pal. inridens, quasi non intellexisset, quaerit: *nempe huic lenoni, qui hic habitat?* — 45. *ne exedat* alii legunt *excedat*, alii *excidat*. Varie explicant locum, et nonnulli perquam obscoene. Si *exedat* retineatur, intelligo *te*, i. e. si ancillula est, (v. 43.) minus formido, ne nimius tibi sumtus in eam sit inpendendus; si *excedat* aut *excidat*, explico: si eam ego *teneo*, (v. 44.) minus formido, ne effugiat e manibus — *odiosus es* qui interpellas — 46. *meretricem facere* vendere — 47. 48. dixerat: *ea me deperit* et 48 dicit: *amo pariter simul*, ergo intercedebat inter eos *amor mutuus*. Versus igitur 47 *ego cum illa nolo facere mutuum* ludit in ambiguo, quod *mutuum* habemus nobis non est *proprium:* mihi non subficit amor eius *mutuus*, sed v. 48. *proprium* eam mihi esse cupio, vt praeter me nemo ea potiatur — 49. *clandestinus amor* qualis tuus adhuc est — 50. *Iamne ea fert* Veneris *iugum?* cubitat tecum? — 51. *a me* quod ad me adtinet, sed v. 57. persuasit sibi, pudicam eam esse a viris omnibus — 52 ad 56. quod osculando Planesium *quidpiam inpudicior* est, id Palinuro pudicitiam eius non inmerito facit suspectam — 57. Phaedr. eius pudicitiam quidem defendit — 58. Palin. vero: licet ab aliis pudica sit, lenonis tamen ipsius libidini diffidit (quem tamen pudice eam habuisse, licet inuitum, ex 5. 3. 20 sqq. adparet) — 60. *obpangere* ori *sauium* inprimere — *fugit* quid? si arte tractat virum cupidum, vt illius animum inopia incendat? Ter. Heaut. 2. 2. 105 sq. — 61. *incubat* vid. not. ad 2. 1. 1. — 64. 65. *neque quidquam queo aequi bonique ab eo inpetrare* h. l. vt in poscendo aequior sit — 66. *quod* quae aequitas — 70. iocatur Pal., quod Ph. dixerat, se, quo se *verteret*, nescire, monet eum, in precandis

diis *dextroverſum* homines ſe *vertere* ſolere — 73. Pal. qui non videt, quid poſiturus ſit, iocatur: *an te ipſum?* — 74. cui ille: recte! me, te, hos omnes. Plures igitur ſecum duxit ſeruos, vnde v. 2. *pompa — vomeret* hoc nimium foret ientaculi, quo Venus obruta vomeret — 79. vinum *Chium* ſolebat bibi aqua non admiſta — 82. *neuis* non vis — 83. *iſtunc* puerum, *qui fert* vinum, *adflictum velim* ad terram datum, vt lagena frangatur potius, vinumque effundatur, quam ab anu iſta exſiccetur — 86. iſta anus omne vinum exhauriet, vt mare flumina recipit omnia — 90. *pulpamentum* cibus e *pulpa* carnoſiore leporis parte — v. 75 et 82. et ſc. 2. v. 13. *ſinus* vas ſinuoſum, rotundum capace alueo. vid. Rud. 5. 2. 32.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. 2. odorans vinum, quod Ph. ſc. 1. v. 92. foribus adſperſerat, lena prorepit — 2. *amos* pro amor, vt v. 9. *odos* pro odor — 3. quod Ph. ſc. 1. v. 9. lumen et vocem obcultarat, et forſan ioci cauſa via exceſſerat, rogat anus errabunda, ſeu potius cum puerili homine pueriliter ludens, *vbi eſt?* et, adſperſa forſan paucis guttulis, *prope me eſt! habeo! euax* laetantium eſt — 4. *Liberi lepos* ſuauiſſimum Bacchi donum — *veteris* ſatis erat, addit *vetuſti*, quam alteram vocem altiori voce extuliſſe putanda eſt — *nautea* Aſin. 5. 2. 44. — 6. *ſtacte* latex e myrrha inciſa ſudans — 7. *crocinum* vnguentum croci — *bdellium* gummi quoddam ſuaue olens — 11. *tecum* cum odore vini ſolo, vbi eſt *ipſus* Liberi lepos, vinum — 12. *inuergere* ſe, (inuergi) *ſino* — 13. *ductim* apud Ter. Adelph. 4. 3. 38. Syrus: ſorbillans paullatim — 15. *quadrantal* vas pedis quadrati, continens congios 8, ſeu ſextarios 48. adparet, hyperbolice dictum eſſe — 18. *naſum* genere neutro poſitum — 21. *vini pollens* qui multum vini adfero tibi — 27. *anus lepida* vid. ſc. 3. v. 11. — 28. *oculiſſime* qui meis mihi oculis es carior — 29. *barathrum* ventrem inſatiabilem — *cloacam* lenae ventrem — 31. libat quidem Veneri lena, ſed *paullulum*, et v. 32. *haud libenter* — *nam tibi* etc. ergo, quod tam multi tibi libant, paullulo potes eſſe contenta — Boxhorn. legi vult: *amantes propinant, et, vinum potantes, dant omnes* — 34. *hereditates* non ſegnes ſolent heredes eſſe in abſumendo vino, centum clauibus ſeruato, i. e. vetuſto — Hor. II. od. 14. v. 25. — 36. *huic* lenae *quid primum dicam* vtrum moneam,

ne vino ſe obruat nimio, an, vt Planeſium adducat? Dixerat autem Ph. *perii!* pro: ah! ſuadet igitur Pal. v. 37. 38. vt idem dicat lenae *ſe periiſſe* ſed hoc ſenſu: miſerum ſe eſſe hominem! Aegre hoc Ph. fert *male tibi dii faciant* v. 38. ſed Pal. v. 39. *dic iſti* lenae hoc tuum *male tibi di faciant* — *lubet* plus vini bibere — 41. *bibit arcus* crediderunt priſci homines, iridem cornibus haurire aquam e fontibus — 43. *me periiſſe* quod Planeſium nondum adeſt — 52. *bitere* eſt ire, venire — 55. *qui eget* pecunia — 54. *non ita res eſt* non egeo pecunia, nam etc. — *adeam ad fores, atque obcentem?* Merc. 2. 3. 73. *obcentent oſtium* eſt, vt Feſtus explicat: conuicium ante oſtium faciant, et Perſ. 4. 4. 20. τῷ *obcentabunt oſtium* iungitur *exurent fores*, noſtro vero loco aliam adnoſci oportet ſignificationem. Phaedr. enim, quum ad fores adiſſet, quomodo *obcentauit?* a verſ. 60 ad 68. peſſulos amatorio cantu obſecrauit, vt amicae ſuae copiam facerent, ad ſe exeundi. Graeci hoc vocant ᾄδειν τὸ παρακλαυσίθυρον — 60. vos peſſulos *ſaluto* vt deos, a quibus ſalutem meam cupio inpetratam — 63. *Lydi* alii *Ludii* de quibus vid. Aul. 2. 9. 6. Lydi ſaltationi dediti, quorum more in ludis Circenſibus etc. Romae adoleſcentes ſaltabant, Ludii dicti — *barbari* Romani — vos peſſuli *ſite Lydi*, nempe v. 64. *ſubſilite* ita ſubito retrahamini, vt exire poſſit ad me — v. 65. *quae mihi miſero amanti ebibit ſanguinem* cuius amore depereo.

IN ACTVS I. SCENAM III.

3. *ſubfundam* cardinibus *aquulam* paullum aquae, quominus verſi ſtrepitum faciant — 5. *conuadatus* es, qui coegiſti me, vt me ſiſterem *vadimoniis veneriis* vi amoris, quouis vadimonio certiore. Bacch. 2. 2. 3. paſſiue dicitur: *vadatum* amore vinctumque — 6. hic verſus in cod. quodam vetere non exſtat, negligentia ſine dubio librarii omiſſus, quod tres priores voces habet easdem, quas v. 5. — *libello venerio* qui me latitantem edicto quaſi publice adfixo euocaſti — 11. *lepidam* Phaedr. eodem ſenſu puellam laudat, quo ſc. 2. v. 27. anum. Vtraque videtur ei lepore ac venuſtate adfluens. Anum vt *lepidam* dixit, Pal. tacet, quod ironice dictum putat; Planeſium vero quum ob id, quod v. 9. dixerat, a Palinuro cuperet *lepidam* adnoſci, hic quidem dicit *nimis lepida* eſt, at Ph. quod, inridentem eum laudaſſe non ſentiens, laetus exclamat: *deus ſum* liberius quidem Pal. mentem ſuam

aperit *immo homo es non magni pretii!* — 12. Ph. rogat: num vidisti hominem, cuius felicitas ad deorum vitam propius adcedat, quum talis mihi obtigerit amica? — 13. respondet Palin: id non video, sed hoc: *male valere te* animo, quod *aegre mihi est* — 14. minus enim, quam posses, occasione data vteris! — 16. puella ipsa videtur verecundiorem adolescentem ad plus audendum prouocare — 17. signum interrogandi, quod post *prohibet* in vett. edd. est, non erat abiiciendum — 20. 21. Tres in amore gradus *amare sane* sana mente, *insane* ita, vt mens perturbetur vehementius, *totum insanum* vt quis saluti suae vniuersae consulat pessime — 25. *peruigilare* respicit peruigilium Veneris, sacra eius nocturna — 26. nam *hoc* coelum, quod digito monstrat — 27. 28. *dormio.* Nulla dormienti quies, nec somnii vlla species, iucundior mihi exoptatiorque potest esse, quam haec Planesii praesentia — 29. monet mulierem, vt abire Phaedromum iubeat — 30. quo tu animo ferres, si Ph. te abigeret a cibo esurientem, eodem nos, si alter abigeret alterum amantem — 33. *etiam dispertimini* oscula? nullusne erit osculandi finis? — 34. *hoc odium* hic Palinurus. Saepius apud Plautum dicitur *odium* pro homine odioso, h. l. qui nos discedere iubet — *propudium* mulier abiectissima. Bacch. 4. 1. 7. puer vocatur propudium, quod fores pultare nescit; Poen. 1. 2. 60. meretrix, quod seruos spernit — 35. *oculi noctuini* quales noctuarum oculi sunt — 36. *persolla* persona minor, tantilla — 37. *pollucere* est sacrificare, saepius: conuiuis adponere cibos. *Virgis polluctus* caesus — 39. *hem tibi* verberans Pal. dicit — 40. Inridens tamen Pal. auxilium contra verberantem inplorat ab ipsa ea Venere, cui Phaedromum v. 25. peruigilium vouisse iocatus erat, quam vnum ob causam *Noctuvigilam* eam adpellat — intelligit Phaedr. inrisionem *pergin etiam verbero?* et ipse pugnos ingerere pergit — 41. deprecatur quidem Planesium, non vero Palinuro parcens, sed molliculis Phaedromi manibus — 42. turpiter agis — 45. 46. explicant: *PH.* modestus amator auro mihi videtur praestantior Epid. 3. 3. 30. *PA.* et mihi sanus herus praestantior aurichalco. Aurichalcum enim non, quod nos vocamus, sed metallum veteres putasse dicuntur, ex auro, aere, cadmea terra compositum, auro ipso praestantius. Commentitium vero esse, nec in rerum natura exstitisse, Aristoteles docet. Salmasius vult, non

praepoſuiſſe Palinurum aurichalcum auro, ſed comico luſu, obpoſuiſſe auro rem viliorem — 49. *amore ſubrepticio* furtiuo, clandeſtino — 53. *liberalem liberem* libertate donem, qua es digna — 56. *iſtoc verbo* quod ſi vere dixiſti, *vindictam para* cura, vt me liberes — 57. *eme, ne rogites* nullo absterreare pretio a me emenda, ne venditori melior ſit conditio exſpectanda. conf. Capt. 1. 2. 76. — *peruincas pretio tuo* maiori me pretio emas, quam alius quis obferat.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1 ad 7. Cappadox ſecum, e fano Aeſculapii exiens — 1. Qui a deo aliquo auxilium, aut per ſomnium certe petebant conſilium, incubare ſolebant eius in fano aliquo. Sic Latinus Fauno in luco Albuneae incubuit, Deum de nuptiis filiae conſulturus. Virg. Aen. 7. v. 81. 88 ſqq. Aegrotum quidem Cappadocem Aeſculapii in fano incubuiſſe, ſupra 1. 1. 62 ſq. dictum eſt — 3. *vt qui* vid. infra ſc. 2. v. 11. 12. — 4. *laborem*, obpoſitum valetudini, adparet eſſe morbum, qui et Graecis πόνος dicitur — 5. *quaſi zona* etc. lien intumuit — 6. *geminos* etc. vtrimque, a dextra et a laeua venter mihi diſtenditur, ac ſi geminos eo feram — V. 8 ad 13. Palinurus Phaedromo, intus manenti, e domo egrediens clamat — 10. *non* nondum — 12. *tormento ferreo* catena ferrea. Sic apud Apuleium *tormentum ſtuppeum* eſt funis, et apud Caeſarem eſt: *praeſectis crinibus tormenta efficere.* Paraſitus, niſi argenti cauſa morandum ei eſſet, nulla ſe re pateretur retineri — 13. *eſum* vſitatius quam Priſciani *eſtum* Men. 3. 1. 11. qui *eſum* neque vocantur neque vocant Stich. 1. 3. 28. nulli negare ſoleo, ſi qui *eſum* me vocat — ad *praeſepim ſuam* ad menſam regis ſui — 14. *quoiam* pro *cuiam* quod idem eſt ac *cuius* — 16. *ventre conlatitio* turgido — oculis *herbeis* felineis, cuiusmodi fere Planeſii oculos 1. 3. 25. eſſe dicebat — 19. *ſcelerum caput* lenones quidem ignominioſas eiusmodi adpellationes, adſueti, parum curabant — 20. *viuo* quidem — 21. lien *necat* miſerrimum me facit — *renes dolent* ex renibus doleo — 22. *pulmones* lobi pulmonis *distrahuntur* aegre funguntur miniſterio ſuo — 23. *radices cordis pereunt* cor adnexum eſt pulmonibus, qui ſi distrahuntur, illud quaſi radicitus perit — *hirae* Feſtus inteſtinum explicat, quod vocant ieiunum, Nonius pro aliis etiam inteſtinis

docet ſumi — 24. Pal. quaſi medicus, lamentis aegroti auditis, dicturum ſe ſimilat, qui ille morbus ſit, quo laboret. ridicule vero dicit, eo ipſo eum dolore adfici, quo ipſe ſe adfici erat queſtus: cruciatur iecur, ergo concludo morbum tuum eſſe hepatarium — 25. Capp. igitur: facile eſt, miſerum inridere — 25 ad 28. locus obſcurior, ad quem explicandum, quae viris doctis in mentem venerunt, omnia excerpere, operae non eſt pretium. Dicere Pal. videtur: non diuturniores erunt tui ex inteſtinis dolores, poſt dies enim non ita multos moriere. Hoc vero exprimit ſcurrili, quem ſerui amabant, ioco vſus. *Quin tu aliquot dies perdura* dolores tuos patienter feras *dum inteſtina exputeſcunt tibi* dum, quidquid in inteſtinis tuis ſani supereſt, in putredinem abit, *nunc* interea *ſi id feceris* patienter dolores pertuleris *dum ſalſura ſat bona eſt* dum muria ſatis condita erunt inteſtina tua, i. e. dum nihil ſani in inteſtinis tuis ſupererit, *venire poteris inteſtinis vilior* viliori pretio, inteſtinis de pondere corporis tui detractis, ſeu, ſine inteſtinis eris, ab iis non amplius poteris cruciari — 29. Non reſpondet ad haec Cappadox, ſed queritur *lien dierectus eſt* distentus, vt, qui in crucem acti ſunt. vid. Capt. 3. 4. 103. — 31. *coniecturam* coniectores vocantur ſomniorum interpretes — 33. *hic homo eſt* δεικτικῶς ego ſum, *ſolus qui ſciat* qui prae ceteris ſcientiam teneam — *diuinitus ſcire* diuinare, ſomnia interpretari.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *quin depromuntur* Palinurus igitur Phaedromi fuit atrienſis — *paraſito* Curculioni — 4. *ad me refers* vt interpretationem ſomnii tui faciam (oneirocriten igitur me eſſe concedis, te ipſo peritiorem) — 6. *narra* refer — 7. *operam vt det* dummodo auſcultet, et, quam veriſſime poteſt, interpretetur — 9. *tametſi non noui* ambigue dictum. Capp. intelligit *non noui te*, eſſe vero etiam poteſt *non noui artem* ſomniorum interpretandorum, *dabo* tibi tamen eam operam, vt auſcultem — 10. *viſus ſum viderier*, pro quo verbo poſuere quidam *tuerier*, ſed licet mallem legi *videre*, tamen nihil muto. Si poſt *viderier* deleatur comma, ponaturque poſt *ſum*, iungo *viſus ſum* mihi, pro: viſum eſt mihi *videri Aeſculapium ſedere* etc. — 13. *ſcilicet* manifeſtum eſt; ſequente adcuſatiuo cum infinitiuo. Sic Rud. 2. 3. 64. nunc *eam ſcilicet abiuiſſe* peſſum in

altum. Ter. Heaut. 5. 1. 19. continuo *iniecisse* verba tibi *Dromonem scilicet* — 14. *illi* dii — 16. *incubare Iovi* in templo Iovis — 17. *qui tibi auxilium* etc. explicant: qui peieranti tibi indulsit tamen, et auxiliator fuit, alios fraudanti. Malim tamen ironice: cuius, per eam saepe iurando, numen tibi sanctissimum esse declarasti — 18. 19. iuraui quidem per Iovem, sed leno sum, quem peierasse nemo nescit, quare eius in templo incubandi locus mihi non potest praeberi — Carpendus Plautus non est, qui Cappadocem Epidauri in Peloponneso viuentem de Capitolio loqui facit., Grandiora enim Iovis templa et extra Italiam capitolia dici coepta esse, Gruterus pluribus probauit — 24. Palinurus postquam, quae opus erant, depromserat, regrediens e domo Curculionem conspicit, e Caria redeuntem, quare Phaedromum laetus euocat.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1 ad 19. Aeque quum verbis quidem horribiles, tum vero reapse vanae atque ridiculae, ac hoc loco Curculionis, in Capt. 4. 2. 10 sqq. Ergasili quoque sunt comminationes. Imitatus hanc rationem Terentius est Adelph. 3. 2. *nunc illud est* a versu praecipue 13 *nihil est, quod malim;* in eo tamen differunt, vt Ergasilus et Curculio laetum, Terentii autem Geta tristem adportet nuntium; sed Phorm. 5. 7. *o fortuna* seruus etiam rem adfert laetissimam — 6. *strategus* qui exercitui praeest, praetor. *tyrannus* rerum potitus, potens — *agoranomus* v. Capt. 4. 2. 44. — 7. *demarchus* tribunus plebis — *comarchus* magister vici — 8. *semitam*, prope aedes peditibus relinquendam, distinguit a *via*, qua in media platea vehuntur plaustra. *De semita* se, non secedentem, quemque praecipitem minatur in viam esse daturum — 9 ad 16. vulgus philosophorum graecorum maledico videtur dente carpere — *capite operto*, tecto, togae seu pallii lacinia capiti iniecta incedebant modo aegri molliores que homines, et h. l. nihil agentes — 10. *qui incedunt subfarcinati* sub pallio onerati — *sportulis* quae reliquiis de mensa diuitum refertae sunt — 11. *constant* obuius alter alteri subsistunt — *conferunt sermones inter se* confabulantur — *drapetae* fugitiui, per coenae tempus patrono erant dediti, nunc dimissi in libertatem se restitutos esse gaudent, vt serui fugitiui solent — 12. *obstant*, *obsistunt* iter facientibus, seu *incedunt* simul *cum suis sententiis* de aliqua re disputantes —

13. in quouis *thermopolio* caupona, vbi calida venduntur, videre licet hosce philosophastros — 14. *vbi quid subripuerunt* pauxillum pecuniae comparserunt, seu, quouis modo conraserunt — *calidum* vinum, aqua mistum, *bibunt*, id quod non in vsu solum, sed in deliciis erat. Mil. 3. 2. 19. vnde Trin. 4. 3. 7. *thermopotare gutturem* proluere guttur potione calida — 16. *polenta* hordeo frixo, et in farinam molito, vescebantur, qui tenuiter viuebant, vt philosophi, Stoici in primis. Curculio igitur, *exciam ex istis* pugnos in ventrem ingerendo *crepitum* ventris *polentarium*, qui polentam oleat — 17. 18. serui *scurrarum* oppidanorum elegantiorum, qui seruos alebant magis luxus causa, quam vtilitatis e labore eorum capiendae. Horum igitur seruis satis temporis ad lusum subpetebat — *datatim ludere* est pila ludere. *datores* dicebantur, qui pilas dabant, *factores* qui eas feriebant. Ludentium autem plures esse poterant factiones seu partes. Lambinus tamen Gronouiusque adludi volunt ad turpem verborum significationem. Ennius apud Isidorum de muliere dicit: *quasi in choro pila ludens datatim dat se, et communem facit;* Pomponius autem: *quum datatim in lecto tecum lusi;* hoc vero loco de lusu pilae sermo est, in via publica, medio quidem die — *subdam sub solum*, soleam calceamentorum, vt Bacch. 2. 3. 98. qui soccis habeat auro subpactum solum, h. l. omnes pedibus proteram — 21. *vitare* cum datiuo *infortunio*. sic Cas. 2. 2. 35. *huic verbo vitato* — 20. *Recte hic monstrat* seruorum vitia *si imperare possct* vellem modo, ea esse eum auctoritate, vt mutare posset — *mos* seruorum — 21. *seruitium* vulgus seruorum *profecto* etc. non ferendi sunt — 22. *genium meum* qui me alit. Sic Capt. 4. 2. 99. Men. 1. 2. 29. — 26. *Obportunitas*, Ἐυκαιρία, dea, cuius beneficio euenit aliquid eo ipso tempore, quo exoptatissimum nobis est vtilissimumque. Sic Pseud. 2. 3. 3. *ipsa mihi Opportunitas non potuit obportunius aduenire* — *spes meae* v. 28. argentum, in Caria mutuo sumtum, quo Planesium redimam, sed v. 29. spes cibariae, prandium paratum. vid. supr. 2. 2. 2. Curc. animo se linqui similat — 31. *retine me obsecro* ne conlabar. Sic apud Ter. Heaut. 2. 3. 23. Antiphila, Clinia repente viso, animo se sentiens linqui, Bacchidi clamat: *ah! retine me, obsecro!* — 33. *cum aqua* qua adspergatur. Sic apud Plautum saepe — 34. aqua *frustulenta* frustis carnium efferta — 35. *Vae capiti tuo* intelligere

incipit, eum non nisi prandium desiderare — 35. 36. 37. Phaedr. intelligit *facite ventum*, commate post *ventum;* non vero Curc. vult, ventulum sibi fieri, sed *facite, ventum vt gaudeam*, commate post *facite*, vt gaudeam, me venisse, i. e. date mihi prandium — 39. *os amarum* quia ieiunus sum — *dentes plenos* Meursius vult *blennos* stupidos; intelligit forsan: qui diu non exerciti mandendi artem dedidicerunt. Salmasius *plenos* explicat: prae longa edendi inertia situ obductos, crassiores itaque obtusosque — *lippire* est oculorum stillantium, seu pituita obductorum; iocatur igitur, fauces saliua concretiore exsiccari — 40. *laxis lactibus*. Sunt autem *lactes* intestina tenuiora, canales abducentes in intestina alia, quae stomachus coxit. Hae lactes vacuitate laxantur, saturitate distenduntur — 41. Si dicis *aliquid*, incertum relinquis, quid? et quantum sit? — *malo, certum* nominari, quid sit, vt, lautumne satisque multum sit, sciam — 43. quod v. 23. proprie dixerat *mihi hoc homine conuento opus est* id hic iocose *dentibus meis opus est illis* eduliis conuentis — 44. vid. Capt. Act. 4. *perna* sc. 2. v. 70. *sumen* sc. 3. v. 4. *glandium* sc. 4. v. 7. — *abdomen* suis — 47. *ita me amabit* etc. per Planesium, amicam suam, iurat — 49. *inuenire possim* Lamb. intelligit: argentum; sed Douza, quod questus Phaedr. erat *perdidisti me*, Curculionem dicere vult: inuenire possim *te*, i. e. seruare, vt perditus non sis. Sic et v. 56. *Ph. perdis me — Cv. seruo te* — 52. *scires* est: iussit me certiorem facere te; ideoque post *scires* ponendum est colon; *velle* cupere quidem *gratiam tuam* gratificari tibi, *noluit* nolle vero *frustrari* promittere, quod praestare nequeat — 53. *vt decet* etc. conf. Ter. Andr. 4. 1. 5 sq. *id est genus hominum pessimum, in denegando modo quibus pudor paululum adest, post, vbi iam tempus est, promissa perfici, tum, coacti, necessario se aperiunt, et timent, et tamen res cogit, denegare!* — 60. *quid veniam* in *Cariam* — 61. *animi causa* sine certo negotio, animi relaxandi causa — 71. *religio fuit* quid enim parasito exoptatius est, quam spes coenatica? — 73. *non moror diem* licet coenae tempus nondum adsit, mox tamen coenare cupio, *neque nocti noceri*, quod, cras profecturus, nocti quietem debeo — 77. *inuocat Planesium* vid. Capt. 1. 1. 5. — 78. *iacit voltorios quatuor* qui iactus plerumque vocatur *Canis*, omnium infelicissimus, quando quatuor tali pari situ in dorsum subsilirent. Quia, qui

Canem iecit, quod poſuit, perdidit, hos talos Curc. *vulturios* vocat, *rapaces* — 79. Ingenioſe quidem Tan. Faber pro *Herculem* coniicit *Ferculam*, quaſi ferculorum deam, quam recte poſſet nutricem ſuam adpellare; alii *Herculeam;* alii, poſt *nutricem* puncto poſito, *Hercule*, quam adfirmationem cum *iacto baſilicum* iungunt; alii aliter. Equidem nihil mutandum cenſeo, ſed Curculionem, quum inuocaret *Herculem*, digitum intendiſſe in militem, hoc quidem die *nutritorem* ſuum, quod vero amicae inuocari ſolebant, non amici, pro *nutritorem* dixiſſe *nutricem*, et, quo magis videretur abſonum, *Herculem* dici nutri*cem*, eo magis ſcurram ſperaſſe, fore, quod vellet vt cachinno benignus hoſpes ſuus concuteretur. ſed vide Trinum. 2. 4. 111. — 80. *iacto baſilicum* iactum, *Venerem*, qui iactus talos omnes diuerſa oſtendebat figura, quem, quod feliciſſimus putabatur omnium, *baſilicum* ſeu regium vocat — 81. *caput deponit* ebrius obdormit, natantia lumina ſoluuntur (Virg. Aen. 5. 856.) — 83. *quo ſaturi ſolent* ſecedere me, alui exonerandae cauſa — 84. *protinam ſe dare* propere abire. Caſ. 5. 3. 16. *hoc dabo protinam, et fugiam.* Bacch. 3. 1. 7. *me continuo contuli protinam in pedes* — 87. *obtrudamus* deuoremus. Stich. 4. 2. 13. obſtruſi — 88. *ſtabilimenta* Hor. 2. Sat. 3. v. 153. 4. *deficient* inopem *venae te, ni* cibus atque *ingens adcedat ſtomacho fultura* ruenti — 90. *hic* Palinurus.

IN ACTVM III.

A verſu 1 ad 13 Lyco, ſolus in ſcena, ſecum loquitur — 1. *beatus* diues *videor* aliis — *ſubduxi ratiunculam* h. l. contuli inter ſe ſummam aeris mei, et, quod contraxi, alieni. Omnino eſt *computare* Capt. 1. 2. 89. — 5. *quum belle recogito* quid faciendum mihi ſit mecum reputo. *velle* pro *belle* vitioſe ab aliquo ſcriptum videtur, nec τὸ *velle* ſc. meum, pro: quid velim, poſitum a Plauto arbitror — 6. *me inſtabunt* alii legunt *mi* pro *mihi* — *ad Praetorem ſubferam* patiar me trahi, in ius vocari? deliberantis verba ſunt, quare ſignum interrogandi poſui — 8. *poſcat* argentum — 9. *poſcat clarius* clamore magno et multum flagitet — *pugnis rem ſoluant* vt pro argento reddendo pugnos ingerant — 10. 11. Chariſius vult *mature* ſignificare quum *tarde* tum *cito*, et explicat locum: qui *tarde* quaeſiuit pecuniam, nec *cito* pepercit, *cito* eſuriet. Alii: qui *mature* quo primo tempore potuit quaeſ.

pec., nisi *mature* mox eam parsit, *mature* mox esuriet. Forsan: qui, licet *mature* tempore constituto, pecuniam poscat sibi debitam, nisi pecuniam *mature* aliunde *comparsit* aliam, *mature* mox esuriet: spes pecuniae debitae, statuto tempore adcipiendae, ita eum fallet, vt, nisi aliunde paratam habeat, inopia mox prematur — 12. 13. *puerum vsurarium* explicant *catamitum*, (Men. 1. 2. 35. Ganymedem, exoletum) quod eodem sensu *vsurarium* dici putant, quo in Amph. *vsurariam vxorem.* Nihil aliud vero h. l. quam queritur, sibi ne ad necessarias quidem res pecuniam subpetere. *Cupio aliquem emere puerum* seruum, qui in negotiis mihi adsit *qui* vero *vsurarius nunc mihi quaeratur* alienus seruus mercede conducendus est, nam *vsus* (opus) *est pecunia*, parcendum est pecuniae, quae in seruum emendum foret inpendenda — 14. Curculio ex aedibus Phaedromi cum Palinuro prodit, cui a versu 14 ad 21 loquitur, Lycone interea Aesculapium salutante. Sunt quidem, qui v. 14. 15. Phaedromo dici putent a Curculione discedente, sed non discedit ab eo, cui haec dicit, Curculio, quod eidem v. 20 adhuc dicit *sequere me: simulabo quasi non nouerim.* Ipse autem Phaedromus, si cum Curc. prodiisset, quae eius erat stultitia, omnem sine dubio rem disturbasset. — *Nil tu monueris me saturum* quod satur sum satis consilia subpetunt, Act. 2. sc. 3. v. 89. — 18. *reliquias* promiserat Phaed. sc. sup. v. 42. quas quum comesse non potuisset, earum tamen reliquiarum reliquiis, in ventre suo recondendis, cellam se reliquisse iocatur — 19. *operto capite* vid. Amph. 5. 1. 42. — 20. *sequere me* e longinquo, ne sentiat Lyco, nos esse notos inter nos. Cuicumque, qui in scena erat, licet esset mutus, tamen, vt iam dixi, erat agendum, i. e. ita se debebat gerere, vt spectatores oblectaret. Apud veteres quidem hac re consulebatur iis, qui vltima spectarent linea, nec, quae dicerentur, possent intelligere; omnino vero, et apud nos, eum ego histrionem, qui, ore mutus, corpore loqui nescit, haud magni pretii esse arbitror. — 23. Plin. 11. 37. qui altero oculo orbi nascerentur, *Coclites* vocabantur. Cyclopas fabula depingit coclites, et gentem Sarmaticam Arimasporum. Apud Romanos vero erat cognomen, licet non vnoculorum, et Horatius Cocles omnibus notus est. — 24. *hoc* vulnus, quo alter mihi oculus effossus est, *ictum est mihi catapulta* in bello, apud *Sicyonem* nobilem Peloponnesi vrbem, inter Corinthum et Argolidis fines sitam — 26. *aulae*

quaſſa vid. Capt. 1. 1. 21. — 27. *ſuperſtitioſus*, hariolus, qui praeterita et futura ſcit, quae humanitus ſcire non poſſet. Amph. 1. 1. 167. — 29. pro *intus* Gruterus coniicit *incuſſum*, Gronovius *virtutis*, Acidalius *ictus*, Pareus *vlcus*, Salmaſius *inuſium*. Vulgo explicant *in ore meo*. Quid probandum prae ceteris videatur, difficile eſt dictu; facile autem eſt coniecturarum numerum augere. quid? ſi *intus* deprauatum eſſe dicam ex *intuitus*? — 30. *incomitiare* Feſtus dicit ſignificare tale conuicium, pro quo neceſſe ſit in comitium, hoc eſt, in conuentum venire. Vox eſt comice ficta: ne quid iniurioſe in me dicas. Curculio finxit eam forſan ex *comis* negante *in* praefixo: ne dicas, quod *non come* ſit — 31. Lyco autem deriuat a *comitium*, et aeque comica licentia fingit verbum *inforare*, a *forum* — 37. *cuiatis* nominatiuus, minus vſitatus eſt nomin. *cuias*. Sic et Men. 2. 2. 66: vnde es? vnde venis? a quo miſſus? — 40. *dum ſcribo* eius nomen *expleui totas ceras* tabellas ceratas quatuor. Explicant: dum ei per ſyngrapham ob adceptam pecuniam caueo. ſed mercatores, quae in negotiis ſcribunt, paucis complecti ſolent; Lyco perſtringere mihi videtur longitudinem nominis, quaſi plures tabellas expleat — 43. *Summanus* deus aliquis, de quo Ovid. ipſe Faſt. 6. 731: *quisquis is eſt*. Bacch. 4. 8. 54. inter medios alios deos nominatus ſcribitur *Submanus*. Plutonem quidam eſſe putant, qui omnes homines auidiſſime rapere, et quemcumque ſoleat ὑποχείριον ποιεῖν, vt omnes tandem *ſub manu* eius ſint, quare verbum *ſubmanare*, inde fictum, idem ſit, quod rapere — 45. pro *obdormiui* Lambinus et Scaliger volunt *obdormiuit* ſc. herus meus. Nolui vero ita edere, quod *obdormiui* iocoſe dictum puto pro *obdormiuiſſe me ſimilaui* — 51. *disſicit* pro *disſecat* — 56. *profecto* (quidam *perfectum*) ſine mora ac fruſtratione — 61. *hamum vorat* vt piſcis; fraudem, qua capitur, non ſentit. Truc. 1. 1. 21. de amatore dicitur — 62. *tecum oro*, te. vid. Caſ. 2. 5. 16. — 68. *nudius quartus* nunc dies eſt quartus — 69. ſtatuam *dare* ponere, dedicare — *auream* auratam, inauratam. Addit quidem *ſolidam ex auro*, ſed Lyco non miratur, quod iactanter modo additum ſcit — 72 ad 78. veras fictasque regiones nationesque promiſcue nominat, exigua Lyconis ſcientia fretus geographica — 74. *Perediae* ab edendo, *Perbibeſiae* nomen a bibendo edax bibaxque homo fingit — 75. *Centauromachiam* Theſſaliam, Centaurorum patriam, videtur

ſignificare, Epidauro propiorem quidem, quam vt de rebus ibi geſtis multa conari deberet mentiri, ſed certus eſt, Lyconem non Theſſaliam cogitaturum eſſe, ſed remotiſſimam regionem aliquam ſibi ignotam — *Claſſiam Vnomammiam* exercitum Amazonum, quae alteram mammam exuſſiſſe paruulis dicuntur. *Claſſem* ponit pro *exercitum*, et pro Claſſem *Claſſiam*, vt Claſſia et Vnomammia duae videantur eſſe regiones diuerſae — 76. *Conterebromiam* Libyae partem vini feracem, a *Bromius*, quod Bacchi cognomen eſt, pro *uvis* poſiti, et a *contero* pro *calco* uvas — 80. *concluſi* omnes iſti populi — 82. *te eſſe ab illo* miſſum, eius eſſe libertum — *nam ita nugas blatis* herum tuum ſcio magnum eſſe nugatorem, quare non mirum eſt, et te adſueuiſſe nugis proferendis. *blatire nugas* legitur et Amph. 2. 1. 79. et *blatis* confingis, Epid. 3. 1. 13. — 84. *te abſoluam* argentum dabo lenoni, vt is tibi det virginem. ſupra v. 66. — 88. *iuratus ſum* Lambinus putat: me virginem Phaedromo traditurum. Sed 4. 4. 10. leno dicit: quod fui iuratus, feci; et v. 25. ego illam reddidi, qui argentum *a te* adtulit. Iuratus ergo eſt Therapontigono.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

De *Choragio* vid. Capt. Prol. 61. — De *Choro* Hor. Art. poet. v. 193 ſq. Auctoris partes chorus officiumque virile defendat, et v. 202 ſqq. tibia, non, vt nunc orichalco vincta, tubaeque aemula, ſed tenuis ſimplexque, foramine pauco adſpirare, et adeſſe choris erat vtilis, v. 282 ſqq. ſed in vitium libertas excidit, dignam lege regi. Lex eſt adcepta, chorusque turpiter obticuit, ſublato iure nocendi etc. Inter actum igitur et actum vnus olim prodibat, mox ciuium vitia recenſens, mox tibia canens ſimplici; poſteaquam vero cenſor ille iuſſus obticuit, concentus ille muſicus plenior ſuauiorque redditus eſt. — De Chorago vide Perſ. 1. 3. 77 ſqq. *To.* Tuam gnatam ornatam adduce lepide, in peregrinum modum. *SA.* Πόθεν ornamenta? *To.* Abs Chorago ſumito, dare debet; praebenda aediles locarunt. Item Trin. 4. 2. 16. ipſe ornamenta a Chorago haec ſumſit ſuo periculo. — In Curculione loquitur Choragus, qui v. 3. 4. ornamenta praebuit, inter tertium et quartum actum, et a verſu 5 ciuium vitia recenſet, ſed quae dicit, quaſi actus quarti pars, ſcena eius inſcripta ſunt prima.

1. *nugatorem lepidum* qui nugando fallere callet — 2. *Halophanta* vox comice ficta, ad formam *Sycophanta*, quae vox hominem fignificat, qui fucum alicui facit, vt hic Curculio Lyconi et Cappadoci. *Halophantae* autem vocem Canterus, recte opinor, fignificare dicit: indutum habitu nautico feu marino, quandoquidem Curc. e Caria modo per mare Epidaurum adpulerat — 3. ornamenta autem nautica Choragus praebuerat Phaedromi periculo, Phaedromo damnum praeftante — 6 ad 8. commonftrare, *quo in loco* vrbis alicuius non nifi vitiofi et inprobi reperiantur homines, ea quidem libertas in vitium excidiffe putanda eft, et digna, quae lege coerceatur — 9. *Comitium* locus ad forum romanum, curiae proximus, vbi non comitia folum magiftratuum creandorum habebantur, fed iudicia etiam exercebantur. Ibi ad puteal Libonis, quod ara fuiffe videtur ad laeuam curiae, folebat iurari, et Poen. 3. 2. 7. *comitiales homines* dicuntur, qui religionem iuris iurandi parum colebant, qui quotidie in foro operam et fidem exponebant venalem, perhibendisque teftimoniis dàbant operam — 10. *Cloacina* feu *Cluacina* cognomen Veneris, quod alii a *luere* purgare deriuant, alii a *cluere* nominari, in quo ineft celebritatis fenfus. Hoc in loco Plautus ipfe multum verfatus effe dicitur — 11. *diuites, damnofos maritos*, qui, neglectis vxoribus, fcorta venantur, fub *bafilica*, vnde *fubbafilicani* dicti, otiofi — 12. *fcorta exoleta* mares libidini venales, *quique* etc. qui mercede pacta proftituere fe folent — 13. *fymbolarum conlatores* qui quaerunt, quibuscum de fymbolis edant — 15. *propter Canalem.* Feftus: *Canalicolae* forenfes homines pauperes dicti, quod circa canalem fori confifterent — *oftentatores meri* qui, quales fe effe oftentant, non funt, quorum oftentatio inanis eft — 16. *Lacum* intellige *Curtium*, qui licet Plauti aetate exficcatus fuerit, at nomen tamen loco haefit — 19. *fub Veteribus* tabernis — 20. *credas male* vnde fruftra repetas — 21. *fefe venditant* lenones, fcorta, vnde Horat.: *Tufci turba inpia vici* — 22. *in Velabro* vid. Capt. 3. 1. 29. — 25. Gronov. expl. *vel qui ipfi vortant* mutent merces, manufcularii negotiatores, *vel praebeant* merces inftitoribus, quibus exerceant negociationem fub aliis (fubuorfent) quas merces mutent dominorum vice. Turnebus vero explicat: vel qui ipfi fallant, vel qui alios fallendos praebeant. Ductum putat *vertere* a pifcibus, qui, dum affantur, vertuntur.

Lambinus *vertere* positum putat pro *euertere.* Forsan notat Plautus nobiliores quosdam, qui, quum ipsos puderet mercaturae minutae, lucrum tamen per alios inde petebant: non omnes, qui negotiantur, vortunt merces *suas*, nonnullis merces praebentur ab aliis, qui subuorsantur, obculte per eos negotiantur — 24. *Leucad. Oppiae* intelligere Plautus putatur domum libertae Oppiorum, Leucadiae vocatae, in foro habitantis, ad quam damnosi mariti (v. 11) deuertere solebant.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. *tu* Planesium — *non queo* etc. ridicule dicit *pone* a tergo sibi non esse oculos — 2. lenoni Curc. dicit: *aiebat* Therapontigonus — quidquid *haec* Planesium — vestem *suam esse* suo aere emtam — 4. 5. *hanc liberali caussa manu adsereret*, euinceret, ingenuam esse, et iniuria aliqua seruam factam — 7. *et commeminisse* etc. hoc promissum a lenone esse, si Curculio a milite audiuisset, non tacuisset supra, quum Phaedromo, quae cum milite egerat, narraret omnia. Nunc vero, vt primum audiuit, callide adripit, quasi pro milite sollicitus — 8. *memini* me promisisse, *et mancipio tibi dabo* eam, vt tua adcipientis fiat, dominiumque in te transferatur, meo, si quis manu eam adserat, periculo — 9. *lingua* Asin. 2. 2. 26 sq. serui vocatur *patrona*, quae pro illo peieret, h. l. lenonis *vna serua*, qua abiuret sibi credita — 12. *nec vobis*, quando emitis mancipium *auctor vllus est*, an is, a quo emitis, verus rei, quam emitis, dominus sit, id parum curatis; *nec vosmet* auctores *estis illi*, cui venditis, vt metuendum ei non sit, ne alienum vendideritis, quod mox a vero domino repetatur — 13. 19. *meo animo* ex mea sententia — 14. *pedes* pediculi — 19. *luscus* i. q. Act. 3. v. 22. vnoculus, cocles — 20. *vos* trapezitas *eodem* pretio *pono et paro* non meliores lenonibus esse iudico — *parissimi* eiusdem farinae estis — *iibus* pro *iis*, sed Mil. 1. 1. 74. Rud. Prol. 73. Truc. 1. 2. 14. est *ibus* — 23. *rogitationes* leges tribunitias, plebiscita — 24. *rogatas* confirmatas — *rimam* effugium, vt inpune habeatis maleficia — 25. Vt aquam feruentem metuunt, mox, vbi refrixit, omnes facile tangunt, sic vos a legibus cauetis, recens latis, mox vero vim earum eluditis. — 26. pro *au!* cum Meursio lego *haud*, quod in codice aliquo reperit, et post prius *male* atque post *meditate* commata pono, verbaque lenoni

tribuo. Vt Lyco v. 19. de lenonibus dicta adprobanit, ſic Cappadox nunc viciſſim de trapezitis adiecta: *Tu, haud male,* non inmerentibus, ſed *meditate*, adv. re adcurate perpenſa, *male dicax* maledicus *es* trapezitis — 28. *maledictum* inmerenti quidem dictum, *benedictum* eſt i. e. maledictum eſſe deſinit; 27. merenti vero dictum maledictum eſt? 29. nec eget, vt alter, aeque merens, alteri recte dictum eſſe conſentiat, tu vero et leno et trapezita aeque merentes eſtis, *neutrum moror mancipem* — 32. *eduxi* Terent. quoque *educere* plerumque ponit pro *educare* — 33. *malum* ambigue dictum. v. Amph. 2. 2. 91. — 34. Planeſium amat Phaedromum; *plorat* igitur, quod ſe militi venditam eſſe putat — *bene vendidi ego te* Planeſium quaſi conſolaturus videri vult dixiſſe: hero vendita es, qui nihil apud ſe tibi deſieri patietur, quin benigne praebeatur; ipſe vero gaudet, *ſe bene* i. e. magno cum lucro *eam vendidiſſe*, vt a verſu 41. vberius exponit — 35. *fac ſis bonae frugi* ita te geras ſuadeo, vt exſpectationi noui heri ſatis facias — ſequere iſtum *bella belle* inridens. Sic Aſin. 3. 3. 86. *i ſane bella belle* — 39. *decem minas* pro auro et veſte v. 2. 3. 65.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. Pro *iratus ſum* tumidius miles *incedo iratus iracundia* et ne hoc quidem ſatis ei eſt: 2. *eapſe* ea ipſa iracundia, qua *condidici* conſueui vrbes exſcindere vi captas — 3. *propere properas dare* ſine vlla mora reddis — 4. *depoſiui* depoſui — *propera* confeſtim para te *vitam ponere* mortem mea manu pati — 5. 6. perridicule Lyco militis tela retorquet in ipſum: *non mediocri* etc. *eopſe illo quo* etc. — 7. *facias ferocem* ſuperbe reſpondeas. Moſt. 4. 2. 9. *ferocem facis* eſt ſuperbis — *aut ſubplicare cenſeas* neque ita te geras, ac ſi precario argentum abs te petam — 9. *quum credebam* quum tuae fidei committebam pecuniam, *credidi* fore, putaui, praeuidi. — 10. Vix maior poteſt inſolentia cogitari, quam haec Lyconis eſt: ſi diffiſus es fidei meae *cur nunc a me igitur repetis pecuniam?* — 13. *tabulas* vid. 2. 3. 90. et act. 3. v. 59 ſqq. — 14. *ſomnias* dicis — 16. *latronum* militum. Varro 6. 3. deriuat vocem a *latus:* qui circum latera erant regi, atque ad latera habebant ferrum. vid. Mil. 4. 1. 3. *qui latrones, quos conduxi, ad Seleucum ducerent, qui eius regnum tutarentur.* et Poen. 3. 3. 50. Mallem tamen pro *latronum*

lectionem reperiri *patronum*. Namque apud Ter. in Adelph. Dram. Secund. ſc. 5. poſtquam Syrus manu a Micione miſſus eſt, Demea dicit: ſiquidem porro, Micio huic aliquid paululum prae manu dederis, vnde vtatur, reddet tibi cito, et addit: Micionem eo *ſuum patroni officium eſſe facturum*. Hoc igitur beneficium qui libertis negabant, eos noſtro loco Lyco *libertos deſerere* dicit — 20. *quis* vt *queis* pro: quibus — inridet Lyco militem, qui rem publicam et priuatam geſſiſſe volebat videri — 21. *tibi res ſoluta eſt* argentum a te adceptum ſolui, *recte* ſicuti ipſe praeſcripſeras — *bellator* ironice *vale* — 22. *Th. quid valeam? Ly. aegrota* igitur! — 23. *me feciſſe regibus, vt* i. q. me feciſſe, vt reges — 24. *vmbraticus* obponitur regibus: homo ex infima plebis faece. Truc. 2. 7. 49. dicitur *vmbraticola*.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. Hic verſus *cui dii ſunt propitii, ei non ſunt irati* ſimilis quidem videtur Capt. Prol. v. 1. 2. *hi ſtant, non ſedent* ſed non iocari lenonem adparet, ſi, quod res poſtulat, explices: *cui dii* in re aliqua, quam impetrare, ad ſalutem eius maxime intereſt, *ſunt propitii*, ei deos non iratos eſſe palam fit. Leno 2. 1. 2 ſqq. et 2. 3. 10 ſqq. Aeſculapium ſibi iratum eſſe, erat queſtus, quod idem et alios deos facere, coquus ei perſuaſerat, nunc vero, quum Planeſium, decem minis emtam, triginta minis vendidit, et decem praeterea minas pro auro et veſte Lyconi extorſit, nunc, tanto ſe beneficio diuino adfectum putat, vt eos ſibi non poſſe iratos eſſe confidat — 3. priusquam *trapezita exſulatum abierit* aere alieno obpreſſus foro cedat. Aeque iocoſe de iuuene eſt Merc. Prol. 45. res eius *exſulatum* ad meretricem abibat — 4. *comedim* comedam — *iuſſeram ſaluere te* domi tuae fui, te quaeſiui — 6. *hodie apud me numquam dilinges ſalem* ne tenuiter quidem apud me victitabis, nedum vt coena tibi detur aduentitia — 7. *bene vocas!* iron. — Stich. 3. 2. 18. *vocata eſt opera* alio iam ad coenam vocatus ſum. Ita etiam noſtro loco explicant *verum vocata res eſt;* huic autem explicationi non conuenit, quod ſequitur: *vt male ſit tibi.* Verbum *voco* miles retinet, et in mente habere videtur: *res* negotium noſtrum *vocata eſt* in eum locum *vt male ſit tibi* — 8. *meum mercimonium* Planeſium. Et Merc. 3. 1. 2. ſerua emta dicitur *mercimonium* — 9. *ne facias teſtes,*

teſtes facere poſſes, *fuiſſe* eam apud me, non vero, eam adhuc apud me *eſſe* — 12. *vapulare te iubebo* dicebant eodem ſenſu, quo *abi in malam rem.* Serua quum herae, Papiriae, incogitans dixiſſet: *vapula Papiria* in prouerbium hoc abiit — 13. *tu auferere hinc a me* ita mulcari te iubebo, vt abire nequeas, ſed auferendus ſis. Conf. Amph. 1. 1. 201. *ſuperbum te faciam* quod v. 202. explicat *auferere, non abibis, ſi ego fuſtem ſumſero* — 17. *pugnae prueliares obtritae iacent* res a me bello geſtae ita ſpernuntur, vt iſtiusmodi homuncio me non metuat? — 20. *Iam ego* etc. in tam minuta ego te fruſta concidam, quae ipſae poſſint formicae in diuerſa trudere ſeu auehere — 21. *volſella* forcipis genus, quo pilos radicitus exſtirpabant, a *vello* — 22. *amaſſint* amauerint — *axiciam* Turnebus vult eſſe forſicem ad capillos ſecandos, quaſi *exſiciam* ab *exſecare.* Lambinus legit: *excutia* et interpretatur: paruas ſcopas, quibus puluis e veſtibus *excutitur* — *linteum exterſum* rectius forſan Palmerius *exterſui* linteum ad extergendum comparatum — 29. ſenſus: miles egregie deceptus eſt. *Centuriare* eſt, militem cohorti, centuriae, manipulo adſcribere, *manipulus* autem *expunctus* eſt exauctoratus, dimiſſus. Scholiaſtes Perſii *expungam* explicat: tractum a militibus, qui *expuncti* dicuntur, dum foras a militia emittuntur. — 30. *in tritico* etc. iocoſe. *Curculiones* ſunt vermiculi, atro colore, qui in granariis frumenta adrodunt; differunt a *tineis granellis*, quae albae ſunt — 33. *mihi eſſe os oblitum*, alias *ſublitum* me deceptum eſſe. vid. Aul. 4. 6. 2. Capt. 3. 4. 123.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *Antiquom poetam* operae pretium non fecerunt, qui, quis ille poeta fuerit, multis diſputauere — 2. *mulieres duas peiores eſſe, quam vnam* Plerique cum Boxhorn. explicant: omnis mulier mala eſt, duae igitur vna peiores, quippe malum malo additum eſt. Iam id, quod ponunt, falſum eſt iniuriumque; quis enim in vtroque ſexu bonos neget cum malis hominibus reperiri miſtos? quod ſi vero concedamus: omnem mulierem eſſe malam, quid relinqueretur acuminis in ſententia a Plauto laudata? duos v. c. colaphos peiores eſſe, quam vnum, id quidem omnes ſciunt pueri. Sententia disſuadet connubium vnius viri cum mulieribus duabus, licet vtraque bona ſit, vni tamen viro iunctae peiores erunt quauis muliere mala. Apud Ter. igitur Phorm. 4. 6. 27. Chremes filiae ſuae metuens

exclamat: duasne is vxores habet? — 7. *manum abripuit mordicus* momordit manum meam, vt prae dolore annulum mitterem — 8. *Caniculam* Planeſium, cane mordaciorem.

IN ACTVS V. SCENAM II.

2. *Magna res eſt* graui de cauſa eum non amittendum eſſe cenſeo — Phaedr. quaſi puella dixiſſet: magna res *tua* eſt, ludit in ambiguitate vocis *res:* nulla eſt mihi, nullae ſunt opes meae, quas habui (magna ex parte certe, erant enim adhuc plures ſerui, et tantum, vt alere poſſet paraſitum) abſumſi! — Acidalius *celeriter* iungendum putat cum *tene;* alii legunt *teneo* ſc. Curculionem — 4. 5. Planeſium vno tenore dicit: *pater iſtum meus geſtitauit, et mater ei* patri *vtendum dederat.* Quae Curculio bis interloquitur, eius, quam mentiri putat, inridendae cauſa dicit, primum: *at mea matertera,* matris ſoror, geſtitauit, magis adhuc ridiculum eſt, quam ſi dixiſſet *mater mea;* deinde: *pater tuus rurſum tibi* annulum dedit, iure igitur annulum repetis: mater dedit eum patri, pater tibi, ergo tuus eſt. — 6. *nugas garris* profers — *propter eas viuo facilius* nugarum tractatio propria eſt paraſitorum prouincia, quibus victum quaerunt — 7. *quid nunc?* quid exinde poteris probare, ſi matris patrisque tui hunc annulum fuiſſe credamus? — *parentesne* etc. hoc ipſo annulo potero forſan parentes inueſtigare meos, quod tu prohibes, annulum mihi denegando, aut, vnde habeas, tacendo — 10. *tibi* Phaedromo; quum enim narraret rem, Planeſium adhuc erat in poteſtate lenonis — 13. *tribus bolis* talorum iactibus. Rud. 2. 3. 30. — *in chlamydem* vt ponas chlamydem, quam et ipſam felici iactu auferam, vt nuper annulum — 14. *boletis* et *bulbis* dicit per paronomaſiam ſeu agnominationem, quod hae voces habent ſyllabas et literas cum voce *bolus* communes; dicit autem, auerſari ſe bolum, iactum, aeque, ac *boletum* ſpeciem fungi, et *bulbum* de quo Celſus 2. 18. *omnes bulbi, in quibus cepam quoque et allium numero* — 15. *tricas* nugas — 21. *quadruplicem* Lamb. actione furti manifeſti, qua perſequimur quadrupli poenam — 23. *in ius* metonymice: in locum iudiciorum, ad praetorem — *licet te anteſtari?* τὸ *te* in nonnullis codd. deeſt. — Apud veteres qui aduerſarium in ius pertrahere volebat, aliquem de praeſentibus *anteſtabatur* antea, i. e. teſtem faciebat 4. 4. 9. eius adtingens auriculam, et interrogans: *licet ne anteſtari?* Illo autem

respondente *licet*, tum iniecta manu aduersarium in ius rapiebat. Solos autem liberos antestari fas erat, serui non poterant testes capi. cf. Pers. 4. 9. 10. — miles ipse: *non licet;* quia neminem liberum adesse putabat — 24. *intestatus viuito?* contra quem testes capere non liceat? *intestatum* quidam explicant: rei Venereae ineptum — 25. *at ego* liber sum, *quem licet te* antestari — 26. *hem tibi* verberantis est — 27. *o ciues! ciues!* Curculio quiritat, ob vim sibi a milite factam — *quid clamas* qui annulum mihi subripuisti, et nunc testem te obsers contra me, num iniuria te adfectum putas? *istum tactio* vid. Aul. 3. 2. 9. — 28. verba: *ego illum tibi dedam?* militi tribuo: egone patiar, vt tu huncce testem contra me capias? cui Phaedr. *tace* aliam nunc rem ex te quaeram — 31. *quem hic te elusit* talis tecum ludendo lucratus est — *per tua genua* prouoluta ad genua tua; quare miles v. 36. *surge!* — 33. *quaeratis chlamydem et machaeram* se praedam eum ab hostibus fecisse gloriatur — 34. *fastidit* spernit Phaedromum rogantem, et Planesium flexis genibus obsecrantem, *gloriosus* vt magnificum se faciat — pulcra vero puella, subplex et lacrumans, mitiorem facit militem *mitte istum* Phaedromum, ab eo a me redi, *ego* cet. — 35. *nihil est, quidquid ille dicit:* quid aliud putatis militem dicturum, quam praedam esse hunc annulum ex hoste a se caeso? — 37. repetit puella, laetissima exspectatione plena: *Periphanes?* hoc enim et sui patris nomen esse scit — 40. *Pietatem* inuocat, vt deam: *serua* me, a me semper maxime *seruata*, culta — 45. *me* quadrimam fere aut sexennem. Si enim rapta esset minor, minus, quae sciebat, scire potuisset, si maior, prius sine dubio parentes inuestigasset — *Dionysia* Bacchi sacra — 47. *ventus turbo*, qui repentinis flatibus omnia turbat Trin. 4. 1. 16. turbines venti. — *spectacula ruunt* aulaea et cetera instrumenta scenica — 51. vulgo: *meministine hanc* quam lectionem qui defendunt, non inepte quidem dicunt, admirantis esse verba, non interrogantis. Sed non mirum est, quod commune videmus omnibus esse paruulis, vt, quae res vehementius sensus eorum feriant, earum per omnem vitam imaginem animo inpressam retineant viuidissimam. Planesium, quae patris, matris, nutricis nomen adhuc sciebat, quid? quod annulum patris adnouerat, quid mirum erat, rei non esse oblitam, quae tanto inpetu perciuerat eam, fortunamque eius inmane quantum inmutauerat? Recte, opinor, emendauit Gulielmus *memini isthanc turbam fieri*,

quae recordatio magni erat momenti, ad eum de veracitate Planesii conuincendum — 60. *coena sororia* ob repertam agnitamque sororem — 65. *verum hercle dico* vulgo militi tribuunt, rectius vero quidam Curculioni, qui ridicule adseuerat, serio se dotem constituere dictam — 67. *repromisit* stipulanti mihi — 76. *thesaurum meum* miles lenonem dicit, a quo triginta minas suas erat repetiturus. Sic Bacch. 4. 3. 25. *tuam copiam* eccum, *Chrysalum* video. — Eccum regit et lenonem et thesaurum — *incedit* tardo gradu mouet se, vt solent meditabundi. Palmerius pro *incedit* vult *incudem*, quem verberibus habebo vt incudem, donec numos procudam. Boxhorn. vero: eccum lenonem, *incidi in* thesaurum meum.

IN ACTVS V. SCENAM III.

1. ad 8. Obscurus sane locus, at interpretum facibus obscurior adhuc redditus, vt, quid super eo dicam, vix reperiam. Hoc quidem certum videtur, lenonem, quod tribus prioribus dixit versibus, quinque sequentibus exemplo suo ire comprobatum. Exemplum vero hoc est: decem minas, quas Therapontigonus Lyconi tradiderat, pro auro et veste Planesii lenoni soluendas, hic, haud quidem sine summa difficultate, at extorsit tamen ab argentario. His praemissis vt textus sit adcommodatior, v. 2. pro vulgari *et bene, et male*, cum Lambino ponendum putaui *nec bene, nec male*, et v. 3. pro *Non male* recepi *Nam male* quod Pareus ex vett. edd. reuocauit.

1. *qui aiunt* vniuerse — *nugas praedicant* non satis adcurate loquuntur — 2. nam *nec bene* iis credi dico, quia aegre saepe numero, quae credideris, recuperabis — 3. si vero *male creditur* iis, *qui*, quod creditum est, *numquam reddunt sed omne* debitum *prorsus perit* — 2. hoc quidem sensu *nec male* iis creditur, extorqueri tamen interdum debitum potest, *id adeo hodie ego expertus sum* — 4. *velut* exempli causa *decem minas* pro auro et vestibus Planesii, *dum* Lyco *soluit omnis mensas* omnium aliorum argentariorum *transiit* ad decem istas minas conrogandas — 5. *postquam nihil fit* quum non daretur ei pecunia mutua — *clamore* quo citius pudore coactus me absolueret *hominem posco* argentum mihi soluendum — *apud Praetorem* explicat Lambin. per cessionem bonorum. Metuit forsan leno longinquitatem iudiciorum, inpensas faciendas, incertumque litis exitum — 7. pro *compulerunt* Salmasius mauult *contulerunt*, et de erano, seu stipe conlatitia multa

docte disſerit, ſed v. 5. *nihil fiebat*, et ſoluit tandem *domo*, quod Gruterus recte, opinor, explicat *de arca*, de pecunia domi ſuae repoſita, quod vt faceret *compulerunt* eum amici, qui fidem eius prorſus concidere nolebant — 8. *domum properare* ad pecuniam adceptam in tuto conlocandam — 10. *tibi* Therap. — 11. *tecum* Phaedr. — *aut* plura dicturum Therap. interpellat — *pilum catapultarium* quod catapulta eiicitur — 12. *catapulta* ipſa pro pilo vt Act. 3. v. 28. — 13. 14. homines *delicati catellos*, vt melitaeos, ſecum patiebantur cubare, ſed ferreum quoque vinculum quoddam vocabatur *catellus* — 14. *robuſto carcere* in arcas ex robore factas includebantur ſerui, poenae cauſa — 17. pro *inteſtatum* Nannius mauult *inanteſtatum* quod in cod. quodam legitur *inatteſtatum* — *abripi* ad poenam trahi — 19. quaſi *condemnatum* at codd. quidam et edd. vet. rectius forſan legunt *indemnatum* adhuc a praetore — 21. *Aeſculapio huic* cuius fanum hic prope vides — *ei gratiam habe quom pudica es* quod rectam corporis valetudinem lenoni non reſtituit v. . . 2. 10 ſqq. — 22. *quoquo poſſet mitteret* non eſt: vendidiſſet te, nam vendiderat; nec eſſe poteſt: mitteret aliis quaeſtuariam, id enim corpus lenonis adfectum non inpediebat; ſed, *ſi valuiſſet*, iam pridem ipſe pudicitiam tuam inminuiſſet, curam tui pudice habendae quouis gentium mitteret — 27. *qui* qua ratione, ſed Phaedr. inridens reſpondet *lingua* — 33. *quid? negas?* et 34. *me ipſo praeſente, et Lycone trapezita* et v. 35. *non taceo* cum Pareo tribuo Curculioni, adfirmanti, quod 4. 2. 4 ſq. audiuerat — 33. *CA. Non taces?* contemtim rogat: talem vero homuncionem, qualis tu es, teſtem reiicio — 35. poſt *non* ſignum pono interrogandi. Verba: *non? ego te flocci facio! ne me territes* Leno dicit Curculioni. — Verſus, qui vulgo ſunt 40. 41. 42. 43. Acidalius alio ponendos ſuadet ordine, qui mihi videtur veriſſimus, idemque *tu me ſequere* recte tribuit Cappadoci — 42. *in neruo* compedibus, ſeu carcere ipſo *iacebis*. — 45. *ad praetorem* vt iure iurando adfirmaret, ſe nihil militi debere — 46. *ne tu me neſcias* minantis eſt: ne opinere, nullas mihi vires eſſe tui perdendi. Vult forſan, militem aut potentes metuere homines, qui interdum lenonum vtuntur opera, aut magicas artes, et quae eiusmodi ſunt — 47. ridens vero miles: *itane vero?* et, pugnos ſuos minaciter ponderans, vitae ſuae metuentem ad ſoluendum argentum adigit.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
CASINAM.

IN PROLOGVM.

De auctore Prologi vide Argumentum — *Fides* dea, maximi facere dicitur, qui ipſam maximi faciant, vt Curc. 5. 2. 4. Pietas dea ſeruare iubetur eam, a qua ipſa ſit ſeruata — 5. 6. Pindarus quidem aliter videtur iudicare *αἴνει παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων* nec vero omnis fabula vetus abhorrens et incondita eſt, nec omnis noua excellens — 8. *ante* ſc. nouas fabulas, i. e. magis quam nouas — 10. *quam noui numi* aſſes bello punico primo ſex partibus procudebantur leuiores, quam antea, et bello punico ſecundo, quo tempore Plautus ſcripſit, iterum dimidio leuiores, quam primo — 13. *antiquam*, iam ante aliquot annos primum editam — 14. *in ſenioribus* centuriis, qui nunc eſtis. Inde enim a Seruio Tullio centurias fuiſſe conſtat alias *ſeniorum*, alias *iuniorum* — 17. *vicit omnes fabulas* prae ceteris placuit — 18. *flos poetarum fuit* plures Roma habuit poetas nobiliſſimos — 19. *abierunt in communem locum*, Orcum, mortui ſunt. Artemid. L. 1. c. 83. *κοινὸς ὁ τόπος καλεῖται ὁ τοὺς νεκροὺς δεχόμενος.* Hor. 2. carm. 3. v. 15. *omnes eodem cogimur.* — 20. *abſentes* mortui *praeſentibus* viuis *proſunt* ſcriptis ſuis — 22. *noſtrum Gregem* hiſtriones hanc fabulam acturos — 23. *curam atque* ob *aes alienum* — 24. *flagitatorem ſuum* creditorem inportunum. Moſt. 3. 2. 81. *flagitator adſtat vsque ad oſtium* — 25. *Ludi ſunt* ſpectaculorum publicorum tempus eſt, quo *ludus datus eſt argentariis* feriandum eſt argentariis a negotiis ſuis — 26. Alcyone, certior facta, Ceyca coniugem naufragio periiſſe, in fluctus ſe praecipitatura, mutatur in auem, quae Alcyone ſeu Alcedo vocatur, cui quum Ceyx eſſet redditus, et ipſe eiusdem ſpeciei auis factus, Ovid. Metam. 11. v. 744 ſq. *fiunt parentes, perque dies placidos hiberno tempore ſeptem incubat Alcyone pendentibus aequore nidis. Tum via tuta maris, ventos cuſtodit et arcet Aeolus egreſſu* etc. Illi dies vocabantur *Alcyonei* de quibus Poen. 1. 2. 142 ſq. *periſti niſi illam mihi tam tranquillam facis, quam mare*

eſt olim, quum ibi alcedo pullos educit ſuos. Noſtro loco hi dies vocantur *Alcedonia* ſc. tempora, forumque per ludos tam tranquillum eſſe dicitur (negotiis vacuum), quam iſto tempore mare. — 27. *ratione vtuntur* hoc per otium rationes ſuas ſubducunt, computant, quibus ipſi debeant, et qui ipſis. Seu: hac ratione vtuntur, vt, quod ludis non licet iis poſcere alios, *ſecundum ludos* ludis peractis credant, nec ſibi reddendum eſſe aliis, quae poſcantur — 29. *vaciuae aures* quibus flagitator non eſt moleſtus — 31. 32. *κληρούμενοι* ſortientes — 34. *latranti nomine* vid. Argumentum — 37. *cubare* interdum dicitur pro *aegrotare*, vt graecum *κεῖσθαι*, non vero omnis in lecto cubans aegrotus eſt — 49. *efflictim* vehementer. Merc. 2. 3. 107. efflictim perit eius amore — 53. *eii* anatique pro *ei* — 54. *excubias foris* quacum cubitans ab vxore non deprehendatur — 55. *armigerum* ſeruum Chalinum vid. 2. 3. 39. — 57. *intra praeſepes ſuas* domi ſuae, in poteſtate ſua. Rud. 4. 3. 39. *intra praeſepes meas* domum meam — 63. *ſciens eius* amoris filii — 64 ad 66. iocoſe excuſat, quod filius hac in fabula non prodit in ſcenam — 68. ſeruorum e iure romano ciuili non erant iuſtae nuptiae, nec, vt Varro dicit, mulieres eorum *vxores* vocabantur, ſed *coniunctae* — 72. *in noſtra terra* in Italia, inter Apulos — 73. 74. quod de nuptiis ſeruilibus hos apud populos curatis dicit, comice confictum eſſe putandum eſt — 75. 76. qui vult, deponat pignus, quod et ego faciam, ea lege vt pro pignere victi ematur vrna mulſi — poſt verſum 77 exſpectans quaſi, vt quis pignus deponat, paullisper tacet, itemque v. 78. poſt *nunc* — 83. *in hac quidem Comoedia* quamdiu fabulae haec agetur — 84. *mox* etc. Statius de puellis in ſcenam Romae productis: huc intrant *faciles emi puellae.* Proſtibula enim, per ludos in ſcenam producta, perditorum deinde hominum exponebantur libidini — 86. *ibit nuptum* ad explendam cuiuscumque amatoris voluptatem *non manebit auſpices* auſpices pronubi *παράνυμφοι* in nuptiis probarum, vt, quod conuentum erat, rite fieret, curabant.

IN ACTVM I.

1. Intellige: quam odioſum eſt mihi *non mihi licere* — *rem* amorem — 3. *ſequi* conſectari, *παρατηρεῖσθαι* — 7. *ſutelae* vt Capt. 3. 5. 34. doloſae actiones. Amph. 1. 1. 211. *conſuti* doli — 10. pro *reptas* Lambinus mauult *reſtas* et pro *hic* ponit *non*, in neutro quidem omni codicum

auctoritate destitutus. Vulgarem autem lectionem magis Plautinam, et post *villice* interrogandi, post *pretii* autem exclamandi signum ponendum esse puto: *Villice* tu, cuius curae villa est mandata, *quid in vrbe reptas?* quo verbo illud *restas* (diutius, quam opus est, moraris) continetur non modo, sed senectutis simul exprobratio inest. *hic* in vrbe *magni pretii* villicus es! ironice: quam parum tibi villa curae sit, turpiter prodis — 15. *dierectus* vid. Capt. 3. 4. 103. — 18. *quod* id, cuius caussa *veni in vrbem* et quidem *huc* has in aedes — nonnulli codd. habent *nisi inpetrauero* quam aposiopesin esse dicunt nescio quam, verius dicerent, ei, quod Olympionem cogitasse oportet, repugnare. Malunt igitur quidam *si inpetrauero*, quod *si* interdum ponitur pro simul atque: verissime autem Gruterus restituit *vbi.* Inuenit enim in Cod. Pal. pr. vocem duabus expressam literis, inequitante scilicet *i* characteri *n*, in quem *u*, vt saepe, degenerasse putat. *u* vero et *i*, ita conlocatis, exprimere scribae solebant *vbi* — 24. pro *potior*, quod in codd. est, vulgata lectio post Ald. est *potitor*, sed *tu eius potior* est: tu eius compos *fias* — 25. *te in laqueum induas* suspendio licet moriare — 30. *lucebis facem* δαδουχήσεις. Sic Curc. 1. 1. 9. *luces cereum.* Seruus, cuius id muneris erat, δαδοῦχος — 31. *inprobus* vilis, abiectus. Muretus suspicatur: ominosum fuisse habitum, creditumque, qui nouae nuptae facem luxissent, eos postea nihili fore. Id si ex aliis Veterum locis suspicatus est clarioribus, et hoc loco adfirmari potest, quare versus 30 et 31, commate modo post *facem* posito, disiunxi, et comma inter *postilla* et *vt* deleui, vt sensus esset: *vt postero tempore.* Sed 4. 2. 17. Olympio ipse sibi δαδοῦχος fuisse videtur — 32. *post id locorum* deinde — 33. pro *semita* Meursius scribit vna *femina* ἀρχαικῶς pro *hemina*, vas ad hauriendum perquam exiguum, dimidius fere sextarius, quorum 48 demum amphoram complent. Aquarii officium quam molestum seruis visum sit, ex Amph. 2. 2. 41 sq. patet, Olympio autem Chalino id insuper quam molestissimum minatur redditurum — 37. *postilena* lorum incuruum sub caudis iumentorum — 38. *aceruum* Turnebus explicat: nisi, vt mures de aceruo ederis. Salmasius legi vult: nisi *acer boum* ederis, paleam nempe, vt boues. Veteres autem pro *acus* dixisse *acer*, e genitiuo *aceris* patere putat. Alii *acus eruum* pro *erui*, alii *aceratum* acere mistum. Quod vero homines non magis vt boues acere, quam vt lumbrici terra

vefci poffunt viuique feruari, Olympionem adparet hyperbolice de cibo loqui, qui effe poffit vilifſimus — 39. *quod poftules* intelligi volunt: non eft, quod poft. Senfus: fi cibum poftules meliorem, magis efculentum — 40. *numquam edepol!* fruftra poftulabis. *edepol* enim a *ieiunium* disiungendum eft, quod cum emphali iteratur — 40. 41. *ieiunium, ieiunium eft* fi, quem cibum dedero, fpreueris, ieiunus per me maneas — *aeque* perpetuum *atque* donec — *reddibo* pro *reddam* — 43. *condigne* eodem modo Aul. 3. 4. 6. condigne perdidit me. Capt. 1. 2. 22. condigne moratus eft. Bacch. 3. 2. 8. condigne fecit technam. Men. 5. 5. 8. condigne fecit. Poen. 2. 17. condigne aiebat. Hoc vero Cafinae loco iunctum eft cum ablatiuo *te*, quare explico: itidem, vt te dignum eft — 44. *in feneftram* anguftum aliquem carcerem — *mea mellilla* qui mihi melle dulcior es — 49. *meus feftus dies* o fuauiffime rerum. Sic apud Ter. Eun. 3. 5. 12. Chaerea Antiphonem blande putatur adloqui: *o feftus dies hominis! amice falue!* fed poft *hominis* ponendum ibi puto fignum exclamandi, et Chaeream, priusquam adloquitur Antiphonem: *amice* erumpere gaudium fuum: *o feftus dies hominis!* vt in Andria Pamphilus exclamat: *o fauftum et felicem hunc diem!*

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *obfignate* ancillis dicit, annulum tradens, quem ftatim ad fe referri iubet — 5. *St!* fequente *tace*, abeffe quidem poffet, nec vero quae inuenitur lectio *Sta*, praeferenda videtur, quid effet enim *Sta atque abi!* coniectura autem *ifta tace* haud quidem inconueniens effet, quoad fenfum, literam vero *i* excidiffe volunt, quod vltima praecedentis verbi litera *i* eft. Eadem Cleoftrata vero et fc. fq. v. 36. dicit *St! tace.* — 12. ad *Acheruntis pabulum* citari folet Hor. 2. od. 3. v. 24. *victima Orci*, minus apte opinor. Horatius enim vitam omnium neceffitati miferatur deberi, Cleoftrata autem maritum iudicat dignum, qui in Orcum detrudatur — 13. *flagitii perfequentem* vlcifcar, angam maritum, qui perfequitur flagitia. *Perfequens* autem adiectiue pofitum eft cum genitiuo, vt amans flagitii. Acidalius vero diuinat *flagitii praefepe*, quod antecellit *pabulum* et fequitur *ftabulum* — 15. *ipfa*, ea vicina, ad quam volui transire — 16. *non per tempus* non obportune.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *comites* ancillae — 2. *ecquis* etc. negligentiores visas increpat — *hic ero* monstrat Cleostratae domum — 4. *calvitur* decipit *manus*, vt desidant, obdormisco — 11. *idem mihi est diuidiae* molestiae, dolori. Sic et Bacch. 4. 6. 1. res est magnae diuidiae mihi. Merc. 3. 4. 34. tibi istuc dividiae est. Stich. 1. 1. 19. hae res mihi diuidiae et senio sunt. Stich. 3. 1. 40. in diuidiam veniam. Cod. vero et edd. ante Lambinum habent *diuiduae* mens mea doloris tui socia est — 16. *ius* hoc, quale sit, ipsa v. 22 sqq. explicat — 20. 21. *nam viri* etc. saepe viri per contumaciam mulierum ius suum non obtinent — 25. *nos sumus* solae non modo, sed altera quoque, quae alterius fidei mandat, fido certa est recondi pectore — 26. mulierem probam nihil peculii habere decet, quod, quale et vnde sit, maritus nesciat — 27. *quae* mulier *habet* peculium clam viro *partum, ei haud commodi* minus recte partum *est* — 28. seu virum defraudauit, seu stupro adquisiuit — 33. *deliquum est* deest, quando tibi quidem non denegetur, quod herae debetur — 35. *vitare* cum datiuo, vt Curc. 2. 3. 19. h. l. *huic verbo vitato abs tuo marito* vitato altercationem cum viro, si quam amare eum sentias v. 31. 32. — 38. 39. ad *amabo* vsque loquitur Cleostrata, et ab *inpetras* ad *vale* Murrhina — 40. *igitur* pro *tum* apud Plautum saepe obcurrit. Amph. 1. 1. 55. sese *igitur* expugnassere Mil. 3. 1. 177. quando habeo, *igitur* rationem dabo. Additur et *tum*. Most. 1. 2. 51. *igitur tum* cernitur. Saepe additur *demum* Amph. 1. 3. 16. *igitur demum* faciam. Most. 2. 1. 33. miserum est, *igitur demum* fodere puteum, vbi sitias. Rud. 4. 2. 25. vbi liber ero, *igitur demum* instruam agrum. Additur insuper *tunc* Merc. 3. 2. 9. *demum igitur* quum senex sis, *tunc* in otium te conloces. Iungitur etiam *deinde* Stich. 1. 2. 29. id agam *igitur deinde*, vt animus meus erit.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *amor anteuenit* praestat, cum datiuo, vt Trin. 4. 2. 65. *temperi* tempestiue *huic hodie anteueni*, sic hic *nitidis* hominibus elegantibus *omnibus rebus et nitoribus* quibuscumque ornamentis et vnguentis niteant, i. e. qui amat, elegantiae studiosior est, quam qui ornatur sibi — 2. *potis* est — *quod plus salis habeat* quod ingeniosiorem aliquem reddat, ad excogitanda ea, quibus placeat, *plus*

leporis venuſtatis — 3 ſq. *cocos* etc. amicae quidem non inuenuſte diceret, praeſentiam eius epulis vel adparatiſſimis condimentum demum eſſe dulciſſimum, at amanti tamen ignoſcendum eſt, ſi, quae fieri nequeant, cum aliqua certe amoris ſui teſtificatione nugetur — 9. *magis initio* magis quam vmquam antea. Sed Gulielm. legi vult *magis niteo* — *antideo* anteeo — 10. *myropolas* vnguentarios *ſollicito* quaerendo vnguenta, quae prae ceteris emam. Ter. Heaut. 3. 1. 52. omnes habui *ſollicitos* variis miniſteriis distractos, obcupatos — 12. incautius loquutus vxorem tandem videt adſtare, et, quam modo doluerat *viuere*, et adhuc *malam rem* vocat, blande tamen v. 13. adpellat — 17. *non potes inpetrare* vt te non amem — quod mulier dixerat *enecas*, ambigue reſpondet *vera dicas velim*, quod vult ab ea intelligi *ne tuum mei amorem diſſimiles*, ipſe vero putat: *vellem me enecare te* quem ſenſum mulier capiens dicit *credo ego iſtuc tibi* exoptatam tibi eſſe mortem meam — 22. *culex* feminine *cana*, ignominioſe dictum. Culicem nemo neſcit eſſe moleſtiſſimum, canities vero ſenectutem amatori exprobrat. Turpe ſenilis amor! — 25. *commentatus eſt* Lambinus mutatum cupit *commentus eſt* mendacium. Ita certe illud, ironice dictum, eſt explicandum — 26. *omnia, quae tu vis* adſentientis eſſe putatur, et eſſe poteſt, hoc vero loco verba mihi potius eſſe videntur: litigii taedio non refellentis — id ipſum vero, quod, quae criminata erat, aegre ferebat ſperni, magis adhuc incendit eam: *vbi in luſtra iacuiſti?* pro *in luſtris*. Exempla, non quidem imitanda, at rara tamen non ſunt, vbi *in*, vt hic, pro ablatiuo cum adcuſatiuo, et viciſſim pro adcuſatiuo cum ablatiuo ponitur. Cicero ipſe habet: eſſe *in* poteſt*atem*, et Varro: ciues redigere ex vrbe *in agris* — 28. *ignauiorem* in rebus domeſticis familiaribusque tuendis — 29. vnde *is* i. e. veniſti iam — tu, homo *nihili* — *vbi luſtratus es* quo iam e luſtro prorepſiſti — 30. pallium *rugat* rugis prodit, quam indecore te geſſeris — *infelicitent* Gruterus mavult *infelicent*. Aliis certe locis Merc. 2. 3. 99. eſt: iſtunc dii *infelicent* et Poen. 2. v. 1. di illum *infelicent* omnes — 32. Grutero adridet: iam ſatis vxor *es* pro vulgari *eſt*. Apud Ter. quidem Heaut. 5. 3. 4. Chremes nomen ſexus facit nomen ignominiae *pergin mulier eſſe?* hoc vero Caſinae loco ſi Plautus id voluiſſet, dicendum erat: iam ſatis vxor *fuiſti*. Quid velit Stalin. ſequentia ſat clare dicunt —

tinnis Poen. Prol. v. 33. matronae *canera voce* ſua *tinnire* temperent — 33. ne exhaurias hoc vno die omnem tuam maledicendi copiam, vt cras tibi, quae in me maledicta figas, ſuperſint! — Poſt *litiges* virum puto indignantem ſe repente auertiſſe, quum vero vxor non amplius putaret inſtigandum taceretque, tempus ſeni videtur eſſe, periculum faciendi, poſſitne iam inpetrare ab ea, quod cupiebat — 34. commata poſt *animum* et poſt *vt* ponenda, poſt *potius* vero delendum eſt. Iungenda enim *potius vt id facias*, quare non erat, cur Pareus poſt *facias* ſuum *potius* intruderet — 39. *armiger*, quem v. 44. *ſcutigerulum* vocat, Horatio *ſtipator, ſatelles* eſt, Graecis σωματοφύλαξ, δορυφόρος, ὁπλοφόρος. Dicebantur et *Statores* a ſtando, *adparitores* ab adparendo. — 44. *ſcutigerulum* vocat per contemtum, qui Trin. 3. 2. 95. vocatur *cacula militaris* (a κακὸς inbellis), δοῦλος στρατιώτου, calo, lixa — 49. *friguttire* eſt fringillarum aliorumque auium minorum, deinde h. l. vultu, geſtu prodere, quod voce non poſſis audeasve proferre — 53. *inpetraſſere* me inpetraturum eſſe.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. *Qui* vtinam, cohaeret cum iis, quae Stal. ſcenae prioris v. vlt. abeunte vxore dixerat, et additurus quaedam de eo eſt, conſpecto vero Chalino prodeunte reticet ea, et inprecatur: vtinam *illum dii omnes deaeque perdant!* — 3. *porrectiore* hilariori *fronte.* Sic Ter. Adelph. 5. 7. 53. da te hodie mihi, *exporge frontem.* Horat. 1. ep. 18. v. 94. deme ſupercilio nubem — 4. quod vult dicere: ſtultus eſſem, ſi tibi eſſem triſtis, cuius in poteſtate ſum! id ſententiae veſtitum induit. Ita enim, qui, quod ſe eſſe aut feciſſe non facile negare poſſunt, cauſam, cur id eſſe aut feciſſe non debeat proferendo, negatum ire ſolent — 5. *intelligo* Chal. ironice dicit, pro: id quidem adhuc non intellexi — 7. *niſi tu factis adiuuas* ſi te cupis manu emitti, faciendum tibi eſt, quod ego cupio — 11. *coelibem* non omnino, ſed tantum Caſina villico permiſſa, *liberum* ea lege, vt manu te mittam — 14. Dicturus, ipſius libertatis munus ſordere ſibi prae Caſinae nuptiis, facit, quod ſolent; qui nimio nolunt pretio emere, reprehendit, quod emere nequit: *liber meo periculo viuam* ipſi mihi victus erit quaerendus, *nunc* ſeruus tuus *viuo tuo* periculo, a te quidem alendus ſum.

Liber viuo pereoue mihi, *ſeruus* tibi — 17. *ſitella* vas, in quod, aqua repletum, ſortes coniiciebantur ligneae, inſcriptae ſortientium nominibus, notisue aliis. Cuius ſors exibat prior, is quidem vicerat — 18. *tragula* teli genus. *decidero*, a me alio verſus flectam; machinabor aliquid, quo tela vxoris retundam, aut a me auertam. Epid. 5. 2. 25. tragulam in te iniicere adornat. Pſeud. 1. 4. 14. volui iniicere tragulam in ſenem: dolo eum adgrediar — 27. *ſpecula* incerta quidem, at aliqua tamen ſpes — 28. *decolaſſet* decolauerit. vid. Capt. 3. 1. 37. — *gladium faciam culcitam* explicat verſus ſequens, *in gladium incumbam.*

IN ACTVS II. SCENAM V.

1 ad 3. Olympio Cleoſtratae, quae intus manet, exiens clamat: ne atrociſſimos quidem cruciatus minitando adiges me, vt Caſinam Chalino concedam — 2. *pro pane rubido* ſicut panis coquitur, donec fiat *rubidus* — 3. *iſtam operam* pro *id, quod* poſtulas; niſi malis cum quibusdam *quod* poſitum eſſe pro *quam* — Eadem Cleoſtrata Olympioni inclamaſſe videtur, quae Stalino ſc. 4. v. 11 ſqq. Chalino. Herum vero, adparet, Olympioni iam libertatem promiſiſſe — 8. *libella* aſſe. Capt. 5. 1. 27. — 12. *cum cane* muliere litigioſa. vid. Argumentum — 16. ſi is *mecum oraret* pro *me*. Sic Aſin. 3. 3. 72. hanc iube *orare mecum.* Curc. 3. v. 62. *tecum oro.* Bacch. 3. 3. 90. hoc *tecum oro.* ib. 3. 6. 25. *tecum orarem.* Ter. Hec. 4. 4. 64. *oraui tecum* — 17. *in fermento tota eſt* ἐν τῇ ζύμῃ κεῖσθαι dicebantur, qui iracundia turgebant. Merc. 5. 3. 3. vxor tota in fermento iacet — *turget mihi* vehementer irata mihi eſt. Moſt. 3. 2. 10. tota *turget mihi* vxor — 19. *ſi quidem tu frugi bonae es* Budaeo videtur iocus obſcoenus: vxor tua media dirupta erit, ſi tu virilis maritus es — 20. *odioſa eſt* amatio tua facit, vt in multorum ego odia incurram — 24. *caue floccifeceris* me Ioue tibi propitio, *minutos deos* vxorem filiamque, *ne flocci* quidem *feceris*, prorſus non metuas — 35. *ita rem natam intelligo* aliter haec lis nequit dirimi — 36. *verſis* infeſtis *armis*, abiectis armis luſoriis, rixis nempe et fallaciis, debellandum eſt — 38. *bene dice* εὐφήμει bene velim ominere — *deos ſperabimus* confidamus diis — 39. *emiſſim* emerim — *titiuilitium* vox obſcurae originis: ſenſus docet, ſignificare rem minimi pretii — 43. exit foras *intus* e domo. Sic infra 5. 1. 1. *eximus intus.* Moſt. 3. 1. 144.

euoca aliquem *intus*. Epid. 3. 2. 44. abs te ſum egreſſus *intus*. Amph. 2. 2. 138. intus proferto foras: Ciſt. 3. v. 8. intus prodeat etc.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

2. *ardentem* mortuam in rogo — ante *portam Metiam*, dictam etiam *Esquilinam* mortui comburi ſolebant, et de maleficis ſubplicia ſumi — 3. *credo ecaſtor* maritum me cupere mortuam — Chalinus vero conrigit *haud credo* quaſi dubii quid hac in re eſſet, *ſed certo ſcio* exploratum habeo — 4. audiuit haec Stalino, nec vera eſſe negat, iocatur potius, Chalinum eſſe hariolum — 7. Iuſſerat Stalino ſc. 4. v. 17. Chalinum quoque redire (*tecum* adferto), et in ſortitione vtique oportebat eum adeſſe. Si igitur dicit *te vno adeſt plus, quam ego volo* non vult: tu abeſſe poſſes, ſed: te inuitus video — 8. Chalinus eum recte intelligit: *ſtimulus ego nunc ſum tibi* praeſentia mea vrit te — 9. *corculum adſudaſſit iam ex metu* auxietas animi ſudorem mihi exprimit. Acidalius mavult *corculum adſultat ſic.* v. Capt. 3. 4. 103 ſqq. Chalinus mihi autem verba inridens videtur dixiſſe, quare Stalino: *maſtigia!* — et 10. Cleoſtrata: *tace! comprime* linguam, et caue *iſtunc* Stalinonem magis incendere — ſed adripit Chalin. vocem *comprime* ſenſu obſcoeno *immo iſtunc* Olympionem comprimam, *qui didicit dare* muliebria pati. v. not. ad Curc. 2. 3. 18. — 12 ad 21. antequam Stal. rem ad ſortem reuocat, et incerta fortunae audet experiri, periculum denuo faciendum putat, vxoris, vt villico Caſinam det, exorandae — 13 ad 17. cupidiſſimus ipſe Caſinae v. 13. *mihi* dicit pro *huic*, quod quum vxorem obfenderet v. 14. *tibi?* conrigere vult, ſed v. 15. in eumdem incidit errorem: pro *mihi* dixi *huic:* iterum ab vxore monitus v. 17. conrigit tandem *huic*, ſed pro *non* hercle mihi, dicit *immo* hercle mihi, quod *immo* et negantis eſſe poteſt et adfirmantis — 20. *mea mulſa* quae mulſo mihi es dulcior — 22. Poſt *tum ego ſortes vtrimque* reperitur in Cod. Pal. ſexto ſtatim: *Cl. iam quis vetat?* Ceteri omnes *iam* iungunt cum antecedentibus Stalinonis verbis. Poſt *iam* in omnibus codd. deeſt verbum. Quidam ſubplent *mittam*, quod locum habere nequit, quia ſortes aequandae erant v. 35. antequam coniicerentur, et poſtea a ſortientibus ipſis coniiciendae erant, et v. 34. coniectae ſunt. Alii ſubplent *ponam* in medio, alii *do*, alii *danam* i. e. dabo, et hoc fecit

certe Stal. posuit sortes et sortientibus dedit — 24. *postremo* hic versus in vno Camerarii codice reperitur, licet a manu secunda adscriptus, quare in edd. ante Camerarium deest — 25. *tene* adcipe *sortem tibi* Olympioni Stalino dicit — 26. inscripta erat ea sors nota, quae μονάδα significat — *isti* Olymp. *prius quam mihi* sors data *est* — 28. *sub aqua* vase aqua repleto sortes debebant esse e ponderosa aliqua materia, quae non supernatarent, sed fundum peterent, nec a sortiente possent conspici — 29. *mene censes esse te* tam fraudulentum hominem, qualis tu es — 32. sortes e populi abietisve ligno non peterent fundum, querceae buxeaeve fuisse putantur — 34. *amabo*, rectius forsan *ambo* — 35. *vxor aequa* sortes, vt magnitudine, pondere pares sint. Cic. or. pro C. Cornelio: dum sitella defertur, dum *aequantur* sortes, dum sortitio fit. Idem de Divin. L. 1. oracula, non ea, quae *aequatis sortibus* dicuntur — 36. *deuotabit* sortes diris precationibus obligabit, deuotas execratasque reddet — 37. *Canis.* Festus: *catulus*, genus quoddam vinculi, interdum adpellatur *canis*. Qui collo insertam gestabant *furcam*, eorum manus *cane* post tergum erant reuinctae — 38. *pedibus pendens* serui verberantur pendentes — 39. *emungare* positum videtur, vt verbum deponens: vt emungas oculos ex capite per nasum — 42. *suspices* pro suspicere — 43. Olymp., diffisus Cleostratae, dixerat hero: *perdis me*, vnde Chal. inridens: *lucrum facit* herus si te quidem perdit — 46. 47. *sicut Herculeis* Apollodorus Bibliothecae L. 2. et Pausanias in Messenaicis dissentiunt quidem in Heraclidarum sortitione narranda, at vterque tamen alterius partis sortem in aqua sitella delicuisse tradit. Apollodorus vt narrat, sortiti sunt Temenos, Aristodemi filii Procles et Eurysthenes pro vno, et Cresphontes, ea lege, vt, quae prima sors exiret, Argos daret, altera Lacedaemonem, tertia Messenen. Priores quum lapillos in situlam iniecissent, Cresphontes, Messenae obtinendae cupidissimus, sortem e molli terra ingessit, quae mox deliquescebat, ita vt, prioribus sua quoque vrbe potitis, tertiam sortem educi non esset opus, et Messene, tertia sorti destinata, Cresphonti cederet. Pausanias vero narrat, sortitos esse Aristodemi filios et Cresphontem, ea lege, vt quae sors prior exiret, Messenen daret, altera Lacedaemonem: Temenum vero, Cresphonti fauentem, tesseras coniecisse in vrnam, Aristodemi filio-

rum e luto ſole indurato, Cresphontis e terra igni cocta: quare quum prior in aqua delicuiſſet, Cresphontem eſſe Meſſena potitum. — 49. hic *literatus* Lamb. explicat: cuius tergum virgarum veſtigiis, velut literis, conciſum eſt atque conſcriptum; Lipſio autem verius, ni fallor, eſt: ſtigmatias, cuius fronti nota ſeu litera aliqua conſpicitur inuſta. E verſu 45. adparere certe videtur, Chalinum aliquando aufugiſſe — 52. *praecide os illi* colaphum ei infringe. ſc. 8. v. 60. eſt *batue ei os — age, ecquid ſit?* cur ceſſas ferire? — *obiexis* obieceris, ne adtigeris eum — 53. ſatis ridicule Olymp. quaerit *compreſſan'* manu, pugno, *an porrecta* palma feriri eum velit? — *hem tibi* ferit — 54. *quid tibi iſtunc tactio eſt?* quo iure hunc tangis? ſic et v. 56. *quid tibi tactio hunc fuit?* vid. ad Aul. 3. 2. 9. — 57. imperium *exhibet* exercet. Bacch. 3. 3. 44. eſt *inhibere* imperium — reprehendit Stalino vxorem, quae ſibi ſumat, ius mariti violare — 58. excuſat mulier ius ſortientium aequum — *cur omen mihi vituperat* ſi cum Lambino explicarem; cur meo omini obſcaeuat, et vitium facit, conſeruum pulſando? haec verba tribuenda putarem Cleoſtratae. Sed Turnebum ſequor: cur malis et triſtibus verbis male mihi ominatur? nam ſequ. verbis *malo* etc. Stalino non vxori reſpondet, ſed Chalinum monet — 59. *malo tibi cauendum cenſeo* pro: *a malo* ſeu *malum*. Sic Bacch. 1. 2. 39. *caue malo!* — 61. *ſorti* vſitatius dixiſſet ſortire — Simon Vlric. Piſtoris pro *praebe tu* legi vult *prae metu* et iungit *vbi ſim neſcio.* quem ego ſequutus verba Olympioni tribui. Lamb. intelligit: praebe tu *animum;* animum vero aduertere Stalino modo iuſſerat. Alii ſubaudiunt *ſitellam;* haec vero, in medio poſita, a neutro tangenda erat mouendaque. Dixerat autem ſenex: *vos* Olympio et Chaline, *aduortite* nunc, vxore mea ſortiente, *animum.* Vterque aeque erat cupidus, vterque igitur in ipſo rei diſcrimine aeque pauidus, quod neuter diffitetur, ruſticus Olymp. ſimpliciter, *prae metu, vbi ſim, neſcio!* ingenioſior vero Chalinus ingenioſius — 62. *Lienoſis* dicunt familiarem eſſe παλμὸν τῆς καρδίας, lienis morbo enim cor tentari, et tumore eius praecordia obcupari — *ſalit* palpitat — 63. *teneo ſortem* ſub aqua alteram ſortem prehendi — *effer* profer eam *foras* ex aqua, vt videamus, cuius ſit — 64. *iamne mortuus* in ſumma anxietate ſua Chalinus tamen videtur iocari. *Efferre foras* idem eſt, quod *ſepelire.*

Most. 4. 3. 9. vnum vidi *mortuum efferri foras.* Nisi forte eodem sensu, quo scena sequenti quaerit: *iamne mortuus*, i. e. forte victus sum? — 67 sq. praeter opinionem se morigeram ostendit Cleostrata, sed latet anguis in herba! In hunc enim euentum consilia iam cepit cum Murrhina, 5. 1. 8. senis villicique ludificandorum; nec suis partibus Chalinus deerit.

IN ACTVS II. SCENAM VII.

1. *Operam ludere* est: frustra eam in aliqua re consumere. Sic Pseud. 1. 3. 135. in pertusum ingerimus dicta dolium, *operam ludimus!* Ter. Phorm. 5. 1. 18. in iis *opera luditur* frustra conlocatur. Se dicit suspendio operam lusurum, quia mortuus iam sit v. 4. — 2. et restim *sumtifecerim* frustra sumtum fecerim in restim emendam — 4. *sic mortuus* ipse statim τὸ *sic* explicat *forti sum victus.* Sunt et apud nostrates ludi, in quibus *victus* vocatur *mortuus* — 12. *fores mihi beneuolentes* εἰρωνικῶς, aedium heri mei, qui me odit aeque, atque angues. *atque a me* e domo mea *prodeunt* herus atque villicus. Negat Gulielm. seruum *a me* dicere potuisse pro *a domo mea*, sed dicendum ei fuisse *a nobis.* Legi igitur vult et interpungi: *audio aperiri fores. Mihi beneuolentes atque amici prodeunt.* Sed et Stich. 5. 1. 7. seruus dicit: cadum hinc *a me* transferam — 13. *hic ex insidiis* in latebris absconditus *hisce insidias dabo.* sic Mil. 2. 3. 32. illi insidias *dabo* struam, i. e. sermonem eorum captabo.

IN ACTVS II. SCENAM VIII.

Ol. et *St.* soli sibi visi: *Ch.* autem e latebris sermonem eorum sublegit, et secum nonnulla loquitur. 1. *Sine modo rus veniat* minatur Chalino, quem abesse putat — cum *furca* vid. quidem sc. 6. v. 37. Sed hunc ad locum recte Turnebus eiusdem Festi locum citat huncce: *Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant — tamquam carbonarium.* Vid. Ter. Adelph. 5. 7. 63. (aliis 5. 3. 63. Duc. 5. 1. 63.) *tam excoctam reddam atque atram, quam carbo est.* Minatur scilicet Olympio, se ruri Chalinum ita esse opere rustico exerciturum, vt in vrbem cum sarcina sua redux, colore adusto carbonario similis sit — 7. *recessim* retro Amph. 5. 1. 60. — *nepa* plerumque scorpio, h. l. cancer — 10. *candidatus* Olymp. dicitur, seu quod sponsus erat

4. 1. 9. cum corona candide veſtitus, ſeu, quod Lipſius mavult, quod libertorum more veſtem mutauerat 3. 6. 12. — *cedit* pro incedit — 11. *ſtimulorum loculi* ita ſtimulis fodi ſolitus, vt totum eius corpus ſtimulorum loculis ſeu veſtigiis videatur compunctum. Sic Aul. 1. 1. 6. ſerua vocatur *ſtimulorum ſeges* — *protollo* ceſſo, differo *mortem mihi* conſciſcere — 12. donec te interfecero — 22. vt *veſica* apud Iuuenalem pro cunno ponitur, ſic hic *effodere mari veſicam* turpiſſimam indicat libidinem — 23. Turpe quid conaturum ſenem Olympio abigit — 24. *conturbabunt* inplicabunt *pedes* futurum adhuc dicit, quod Stalinonem putat conari — 25. non pueros ſolum, ſed *barbatos* natu grandiores — 26. huius turpitudinis merces fuit, quod Olympionem fecit villicum — 27. 28. Idem ſi paterer, atrienſem me facere voluerat, quod proprie eſſet, praeficere me omni familiae, rebusque domeſticis. Sed Chalinum vix credo fuiſſe eum, qui talem adſpernaretur mercedem. Seu gloriatus eſt, vt inuidi ſolent, ſe maiori, quam Olympionem, pretio a Stalinone ad ſtuprum eſſe ſollicitatum, ſeu iocatur, ſe, qui ſub ianua, in *atrio* muliebria eſſet paſſus, idcirco futurum fuiſſe *atrienſem* — 32. *attate* i. q. *at at!* admirantis eſt, qui inopinati quid adcidere ſentit — *clam* abeſt a multis codd. Alii habent *contra* meam vxorem — 33. *demum in rectam redii ſemitam* tandem, quae res agatur, comperi — 34. *habeo viros* in ſcelere ſuo eos deprehendi — 38. ea lege cras ego te manu mittam — 40. *vno in ſaltu* vna in re — 43. *concreduo* i. q. concredo. Aul. 3. 6. 48. — 49. id rus, quo Caſinam abducere ſimilabis, haec erit vicini domus — 50. 51. hac vna vero nocte, qua ego cum Caſina voluptatem capiam — 57 ſq. Senex putatur cibos nominare, quae ad Veneris ſacra bene obeunda conducant. Molles carnes, piſces, et teſtacea omnia inter *ἀφροδισιάστικα* vires dicuntur habere maximas. Marina enim omnia ſalaciora eſſe, ob Venerem mari ortam. — 57. *Sepiola*, *ſepia* piſcis marinus, cuius atro ſuco olim pro atramento ad ſcribendum vtebantur — *lepas*, genus conchae marinae, petris tam firmiter adhaerere dicitur, vt vix diuelli poſſit — 57. 58. Ruſticus Olympio, cui frugibus nihil videtur ſuauius, quaerit *lolligiunculas hordeias? lolligo* idem fere piſcis eſt, qui ſepia; dicit igitur: quodſi eius non ſit copia, nonne ſubſtitui iubes cibum aliquem hordeaceum? — inridens Chalinus: *triticeias, ſi ſapias* ſua-

vior quippe e tritico pararetur cibus, quam ex hordeo — 59. ad iocum rustici Stalino ita respondet, vt emi iubeat *soleas.* Solea enim et piscis quidam vocatur, et calceamenti genus. *Sculponeas* Chalinus secum, quae erant seruorum rusticorum calcei, eodemque vocabulo Fulgentius caestus significari dicit, plumbo ligatos. His igitur Chalinus Stalinoni *os batui*, contundi cupit — 61. 62, *lingulaca* est genus piscis, est vero etiam mulier loquax — 64. Post *consulere quid emam* vnus codex habet *oportet.* Gruterus Plautum scripsisse putat: *consulere, quid emam, aequum est*, τὸ *aequum est* putat excidisse negligentia librarii, ob sequens *aequum* — 67. pro *malo*, quod Codd. et edd. vet. habent, lectio vulgaris est *volo*, Dousam vero sequutus posui *vola!* — 68. Conf. Asin. 5. 2. 36. *non edepol conduci possum vita vxoris annua*, et Hor. 1. ep. 18. v. 18. *vt non acriter elatrem, pretium aetas altera sordet* — 73. *nostra lis est* vicimus — 74. *victi* forte *vicimus* consilio — 77. 78. *Quidquid* cuicumque quid Stalinoni et Olympioni *paratum est, vt* iis *paratum ne sit, sitque paratum ei* mihi Chalino, vt putabat, vt vero euentus docebat, Euthynico, *quod* cui *paratum non erat.*

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Mihi* in re, quae mirum in modum cordi mihi est — 2. *specimen specitur* δεῖγμα δείκνυται, nunc spectabitur, quali animo in me sis. Varro: *spectare* dictum a *specio* antiquo — *certamen cernitur* idem dicit. Lucret. 4. 965. Nautae cum ventis contractum *cernere bellum*, Virg. Aen. 12. 709. Inter se coisse viros, et *cernere bello* κρίνειν τὸν ἀγῶνα. Conf. Bacch. 3. 2. 15 sqq. Nunc, Mnesiloche, specimen specitur, nunc *certamen cernitur*, sisne, nec ne, vt esse oportet, malus? bonus? — 3. vnam Camerarii lectionem *curam exime* veram esse duco. Duae sunt res, in quibus Stalino veri amici imaginem adnoscere vult, altera *vt* Alcesimus *curam eximeret*, de qua v. 7. altera *ne castiget* senis, cui vxor sit, libidinem — *pone ad compendium* omitte. Capt. 5. 2. 12. iam fieri dictis compendium volo. Poen. 1. 2. 138. curam hanc facere compendii potes — 7. *fac vacent aedes* vid. 2. 8. 41 sq. — 8. *scitus es* in me iuuando, sic enim aedes tuae vacabunt, sed *nimium scite* hoc facis, tuis qui simul rationibus consulis, omnemque familiam mihi mittes alendam — 9. *Colax* Menandri fabula, quam Naeuius, Plauti aetate

aliquanto ſuperior, fecit latinam — *Sutrium* Etruriae oppidum, colonia romana. Feſtus narrat: Camillum gallico tumultu edixiſſe, legiones Sutrii vt praeſto eſſent ſuo quisque cum cibo. Quare verba *quaſi eant Sutrium* in prouerbium abiiſſe, de iis vſurpari coepta, qui, dum aliis officia praeſtent, cum cibo venerint ſuo — 11. *meminero* cibo cum ſuo quiqui meorum venient — nullum *ſcitum* intellige *plebiſcitum*. Pſeud. 2. 4. 58. Pſeudolo roganti: *ecquid is homo* (Simia) *ſcitus eſt?* Charinus reſpondet: *plebiſcitum non eſt ſcitius* — 13. *fac habeant linguam tuae aedes* explicat Stalino ipſe: *quum veniam, vocent* fores tuae non pultandae mihi ſint, ſed, vbi adcedam, vltro mihi aperiantur — 14. *caedundus* etc. a nonnullis in obſcoenum ſenſum detorquetur, quod potius iocoſe dictum puto — *nimias delicias facis* i. q. Moſt. 4. 3. 32. nimium delicatus es. *Delicias facere* Poen. 1. 2. 83. eſt: indulgere ſibi, et Men. 2. 3. 30. inridere — 15. *niſi ſim doctus dicax nimis* Codd. et edd. multum variant. Quod Alceſimus dixerat *nimis delicias facis*, Gulielm. Stalinonem putat excuſare ſe: non mirum eſſe, amantem nimis eſſe dicacem. Si cum aliis pro *nimis* legas *mimus*, ſenſus fere eſt: *quid refert* probat tibi, *me amare, niſi dicax ſim* de amore meo, quales poetae mimos eſſe *docent*, qui amantis perſonam ſuſtinent — 16. *caue ne inquiſitioni mihi ſis* ne a me, quando venero, quaerendus ſis. Eodem ſenſu Capt. 2. 2. 3. ne tibi quaeſtioni eſſemus. Ciſt. 2. 3. 49. ne in quaeſtione mihi ſit. Pſeud. 2. 2. 68. ne in quaeſtione ſis.

IN ACTVS III. SCENAM II.

5. *veruecibus*, ſic Merc. 3. 3. 6. ſenex ad Venerem ineptus vocatur veruex — 6. *ſenati* pro *ſenatus* apud Plautum Salluſtiumque ſaepe obuium — *ſenati columen* ironice, vt Epid. 2. 2. 5. ſenati qui columen cluent. Sic ap. Ter. Phorm. 2. 3. 57. columen familiae! — 8. pro *modius* cum Salmaſio lego *modio*, ἁλώνητα δουλάρια mancipia, quae a barbaris, Thracibus praecipue, ſale mercatoribus diuendebantur. Euſtathius intelligit ἔυωνα, vili emta. Senſus: Alceſimus, modio ſalis emtus, non eſſet vilis, ſed hoc iam exiguo pretio percarus, i. e. homo viliſſimus et nequiſſimus eſt. Qui *modius* defendunt, τὸ *qui* poſitum putant antique pro *cui*, cui modius ſalis venit i. e. inpenſus eſt — 18. *conuenibo* antique pro *con-*

veniam — *iube* vxorem tuam meis verbis iube valere — 20. *hirci edentuli*, carentes dentibus, vetuli. Moſt. 1. 3. 118. vetulae, edentulae. Poen. 3. 3. 87. vinum edentulum, pro: vetuſtum — 22. *catillare* per alienas domos ligurire, vt catuli alienas per domos oſſa conquirunt — 26. *ſi quid eius eſſet* ſi quid ſuboleret vicinae meae *eſſet mecum poſtulatio* hoc ea me crimine argueret — 27. Quod, ſicuti nauis ventum, ita vxor domi ornata (v. 10.), ſi arceſſatur, exſpectat, eam ſubducam in puluinarium, dicendo, a Cleoſtrata eius operam non deſiderari. *Puluinarium* h. l. nauale ſc. ſtabulum, νεωσοῖκοι, de quibus Suidas: οἰκήματα παρὰ τῇ θαλάσσῃ οἰκοδομούμενα, εἰς ὑποδοχὴν νεῶν, ὅτε μὴ θαλαττεύοιεν — 29. *meum virum veniat velim* pro *meus vir* v. Amph. 4. 1. 1. — 32. *triſtem* ſeuerum. v. Ter. Heaut. 5. 3. 21. ipſe egreditur, quam *ſeuerus! rem* quum videas, *cenſeas* frugi eſſe cenſeas.

IN ACTVS III. SCENAM III.

3. pro *quo* die quidam *qui*, quod et ipſum auferendi caſus eſt. Minus recte alii *cui* — *in mundo* domi, ad manum. v. Epid. 5. 1. 12. Perſ. 1. 1. 46. — 7. ne *nequidquam* inpune, ne ſine malo ſuo moleſtus mihi fuerit — 10. *exanimatus* cui animus non adſit, quod Ter. Heaut. 1. 1. 23. exprimit; cui tantum non ſit a re ſua otii, aliena vt curet, eaque, nihil quae ad eum adtineant — 19. *ſe ſubſlauit vxori ſuae* ſcrupulum ei iniecit. Non dubitat Cleoſtrata, quin Alceſ. illud *quaſi catillatum* 3. 2. 22. vxori ſuae dixerit — 22. *meretricium* pro *meretricum* vt Bacch. 1. 1. 6.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

2. *larua* hic triſyllabum. *Larua* autem poſitum putant per adpoſitionem, *amator larua* i. e. qui laruatus, inſanus eſt — 3. *commodum* cum maxime, in eo eram, vt ad te irem — 8. *ſatin* etc. nonne, quod tu mihi dees, occaſio praetermittenda eſt, Caſina potiundi? — 9. Stomachoſius inuehitur Alceſ. in Stal. *quin tu ſuſpendis te?* maximone infortunio, eoque a me mactatus es? — 12 ſq. Alceſ. *quin ea ipſa negauit* Stalino obponit *quin ea ipſa me adlegauit*, et ſic porro irati vtrique ſerram inter ſe ducunt, alter τῷ *quin* alterius aliud *quin* obponens, Alceſimo tamen amatorem ſuperante — 15. *quin bene eſt* te perdi — 16. *quin etiam diu morabor* ſaepius *quin* repetam — *cupere alicui* eſt fauere, hoc vero loco contrarium, et in mente Alceſimus habet v. 17. *aegre facere*

et id quidem *libens*, quod vero bis inſerit *quin*, alieno quidem loco eſt, vt, qui vocula aliqua obfenſi ſibi videntur, irati facere ſolent. — 18. Interpungendum eſt: numquam tibi hodie *quin* erit plus, quam mihi, i. e. plura ego inueniam, quae tibi vitio vertam, quam mihi — 19. Coronidem denique Alceſimus ſuis *quin quin* inponit — 22. *cumque hac* mea vxore *cumque iſtac* tua. Vtrumque *que* a codd. nonnullis abeſt, et recentis putatur additamenti, genuinum vero Plauti eſſe puto, quod et commotiori eius animo conuenire videtur, et τὸ *cumquac* cumquiſtac cumquam comice contra mulieres coaxat — 23. ſedatiori tandem animo Alceſ. addit: *abi, et aliud cura!* ſecurus modo abi, *ego* etc. — 26. iunge: *qua qui* i. e. quo omine.

IN ACTVS III. SCENAM V.

Pardaliſcam apud Ter. imitatur Pythias Eun. 5. 4. a verſu 21. *pro fidem Deum* etc. — 4. pro *factis* Scioppius *factu*, Acidalius *facta* legi malunt. Boxhorn. e veſtigiis in Mſſ. deprendiſſe putat, ſcriptum fuiſſe *tanta factis modo mira, verbis modo, intus vidi.* Nihil forſan mutandum eſt, ſi iungas: *tanta* tam ſeu tot *mira veris modis* vere mira *factis modo intus* in iis, quae modo intus facta ſunt *vidi* — 5. *integram* Lamb. explicat: a nullo alio ſusceptam; Boxhorn. vero rectius, opinor: *quae etiamnum flagrat:* ad terrendum enim Stalinonem dicendum erat, audaciam iſtam nondum eſſe fractam — 6. 7. eodem conſilio de *percita* aliqua loquitur, et de gladio, eius, quae animi inpos eſſet, in manu — 8. *Nam quid* quidnam — 15. poſt *timeo* ſignum exclamandi ponendum eſt, ne iungatur cum *hoc negotium*, quae verba iungenda ſunt cum *quid eſt?* — 15. 16. *meraclo flore Libyco* meraco vino Mareotico — 16. *obtine aures* meas, vt caput labans erigere queam — 19. *excetra* vipera. Lipſius Plautum ſcripſiſſe putat *excetra tu*, vt Pſeud. 1. 3. 82. reperitur; Camerarius vero in cod. aliquo pro *excetra* reperit *execrata* — 21. *numero* nimium cito *dicis* quereris de ſaeuitia mea, quam, niſi mox eloquare, expertura demum es. Sic Men. 2. 2. 13. *numero* huc aduenis ad prandium, nunc opſonatu redeo. Mil. 5. v. 7. *numero* hoc dicis. Merc. 4. 3. 37. *numero* purgitas. Poen. 5. 4. 102. cur *numero* eſtis mortui? — 29. *interminatur vitam* non puto iungenda. Poſt *interminatur* ſignum exclam. pona-

tur: ingemiſcens enim tacet pauſſisper. Poſt denuo loqui orſa *vitam* ſimilat, dolorem praepedire linguam — 33. *muſſitant* ſilentio latent. Sic et Mil. 2. 5. 67. *muſſitare* eſt: ſilere — 37. *deiurauit* ſancte iurauit — 38. 39. *me obcidet?* eodem modo infra v. 58. et ſuperius 2. 6. 13. — 40. *ſciens* vt mihi videris, *de via* lata *in ſemitam* anguſtam *degredere* aberras, mens amore praepedita et dicta linguae praepedit! — 44. 45. *perii* etc. Stalino ſecum, et 46 ſq. *ludo* etc. Pardaliſca ſpectatoribus dicit — 52. *obciſiſſimus* ſuperlatiuus comice confictus, quo ſummum ſenex timorem prodit. Sic Men. 4. 3. 24. *excluſiſſimus* — 58. quod dicturus fuerat *nolebam*, conrigit τὸ *volebam* ſubiungendo *non* — 63. *effexis* effeceris — ingenuorum tantum erant *ſoleae*, mancipiorum *ſculponeae*, *anuli* illorum tantum *aurei in digito* quos geſtarent, horum *ferrei*. Benigne igitur liberaliterque Stalino Pardaliſcae promittit — 66. *adiutor* Olympio, *pompa* coqui mercede conducti, cum inſtrumento culinario, opſonatu.

IN ACTVS III. SCENAM VI.

1. *fur.* de furacitate coquorum mercede conductorum multa ſunt in Aulularia — *ſub ſignis* inter adiutores, quos tecum adducis — *ſentes* v. 2. quod tangunt, aut rapiunt, aut ſcindunt — 4. *eia* h. l. ridentis eſſe videtur — *ceſſo ire* ſtatim ibo — *magnifice* 4. 1. 9. cum corona, candide veſtitus. cf. 2. 8. 10. — *patriceque amiceque*, vt patres filiis, amici amicis aduorſum ire ſolent. Alii pro *patrice* malunt *patricie* patriciorum nobiliumque in morem — 5. *bone vir* ironice ſaepe vſurpatur, h. l. a Stalinone amice forſan, aut certe iocoſe adhibetur. Olympio autem, quod reſpondet *fateor* ſc. me bonum virum eſſe, hoc forte in mente habet, quod paſſurus erat, Stalinonem vſuram corporis vxoris ſuae capere — 6. *excuratus* intelligit Lambinus *exornatus*, vt Aul. 3. 6. 4. Megadorus Euclionem volebat nitidiorem eſſe in nuptiis filiae. Alii rectius, opinor, ſenem volunt reſpicere opſonium, quod Olymp. adferebat *lepide opſonatus* — 7. *Aha hodie!* mirum non eſt, me excuratum hodie incedere. Douſae autem Olympio deprecari videtur inpudicas Stalinonis adtrectationes, inmundasque oſculationes, quod ſequentia comprobant — *Fi! fi!* recepi e coniectura Gruteri, a Pareo iam receptum. Alii *ei! ei!* quod Gulielmo videtur imperatiuus ab *eo* — *foetet* Aſin. 5. 2.

44 et 78. an foetet anima vxoris tuae? — 9. *πράγματα μοὶ παρέχεις* odiosa mihi est amatio tua — 15. *nequam* ex vna iam scena hac adparet, Stalinonem fuisse hominem vnum omnium nequissimum — 16. *recreas me* morigerus mihi es? — Versuum 17. 18. 19. voces primae *intro ego*, *coenare*, v. 20. prima syllaba *Sa* et vltima vox *gladium*, et versus denique 21. prima vox *ancilla* in codd. desunt, et a Camerario sunt additae; versu insuper 20. pro *esse* legebatur *etiam*: quare diuersi characteris notam iis vocibus inprimendam curaui — 18. coena *ebria* lauta. Lamb. opipara, copiosa; Dousa: quae madeat, et percocta sit probe — 19. *barbarico ritu* adparatu persico, sumtuose — 20. *esse* coenare — *ego hic habito* morabor *hic* ante domum, donec coena parata sit: metuebat enim gladium. Pistoris quidem emendat *ego huc haud bito* (eo) nulla vero necessitate cogente — 21. qui gladius *inuitet* quo obcisura nos dicitur — 22. *scio* audio, esse potest — *sine* eam gladium *habere* — *mala merx* malus homo. Sic Cist. 4. 2. 61. mala merx hera haec est. Pseud. 4. 1. 44. illic mala merx est. Pers. 2. 2. 56. merx tu mala es. Truc. 2. 4. 55. o merces malae!

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. *Nemeae* in Argolide, in ludis Herculi ob leonem obcisum sacris — *Olympiae* in Elide, in ludis Iovi consecratis — 10. *laute exornatusque* quam laute fieri potuit exornatus — 11. *illae* Cleostrata et Murrhina — 18. *incoenem* non coenatum — 20. *estrix* auida cibi — *corbitam* nauem onerariam *cibi* plenam *comesse* comedere possunt — Addas iis potricem e Curc. 1. 2. 16. cui vindemia anni non satis est soli.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

Versus 1 ad 8. Stalino clamat vxori, quae intus mansit — 7. *veniamus* in villam *luci* ante tenebras obortas. *luci* vt *tempori* — 8. conuiuium *habuero* habebo, vt v. 2. *coenauero* pro coenabo — 11. *ipsa* hera mea, Cleostrata — 13. *cunctas* pro cunctaris — 16. pro *nullum* Dousa *nullus* i. e. non esurit. Conf. Merc. 4. 4. 4. qui amat, quod amat, si id habet, id habet pro cibo. Non moror Gruterum, qui ex Athenaeo suspicatur, Stalinonem dixisse *myllum* i. e. effigiem pudendorum muliebrium, e sesamo et melle fictam, quae Syracusis, Thesmophoriis perfectis, per

ludos et ſpectacula eſſet circumlata — 18. *ſocerum* Olympionem iocoſe dicit. Quidam legi volunt *ſociennus* i. e. ſocius.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *Hymenaeo* deo nuptiarum — *Io!* hilare canentium vox — *io hymen hymenaee! io hymen!* cantus nuptialis initium. *Hymen* autem Donatus ad Ter. Adelph. explicat: membrana, qua eſt munita virginitas, quae primo disrumpitur coitu — 4. *haud ſitio* in Ald. eſt: *nunc haud parum ſitio.* Boxhorn. vult: *auide ſitio.* Gronovius: *an ſitio.* Camerarius et Lambinus explicant: ita vehementer eſurio, vt ſitim nullam ſentiam. At idem iam 3. 6. 6. dixerat: ego eſurio et ſitio. Forſan igitur h. l. *haud ſitio* explicandum eſt ex iis, quae v. 5. 6. dicit: tantum ſentio deſiderium cibi, vt ſitim amoris haud ſentiam. Hoc poteſt eſſe mentitus, at ſaepe tamen ſine Cerere et Baccho friget Venus — 8. *obcentem* ad fores, vt cunctantes moneam. cf. Curc. 1. 2. 57. quid ſi adeam ad fores, atque obcentem? — 11. pro *dirupi* reſtituendum putaui *dirumpi* quod primitus cuſas edd. et codd. habere fatentur plerosque. Deleto autem poſt *Hymenaeum* commate, et poſt *licet* ſemicolo poſito, iunxi *licet dirumpi*, vt cum altero *dirumpi* iungatur *non eſt copia. Hymenaeus* vtrique *dirumpi* iungatur, et eſt prius *carmen nuptiale*, quod cantando dirumpi licet, poſterius *hymen* ipſe, quem *morbo* *συνουσιασμῷ* a ſe dirumpi, copiam nondum eſſe dolet. cf. 2. 5. 18 etc. — 12. *tenax* propoſiti h. l. amoris inpotens — 16. *oboluit* forſan ſponſa vnguentis. Obſcoenius alii explicant.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *Senſim adtolle pedes ſuper limen* noua nupta nec eius, vnde exibat, nec viri domus, in quam perducebatur, limen pedibus contingebat — 3. *vt potior pollentia ſis* vt viro ſis pollentior. Rud. 3. 2. 4. ne inpiorum potior ſit pollentia — 4. Legebatur *ſuſciperet*, Canterus autem recte emendauit *ſuperetque* — Verſuum 5 ad 8. priores voces, *noctuque, malo, tace, perii iſtae facient* in codd. non ſunt, a Camerario dextre ſubpletae — 7. *quae res* quare non taces — 8. *malae* ancillae peſſime vxori meae praecipiunt — 12. *inperco* i. q. parco. Parcito venerei conflictus inperitae — 13. *abſceſſit* ancilla — 15. *vercu-*

lum a ver — 16. *meus fructus eſt prior*, ego eam amplexabor prior — 19. *mea vxorcula* exclamat Olympio prae dolore, nam 20. *inſtitit plantam* pedem mihi pede ſuo preſſit — *iocabo* pro iocabor, et quidem *quaſi* iocabor, ſpeciem iocantis praebebo, quo mihi ſit mitior — 21. poſt *nebula haud eſt mollis* Lambin. infarſit *aeque*, et poſt *atque huius* alii addiderunt *cutis eſt*. Cutem eius Stalinonem non credo adtigiſſe, quae Chalino vix fuiſſe poteſt mollis; ſed timidus adhuc laudat Caſinam, qualem ſaepe domi ſuae viderat, non, qualem palpando repererat eſſe. explico: nebula non eſt Caſina mollior — 22. 23. inmodeſtior Olymp. mox poenas dat ruſticitatis *hei miſero mihi!* contrectaturi enim *papillas*, *pectus cubito* vehementer *agit* tundit — 24. 25. laudat igitur Stalenio ſuam quidem modeſtiam, villicus vero *vaha!* quo 26 *valentulam* eam miratur, opinione ſua validiorem, quippe quae inpudentius adcedentem *paene expoſiuit* expoſuit i. e. deiecit, proſtrauit *cubito*. cf. Truc. 3. 1. 14. — 28. Vt Aſin. 3. 3. 86. *i ſane bella belle*, et Curc. 4. 2. 35. *ſequere iſtum bella belle*, ſic hic *bella bellatula*. Douſa autem legi vult *belle* ſenſim, ne ad inferum limen obſenſo pede inpingas *bella tu mea* vt Rud. 2. 5. 6. *mea tu bella* eſt. Mallem vero ex edd. vet. reponere *bella bellatura* quae Olympioni ſatis negotii faceſſes.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *adceptae bene et commode* laute hilareque coenatae. Obſequuta enim in hoc quidem Cleoſtrata marito ſuo erat, 4. 2. 1. iubenti: *ſi ſapitis, vos tamen coenabitis*, ſed ancillas quoque, fraudis ſuae adiutrices certe, ventres diſtendere paſſa (4. 1. 19.) — eximus *intus*, vid. not. ad 2. 5. 43. — 4. *quod reliquum eſt* vmquam poſtea — 5. *Chalinum* pro *Chalinus*, *nouus nuptus*, *quid agat*, cum more graeco. — perquam iocoſe Chalinus vocatur *nouus nuptus*, quod Olympio putauerat, eum eſſe Caſinam ſibi nuptam — 7. *obtunſo ore* pugnis caeſo *progrediri* progredi — 12. hoc ſequentibusque verſibus quater e V. C. interiecti aſteriſci prodere videntur, aliquid deeſſe, Pall. vero Codd. lacunas vix adnoſcunt nec edd. vet. — 11. 12. *qui* Olympio *praebet illi* Stalinoni *praeſidem* ſuperiorem *locum* qui ei principatum nequitiae concedit, quo ipſo Stalino eſt nequior — 12. 13. *hic eſto* i. e. iſtic adſtato (Aul. 1. 1. 17.) — 13. *qui* vtervis Olymp. aut Stal. — 14.

ſpectato intus in domum meam *quid intus* Stal. et Olymp. *agant* — 15. *pone me* latens, quae verba tribuo adhuc Murrhinae — 16. *et illi* illic, a me tectae — *voſtra foris* in Alceſimi igitur, vacuas adhuc factas, aedes propinquas noua nupta, quae putabatur, erat perducta.

IN ACTVS V. SCENAM II.

Vide Argumentum de iis, quae deeſſe videntur.

2. *tantum* tam valde *ſuperauimus* omnes mortales. Iſ. Pontanus autem explicat *ſuperſuimus*, quae lectio eſt Mſſ. Pal. Maluit igitur Pont. pro *tantum* legi *tanto*. Prior autem lectio, fatentis, ſe peccaſſe, ſequentibus eſt conuenientiſſima. — 3. *pudeo* pro *pudet me* raro obcurrit — *inridiculum* Lamb. disiungi vult *in ridiculum*, quod Caeſar *inridicule* dicat pro *non ridicule*. Sed et Poen. 5. 4. 10. eſt *inridiculo* habitae — 4. me turpiter feciſſe, nouum non eſt, ſed me nunc pudere, turpiter feciſſe, id quidem eſt nouum — 5. *itero* narro — 6. in codd. poſt *intus* ſunt modo literae *tu* quod veteres edd. expleuerunt *tuli*, Camerarius autem *turbaui* (quas turbas dedi Ter. Eun. 4. 3. 11.) — 9. *ſenex abs te decumbem* mutat Lamb. *ſenex apte decumbam*, quod Pareus adripuit, atque ex reliquiis trium verſuum ſuum nonum ita dedit: *conloco, fulcio, mollio, vt prior, quam ſenex, apte decumbam* — 11. pro *Tardus* Palmerius mavult *Taurus*, quam coniecturam adiuuat Horatii *taurus, ruens in Venerem*. Pareus verſum ſubplet de ſuo: *Tardus eſſe illico coepi, quoniam* metui mihi a ſene — 12. Pareus ſubplet: *reſpecto identidem*, adſit *ne ſenex* primus capiat *illecebram ſtupri* — Verſus autem 14 videtur integer — 17. *forem obdo* claudo. Ter. Eun. 3. 5. 55. peſſulum oſtio obdo — 23. *nam debuiſti* Lamb. ſubpleuit: *poſtquam decubuiſti*, Lipſius, Palmerius *quando habuiſti*, Scaliger *qua indehibuiſti* — 26 ad 29. horum verſuum e reliquiis quid extricari poſſit, periculum, cui libet, faciat; cohaerere videntur cum ſequentibus — 34. quos fructus calamitas adtigit, vegrandes ſunt, grandia autem vocabantur τὰ εὐχυξῆ, grandes fruges εὐχλδεῖς — 40. *id, qui eſtis* naturam, qua feminae eſtis — 41. *illum ſaltum* naturam muliebrem — 42. *cubitiſſim* cubans — 51. *praefiſcini* non inuideo ſeni eadem gaudia — 54. *adita eſt vobis manus* inanis reddita eſt ſpes veſtra. vid. Aul. 2. 8. 8. — 55. *numnam illa* Caſina; meticuloſus dicit, validiorem ſe expertus.

IN ACTVS V. SCENAM III.

Verſu 1 ad 15. Stalino, qui praeſentes non videt, ſecum. Verſu demum 16 ab Olympione reuocatur, fugam parans. 1. *ardeo flagitio* flagitium me commiſiſſe doleo maximum — 10. *ea* Murrhina *dux vxorem* meam inpulit, fallaciam excogitauit, adiuuit — 16. *protinam* v. Curc. 2. 3. 84.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. 2. 3. Recte Piſtoris hos tres verſus Chalino tribuit, habitu muliebri ex aedibus Alceſimi prodeunti, Stalinonemque quaerenti *vbi tu es?* — *mores Maſſilienſes* quo ſenſu Stalino dicatur *colere*, non reperi a quoquam ita exponi, vt, quibus Maſſilienſes, prae ceteris ciuitatibus opibus adfluentibus, diffamati fuerint vitiis, inde adpareat. Mihi quidem iſti *mores* non ab vrbe *Maſſilia*, ſed iocoſe a *mas* dicti videntur *Maſſilienſes.* Senſus igitur eſt: qui eos mores colere poſtulas, vt pro femina *mas* ducatur vxor, quo eodem ſenſu Chalinus 3. 1. 6. vocabatur *nouus nuptus.* Eiusmodi fere iocum reperies Capt. 1. 2. 57 ſq. vbi vide notas — 2. *ſubicitare* i. q. ſubigitare — 4. licet ad *ſcaeuam* audiret latrare *canem*, ei tamen obcurrere mavult, quam vxori rixoſae — 6. *quid feciſti ſcipione* etc. vbi perdidiſti ſcipionem et pallium? — 7 et 11. Pardaliſca memorem ſe oſtendit eius, quod Murrhina 5. 1. 13. iuſſerat — 8. *Caſina ſum* in codd. deeſt, debeturque Camerario, et ita, vt, licet Plautinum non ſit, Plautini tamen fellis plenum ſit — 10. in *Bacchas* incidi, eae me ſpoliauerunt — 11. *nunc* hoc anni tempore *Bacchae nullae ludunt* non eſt Bacchanalium tempus — 15. *nam pa.* palam eſt — 16. *illius* Caſinae — 17. pro *obpreſſiſſet* Camerarius recte *obpreſſi* — *iſtaec dicta*, *quae* eas res, quas me feciſſe *dicitis* — 22. *amaſſo* amauero — *obcepſo* obcepero, tentauero — 23. hic verſus putatur ſpurius, quod nihil aliud dicit, quam, quod v. 22. dictum erat: ſed qui veniam delicti inpetrare cupiunt, non raro iterant promiſſum, ſe poſthac tale quid non eſſe admiſſuros — 26. *propero* e coniectura Gulielmi, ob eam cauſam, e qua v. 27. Cleoſtrata ſtatim veniam dat, vulgari *proſpero* praeferendum putaui — 31. *inſignite* quod vix vlli vmquam nouae nuptae adcidiſſe puto.

G R E X.

2. 3. Murrhina, quae vicinae ancillam parum adhuc curauerat, et forſan ne viderat quidem, quod Cleoſtrata

eam cubiculariam potius circa ſe habuiſſe videtur, quam foris ſeruitio eius vſa, nunc, quum herum maiorem minoremque, villicum armigerumque, atque ita omnes mares, quibus vlla oſtendebatur eius potiundae ſpes, amore eius captos audiſſet ardentiſſimo, mulier non fuiſſet, ſi videndae noſcendaeque eius facta non eſſet cupidiſſima. Vbi autem adoleſcentulam viderat, vultu adeo modeſto atque venuſto, vt nihil ſupra, vbi ante ſedecim annos expoſitam audiuerat, non poterat non filiae ſuae meminiſſe, eodem tempore expoſitae. Chalinus autem Prol. v. 40 ad 44. non expoſitam infantulam repererat iam relictam, ſed mulierem, quae exponebat, vt ſibi eam daret, exorauerat; quid, ſi mulier iſta adhuc vixit, Chalinumque agnouit, quid certius erat, quam, Caſinam Alceſimi Murrhinaeque eſſe filiam, et, niſi heredem vnam, at pro re tamen ſua dotandam? quid erat igitur, quod inpediret, quo minus Euthynicus eam vxorem duceret? Reſtitue, Plaute, pontem interruptum Prol. 65. 66. Euthynicus reducendus eſt.

COMMENTARIVS IN PLAVTI CISTELLARIAM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *antidhac* antehac — *creui* perſuaſum mihi habui, iudicaui. *Cerno* enim putatur eſſe *κρίνω* — 4. *ire habitum* operam dare, vt habeatis. Sic Perſ. . 2. 11. *ire ereptum.* vid. v. 39. — verba 5. *niſi* ad *arbitror* v. 6. abeſſe poſſent, nihil certe aliud dicunt, quam proxime antecedentia — 6. *omnibus relictis rebus* laudat celeritatem et ſedulitatem. Epid. 4. 2. 35. — 7. *frequentem* adſiduam — 9. *iſtoc pretio* prandio — 10. *frequentare tibi* frequentes, ſaepe praeſentes tibi eſſe — *vtiles habere* operam tibi praeſtare — 14. vt vobis, quibuscumque in rebus, gratum facere coner — 18. in plerisque codd. legitur *niſi diſciplina* mos miniſtrandi, ad quem tuos adſuefeciſti. Cod. autem Pal. ſextus habet: *diſcipula* pocillatrix tua.

Cod. denique Bern. Saraceni *niſi diſplicina*, quae lectio Meurſio vnice adridet. et mihi quidem haec perquam comice conficta vox Plauto videtur digniſſima: *niſi vnum displicuiſſet*, nihil apud te fuit, quin placeret. Cuius vocis elegantiam qui non adſequebantur, *diſciplinam* aut *diſcipulam* poſuerunt. Reponendam putaui — 21. *infuſcabat* vini generoſi vim addenda aqua minuebat, colorem vini aqua perdebat. Sic Mil. 2. 6. 46. *infuſcare* eſt turbare, perdere — 24. *hunc ordinem* meretricium — 28. *iunctam* vinctam — 29. *ſi*, tametſi imitemur inter nos earum coniunctiones — 30. tamen viuimus *cum ſumma inuidia* matronarum, peſſime nos oderunt — 31. volunt, nos in clientelam earum nos commendare — 32. *noſtra copia* explicant alii: venuſtate noſtra, inlecebris, artibus; Gronovius: per nos ipſas. — 33. *ſuique* auxilii *omnium rerum* in omnibus rebus *indigere*. ταυτολογία in ore mulierculae non mira poteſt videri — 35. tam ſuperbe nos tractant, vt *abiiſſe* ab iis gaudeas, et non niſi *inuite* eas adeas — 36. *palam blandiuntur* nobis praeſentibus blandae, *clam* abſentibus — 37. *aquam frigidam ſubfundunt* criminoſe de nobis loquuntur, amatorum animos a nobis conantur abstrahere. *ſubdole* et ita nos decipiunt — 38. cum ſuis viris *ſolere*, conſueſcere, rem habere — 39. *ſuas* maritorum ſuorum — *eunt depreſſum* id agunt, vt nos deprimant — 42. *ex patribus conuenticiis* cum multis viris conuenientes, ipſae, e quo eorum conceperimus, neſciae. Camerar. et Gronov. legi malunt *commentitiis* — *ſuperbiae cauſa* explicandum putarunt: contumeliae cauſa. Sed ioci tantum cauſa adiectum a muliere eſt, quae, quantopere erubeſcere didicerit, abuſus verbi *nubere* v. 45 ſq. ſatis ſuperque oſtendit — 47. *lugubre* aduerbialiter: miſere! — 49. haud me poenitet, te educaſſe, et ad quaeſtum meretricium compuliſſe — 50. pro *Hecata* cum Douſa edd. que vett. legendum eſt *Hecale* aut *Hecala*, vt Plautus pro Circe, Niobe habet Circa, Nioba. Vt vero inter mares *Irus*, ſic inter feminas *Hecale* paupertate dicitur obpreſſa fuiſſe ſumma. Ovid. Remed. 747. Apulei. Met. 1. Plin. H. N. 22. 22. Senſus eſt: in ſenectute olim non magis, quam in praeſenti florente aetatula tua, inopia cruciabere. Proſpectum in praeſenti iuuentute aliquid vult, ne, inmutata forma, viuat deſerta. Ter. Heaut. 2, 3. 8 ſq. — 53. Ignauis precibus fortuna repugnat. Ovid. — 54. *Inter iſtaec verba* me cum matre haecce

confabulante — 56. *abhorret* abſolute poſitum: abeſt. — 57. *munda* ornata — 60. *mihi exercitum imperare* dolorem adferre, qui animum *exerceat* meum — 64. *ſtultitiam* doloris tui cauſam *facias ſepelibilem* ex animo eiicias — 67. *cordolium* dolor cordis, legitur et Poen. 1. 2. 86. Philenium Aſin. 3. 1. 34. exprimit: hic animus obcupatus eſt, quid faciam! — 71. cf. Amph. 2. 2. 1. — 75. *amor in me peculatum facit*, depeculatur, ſpoliat me ita, vt, prae amore vnius cuiusquam viri, reliquos viuos omnes nequeam amare — 77. *ſpiſſum* tardum. *Veniet! amanti ſpiſſum verbum eſt* diu ſaepe exſpectandum eſt, donec veniat! — 82. 83. vt *oppidum fortunatum*, opulentum, multis defenſoribus eget, ſic meretrix multis, qui alant locupletentque eam, amatoribus — 93. pro *conſpicillo* ſeu *conſpicilio* legendum puto e Mſſ. Lang. *conſpicit*, *illo* e loco *conſequutus eſt* etc. — 94. *inſinuauit* verſu 91. addebatur *ſe* — 96. *vt* quantopere *ego illum vorſarem* ſpoliarem! — 98. *adſimilare amare* amorem *oportet*. Ter. Heaut. 2. 2. 125. arcte tractandus eſt vir — 99. *melius illi* etc. Ter. Hec. 1. 1. 10 ſq. nemo ad meretricem venit, quin ita paret ſeſe, abs ea vt blanditiis ſuis quam minimo pretio ſuam voluptatem expleat — 102. *cognata* Ter. Phorm. 1. 2. 75 ſq. lex eſt, vt orbae iis, qui ſunt genere proximi, nubant, et, illos ducere, eadem lex iubet — 105. *nihil amori iniurium periurium eſt*. Solent amatores ineſcare, et deinde fallere, periuria nihili pendentes — 117. *amiculum ſuſtolle* ne incedas negligentius — *trahi* σείρεσθαι, defluere — *trahor* inuita ad matrem. Alii explicant: amore Alceſimarchi.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *ſaburrare* onerare, proprie (naues) arena, h. l. cibo — 7. *onuſta* cibo, i. q. v. 2. *ſaburrata* — 8. *flore Liberi* vino generoſo — verſ. 7 ad 10. in parentheſi ſumantur poſiti — 11. *ei* adoleſcenti v. 6. — 12. *is* adoleſcens *hanc* Silenium — 17. *quod* vtrumcumque, ſeu puer eſſet, ſeu puella — 21. *peperit* vt v. 17. *ſubpoſuit ſibi* ſe peperiſſe ſimilauit — 23. *quae malum quaerunt ſibi*, quae vere pariunt, quod non optauerant, quare infans iis *malum* eſt.

IN ACTVS I. SCENAM III.

Auxilium, deus aliquis, extra argumentum adhibitus πρόσωπον προτατικὸν — 7. *perputem* exponam — 13. ioca-

tur in verbo *peperit*, quod aufugiebat ob puellam compreſſam — 27. *facta morigera eſt viro* cui mors eius euenit exoptata. *Cognatam* quippe non amore, ſed legibus coactus, duxerat — 28. *iuſta* funebria — 31. *et eam* etc. non intelligendum eſt: poſtquam duxerat, cognovit demum, eſſe eamdem; nouerat, quae ea eſſet, quam compreſſerat. Eam ipſam ob cauſam, vxore vix ſepulta, Sicyonem adparet mercatorem properaſſe, vt, quam olim compreſſam amabat adhuc, vxorem quam primum duceret — 39. *ex inſidiis* loco, vnde ſpeculabatur, ab hippodromo 2. 3. 7. — 41. *vt expungatur nomen* e numero debitorum, vt meo Prologi officio plane ſatis faciam. *ne quid debeam* idem ſignificat — 43. *is* adoleſcens, Alceſimarchus — 54. *vt vobis* etc. ſcripta igitur videtur fabula ſub finem belli punici ſecundi.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. inter artes, quae ad excruciandos homines excogitatae ſunt, amorem credo eſſe primum — 2. meopte exemplo compertum hac de re habeo. Caſ. 2. 3. 8. iisdem verbis vtitur, niſi quod pro *ne foris quaeram* habet *magis, quam ex auditis* — 3. *antideo* anteeo *cruciabilitatibus:* prae ceteris hominibus ego mihi miſeriis ex amore ferundis videor natus — 4. *verſor in amoris rota* incertiſſima experior eius eſſe gaudia — 5. *differor* in diuerſum feror — *mens animi* a Plauto aliisque bonis ſcriptoribus ſaepe leguntur iuncta. Bacch. 3, 4. Epid. 4. 1. 4. Ariſtoteles: ὡς ἐν σώματι ὄψις, οὕτω νοῦς ἐν ψυχῇ — *nubila* perturbata — 7. *ita mihi omnia ingenia ſunt* hoc plerorumque amantium ſolet eſſe ingenium — *mihi* vt ſaepe παρέλκει — 8. *laſſus* cum genitiuo *animi.* Sic et Horat. 2. Carm. 6. v. 7. 8. laſſus maris et viarum militiaeque — 8. 9. 10. criminoſa in amorem verba congerit, vnum id deplorans, quod v. 11. exprimit: *maritimis moribus* amor *mecum experitur* e tranquillo in tempeſtatem repente coniectus horreo! Haec ipſa erat *rota amoris* de qua v. 4. — 12. *niſi quia non eo peſſum* pergit in tropo, a nauigatione depromto: ſaeuiſſimis iactor fluctibus, modo nondum obrutus ſubmerſusque — 16. *Lemniam* putant a Melaenide dici inridente, quod Lemnii eo tempore ruſticitatis vitio male audiſſent. vid. Truc. 2. 4. 4. ſed Lemni natam vocat *Lemniam*, vt Silenium 1. 1. 102. *Lemnienſem*, quam alio nomine neſciebant adpellare — 17. *factione* potentia.

Aul. 2. 2. 50. — 19. *ius iurandum noſtrum* mea quidem filia non fefellit tibi datum — 21. *di me perdant* iungendum cum verſ. 22. — Melaenis autem malitioſe interfatur *quodcumque* etc. et ego velim, deos te perdere — 26. *abi quaerere* quaeſitum alios, *vbi* apud quos *iurando* iuri iurando *tuo* etc. Nonnulli codd. habent *quaerere* — 27. *teſſera* hoſpitalis, e materia fragili, cuius vtrique hoſpiti erat dimidia pars, quam qui confregerat, alteri hoſpitium putabatur renuntiaſſe. Hoc quidem loco non de hoſpitio ſermo eſt, ſed de ſide ab Alceſim. viol..i — 29. *inter nouam rem* quae nunc inter nos agitur, *verbum vſurpabo vetus* vetere reſpondebo tibi prouerbio — 30. eſt ea formula amicitiam renuntiantium — 31. pro vulgato: pro me *reſponſa* tibi, Scioppius mavult *reſponſas*, Gronovio aliisque non paucis viris doctis adprobantibus. Vt v. 32. roganti: *non remittes?* dicit *ſcis*, tu dicis, ſic hic ad *non remiſſura* dicit *reſponſas*. Permultis Plautus locis eodem modo interrogantes amolitur. Caſ. 5. 4. 13. *Ol. times. St. ego* ne? *Ol. haud mentire.* Rud. 2. 3. 11. *Tr. venit? Am. vera praedicas* etc. — 33. *commentor* meditor alias res — 35. *Mel.* ne roges, quid Melaenis agam? ſed animum potius aduorte, vt ſcias, quid tu, Alceſimarche, agas! — 36. *dii ſuperi* οὐράνιοι, *inferi* ὑποχθόνιοι, *medioxumi* χθόνιοι, Graecorum δαίμονες. *Medioximus* i. q. mediocris. *dii medioximi* cenſebantur diis ſummis et ſui ratione, et loco, et poteſtate minores, hominum vero natura maiores. Pro *Medioximi* Meurſius in cod. vetere legit *medigrumi*, a *grumus* locus editior — 37. 38. 39. Iuuenis inducitur errans; Iuno enim non ſilia, ſed ſoror et vxor Iovis, Saturnus non patruus ſed pater, Ops non auia ſed mater putabatur Iovis atque Iunonis; Melaenis igitur bis eum conrigit — 41. *tu me delenis* mentem mihi adimis — 46. *dii patellarii* quibus colendis in patellis adponebantur epulae, Lares, Penates — 46 ad 51. oratio amatoris irati nimium quantum perturbata eſt. Iuraturus fuiſſe videtur *per ſauium Silenii* niſi ea remittatur, ſe, ante craſtinam lucem, et eam, et matrem, et ſe ipſum eſſe obtruncaturum — 49. *primo luci* gen. maſcul. vt Aul. 4. 10. 18. *luce claro* — *ambo* pro *ambos* ſaepius obcurrit. h. l. *ambas* dicendum erat, matrem et filiam, ſed et Merc. 2. 1. 7. eſt *ambo* pro *ambae* caprae — 50. *pedatu* inpetu *tertio*, ſc. te filiamque tuam ſi obcidero priores, me ipſum addam inpetu tertio —

efflixero obcidero. Afin. 4. 2. 9. — 59. *et illud paueo* amens Alcefimarchus ne quid faciat, *et hoc formido* quid hic adferat, qui curfum huc contendit.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *Anum* lenam, Gymnafii matrem — 2. *miferrimam habui* mifere cupienti effugere percontando non deftiti inftare — 3. *fibi moderatrix fuit* linguae fciebat moderari, ne excideret ei, quod prodidiffe nollet — *inmemorabilis* quae in memoriam ei volebam reuocare, fe prorfus non meminiffe fimilabat — 5. *admoenire* oppidum Pfeud. 1. 3. 150. eft: machinas admouere oppido capiendo; h. l. dolo eam capere, fallaciis taciturnitatem eius fuperare — 6. *vt diceret*, quae feruus fcena fq. herae narrabit. *dolio vini* nihil fuiffet exfculpturus. Veriorem caufam, qua anus mota rem prodidit, vide in fcena 3 a verfu 24.

IN ACTVS II. SCENAM III.

Melaenis ad verfum 52 ex obculto fermonem Phanoftratae et Lampadifci captat, et, quae interibi loquitur, loquitur fecum — 3. (ago) *quod gaudeas* laetum tibi de filia tua adfero nuntium — 7. *hippodromus* curriculum equorum, vbi de pernicitate curfus certatur, citra pugnae fimulacrum — 9. *falit* palpitat — 13. *vtinam* tu, Phanoftrata, *audire non queas*. — In verfibus 14. 15. verba nonnulla adparet intercidiffe, quae alii aliter conati funt explere; hiftoriae autem particula, quae cum verbis fimul periit, ab interpretibus, quos fcio, neglecta fere videtur. Seruum adparet ad verfum vsque 21 verba ad Gymnafium facere, eamdem eam effe putantem, quam, a fe expofitam, a Lena viderat auferri. Hanc vero quibus in aedibus conuenit? et qua re deceptus expofitam iftam, quam quaerebat, eam effe, perfuadere fibi potuit? Lena quidem a Silenio exorata, vt Gymnafium apud fe, abfuturam domo, triduum feruare pateretur 1. 1. 106 fqq., filiam in aedes eius 1. 1. 121. quae Alcefimarchi aedes erant 4. 2. 87. intro abire iufferat, et deinde in via fcena 2. apertius ad fpectatores v. 26. loquuta, abit v. 29. domum, quod, nude pofitum, eft: domum fuam. Silenii vero in aedes non ita multo poft reuerfam oportet effe, nam claues filiae fciebat traditas 1. 1. 113. vt, quidquid effet libitum, poffet promere. Dixerat autem 1. 1. 46. filiam nocte proxima nupturam: quare, ne damno adficeretur 1. 1. 108, ipfa iuit, ad amatorem filiae, quo veniret, certiorem faciendum.

Ibi tum Lampadiſcus vidit exeuntem lenam ex aedibus Silenii, quae proximae erant aedibus Phanoſtratae 1. 1. 102. quare inde monſtrari digito poterant *ex aedibus hisce* 2. 3. 4. Agnitam ſeruus anum per vias ſtatim ſectatus habet miſerrimam 2. 2. 1. ita vt, quum aliter effugere non poſſet, Silenii in domum, quamuis inuita ſe reciperet. — Redeo nunc ad ſcenae 3. verſus 14. 15. *Pergo* Lamp. dicit, i. e. ſequor anum eam in domum, *illa* lena filiae paucis dicit, quid rei ſit, Silenium enim, vnde orta eſſet illa, ignorabat 1. 2. 26. — ** *dictis* ſeruus, quum Gymnaſium audiſſet filiam a lena dici, eam putans eſſe, quam a ſe expoſitam illa ſustulerat, adloquitur Gymnaſium: ne credas eius *dictis; illaec te anus fortu* *** *ſeras vocat fortuito* inuentam, filiam, ne ſe *deſeras, vocat* — 19. *talenta magna*, attica, *magna* vocantur non de pluribus, ſed pretioſioribus minis, quam minae erant talentorum Neapolitanorum, Rheginorum, Siculorum — 20. *ex Tuſco modo* quaeſtu meretricio. Lydorum, qui pars Hetruriae, filias ex meretricio quaeſtu dotem ſibi comparare ſolitas, tradit Herodotus. Forſan vero modo *Tuſcum vicum* Plautus reſpexit, de quo Curc. 4. 1. 21. — 23. *vt ſit* qualis nunc ſit — 24. *illam* Gymnaſium *ſuadela* nobilitatem, diuitias promittendo — 24. 25. hic vnus Gymnaſii amittendae metus veritatem lenae extorſit — 28. *amicae* Melaenidi — 37. de Gymnaſio nunc a Lampadiſco ſecura, Melaenidi quoque Silenium cupit ſeruatam, *obſipat aquam*, adſpergit, vt recreet me, cui animo male eſt. vid. Amph. 5. 1. 6. A *ſipo*, iacio, vnde *disſipo* — 39. *periiſti* fruſtra conaris me fallere. — *Ne hercle hoc longe deſiiti inſtare.* Sic e codd. tribus Pal. expreſſus ſolet locus dari, quem, quod ceteri libri, ſcripti excuſique, valde variant, omnes cenſent eſſe mendoſum. Prout vulgo interpungitur, Lamp. *deſiitit inſtare*, quem tamen in vrgendo perſeueraſſe res ipſa loquitur. Poſt *periiſti* vero, quod Lenae adhuc dicit, pone punctum, ſeu potius ſignum exclamandi. A *ne hercle* pergit ſeruus herae narrare, et poſt *longe* punctum delendum eſt. *Ne* eſt pro *non* vt ſaepe. Trin. 2. 4. 82. eſt: decedam *non hercle hoc longe*, vbi Lipſius mauult *hoc vngue* i. e. vnguem latum, vt Aul. 1. 1. 18. eſt. Moſt. 2. 1. 46. Delphio ſuadenti: abeamus hinc nos; Tranio reſpondet *non hoc longe* vbi etiam nonnulli malunt *hoc vngue.* Sic hoc loco non quidem pro *longe* pono *vngue*, ſed δεικτικῶς tamen adcipiendum puto. vngue, aut alia

qua minima re monſtrata, dicit: *ne hercle hoc longe deſiiti inſtare vsque adeo, donec* — 41. *monſtrare* monſtraturam eſſe — 43. *conuenire* oportere — 46. *fac me conſciam* eorum, quae, ſi venerit, porro expiſcatus ex ea fueris — 47. quid *nunc* interea — 49. *ne in quaeſtione mihi ſit* vid. Capt. 2. 2. 3. — 52. *domum* additur: filiam tuam reducem; ſermo a Melaenide interrumpitur — 57. *in diuitias maximas* cum dote ſumma — 60. Melaenidi quidem aenigma non poterat non videri; lectori vero ex Act. 1. ſc. 3. omnia ſunt clara, et mox per Lampadionem amplius declarabuntur — 67. *medioxuma* media, qua poſt Phanoſtratam compreſſam Lemni in matrimonio habita, ibique mortua, eamdem Phanoſtratam vxorem duxit — 70. *confragoſum* haec, quae inter ſe repugnant — 74. *proiici* exponi — 76. *poſtibi*, poſtea. Si duae eſſent voces, dicendum fuiſſet *poſt hic* Sicyone. Reperitur etiam *poſtibi* Poen. Prol. 108. Rud. 3. 1. 8. et 4. 7. 37. — 77. *puellam* a me expoſitam — 78. *ſupina ſurſum in coelum conſpicis* mirabunda oculos in coelum vertis — 81. *intellexes* intellexiſſes — 82. *ingratiis* velim nolim.

IN ACTVM III.

2. *quoiam* cuiam, quorum — 9. ab hoc verſu incipiunt nonnulli actus 3. ſcenam 2. — Interfecturus ſe Alceſimarchus eſt, ſed pedetentim tamen, id quod tutiſſimum eſt — 10. *vtrum hac* etc. dubius eſt, vtrum a dextra, an a ſiniſtra parte, latus feriat! — 15. *iſtuc ſeuerum facere* tam crudeliter in te conſulere? interimere te? — 17. *adglutinandum dabo* amorem noſtrum nuptiis conglutinabo. Ter. Andr. 5. 4. 10.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. *excruciabilem* quae me magis excruciauerit, quam illa lena. Alii: cruciatu digniorem — 2. quantopere volebat ea infitias ire, quae faſſa erat antea! — 5. *faciundum eſt puerile officium* ludam cum crepundiis iſtis, quatiam ea, et ſonitum dabo, vt pueri ſolent — *conquiniſcam* inclinabo me *ad ciſtulam* tollendam — 16. *non caſſa memoro* non inania ſunt, quae loquor. *nux caſſa* quae putamen habet, nucleo caret.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. Hoc me *animi miſeram habet.* Mil. 4. 2. 76. *miſeram animi* excruciat. Truc. 2. 7. 36. *animo* homo *ſuo* eſt *miſer.* Epid. 4. 1. 1. *miſer ex animo* eſt — 4. *petulantia*

quae vox Acidalio non temere erat ſuſpecta, ſi genuina eſt, poſita eſt pro incuria ſeu negligentia — *quae in tergum meum ne veniat, male formido* Taubmann. explicat: valde metuo, ne petulantia mea cauſa ſit, vt virgae in tergo meo ſint *petulantes* — pro *veniat* Acidalius recte forſan *eueniat*, vt Ovid. dicit: *inque caput* noſtrum dominae *periuria* quaeſo *eueniant* — 8. *mi* homines, *mi* ſpectatores, ſingularis *mi* pro plurali, vt ſaepius — poſt verſum 11 paullisper tacuit, exſpectans quaſi, vt reſpondeatur — 12. non ſum *ſcitior* certior — *fatigem* me, adclamando iis — 13. qui e malis mulierum fructum capiunt oculis — pro *qui ſemper malo* alii legunt *ſuper* de *malo* — 14. *noſcitabo* veſtigare conabor eum, qui ciſtellam abstulit — 20. *intus* in pectore *paueo* pauore conſumor, *foris formido* verbera metuo. Taubmann. Malim tamen explicare *intus* in aedes, ad heram intrare *paueo*, *foris* hic in via *formido* quid me maneat tandem — 21. *illo* intus, ſunt homines *miſeri* ſi ciſtellam audiuerint eſſe perditam, *ille, qui habet, laetus* eſt, de re, quae ipſi nulli vſui eſt, mihi foret vtiliſſima. Sic vna eademque res alteri poteſt maximi, alteri nullius momenti eſſe. Gulielmus pro *illo* ponit *hillo*, ob rem nihilam alii ſaepe miſeri ſunt, alii laetantur — 24. *ago ſecius*, ſegnius, ſocordius, mecum fabulando ciſtellam non reperiam — 26. *aſtute augura* more augurum omnia loca adtente perluſtra — 29. *ſoccis* vtebantur actores comici — 31. *turbo* ventus in puluere veſtigia disturbauit — 33. *concilium fuit* plures congreſſi ſunt — 36. *actam rem* incaſſum laborem — *meum corium* vna *cum ciſtella* periit, virgis lacerabor. Epid. 1. 1. 84. corium perdidi — *quaerere* adquirere, tollere — 46. *noſtra eſt* ex qua, quod volumus, ſcire poſſumus — 50. *noſtram rem fabulatur* ſuapte ſponte narrat, quae nos ſcire magnopere cupimus — 51. Lambinus *oportet* poſitum putat pro *neceſſe eſt*, quod illud officii ſit, hoc neceſſitatis; ſed, licet *neceſſe eſt* numquam ſit officii, *oportet* tamen ſaepe numero reperitur eſſe neceſſitatis. Poen. 5. 2. 70. ſeruum te eſſe oportet et nequam et malum. Cic. pro Roſc. Am. 22. exſtent oportet veſtigia c. 24. adcedat huc oportet odium etc. — 54. *mihi cibus eſt* adtente audiui; tam parum, quae dixiſti, neglexi, quam famelicus cibum. vid. Aul. 3. 6. 1. — 55. *inter rem agendam iſtam* quod eamdem rem nos iam agimus, de qua tu fabulabare — 59. *quaedam* explicant: praedatrix ciſtellae; inſcia vero, a virone an a femina

ablata ſit, per *quaedam* intelligere mihi videtur *ciſtellam ipſam*, quam v. 65. ſibi euolaſſe queritur; quare, quod non ſtatim aperte loquitur, *callidam* ſeruus v. 61. putat — 60. qui abstulit *damnum adfert alienum* aliis, moerorem *familiarem* Silenio, eiusque parentibus — 61. *mala merx* vid. Caſ. 3. 6. 22. — 63. *inuoluulus*, eruca, ſeu vermis, qui pampini folio ſe inplicat — 66. ſi ciſtella fuit auis, in caueam incluſam ferri oportuit. Pro *in caueam latam* Palmerius legit *incaueatam* — 67. *mirum, quin* inridet de praeda loquentem, *mirum* ſcilicet *quin* quod non *grex venalium* ſeruorum *inſuerit vna.* vid. Amph. 2. 2. 118. *mirum, quin* te aduorſus dicat. Moſt. 2. 2. 62. Trin. 4. 2. 125. — 69. crepundia *vna*, nihil infuit, praeter crepundia — vt Lamp. praeit cum ſuo *quidam*, ſic Haliſca ad concinendum cum ſuo *quaedam* promta ſtatim eſt — 74. *in nulla opera gratuita eſt* nemini operam dat, niſi mercede emtus — 75. Haliſcae, ſeruo reſponſurae, Phanoſtrata dicit *commoda loquelam tuam* reſponde mihi, loquere mecum, id quod *tibi nunc proderit* — 82. *cito* quid ſibi velit, eo quidem, quo legitur, loco, non video: mallem in codice aliquo legi *ſcitor* — 86. *hic in proximo* monſtrat domum — 88. *nae* . . . plura dicturum hera iubet tacere — 90. *adtulit* numerus, conuenit, eoque ipſo adtulit, reddidit tibi filiam. — 91. *meam* ciſtellam — 92. *quaero tertiam* iocatur, intelligit puellam mihi. Famoſa forſan tunc temporis puella quaedam Romae erat, cui nomen erat Tertiae — 94. *aequum eſt tenere* vtrasque nos *per fidem quod creditum eſt* me ſcilicet manu ferre ciſtellam, te, reticere, quae faſſa ego iniuſſu herae ſum — 95. *ne bene merenti* mihi de te *ſit malo benignitas* in tergum meum vertat — 100. 101. Vtroque ſerua prudenter ſibi proſpicit, nec gratiam herae praereptura, et ſua manu ciſtulam redditura.

IN ACTVM V.

4. *liberorum eſſe amplius* filiam, quae perdita videbatur, mea opera eſſe repertam. — 4. 5. Demipho ſe, quod Lamp. dixerat, alio quidem ſi diceretur ſenſu, iocatur valde deprecari. — 8. Hoc quidem, relictis aliis rebus omnibus, agendum puto.

GREX.

4. Hiſtriones ſeruos, qui in actione deliquiſſent, vapulaſſe conſtat — *poſtrema in comoedia* peracta ea.

COMMENTARIVS IN PLAVTI EPIDICVM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

Prologo fabula caret, cuius vice Thefprio fungitur, *πρόσωπον προτατικὸν* — 1. *prehendit*, Gulielmus *reprehendit*, retrahit. — 2. *Familiaris* conferuus, eiusdem familiae — *odio es* remoraris me — *nimium familiariter* licentius, quam ignotus auderet — 4. auribus non vtebare, vocem meam non adnofcens, *certe oculis vteris* vifum adnofcis — 5. *quod eo* peregre redeuntibus fieri *adfolet* — 6. *coena* aduentitia — pro *fpondeo* dicendum fuerat *adcipio*, quare rogat Epid. *quid* fpondes; promittis tu? — 7. *exemplum adeft* ex ipfo adfpectu, corpulentioris quam antehac, conligere potes, me recte valere — 8. *huic δεικτικῶς* manui. Pfeud. 3. 2. 97. furtifica manus. Perf. 2. 2. 44. furtifica laeua. Dextra enim agentes aliquid, quo oculos hominum auerterent, finiftra potiffimum faciebant furta — *gratia* debetur, me valere, et habitiorem effe — 10. *rapio palam* redux e bello loquitur, vbi nebulo quisque aperta folet vi rapere — 11. *infelicent* vid. Caf. 2. 3. 30. — 12. *curriculo* currendo *fequi* — 13. *fcurra es* Trin. 1. 2. 165. (proprie) vrbani adfidui ciues, (qui clementem vitam vrbanam atque otium fequuntur. Ter. Ad. 1. 1. 17.) quos *fcurras* vocant. Moft. 1. 1. 14. vrbanus fcurra obponitur homini ruftico, hoc vero Epidic. loco v. 14: homini militari — 14. *audacter quamuis dicito* hoc quidem audacter dicere potes, quod et verum eft, et laudi mihi effe duco — 15. *varie* Thefprio intelligit: valui nunc bene, nunc male, vt in bello fieri folet — 16. Epid. vero, fe hoc intelligere fimilat, vt Pfeud. 1. 2. 12. eft: ego veftra latera *loris* faciam vt valde *varia* fint. Poen. Prol. 26. ne *varientur virgis* et Mil. 2. 2. 61. *varias virgis*. Dicit igitur Epidicus, odiffe fe homines, qui virgis lorisque, vt caprae panteraeque natura, varii fint feu maculofi, quod, quo faepius caefi, eo peiores foleant effe — 18. *pugilice atque athletice* valet, firma valetudine et robuftus eft, quales pugiles atque athletas effe oportet. Sic Bacch. 2. 3. 14.

valuit pancratice et athletice, et Ariſtoteles laudat ἀθλητικῆς ἕξιν — 20. *vidulus*, follis, ſeu Rud. 4. 3. 47: vas, quo vtebantur peregrinantes ad adſeruanda ea, quae ſecum portarent. Men. 5. 7. 47. recte eſt obſignatum *in vidulo marſupium* cum viatico. Rud. 4. 4. 86. eſtne hic *vidulus, vbi ciſtellam tuam ineſſe* aiebas? — 21. *melina* ſc. mantica, quae in tergo portatur, e pelle ouilla, ſeu e pelle melis — poſt *te volo* vocem paulliſper ſuſtinuiſſe videtur, vt iungendae hae voces cum antecedentibus eſſent *te volo deos perdere,* mox vero addit *percontari* — 22. *reddibitur* reddetur. Edd. vero vetuſtiſſimae habent *redditur* — 23. *ius dicis* tamquam iudex, quaeſiturus reum, admones. — 26. Praetoribus ſex faſces a totidem praeferebantur lictoribus. Lex Plaetoria praetorem vrbanum, quam diu ius inter ciues diceret, duos lictores ſecum habere iubebat. Theſprio autem h. l. vult, dignum Epidicum eſſe, qui a duobus robuſtis virgatoribus probe caedatur — 28. *arma ad hoſtes transfugerunt* explicat v. 29. abiecta relictaue *hoſtes habent* — 31. *erit illi honori* taxat fauorem Romanorum iniquum erga nonnullos, quorum culpa res erat male geſta. Caium opinor Terentium Varronem in mente habet, cladis Cannenſis auctorem temerarium — 32 ad 36. noua ſibi Stratippocles arma curabit cudenda. — Dormitaſſe Camerarius Lambinusque Plautum dicunt, qui iisdem, quae Vulcanus fabricatus eſſet, Achillis armis, Hectorem, Patroclo obciſo, potitum eſſe ſomniet. Non ipſe poeta loquitur, caculam vero in re, per nebulam tantum audita, erraſſe, id quidem perſona eius non magis indignum eſt, quam quod in Ciſtellaria Alceſimarchus Iunonem dicit Iovis eſſe filiam — 33. *Theti* pro Thetide. — Non prognatum a Thetide Stratippoclem eſſe contendit, ſed, *ſine perdat,* perdat licet arma, alia ſibi non minus procurabit ipſe, quam Thetis filio ſuo — 36. *ſingulis ſtipendiis* quauis expeditione, quouis militiae ſuae anno — *exuuias* vniuerſam armaturam ſuam — 43. *animi* libidinis cauſa, vt ea ſe oblectet — 47. *vtcumque in alto ventus eſt, exin velum vertitur* h. l. qui nouo amore peregre captus eſt, veteris abſentis amicae facile obliuiſcitur. vid. 1. 2. 30 et 32. Sed Poen. 3. 5. 9. eadem verba ſignificant: qualis eſt fortuna, talis eſt hominum animus. — 50. *Th. Quid igitur* rogas? *Ep. Quot minis* eam emerit. *Th. Tot.* Hoc reſpondens Theſprio digitis indicat numerum quadragenarium. Hoc Epid. intellexit, qui mirans exclamat

quadraginta minis? vid. Mil. 2. 2. 49. — 51. a *danifta*, feneratore. — 52. Qui pactionem de vſura in ſingulos dies exercebant, vocabantur ἡμεροδανεισταί. Si per *numum* cum I. F. Gronovio intelligas didrachma, id quidem fenus diarium quinquaginta diebus aequaret totam ſortem. Alii numos interpretantur drachmas, quod et ipſum ingens eſſet fenus, alii ſeſtertios — 54. *interii baſilice* penitus — 63. *detegetur* detrahetur *corium de tergo meo.* Nonius habet *degetur* quod et ipſum eſſet: minuetur, detrahetur — 64. *perduit* perdat — 69. 70. *puppis pereunda eſt probe* pro: puppi pereundum eſt. Per *puppim* autem intelligere putatur *tergum*, et perire eſt *virgis caedi. Pereunda eſt* eodem modo dixit, quo Trin. 5. 2. 35. *placenda dos* eſt pro: placere debet. Pereunda eſt *probe* quandoquidem tergum meum perire neceſſe eſt, pereat *probe* i. e. praeclaro aliquo facinore patrato — 76. *abſumtus es* periiſti — 77. *ruinae in te inpendent* tamquam aedes conruentes minantur te obruere — 78. *montes mali* Moſt. 2. 1. 5. *mali moeroris montem* conſpicatus ſum. Merc. 3. 4. 32. *montes mali ardentes* in me iacis — 79. iunge: *neque conſilium placet, quomodo ego nunc* — 85. *depoliet* alii *deſpoliet* pro deſpoliabit. Sic Moſt. 4. 1. 11. meum *tergum exſinceratum* fiet — 86. *hoc caput* ego. *caput conruptum eſt* i. qu. v. 76. *abſumtus ſum* perii — 88. *men' tu rogas?* ſecum ipſe διαλογίζει.

IN ACTVS I. SCENAM II.

2. *edictaui* enarraui. Amph. 2. 2. 184. *tute edictas* ipſe prodis *facta tua* — 3. *per aetatem ac virtutem ſtultus* ſtultior, quam hon... aetatis tuae, vbi recte fecit, eſſe deberet. *Virtutem* enim puto *factum laude dignum*, quod captiuam redemit nobilem — 6. *qui inuident* ipſi mallent virginem iſtam eſſe mercati — 7. *at pudicitiae* eius vim non adtulit, quod honeſto loco audiuit prognatam, inſcius vero, ſororem eſſe ſuam germanam, licet non vterinam — 8. *meo animo* ex mea ſententia — 10. pro: *re iuuat* Mſ. *opere iuuat*, quam vocem diuidendam putant *ope, re* — 14. cf. Trin. 2. 4. 38. *nequam illud verbum eſt: bene vult! niſi qui bene bene facit* — 15. *clamore* eorum, quibus debeo, *defatigor* — *differor* diffamor — 16. *malim furno merſos* exſtinctos, nullos mihi eſſe, quam *foro merſos* aere alieno — 17. *pretio pretioſo* grandi — 18. *inrigatum* ſeu virgis madefactis, ſeu ſanguine ſuo *plagis* — *piſtori* in

piſtrinum — 19. *comparaſſit* comparauerit — 21. *ſalua res eſt!* h. l. dolentis verba: egregie quidem! — 22. *ſymbolas* conferebant communi ſumtu coenaturi; hic vero ſcapulis iocatur coenam, verbera parari, ſine ſumtu ſuo, ita, vt adcipiat modo, nihil conferat — 29. *miſſiculabas* crebro mittebas — 30. *cara eſt cordi.* Sic Ter. Eun. 1. 2. 121. neque meo cordi eſſe quemquam cariorem hoc Phaedria! — 30. 31. quodſi elabſus paulatim fidicinae animus tuus, alioque translatus eſt, *quid retulit*, quod — 33. pro *hominem* cum Palmerio Scioppioque poſui *homini.* Nec auſus eſſet ſeruus herum praeſentem vocare *ingratum hominem*, nec *id quod* deinde facile poſſet explicari. Sed, vt apud Ter. Eun. 3. 1. 5. *vt grata mihi ſint* eſt: gratiam mihi concilient, et Heaut. 2. 2. 21. *quum gratum mihi eſſe potuit* gratiam patris conciliare, et Plaut. Amph. Prol. 48. *gratum eſſe id a vobis ſibi* grato animo id a vobis adcipi, ſic Ter. Heaut. 5. 1. 61. ignoſces, *et id ingratum*, ne gratiam quidem filius habebit, et noſtro Epidicus loco vt ſententiam profert: miſerum eſſe, *id quod facis bene, ingratum eſſe homini* i. e. non valere, ad eius, cui feceris, gratiam conciliandam — 35. *deſipiebam mentis* in mente, vt: excruciari *animi* etc. — 36. *mene piacularem* victimam i. e. qui aliena mala ſuſcipiam, tuam ſtultitiam tergo luam meo — 37. *ſubcidaneum ſubdas* vt meum tergum tuam culpam ſuſtinere ſinas — 38. *huic homini* mihi — 39. *minis calidis* quae ſine mora iuueniendae ſunt — 41. *vnde libet* tribuunt Chaeribulo, minus recte, opinor. v. 41. 42. Stratippoclis verba ſunt ad Epidicum ſeruum, *vnde libet* vndecumque petat licet, inuenias modo — ante *ſolem obcaſum*, antequam ſol obcidat. Men. 5. 7. 33. eſt: ad ſolem obcaſum — *elo*, ἕλω, cepero. Quidam *eloco* pro *illico*, alii *eloces* quod Lamb. explicat: ex aliquo loco eruas; Acidal.: conducas — 42. *ne inbitas* intres, *tu te in piſtrinum* recta inferas — 44. *noui ego noſtros* virgatores — 48. 49. *aliqua* via, ratione *reperibitur* reperietur, quid de illa fiat *exſoluam* me, *extricabor* i. q. ſc. 1. v. 79. expeditum me ex inpedito faciam. Vendenda quippe fidicina pecuniam inuenturus eſt ad daniſtam abſoluendum — 55. *diem luculente habeamus* i. q. hilarum hunc ſumamus diem. Ter. Ad. 2. 4. 23. — 56. *ſenatum conuocabo in corde conſiliarium* iocoſe: perpendam mecum, quam rationem huius rei expediendae ingrediar. Sic Moſt. 3. 1. 157. ſenatum conſilii in cor conuocabo.

cf. Mil. 2. 6. 111. Moſt. 5. 1. 8. — 59. *non dormitandum* ſomniculoſe et negligenter agendum.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. Senes in medio prodeunt conloquio aliquo, et Apoecides forſan intus adhuc dixit *eo ſunt ingenio*, aut tale quid, cui iungeret *Plerique homines.* Pro *homines* quidam Plautum ſcripſiſſe putant *omnes*, quam dictionem I. C. Scaliger putat per emendationem augere: *plerique* immo *omnes:* quod vero ſi eſſet, vox *plerique* prorſus foret otioſa; verius autem *plerisque* vitium aliquod ineſſe poteſt dici, quam *omnibus*, et explicare dictionem mallem: *plerique omnium* i. e. *plerique*, ne dicam *omnes* — 1 ad 5. Carpit Periphanem, quem, quum mulierem honeſtam faceret grauidam, vbi pudendum erat, pudor deſeruerat, nunc vero eamdem, ex qua filia ei nata ſit, vxorem ducere pudeat — 5. pro *filiam* codd. nonnulli et edd. vet. habent *familiam* — 6. inridens Apoecides: *credebam, te vxorem, quam tu extuliſti,* ſepeliuiſti (Aul. 2. 1. 34. erat *foras ferre*) *pudore exſequi* reuereri — 7. *ſacruficas illico orco hoſtias* gratias orco refers, quod te ſuperſtitem vxore odioſa liberauit — 8. *eam viuendo vincere* ei ſuperuiuere — 9. *Hercules ego fui* labores ſustinui, herculeis non minus moleſtos, *dum illa mecum fuit* quamdiu huius vxoris ſub imperio gemui — 9. 10. *Sexta aerumna Herculis* putatur, quod Hippolyten, Amazonum reginam, baltheo ſpoliauit. vid. Men. 1. 3. 17. Notus et verſus: Threiciam *ſexto* ſpoliauit Amazona baltheo. Vulgo Stymphalides aues deletae ſextus numerantur Herculis labor — 11. pulcra dos, *quae non maritata eſt* quae, vxore mortua, penes virum eſt. Hic certe explicatio haec locum habere poteſt.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *auſpicio liquido* claro, certo, ſeu, quod aere ſudo puroque oſtenditur — 2. *aui ſiniſtra* proſpera. Augur, meridiem ſpectans, ad ſiniſtram habebat Orientem, vnde ſiniſtra putabantur fauſta, ortu quidem quam interitu laetiore — 2. 3. ſenis, qui (quo) marſupium *exenterem* tamquam piſcem leporemue, *acutum cultrum* ſatis aſtutiae *habeo* — 5. *exſugebo* ab antiquo *exſugeo*, pro *exſugam.* Hos verſus quinque Epidicus ſecum. Interea ſenes paucula conloquutos eſſe oportet, quae exaudiri non potue-

runt, donec, Epidico tacente, Apoecides perrexit: *continuo vt maritus fiat* filius tuus Stratippocles — Hoc confilium Periphane laudante, Apoec. v. 7. caufam properandi adfert — haerere *in amorem* pro *in amore* — 10. *palliolum in collum coniice* quo celerius curras. Sic Capt. 4. 1. 11. *vt comici ferui folent, coniiciam in collum pallium* — 12. Epid. venit clamitans *dii inmortales* etc. Sic apud Ter. Andr. 4. 5. 5. Dauus: voftram fidem! quid turbae eft apud forum etc. — 14. *medicinae* Medicorum Chirurgorumque officinae aut pergulae. Amph. 4. 1. 5. Plauti aetate ingenui Romae artem medicam nondum colebant, quam putabant inliberalem — 21. *recipiam anhelitum* animam — *clementer requiefce* animum recipe — 29. *quantum* meretricum — 31. *qui* quomodo — 32. *retia* quibus animaduerti amatores inretitos teneri — 38. *fed veftita* quid de veftitu eius dicam? — *aurata* non fine multo auro, et animo *ornata* — *vt* verbis depingere nequeo, quam *lepide* eleganter — *concinne* ad augendam venuftatem adcommodate — *noue* more elegantium feminarum recentiffimo — 39. *regilla inducula* veftis, qua vel regina ornatam fe putaret, *mendicula* veftis eleganter fimplex — 40. *inpluuiata* forfan, qua tempeftate vtantur pluuia. Nonius et Feftus nonnulla dixerunt de veftium iftarum diuerfitate, et recentiores multa e rationibus coniectauere etymologicis, fed incerta ea omnia funt. Varium et mutabile femper femina, fed nulla tamen in re magis, quam in ornatu fuo — 41. *inpluuium induta*, iocus quidem, fed, vt ex addito *vtinam* patet, cum exfecratione coniunctus. Moft. 4. 1. 15. eft: *malum* quum *inpluit* ceteros, non inpluat mihi. Hoc igitur Epidicus loco in animo habuiffe videtur: vtinam inclufa ea teneatur, vbi plurima in eam mala inpluant — 42. *fundis exornatae*, ita ornatae, vt amatoribus earum *fundi* obpignerandi fint vendendiue. Sic apud Ter. Eun. 1. 1. 34. Parmeno de Thaide: egreditur noftri fundi calamitas! — 43. *imperatus eft* iftis amatoribus — 44. *illis*, meretricibus — 45 ad 51. cf. Aul. Act. 3. fc. 5. — 46. *tunicae rallae*, rarulae, a raritate texturae, obponitur *fpiffa* denfior — *linteolum caeficium* Nonius explicat: purum et candidum — 47. *indufiatam* Varro ab *intus* deriuat, et obponit pallae, qua vtebantur foris. Apud Apuleium et pueri adolefcentesque obcurrunt *pulcre indufiati*, qui *variis coloribus indufiati* prodeunt — *patagiata* veftis, a *pata-*

gium, de quo Nonius: patagium eſt aureus clauus, qui pretioſis veſtibus inmitti ſolet; Feſtus vero: patagium eſt, quod ad ſummam tunicam adſui ſolet, quae et patagiata dicitur — *calthula* veſtis, a colore calthae dicta. Virg. Ecl. 2. v. 50. *Mollia luteola pingit vaccinia* (variat ea) *caltha* (tamquam flore diuerſi coloris) — *crocotula* veſtis, *crocota* Virg. Aen. 9. 614. *vobis picta croco veſtis* — 48. *ſupparum*. Feſtus: ſupparus eſt lineum puellarum veſtimentum, quod et ſubucula adpellatur — *ſubminia* Lamb. a minio dicta — *rica* Turpil. apud Nonium: interea adſpexi virginem *in capite geſtantem riculam* indutam oſtrinam — *baſilicum* ornamentum regium — *exoticum* peregrinum — 49. *Cumatile* coloris marini, a κῦμα — *plumatile* veſtimentum clauatum, clauis aureis ornatum — *cerinum* coloris cerini — *melinum* coloris melini, qui Plinio eſt candidus, ab inſula Melo dictus; alii: qui pallorem mali Cydonii imitatur. *gerrae* vid. Trin. 3. 3. 31. — 50. *Laconicum* Hor. Epod. 6. v. 5. 6. qualis fuluus *Lacon*, amica vis paſtoribus — 51. *haec vocabula* hae veſtes vxoribus amicisue emendae, *ſubigunt* eo redigunt viros, *vt viri faciant auctiones* vt vendere cogantur praedia etc. — 53. *ſolens*, vt facere ſoleo, vbi cupidus ſum ſermonis aliorum ſublegendi — 55. *nec ſatis exaudiebam* quaeuis eorum verba, *nec fallebar tamen ſermonis* intelligebam. 56. *quae* quas res *loquerentur* — 60. *quisnam is eſt?* Fabri codex: *quis, tu, is eſt?* — 63. *rurſum* quaſi recedere cupiens, *vorſum* ſed mox propius adcedens, 64. quaſi inuitus retruderer. vid. Amph. 5. 1. 66. — *pauxillatim* i. q. paulatim. Rud. 4. 2. 24. — 68. *cedo* dic verum! hoc ſi ita eſt *ego obcidi!* — 69. *ab ſe* ab ea — *ab epiſtola* ſic didiciſſe ſe ex epiſtola Stratippoclis — 70. *expeteſſo* dari mihi cupio. Hoc verbum obcurrit etiam Mil. 4. 1. 13. Rud. 1. 5. 1. Trin. 2. 1. 4. — 71. *calidi* audacis. Alii legunt *callidi* — 73. *catum* prudens — 80. *mihi iſtic nec ſeritur, nec metitur* prouerbium: ad me quidem ea res nihil adtinet — 82. *arbitrari* Aul. 4. 1. 24. eſt: ſpeculari, proſpicere, circumſpicere. h. l. *arbitretur* paſſiue poſitum eſt. *arbitretur vxor tuo gnato* quaeratur ei vxor — 92. *praeſtines*. Feſtus: *praeſtinare* apud Plautum eſt emere, emendo tenere. Capt. 4. 2. 68. — 98. *viue* valde, excellenter *ſapis*. alii *vt ſapis!* alii *hui ſapis* — 100. *ſuſpicio* libidinis, vel: te fidicinam idcirco emere, vt filium ab ea prohibeas — 101. *ſapit pleno pectore*

consilii plenus est — 102. quo certius vtraque ista suspicio abscedat, opus est alius, qui deferat pecuniam, non tu deferas ipse — 106. *hic* Apoecides aptissimus est ad id negotium — 111. pro: *ad* (circiter) *quadraginta eam posse emi minas*, Gronovius ponendum iudicauit *minis*, quod recepi — 112. *nihil captio* v. Aul. 3. 2. 9. — 113. *argentum obcupatum* obponitur *otioso*, quod domi latet. mox argentum cum fenere ad te redibit v. 117.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *in agro* tota regione attica — 2. *armarium* arca, in qua adseruabatur pecunia. Capt. 4. 4. 10. — 6. *adtondeant me*, tergum meum. *adtondere* est: decerpere. *adtondent virgulta caprae* Virg. Ecl. 10. 7. Parasiti semper a diuitibus abradebant aliquid, mensas eorum adtondebant, quem parasitorum adtondendi morem metuit, ne vlmi in tergo suo exerceant! — 8. *quam ostendam* pro ea, quam vt emeret, persuasi — *aliqua* ratione, alicunde — 14. *damnoso* qui damno adficietur maximo.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *exedor* conficior. Cic. Tusc. 3. 13. aegritudo exest animum, planeque conficit — 3. 4. 5. *per illam copiam* dum argenti copiam Epidici opera exspectas, *copiam* tibi *parare aliam* aliunde *licet* — *sciui equidem* etc. non multum spei ab initio in Epidici opera posui — 6. *illum* Epidicum me fefellisse *prehendero* — 8. 9. *quid illum ferre vis* mirum non est, te nihil auxilii exspectare ab Epidico, *qui* ipse, *cui* (*tibi* παρέλκει) *diuitiae maximae sunt, numum non habes* te habere dicis 1. 2. 14 et 15. quo mihi, *sodali* tuo opem feras — 10. 11. ridicule, seu turpiter potius haesitat, qui auxilium argentarium, quod ipse negat, aliunde sodalem petere iubet — 12. *muricide*, qui mures quidem obcidit, homo sordide. Salmasius legi vult *murcide*. *Murcus* autem veteribus idem erat, quod ignauus, qui officia sua detrectaret. Murci enim ilocaliter adpellabantur, qui pollices sibi praeciderant, ne militiae nomen esset dandum — 13. *blatis* Amph. 2. 1. 79. — 15. *mihi ades* praesens quidem es, sed praesentia tua mihi non plus adiumenti est, quam si non esses.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *Fecisti tu* loquitur ad Periphanem absentem *officium tuum* pecuniam mihi dedisti ad fidicinam emendam,

me meum ſerui aſtuti officium *nunc facere oportet* vt herum pecunia interuortam — 2. *per hanc curam quieto tibi licet eſſe* de hoc quidem argento eſto ſecurus, nam *hoc quidem iam periit* bolus tantus mihi non eripietur e faucibus — 3. *ni* (ne) *referas tibi in ſpem* te recupeperaturum ſperes *quid* aliquam partem *hinc* huius pecuniae — *hoc* argentum *oppido politum eſt* ſi lectio vera eſt, vix tamen perſuadeo mihi, quod volunt, hanc ſpectionem albi aſperique numi valde ſcenam iuuiſſe. Onus quinquaginta minarum argentearum, i. e. ſeptingentorum et quinquaginta fere noſtrorum vallenſium, pergraue eſt, nec, cuius in collo crumina conlocata ſemel eſt v. 2., ioci cauſa id deiicit reponitque, ſed procedentem Epid. iocatum puto: hem! lectum argentum eſt! Acidalii vero coniectura valde mihi adridet: *hoc hoſtium potitum eſt*, non minus perditum eſt, quam ſi hoſtes potiti eo eſſent — 4. *noſtri* alii ſerui aſtuti — 6. *vt facilem atque inpetrabilem* diem, ſeu potius hoc die herum meum reperi — 7. allegoria, a re militari ducta. Commeatus coloniarum praeſidiis non niſi auſpicato mittebatur, ne interciperetur — 12. *tergum floccifacio* pater tuus vbi fraudem ſenſerit, corium perdidero — 13. tuum patrem faciam *perenticidam.* Quidam a *pera* formatum mallent *pericidam*, ſed Plauto, de etymologia ſecuro, ſatis eſſe ſolet, ſi a vulgo poſſit intelligi, et *perenticida*, quod ad ſonum vocis *parenticida* propius adcedit, magis, quam *pericida*, ei placuit — 15. Epidico non ſatis eſt, quod vulgus ſeruorum magnae ſibi ducit laudi, herum *peratim ductare* perpauxillo argento defraudare, *follitim* vult *ductitare*, maiori pecunia. follis enim peram magnitudine ſuperabat — 21. *ea* fidicina, quam amaſti, *iam domi eſt pro illa* filia ſua. Codex quidem Camerarii loco *pro illa* habet *pro filia*, ſed a manu ſecunda — *auctorem* cuius periculo et fide res geratur — 23. *quaſi cui emeret caueat* Periphani, praedibus a lenone adceptis — 27. *ademſit* ademerit *o cus*, ſi mortua ſit — 30. *minas quinquaginta* quas hodie a patre tuo adcepi, *nudius tertius* dinumerauerat ei ſeruus minas triginta pro filia 5. 2. 38. Si Apoecides, quaerens, an pecuniam pro fidicina adceperit, in mente haberet hodie emtam, leno iuraturus erat, ſe pecuniam adcepiſſe, in mente autem habens, nudius tertius emtam. Verſu 33. mallem pro *inprudens* in codice aliquo reperiri *inpudens*, non enim et leno deceptus a ſeruo eſſe videtur, ſed

potius probe edoctus, nec, si inprudens modo errasset, ea in re *sceleratus* erat dicendus, caputque suum *obligaturus* — 35. *Versutum* Cic. sensu malo Fin. 2. 16. vocat eum, qui facile excogitat, quomodo obculte fallere possit. Sensu bono v. c. Capt. 2. 3. 8. *vtroque versum rectum est ingenium meum, ad te atque ad illum, pro rota me vti licet.* Chaeribulus vero nec vituperat, nec laudat, miratur modo celeritatem Epidici in inueniendo, quodcumque vsus videretur requirere — 36. *dolosam* falsam, aliam et ab ea, quae iam domi est, et ab ea, quam se putat emturum — 37. *docta* a me instructa — 38. *parate*, adcurate; nihil praetermissum est, quod opus est, vt pater fallatur. Sic Rud. 1. 3. 9. *parate curaui* — 44. *lubentius* animo magis defaecato.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1 sq. Senecae Nat. Qu. 1. 17. de speculi vtilitate locum et ego hic adiiciendum puto: "Inuenta sunt specula, vt homo ipse se nosceret. Multa ex hoc consequuta, primum notitia sui, deinde et ad quaedam consilia: formosus, vt vitaret infamiam; deformis, vt sciret, redimendum esse virtutibus, quidquid corpori deesset; iuuenis, vt flore aetatis admoneretur, illud tempus esse discendi, et fortia audendi; senex, vt indecora canis deponeret, et de morte aliquid cogitaret. Ad hoc rerum natura facultatem nobis dedit, nosmet ipsos videndi." — 1. *contemplarent* contemplarentur — 3. post *sed* et post *cor* pone commata, nec iunge *cor sapientiae.* Ad *sapientiae* e versu 1. repete *causa*, et iunge *non oris causa* vbi id contempl. *sed sapientiae causa*, qui cor perspicere possent — 4. *cordis copiam* quidquid in corde boni maliue insit — 7. *vel quasi* exempli causa. vide apologum Stich. 4. 1. 33 sqq. — 10. *malefacta solida* ingentia, nisi Plautus scripsit *solita* — 12. *fuit conducibile hoc* perspicere cordis copiam — 13. *cum praeda* puella, quam fidicinam putat, filio praereptam — 19. *siris* siueris — 22. *mores longe diuertunt* diuersi sunt — 25. *tempore*, tempestiue, obportune — 26. *quid iam?* cur dicis *tempore?* — 28. *hanc rem* vt ipse mox ea potiretur — 29. *seruus graphicus*, quasi pictus, quo scilicet scitior callidiorque ne fingi quidem optarique abs te posset. Pseud. 2. 4. 9. — 30. *non carus est auro contra* pretiosior est auro. Curc. 1. 3. 45. *auro contra* cedo modestum amatorem. Mil. 3. 1. 63. *au-*

richalco contra. ibid. 4. 2. 84. *contra auro.* Pſeud. 2. 3, 22. *aurichalco contra* non carum fuit — 34. cf. 2. 3. 9 ſq. — 40. *bardus,* tardus ingenio. Graeci tardos vocabant *βραδεῖς* — 48. *os ſublitum eſſet* deceptus eſſem. Aul. 4. 6. 2. Capt. 2. 4. 123. — *albis dentibus* vid. Capt. 3. 1. 26. — 52. *memorandis* ſi memorarem *pugnis* quae ego factitaui, deſignaui — 53. *eradicabam hominum aures* obtunderem, tam multa narrarem, vt taedio audientes adficerem — 55. *chlamydem* veſtem militarem *quaſſando*, greſſus ſubcuſſando *facit vndantem* fluctuantem, criſpantem. Virg. Georg. 2. 437. iuuat *vndantem buxo* ſpectare Cytorum (Paphlagoniae montem). Cf. Virg. Cir. v. 144 ſq. ſuſpenſam gaudens in corpore *ludere* veſtem, et *tumidos* agitante *ſinus* Aquilone *relaxans.*

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1 ad 3. miles dicit ſeruo alicui, armigero ſuo, muto — 1. *praeterbitas* praetereas *vllas aedes.* Poen. 5. 3. 44. *ne praeterbitamus* — 2. *Platenius* additum videtur ad tribum, e qua Periph. eſſet, indicandam. Petitus vero legendum putat *Plothenius.* Apud Stephanum enim eſt Πλωθειὰ δῆμος Αἰγηίδος Φυλῆς· ὁ δημότης Πλωθειεὺς καὶ Πλωθεὺς — 5. *commonſtraſſo* commonſtrauero — 6. *belli* in bello. ſic et Amph. 2. 2. 16. Capt. Prol. 68. iungitur *domi bellique* — 8. *tranquillum locum* vbi non adſit, qui, ipſe belli peritus, poſſit obloqui — 10. *ſtrenuiori* olim militi — 11. *de illius ore* comparatae cum iis rebus, quas alter narrabit a ſe geſtas *fiunt ſordidae* minus reperiuntur glorioſae — 16. *manibus demiſſis* citato curſu — 19. pro *farcias* Meurſium aliosque ſequutus poſui *ſarcias.* Centones enim non *farciuntur* ſed *ſarciuntur. Cui centones ſarcias* cui glorioſis mendaciis conſarcinatisque fabulis tuis admirationem tui iniicias — 33. *tuas poſſidebit mulier faxo ferias* tradam eam tibi, vt libertam tuam facere poſſis. Alii: haec mulier tuarum feriarum otiique tui erit particeps. Pro *poſſidebit* malunt quidam *reſidebit,* et citant Capt. 3. 1. 8. venter gutturque *reſident* eſuriales *ferias* — 34. *eam ex hoc exoneres agro* pro: hunc agrum exoneres ea. Per *hunc agrum* plerique intelligunt Periph. domum, (transferas eam a me ad te) alii totam Atticam. Ipſe Plautus explicat 2. 2. 94. aliquo *ex vrbe amoueas* — 35. *eſtne emta mihi haec* vid. not. ad Capt. 1. 2. 76. — 40. *quas tu mihi tenebras cudis?* fu-

mum vendis. Scaliger malebat: *terebras trudis.* Bacch. 5. 2. 82. est quidem *vt terebrat* — 51. Gulielm. *fidicinam* putat esse glossema, pro quo ponit *in eo articulo temporis*, modo, sed contra auctoritatem codd. et edd. vet. Baptista Pius, coniecturae auctor, deceptus videtur voce *articulatim*, quae mox sequitur, qua vsus miles esse posset ad inridendum illud *eo articulo* — 52. *articulatim te concidit* i. q. v. 55. *tibi os est sublitum plane et probe* prorsus te decepit. Amph. Prol. 85. est: ornamenta et corium histrioni *concidere* i. e. summam ei ignominiam iniungere — 53. Neque τὸ *nihil*, nec, quod pro eo posuere quidam *mihi* in plerisque codd. adparet, in MSS. modo Lang. et editione Camerarii illud *nihil* legitur. Forsan miles, eloquutus *nihil* in mente habuit: pro certo adfirmare non possum — 55. *os sublitum est* vid. not. ad Capt. 3. 4. 123. Aul. 4. 6. 2. — milite v. 56. dimisso, Periph. 57. 58. secum loquitur 59. fidicinae — 58. *emungi* dicuntur nares, quare hic additur *mucidum*, vt Mil. 3. 1. 52. senex laudat se minime esse *mucidum*. hoc vero loco *emungere* est: per fallaciam ab aliquo pecuniam auferre, tropo, quo, nauseam creante, politi homines abstineant. Bacch. 5. 1. 15. est: auro emunctum esse, et apud Ter. Phorm. 4. 4. 1. emunxi argento senes — 60. *ehodum* num negare potes? — 66. *Athenis atticis* plures vrbes Stephanus recenset, Athenas dictas, quas vero omnes senex mihi non videtur cogitasse, sed, vt perturbati saepe solent, otiosum adiecisse vocabulum — 74. *meum exenterauit marsupium* id ipsum seruus 2. 2. 2. voluerat — 79. *flagitio cum maiore* non male explicant multi: vehementius flagitanti, sed melius forsan alii: non sine dedecore tuo, vt reddas, cogere — 80. *qui in tantis positus sum sententiis* varie interpretantur; rectissime forsan Camerarius: qui tam sapiens vir habeor; aut Gronov.: cuius in sententiam toties populi psephisma factum est, nomine meo praescripto — 81. *eamne* restituendum putaui. *Eumne* natum erat e cerebro Bapt. Pii. *Eum*, Epidicum seruum, si inpune nollet abire, non alterum tantum pecuniae erat perdendum; *eam* vero, causam, pecuniam, non sine inpendio ab iis, qui abstulerant, poterat repetere — 83. *depeculatum* ab *eis* — 85. *prae illo* Apoecide, qui sapientissimus vult haberi — 87. *malleus sapientior manubrio*, prouerbium, inridens eos, qui aliis sapientiores sibi videntur, ipsi aeque stolidi.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. post *miserescat* dele comma, post *animo* pro puncto pone comma. *Si quid est homini miseriarum* si tantum malorum homini potest obiici *quod* quo miser dolore obrutus *miserescat ex animo* totum suum animum adfici sentiat cierique, 2. *id ego experior* — 4. *mentem animi* vid. Cist. 2. 1. 5. — 5. *hostium* ab hostibus *est potita* passiue: capta. Capt. 1. 1. 24. — 6. *quis illaec* est mulier? *quis* saepius vsurpatur feminine, infra 4. 2. 4. *quis istaec* est? Aul. 2. 1. 48. *quis ea* est? etc. — 7. *quae ipsa se miseratur* se miseram esse lamentatur — 9. illi hospitio *vsus* opus est — *inuenit* hospitium! ironice, quod alium nescit, itur ad me! — 12. *visitaui* vidi hunc hominem, Epiphanem, *antidhac* antea, nosco eum de facie — Periucunda est a versu 13 ad 20. vtriusque in recognoscendo altero dubitatio: haud quidem respondent sibi, sed vterque loquitur secum, at alternis tamen versibus, tamquam amoebaeo in carmine, alter alteri simile quid videtur subiicere: *haeccine est illa? hiccine est ille?* — 14. *pudicitiam pepulit* Liuius: decus muliebre expugnauit; Apuleius: virginitatem interfecit — 19. *malitia* astus; cautio neutra videtur negligenda — 20. pro *aciem conferam* mallem legi *conferam*, promte respondebo — 22. *quod credidisti, reddo* tu salutasti, ego resaluto — 23. *si ego te noui* si tu is es, quem te esse puto, *animum induco, vti noueris* certa sum, te me nosse — 25. *tuae memoriae interpretari me* subgerere me, quae elabsa aut dubia certe memoriae tuae sunt — Periph. verbis: *commode fabulata es* dicere vult: recte dixisti, iniurius vtique fui, qui abs te mihi subiici postularem, *nouerimne ego te! vbi viderim ego te!* mulier vero istaec verba alio sensu adcipit: *commode* ita vt e re tua esse putares *fabulata es* confinxisti, quae responderes; quare Philippa v. 26. *mira memoras* hoc vero qui dicere possis, non intelligo — Periph. igitur: *hem!* concedo, me minus apte esse loquutum; *istuc rectius*, aptius, quod scire volo, interrogabo: — 27. vno tenore interrogaturo ei: *meministine in Epidauro virgini* etc. mulier, post *meministine* statim, priusquam addidisset *quid?* satis comice interloquitur *memini id* — audiens vero eius *in Epidauro* interfatur *ah! guttula pectus ardens mihi adspersisti!* dicit *pectus ardens* nam v. 1. misera est ex animo! *guttula aquae adspergi* est recreari. sensus igitur est: quod non obliteratam in animo

tuo memoriam ſentio eius, quod paſſa olim abs te ſum, bene de te ſperare incipio — 30. *obſeuiſti* eleganter et honeſte vocabulum agriculturae transfert in rem voluptatum. Truc. 2. 6. 38. alia dicit: vim magni doloris per voluptatem tuam condidiſti in corpus meum — 32. *compotem* plenam — 33. *quid eſt, quod vultus te turbat tuus?* Meurſius in cod. reperit: *quod duoitus*, et conrigit: *quod digitus titubat tuus*, quod eodem modo explicat. vt Capt. 4. 2. 79. Gruterus vero Gronoviusque conſentiunt *duoitus* nihil aliud ſignificare, quam *vultus*. Gron. tamen pro *te turbat* ſcribendum ſuſpicatur *ſe turbat*. Sed *te turbat* eſſe poteſt: te, mentem tuam turbatam eſſe prodit — 34. *eductam* Lamb. ad Curc. 4. 2. 32. vult, *educare* ad corpus, *educere* ad ingenium pertinere. Sed Ciſt. 1. 3. 24. eſt *educauit eam bene et pudice*, et vtrumque verbum, apud comicos, corporis animique curam ſolet complecti — 35. *hoſtium eſt potita* vid. ſupra v. 5. — 39. *alias res* vid. 3. 4. v. 57. 58. 74. — *inpenſe* valde *inprobus* — 41. Verum nomen verae Periph. filiae erat *Teleſtis*, quod ſeruus ſciebat 5. 1. 10. nec pater ignorabat, qui, quum miles 3. 4. 43. fidicinam, a Stratippocle prius amatam, vocaſſet Acropoliſtidem, non monebat, hoc eſſe filiae ſuae nomen, ſed id fidicinae nomen ipſe tribuebat 3. 4. 67. Senex igitur nomen filiae memoria labſus confudiſſe putandus eſt cum nomine eo die ſaepius audito, ſibique, ob iacturam factam, memorabili. Mater putaſſe poteſt, nomen aliud filiae apud mangonem eſſe inditum, aut, errore animaduerſo, Periphanem conrigere noluiſſe poteſt. Non erat igitur, quod Camerarius pro *Acropoliſtidem* ponendum iudicaret *Teleſtidem*.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. *exanimata exſequitur adſpectum tuum* exanimata te adſpicit — *quis iſtaec* v. ſcen. ſuperior v. 6. — 8. *veſtitum atque ornatum inmutabilem* valde mutatum, ab *inmuto*, quo in verbo *in* numquam negat, ſed interdum potius auget. *Inmutabile* non modo eſt, quod mutari *poteſt*, ſed eam ipſam ob cauſam, quod poteſt, ſaepe etiam mutatum *eſt*, id quod in veſtibus quotidie cernitur. cf. Ter. Eun. 4. 4. praecipue v. 16. 17. — 9. Non certius catulum a porcello canis, et ſus porcellum dignoſcet a catulo, quam ab hac ego filiam meam — pro *alienos* MS. Lang. *alienas* — 14. *ſuat* ſit — bene et lepide

ſe defendit Acropoliſtis — 22. *plauſtrum perculi* prouerbium ruſticum, deriuatum ab eo, qui plauſtrum inaequale tam inmodice leuat, vt prorſus euertat. Periph.: euerti ac perturbaui rem falſa emtione — 29. *quid ſi ſeruo tuo aliter viſum eſt* ſi ſenſus eſt: licet ſeruus tuus errauerit, poſt *viſum eſt* ponatur comma; qui vero ſignum interrogandi ponunt, intelligere videntur: quid, ſi ſeruus decipere te voluit? *non poteras nouiſſe?* nonne tu ipſe aliam eſſe videbas, ac filiam olim noueras? Periphanes quidem vxore viua non tamen ita oblitus Philippae eſt, vt non dona ei interdum mitteret 5. 1. 33. et ſemel in itinere ipſam vidiſſe filiam ex verſu 30. adparet. Quo tempore Epidicus eam viderat, decennis forſan iam fuerat, quod adhuc poſt ſex ſeptem annos formam eius ſtatim noſcebat, et quod ea meminerat doni paterni, per eum adlati. Si eo ipſo tempore et ſenex eam vidit, recte mater quaerere poterat: *non poteras nouiſſe?* — 33. *hinc* Athenis etc. Vera inaudiuit Philippa, ciuis atticus, isque adoleſcens, Stratippocles, filiam eius emerat. — 34. Rigaltius putat, quod, qui nec patrem nec matrem noſſent, a Sole dicerentur procreati, fidicinam a ſene Solis filiam vocari, qualis olim, eamdem ob cauſam, *Circa* (Circe) ſit putata. Doctior mihi haec explicatio videtur, quam verior. *Circam* hic, in ore ſenis, *veneficam* eſſe, cum plerisque arbitror. *Solis filiam* addit: aeque veneficam, ac illam, quam fabula Solis filiam perhibet — 35. *operam dabo quaerendo* vt quaeram Epidicum — 36. *exitiabilem hunc diem* pro: exitiabilis hic dies. vid. Perſ. 5. 1. 8.

IN ACTVS V. SCENAM I.

3. *caperat* ſe, rugis contrahitur, exaſperatur. Tractum eſt verbum, vt Nonio videtur, a caprorum frontibus criſpis. Amph. Prol. 52. eſt *contrahere frontem.* Bacch. in Subpoſ. Prol. 3. *conſulcare frontem.* h. l. *frons caperat ſe in ſeueritudinem* triſtis, ſeuera eſt — 4. 5. ſi omnes dii deaeque vires ſuas conferant, ſalutem malis meis quaerentes, auxilii nihil adferant — 8. *mea commoditas* tu, e quo maximum percepi commoditatem — *quod miſer* agere poteſt, ego ago — 10. *defloccati* calui, a veſtibus metaphora depromta eſt, quae detritae villos amiſerunt — 11. pro *ſecuncias* cum Scaligero poſui *ſescuncias* ſesquiuncias, ſesquipollicem craſſas. Lamb. vult *ſecum duas* — 12. Feſtus: *in mundo eſſe dicebant antiqui, quum, ali-*

quid in promtu esse, volebant intelligi. h. l. ironia est seruilis: quidni ego bonum animum habeam, cui libertas parata est domi! — 13. *me illi* senes *melius* seruabunt in vinculis — 14. *quis haec* quae haec — Telestis ea erat — *grauastellus* alii *grauistellus*. Festus: senior, a *grauitate* sic dictus; Camerarius Plautum putat, adludentem ad pondus *telluris*, *ἄχθος ἀρούρης*, ita iocatum fuisse in obesum danistam: *grauis tellus* Salmasius contra vocem deriuat a *grauus*, quod idem est ac *rauus:* cui canitie caput inspergitur — 15. 16. ter repetitum *haec?* prodit, primum statim adspectum virginis miraculo fuisse Epidico, in adulta adhuc ea reminiscendo recognoscenti herilem filiam, puellulam olim visam — *contempla* contemplare — 17. *vnguiculis* pedum, *ab vnguiculo ad capillum summum* quanta est, tota. *ἐκ ποδὸς ἐς κορυφήν*, seu *ἀπὸ τᾶς κεφαλᾶς ποτὶ τὼ πόδε.* talos a vertice pulcer ad imos Hor. — 18. vt statura sua signum videtur, in quo, quid efficere posset, summus expertus sit artifex, sic colore verissimo pulcre vides pictam — 19. *ex tuis verbis*, si rubere tibi est pulcrum esse, *meum corium mox erit pulcrum* — 20. pro *quod* corium dicit *quem* me *Apelles* et *Zeuxis*, pictores nobilissimi, Periphanes et Apoecides, *pigmentis vlmeis pingent*, virgis probe caedent — 21. *pedes pulmonei* sunt forsan phthisi laborantis, seu omnino *molles*, ad itineris laborem inepti. Alii explicant: tumidos, vlcerosos — *qui perhibetur* in prouerbio. 28. apud Ter. Phorm. 4. 6. 8. Chremes: nisi parum prospiciunt oculi (vbi pro *nisi* rectius forsan dictum esset *si non*) — 29. *natam a Philippa Thebis*, *satam* conceptam *Epidauri.* Philippa, Epidauri grauida facta, Thebas migrauerat, ibique pepererat filiam, quae postea ibidem in bello capta est — 33. *auream* iunge cum *lunulam* ornamentum aliquod — 36. *animo liquido* curis soluto — 38. *non habeo vllam occasionem* idem exprimitur Most. 2. 1. 23. quid mihi sit boni, si mentiar — 41. *vt tu aeque scias* hoc scias, ne alii indulgeas amori, quam fraterno — *tacitus taceas* ne conquerare — 48. *aquam calefieri* vt lauet se, peregre adueniens — 53. adfer domum *auxilium mihi* Stratippoclem et Telestidem, quorum auxilio iram senis mitigabo — 54. *magna res est* filius redux, filia reperta — *minoris facio, quam dudum* minus, quam vmquam, formido — 57. *neque haud* duplex negatio, negatiue, Graecismo — 58. *pedibus sese prouocatum*

fugitiuum me fuiſſe perſequendum. fugiens enim ipſe me adcuſarem poenam promeritum.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *Satin* etc. v. Moſt. 1. 1. 73. Mil. 2. 6. 1. — *decrepitus* ὑπέργηρος, ταχυθάνατος, a lucerna ſeu candela, quae *decrepare* i. e. vltimum exſpirans crepitum edere ſolet — 5. *flemina* Caper in Orthographia explicat: flemina ſunt, vbi abundant crura ſanguine; Feſtus: quum labore viae ſanguis defluit circa talos, et tumorem facit. Pſeud. 4. 7. 92. Poen. 3. 1. 67. quidam legunt *flemina*, plerique vero *femina* ſeu *ſemina* — 9. *ſi* prope *adſies* alii *abſies*, ſed, qui igni prope *adſiat*, idem ab eo prope *abſiat* — 10. *duodecim diis plus* etc. cf. 5. 1. 4. *ſi vndecim deos* etc. ſenſus eſt: quod vel ipſis diis adiutoribus fieri poſſe deſperabam, id nunc ſpero, quod Stratipp. et Teleſtis mihi duod. deorum plus ſunt — 13. ἀπολακτίζω calcibus repello, h. l. flocci pendo — 19. *vadimonium vltro mihi hic facit* vltro ſiſtit ſe — 21. *te nihil moror mihi precatorem* non deſidero, vt Periph. pro ſalute mea ores — *facile exoras* non in mentem mihi venit, pro te orare — 22. *quid agis* quin mihi manus conligas? *tuon' arbitratu* me agere vis? pro *non conligo!* recte, opinor, Piſtoris *non? conliga!* — 24. hunc verſum Acidalius exturbandum putauit, quod mox ſuo loco rectius legitur. ſed, quod in omnibus ſcriptis editisque libris eſt, delere eum nolui — 25. *tragulam in te iniicere adornat* dolum aliquem in te ſtruit. Pſeud. 1. 4. 14. volui iniicere tragulam. ſed Caſ. 2. 4. 18. trag. decidere: a ſe auertere. propr. *tragula* genus teli, haſtae non abſimile — 28. *mos geratur* conliga id poſcentem — 30. *nihil vero obnoxioſe* explicant: nihil clementer, et cuius nomine tibi obnoxius eſſe debeam; alii: ob nullam vero noxam manus meas conligas, inmerenti mihi metuendum nihil eſt — *facto opere* poſtquam conligauero eas, *arbitraminor* tu Apoec. et tu Epid. ipſe iudicatote, vtrum noxam admiſeris, nec ne — 31. *bene hoc habet* in nulla me noxa eſſe inuenies — 34. *vel da pignus* pignere certa mecum — *ni ea ſit filia* cauet addere *tua* — 35. quam licet Philippa non nouerit, matre tamen aliqua natam eſſe neceſſe eſt. cf. 4. 2. 15. — 36. *enim* initio orationis poſitum apud veteres non inſolens eſt — 40. *tangere* fraudare. Pſeud. 1. 1. 118. tuum tangam patrem. ib. 5. 2. 13. probe tactus Ballio eſt. Poen.

Prol. 101. tangere hominem bolo. ib. 5. 5. 7. aere militari tetigero — 42. *recte factum* quo minus amica filii tui a te venderetur — 44. *indigno* Camer. quidem coniectura eſt, at eam Lamb. lectionem in codd. nonnullis reperit atque defendit. Vnice veram putaui, reponendamque pro *benigno*. Quo ſenſu enim patri diceret, filium *neque malum neque benignum eſſe*, non intelligo — 56. Periph. intus rediens filio filiaeque et Philippae clamat, pro Epid. deprecantibus — 57. *cedo tu* etc. Epidico dicit — 59. *ſubplicium das* ſatis facis — 62. *quod pappet* edat. Sic Ter. Adelph. ſcen. vltima v. 23 ſq.: ſiquidem porro, Micio, tu tuum (Patroni) officium facies, atque huic (nouo liberto) aliquid paulum prae manu dederis, vnde vtatur — 63. *oraſſis* oraueris.

GREX.

2. lumbos *ſurgite* ſubrigite.

COMMENTARIVS IN PLAVTI BACCHIDES.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1 ad 4. Comparant inter ſe ſorores, vt alteri, Piſtoclerum delinire conanti, ſubueniat altera; (cui de Mneſilocho altera daret operam v. 70.), vltima deliberationis verba ordiuntur ſcenam.

1. *quid ſi hoc potis eſt* tibi placere poteſt. Alii legunt *potius* melius — *vt taceas*, *ego loquar* vt in conloquio cum Piſtoclero ego ſuſcipiam partes primas. — *lepide, licet!* vtrumque adſentientis eſt — 2. *vbi me fugiet memoria* vbi ſermo frigebit, verba mihi videbuntur deeſſe — 3. *metuo* ne *in monendo* in refrenanda lingua tua etc. — 4. *ego quoque* ipſa *metuo*, *ne luſciniolae defuerit cantio* ne luſciniae prius defuerit cantio, quam mihi oratio — 6. *bene* ſeu *recte* reſpondent, qui nec adfirmare, nec, quod quaerebatur, vberius exponere cupiunt. Sic et dicebant *nihil* ſc. eſt, quod ſcire, tua poſſit intereſſe. Hoc

ſenſu mulier dixerat *bene* — adoleſcens autem illud *bene* iungit cum *conſuluiſtis*, quare dicit, *haud meretricium eſt* aliis bene conſulere — *meretricium* quidam putant eſſe adiectiuum, *meretricium aliquid*, mos meretricum. Videtur autem, vt Caſ. 3. 3. 22. pro *meretricum* eſſe poſitum — 7. *quid eſſe dicis dignius?* potesne negare, dignas mulieres eſſe, quae miſerae ſint? — 8. *ſibi qui caueat* qui eam tueatur a milite — 9. *vbi emeritum ſibi ſit.* Emeriti proprie milites, qui ſtipendia ſua meruerunt. Sed ſolebant interdum meretrices certam mercedem cum aliquo paciſci, vt per aliquod tempus cum eo eſſent vno. Sic apud Ter. in Hecyra Philotis cum milite biennium fuerat; apud Plautum in Aſin. Diabolus viginti minas numeraturus eſt, Philenium vt ſecum eſſet annum totum. Hoc vero loco Bacchis, *vbi emeritum ſibi ſit* ſtatutum tempus praeterierit, a Cleomacho domum cupit reuehi — 11. 12. Bacchis quippe altera, amica Mneſilochi, eo per biennium abſente, Cleomacho militi dediderat operas, mercenariam ſe libidine eius dediderat; ducenti autem Philippi aurei reddendi erant ei, ſi Athenis abiturum recuſaret ſequi — 12. *faciat lubens* vt a milite diſcedat — 13. ſed *hoc* tempus, dum venerit — 15. *eadem* opera, te apud nos intus exſpectante — 16. *viſcus merus* quo adglutiner, tamquam auicula capiar — 17. vnum *palumbem* amatorem — *arundo* viſco inlita *alas verberat* perii, prope iam captum me ſentio — 19. *bacchanal tuum* tecum potare — 20. *lectus* quo cubans bibas? — 21. *inlectum* inlecebras tuas — *mala beſtia* minus lepide vocatur, meretrices vero in verbis ſolent eſſe faciles — 22. *huic aetati* mihi iuueni — *latebroſus locus* luſtrum — 26. *ſodali* ſcripſerat ei Mneſilochus Epheſo, vt ſuam ſibi inueniret Bacchidem — 28. *iſtaec* te meam videri amicam — 29. *aculeata* explicat verſ. ſq. quibus animus, bona, fama, facile poſſint vulnerari — 31. *malaciſſandus* molliendus *es*, a μαλακίζω — 33. iuuenis adſuefaciendus eſt certaminibus ei profuturis, in luſtris vero *damnis deſudaſcitur* certatur damnis — 34. *diſcus* orbis lapideus plumbeusue, in altum iactandus ita, vt, a quo iactatus ad ſtadium proxime decidiſſet, victor proclamaretur — 35. *turturem* aues videntur intelligendae, pueris delicatis, quibuscum luſitarent, datae. Douſa quidem mollius aliquid vult intelligi, adhuc vero Piſtoclerus nihil ſpurci ambiguiue promſit — 36. *caeſtus*, quaſi chirothecae, quibus pugilum

manus ad certamen innectebantur, cruentum plerumque, quale Virg. Aen. 5. defcribit — *cantharus* poculi genus, quale et 37 *fcaphium* – *infigne* crifta in galea – *corolla plectilis* e floribus herbisque odoratis — 38. *pallium malacum* mollius, veftimentum adcubitorium — 41. *nimium pretiofa es operaria* cuius operae vereor ne nimia fint mercede conducendae — 45. *fcio, quid ago* non temere hoc te rogo — 49. *fi apud te veniat de fubito prandium* etc. fi prandendum praeter exfpectationem apud te fit — 47. *conciliabulis* luftris, quae Trin. 2. 2. 33. *conciliabula damni* vocantur — 49. *femper liber* vacuus *eft* tibi. *quamvis fubito* non exfpectatus *venias* — 50. *vbi lepide voles effe tibi* quocumque loco prae ceteris adcubare cupias — 51. *dato, qui bene fit* fumtus tu feras — 55. Nox, amor, et vinum nihil moderabile fuadent. Ovid. Am. 1. 6. 59. — 56. inuitum te non vrgebo, vt ad nos intres. *equidem pol nihili facio* mea nihil intereft, *nifi caufa tua* vt copia tibi fit, Mnefilocho, fodali tuo, inferuiendi, qui fcripferat ei 2. 2. 18. vt *fuam* Bacchidem inueniret — 57. *ille quidem* miles, *hanc* fororem meam, Mnefilochi amicam, *abducet* tu nifi prohibueris, at *tu nullus adfueris* per me — 58. fubcumbit adolefcens, perfuadet fibi, non infidiari fibi Bacchidem, nec, fi infidietur, victum fe arte eius iri — 61. *coenam viaticam* δεῖπνον ὁδοιπορικὸν. Diffidentem Piftocleri auxilio metuere fe fimilat, ne foror a milite abducatur — 62. 63. ipfa in fumtum daturam fe fimilat, certa, adolefcentem id non paffurum — 68. *τὸ bene* ipfa explicat verf. fq.: cum tuo ipfius emolumento maximo — 70. *de Mnefilocho* vt cum eo denuo coniunctae abeundum cum milite non fit — 73. credo *timida* aegra *es*, non recte vales.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Hanc fcenam Horatius in animo videtur habuiffe, quum inberbem iuuenem monitoribus afperum effe fcriberet.

2. *hoc ornatu* malaco pallio fc. 1. v. 38. de ornatu et pompa amatorum cf. Curc. 1. 1. 2. — 3. *Lycurgus* vel continentiffimus homo, qualis Lycurgus erat, Lacedaemoniorum legislator, et qualis vt tu fieres efficere ftudui — 4. *hic* Athenis — 5. *aduerfa via* contraria, non ad continentiam ducente, fed ad nequitiam. Gulielm. legit *adverfa aui* i. e. aui mali ominis — 6. *pompa* feruis, por-

tantibus, quae ad coenam Pistoclerus erat opsonatus — 7. *habet* habitat — 9. *cum diis damnosissimis* vox diis suspecta Gronovio est, quod a iuuene v. 11. *deos* dictos Lydus v. 12. deos esse negat — 10. 11. si mali homines sunt, qui bonis hominibus male dicunt, quanto peior tu es, qui diis ipsis non recte dicis — 13. *nimium quam, o Lyde, es barbarus* adludere nonnullis videtur ad prouerbium: *Lydi barbari* quod reperiri putant Curc. 1. 2. 63. Omnes quidem exterae nationes Graecis dicebantur barbarae. Lydum igitur ceteris omnibus nationis suae magis dicit esse barbarum — 14. *Thalem* vsitatius *Thaletem* — 15. *barbaro* italo *Potitio.* Potitii Pinariique multas per aetates antistites fuere sacri, Herculi ab Evandro instituti. Liv. 1. 7. Virg. Aen. 8. 268 sq. Postquam Potitii *stulti* familiare hoc sacerdotium servis publicis administrandum delegauerant, puberes cum stirpe intra annum dicuntur exstincti. Liv. 9. 29. — 20. *qui si* etc. *mutum esse addecet* adcuratius dixisset *quem addecet esse mutum* magistro monente — 21. ea non amplius est aetas mea, qua, magistro monente, mutum esse conveniat. vid. v. 40. — 28. *o praeligatum pectus* o iuuenem libidinis iam vinculis constrictum! — 31 sqq. licet tibi conuiuio interesse, sed ita, vt hilarem conuiuam te praebeas, paedagogum vero agere non audeas — 35. *an hoc* haec quae video opsonia *opsonatum* coemtum *est, ad eas res* ad coenam meretricibus dandam? — 36. *diis in manu est* ἐν γούνασι θεῶν κεῖται. veretur, ne miles turbas det — 38. *iturus sum domum* qui patri tuo haec referam, quod eum fecisse ex Act. 3. sc. 3. adparet — 39. *caue malo!* minatur verbera — 41. *barathrum* Virg. mihi tellus ima dehiscat — *vt ego te vsurpem libens* quo me dem praecipitem — 43. *vixisse* mortuum esse, mori malim — 45. non desidero discipulos robustos — 46. *vacuum virium* senem inualidum — 47. *Hercules Linum* suum in musicis magistrum, ab eo aliquando obiurgatus, cithara in caput inlisa fertur obcidisse — 48. *Phoenix* Achillem, suum olim discipulum, a Paride ad Troiam interfectum esse, patri eius nuntiauit Peleo — 50. *satis historiarum est* satis iam sumus confabulati, tempus nolo longius hoc modo conteri — 51. 52. *compendium fecisti* verecundiae, permutata ea cum *inpudentia* id quod *aetati* tuae iuuenili *haud* fuit *optabile* — 58. *Istac tenus libertas* loquendi *tibi data est* nunc suadeo desinas — 60. *fur-*

tum malum tibi valde noxium. Lydum tamen iuuenem ſequutum eſſe intus, ex Act. 3. ſc. 3. patet.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *herilis patria* ſalutat patriam heri, in qua viuendum alienigenae erat — 3. 4. *qui adcolis* idem eſt, quod ante *vicine* cuius templum aedibus heri mei proximum eſt — *venero* vſitatius *veneror.*

IN ACTVS II. SCENAM II.

1 ad 3. exiens Piſtoclerus clamat Bacchidi ſuae — 1. *quaeſere* orare — 2. *abire hinc* non redire huc — 3. *vadatum* Curc. 1. 3. 5. — 6. *compendii verba multa iam faciam tibi* ad nonnulla, quae rogaturus eſſes, in antecesſum reſpondendo, faciam, vt multis verbis ſuperſedere poſſis. Capt. 5. 2. 12. Moſt. 1. 1. 57. etc. — 10. *ſalutem ab ſodali* Mneſilocho *ſolidam* plurimam, pleniſſimam — 11. Chryſali verba ſunt: *rogabis me, vbi ſit? viuit! Pist. Nempe recte valet?* 12. *illa* Bacchis ſua — 16. *amica amanti* eadem *eſt*, quae cuiuis homini *anima;* vt homo, *ſi abeſt* anima, ſic amans, *ſi abeſt* amica, *nullus* mortuus *eſt*, amans in orcum ſibi videtur detruſus — 17. *ſi adeſt* amica, amantis *res* familiaris *nulla eſt* conficitur, *ipſe* amans etc. — 18. *ſuper mandatis* vt Bacchidem Mneſilochi inueſtigares — 19. *quod* qua de re *ab eo* eius *nuntius adtigiſſet* ad me veniſſet. Sic 3. 5. 5. me *tetigit* nuntius — 21. maluiſſem mori — 23. 24. adludit ad vaſa Samia, figlina — 25. *Iamne* iocaris, *vt ſoles?* — 27. *viciniae* vid. Mil. 2. 2. 2. — 30. *vt* eam deſiderare *eum credis? — miſera amans* Acidalius vauult *miſere* amans — 31. *ſcitum iſtuc?* explico: num tu hoc e certis cognoſti indiciis? Alii, omiſſo ſigno interrogandi, explicant fere: perplacet. — 33. *Pist. Immo* plura de amore Bacchidis additurus eſt, ſed Chryſalus, repetens *τὸ immo* putat: ſatis de hoc! voti enim ſui 2. 1. 5 ſqq. compos nunc factus, Nicobulum cenſet eſſe adeundum — 35. *actorem* putant intelligendum eſſe Piſtoclerum, qui plura narrando moleſtus ei eſſet futurus — 36. 37. ne, quae dixi, in malam partem adcipias: adcidere enim poteſt, vt res, alioquin iucundiſſima, aliqua de cauſa odioſa nobis fiat. Epidicum verbi cauſa, quam fabulam meam amo, vt inuitus tamen ſpecto, Pellione (alii Pollione) agente, ſic te, plura narrantem, inuitus audirem, quod

ad herum meum properandum mihi eſt. Pellionem, qui Epidici perſonam male egerat, tangi hic, et deridendum ſpectatoribus propinari, clarum eſt, quamquam licentia ea vix probanda eſt, quod hiſtrio ex perſona poetae loquitur. Quis enim ſervum non exploderet, qui in media aliqua fabula Schilleriana diceret, ſe Profeſſorem eſſe Ienenſem? Symmachus, hunc forte Plauti locum reſpiciens, L. 10. ep. 2. ſcribit: non idem honor in pronuntiandis fabulis P. Pellioni, qui Ambiuio fuit — 38. *fortis* pulcra. Sic Mil. 4. 5. 13. ecquid fortis viſa eſt? — 40. *natam* comparatam — 43. *prius* quam iam, ſine vlla mora — 46. *ne mihi ſit morae, domi eſt* quod aurum iam domi eſt, non erit mihi inueniendum demum — 48. *perfidia* ad defraudandum ſenem.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *Piraeeum* portum, pro Piraeum oppidum, ad quod portus erat — 5. *extexam* ſpoliabo auro. *extexere* Lambinus explicat: telam ſua textura aut lana nudare — 8. *arietem Phryxi* cuius de vellere aureo, e Colchide ab Argonautis repetito, fabula eſt notiſſima — 13. *adſperſiſti aquam* vid. Epid. 4. 1. 27. et Truc. 2. 4. 15. explicatio ſtatim adiecta legitur: *adſperſiſti aquam, iam rediit animus* — 14. *pancratice et athletice* vid. Epid. 1. 1. 18. — 17. *cor et cerebrum finditur* eodem ſenſu, quo Poen. 3. 3. 25. *cerebrum vritur* ira excandeſco — 22. *inluxere alterum* pro luxere in alterum: non vixit homo ſceleſtior — 24. ne roges *quid fecit?* roga potius *quid non fecit?* — 29. *Symbolum* teſſeram, quae teſſerae loco tabellarum et ſyngraphorum erant, e quibus ius dicebatur — 34. *adulterare* mala fraude agere — 36. *recuperatores* iudices, a praetore in priuatis controuerſiis, quacumque de re ageretur, dati, ita dicti, quod per eos ſuum quisque recuperaret ius — 40. *trina* pugna tertia. Primo ſe debere negauerat; deinde ſignum dixit eſſe adulterinum; nunc tertia pugna: inſidias ſtruxit — 41. *Autolycus*, Mercurii e Chione filius, Vlyſſis auus maternus, furandi arte infamis, animalium, quae furto abstulerat, colorem mutabat — 44. *Stega* tabulatum nauis, in quo nautae ambulant, στέγη, conſtratum puppis — 45. *lembum* nauem minorem, h. l. piraticam — 46. ſenſus eſt: longum eſt, narrare, quam exornatus (inſtructus) ille lembus viſus ſit, ad terrorem nobis iniiciendum. Sed conruptus videtur verſus.

Muretus legit: *longum*, *ſtrigonem*, *maleficum*. Explicat vero *ſtrigones* homines maleficos; (*ſtrigam* maleficam eſſe conſtat) qualibus hominibus quod nauis fuerit inpleta, ipſam putat *ſtrigonem* dictam. Acidalius pro *rigor* et *ſtrigo* mavult *trico*, homo in ſoluendo aere tardus, quod tali ab homine exornata nauis eſſet, vt v. 48. dicit — 50. adludit ad verbum *demo* quod in nomine Archi*dem*ides exauditur coniunctum cum *Archi* — 57. *ſtatuimus* ſtitimus, curſum nauis inhibuimus — 59. *turbare ratem* Lamb. nauem ſuam agitare ita, vt non procederet. ea facta eſſe oportet prope portum in ſalo — 70. *quum extemplo* quum primum, ſimulac — 71. *quaſſant caput* qui inuiti aliquid vident, aut moleſte ferunt — 73. *ſacerdos Dianae* ſolebant veteres, in rebus dubiis, quae cariſſima iis erant, in fanis deponere. Caeſar B. C. III.: Epheſi a fano Dianae depoſitas antiquitus pecunias Scipio tollebat — 74. *Megalobuli.* Meurſius legi vult *Megalobuzi* ſeu *Megabyzi*, quo nomine Strabo L. 14. ſcribit, omnes Dianae Epheſiae ſacerdotes fuiſſe adpellatos, eunuchosque fuiſſe, et cuſtodiae ſocias habuiſſe virgines. Quaerit vero Meurſius ipſe: qui eſſe potuerit *Theotimus* Megabyzi, Eunuchi, filius, et vult *Megabyzi filium* idem eſſe ac *Megabyzum*, vt ἰατροῦ παῖς ſit ἰατρός. Eam vero ipſam ob cauſam, quod Megabyzum quemque neceſſe erat eſſe ἄτεκνον, eius, qui hic memoratur, Megabyzi pater *Megalobulus* potuit eſſe vocatus, vt ipſe *Theotimus*, antequam Megabyzus crearetur — 76. Epheſiis ſacerdotem ſeruus dixerat eſſe *cariſſimum*, at ſibi ſenex, ambiguitate vocis vſus, *cariorem* tamen, i. e. damnoſiorem eum fore dicit, ſi 77. *tanto auro* mille ducentis Philippis eum *circumduxerit* fraudauerit — 79. *publicitus* armatis a ciuitate ibi conſtitutis cuſtodibus — 80. *priuatim* in aedibus priuati alicuius viri probi — 90. nihil ſcio, niſi me, quantum auri abſtulerit, neſcire — 98. habet *ſolum* ſoleam calceamenti *ſubpactum* (a ſubpingo) *auro*, aureis clauis fixum. Trin. 3. 2. 94. *fulmentas* fulcimenta *iubeam ſubpingi* ſubiici *ſoccis* calceis — 102. *populo praeſente.* Sic Nepos Hann. c. 9. Hannibal Gortynae amphoras, opertas auro et argento, deponit in templo Dianae, *praeſentibus* vrbis *principibus* — 110. *mihi haud*, *vtrum velim*, *licet* mei non eſt arbitrii; aurum ſi perdidiſſe nolo, velim nolim nauigandum eſt — 115. *ille* Mneſilochus *oneratus* auro. Allegoria a iumentis depromta; *recte oneratus* cui inpo-

ſitum eſt, quod ferre poſſit, *plus iuſto* i. q. grauius iuſto — 116. *exorſa* paſſiue — 117. *copem*, ab inuſitato *cops*, copioſum facerem — 121. *in malacum modum* luxurioſe — 128. *cruciſalus* in crucem ſaliens — 129. *ſi magis vſus venerit* ſi vtilius fuerit viſum.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *ianuam Orci* aedium Bacchidis — *pandite, aperite,* patrem Piſtocleri adducturus, fore ſperat, vt mox pandantur, ad iuuenem inde extrahendum — 2. *haud aliter duco* quam, hanc eſſe ianuam orci — 5. *quae hominum ſorbent ſanguinem.* Sic Curc. 1. 2. 65. de amica ſua Phaedromus: quae mihi miſero amanti ebibit ſanguinem; et Epid. 2. 2. 5. ego eorum exſugebo ſanguinem — 7. *protinam* Curc. 2. 3. 84. — 8. *concluſa* pectore — 9. *deſidiabula*, loca, vbi iuuenes adſueſcunt deſidiae. Nonius legit: *dispoliabula* vbi ſpoliantur, ſed iam *damna* id dicunt, et ad deſidiam adſuefieri, longe triſtius eſt, quam pecuniae aliquid perdere — 10. 11. *adfectas adpellere* id agere videris, vt patrem cet. ad probrum cet. adpellas, et omnes perdas — 14. *geruliſigulos* vt auctores reprehendamur flagitiorum tuorum, pater, nimium conniuendo, ego minus monendo, et ad animum tuum emendandum negligentior — 16. *demolibor* demoliar — 17. *lutulentus* et Poen. 1. 1. 30. reperitur: lenone iſtoc non lutum eſt lutulentius. Alii malunt: *coenum luculentum* meretricum blanditiae in ſpeciem luculentae ſunt, ſed vitam famamque conlutulant — *eliciat* alii *eiiciat* illud lenius fieret, hoc, vi adhibita.

IN ACTVS III. SCENAM II.

2. *qui eſt amicus ita, vti nomen poſſidet* cuius facta reſpondent nomini, qui id curat eſſe, quod audit — 8. *condigne is* Chryſalus etc. eodem modo Chryſ. bene de me meritus eſt, qui technam fecit, vt etc. — 9. pro vulgata lectione: *ſed eccum video incedere* ingenioſe Muretus conrexit: *ſed aequum, id ei* Chryſalo *reddere*, quem plerique editores ſunt ſequuti — 10. *inpenſius* Piſtoris *inpenſum* explicat: in quod multum, et magna cum iactura inpenditur. vid. Stich. 1. 2. 61. — 11. melius eſt, adceptam iniuriam negligi, quam non referri gratiam bene merito — 12. *inpendioſum* in remunerando condonandoue nimium — 14. *cura ea eſſe opus eſt* vt gratum

me praebeam, *quam obuigilato* quam vt in cauendo et diffidendo nimius ſim — 15. *ſpecimen ſpecitur* etc. vid. Caſ. 3. 1. 2. — 18. *ſiris* ſiueris.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Ad verſum vsque 46. Lydus videtur ſibi cum Philoxeno eſſe ſolus, Mneſilocho ſermonem eorum ex obculto aliquo loco captante.

1. pro *cor acre* multi poſuere *peracre.* Lambinus retinet *cor*, ſed pro *acetum* ponit *aceto.* Ponitur autem *acetum* pro acumine, prudentia, fortitudine. Sic Pſeud. 2. 4. 49. *ecquid habet hic homo aceti in pectore?* Qui *acetum* et *cor acre* retinent, explicant: tuumne cor ita acetum reſipiat, vt ipſum poſſit acetum dici. Senſus eſt: nunc experiar, ſitne tibi prudentia et animi fortitudo? — 7. *adſentatio* facilitas, indulgentia — 8. *absque te eſſet* tu niſi eſſes, niſi aduerſarere mihi — *rectum* integrum obponitur *prauo* — 11. *ciet* criminoſe nominat. cf. Aſin. 2. 4. 69. *percies* — 20. *ante ſolem exorientem* non eſt: ante quam ſol exoriretur, lex enim erat *ἀνοίγεσθαι τὰ διδασκαλεῖα μὴ πρότερον ἡλίου ἀνιόντος*, ſed vt *ante diem* ſaepe eſt *die*, ſic *ante ſolem exorientem* eſt *ſole exoriente*, cum prima luce — 21. Gymnaſii praefecto *γυμνασιάρχῃ*, qui in adoleſcentes animaduertebat — 22. *id cui obtigerat* vt ſero in palaeſtram veniret, *hoc ad malum* quod praefecto poenae erant pendendae *arceſſebatur* adcedebat *malum* aliud — 23. *perhibebantur* vt perhiberentur — *magiſter* paedagogus — 26. *aetatem extendebant* agebant, niſi malis: corpus firmabant, ad ſeram aetatem adtingendam — 28. *cincticulo* zona *praecincti*, quod modeſtae diſciplinae documentum erat, *diſcinctum* vero eſſe, mores arguebat diſſolutos. Sulla de Caeſare iuuene dicebat: *male praecinctum* cinctura vtentem fluxiore *puerum caueatis.* — 30. *maculoſum* virgis caeſum — *nutricis pallium* virgatum — 34. *olim!* en, ſenex laudator temporis, acti ſe puero! — 37. *tabula* literaria, in qua ſcribit — 39. *noſter eſto.* vide Truc. 5. v. 61. eodem ſenſu Ter. Adelph. 4. 3. 11. Demea: laudo, Cteſipho, patriſſas! abi, virum te iudico! — 40. *prouocatur* obiurgatur — 42. Feſtus dicit *expreta quaſi expertia habita.* Eſſet igitur ſenſus: *it* abit a hero *magiſter* paedagogus *quaſi lucerna, expretus* expers *vncto linteo* ſine ellychnio. Plerisque tamen *expretus* videtur eſſe *exſpretus*, ſpretus.

Salmaſius legi vult *extertus* pro *exterſus*. Alii aliter. Codd. omnes habent *expretus*, edd. autem veteres *expletus* — 44. imperium *inhibere* exercere. Caſ. 2. 6. 57. — 48. *deos propitiores* i. e. amiciorem aliquem *mihi*, *me videre mallem*, *quam illum* Lydum, qui Piſtoclerum, ſodalem meum, tam perciet — 55. *obſequens mori patris* adcommodans ſe ad ea, quae pater probet. Ter. Heaut. 1. 2. 29. hunccine erat aequum ex illius more, an illum ex huius viuere? — 59. Recte, opinor, Gronovius pro *malum* ponendum iudicauit *malo*, eodem ſenſu, quo 1. 2. 39. Piſtoclerus dicebat *caue malo!* Lydus vero, cui iſtic comminatio diſcipuli videbatur intolerabilis, hic v. 61. ſatius cenſet, iocari quam iraſci: quid caueam malo? profundatur licet! — 60. *illi male dici*, *qui* male *facit* — 61. malum meum *promtare* profundere. Pſeud. 2. 2. 33. *promtas* theſauros Iovis — 67. *abſorbet* quaſi Charybdis aliqua Hor. 1. od. 27. v. 19. quae bonis atque fortunis euertit — 86. *capitis non perdam* non infortunio mactem, quo digna eſt. Aſin. 1. 2. 6. — 88. Egregie Lydus errat. Non Piſtoclerum Mneſilochus queritur conruptum, ſed Bacchidem ſibi praereptam — 90. *tecum oro* vid. Caſ. 2. 5. 16. — 94. *adfatim* ſatis *eſt*, te, Mneſiloche, id curare.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1. *inmitiorem magis eſſe* perfide magis et malitioſe gerere ſe. Nonnullis in codd. et edd. legitur *amiciorem*, quod εἰρωνικῶς eſſet dictum. Et *inimiciorem* videtur reperiri. Orta haec diuerſitas putatur ex eo, quod primae ſcenarum literae non perſcribebantur, futurae ſcilicet miniatae — 4. *cum malo fecit ſuo*, *meo*. Quidam *meo* putant de margine in textum inrepſiſſe; alii legi volunt *ſummo meo:* ſequentia vero teſtari videntur, iuuenem dixiſſe *ſuo*, et, quaſi conrigentem ſe, addidiſſe *meo* i. e. cum malo vtriusque! — 5. 6. iurat, ſe vehementer eam amare. cf. Amph. 2. 2. 40. — 7 ſqq. fluctuatur iuuenilis animus inter amorem et iram — 9. *iſtanc* forte legendum *iſtunc* Piſtoclerum, puellam donis ab eo rurſus abſtrahendo — 14 ſqq. ira vincit amorem — 15. *ramenta* et *ramentum*, pro radimentum, quidquid abraſum alicui rei eſt, *ramenta plumea*, leuiſſima quidem, quae cogitari poteſt *propenſior* ponderoſior, i. e. ditior. Iterat hoc iuuenis v. 22. 23. Rud. 4. 3. 77. numquam hinc ramenta

fies fortunatior — 21. *iocum* Douza explicat: nenias — 25. *ſtabile eſt* ſtat ſententia v. 18.

IN ACTVS III. SCENAM V.

1. *rebus aliis anteuortar* nihil mihi erit prius; relictis aliis rebus omnibus, curabo, quae mandas — 3. *ſi a me tetigit nuntius* ad eum peruenit v. 2. 2. 19.

IN ACTVS III. SCENAM VI.

8. de *coena* aduentitia ſaepius iam — *quae* pro: eo, qui coenam daret, bilem mihi mouente — 13. lingua *factioſi* promiſſores magno hiatu, *qui*, rogati, *nihil ſe non facturos* eſſe *pollicentur*. — *ſubleſtum* Nonius explicat *leue*, *friuolum*, Feſtus: *tenue*, *infirmum*. Perſ. 3. 1. 20. fides *ſubleſtior* magis friuola — 15. ob ipſam ignauiam ſuam non adſequuntur, cui inuideri poſſit — 16. *meditate tenes* ita, vt multa videaris ea de re meditatus; ipſe talis es, ergo mores inuidorum ignauorumque noti tibi ſunt — 18. *Nulli* et datiuus eſſe poteſt *nulli homini*, et nominatiuus, qui amicitiam modo ſimilat *amicus eſt nullus* — 20. quem ratus ſum eſſe amicum mihi *atque* i. e. *aeque atque* non minus, quam ipſe amicus mihi ſum — 22. *copias omnes meas*, quam ego ei copiam feci, Bacchidis noſcendae, eam *adcuratum habuit*, in me *inconciliare* abuti, ad me decipiendum. Trin. 1. 2. 99. eſt: *inconciliaſtin* eum, nonne per dolum decepiſti? Perſ. 5. 2. 53. quia non *inconciliauit* non aduerſatus mihi eſt. Moſt. 3. 1. 86. ne *inconciliare* quid nos poſtules, i. e. inimicare, inritare — 25. *tecum orarem* Caſ. 2. 5. 16. — 27. *aliquo pacto* quacumque ratione potero — 35. poſt *mandaſſem tibi* pro ſigno interrogandi pone comma, iungendum enim *niſi obciperes* — 36. non *tu te* ſed *tu* cum te enclitico *tute* — *me ires conſultum* ita antiquos dixiſſe Feſtus docet, pro *mihi* ires conſultum — 38. *vltro* tu prior *me prolectas probris* prouocas, laceſſis. Quidam *proiectas*.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

5. *cum illa* Bacchide *vsque* multum per tempus *iſti* iuiſti, ſimul verſatus, profectus es. tu militis ſeruus cum amica militis Samo iuiſti Athenas ſimul — 6. *quae harum ſunt aedes* pulta aedes, quae harum ſunt. ſeu: *quae harum* aedium *aedes eius ſunt*, *pulta* — 7. *dierecte* in malam rem, ad crucem. vid. Capt. 3. 4. 103. — *propudium* v. Curc. 1. 3. 34.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

3. vires *extentes* experiaris, tam vasto inpete pultes — 5. Parasitus, quoad puellam prodituram exspectauerat, ferox, conspecto iuuene repente mitis est: *adolescens, salue!* — 9. Elatia, seu *Elatea* putatur intelligenda esse Phocidis vrbs maxima. In Locride etiam et in Thessalia vrbes eius nominis erant — 11. *duc te ab aedibus* abi propere. v. Amph. 4. 5. 8. ad regem recta *me ducam* — 14. *dentifrangibula* pugni, qui dentes tibi comminuere gestiunt — 15. *cautio est* cauendum mihi est — 16. *nucifrangibula* vocat dentes suos — *excussit* est *excusserit* — 19. *integumentum corporis* est σωματοφύλαξ, custos, stipator corporis, satelles. Sic et vocabatur Graecis *amicorum intimus et indiuisus* — 20. sensus: nequam oportet esse eum, qui te inprobo vtitur amico intimo. Turnebus inserendam putat vocem *scutum:* nequam oportet esse scutum, cui tu integumentum es. Integumenta enim vocantur operimenta scutorum — 21. Minatur parasitus: *sublatus* ira *ille* miles *huc veniet.* Pist. vero se intelligere similat: corpore vi morbi *sublato*, quare: *diruptum velim venire* — 22. *numquid vis* discedentium inferior dicere solebat, h. l. intelligo: quod de auro dicam reddendo.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Causa omnium Mnesilochi, nouem per versus, querelarum est v. 10. 11.: quod aurum patri reddidit omne, Chrysalique operam perdidit — 1. *petulans* in amore Bacchidis — 1 ad 3. irae tamen, quum a Pistoclero proditum me putaui, inpotens, *incredibilis* magis, quam credibile possit videri, *inpos* fui *animi*, stolide egi, *inamabilis* vt amori satisfacere, aurum puellae dare nequeam, ideoque *inlepidus* ei non iucundus *viuo*. — 4. quod vero solent, qui sua ipsorum culpa miseri sunt, fatum adcusat: *malevolente ingenio natus* sum. — In omnibus fere codd. legitur *quod volo*, ex vno Parisiensi recepit Camerarius *quod nolo*, quem plerique editores sunt sequuti. Si tuearis *id mihi est, quod volo ego esse aliis*, miserrimum se esse conqueritur, quod esse aliis, hostibus suis, inprecatur; si recipias: *id mihi est, quod nolo ego esse aliis*, sensus est: mea iam est Bacchis, quam eripi mihi a quoquam nolebam alio: quacum lectione posteriori magis conuenit v. 5. *credibile hoc est*, me nihilo minus esse miserum? — 15. *me habuisse fidem* credidisse

crimini quod Lydus in te conferebat, maledicto Lydi — 19. *hac* ſi genuinum eſt, intelligo *δεικτικῶς hac* mea manu minitante. Camerarius *τὸ hac* adiecit, ſine dubio in codice aliquo repertum — 22. *niſi* ipſe *ames* alteram Bacchidem — *non habeam tibi fidem tantam* vix crederem, te tantum auri daturum mihi aut alicunde inuenturum eſſe, quanto equidem nunc egeo — 23. *nunc tuarum rerum ſatagis* vt inuenias, quantum tibi ipſi opus eſt — 2 . *tuam copiam* cuius calliditas auri, quo opus eſt, copiam tibi faciet.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1 ad 16. Ignarus adhuc Chryſalus, aurum a Mneſilocho patri traditum eſſe omne, in ſinu gaudet ob ſenem deceptum, herumque iuniorem cura liberatum argentaria, ſuamque, qua duplex hoc facinus effecerit, calliditatem laudibus ad coelum gratulabundus effert. — 1. *hunc hominem* me — *decet auro expendi* non carus eſt auro contra. Epid. 3. 3. 30. — 3. *ludificatus* deceptus *eſt*. Saepius fere Plautus actiuo *ludifico* eiusque paſſiuo vtitur, quam deponenti *ludificor* — 7. *Parmeno*, *Syrus* nota nomina ſeruorum comicorum — 8. *niſi* qui non — 9. *multi potens pectus* omnis generis fallaciarum capax — *harpaget* Aul. 2. 2. 24. *mihi harpagatum* ſubreptum *eſt*. Pſeud. 4. 2. 2. *harpagauit* — 13. *vtcumque res ſit* etc. animum habeat fortunae aptum — 15. Herculi conſecrabatur decima praedae pars, quare Truc. 2. 7. 11. quinque numos mihi detraxi *partem Herculaneam* quo in loco *numus* eſt *didrachmum*, decima minae pars — 21. *nimio multo minus* quam *parum*, nihil — 24. *digitulis duobus primoribus* exiguum modo ſumi poteſt, quaſi in ſacrificando thuris, aut apud nos pulueris ſternutatorii — 25. *eiusmodi* iungendum eſt cum *tempus*, tanta obportunitas — 26. *inmerſiſti* manum in numos aureos — 29. *cum ramento* ne ſcobem quidem auri retinui — 33. male *me conſuluiſſe* vid. ſupra 3. 6. 36. — 42. *conglutina* conſue dolos — 46. ne hoc quidem crederet, ſi orarem, vt mihi nihil crederet — 50. *nequidquam* inpune — 53. *Chryſalo eſſe nomen* a *χρυσὸς* et *ἁλίσκω* qui aurum capit — 56. *placide* ſine feſtinatione. Obponitur *τῷ propere* Mil. 2. 2. 65. *propere* hoc, non *placide* decet — 61. *capſo* cepero — *amicis* ad amicas — 62. pro *ſed cui* cum Scioppio ponendum putaui *ſicut* i. e. qua ſpe v. 41 ſq. iuſſiſti me alteram ad ſenem facere viam — 64. *ſtilum* quo exaretur

epiſtola, *ceram* ad obſignandum v. 96. *tabellas* ligneas cera inductas, in quibus ſcribatur, *linum* ad obligandas literas exaratas v. 96. — 65. *quid nunc* adhuc es *facturus*, antequam prandeamus? *prandium coctum eſt* prandeamus igitur, antequam ſcribamus — 69. cauſam, cur exquirit: *vbi biclinium vobis ſtratum eſt?* vide ſcena ſeptima, vbi v. 36 ſq. oſtendet patri filium cum Bacchide adcubantem — 73. *euax* eſt hilare adprobantis — 74. hunc verſum explico: hem! *quae imperaſti* adfero! *imperatum bene* bono conſilio *bonis factum eſt illico* ad hominibus bonis ſine mora effectum datur. Vtrique bene cupimus Mneſilocho, neutri igitur cunctandum eſt, ſi prodeſſe ei velimus. Mil. 3. 1. 17. *facile eſt imperium in bonis* — 81. *imperatum in cera eſt* quod iuſſiſti, ſcriptum eſt — 83. *mihi vsque quaque loquitur; nec recte* non finem facit, me vituperandi — 85. *mane* nihil addas *dum ſcribit* donec iſta ſcripſerit — 86. *ad perdundum* aurum, patri tradendum, celerem habet manum — 89. Mneſilochus, antecedentibus vsque ad *dixit* dictatis, obſtupefactus ſeruum adſpexiſſe videtur, rogans quaſi, vt infra v. 97. 98.: haeccine tu me ſcribere audes iubere? cui ſeruus: *plane adſcribito*, ſecurus eſto. cf. v. 71. plane et diſerte ſcribas, quidquid dictauero — 91. *comedim* comedam — *congraecem* Graecorum in morem potando abſumam — 100. *mea fiducia* idem quod ſtatim *meo periculo*. Allegoria a redemtoribus ducta, qui opus aliquod ſuo periculo faciundum conduxerunt.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

Rationem ſeruus iniit hancce: ſeni *primum* oſtendere vult filium, cum Bacchide adcubantem, *deinde* perſuadere, eam non meretricem eſſe, vt *via* eſſet ea *publica* Curc. 1. 1. 35. ſed militis vxorem, ideoque militem Mneſilochum eſſe interfecturum, quo metu patrem permouere ſperat, vt pecuniam dinumeret, ad vitam filii redimendam. Sciebat autem, ſe militem amoliri poſſe, auro ſuo reddito Act. 4. ſc. 1. v. 4. et ſc. 2. v. 8. 9. In agendo poſtea, forſan ex compoſito, obportuniſſime ſaltem, miles interuenit ipſe, qua occaſione ſeruus callidiſſime vtitur, ad ſenem decipiendum — 1. *Inſanum magnum* μανικὸν ὅσον μέγα, valde magnum, audaciſſimum facinus — 2. ſeruum de proſpero conatus ſui euentu non dubitare, ex eius confidentia v. 6. 7. adparet. Nec ſeruus, qui v. 2. dicit *hodie*, vere-

tur, vt dies hic ſatis ei ſit ad agendum, v. 6. 7. enim ſe *hodie* omnem rem perfecturum eſſe confidit. *Emoliri* v. 2. eſt: non ſine periculo et difficultate efficere — 3. 4. 5. cur vero herum decipiendum *truculentum* ac *ſaeuum* eſſe mavult, quam *tranquillum?* forſan, quod, qui tranquilli ſunt, conſideratius agere ſolent, qui vero perturbato animo ſunt, praecipitantius — 7. *frigi* cicer conſueuiſſe, ex Horatio etiam adparet, ad Piſon. v. 249. *fricti ciceris emtor.*

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

1. *eſt magnae diuitiae mihi* dolori. vid. Caſ. 2. 2. 11. — 2. *ſubterfugiſſe* inpune tuliſſe — 13. *optime eſt!* indignabundi et minitantis eſt — 13. 14. nunc ego dicor a filio tuo *malus, ſacer* exſecrabilis, *ſceleſtus* — *ſpecta rem modo* et adparebit, vter ſceleſtior ſit, filiusne tuus, qui iuſſit, an ego, cui, pro ſeruitio, obtemperandum erat — 15. *ego verbum faciam* verbum funderem, fruſtra me defenderem. Lamb. vult: ego nec verbum faciam. — 16. *actutum* ſcen. 7. v. 37 ſqq. — 18. alterum *vt* abeſſe quidem poterat, non vero cum *id* permutandum eſt, quod repetitum *vt* et in codd. eſt, et pluribus eiusmodi exemplis defendi facile poteſt — 22. 23. ſpectatoribus dicit, ſene legente — 22. *transenna* machina capiendis auibus — 22. 23. vt turdus lumbricum, ſic Nicobulus petit me, ſed mox ipſe pendebit inlaqueatus — *tenus* eſt laqueus, ad captandas aues — 27. *confertur ratis* in nauali pugna, vt in terreſtri *gradus* h. l. concurritur, initium fit pugnae, inter me herumque.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

2. *muttiuerit* Amph. 1. 3. 21. Mil. 2. 6. 83. — 12. Βελλεροφόντης καθ' ἑαυτοῦ γράμματα prouerbium eſt, de eo, qui literas perfert, ignarus, in perniciem ſuam eſſe ſcriptas, quales in ſacris Vrias. Bellerophon, a quo Stenoboea ſe ad ſtuprum mentiebatur pellectam, a Proeto, marito eius, cum literis ad Iobatem ſocerum miſſus eſt, interfici eum iubentibus — 16. 17. Venalis adſtas in lapide, vnde praeco praedicat et vendit: videns audiensque deluderis — 18. 19. *adoleſcens* filius tuus Mneſilochus, *dum valet* in flore aetatis *moritur*, *quem* quod eum *dii* diligunt. Exprimit hic Plautus notiſſimum illud Menandri ὃν οἱ θεοὶ φιλοῦσι, ἀποθνήσκει νέος — 20 ad 23. *Hunc* Nicobulum dii non diligunt, quod nondum mortuus eſt, in ſua ſenis aetate

ad vitae gaudia ineptus, filio mox lugebit ſuperſtes! — 22. *terrae odium* ἄχθος ἀρούρης, quem ſui efferre mallent, quam diutius ferre.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. 2. Quae militis verba ſunt, facile ſeruus perſuadere ſeni poterat, *mulierem* intelligendam eſſe *vxorem* — *quae haec factio eſt* quam audax violentumque *factum* hoc eſt? — 3. *per tempus* obportuniſſime *hic venit miles mihi* haec verba niſi ſeruus loqueretur *ſecum*, miles, quem auri quam ſcorti recipiendi v. 34. reperies cupidiorem, certo certius mihi ſubornatus videretur tam adtemperate interueniſſe — 4. *mulierem*, timidum Graeci vocant γυναικίαν. Quod viris plerumque infirmiores ſe mulieres eſſe ſentiunt, minus promtas quoque ad pericula ſubeunda eſſe, mirum non eſt — 6. per Bellonam Martemque iuro, me — 7. *exanimalem ſaxo*, et — 8. *exheredem fecero vitae* vtrumque eſt: interficiam eum. Men. 3. 2. 12. cuius (pallae) heres numquam erit poſt hunc diem i. e. quae non reddatur ei. heres antiquis pro domino. Feſtus. — 10. *vir*, maritus, ergo in adulterio deprehenſus filius tuus eſt. Nec miles verbum hac quidem in ſcena dicit, vnde ſubolere ſeni potuiſſet, ſcortum modo, non vxorem eius Bacchidem eſſe — 27. quam adtemperate miles ducentos Philippos poſcit? — 34. *ingeram* inprecer. *vt tibi mala multa ingeram* dicit quidem militi, at ſenem tamen adſpiciens. Senex igitur milesque alter alteri putat ea verba dicta: ille tacet, miles vero v. 35. *tuo arbitratu* vt lubet — 35. Chryſalus ſecum: *vt ſubblanditur* omnia adcommodate dicit — 37. *rogato* ſtipulator. *ceterum* de aliis rebus *verbum* verborum *ſat eſt*. Non vult enim, excidere militi verbum, vnde cognoſceret ſenex, Bacchidem non vxorem eius eſſe, ſed ſcortum — 43. re transacta inuehitur in militem, quem paſſurum ſciebat, iocis praecipue, vt de veruina, admiſtis — 46. *veruina* dicitur quidem iaculi eſſe genus, ſed hoc certe loco *veru* eſt: armis domeſticis te confodiam — 48. Ter. Eun. 5. 6. 23. egomet, meo indicio miſer, quaſi *ſorex* hodie perii. h. l. *nenia ſoricina* vox, qua emiſſa ſorex deprehenſus confoditur. Senſus: ego te *confoſſiorem faciam* certius confodiam quam ſorex confoditur, qui voce ſua prodidit ſe — 53. *Polluces* nihil amplius quam *Pollux* — 54. *Submanus* vid. Curc. Act. 3. v. 43. — 56. *quod dici ſolet* rem habet —

60. *eſtne* ſitne *ibi* — 64. *ille* miles *amotus eſt* abiit — *ſine me* etc. iungendum: here, ego te per deos oro, ſine, me ire huc intro ad filium tuum — 71. perſtringit forſan fabulam aliquam, in qua Demetrius aliquis in Cliniam quem, ad ſatietatem ſpectatorum vsque, fuerat maledicus — Cur vero intrauerit ad Mneſilochum, vide 4. 4. 57. *hoc* vbi erat actum, vt miles abſolueretur, nunc *iſtuc* acturus erat, vt inueniret, quod opus eſſet ad ſumtum — 72. vid. Perſ. 1. 1. 11. — 73. *lippus* eſſe nemo cupit — 74. qui vero lippus eſt, non abstinet, quin adtingat oculos, ad ſordes abstergendas. Sic Chryſalus eſt ſeruus, qualem nemo optabit, at nequeo tamen abstinere, quin opera eius vtar — 75. *fors fortuna* gubernatrix eorum, quae proſpere eueniunt, quae ſine humana cura, maxima ſua cura, ſola euentus dat exoptatos. vid. Ter. Phorm. 4. 6. 30 et 34. et Act. 5. ſc. 7. v. 1. 2. Forti Fortunae Servius Tullius fanum, ſecundum Tiberim, extra vrbem dedicauit, et Carvilius Conſ. Liv. 10. 46. aliud. De feſto eius Ovid. Faſt. 6. v. 773 ſq.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1. *Atridas*, Atrei non filios, ſed ex Pliſthene fratre nepotes, Agamemnonem et Menelaum, nemo neſcit — 2. *Pergamum* vſitatius in plur. *Pergama*, eam Troiae partem, in qua arx erat, pro Troia ipſa — 4. *millenum* nauium, pro millenarum, et hoc: mille nauibus, i. e. claſſe maxima — 5. *non Pelides termento fuit* Achilles nulli detrimento fuit Troiae, *praeut* etc. Achillis in bello troiano opera fuit nulla, ſi comparetur cum mea opera, in etc. — 8. *lamentari* ioci cauſa comparare Troiae ſeniſque mei damna — 11. pro *obſignatas* legi mallem, intelligo certe *obligatas*, vt discernantur ab *conſignatis* — *has tabellas, quas fero, ſunt* pro *hae tabellae* vt apud Virg. *vrbem*, quam ſtatuo, veſtra *eſt*. — 12. Equum troianum Ariſtophanes in Auibus *iocatur* centum vlnarum fuiſſe, in eoque alii ter mille, alii veriſimilius (ſi quidem in fabula veri quid ſimile eſſe poteſt) viginti tres heroas latuiſſe narrant — 13. *Epius* ſeu *Epeus*, fabricator equi troiani, eſt Piſtoclerus, *ab eo* enim *haec* altera epiſtola, quam nunc fero, de alteris ducentis Philippeis, *ſumta* ſcripta eſt — *Sinon*, cuius fraude Troianos, vt, muris dirutis, equum in vrbem pertraherent, permotos eſſe conſtat. Virg. Aen. 2. — 14. relictus eſſe credebatur, latuerat autem *in buſto Achil-*

lis, alii dicunt Palamedis — 15. *ille habuit ignem* Sinon ſublata face Graecis ſignum dedit — 15. 16. Mneſilocho fax eſt Bacchis, quae ipſum exurit — 18. *meliusque adhuc* haec res nobis ſubceſſit, quam Graecis — 20. Feſtus ait: *exlecebras* eſſe dictas meretrices argentarias, ab eliciendo argento. Men. 2. 3. 26. Nam ita ſunt hic meretrices omnes *elecebrae argentariae.* Quod autem praecedentia vim magis, quam dolum ſpirant, Gruterus legi malebat *exterebrae*, ab *exterebro*, quod verbum Perſ. 2. 2. 55. legitur — 22. *miles* Bacchidem repetebat, vt Menelaus Helenam — 23. *Alexander* Paris — 29. *Ilio tria fuiſſe fata* res fatales, a quibus conſeruatio vrbis penderet, nempe — 30. *primum: ſignum ab arce ſi periſſet*, Palladium, quod ab Vlyſſe et Diomede ablatum eſt — *ſecundum: Troili*, filiorum Priami natu minimi *mors*, quem Achilles interfecit — 31. *tertium: quum portae Scaeae limen ſuperius ſcinderetur*, quae porta ab ipſis Troianis deſtructa eſt, vt equus durius introduceretur — 32. *noſtro huic Ilio* Nicobulo ſeni — 42. *vrbes verbis qui inermus capit* glorioſi iſtiusmodi milites vocantur Mil. 4. 2. 64. *vrbicapi.* Theophraſtus περὶ λογοποιΐας de talibus: εἰσὶ δὲ οἱ καὶ πόλεις λόγῳ κατὰ κράτος αἱροῦντες παρεδειπνήθησαν — 44. *extempulo* extemplo — 47. 48. *qui diſpenſentur Ilio capto* quos ſenex deceptus dinumeret — 48. *mulſum* vinum melle miſtum militibus in triumpho dari ſolitum — *qui* quo *triumphent milites* — 50. *filios* Philippos aureos — *lectos ſine probro* legitimos, h. l. non adulterinos numos, omnes lectos — 52. *ſenes coemtionales* mancipia adtrita, nullius pretii, quae nemo emeret, niſi melioribus mancipiis adiecta ſimul emenda, paullisper certe augerent venditoris lucrum. Per contemtum ita vocantur et liberi homines, qui bonae frugi non ſunt, vt a Curio apud Cic. ad Diverſ. 7. 29. et h. l. Nicobulus — 56. *congredere* propius ad me adcede — 61. *ne idem cantent* ne iterum me vinciri iubeant. vid. 4. 7. 10 ſq. — 63. *ſuperum limen* portae ſcaeae. vid. ſupra v. 31. — 73. *cerae haud parſit* epiſtola eſt longa — 77. *nusquam ſentio* non video, filium adieciſſe: ſalutem tibi dico — 87. *pol haud derides* ridiculum profecto non eſt, recte vocas flagitium, quod cum vxore aliena cubuiſti; ducentis Philippis mihi ſtetit, vt te redimerem — 92. ſapienter monet prouerbium graecum: κράτει ὀφθαλμῶν, γαστρὸς, αἰδοίων — 93. atque ab eo ipſo, quem dixi, animo cupido, oculisque indomitis *perſuaſum eſt* mihi, *facere* id, *cuius nunc me facti pudet* —

100. rogat veterator, ſcriptum ne ſit, quod ipſe ſcribi iuſſit! — 110. *diuidiae fuant* ne graueris, hos ducentos Philippos mihi dare Caſ. 2. 2. 11. — 114. *Neque ego haud* duae negationes magis hic negant, more Graecorum. Sic Epid. 5. 1. 57. *neque* ille *haud* obiiciet mihi. ibid. 4. 1. 6. *neque* nunc *neſcio* etc. — 122. *ſi* etiamſi *plus* adhuc quam ducenti Philippi *perdundum ſit*, *periiſſe* id auri *ſuauius* tamen *eſt*, *quam* etc. — 123. *dispaleſcere* palam fieri, in vulgus emanare — 130. *proceres Graeciae* h. l. literae, quas adtuli a filio — 134. *turbellas* turbas. Meurſius, vt a *ſuada* eſt *ſuadela*, ſic a *turba* ſcribi vult *turbela* — 141. *moraris* me properantem. — 144. *Curatum eſt* dicit, ſene adhuc audiente, auerſus autem addit, *eſſe te ſenem miſerrimum* — 147. vrbe, cum ſalute noſtra, capta, i. e. auro expugnato, vt ſalui ſimus.

IN ACTVS IV. SCENAM X.

2. *inſcitum* vocat filium, quia, quod peccat, non, vt ipſe olim fecerat, v. 4. *more modeſto*, vt famae conſulat, et non v. 6. *raro* peccat, ne prorſus conrumpatur pereatque — 5. *placitant* placent — 7. *dare* concedere gnato *ludum*, vt amet. Apud Hor. 3. od. 12. v. 1. *amori ludum dare* eſt ipſum amori indulgere — 8. 9. *nolo deſidiae eum dare ludum* non patiar, omnem deditum eſſe amoribus, nihil eum aliud, quam amori indulgere — 9. *quod mandaui.* 3. 3. 90.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. ſqq. cf. Ter. Heaut. 5. 1 ſqq. *ego me non tam aſtutum* etc. — 2. Iſidorum L. 10. ſequuti ita diſtinguunt, vt *ſtultus* ſit, qui inepte et inprudenter agit et loquitur, *ſtolidus* hebes et vecors, *fatuus* qui omnino deſipit. Mihi quidem ſenex, ipſe ſibi iratus, conuicia videtur cumulare, vt in mentem venerant, non curans, diuerſane ſingulorum vis ſit, an plurium eadem. — *bardus* tardus Epid. 3. 3. 40. — *blennus* mucoſus, paedidus, h. l. ſtupidus, a *βλέννα* mucus — *bucco* Iſid. l. l. garrulus, qui ceteros oris loquacitate, non ſenſu, exſuperat — 4. *me hoc aetatis* ſenem, at v. 14. *ludum*, alii *ludos factum* ludificatum eſſe — 5. *quam*, *tam*, quo eo. — *vror* crucior, ob ea *quae* — 6. *omnibus exemplis* modis — 9. *adtondit* vt v. 15. auro emunxit — 12. *reliquum id auri factum* reddendum ei fuiſſe, ſi Bacchis domum reuehi cuperet — 13. *quod peraceſcit* acerbiſſimum mihi eſt — 15. *auro emunctum* ſupra 4. 4. 50. emungam hominem probe. Ter.

Phorm. 4. 4. 1. emunxi argento ſenes. Tropi a rebus petiti, nauſeam creantibus, vix in ore plebis ferri poſſunt: Horatius vero qui 1. Sat. 4. v. 7. dicere ſustinuerit *homo emunctae naris* pro prudente, intelligente, valde miror — 16. *ſeruus non nauci* nihili, nequam. *Naucus* ſeu *naucum* niſi nucis iuglandis medium disſepimentum, nucleique inuolucrum eſt, aliquid certe eſt nullius pretii abiiciendumque. vid. Moſt. 5. 1. 1. — 20. *vnde agis* venis? Additum legitur *te* Perſ. 4. 3. 13. vnde *agis te.* Ter. Andr. 4. 2. 25. quo hinc *te agis* abis? Virg. Aen. 6. 337. *ſeſe* Palinurus *agebat*, ibat. ibid. 8. 465. *Aeneas ſe agebat matutinus* mane ibat. ibid. 9. 696. *ſe* primus *agebat* etc. — *vnde homo miſer atque infortunatus* venire poteſt, a negotio miſerrimo. Soluerat ducentos Philippos militi — 27. *quid tibi ex filio nam? quid nam* t. e. fil.

IN ACTVS V. SCENAM II.

3. *oues* explicat Paſſeratius: ſtolidos; ſed ioculis puellae videntur inlecturae potius, quam bilem ſenibus conviciis moturae — 5. *eunt a pecu palitantes* a grege ſuo aberrantes. Haec omnia mulieres ſuauiter ſubridentes dixiſſe credendae ſunt — 6. *at pol nitent* pingues ſunt hae oues — non *ſordidae* ſcabioſae — non contemnendae — 7. *adtonſae* oues, ſenes a filiis expilati — 8. ſine, *ſuo vsque arbitratu* garrire eas, quae lubeat — 10. *altera* ouis, Nicobulus, *hodie bis detonſa* bis a Chryſalo auro fraudatus — 10. 11. *vetulae ſunt* oues *thymiamae* thymum amantes. Alii legunt *Thymianae.* Alciatus in Lex. Plaut.: *Thymianae* ſignificant *oues pingues*, quod ſunt habiles ad ſacrificandum, a θύω ſacrifico. Hanc ſententiam ſummis extollit laudibus Saubert. de Sacrificiis c. 23. p. 571. — 12. *limus* obliquus, *limi oculi* amatorum ſunt. Mil. 4. 6. 2. adſpicito limis oculis. Ter. Eun. 3. 5. 53. limis ſpecto. Sic hoc loco *limis vt intuentur*, vt Ovid. verbis Amor. 3. 1. 33. explicem: *vt limis adrident ocellis* — 16. *lactem* pro *lac* — 17. *exoluere*, ab exoleſco, exoletae ſunt; tanti non amplius ſunt, quanti fuere — 18. 19. *palantes graſſentur* paullo plenius dictum, pro *palentur*, vt ſaepius verbo *palari* aliquid additur, licet ſignificationem non augeat, vt *vagi palantur* Liv. 5. 44. Sall. Iug. 18. errare atque viam palantes quaerere. Lucret. 2. 10. — 20. *ſtultae atque haud malae videntur τὸ haud* deeſt quidem in plerisque codd. ſed e verſu 13 erat addendum. *haud malae* explicant *haud malitioſae* a quibus

metuendum nobis ſit — 21. *hae oues* nos. Non magnopere Nicobulum iratum fuiſſe oportet, qui in allegoria pergit — 24. perquam lepide deprecatur minas. vid. Perſ. 5. 2. 36. et — 25. prudenter disſimilat, ſe, cur minetur, ſcire — 26. *noſtros agnos* filios — *concluſos* agni infirmi, et curae diligentioris egentes, domi retinebantur clauſi. Virg. Ecl. 7. v. 15. depulſos a lacte domi quae clauderet agnos — *mordax canis* Chryſalus v. 48. — 30. *ſecreto* Capt. 2. 1. 17. *ſine arbitris loqui.* Ter. Hec. 1. 2. 59. te ſolum ſeducam — 31. pro *vlteriorem* Philoxenum, longius abſtantem, Priſcianus legit *veteriorem* — 33. *mortem amplexari* ſenem acheruntiсum, mortuo quam viuo ſimiliorem — 39. aues *viſco tactae* ſunt captae — 40. *coxendicem* fodi, vt equo aſinoue, ſerpenti potius, quam eunti — 42. *haud mala* deformis, inuenuſta — 43. *pol mala* inproba — 47. *perſuaſtrices* Fortunatianus rhet. 3. dicit: δυσπρόφορον eſt, ſi quis dicat *perſuaſtrices*, *praeſtigiatrices*, atque *inductrices* — 49. *experior tecum vim maiorem* alii intelligunt *vindictam publicam*, alii *violentiam*, quae non iure, ſed facto infertur — 62. *vbi lepide* excipiaris — 63. *ſatis iam voſtri eſt conuiuii!* ſatiatus iam veſtro ſum conuiuio! — *me nihil poenitet, vt ſim adceptus* non querendum mihi erit, vos inpenſis pepercisſe in conuiuium faciendis, quo a vobis adciperer! — 64. *circumduxerunt* fraudauerunt — 67. *isne* ibisne — 69. *ſine, ſic!* τὸ *ſic* hiſtrio geſtu ferientis adiuuiſſe videtur — 75. *caput prurit.* prurire dicuntur dentes, malae, dorſus, Amph. 1. 1. 139. Mil. 2. 4. 44. Poen. 5. 5. 36. in metu aliquo pugnorum verberumue, qui metus iocoſe dicitur deſiderium eius mali quod metuunt. Stich. 5. 5. 15. autem vſurpatur de deſiderio voluptatis, et ſic forſan et hoc Bacchidum loco intelligendum eſt: ſentio voluptatis deſiderium — 76. *negito* nego — 79. *quid ago* dubitantis eſſe ſolet, Nicobulus victus iam eſt — *libet et metuo* pugnat cum libidine ratio — 80. *obnoxius filio et ſeruo* ſi mei flagitii ſint conſcii — 82. *vt terebrat* blandis dictis animum perforat — 86. *filii exſpectant* veſtrum aduentum, ſenex vero iocoſe explicat: *exſpectant, quam mox moriamur.* Sic Moſt. 1. 3. 76. vtinam meus *nunc mortuus pater ad me nuntietur.* — 87. *addicti* fuerunt, qui, quum non eſſent ſoluendo, creditoribus addicebantur, nec ſeruitute eorum liberabantur, niſi debitis quocumque modo perſolutis.

COMMENTARIVS IN PLAVTI MOSTELLARIAM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *argutias exhibes* loqueris, iocularia fundis, meras nugas agis. Alii: patiens ita tractas, vt ſonum *argutum* referant, crepas, tinnis — 4. *vlciſcar te* qui v. 27. heri rem et filium conrumpis, *ruri* ſi 16 ſqq. herus redux te in piſtrinum, aut ad opus ruſticum ablegauerit — 5. *nidor e culina* odor ex eduliis aſſis coctisque, dicitur h. l. pro eo, qui multum in culina verſatur, delectatus eius nidore, vt ille: naſum nidore ſupinor. Hor. 2. ſat. 7. v. 38. — 6. *quid tibi clamatio eſt* quid clamitas — 8. *abi dierecte* in malam crucem. Capt. 3. 4. 103. — 9. *hem* ſaepe, vt h. l., eſt verberantis — 10. pone ſigna poſt *patiar* interrogandi, poſt *ſenex* exclamandi: num putas te hoc inpune laturum? vlciſcar te, vt ſenex redierit! — 11. *comes* te filii conruptore bona eius comeduntur — 12. *frutex* homo ſtupide. Signate ita ruſticum conuiciatur, multum inter frutices degentem — 14. frutex dictus alterum vocat *ſcurram vrbanum.* de ſcurra v. Epid. 1. 1. 13. — 15. *ſane credo* animum tibi praeſagire, tibi mox rus fore migrandum — *cis* intra *paucas tempeſtates* breue tempus — 18. *augebis ruri numerum* ſeruorum ruſticorum, *genus ferratile* eos ſeruos, qui ferreis annulis compediti laborant — 21. *pergraecamini* graeco more bibite. Bacch. 4. 4. 91. erat *congraecem* — 22. *pollucibiliter* opipare. cf. Curc. 1. 3. 37. — 32. *virtus* Tranionis eſt *nequitia* — *magiſterio tuo* te nequitiae magiſtro — 33. *me curatio* vid. Aul. 3. 2. 9. — 35. *ſcorta ducere* domum — 36. mei tergi *fiducia* periculo — 37. *fue* idem quod Pſeud. 5. 2. 5. *phui.* abhorrentis eſt — 38. *oboluiſti allium* anima tua foetet ob comeſum allium — 39. *germana inluuies*, quantus quantus, nil niſi inluuies et foetor es — 40. *canes*, pro *canis.* lego cum Lambino: *canes*, *capra*, *commiſtae*, i. e. ſicut canis et capra foetent, poſt recentem maris commiſtionem — 41. *exotica* peregrina — 42. *neque* quiuis poteſt *ſuperior adcumbere* — 45. *alliuto* cibo, qui allio eſt conditus — 50. *bubulcitari*

bubulcum esse — 52. *carnificum cribrum* tu, cuius tergum a carnifice ita compungetur stimulis, vt videatur esse cribrum — 53. *patibulatum* patibulum seu furcam ferentem. Cas. 2. 6. 37. — 57. *compendii fac* vid. Bacch. 1. 2. 6. — 59. *eruum* vicias, pabulum — 60. *date aes* vnde emam pabulum, *si non estis* daturi ipsum — 62. *saginam caedite* mactate boues, oues in saginam datas. — Alii: dapibus saginamini — 67. tu, qui me furciferum vocas, mox furcifer eris re ipsa — 68. *dum interea sic sit* vt lente opipareque viuam — *istuc actutum sino* non curo, quid futurum sit — 69. Sophocles vocat βλαβας ποδώκεις molesta, quae pedibus eunt celeribus — 73. *satin' abiit.* Sic Mil. 2. 6. 1. *satin abiit ille, neque herile negotium plus curat, quam si non seruitute seruiat.* Vtroque loco *satin* admirantis est, tantam inesse alteri officii sui incuriam.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1 ad 17. Hominem recens natum nouarum aedium esse similem, et ipse sibi persuasit, et aliis se persuasurum esse confidit. — 1. *Recordatus* in cogitationem forte incidi *multum et diu cogitaui* diu multumque mecum reputans — 3. *si est quod mihi cor* quantum perspicere animus meus potest. Pers. 4. 4. 71. *habet cor* explicatur: dicit, quod opus est — 12. *vero vincam* certis argumentis palam faciam — 17. *gnaruris rem* gnarus rei — 18. *quum extemplo* simulac, extemplo quam, vt Asin. 2. 4. 36. Bacch. 2. 3. 70. Merc. 2. 2. 24. Rud. 4. 3. 40. Trin. 2. 1. 16. — 19. *examussim* perfecte. Amph. 2. 2. 213. Men. Prol. 50. — 22. *ne* parcunt, antique pro *non*, vt v. 29. *ne*vult pro *non*vult — 30. *perpluunt tigna* perpluuntur. Sic Quintil. quum coenaculum perplueret. Festus: patera perpluit, pro: pertusa est. vid. Trin. 2. 2. 42. — 35. *mantare* i. q. manere, exspectare — 40 ad 47. parentes liberis, quam optime possunt, consulere conantur, vt sit mens sana in corpore sano — 42. *in speciem populo* explicatur v. 47. *vt alii* parentes *sibi esse illorum* liberorum, suos *similes expetant* — 43. *sibi* curae suae *materiae* sumtui *ne* non parcunt — 48. *ad legionem* exercitum, in bellum *danunt* dant *iis adminiculum* custodem, satellitem, vnum e cognatis — 51. *vnum vbi emeritum est stipendium* vbi tempus primae militiae finitum est. cf. Cas. 2. 2. 40. — *igitur tum* tandem custode remoto — 58. *postquam inmigraui in ingenium meum* Ter. Andr. 1. 1. 25. postquam liberius viuendi fuit

poteſtas (nec diutius aetas, metus, magiſter prohibebant) — 56. *fabrorum* patris, magiſtri — 57. *ignauia mihi* virtuti meae idem *fuit*, quod ſegeti *tempeſtas* — 58. 59. 60. *ignauia texit* animum meum grandine cupiditatum, et *detexit a me* verecundiam et virtutis modum. cf. 3. 1. 7. — 61. cf. ſupra v. 29. 35. et ſc. 3. v. 8. neglexi damna mentis meae reſarcire, mantaui donec omnia ruerent — 63. *in vſu* indulgens cupiditatibus — 69. *perpetuae* vniuerſae ſimul — 73. *arte gymnaſtica* quibus exercitiis praeparabar ad belli pacisque munia recte facienda — 74. 75. licet parce ac duriter, *victitabam* tamen *volupe*, contentus ea vitae ratione, cui a puero eram adſuetus, ſuauiora non deſiderabam.

IN ACTVS I. SCENAM III.

Ad verſum vsque 134 mulieres videntur ſibi eſſe ſolae, Philolaches autem ſermonem earum obcultus captat, et, quae multa loquitur, loquitur ſecum. Scapha per maiorem certe conloquii partem Syrae Terentianae Hec. 1, 1. admodum ſimilis eſt; Philematium autem Philotis potius eſt eiusdem Hecyrae, quam Heaut. 2. 3. 8 ſqq. Bacchis.

1. *frigida.* Wouwerius ad Petronium: tres aedes ſeu cellae erant in balneis. Prima *Caldaria* τὸ λακωνικὸν, Dioni πυριατήριον, Senecae *ſudatorium*, nam ſicco calore ſudorem in eo eliciebant; ſecunda *media* ſeu *tepidaria;* tertia *frigida* — 2. *nec unde* qua alia lauatione. Quidam pro *vnde* legunt *cum* aut *qua* — *defaecare* abluere, abſtergere. — 3. Scapha adſentari vult: frigida melius purgata es, quam ante calida tepidaue lauatione; hoc perobſcure exprimit: *horno* hoc anno, quo libera es facta, *omnibus rebus* exoptatus eſt *euentus*, *velut meſſis* huius anni *magna fuit.* Omnia hoc anno ex ſententia ſubcedunt, ergo et lauatio tua! — 4. non mirum eſt, puellam, quid anus velit, non intelligere — 5. ipſa anus mentem ſuam explicare neſcit. — 6 ſqq. *Haec* Philematium *eſt tempeſtas* etc. vid. ſcen. ſuperior. v. 57 ſqq. veſtis *fartum*, quod veſtem farcit, corpus quidem eſt, h. l. vero de moribus loquitur, et puellam totam, animumque in primis intelligit — 16. *contempla* contemplare — *vt haec* veſtis — 17. *virtute* beneficio *formae;* quod formoſa es — *iſtaec me.* indignatur iuuenis, Scapham, adiurantem, *ita Philolaches tuus te amet*, non adiecíſſe *ita tu ames Philolachetem* — 30. poſt *ſtultam* comma ponendum eſt: miror te, quae ſtulta non

es, ſtulte tamen facere — 31. *exſpectes vnum* v. 11. vni velis Philolacheti placere, vnum eum ames, deſideres — 33. *meretricium* vid. Bacch. 1. 1. 6. — inſeruire *vnum* pro *vni* v. 59. — 42. *rem vides* ego tibi exempli ſatis ſum! — 46. *ſtimulatrici*, quae Philematio perſuadere conatur, vt pluribus morem gerat amatoribus. Pro *ſtimulatrici* Scioppius mauult *ſimulatrici* — 48. *ſuo* aere — 50. *mihi nihil eſſe* me ad egeſtatis terminos eſſe redactum (Aſin. 1. 2. 13.) *huius cauſa* — 55. *enicaſſo* enicauero. ſic et v. 66. — 56. *vitilena* ex *vitium* et *lena* eſt: lena peſſima — 59. *illum inſeruies* vt ſupra 33. — 61. *angina* inflammatio faucium, ſynanche — 64. *id* vt me liberaret, *extudi* ab eo inpetraui — 67. *ſi tibi ſat adceptum* compertum *eſt*, ſi tibi extra omnem videtur aleam eſſe poſitum — *victum ſempiternum* Capt. 4. 1. 13. aeternum cibum — 68. 69. *in vita* explicant: quam diu viues. Ingenioſa vero non magis, quam, quod caput rei eſt, aptiſſima videtur ad explicanda verba *capiundos crines*, coniectura Gronovii, pro *vita* legendum eſſe *vitta*. *Capere crines* eſſe *nubere, matronam fieri* Lipſius iam notauit. Gruterum quidem cruciat haec explicatio, quod, licet Philematium Philolacheti libenter nupſiſſet, huic tamen in mentem veniſſe veriſimile non ſit, eam vxorem ducere. Sed Mil. 3. 1. 196 ſqq. legitur: eam ornatam adducas *matronarum modo*, capite comto, *crines vittasque* habeat, *adſimiletque ſe tuam eſſe vxorem*. Noſtro igitur Moſtellariae loco comma poſt *vita* deletum pono poſt *futurum*, et explico: ſi illum amatorem fore ſperas *in vitta*, ſi conſenueris, adhuc fidelem, ſoli morem gerendum cenſeo, et *capiundos crines*, quaſi vxor eius eſſes, vt hoc matronae ornatu prae te feras, te vulgus abs te ſegregare — *amatorem proprium* ſtabilem. vid. Merc. 2. 3. 4. — 71. *ſeruaſſo* ſeruauero — 72. *pater venibit potius* patrem prius vendam, quam te egere patiar — 74. *magis amabunt* pluriſime facient — 77. vt omne patrimonium meum huic tradam poſſidendum — 78. *eſtur*, editur, epulis pecunia profunditur — 82. *nec* non *recte ſi illi dixeris* ſi ei maledixeris — 84. *Ioui viuo argento*. pro *viuo* Camerar. repoſuit *iſtoc*, quem cum pluribus editoribus ſequutus ſum. *Viuo* autem qui retinent, alii cum *Ioui* iungunt, plures cum *argento* — 87. Patronum, *quae* pro *qui* in textum recepit Camerarius. Sic Cic. ad Att. 1. 16. *patrono tuo, quae* ſc. Clodia; ad Div. 1. 9. *illa furia, qui* ſc. Clodius; et ibid. 10. 28.

ſeductus eſt *haec peſtis* ſc. Antonius; Ter. Andr. 3. 5. 1. *ſcelus, qui* ſc. Davus; et Phorm. 5. 3. 9. *virum* me *natam* vellem — 90. vid. 6 . 68. — 93. *ſpernit* quae aetati, formae ſuae diffidit, ei ſpeculo et fuco opus eſt, non tibi — 96. exſpectabatur, vt diceret *o Scapha*, cui, laude amicae reconciliatus, aliquid promitteret peculii, ſed ſequitur *Philematium mea!* Gronovius hoc merum dicit eſſe iocum παρὰ προςδοκίαν, poetamque praeuidiſſe, riſuros eſſe ſpectatores deceptos. Alii v. 97. pro *viden* ponunt *vide an*, et verba *Philematium mea* cum, verſibus 97. 98. tribuunt Scaphae ornatrici, quaerenti: vtrum recte compoſitus videatur capillus? Lambinus autem, quem hic ſequor, iuuenem ad verbum vsque *peculii* vere aliquid Scaphae promiſiſſe cenſet, deinde vero, vt ſolent, qui prae amore delirant, exclamaſſe ſecum: Philematium mea, o quam pulcra es, quanto tui amore depereo! verſu quidem 97 puellam quaerere, e reſponſione lenae v. 98. adparet — 97. Vide, quam elegans Philem. ſit! num *quique capillus* ſinguli capilli, *compoſitus eſt ſatis commode* vt aptius ad pulcritudinem augendam componi nequeat — 98. *commoda* quae placet. Ter. Heaut. 3. 2. diſtingui videtur v. 10. mulier *commoda* et faceta, ab ea quae v. 12. eſt *forma luculenta* — poſcit 101. *ceruſſam* quae alborem, v. 104. *purpuriſſum* quod ruborem adiuuet, 107. *melinum* ſc. pigmentum, faciens ad candorem — v. 104 et 105. in fine poſui ſigna interrogandi: non enim Scapha eam idcirco ſcitam eſſe poterat adfirmare, ſi, quod formam conrumperet, faceret — 105. *interpolare* eſt conrumpere formam, *noua pictura* adhibita colori, quem natura dederat pulcerrimum — 111. 112. ſpecula veterum ex argento fuiſſe facta, Plin. 33. 9. narrat — 116. *mulier recte olet, vbi nihil olet* hac ſententia Cicero vtitur ad Att. 2. 1. — 117. *interpoles mulieres* quae ſe pigmentis interpolant — 123. *veſtrorum* pro vſitatiori contracto *veſtrum* — 124. *quae vos dote meruerunt* quas duxiſtis vna dote adlecti — 128. *mores meretricis*, vt ei placebunt, quae emta donantur, ita morigera amatori erit — 131. *nuda*, Ter. Heaut. 2. 2. 47 ſqq. ornata ita, vt quae ornantur ſibi, nulla malam re expolita muliebri (vt mala nullo fuco picta ſit) i e. munditiae adſueta vni, non, vt Zeno Veronenſis dicit, colorem mutuata de pyxide — 139. *vile eſt* non care eſſet emtum — 140. Iocatur puella: quod viginti minis aeſtumaſti, decem minis tibi vendam, vt *bene* vilius emeris, quam ipſe volueras —

147. *cur exprobras?* Ter. Andr. 1. 1. 16. commemoratio quasi *exprobratio* est inmemoris beneficii; et Eun. . 2. 4. ridet Parmeno Thrasonem: quam venuste! quod dedit principium aduenjens! — 146. vterque nostrum se obnoxium alteri putet beneficiis mutuis — 149. *nemo commodis eorum inuideat* infelices sint, vt non sit iis commodum, cui quis inuidere possit — 151. pro *tecum* dicit amator *cum stacta* tu mihi dulcior es suauissimo oleo, e cynnamomo et myrrha incisa sudante — 154. *manuplares*, commilitones, comissatores.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

1. Seu legendum est *veniri;* seu intelligendum *venire* vos seruos — 2. *hem* Phanisce 4. 1. 24. *tibi* prae ceteris *imperatum* hoc est — *aduersum venire* officii et tutelae causa — *tempori* seu *temperi* tempestiue — 5. *comissari* κωμάζειν ire ad compotationem nocturnam et petulantem — 7. Vulgg. et Lamb. legunt *mammam* quasi matrem *adire*, tamquam puerum sugendi causa. Scaliger emendauit *mamma* o mea Delphium — *madere?* ebrius esse? — 8. *semper isto modo moratus viuere debebas* non vult, eum semper esse ebrium, sed semper vrbane iocari, cuius ioca incondita interdum et rustica fuisse videntur — 9. vt *ego te* amplectar, *ac tute me amplectaris* — 14. *lectus* discubitorius *stratus* vbi epulemur, bibamus, *coimus* cum ceteris conuiuis conuenimus — 15. 16. *sino* te cadere, si ita vis, *sed et hoc* ita cadere sinam, *quod in manu est* quod manifestum est, *si cades tu* qui me tenes etc. — 17. post *aliquis* pono signum interrogandi — 18. *madet* ebrius est *homo*, secum quidem dicit, at ille tamen audit, quare vt supra v. 7. — v. 17. explicuerat quidem se e vehementius titubantis amplexu, sed v. 19. tamen manum eius prehendit, ne *adfligatur* grauius in terram procidat. — 21. 22. vix, vt ebrius, quod voluerat, reminiscitur — 28. *vnde agis te?* vnde venis? — 30. *illi* Delphio — 31. sic solent ebrii! — 32. *eumpse* eum ipsum facere, quod vult, dormire.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *summis opibus atque industriis* quo maximo potuit infortunio nos mactare cupit — 3. *nusquam stabulum confidentiae est* nihil nobis est, quo *stare* niti possit confidentia — 4. Ter. Adelph. 5. 4. in fine: ipsa, si cupiat, salus seruare prorsus non potest hanc familiam — 5. *mali*

moeroris montem maximum Epid. 1. 1. 78. in te inruunt montes mali — 8. *meam vicem* pro *me*. Capt. 2. 3. 37. noſtrum amborum vicem. Ibid. 3. 3. 11. heri vicem meamque — 9. *Plagipatidae* vox comice conficta: qui lucri cauſa plagas patiuntur. Capt. 2. 1. 12. Ter. Eun. 2. 2. 13. non ego, vt paraſiti ſolent, plagas pati poſſum — *ferritribax* i. q. Trin. 4. 3. 14. *ferriterus*, qui ferrum terit, qui vt plurimum ferreis vinculis compeditus tenetur — 10. 11. adludit ad ſtipendium militare, qui milites *trium numorum* aſſium *cauſa* merendorum *ſub falas* turres ligneas *ſubeunt* eas expugnatum eunt, vbi multorum corpora multis haſtis transfigi ſciunt — 12. *excurrunt* milites, adgrediuntur, pericula ſubeunt — 13. *bis pedes*, vterque pes, *bis brachia* vtraque manus. Quatuor clauis pedes manusque ſatis tenebuntur, vt cruciarius ſe refigere nequeat. Non eſt, quod intelligamus, ſingulos pedes, ſingulasque manus *bis binis* clauis — 14. hac quidem lege vel decem talenta poterat promittere, cui non plumbeus erat numus. — 21. ſerui Plautini ne in ſummo quidem metu iocis abstinent. Philolaches rogat: *quid ago?* quid ſuades? hic reſpondet: *adcubas* vt video, cum meretrice tua! — 32. 33. *miſerum eſt* etc.: tum demum curare, quod paratu opus eſt, quando tempus parandi non ſupereſt — 33. *igitur demum* vid. Caſ. 2. 2. 40. — 39. *ego vos pro matula habebo* mingam in vos — 45. *cum hac* Philematio, *cum iſtac* Delphio — 46. *non hoc longe* Ciſt. 2. 3. 39. — 51. Delphium dicit: *morigerae tibi erimus ambae* i. e. ego et Philem. ibimus intro, vt iuſſiſti; Tranio autem in voce *morigerae* iocatur: *ita ille faxit Iupiter* vt vtraque libidini meae morigera ſit. — 57. *clauem* harum aedium *Laconicam*, quae qualis fuerit, ex hoc ipſo loco adparet: qua vna foris obcludi aperirique ianua poſſit, aliis clauibus intus modo aperientibus. Theon vero dicit: *οὐχ. ὡς νῦν, ἐκτὸς ἦσαν αἱ κλεῖδες, ἀλλ' ἔνδον τὸ παλαιὸν παρ' Αἰγυπτίοις καὶ Λάκωσι* — 60. tradiderant ſe v. 59. herus in fidem ſerui! qui igitur ſecum: ſic fit! *Pluma haud intereſt* aequi bonique faciunt *patronus an cliens* ſuperior an inferior aliquis *probior ſit* ad efficiendum id, quod opus eſt, aptior ſit *homini* alicui, *cui nulla eſt in pectore audacia* qui ipſe neque conſilii locum habet, neque auxilii copiam, i. e. herus, conſilii inops, ad me confugit ſeruum ſuum, quem ſuas res magis credit animaduerſurum, quam ipſe poſſit. — 62. 63. cuiuis adcidere poteſt, vt

quod conetur, *nequiter faciat* i. e. vt minus profpere fubcedat, praefertim *defubito*, vbi fubito confilio opus fit, — 64. fi hic verfus genuinus eft, qui 78 iterum legitur, Tranio in media oratione fua in παρενθέσει monendum putat, quod v. 57. iufferat — 65 fqq. verum vbi deceptus fis, alia adgrediare via, vt ad falutem conuertas, quae malefacta minantur exitium — 69. et hoc me effecturum hoc praefenti in timore confido — 70. τῷ *turbauimus* obponitur *liqueant* quod eft idem quod *tranquilla fint.* cf. 3. 2. 64. — 77. *capite obuoluto* fugiebant non modo in turpi aliqua re deprehenfi, fed in rebus quoque defperatis, h. l. fenex adfpectum fpectri metuens — 81. *numquam fore* vt in honorem eius mortui habeantur ludi — 83. *farcinam inponam* fenem graui cura ac moleftia adfectum amoliar.

IN ACTVS II. SCENAM II.

2. *Quom* in Mff. faepe comparet pro *quoniam* — *amififti* dimififti, effugere paffus es — *vix viuum* ita defatigatum, vt vix mihi videar adhuc viuus — 4. *inpofiffe* pro inpofuiffe — 7. *quod crediturus tibi fui*, *omne iam credidi* nihil porro credam — 14. *obclufa* foris, non folum intus — *interdius* i. q. interdiu — 19. *vsque* femper — 23. *hasce ambas* fores, alii: affulas — 33. pro *faxint* in codd. nonnullis fcriptum fuiffe videtur *axint* egerint. Vtrumuis oftendit, fenem additurum adhuc aliquid fuiffe, forfan *faxint* male perire, feu *axint* ad malum cruciatum. In vulgg. olim erat *perduaxint* pro perduint, perdant — 36. *illos* fervos tuos, cum mercibus atque oneribus — 37. 38. *tangite vos quoque terram* genus venerationis et fuperftitionis *terram tangere*, in rebus ad deos inferos et ad mortuos pertinentibus — 42. *aucupet* aucupetur. Truc. 5. v. 72. — 44. *capitalis caedis* lectio codicum. In vett. autem edd. eft *cap. aedis*, quod Gulielmus probat et explicat:, in qua capital admiffum eft. Feftus ait: locus capitalis eft, vbi, fi quid violatum eft, violatoris capite expiatur. Valde placet mihi hoc. fi audiffet fenex *caedes*, quaerere non poffet, quid effet factum? — 45. *fcelus antiquum vetus* ante multos annos admiffum. vid. v. 63. — 47. *quid iftuc eft fcelefte* factum, fcelus — 57. *maximum* maxime, adiectiuo aduerbialiter pofito — 62. *mirum quin* vid. Cift. 4. 2. 67. — Plautus igitur manes non vigilantibus, fed κατ' ὄναρ modo adparere potuiffe

credidit. Recte quidem; at, quanto ſapientiores ſcilicet poſteri eius! — Douſae Plautus viſus eſt ſibi aduerſari, qui ante *ſexaginta* annos factum dicat, quod v. 49. eum feciſſe opinatur, a quo ſenex has aedes emerat, qui tunc adhuc viuebat 3. 1. 16. ſexaginta autem ſeruus perturbatus dixit pro multis — 68. *Orcus* Pluto — 69. *per fidem* falſam. Scioppius malebat *perfide* — 71. *defodit inſepultum* terra quidem texit, ſed ſine iuſto ſepulturae honore. Sic apud Virg. Aen. 3. Polydorus terra quidem iacebat tectus, at *pius* tamen Aeneas funus ei curat inſtaurandum — 75. *concrepuit foris* audit intus ſtrepitum Tranio, ad ſenem igitur metu abigendum quaerit *hiccine percuſſit?* num tu percuſſiſti, an fecerunt lemures? — 78. 79. ſecum Tranio adcuſat eos, qui erant intus, metuens, ne, ſtrepentibus iis, in manifeſto deprehendatur mendacio — 83. *non me adpellabis* a mortuo ſimilat ſe adpellatum ſibi videri, ob percuſſas fores — 95. *Herculem* ἀλεξίκακον et monſtrorum domitorem.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Sceleſtiorem* infeliciorem, quo ſenſu Horat. 2. Od. 4. plebem vocat ſceleſtam — *argento feneri* locando, quod in fenus detur — 4. vt *locat* argentum, qui feneri dat, ſic, qui feneri adcipit, ab Hor. 1. Sat. 2. dicitur *conducere* — 6. 7. voces *argentum feneri* et *opus in ſumtum fuit* in Mſſ. et edd. ante Camerarium nusquam ſunt: adſcripſit eas, alione e libro, an de ingenio incertum eſt — 8. *niſi quod.* Alii pro *quod* poſuere *quid*, alii *quod* putant eſſe *quo*, verſus cauſa *d* adiecto. Forſan *niſi quod* nihil aliud eſt, quam *quod niſi*, quod ſaepe obcurrit, vbi *quod* adiectum indicare videtur, id, quod *niſi* dicit, rem fuiſſe aut eſſe maximi momenti, v. c. Corn. Hann. c. 1. *quod niſi* domi ciuium ſuorum inuidia debilitatus eſſet. Cic. ad Div. 13. 57. *quod niſi* tanta res eius ageretur — 10. *hic* ſenex, herus — 11. *de hac re* fraude mea — 15. *turbare* turbas excitare, fraudibus fraudes addam — v. 19. mox v. 26. et verſus 20. 21. 22. infra 30. 31. 32. ad verbum leguntur iterum, quare Acidalius hos quatuor verſus putauit expungendos — 21. 22. 23. ludit ſenem, et auerſus loquitur hos verſus ad ſpectatores. — 22. Alii explicant: *facile vinces*, vulpes enim dentatiſſima facile pirum comedit; alii: *non facile vinces* vulpes enim gallinas etc. comeſſe ſolet, non pira — 33. *Tranium* pro Tranionem —

34. *danunt* dant, pendunt — 37. *illo praeſente* daniſta hero meo praeſ. — 41. *Miſargyrides* non erat nomen daniſtae, ſed per iocum vocat eum *oſorem argenti* — 43. *pilum* (notiſſimum peditum Romanorum iaculum) *iniicere alicui*, prouerbialiter: adgredi, inpetum facere in aliquem — 44. *inanis* pecuniam non adfert — *hariolus* diuinat, verum dicit — 45. *tricas* nugas — 49. *ſcio* non opus eſt, vt re ipſa demum probes — 59. *iſtunc nominabo.* quem *iſtunc?* num Philolachetem *nominabit*, in ius vocaturus eſt? num eius patrem *nominabit* adibit? neutrum videtur. *Iſtunc* forſan intelligit Tranionem, et, paulum auerſus, magna voce ſua poſt *nominabo* additurus eſt conuicii aliquid, quod, audiente hero, metuens ſeruus interpellat ironice: *euge ſtrenue rem egiſti!* — 60. omnia hercle, quae cupis, clamitando adſequutus es! — 63. iubeo vos *argento reddendo* eripere mihi omnes reſponſiones, adcepto argento non eſſe gaudebo, quod praeterea dicam — 64. *ſortem* argentum quod dediſti mutuum, *fenus* vſuram. *Sortem adcipe* dicit, licet non eſſet, vnde ſolueret, ſed ſcit, daniſtam prius petiturum fenus, quod ſorte adcepta perderet — 66. *extentatum* ilia, contentione vocis. Camerarius coniecit *externatum* tunc huc veniſti, vt te clamando mente alienares? Gronovius denique vult *obcentatum* vt nobis conuicium facias publice — 66. *in manu* in poteſtate tua *eſt* i. e. ſortem adcipito — 67. *non erit quidem* vnde ſtatim ſoluat — 68. *ferre hoc potes* vt exſpectes, donec ſoluendo ſit? — 68. 69. 70. in mediis his verſibus pauca in Mſſ. deſunt, quae Camerarius ſubpleuit. Alii ſubplerunt aliter, vt verſum 69 Acidalius: vrbem exſul linquat *feneris* cauſa tui — 73. *datas* das, et nos ignorare putas, quid licitum feneratori ſit — 81. hunc verſum Gruterus tribuit Theuropidi, hoc ſenſu: feruens haec eſt rixa, etſi procul, vt non omnia intelligam, at male tamen vrit me, quod de fenere audio, quod, ne a filio poſcatur, metuo; Lambin. verſum tribuit daniſtae, hoc ſenſu: oratio mea moleſta eſt Tranioni, ſed, quamuis diſcedat ille, ſublato tamen clamore fenus flagitabo; Acidalius denique tribuit eum Tranioni, ſed hoc tamen loco expunctum vult, et poſt verſum 135 repoſitum. Equidem Gruterum ſum ſequutus — 85. *inconciliare* vid. Bacch. 3. 6. 22. — 86. *num moratur* negat, ſe eſſe daturum? — 95. *quaſi* fere, quadraginta fere minas; nam de fenere adhuc tacet — 109. iam mercaturam exercet, in eoque

patriſſat, imitatur patrem — 112. *ſpeculo claras, clarorem merum* aedes in quibus omnia nitent — 113. *eas quanti deſtinat* quod emtionis pretium pactus eſt? — 114. *quot ego et tu ſumus* talentis duobus — 119. *adpetit meridies* vid. v. 52. 55. — 120. *hunc vomitum* hominem inpurum — 123. ſi plus peteret, cauſa caderet — 124. *mecum rem habe* ego ſoluam ſortem et fenus — 130. *ecce autem perii* ad hoc, qua vrbis in regione domum emerit, reſponſionem non habebat paratam, id nondum cogitarat — 136. *calidum mendacium* interpretatur Eraſmus: audax et inpudens — 137. quidquid repente in mentem veniebat, deorum inſtinctu putabatur ſubgeri — 138. 139. *iſtum* daniſtam, qui mentem meam turbauit — *iſtunc* venditorem aedium — 143. *in loco* ſitu; locus mihi non placet, vbi domus ſita eſt — 146. nec hoc cogitauerat ſeruus, herum ſe duci iuſſurum eſſe ad domum emtam inſpiciendam, quare iterum eſt conſilii inops — 150. *dum mihi ſenatum* etc. Epid. 1. 2. 56.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *Melius mihi non fuit* melius non prandi — *domi* cum vxore — 2. *meruerit* cum Acidalio non muto quidem, at explico tamen *me iuuerit.* Capt. 1. 2. 33. neque vmquam quidquam *me iuuat*, quod edo domi — 5. 6. *mihi viſum illico fuit* ſtatim in mentem venit, *non forte* non caſu, οὐκ ἀλόγως, non temere eſſe factum, vt vxor prandium adponeret, quotidiano lautius — 7. *voluit in cubiculum me abducere* ſed *anus* eſt! — 8. de ſomno meridiano laudatur locus Varronis, de re ruſt. lib. 1. cap. 1.: "ego hic, vbi nox et dies modice redit et abit, tamen aeſtiuo die, ſi non diffinderem meo *inſititio ſomno* meridiem, viuere non poſſem." — 9. *ex aedibus me edidi* ſubduxi — 10. *turget* irata eſt *mihi.* Caſ. 2. 5. 17. — 14. *dotatam vxorem,* quam non amore, nec virtute, ſed vna eius dote adlectus duxit — 15. poſt *ſi quis* pro *eum non* ſequitur *neminem* vmquam — *ſopor ſollicitat* non deſiderat noctem vxoris — 19. 20. 21. adloquitur ſpectatores: *veſtrae* vxores dotatae meliores forſan ſunt, *haec* vero mea mala fuit, et peior erit — 24. *te incuſes* qui tuum mariti officium deſeris — 26. *hoc habet!* vox propria in gladiatorem vulneratum aduerſarii inſultantis vulgiue adclamantis — 32 ſqq. Simo vituperaturus quidem Tranionem eſt, qui herilem filium corruperit, quod vero ea res ſua nihil intereſt, non omnia

effatur, quae in mente habet — 36. excufare adeo fervum videtur: *vt homines funt, ita morem geras* Philolaches conruptus quidem eft, tibi vero, homini feruo, mos ei erat gerendus. Sic apud Ter. Ad. 3. 4. 68. quid facias? vt homo eft, ita ei morem geras! — 40. *mufice* laute viuitis — 41. *electili* optimo quouis vino etc. — 45. *non taces?* mirantis h. l. eft — 48. *nunc ventus nauem deferuit* idem dicit, quod ante v. 43. — 49. 50. diftinguo *Si. Quid eft? quomodo? Tr. Peffume! Si. Quae ne fubducta erat tuto in terra?* num ea nauis veftra periclitatur, quae iam in portu videbatur effe? videbamini ab omni parte fecuri — 52. Feftus dicit: *rates* etiam poni pro *remis*. Acidalius autem vult legi: *venit nauis, noftram vi quae frangit ratem.* — 53. Cui, quae nollet, adcidebant, ei folebat dici: *vellem, vt velles.* i. e. *vellem* tibi obtingere, *quod* ipfe *velles* optares — 55. *tibi chorda tenditur* vincula tibi nectuntur — in *ferriterium* ergaftulum, vbi ferreae te terent catenae, vnde 2. 1. 9. *ferritribax*, et Trin. 4. 3. 14. *ferriterus* — 58. *patronum* falutat, cuius patrocinio fe vfurum fperat — 64. *tam liquidus* tranquillus *eft* fenex, *quam* etc. vid. 2. 1. 70. — 70. *quid confomniauit* vnde hoc ei tam ftulte venit in mentem? — 75. *neuis* non vis — 78. vulgo *fubdiu,* quod effet *interdiu,* cui obponitur *noctu*, quare illud *fubdiu* plane effet otiofum. Sequutus igitur Lambinum pofui *fub dio* — 79. *immo edepol vero* h. l. refutantis eft: valde erras, namque etc. — 81. *flagitator* vid. Caf. Prol. 24. — 83. *Sarfinatis* eft nominatiuus, vt antique *Summatis*, *infimatis* pro *fumma*, *infima* dicebatur. Adludit autem Plautus ad *Sarfinam Vmbriae* vrbem, fuam patriam: nonne tibi eft *Sarfinatis*, fi *Vmbra* non eft? *Vmbra* mulier ex Vmbria, pro *vmbra* pofita — 88. *Agathocles*, figuli filius, rex Siciliae factus, res geffit maximas — 91. *vehit hic, vehit hic alter* Simo aeque ac Theuropides *clitellas* fellas doffuarias (dorfuarias) — 95. *magni funt oneris* ferundi, i. e. magno oneri ferendo funt, magnum iis fallaciarum onus inponere poffum. — A verfu 96 ordiuntur nonnulli fcenam nouam, tertii Actus tertiam — 96. *haud fcio an* apud Cic. eft *fortaffe*, et, vbi *vlli* aut *nemini* fequitur, eft *fortaffe nulli.* Semper eft modefte dubitantis. Hoc quidem loco vix adparet, qui deliberare feruus poffit, an adloquatur herum, cui referendum erat, inpetraritne id nec ne, cuius caufa miffus ab eo erat. Acida-

lius igitur pro *haud ſcio an* poni vult *auſpicio.* Haec tamen vis inferenda lectioni non videtur. Iocatur ſeruus, herumne, quem mulum clitellarium magni oneris eſſe dixerat, vt hominem adloquatur, congredi vero non dubitat — 101. *id* propterea ſum *opperitus* ſeu oppertus — 102. *antiquum hoc obtines tuum* vt tardus ſis. Ter. Hec. Act. 5. ſc. 4. v. 10. antiquam tuam venuſtatem obtines. v. 20. morem antiquum atque ingenium obtines — 111. *iſtas* aedes *remittat ſibi* venditionem reſcindat — 112. *ſibi quisque ruri metit* prouerbium ruſticum: ſibi conſulit — 113. *redhibere* reddere — 115. *miſericordias* hic verſus in codd. et edd. vett. h. l. abeſt, reperitur autem Act. 4. ſc. 1. poſt verſum vltimum *Poſtremo minoris* — 116. *moraris* gradum, quoad loqueris, ſiſtens — 121. *at enim mulieres?* nonne verendum eſt, ne aegre ferant? — *caue flocci faxis* facias, ne cures, ne vereare — 122. *tamquam tuas.* Th. *Tamquam?* Theuropides has aedes opinabatur emtas a filio, et *vere ſuas* eſſe, non *tamquam ſuas* — 130. *perductorem*, qui eum per omnes aedium partes ducat, Theurop. non deſiderat, alii putant, vt compendium faciat corollarii alicuius; aliis videtur iocari, quod et in ganeis erant perductores; ipſe cauſam dicit: *errabo potius* etc. — 136. *eo pretio.* quod poſtes Theur. laudarat *pulcros*, dicit Simo, eo ſe pretio i. e. pulcro, ſeu tanto, vt eſſent pulcri, eos emiſſe — *fuerant.* ſeruus hanc vocem adripit, quaſi dixiſſet: fuiſſe, ſed non amplius eſſe ſuos — 137. *lacrumas* erat forſan Simo paullisper lippus — 140. *tarmes* θρὶψ poſtes ſunt vermiculati — 141. Servius: tempore inportuno caeſae arbores cito tarmites faciunt, ita enim ligni vermes vocantur — 142. *pultifagus* ſeu potius *pultiphagus opifex* Turnebus, Lambinus, Lipſius intelligunt artificem *romanum*, Scaliger vero, quem plerique ſequuntur, Poenum. Hi enim lignario opere claruerunt, vnde *lecti punici*, *feneſtrae punicanae*, *torculare Punicum.* Plautus igitur dicit: non hiaſcerent poſtes, ſi faber Poenus eos coniunxiſſet. Pultiphagum autem vocat, quod Carthaginienſes vt plurimum pulte aliqua vtebantur, cuius conficiendae artem Romani ab iis adceperant. Poen. Prol. 54. *Pultiphagonides* eſt Carthaginienſis — 144. *coagmenta.* Nonius: "coagmenta dictae ſunt coniunctiones arctae et compares, a cogendo, id eſt ſtringendo; vnde coagulum, hinc coagmentare." *arcte dormiunt* iocoſe: iuncturae minime laxae ſunt — 145. *conniuere* dicuntur oculi clauſi,

palpebris non diductis ſed coeuntibus. Sic hic fores conniuere dicuntur arctiſſime iunctae — 147 ad 154. *pictum* i. e. picturam Theur. non conſpicit, quia nulla aderat. *Cornicem* ſeruus intelligit ſe ipſum, *volturios* autem Theuropidem et Simonem, ſenes auaros, quos vtrosque *vellicat* ludificatur! Satis audacter 149 herum ad ſe ſpectare iubet, vt cornicem poſſit *contui* contueri — 155. *haec quae poſſum* conſpicere — 161. *aedes dico* vt per has ducare. non eſt ſermo de ganeo. cf. 130. — 162 ad 170. Tranionem nihil minus, quam hero ſibique a cane metuere, ſed herum modo ſimilato metu ſuo irridiculo habere, manifeſtum eſt — 163. *abi dierecta* abi in malam crucem, dicitur hic cani. vid. Capt. 3. 4. 103. — *τῶ ſt!* repetito canem ringentem abacturus vult videri — 165. *tam placida eſt, quam aqua* quae niſi ipſius mole depreſſa labatur, ventorumve moueatur vi, inſtar ſpeculi leuis et placida eſt. Haec vero Simonis in aedibus canis aut ſculpta modo, aut, vt apud Petronium Trimalcionis in domo, picta erat; ſenis vero oculus hebetior (154) putabat eſſe viuam — 167. *abducat* aliquis, ſeu: abducat ſe.

IN ACTVS III. SCENAM III.

Rectius vero IN ACTVS IV. SCENAM I. de quo videatur Argumentum.

3. *abiectas* vili pretio venditas. Ter. Adelph. 5. 4. 25 ſq. viginti minae pro pſaltria periere, quae, quantum poteſt, aliquo *abiicienda eſt.* Haec lectio debetur Turnebo, ante eum legebatur *ablectas*, ab *ablego*, vnde *equites ablecti* i. e. delecti, eximii; alii malunt a *ab* et *lacio*, vt *ablectum* ſit, quod emtor elicuerit, eblanditus ſit — 5. *inſanum bona* valde bona, vt Bacch. 4. 5. 1. *inſanum magnus;* ſeu potius: ita bona, vt modum tamen videatur excedere — 9. *mercimonii lepidi* perquam lepidum hoc mercimonium eſt. Graeco more poſitus hic genitiuus eſt, vt *ὦ ζεῦ, τῆς ἄτης!* etc. — 11. *numquam ſinam* disſuaderem, quantum poſſem — 14. *ſubegi* filium tuum, inuitum permoui — 15. *omnem ratem* rem familiarem — 16. *octoginta* Emiſſe ſeruus Philolachetem domum dixerat 3. 1. 114. talentis duobus, quadraginta autem minas a daniſta fenere ſumtas arrhaboni dediſſe: ſoluendum igitur adhuc erat talentum vnum cum viginti minis — 19. *ne quid captioni mihi ſit* ne decipi abs te poſſim — 24. *ſat ſapio,*

ſi abs te vno modo caueo quo magis igitur fallacem cognouerat Tranionem eſſe, eo ſtultior erat, cui in tota hac de domo emta fabula nihil fraudis ſubeſſe ſuboleret. Sed gaudium de filio patriſſante 3. 1. 109. et de emtione lucrifica 3. 3. 10. ſenem faciebat credulum. Quo exoptatius aliquid nobis eueniſſe narratur, eo procliuiores ſumus ad credendum — 24. *tecum ſentio* ſeruus dicit ſecum, vnus conſcius, quam parum herus hac ipſa in re a ſe ſibi cauerit! — 26. Poſtquam herus abiit, ſeruus primo omnium dicit *licet.* hoc vero *licet* quid ſibi vult? Quid ſi ſeruus dixit *ilicet!* abi in malam rem. Sed auſus non ſum hanc coniecturam meam recipere — 27. *congerrones* Perſ. 1. 3. 9.

IN ACTVS IV. SCENAM I.
Rectius SCENAM II.

1. *carint* pro: careant — 6. 7. *peculium* opes ipſis proprias *faciunt* adquirunt *a malo* e verberibus vibices *quod nequeunt ſacere de ſuo* de demenſo ſuo comparcere — 8. *augent* peculium *ex pauxillo* numorum, furtis, fraudibus partorum. Gulielm. pro *pauxillo* legi vult *paxillo.* Serui caedebantur pendentes ex *palo* ſeu *paxillo*, vbi ſibi theſaurum in tergo parabant — 11. *exſinceratum* virgis caeſum, a coniectura Camerarii. *Corium ſincerum* adhuc fuit v. 13. nec ſincerum eſſe deſinat, *non exſinceratum fiat.* cf. Epid. 1. 1. 85. — 15. cf. Epid. 2. 2. 40. — 19. *peculii ſui* tergi *prodigi* quod non ſeruant a loris tutum — *plagigerulus* i. q. Pſeud. 1. 2. 20. *plagiger* — 20. *non eo* dicunt ſerui nequam, quorum et v. 21. 22. ſunt, ſeruum frugi inridentium — 22. *ire vis foras paſtum* properas in popinam aliquam, vt te farcias *mula*, ſicut mula, quae tractis retinaculis paſtum abit — 24. vid. 1. 4. 1. ſqq. — 25. *die craſtini. die* pro *diei* ſeu die craſtino — 26. *bubulis exuuiis* loris e pellibus bubulis. Sic Aul. 4. 1. 15. cenſione bubula. Stich. 1. 2. 6. monimentis bubulis. Trin. 4. 3. 4. cottabi (crepitus plagarum) bubuli.

IN ACTVS IV. SCENAM II.
Rectius SCENAM III.

Lambinus aliique hanc ſcenam cum ſuperiore coniungunt. In illa vero Phaniſcus loquitur ſolus, in hac alius adceſſit ſeruus, et mox adcedet Theuropides.

1. *bucaeda* qui bones ſtimulis caedit, hic vero iocoſe, qui loris bubulis caeditur — *reſtio* qui reſtes facit, hic vero iocoſe, qui reſtibus caſtigatur. Perſ. 2. 4. 11. caedere hodie tu reſtibus — 4. *faſtidit* me, conſeruum non dignatur familiaritate ſua. Pro *faſtidit ſimia* Diſſaldaeus legi vult *faſtidioſiſſimu'ſt* — 9. *ferocem facis* ſuperbis. Sic Curc. 4. 3. 7. ne te mihi facias ferocem — pro *herus* codd. quidam *eratus* i. e. aeratus, diues — 10. oculi dicuntur dolere ei, qui videt, quod nollet — *fumus moleſtus eſt* in mente habet: tu mihi moleſtus es — 11. *qui cudere ſoles plumbeos numos* qui ſpecioſis dictis et factis hero perſuaſiſti, te ſeruum frugi eſſe, quum nequam ſis — 13. *nouit herus me* ſeruum frugi eſſe, ſed alter v. 14. verbum *nouit* alio ſenſu adcipit: *ſuam quidem culcitullam* noſcere *oportet* i. e. eum, qui libidini eius morem gerit. Sic Caeſar dicebatur: ſponda interior regiae (Nicomedis) lecticae — 19. 20. *qui maximam his foribus iniuriam defendat* qui aperiat eas, ne a me effringantur — 21. *addecet* homines nequam omnibus in rebus tales ſolent reperiri — 32. *puer nimium es delicatus* iocaris, inrides, *delicias facis*. Men. 2. 3. 30. Poen. 1. 2. 85. — 36. *cerebroſus* cerebro male adfectus, mente captus — 40. *heri* nuperrime. Truc. 2. 6. 28. — 42. *triduum in vnum* tres dies continuos, vt non interea conuiuia hic haberentur compotationesque — 49. *praeter ſpeciem* quae ſpecies interdum falſiloqua eſt. Ter. Andr. 5. 2. 15. quum faciem videas, videtur eſſe quantiuis pretii. Heaut. 5. 3. 21. rem, quum videas, cenſeas. Sic Theuropides v. 34. dixerat; te eſſe arbitror puerum probum; nunc vero dicit: ſpecie tua deceptus ſum, ſtultus es — 52. *ad alias aedes* ac volueris, *perperam* crapulae plenus errans — 57. *μὰ τὸν Ἀπόλλω* Deus meliora! non talentis, *ſed minis* — 58. *deſtinare* emere, vt ſupra 3. 1. 113. Alias eſt *praeſtinare* Epid. 2. 2. 92. Capt. 4. 2. 68. — 66. *triginta minae* parum ſunt, *prae quam* comparatae cum alio, quem fecit, ſumtu *dapſili* effuſiſſimo. Aul. 2. 1. 45. — 67. *ſacerrimus* exſecrandus — 68. *quaeſtum* decimas, quae Herculi vouentur — 70. *amburet miſero ei corculum carbunculus* pater moerore conficietur — 74. *libertas paenula eſt tergo tuo* quod liber non es, paenula cares, qua tergum tegas. Inliberaliter quidem ſeruum inridet inmerentem, qui 75. acute non magis, quam liberaliter reſpondet: recte facienti nihil eſſe metuendum.

IN ACTVS IV. SCENAM III.
Rectius SCENAM IV.

1 ad 4. nusquam gentium, quo in loco ego et res mea esset, fui incertior, quam hic sum, in vrbe patria — 7. *processit* adcidit *noui* — 8. *vidi efferri mortuum* iocose respondet, funus proprie *processit* — 10. *eum vixisse aiebant*, mortuum refert dixisse homines *vixisse* non amplius viuere. Inridet Theuropidem — 13. ne exspectes a me, vicino tuo, coenam aduentitiam — nam 12. *promisi foras* inuitatus ab aliquo, me coenaturum esse apud eum — 14. post *verum cras* exspectamus Simonem inuitaturum esse Theurop., sed, non sine spectatorum risu, promittit se, si vocetur, apud Theurop. coenaturum — 19. *quod sciam* repetit ridens — 22. *at quidem tu somnias* — 23. *infectum* inritum — 28. *non mihi quidem hercle* argenti quidquam debes, *verum*, *si debes* ipse, te mihi debere, fateris, *cedo* soluas velim — 33. *aiebat* Tranio — 34. *hoc* i. e. ad exemplum domus meae. Si *hoc* genuinum est, δεικτικῶς sumatur. Nonnulli vero pro *hoc* malunt *hinc*, vt Tranio 3. 2. 75. dixerat: nunc *hinc* exemplum capere vult — 45. *eademque opera* te mecum eunte.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *nauci* vid. Bacch. 5. 1. 16. Obcurrit modo vocis huius genitiuus. Deriuant vocem alii ab *nux*, cuius putamen sit, alii a *nugae*, alii adeo contractam putant ex ναὶ καὶ οὐχὶ — 2. *quid id esse dicam nescio* nihili esse puto — 4. *illa* via, quasi *illo* rus - ridicule. Viam ingressus, quae rus ducit, deflexi per etc. — 5. ordo videtur esse: patefeci fores horti, quod ostium est in angiportu. Si lectio reperiretur *foris*, explicarem: patefeci extrinsecus — 8. constitui cum Philolachete, eius sodalibus, meretricibusque, quid faciendum nunc sit — 9. *atque illi* etc. quo facto illi cauerunt sibi loco, abierunt, vbi tuti a sene essent, me solum furori senis obiecere — 10. *rem verti in meo foro* mihi omne periculum esse subeundum — 15. *gustare* captare *sermonem* — 16 ad 19. clamat Theurop. de via seruis Simonis 4. 3. 44. — 19. *ludificabo corium* tergum loris probe caedendum curabo — 20. *melius est* quam sermonem otiose captare — 21. *captandum est cum illo* pro *illum* Tranionem. Sic 5. 2. 21. mihi *tecum* cauendum est etc. — 22. *mittam lineam* sicut piscatores captant pisces, missa *linea* seu *lino*, cuius extremo hamus adnexus est,

ſub eſca latens — 24. *doctior* aſtutior, *δεινότερος*. ridet herum — 25. verba dare *illi nemo poteſt* intelligit: quisque poteſt — 38. *dixi ego iſtuc idem illi.* Lambin. explicat: me ius iurandum ei daturum, filium aedes emiſſe, et argentum dediſſe; hoc vero ius iurandum, qui Theuropides polliceri potuerit, non intelligo. Acidalius putat, deeſſe vnum alterumue verſum, quo Tranio interfatus aliquid ſit, cui ſenex hic reſpondeat. Quod ſi eſſet, interfatum oporteret ſeruum eſſe: quid, ſi Philolaches non ipſi quidem, ſed atrienſi tamen eius argentum dedit? haec vero aut alia eiusmodi verba ſi deeſſent, ſpatium, vt ſolet, in codd. adpareret vacuum. Equidem intelligo per *iſtuc ipſum:* me ad ius iurandum eum eſſe adacturum. Deinde Tranionis *quid ait* non interrogantis eſſe puto, ſed admirationem ſimilantis. Theuropides dehinc narrare pergit, quae Simo porro pollicitus ſit: *ſeruos* etc. — 39. *quaeſtioni* vt veritas tormentis exquiratur — 43. *vel hominem iube aedes mancipio poſcere* iube filium tuum petere Simonem, vt aedium dominium in ſe transferat — 45. *aram,* duo perfugia habebant ſerui *aram* et *deprecatorem.* Ter. Heaut. 5. 2. 22. nec tu *aram* tibi, nec *precatorem* paraueris. Ex ara qui ſubplicem abripuiſſet, inmane eſſet nefas auſus. Arae autem in ſcena erant duae verae, dextera in Tragoedia Bacchi, Apollinis in Comoedia, ſiniſtra ei deo, heroi aut ciui ſacra, cui fiebant ludi — 47. *praeſidebo* quaſi in praeſidio manebo conlocatus — *interbitat* intereat — 54. *nimio plus ſapio ſedens.* quid *τὸ ſedere* ad ſapientiam faciat, fruſtra, opinor, explicare laborarunt. pro *iudicem eſſe* ſolenne quidem vocabulum eſt *iudicem ſedere,* non vero, quod ſedentes ſint, ſapientiores, quam forent ſtantes, ſed quia iudicantes ſedere ſolent. Iungendus eſt verſus cum ſequenti: *plus ſapere* ſe dicit, non, quia ſedeat, ſed quia in loco diuino ſedeat, eamque ipſam ob cauſam, quod hoc loco, quaſi numine adflatus, loquuturus ſit, conſilia ſua promittit fore firmiora — 58. *nihil quaeſti eſt,* neuter melior eſt altero, ego fallaciis vſus ſum, tu nunc iis vteris; qui intercedat tertius, falleretur ab altervtro — 60. *emunxiſti* argento — *num mucci fluunt* ſeruus verbum *emungere* ſenſu proprio ſumit — 61. *cerebrum omnem* non iungenda eſſe patet. Poſt *quoque* pono ſignum exclamandi. Τῷ *etiam* non raro additur *quoque* Pſeud. 1. 3. 119. *etiam* conſultis *quoque.* Merc. 2. 2. 56. mihi *quoque etiam* eſt negotium. Perſ. 4. 9. 7. te *quoque etiam* ipſum

vt lamenteris. Cic. ad Div. 4. 8 fed ea *quoque etiam*, quae non poffim. Ter. Hec. 4. 1. 8. ego pol *quoque etiam* timida fum. h. l. *immo etiam* quid? quod *cerebrum quoque! omnem* mucum quidem *e capite emunxti meum* — 6.. reperi omnia, non modo *radicitus* prorfus, fed etiam *eradicatus* eiusmodi effe facta veftra, quae me eradicent, opes meas plane irent perditum — 64. *non inultus deftinauerim tibi* fi vera haec eft lectio, *non inultus* eft: non ita vt te non vlcifcar, *deftinauerim* rem praetermittere decreui. Si vero cum Acidalio Salmafioque legas *difignaueris* feu *defignaueris* fenfus effet: non inpune feceris, vt *inultus* idem effet, quod *inpunitus* — 65. *iubebo ignem circumdari* arae, cuius aeftu te ab ea abigam. Etfi enim nefas erat, fubplicem ab ara manu detrahere, igni tamen abigi poterat, vt a Vulcano videretur depulfus. Alia vi Lacedaemonii perdebant Paufaniam. — Incredibilis eft Tranionis in fequentibus inpudentia, proteruitas atque temeritas, qui quafi de induftria id videtur agere, vt iram heri, quantum poffit, magis adhuc incendat. Ita non potuiffet loqui, nifi omnem falutis abieciffet fpem.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *Somnum fepeliui* fomno fatiatus fum — *obdormiui crapulam* Rud. 2. 7. 28. *edormifcam* hanc crapulam Ter. Adelph. 5. 6. 11. *edormifcam* hoc villi — 5. *de fodalitate* e numero fodalium eius — *fic talem* in codd. et edd. vett. plerisque legitur *fic tale* . . . . pro quo vna Brixienfis editio habet, e coniectura Burcard. Pyladis: *falue et tu.* coniiciebat Lamb. *te rogo*, Scioppius *fic face.* Gruterus adiecit literam *m*: *fic talem.* Hic nihil mutat, deletam modo reftituere voluit literam. Salutauerat fenem Callidamates, quam poterat amiciffime, adiuncta inuitatione, quae et ipfa erat amicitiae teftificatio. Refalutat eum fenex *Dei te ament*, quibus iisdem verbis Simonem 3. 2. 119. refalutauerat, reditum gratulantem. In animo quidem verfabantur feni, quae de Callidamate 4. 2. 29 fqq. audiuerat, quare ei bene cupere non poterat, fed. *fic talem*, tam amice eum falutantem amice tamen refalutandum putat — 28. *aut Philonides* fc. audiuerint, me fic effe ludificatum? — 40. *magis inpetrabilis* πιθανώτερος, qui facilius, quod vult, inpetret — 45. *lutum* tu homo omnium abiectiffime — *tamen etfi pudet* etiam me? quod filio fenex malefacta ignouerat, audiens, eum

pudere, perridicule et ſibi poſcit ignoſci *pudenti* — 46. *fac gratiam cunctam integram*, ſi ignouiſti filio peccanti, ignoſce etiam ei, quo miniſtro uſus eſt — 49. *peſſum premere* perdere. Rud. 2. 3. 64. — 50. *reſtat* quam confidenter adſtat — 55. *hanc vnam noxam* et 57. *ibi vtrumque* etc. cf. Ter. Phorm. 1. 2. 90 ſqq. "ad precatorem adeam? credo, qui mihi ſic oret: nunc amitte, quaeſo, hunc; ceterum, poſthac ſi quidquam, nihil precor."

COMMENTARIVS IN PLAVTI MENAECHMOS.

IN PROLOGVM.

2. *mihi.* Comice Prologus prodiens ſalutem non ſpectatoribus ſolum, ſed ſibi quoque ipſi nuntiat — 3. *Plautum* comoediam Plauti — *lingua* praefaturus eius fabulae — *non manu* virum portans ipſum — 8. Plerisque Comicis ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος fingitur eſſe Athenis — 10. In Amphitruone res Thebis geſta dicitur, in aliis fabulis aliis in locis — 11. *graeciſſat* partes fabulae agunt Graeci — 12. *non atticiſſat, verum ſiciliciſſat* perſonae non quidem Athenienſes ſunt, nec res Athenis geſta eſt, ſed Menaechmi tamen ſunt Siculi, Syracuſis nati, quae vrbs a Corinthiis erat condita, in omnique Sicilia lingua graeca vſitatior fere erat, quam Siculorum vernacula, victorumque romana. A *Siculus* fuiſſet *ſiciliſſo*, a *ſicilicus* autem *ſiciliciſſo* formatum eſt — 13. *antelogium* quod Prologo, argumentum narraturo, praemittendum adhuc putaui — 14. *demenſum* pr. frumentum ſeruis datum. Seruis vero Donatus ad Ter. dicit quatuor, Plinius autem 18. 9. et Seneca ep. 80. quinque frumenti modios ſingulis menſibus eſſe datos — 15. *non modio* vno *aut trimodio* i. e. parce dabo, *verum ipſo horreo*, vt rem exponam omnem. Iocoſe igitur nonnulla repetit, quae perſpicuitas non poſtulabat, v. c. 26. vocem *pater* et verſum 39 totum etc. — 16. deſiderati forſan a multis ſpectatoribus in fabulis quibusdam erant Prologi, quare dicit: hac quidem

In re copiose vobis satis faciam — 18. *gemini duo.* vox *duo* posset abesse, tres enim vno partu editi essent *trigemini* — 19. *mater* quae mammam dat, ab ea, quae peperit, diuersa, *nutrix* τιτθή. Sic et Virg. Aen. 8. 632. lupa, quae Romulo Remoque vbera praebuerat, vocatur *mater* — v. 23. in codd. nonnullis non legitur — 33. *Epidamnus*, Illyrici vrbs, postea *Dyrrachium* vocata — 46. *vidi* audiui, *illum* subreptum *clamore flagitari*, Tarenti quaeri, ita vt clamore rogaretur quiuis obuius, an, quo abductus ille esset, posset indicare — 49. *pedibus* iocose, pro: in narratione mea — 51. ridicule officiosus est — 54. *nisi qui argentum* etc. tabellarii enim in nulla opera gratuita sunt (Cist. 4. 2. 74.) — 55. *qui dederit* mihi nuntii mercedem, *magis maiores nugas egerit* nihil enim rei suae curabo. *Magis* comparatiuis saepe additur. vid. infr. 5. 6. 13 sqq. Capt. 3. 4. 112. magis certo certius. Poen. Prol. 82. nugas magis maiores egerit. Stich. 5. 4. 22. magis dulcius. Graeco more. Euripides habet θανὼν δ' ἂν εἴη μᾶλλον εὐτυχέστερος, ἢ ζῶν. Aristophanes: μᾶλλον ὀλβιώτερος. Aristoteles μᾶλλον κάλλιον etc. — 57. Casus rectus *Epidamniensis* referendus est ad *adoptat, dedit, fecit* — 59. *ei* i. e. *quia ei* — *nihil liberorum nisi* sed *diuitiae* — 62. vulgo *quam ipse*, sed quaedam vetustae editt. habent *quum ipse*, quod recepi. Sic et Poen. 4. 2. 82. is in diuitias homo adoptauit hunc, *quum diem obiit suum.* Sensus: quum in vndis periret senex, Menaechmum, quem adoptauerat, reliquit heredem — 63. *pluuerat* esse videtur a *pluueo* — 66. *abstraxit in maximam malam crucem* submersus periit — 69. *habet* habitat — 74. *familiae* intelligendae videntur histrionum, vt e sequentibus adparet.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. *peniculus* Festo est: spongia oblonga, caudae similis, Martial. 14. 144. tergendis spongia mensis. Bubulis veteres vtebantur peniculis, ad puluerem excutiendum mensasque detergendas. aliam parasiti adpellationem vid. Capt. 1. 1. 1 sqq. — 2. *mensam detergeo* non finem edendi facio, quam diu cibum mihi adridere video. Octo hominum manus facile fungitur 1. 4. 5. — 3 ad 19. parasitus quidem, vt ridiculus sit, plagasque patiatur, largo opiparoque cibo facile retinetur, malefici autem, vt cruciatus atque subplicium effugere non conentur, esca quidem et potione vincientur nulla — 9. vulgo *tum compediti ia-*

nuam lima proterunt, quid vero compeditis ianua proderit aperta? — Lambinus igitur pro *ianua* legi vult *lamina*, compediti compede ferrea. Nonnulli autem codd diserte habent *anum lima praeterunt*. Eſt autem *anus* ſeu *annus*, vnde *anulus* ſeu *annulus*, idem cum circulo, vinculum pedum. Apud Apulei. Metam. 9. ſunt *pedes annulati* vincti. Et in Gloſſ. H. Stephani *annatus* exponitur δακτυλιοφόρος, συμποδισθεὶς. Recipiendum igitur putaui: *anum lima praeterunt* — 15. *adfatim* ſeu *ad fatim* ad ſatietatem — 18. vincula *lenta* explicat Nonius *tenacia*, vt apud Virg. Georg. 4. 41. et viſco et Phrygiae ſeruant pice *lentius* Idae — 19. *quam* quanto *magis*, *tanto* arctius — 20. ſequutus ſum diſtinctionem Douſae, qui, poſt *nunc* commate poſito, *eo quo* iungit, vt τὸ *eo* verſus 21. verbum demum ſit — 21. *iudicatus* ei addictus — 22. 23. Nonius hos verſus laudat: *alere* eſſe, victu cultuque temporali vitam ſustentare; *educare* ad ſatietatem perpetuam educere; *recreare* etiam plus eſſe, quam alere — *medicinam facit* fame laborantibus auxilio eſt — 24. *eſt eſcae maximae* multi cibi, quare et conuiuis multum praebet — 25. *cereales coenas* lautas et abundantes. Cerealibus enim Genio ſolebant indulgere, vt noſtri adhuc feſtis meſſoriis ſolent — *menſas exſtruit* Seruius ad Virg. Aen. 1. (ſerui) *ſtructores* dicuntur ferculorum compoſitores — 26. *ſtruices* i. q. ſtrues. Feſtus: ſtruices antiqui dicebant omnium rerum exſtructiones. Liuius habet *ſtruices ſaxeas*, Naeuius, teſte Seruio: ſtruix malorum. h. l. tot adponit fercula — 27. *in lecto* tricliniari — 28 ad 31. Per dies aliquot paraſitus abstinuerat ſe domo menſaque Menaechmi. Hic ſi peregre abfuiſſet, aut ſi ob minus rectam valetudinem domi paraſitus ſe continuiſſet, alter alterum aut rediiſſe aut conualuiſſe gauderet. Sed *domitus* eſt *domi* h. e. vinclis eſcariis domi eſt retentus. Pecunia aliqua alicunde adcepta, *fuit vsque cum caris ſuis*, non, quod ab alio quo dictum intelligeretur, cum liberis, ſed, cum ferculis — 30. non enim niſi quod cariſſimum emit et edit — ſed 31. *cari* deſerunt, pecunia abſumta emere porro nequit, quae deſiderat, redit igitur ad Menaechmum.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *ni* Donatus poſitum putat pro *ne*; *ne ſis*, *habeas*, caue ſis; nec negandum eſt, antiquos ſaepe literas commutaſſe adfines. Alii *ni* explicant, *niſi mala, ſtulta, indo-*

mita ſis, habeas odio id, *quod videas* etc. Paulo mitius certe dixiſſet *ne ſis* ne fias mala, quam, *niſi* iam *mala ſis*, aliter ageres — 3. *praeterhac* h. l. porro, praeterea. Rud. 4. 4. 73. ſi *praeterhac* vnum verbum faxis hodie — 4. *vidua* ex aedibus exturbata — 8. qui te vxorem duxi, *portitorem* quaſi telonarium domum duxi, qui exeuntem redeuntemque me obſeruat atque excutit, quaſi vectigal exacturus — 10. *te habui delicatam* animo benigno et clementi in te fui — 12. *nec quidquam eges* antique, pro *quoquam* ſeu *cuiusquam* — 13. *cauebis malo* vid. Caſ. 2. 6. 59. — 14. *ne me nequidquam ſerues* ironice: ne fruſtra obieris laborem mei ſeruandi. *ob eam induſtriam* explicant: de induſtria, data opera. forſan: ob hanc induſtriam tuam — 15. *ducam ſcortum, atque ad coenam* etc. cum ſcorto coenabo. *ſcortum ducere* Merc. 4. 6. 3 et 11. — *coenam condicam* vid. 1. 3. 25. iubebo apud ſcortum coenam adcurari — 18. *euax* exſultantis eſt — *amatores mariti* mariti qui ſcorta amant — 24. *meo malo* periculo — *hoc ad damnum deferetur* ad ſcortum, quod damnoſum eſſe non nego — 26. *ecqua in iſta pars ineſt praemii mihi* et ego e numero ſociorum tuorum ſum. *praemium* ſaepe pro *praeda* — 29. *Genium meum* vid. Capt. 4. 2. 99. — 30. *per tempus* tempeſtiue — 31. *commoditatis articulos ſcio* quidquid adtemperate, in tempore facio, quod omnium rerum eſt primum — 32. *facinus luculentum* adoleſcens putat pallam ſubreptam; paraſitus, abdominatus, opſonium aliquod lautius — 33. *ſi quid titubatum* peccatum a coquo *eſt*, id reliquiis guſtandis iam ſciam — 35. *Catamitum* Ganymedem — *Adoneum* pro *Adonin* — 37. *adſimilo* forma et ornatu refero — 39. Peniculus, quae verba iuſſus effert *homo lepidiſſime!* et quae v. 40. iuſſus addit *atque hilariſſime!* vtraque ridicule clamitaſſe putandus eſt — 40. *audes* num dignus tibi videor, cuius de laude et tu quid addas? — 41. *qua gratia* mercede — 42. quia propter litigium cum vxore domi non coenabis, *mihi abs te caueo cautius* praeſcire cupio, quo me ad coenam abducturus ſis — 43. coenabo alicubi, vbi, die exacto, clam vxorem (vxore) genio indulgeamus. Dies apud alios quoque poetas dicitur *mori*, et *componi*, et coena quaſi *buſtum* et *ſepulcrum* diei eſt — 44. *incendo rogum* vt v. 38. rogauerat *vbi*, ſic hic *quam* mox eſuri ſumus — 45. *dies iam ad vmbilicum eſt dimidiatus mortuus* inclinatus iam in pomeridianum tempus, ideoque, coena vt

adparetur, mox curandum eſt — 46. *te moraris* tua ipſius culpa ſero coenabis etc. — *oculum perſolum* quem habeo vnum. Luſcus igitur erat, vt Curc. 3. v. 22. 23. — 49. *ab leonino cauo* a domo mea, in qua vxorem, leaena ſaeuiorem, incluſam habeo — 50. *agitator* auriga in ludis circenſibus. Cic. Qu. Acad. 4. ego, vt *agitator* callidus, priusquam ad finem veniam, equos ſuſtinebo — 51. *reſpectas* vt agitator reſpicit currus, pone ſequentes — 54. vocem *augurum* primus adſuit Pylades, in codd. non legitur. *Capi*; eligi, dicuntur augures, ſacerdotes, arbitri, iudices. Senſus: non ipſum conlegium augurum melius coniecturam fecerit. Alii intelligunt *conlegium paraſiticum;* inter omnes paraſitos nullus de odore certius, quam ego, coniecturam fecerit — 56. *ſummum* ſummam pallae partem mihi olfaciendam porrige — 57. *ex iſto loco* infima pallae parte *ſpurcatur* obfenditur *naſum* vt ſaepius pro: naſus, *odore* foetore *inlutibili* qui elui nequit — 61. *diurnam ſtellam* Luciferum orientem — 64. *cantharum* compotationem *commoratus es* ſerius facis incipere, qui me pultare vetas *mille paſſuum* ludit confundendo longitudinem loci et temporis: aliquamdiu — 65. *Samiae* fragiles, vt vaſa Samia. Bacch. 2. 2. 22 ſeq. — 66. *ab ſe* e domo ſua, alii: ſua ſponte — 66. 67. candore Erotii ipſe ſolis ſplendor exſuperatur.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. *extra numerum es mihi* te non curo — 2. Varro L. L. 6. 3. dicit: *adſcriptiui* dicti, quod olim adſcribebantur inermes, qui ſubcederent armatis militibus, ſi qui eorum deperiſſent. Contemtiores eos fuiſſe adparet. Vlpianus: qui nondum in numeris ſunt, licet etiam lecti vel tirones ſint, et publicis expenſis iter facerent, nondum milites ſunt. Debent enim in numeros referri — 3. *proelium* prandium; manet in metaphora a re militari — 4. vtrumque iocus eſt παρὰ προσδοκίαν, vt *proelium* pro *prandium*, ſic *potabimus* pro *pugnabimus* — *vterque* ego et paraſitus — 6. *tua eſt legio* tua eſt in poteſtate, vtrumuis in numerum referas — 7. *vt ego* o quantopere ego — 8. conſpecta palla, quam dono ſibi adferri facile poteſt praeſagire, iocatur: *interim* quo tempore dicis, te vxorem male odiſſe, eius tamen amorem prodis eo, quod *nequis* non potes *quin eius aliquid indutus ſis* — 9. quia non ſtatim reſponderat Menaechmus,

mulier, morae inpatiens, leniter illi ſubridens rogat: *quid hoc eſt* quo indutus es? — *induuiae tuae* hanc pallam tu induas, dono tibi adlatam, *vxoris exuuiae* quam vxori ſubripui, tamquam hoſti detraxi — 10. *quam quisquam* eorum, *qui inpetrant* corporis mei vſuram; pluris te facio, quam ceteros amatores meos — 12. *oportebat naſum abreptum mordicus* ita eum disſuauiatam te eſſe, vt ipſum viderere comeſtura — 13. *ſustine hoc* pallium meum *exuuias facere* exuere *volo* pallam *quas voui* Erotio dare decreui — 17. *meo animo* mea ſententia — *ab Hippolyta ſubcingulum Hercules* Epid. 2. 1. 9. tanta non ſubiit Hercules pericula, quum Hippolytae, Amazonum reginae, auferret balteum, quanta hodie ego, vxori pallam ſubripiens — 21. prudentius monet, quam a paraſito exſpectasſes — 22. *anno* ante annum. vid. Amph. Prol. 91. — 23. *vt ratio redditur*, vt ex iis, quae dicis, adparet. Vxori quod emeras, ſi ſubreptum ei ad ſcortum defers, argentum plane periit — 26. *ſcitamentorum* cupediorum — 27. *glandionidem ſuillam* vid. Capt. 4. 4. 7. — *laridum pernonidem* quaſi pernae filium, laridum de perna praeſectum. Comice ficta vox, vt Aeſonides eſt Aeſonis filius — 28. *ſinciput* Gloſſ. ἡμικράνιον, ἡμικεφάλιον, caput ſuille dimidium, niſi *ſinciput* ponitur pro capite toto — *polimenta porcina* teſticuli porcorum — 29. *madida* eſt: cocta. alii legunt *madido mihi* ebrio — *miluinam* famem, vehementem edendi cupiditatem — 34. vel deorum diuitias ſpernam, ſi ea mihi obferantur lege, vt te hodie deſeram. vid. 3. 1. 4.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

1. *tres numos* Plauto numus videtur eſſe didrachma. Dedit ergo coquo triginta ſex obolos,

IN ACTVS II. SCENAM I.

2. *meo animo* vt ſc. 1. v. 17. vt mihi videtur — 3. *non dicam dolo* non negabo, iucundiſſimum eſſe nautae, ſi terra, quo nauis adpellatur, in conſpectu ſit, maior tamen laetitia eſt, ſi conſpecta ea terra ſit patria noſtra — 6. vt mare circumfluit, ſic nos circumimus omnes inſulas — 8. *quid modi* etc. quem modum ſtatues pietati tuae — 11. *mare ſuperum* adriaticum — Graecorum ſedes ſibi propiores ideoque et notiores Romani *Graeciam magnam*, eamdem vero, qui in Hellade habitabant ipſa, *Graeciam* vocabant *exoticam*, inter medios barbaros ſitam — *ſi adpareret* extaret — 22. *ſcirpus* leuis iuncus enodis. Ideo

nodum in ſcirpo quaerere eſt: mentem ſuam macerare, vbi opus non eſt. Ter. Andr. 5. 4. 39. — 23. *hiſtoriam* Periplum — 25. *tuo modo* vt obtemperem tibi — 26. *illoc verbo*: diſcauens malo! quod minitantis eſt: grauiter monuiſti, me eſſe ſeruum tuum — 30. *viaticati aeſtiue* exiguo viatico inſtructi. Aeſtate enim minus temporis pecuniaeque in itinera facienda inpendendum eſt: quam hieme — 35. *palpator* qui palpando, blandiendo decipit — 38. *Epidamno* nomen vrbis compoſitum iocatur eſſe ex vocibus ἐπὶ et *damnum*.

IN ACTVS II. SCENAM II.

12. Meſſenio intelligit de peniculo, ſpongia oblonga, qua extergebantur baxeae v. 2. 3. 40. — 14. *numero* nimium cito. vid. Caſ. 3. 5. 21. — 16. *ſacres* antique pro: ſacri. *porci ſacres ſinceri* puri, integerrimi atque ad ſacrificium idonei — 17. *piari* ſacrificio — 20. 21. *Cylindrus*. graecum y a Romanis paſſim vſurpatum eſt, vt latinum *u*. Coquus igitur ſi pronuntiauit *Culindrus*, Menaechmus nomen ioco, ſordido quidem, deriuat a *culus* podex, et addit *ſeu Coliendrus* (ſic enim cum Lambino poſui pro *Coriendrus*) a *coleus* teſticulus — exſpectatur *nomineris* pro quo *perieris*, ἔῤῥοις, non ſine exſecratione dira — 23. pro *tantum* Piſtoris mauult *tamen*. Si defendas *tantum*, eſt forſan: de tuo nomine non incertus ſum, vt mihi tecum dicendum ſit *ſeu* Menaechmus voceris, *ſeu* aliter — 29. *cyathiſſo* pocillator ſum — 37. pro *numum* Douza maluit *numo*. explicandum quidem ita eſt — 38. *porculum* quo ſacrificando expieris mente captus. vid. ſupra v. 15 ad 19. — 41. *hominem multum et odioſum* vehementer odioſum ſine *et*: plurimum negotii mihi faceſſit. Alii: *multum* explicant: ille vnus tantum mihi faceſſit negotii, quantum vix plures poſſent — 43. *ridiculus* ioci plenus — 51. *haec* opſonia *madebunt* cocta ſint — *morabitur* vos, quo minus mox prandere poſſitis — 54. *te interim* paullisper tacet, quaſi perrecturus *maximam in malam crucem*, ſed mox addit *atque adcumbere* — 55. *ad Vulcani violentiam* ad ignem — 68. *amittunt domum* dimittunt — 71. 72. *recte* monere eſt *prudenter* monere; ſed tum demum ſeruus *recte* moneri dicit, ſi quis monitus prudentior fiat — 75. *nauales pedes* h. l. mercenarii, quorum opera vtebantur, qui naui aliquo venerant. vid. 2. 3. 81 et 5. 6. 20.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. *sine fores sic* manere apertas, *nolo* eas *operiri*, quod amatorem iam prope adesse audiui — 5. *amoenitas malo est* qua adliciuntur — 9. *potissimus* quo nullus sit animo meo carior, seu certe: quem priores partes apud me habere sinam. vid. Truc. 4. 2. 15. — 24. 25. *folia nunc cadunt, praeut* etc. primum hunc meretricis conatum esse dicit, Menaechmi inretiendi, eumque futuris eius conatibus tanto esse leuiorem, quanto folia leuius cadant, quam arbores ipsae — 26. *elecebrae argentariae* quae argentum eliciant. vid. Bacch. 4. 9. 20. — 30. *delicias facis* Muretus h. l. explicat: inrides — 36. *bene* benigne *vocas* — *tam* Festus docet vsurpari solitum pro *tamen* — *tam gratia est* blandior forma est abnuendi, se ad prandium venturum. Sic Most. 5. 2. 9. *de coena facio gratiam*. Graeci, quum inuitati nollent ire, dicebant κάλλιστα, ἐπαινῶ aut πάνυ καλῶς — 40. *baxeae* calceamenti genus, crepida. Quidam *buxeae* sc. mensae, quas Peniculus 1. 1. 2. iocatur se detergere — 44. *cantherino ritu adstans somniat* ambiguitas est in verbo *somniare*. Equi, cantherii prae ceteris, *somniare*, quod pro dormire positum est, interdum solent stantes. *Somniare* autem etiam est nugas et deliramenta effutire, vt Curc. 4. 3. 14. quos tu mihi Summanos *somnias*? — 45. *qui* qua de causa *lubet* — 50. *eccere* mirantis et indignantis h. l. est — 50. 51. Vox *nauis* a non nullis hic sensu sumitur obscoeno. Menaechmus autem vere dixerat, *in naui se prandisse*; Erotii vero: *quam tu nunc mihi nauem narras?* nihil aliud est, quam: hoc tu qui potes dicere, qui modo hic fuisti, et prandium tibi apud me iussisti adcurari? — 52. Sextus iam annus erat, postquam nauigauerat 2. 1. 9. quo longo tempore nauem necesse fuit, aliquoties fuisse reficiendam — 53. vt in officina pellionis multi sunt pali, ad distendendas siccandasque pelles, sic in naui palus palo proximus est. Meursius censet, poetam et hic Pellionem ludere, sua aetate minorum gentium Comoedum, de quo Bacch. 2. 2. 37. — 56. *Moscho prognatum* 5. 9. 39. et 49. — 58. de Agathocle v. Most. 3. 2. 88. — 58. 59. mulier enarrare vult tyrannorum in Sicilia subcessionem, sed hoc, vt Camerarius dicit, facit ἀνιστορήτως, ex male tradito maleue percepto rumore, rem, personas, tempora, loca confundens, quod in persona mulierculae non excusandum modo, sed Plautus etiam de industria fecisse putandus

eſt. Vt Gronov. docet, non quidem *Pinthia*, ſed tamen *Phintias* aliquis, poſt Agathoclem, non Syracuſis vero, ſed Agrigenti, dominatum obtinuiſſe, a Diodoro Siculo L. 22. narratur. Liparo aliquis in alia Siciliae parte regnaſſe poteſt, licet nomen eius in hiſtoria interciderit. Nec verum eſt, Hieronem regnum adcepiſſe a Liparone ei traditum, quod vni virtuti ſuae ciuiumque amori debebat. Alii aliter. Petitus vult, Pinthiam Liparonemque non eſſe alios, quam Agathoclem ipſum, qui non *Pinthia* ſed *Plinthias* vocatus ſit ἀπὸ τοῦ πλίντου, quod figlinam iuuenis fecerit, *Lyparo* autem, non *Liparo*, a λυπαρὸς ſeu λυπηρὸς, ſaeuus, moleſtus — 62. *pernegari non poteſt* eundum eſt, quo mulier vocat — 71. *quid te amabo* orabo *vt facias* — 72. *ad phrygionem* qui acu pingebat, vt adiiciat ornamenta, et picturis pallam varieget — 78. *ſt! ſcire vis* dicit Menaechmus reſpiciens, an Erotium iam intrauerit — 79. *quid ergo* iubes? — *opus eſt* prius quam vero eloquatur, quid opus ſit, iterum ianuam reſpicit, quare *quid opus eſt?* ſeruus rogat, morae inpatiens — Men. *ſcio, vt me dices* i. e. iterum monebis, vt 2. 2. 67 ſqq. — Meſſ. *tanto nequior es* ſi, monitorum meorum memor, tamen intrabis — 87. *nauis praedatoria* meretrix 2. 2. 69. — ducit *lembum* herum *dierectum* in malam rem Capt. 3. 4. 103.

IN ACTVS III. SCENAM I.

4. dum *hieto* aperto ore adſto, toto animo ad ea, quae in foro aguntur, adtentus — 6. *qui illum dii perdant.* Sic et Perſ. 5. 2. 6. *qui illum* Perſam, atque omnes Perſas, atque etiam omnes perſonas dii perdant! Truc. 4. 2. 78. *qui iſtum* dii perdant. cf. Caſ. 2. 4. 1. Omnibus his locis forſan poſt *qui* dicturus aliquid fuit, quod, exſecratione ſibi potiore, reticuiſſe videtur — 9. *cenſus capiant illico* Turnebus explicat: pigneribus captis mulctentur, vt ſenatores, qui, inuitati, in ſenatum non venerunt. Gronov. pro *capiant* legi mauult *careant* cenſus parte mulctentur — 10. *in dies qui ſingulas eſcas edunt* explicant; alii: qui ſemel tantum te die edunt; alii: qui ſolent μονοφαγεῖν, qui ſoli edunt, neque vocant, neque vocantur, quibus igitur non hoc negotii eſt, vt vel vocatis domi ſuae praeſto ſint, vel vocati veniant tempori — 13. *perdidiſſe prandium* παραδειπνηθῆναι domicaenio adfici — 17. *venio aduorſum*

tempori qui conuiua eſſe debebam, aduerſitoris vice fungor, quaſi hero coenato tempori aduerſum venio.

IN ACTVS III. SCENAM II.

v. 1. 2. 3. Erotio dicit abiens — 1. *hanc* pallam — 3. cf. 2. 3. 74. — 12. *cuius heres numquam erit poſt hunc diem* quae numquam reddetur ei. vid. Bacch. 4. 8. 8. — 14. *parti* pro: parte ſc. prandii — 20. numquam tam lepide curatus ſum, ſine ſumtu meo — 27. *feciſti funus prandio* conſumſiſti prandium — 28. *cui* prandio *ego aeque* ac tu *heres eram* cuius pars mihi debebatur inuitato — 41. *ſinciput* caput, non es ſanae mentis — 46. *obciſa eſt haec res* plane deſperata. v. Capt. 3. 4. 7. — 48. *cinaedum* Turnebus hic interpretatur ſaltatorem; Lambinus: mollem et inpudicum.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1. *amare te multum* valde orare 2. 3. 71. — 4. *Spinther* Feſtus: armillae genus, quo mulieres vtebantur brachio ſummo ſiniſtro — 13. *armillae* differebant a ſpinthere, geſtatae in vtroque brachio — 15. *num dicam* Erotio, te *curare* quae orauit? ſeu, vt Lambinus legi mauult *curaſſere* i. e. curaturum eſſe? — 17 ſeqq. Ter. Heaut. 2. 2. 59 ſqq.: diſciplina eſt eisdem, (meretricum amatoribus) munerari ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam — 17. *inauris* ἐνώτιον, ἐλλόβιον, ornamentum aurium lobis inſertum — 18. Inaures quod diuerſi fuerunt generis, quales ipſa ſibi donari velit, dicit: *Stalagmia.* Fuiſſe autem videtur *ſtalagmium* inaurium genus, oblongum, ex bacca pendula, a guttae, Graecis σταλαγμὸς dictae, ſimilitudine denominatum — 20. *cedo aurum* ne ab ancilla quidem praedam auferre hominem pudet — *manupretium* mercedem opificis — 21. *da abs te* da interim aurum pro me — 25. vbi redire vidit ancillam, auerſus haec ſecum loquitur, non iocatus, vt quidam putant, ſed vere furaturus venditurusque, quae adceperat! idem fere ſentit apud Terentium Chaerea Eun. 2. 3. 90 ſqq.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

Peniculus fecerat, quod 3. 2. 52 ſq. erat minatus — 1. Edd. quaedam habent *patiar eſſe in* quod vero *eſſe* in nullo codice reperitur — 5. *pallam.* Spinther quum adferret ancilla, Peniculus iam a Menaechmo diſceſſerat — 7. *coronam* quam 3. 3. 31. laeuorſum abiecerat — 10. *ſed pallam*

non ſert quem hanc viderat ferre, Menaechmus fuerat Soſicles, iam vero obuius Menaechmus erat ſubreptus — 11. *male habeas*, excipias, tractes maritum *idem quod ſemper* non potuit mulier hoc non aegre ferre, nam ne peſſima quidem mulier mala haberi gaudet. Vlciſcitur igitur 4. 2. 100. hominem inprudenter veriloquum.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

Inſontem Peniculus Menaechmum ſuum Act. 3. ſc. 1. adcuſauerat, qui, inuitiſſimum ſe in foro moratum eſſe, hac ſcena ineunte narrat — 1. *more moro* ſtulto, a μωρός. Sic Trin. 3. 2. 43. amor *mores* hominum *moros* et *moroſos* efficit — 3. *optimi maximi* optimates, qui plurimum in re publica pollent. *vti quique optimi maximi ſunt*, ita *morem habent hunc* i. e. optimi maximi omnes hunc habent morem — 6. *res* opes — 9. 10. mali ſed diuites *qui neque* etc. — 11. *ſollicitos patronos habent* iis non deſunt patroni, qui cauſam eorum ſollicite dicant — 15. *mens eſt in querelis* nihil aliud quam querelas cogitant — 19. *ad populum* in comitiis — *in iure* apud Praetorem pro tribunali — *ad iudicem* vel *recuperatorem* a praetore datum, vel *arbitrum* a litigantibus ipſis captum — 22. *adtinuit* in ſuo negotio retinuit *detinuit* ab eo, quod ipſe acturus eram, auocatum tenuit — 23. pro *proeliis* reperitur lectio *pro eius* — 25. *tortas, confragoſas* obſcuras, perplexas — pro *aut* cum Salmaſio poſui *haud* — 25. 26. iunge: *haud multo plus aut minus* (minusue), *quam opus* erat, quam pauciſſimis quidem fieri poterat *controuerſiam* (cauſam) *dixeram* ſuaſeram — 27. *vt ſponſio fieret* vt iure iurando et praedibus ſtipulatio fieret pecuniae ab eo, qui cauſa caderet, ſoluendae — 28. 29. 30. et ſic cliens meus hodie quidem effugit *nec magis manifeſtum ego hominem vmquam vllum teneri vidi* licet numquam reum viderim manifeſtius eſſe conuictum *omnibus malefactis teſtes tres aderant acerrimi* quippe in cuius malefacta ſingula terni citabantur teſtes fide dignisſimi — 40. pecuniam ſumere *fenerato* eſt: grandi fenere: h. l. pallam abstuliſti *fenerato* magno tuo malo — *ſic datur* triumphantis eſt: ſic abstuleris mihi pallam, vt furti huius poenas mihi des grauiſſimas. Poen. 5. 5. 7. miles, poſtquam dixit, probe ſe vlturum minam lenoni datam, addit *ſic dedero* — 46. *niſi vnum, palla pallorem incutit!* Haec verba tribuenda ſunt Peniculo inridenti. Alii quidem

Menaechmo ea tribuunt. hunc vero quis credat iocari tunc voluiſſe, ſeque ipſe prodere? — 64. quod v. 40. mulier dixerat *ſic datur*, id hic eodem ſenſu Peniculus dicit: ſic me abſente prandium comederis, vt iniuriae iſtius poenas mihi nunc des grauiſſimas — 82. 83. 84. *ſubripitur aliquid alicui* duplicem poteſt habere ſenſum, ſeu: auferre ab eo, vt is rem perdat; ſeu auferre alicubi, vt ei detur, vt eius fiat. Vxor dixit: *palla ſubrepta eſt mihi* a me ablata eſt; Men. quaerit: *palla ſubrepta eſt tibi?* quod *tibi* Penic. captioſum vocat: num palla *ſubrepta* alicubi *tibi* data eſt? explicat dein: *huic*, Erotio, cuius domum monſtrat, ſubrepta eſt, vt deferretur, non *tibi* vxori, nam *tibi* donanda *ſi ſubrepta eſſet*, *ſalua nunc foret* tu mulier eam haberes. Saepius hoc modo Plautus iocatur. Aul. 4. 4. 8. *St.* nihil equidem *tibi* (Euclio) abstuli. *Ev*. at illud, quod *tibi* (in vſum tuum), abstuliſti, cedo. Capt. 4. 2. 86. *mihi* quidem eſurio, non *tibi*. Pſeud. 4. 1. 23. Iupiter te *mihi* (Pſeudolo) ſeruet. *Si. immo mihi* (Simiae ipſi me ſeruet.) — 90. 91. Noctua *τὸ υ* ſonare dicitur, Latinis igitur *vlula* Graecis a *τὺ τὺ* dicta *τυτὼ*. In fragmento aliquo e Sidonio Grammatico, de vocibus animantium, in Gloſſ. aliquot ſuperſtite, legitur *noctua tutubat*, Auſoniique verſus notus eſt: *Cecropiis ignota ſonis ferale ſonans u* — *defeſſi ſumus* dicere *tu* — alterum *nos* otioſum videtur — 93. *non dediſſe* intelligi vult: non donaſſe, ſed commodaſſe modo.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. quam *aetati tuae* vt ſaepius pro: *tibi* — 3. *volup.* pro *voluptas*, quod ipſum in Mſſ. et edd. vett. nonnullis hic legitur — 9. *numquam factum reperies* codd. legunt *releceris* et ſupra ſcriptum *redixeris*. E priori Gruterus *relege res*, e poſteriore Pareus *reuiceris* formauit. Boxhorn. denique legendum putat *numquam factum, ne dixeris*. Edd. veteres habent *reperies*. Mihi quidem placeret: *Numquam factum! relege res* i. e reuoca tibi in mentem, quae facta ſunt. Ea vero, quae vult relegi, v. 10. 11. exponit — 12. *quia commiſi* tradidi tibi pallam *adfectas viam ad eam rem, vt me defraudes* — 17. *compingite* eam pallam *in oculos* cariſſimam habeatis, adſeruetisque ſtudioſiſſime — 18. *ne fruſtra ſis* ne ſperes, me recepturam te, credituram tibi eſſe — 20. *fruſtra* gratis *me ductare* voluptatem mecum capere *non potes* — 24. *ex-*

clusissumus superlatiuus comice confictus, ab vxore et amica exclusus.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *dudum* 2. 3. 35. — 11. *muttire* γρύζειν. Gloss. *muttum* γρὺ. vid. Amph. 1. 1. 225 et 1. 3. 22. etc. — 12. pro *admisi in me* Edd. quaedam *in te*, sed *admittere in se* culpam, maleficium, dedecus, vsitatissimum est. — 14. *Hecubam canem* quod maledicta in quemuis Graecum obvium ingerebat, Graeci lapidibus insectati sunt, ob eamque rabiem in canem versa fingitur, quin eius effigiem canis forma pingebant. Iuvenal.: 10. 271. sed torua canino latrauit rictu, quae post hunc vixerat vxor. Vid. Argumentum meum Casinae. — 25. *praeterhac* vid. supr. 1. 2. 3. — 27. *mea quidem causa* quantum ad me adtinet, per me — 30. *ante oculos adtines* in conspectum meum adfers — 36. *quaero* et *quaeso* Festus dicit interdum permutari; esset igitur *quaere vt* i. q. quaese, roga vt. Sed *quaere* potest etiam h. l. proprie sumi: inuestiga, tecum vt veniat, vt eum huc perducas — 37. *ita rem esse dicito* ei, rem necessario poscere, vt simul tecum veniat — 41. *degero* vt infra sc. 2. v. 53. pro: defero — 42. *monstra, quod* medicamentum *bibam, tuam qui* etc. quo maledicentiam tuam perferre possim. Allegoria a medicis, qui medicamenta dant, quibus epotis venenum inpune sumi, aut iam sumtum tolerari possit — 45. *simitu* Plauto frequens pro *simul* — *Parthaon* pater Oenei, Aetoliae regis, patris Deianirae — *simitu te noui cum Parthaone* non magis te noui, quam Parthaonem — 48. *cum Calcha*, Calchante, Thestoris filio, qui arte divinandi in Graecorum ad Troiam exercitu plurimum pollebat: Noui tuum patrem non magis, quam Calchantem — 49. numquam eum vidi.

IN ACTVS V. SCENAM II.

4. *Consitus senectute* senio confectus. Sic apud Terentium Eun. 2. 2. 5. *obsitus annis*. Virg. Aen. 8. 307. *obsitus aeuo* — 5. *onustum corpus gero* Merc. 4. 1. 7. fero annos octoginta et quatuor — 6. *mala aetas* senectus — 18. et *illi* viri — 26. *salue*. vid. Stich. 1. 1. 10. — 28. *velitati estis* litigastis inter vos. Festus: velitatio est, vltro citroque probrorum objectio, ab exemplo velitaris pugnae. Afranius: interea verba iactare inter se, et labiis velitari.

Rud. 1. 6. 4. equidem me ad velitationem exerceo, nam omnia corufca prae tremore fabulor — 29. *logos* Nonius: fermones et dicta ridicula et contemnenda. Apud Ter. Phorm. 3. 5. 8. *logi* funt nugae, promiffa inania. Hoc Planti loco adiectum *longos* explicat *logos* effe ambages, quibus omiffis fenex rem ipfam, quam pauciffimis fieri poffit, verbis expeditam cupit — 30. *te abfoluo* vno tibi verbo dico — 35. *neuter* neque tu, neque maritus tuus — 37. *nifi non vis* plura mulier adiectura eft, forfan: filiam tuam meretricibus pofthaberi, defpoliari; fed fenex interpellat — 39. *fane fapit* non inprobat, quod forfan ipfe olim fecit, plures certe iuniorum faciebant; feu idem fentit cum Micione Terentiano Ad. 1. 3. 4 fqq. quum placo, aduerfor fedulo, ac deterreo . . . fi augeam, aut etiam adiutor fim eius iracundiae, infaniam profecto cum illo — 40. *faxo amabit* fore praedico, vt amet — *ob hanc induftriam* tuam, quod eum obferuas, quo eat, quid rerum gerat — 41. 42. *tua quidem* etc. odio tuo a potando eum non auocabis — 44. *vna opera poftules* hoc, fi potare eum vetas, idem eft, ac fi poftules, eum nec ad coenam ire ad alios, nec eos domi fuae adcipere — 46. *lanam carere* a κείρειν tondere, i. q. *carminare;* vnde et *carmen* inftrumentum ad carendam lanam. Pro *carere* legitur et *carpere* — 51. *praehibet* i. q. praebet — 59. *abs te deftituis* folam relinquis — 60. poft *fenex* fignum interrogandi pono. Pro *deteftor* reperitur in codd. a prima manu *deteftes*, vnde Gruterus coniecit, feu potius reftituit *do teftes*. Verba vero *fummum Iovem deosque do teftes* iungenda funt cum v. 63 fqq. *me neque ifti* etc. fenex autem miraculo ignorantiae adtonitus, quam Menaechmum putat fimilare, interfatur v. 61. *qua de re* deos das teftes, *aut cuius rei rerum omnium* caufa? — 69. *Mr. nimio haec inpudenter negas.* Sic concinnauit Camerarius, quum prius legeretur *imo obcludere negem*, quae verba alii aliter mutarunt — 7 . *non tu te tenes?* cohibes, taces? — 74. Mff. definunt in *quis tu homo es?* Camerarius inferendum putauit *quid feci ego:* priores inferebant *quid nocui* — 76. *viden tu illi oculos virere?* ardere. Hor. Epod. 17. 33. feruida *virens* in Aetna *flamma* (non moror eos, qui pro *virens* malunt *vrens!*) — 76. 77. *vt viridis exoritur color ex temporibus atque fronte.* Non eft mutandum *iridis color.* Ex ira ac furore omnis vultus natiuum colorem mutat. *Viridem colorem* Turnebus ex-

plicat *subluteum*. Vult autem mulier dicere, insanum eum esse. Conf. Capt. 3. 4. 63. viden tu illi maculari corpus totum maculis luridis? atra bilis agitat hominem — 80. *pandiculans oscitatur*. Festus: *pandiculari* dicuntur, qui toto corpore oscitantes extenduntur, eo, quod pandi fiunt. Iam *oscitatio* est oris citatio et diductio. Glossarium: *oscitatur* χασμᾶται. Taubmann. — 82. quod bacchari vult videri, vocabulis bacchantium vtitur Bacchique adpellationibus — vt bacchantes solent v. 84. mulierem, 85. 86. senem maledictis lacerat, illam vocans *canem rabiosam*, hunc *hircum* vt multis aliis fuerit, sic nunc sibi maleficum — 88. *illi* δεικτικῶς mulieri — 100. *haud male illanc amoui* secum dicit, sequentia vero quam terribili voce potest — 101. pro *Titanum* Meursius non male coniicit *Tithonum*, cuius aetas decrepita nota est, vnde proverbium Τιθώνου γῆρας. — Plures quidem *Cycni* sunt noti, vt Apollinis ex Hyrie filius, Martis e Pelopea seu Pyrene, ab Hercule obcisus, Neptuni e Calyce, Ociti ex Aurophile, qui in bello troiano innotuit, aliique; hoc vero loco *Cycno prognatus patre* est: senex, cano capite — 102. *artua* pro *artus* ab nominatiuo obsoleto *artu*, vnde verbum *deartuare*, per membra concidere. Capt. 3. 4. 108 et 3. 5. 14. — 106. *exossabo*. vid. Amph. 1. 1. 162 et 163. — *dedolabo* decidam, amputabo *assulatim* minutatim viscera. Lectio debetur coniecturae Camerarii. Superiores legebant *senem exossem nisi dedolabo*. Aldus: *exossem reddam, dedolabo*. MSS. *senem osse fini dedolabo*. Gronovius: *hunc senem ossum fini* i. e. vsque ad ossa *dedolabo assulatim viscera*. Capt. 4. 2. 52. — 111. edd. omnes *gaetulum* seu *getulum*. MSS. habent modo *etulum*, vnde Gulielmus legendum coniicit esse *vetulum* — 112. *stimulum* antique pro *stimulus* — 114. pro *inflexa* recepi coniecturam Salmasii *in flexu* in flectendo *sit* adpareat *pedum pernicitas* — 117. Pallas apud Homerum Achillem, in pugnam iturum, *capillo de curru deripit* deorsum rapit, detrahit — 118. *tuum Apollinis imperium, dictum demutat* eleganter pro: tuum, o Apollo, imperium. Sic Cic. Phil. 2. tuum hominis simplicis pectus, et pro lege Manil. tuum grauissimi hominis iudicium etc.

IN ACTVS V. SCENAM III.

4. *Vosque* spectatores ridicule adloquitur — 7. *ex opere* ab aegris, quos dictus erat visere — 8. *odiosus*

qui diu fuit exſpectandus. Heinſius malebat *otioſus*, quod adrogantes quidam medici vel tunc, quando maxime otioſi ſint, aegris tamen viſendis videri velint diſtricti — 9. 10. *crus, brachium ſractum obligare* ἐπιδεσμεῖν. Veteres medici erant ſimul χειρουργοί. Apollo et Aeſculapius, artis medicae auctores, dicti forſan pro viris inluſtribus, quos medicus glorioſus nominauerat. Intelligunt alii ſtatuas iſtorum deorum, quare ſenex v. 11. incertum ſe eſſe dicat, medicumne an fabrum adducat — 12. *gradus formicinus* minutus, vnde, licet multum ſe moueat, parum tamen promoueat. Alias *gradus teſtudineus* Aul. 1. 1. 10. Amph. 4. 3. 53. vbi teſtudineus obponitur gradui grallatorio.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

2. *laruatus.* Feſtus: laruati ſunt furioſi et mente moti, quaſi laruis et ſpectris exterriti — *Cerritus* Nonius: Cerriti et laruati male ſani, aut Cereris ira et laruarum incurſionibus animo vexati. cf. Amph. 2. 2. 144. — 3. *veternus* lethargus — *aqua intercus* hydrops — 8. *plus ſexcenties in die* ſaepiſſime *ſuſpirabo* inuiſam ad eum, vltro citroque curſando anhelabo.

IN ACTVS V. SCENAM V.

4. *meus Vlyſſes* Peniculus, quo ego, vt Agamemnon Vlyſſe, vtebar conſiliario et adminiſtro — 5. *vita deuolvam ſua* Boſius Parcarum a fuſis et ſtamine putat ſumtum, quod confirmat Virg. Georg. 4. 348. dum fuſis mollia penſa devolvunt. Addere potuiſſet eodem iure Cir. 446. non licuit grauidos penſo deuoluere fuſos — 6. *qui illius* vitam *eſſe dico, quae mea eſt* quod v. 7. *meo cibo* etc. — *anima* meo cibo priuabo virum — 12. *apertas* denudas — 15. *hellebori iugere* tanta hellebori copia, quanta ex agri iugere poteſt meti — 19. *purpureus color:* rubor nigricans, *puniceus:* dilutior et floridior — 22. *percipit inſania* penitus eum capit, ingraueſcit — 23. *obcidis fabula* Camerar. forſan rectius: *obcipis fabulam* — 24. *oculi duri* putabantur inſaniae indicium eſſe — 25. *locuſtas* quod palpebris carent, duriſſimis oculis eſſe dicunt, σκληροφθαλμοὺς — pro *ignauiſſume* quidam legi voluere *ignariſſume*, quod medico non tam ignauia exprobretur, quam inſcitia: Gronovius autem recte monuit, *ignauum* Plauto

paſſim poni pro homine nihili ac nullius vſus — 31. *qui* vtinam *te Iupiter* — 34. *praeut dudum fuit* alter quidem Menaechmus, qui inſaniam de induſtria ſimilauerat, videtur ſeni idem, quocum nunc loquitur — 38 ad 42. ſenſus: quae tu inſimilas, non magis dixi, quam tu, quae te feciſſe inſimilo, vmquam feciſti — 38. *coronam Iovis ſubripuiſſe* narratur Petilius quidam, inde Capitolinus vocatus — 47. *aliquos viginti dies* viginti et aliquos; alii *aliquos* explicant *circiter* — 50. *nihilo minus* non pauciores — 57. praeſens *coepio* et tempora inde formata apud Plautum paſſim obcurrunt. vid. ad Perſ. 1. 3. 41. — 61. *huc* ad Erotium — *prouentum eſt nequiter* male res ſubceſſit. Rud. 3. 5. 57. proueni nequiter multis modis. Stich. 2. 2. 73. proueniſti futile. Truc. 2. 4. bene prouenisti.

IN ACTVS V. SCENAM VI.

1. *ſpectamen δοκίμιον bono ſeruo id eſt* ſpecimen, documentum boni ſerui in eo ſitum eſt — 4. *quam* aeque ac *ſi ipſe adſit* — 5. 6. officio potius ſatis faciat, quo minus tergum virgis caedatur et crura vinciantur compedibus, quam gulae ventrique conſultum eat — 6. *cui cor modeſte ſitum eſt* qui animo, cupiditatibus moderari ſciat — 9. pro *viris* Lambinus malebat *ſeruis*. *Ignaui, inprobi viri* ſunt quidem hic ſerui nequam, non vero mutandum erat *viris*, quod Mſſ. habent — 14. *facilius patior verba* iuſſa, imperia heri exſequor — 13. 14. *magis facilius* non raro *magis* additur comparatiuis. vid. Men. Prol. 55. magis maiores. — 15. 16. malo edere, quod alii ſerui in piſtrina moluerunt, quam ipſe ibi molere, quod alii edant — 20. *metum vt mihi adhibeam* vt metu a malefactis abſterritus recte faciam — 24. *poſtquam malum promeritum eſt* h. l. *promeritum* et paſſiue poſitum eſt, et in malam partem. Donatus: *promeruit* eſt: adiuuit, profuit; cui contrarium eſt *commeruit* — 30. *ex hoc ſaltu damni* domo meretricia *ſaluum* inconruptum, nondum captum, deſpoliatum — 31. *ne veniam depugnato proelio* μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία, poſt pugnam pugnatam ſubpetiae: ſero! Editio autem Pariſina v. 31. legit: *vtque meum ex hoc ſaltem Epidamno aluum eluam amphora,* ex quo videretur ſeruus cupere, ſe, in damno heri, ſaltem fieri participem prandii, ad quod Menaechmus Soſicles inuitatus ab Erotio erat. Quod vocem *aluus* maſculine poſuerit, exemplis quidem paucis poſſet defendi. Ex

hac lectione v. 31. *depugnato proelio* esset: prandio finito, vt, quo aluum eluam, nihil super sit vini. Gronovius exponit: postquam iam captus, sub iugum actus, despoliatus est.

IN ACTVS V. SCENAM VII.

1. *per ego deos atque homines vobis dico* in deprecationibus atque obsecrationibus vsitatissimum est, inter praepositionem eiusque casum pronomen *ego* interponere. Sic Ter. Andr. 5. 1. 15. *per ego* te deos oro. Virg. Aen. 4. 314. per *ego* has lacrumas etc. Personam vero, quae τὸ *ego* interponit, eoque se respici iubet, talem esse oportet, cuius dignitas, virtusue aut merita animum audientis commouere valeant. In loco Virgiliano: *ego*, quae maximis te beneficiis cumulaui, quam tu pro vxore habuisti; in loco Terentiano: *ego*, cuius amicitiam semper coluisti, inceptam a paruis; in loco Plautino: *ego*, herus vester, cuius in potestate crura et latera vestra sunt — 3. *in medicinam εἰς ἰατρεῖον*, in officinam medici. Epid. 2. 2. 14. — *sublimis* vt pedibus terram non tangat, sed vestris feratur manibus. Mil. 5. 1. 1. rapite *sublimem* foras. Ter. Andr. 5. 2. 20. *sublimem* hunc intro rape, quantum potes. Virg. Aen. 5. 254. quem praepes ab Ida *sublimem* pedibus rapuit Iovis armiger vncis — 4. nisi crura compedibus vinciri, aut latera virgis variari velitis — 7. *quum venietis* (veneritis) aderit iam medicus; prius adhuc quam vos, non serius certe — 16. *in pacato oppido* inter quod et Syracusanos pax est — 17. *luci* pro: luce, interdiu, vt Amph. 1. 1. 11. Cas. 4. 2. 7. — 23. *sementem in ore faciam*, *pugnos obseram* metaphora ab agricultura: creberrimas grauissimasque infligam plagas. Sic Aul. 3. 2. 9. — 28. *pectere* contundere, conscindere, onerare pugnis. Sic Rud. 3. 2. 47. leno pectitur pugnis. Sed Capt. 4. 2. 116. fusti pectito — 30. *bene ora commentaui* pugnis, memores notas pugnis inpressi, quo sensu Pseud. 1. 5. 131 sqq.: quasi in libro quum scribuntur literae, stilis me totum vsque vlmeis *conscribito*. Gulielm. vero pro *commentaui* volebat legi *carminaui* — 33. *absque ted esset* tu nisi seruasses me — *ad solem obcasum*, vt Epid. 1. 2. 41. *ante solem obcasum* — 48. *adfer strenue* et quae Men. subreptus v. 53. 54. 55 dicit, animum produnt ingratum, lucrique turpiter cupidum.

IN ACTVS V. SCENAM VIII.

3. qui iungunt *eripui homines*, dicunt *eripui* h. l. idem esse, quod *dispuli*, vt apud Silium est *eripiunt*

flammae noctem. Intelligendum autem esse *eripui te* e vers. 5. adparet. Sequentia vero explicanda sunt: iis hominibus, *qui homines* quatuor te ferebant sublimem.

IN ACTVS V. SCENAM IX.

1. 2. Scena septima finiente intrarat Menaechmus subreptus in aedes Erotii, nunc vero exiens inde Erotio eiusque ancillae dicit: licet ambae iuretis, vestris vos oculis vidisse, me pallam et spinther abstulisse, peierabitis tamen — 5. *speculum tuum* imaginem tuam, quam verissime potest speculo reddi — 20. 21. *immo equidem meo, tuum tibi* etc. non negauerim, te Moscho patre esse prognatum, adcidisse enim potest, vt nostro vtriusque patri idem esset nomen — 24. pro *et patrem et matrem* cum nonnullis legendum puto *et patriam et patrem*, illam enim et hunc vterque nominauit, matrem vero hac tenus neuter. vid. v. 31. — 30. nominatiuus *lacte* pro *lac* legitur et Mil. 2. 2. 85. sororem germanam *tam similem quam lacte lacti.* Sed Amph. 2. 1. 54. est neque *lac* lacti magis est simili, quam ille ego est similis mei. Alias *ouorum* similitudo in prouerbio est — 50. *quippini?* hoc tibi dubium esse nequit — 58. *vestrum patri* vestrum vtriusque patri — 68. pro *renuntiatum est, te et patrem esse mortuum,* cum Pontano recipiendum putaui *de te* (sc. subrepto), *et patrem esse mortuum* (aegritudine). Si enim fama adtulisset, vtrumque, et patrem et Menaechmum, esse mortuum, qui potuisset Sosicles Menaechmum sextum iam annum 2. 1. 9. quaerere? Sed Syracusas nuntius rediit Prol. 37 sqq. puerum subreptum, patremque emortuum — 88. *meliore auspicio* adludit Messenio ad id, quod 5. 7. 40. ab eo Menaechmo, quem falso crediderat esse herum, liber iussus erat esse, a vero autem hero in seruitutem postea erat retractus — 93. *mihi vt praeconium detis* vt me in hac auctione praeconis munere sinatis fungi, quo me hominem liberum geram, quodque officium quaestuosum solebat esse — 94. *die septimi* pro: die septimo. vid. Most. 4. 1. 25. die crastini — 95 ad 98. statim Messenio praeconium facit — 99. spectatoribus dicit — *quinquagesies* explicant quinquagies centena millia sestertium, quod esset sane multum. Additum autem *vix* dicere videtur, capturum eum esse *parum.*

COMMENTARIVS IN PLAVTI MILITEM GLORIOSVM.

IN ACTVM I.

2. *olim* aduerbium non praeteriti ſolum, ſed futuri etiam praeſentisue eſſe temporis, notum eſt — *olim quum* quoties — *ſudum eſt* ſol luce fulget, quam poteſt clariſſima — 3. *contra* me *conſerta manu* acie hoſtium inſtructa — 4. pro *praeſtringat* Lambinus contendit legendum *praeſtinguat* obcaecet. Sed non eſſe viderunt plerique, quod a lectione Mſſ. diecedatur. Nonius: ſtricturae dicuntur proprie ſcintillae, quae de ferro feruenti exeunt, quod aut ſtricte emittantur, hoc eſt, celeriter, aut oculos ſuo fulgore praeſtringant. Aſconius Ped. ad Ciceronis *praeſtringat aciem* rectius probat dici oculos praeſtringere, quam praeſtringuere etc. — 5. *mihi* vt ſaepe παρέλκει — machaeram vult *conſolari* ſanguine fundendo, ne etc. — 6 ad 8. adfectus humanos adcommodat gladio ſuo — 8. pro *fratrem* Salmaſius vult *fratres* et explicat: hoſtes morte fratres et pares facere. Gronovio pro *geſtit fratrem* placet *geſtit offam* facere ex hoſtibus, vt Truc. 2. 7.61. eſt *offatim concipilabo* et v. 65. *offatim conficiam*. Muretus, quem plerique hic ſequuti ſunt, emendauit: geſtit *farctum* facere; alii *fractum*. Camerarius retinet *fratrem* liquido in codd. expreſſum, et explicat: glorioſe militem nugari, enſem ſuam geſtire: cruentari in hoſtibus, hoſtem habere *conſanguineum*. Ingenioſe quidem, ſed quotumquemque ſpectatorum Plautus hanc mentem ſuam intellecturum poterat ſperare? Mihi quidem militis ruditate digniſſima, et recipienda videbatur lectio *farctum* — 9. ſatis fuiſſet *propter te*, quum vero huius *te* vim augeat paraſitus: virum fortitudine, fortuna, forma, rebusque geſtis ne ipſis quidem ſecundum diis, quam vanum laudisque nouerit militem eſſe inſatiabilem, coniici facile poteſt — 13. 14. *quemne* explicant: *eumne Martem* etc. non video autem, qui Martem, vel ioci cauſa, dicere poſſit Neptuni nepotem. Explicare malim: ſaluus propter me is Artotrogus,

quem ſeruaui, quum fame conficeretur rabida. Namque, nomina, quae videntur propria, comice conficta ſunt, *in campis Gurguſtidoniis* quem inueni in miſero aliquo gurguſtio, *vbi imperator* eius *erat*, eum ſecum ducebat, *Bombomachides*, a bombus, fidicen aliquis tabernarius: in nomine *Cluninſtaridysarchides* iam prima vocum, e quibus compoſitum eſt, *clunis*, apta erat ad riſum mouendum; et ille fidicen erat *Neptuni nepos*, naufragus, ſeu, qui homo fuerat nauticus — 16 ad 18. adſentatione hac adlicere militem cupit ad gloriationem, quae eum a ſe perſtringendo abstrahat — 18. Codd. et edd. vett. habent *peniculum tectorium*, cuius ſetis porcinis in parietibus dealbandis vſus eſt, qui vero, quod non facile a vento disſipantur ſetae, h. l. parum conuenit. Turnebus, quem omnes fere ſequuti ſunt, emendauit *paniculam tectoriam* lanoſam comam arundinum, quibus domus villaticae ſolent integi — 20. poſt *dicam* Artotrogus auerſus ad verſum vsque 24. loquitur ad ſpectatores — *23. 24. me ſic habeto*, non miles, vt plerique explicant, ſed, quicumque viderit hominem, gloriarum milite pleniorem, *ei ego me mancupio dabo epityro*, licet praeter *epityrum*, vile cibi genus cum caſeo edendum, nihil apud eum edam, atque ita, lautiori cibo adſuetus, inſane apud eum eſuriam — *25. 26. brachium* adludit ad proboſcidem elephanti. Per *elephantum* notari putatur miles. Quod miles v. 27. fatetur, ſe indiligentem in ea pugna fuiſſe, paraſitus obſcure videtur ſignificare, eum, quum alium vellet caedere, ipſum ſibi brachium paene perfregiſſe — 31. *Nolo iſtaec hic nunc* Miles ab illa pugna, cuius eum pudet, transire vult ad narrandam aliam, Artotrogus autem interpellat eum *ne hercle* etc. — 33. 34. paraſitus ad ſpectatores: vt famem apud militem expleam, *auribus* haec et iſtiusmodi alia *peraudienda* centies audienda *ſunt*, *dentes ne dentiant* ne genuini crepent. Virg. Catalect. 5. v. 36. — 35. *mentibitur* vt infra 2. 2. 99. pro: mentietur — 36. 37. Gnatho Terentianus Eun. 2. 2. 20 ſqq. rationem ſequi ſe dicit hancce: "quidquid dicunt, laudo; id rurſum ſi negant, laudo hoc quoque; negat quis? nego; ait? aio; poſtremo imperaui egomet mihi, omnia adſentari." Quanto ſuperat eum Artotrogus? hic, priusquam rex loquitur, iam ſcit, meminit, et adſentit eſſe verum! — 38. *habesne tabellas* in quibus omnes res a me geſtae adnotatae ſint? — *vis rogare?* Boxhorn. explicat: vis militem conſcribere? for-

ſan dicit: fac periculum. *habeo et ſtilum*, quo facta tua adnotaui — 4. *vt praeuolet mihi* animus, *quo tu velis* — 45. *Sycolatronidae*, nomen comice fictum, ad formam Sycophantae. Forſan intellegi vult Athenienſes — 46. qui ſingulatim enumerati non plures erant, quam, ſi centum et quinquaginta iungas, 340, quodſi vero iungas quinquaginta cum ſequenti centum, 5190, eos ſummatim eſſe dicit ſeptem millia. Ineſt vero in ea numerorum conlectione et adſentatoris inpudentis, et militis deſcriptio turpiter inſcii — 48. *at nullos habeo ſcriptos* nec Cilicum, nec Macedonum quot ceciderint, literis conſignaui — 49. *offa* coena tua *me monet* — 52 ad 54 peditatum hoſtium ad internecionem deleuiſti. Quingenti, prope vno ictu caeſi, reliquiae totius peditatus erant. *ſi viuerent* ergo poſtea abs te pluribus ictibus obciſi ſunt — 59. *here* pro *heri* — 60. *reprehenderunt* retinuerunt ſciſcitaturae — 74. *latrones.* Feſtus: antiqui latrones dicebant, qui conducti militabant. Deriuant a λατρεύειν ſeu λάτρον merces: alii, quod *lateri* regis adſiſtant, quaſi *laterones* — *ibus* vt ſaepius, pro *iis*.

IN ACTVS II. SCENAM I.

3. *exſurgat* abeatque *foras* — 4. vt locus ſedendi detur ſtanti, *qui auſcultare* non garrire vult — 5. *feſtiuo loco* vni deſtinato mentis noſtrae hilaritati, non aliis rebus agendis — 8. Ἀλαζών, oſtentator, cui apud Ariſtotelem obponitur εἴρων, qualis apud Graecos habebatur Socrates — 10. *herus meus* praeſens *inde* Ephesius *eſt*. Alii: *idem* ille *miles eſt*, *qui* etc. Edd. vett. nec *inde* nec *idem* habent, ſed *miles meus eſt herus qui* — 12. *ſtercoreus* putidus, qualis Bacch. 5. 2. 44. Philoxenus — 15. *labiis ductant eum* quod Gellius dicit: labiorum ductu inrident — 16. *maiorem partem* pleraeque meretrices; Gronovius intelligit *temporis*, quoties fere eum conſpiciunt. Poen. quidem 1. 3. 4. *maiorem partem* eſt: ſemper fere — *valgis ſauiis* labris distortis — 22. *matre Athenis* cuius mater ciuis erat attica. Pro *matre* lectio reperitur *aeque*, quod eſſet: indidem Athenis oriundam. — *Athenis atticis* nouem numerantur vrbes, *Athenae* nominatae, praeter atticas quippe in Laconica, Caria, Liguria, Italia, Acarnania, Boeotia, Ponto Euxino, Arabia ſitae, quarum ciues mox Athenaei vocabantur, mox Athenaeopolitae, etc. — 23. *qui eſt amor cultu optimus*, pro *cultu* quidem

malunt *multo.* De simili amore mutuo Cistell. 1. 3. 45. qui est amor suauissimus. Bion: καλὸν δὲ τ' ἐρασσαμένῳ συνεράσθαι — 24. *Naupactus* Aetoliae vrbs — 28. *matri subpalpari* fauorem eius sibi conciliare — 32. *sublinit os illi lenae* decipit eam, fucum ei facit. Sic et infra v. 75. vid. Aul. 4. 6. 2. Capt. 3. 4. 123 etc. — 34. In MSS. est *contegit* aut *contigit*, in vulg. *compegit.* Camerarius coniecit *coniicit.* Faciendum autem putaui, vt *compegit* reciperem, quod et vim a milite adhibitam, et nauis angustias molestiasque exprimit. Sic Amph. 1. 1. 3. si Tresuiri me *in carcerem compegerint*, Rud. 4. 4. 103. quae parentes *in* tam *angustum* tuos *locum compegeris* — 36. pro: quantum *viuus* possum, ex edd. vett. restituendum putaui *vnus*, hero absente, et alio me adiuuante nullo — 38. *inscendo* absolute, pro: nauem conscendo — 39. *id quod volunt* praedones. Sed Lipsius malebat legi *id quod di volunt*, sic enim Latinos in rebus subitis solere loqui: quod deos ita voluisse adparet — 42. *ille, qui me* τὸ *me* in MSS. et edd. vett. non est, posteriores demum inmiserunt — 60. *machinas* artes, v. 69. vocat eas *facetas fabricas* et *doctos dolos* — 61. *facerem conuenas* vt amantes possent conuenire. Non opus est, explicare, vt multi docte fecerunt, ad quid conuenirent — 63. *eapse* ea ipsa — 64. *parietem* domui communem vtrique — *sene* hospite heri mei prioris — 67. *conseruus* Sceledrus — 70. *glaucoma* vitium oculorum, quod Celsus *subfusionem* vocat, Graeci ὑπόχυσιν. h. l. *glaucomam* (vsitatius *glaucoma*) obiiciemus oculis, fraude aliqua eum fallemus — *eum ita faciemus* ludificabimur — 72. *duarum hodie vicem feret* Sceledro praesente in aedibus militis *Philocomasium* erit, in aedibus autem vicini *Glycere* — 76. *foris concrepuit* in Graecia omnium aedium fores aperiebantur, non introrsum trahendo, sed in viam pellendo, quare exituri praetereuntes, aut ante ianuam adstantes, fores percutiendo, aut alio quo crepitu solebant monere.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *quemque* quemcumque — 2. *faciam latera lorea* virgis ita lacerabo, vt corium vestrum virgis in lora videar scindere — 7. *simiam* cur nominet, docet v. 23. — 9. 10. *fraudem facere legi* est: in legem peccare — adludere videtur Plautus ad *legem* aliquam *talariam* i. e. talorum ludum vetantem. Ambiguitate autem vocis *talus* vtitur,

v. 1. iubet *defringere talos* i. e. crura, quibus autem crura aut tali pedum fracti funt, ii quidem *fine talis* v. 10. conuiuia agitantes, legi fatis facient — 13. fic, quibus fernilis indoles eft, iis aliena mala cordi non funt — 14. e fcripto *eitne aduerfum* et *eit quafi*, feu e vitiofe fcripto *etne* et *et* Gruterus ortum indicat *efine aduerf.* et *eft quafi.* — Voces *conlaturus pedem* codd. ignorant, a Lambino, vt τῷ *eft* fubpetias ferret, adiectas — 21. voces *in tegulis* nec in Mff., nec in edd. vett. habentur: in Aldi officina natae — 25. *hiccine* in tuis aedibus — 26. *huc* in domum militis — *fe*, vt apud Plautum faepius, pro *eam* — 27. *familiares* ferui militis. Tefte Grutero Mff. habent *videat familiaris*, qui effet vnus Sceledrus — 28. *crucibus contubernales dari* fuspendi. Aul. 1. 1. 20. ego te dedam *difcipulam cruci* — 29. *dixi* iam *ego iftuc* vt transeat in domum militis; hunc effe fenfum e verfu 40. adparet *fi erit hic* fi eam adhuc in aedibus meis repercro — 30. *obtineat colorem* non mutet eum, nec pallefcat, nec erubefcat — 31. *vt eum vero vincat* perfuadeat ei, veriffimum effe, *vt ne viderit* quum viderit, fe non fuiffe, fed aliam — 33. *Os habet* etc. Philocomafium, non, vt quidam volunt, Sceledrus. Meretrix autem defcribitur omnibus iis artibus inftructiffima, quae ad fallendum valeant — 38. 39. non eft opus, vt multis inftituatur verbis, ad partes fuas callide agendas, fi dixerimus modo, quae mens noftra fit, ipfa fatis aftutiae habet, vt, quid faciendum fibi fit, reperiat. Sic apud Terentium de Phormione Geta: vix dum dimidium dixeram, intellexerat. Phorm. 4. 2. 4. — 44. *id vifum, vt ne vifum fiet* vt incertus fiat, verene viderit id, quod oculis fuis vidit — 45. *quaere* igitur dolum contra Sceledrum. Poft *huc*, pon. femicolon. *interim*, quamdiu absceffero *illuc fis vide* tota mens tua defixa fit, in dolo, quo opus eft, excogitando. — Saepe Comici meditabundos, quae mente volutant, fecum loquendo cum fpectatoribus faciunt communicantes, Palaeftrio autem ne muttit quidem; fed e ftatu vultuque et geftibus eius, quae cum corde fuo volutet, quam longe certe aut quam prope a confilio reperto abfit, fenex conligit, atque a verfu 46 ad 60. fecum loquendo edisferit — 46. plerique habent *abftitit*, quod explicant: feceffit. Acidalius, quod non Palaeftrio, fed fenex fecefferat, mauult *adftitit*, quod recepi, et explico: hem! intuemini hominem, vt adftat — *feuera fronte curas cogitans* i. q. Ter. Andr. 5. 2. 16. triftis feueritas ineft

in vultu — 47. *pectus digitis pultat* quod anxii forſan eſt; ſenex iocoſe explicat — 48 ad 50. Arithmetici manum adhibebant ſubputationibus, quod fiebat aut apertis et porrectis, aut conſtrictis et complicatis digitis. Citari ſolet hic locus Bedae: "Veteres, quum X millia ſignificabant, medio pectori laeuam ſupinam admouebant, digitis ad collum erectis; quum XX millia, eamdem expanſam pectori adponebant; quum XXX millia, eadem manu prona, et tamen erecta, pollicem ad cartilaginem medii pectoris adfigebant; quum XL millia, eamdem in vmbilico erectam ſupinabant; quum L millia, eiusdem pronae et erectae pollicem vmbilico adplicabant: quum LXX millia, eamdem ſupinam femori item laeuo inponebant; quum LXXX millia, eamdem pronam femori admouebant etc." — 50. pro vulg. *tactu* libri quidam habent *facto*, quod Salmaſ. Acidal. que valde probant; *aegre ſubpetit quo* vehementer facto opus eſt: quare per iram aut deſperationem femur ferit — 51. pro *crebro* quidam *cerebro* — 52. *eccere* vid. Trin. 2. 2. 105. — 54. *aedificat* brachium inſtar columnae mento ſubponit ſuo — 56. *poetae barbaro* latino, h. l. Naevio, cui, quod in commentando manum ſolebat mento ſubfulcire, os iocoſe tribuebatur columnatum — 57. *canis*, vinculi genus, vocari ſolebat *cuſtos*. Naevium autem, ob maledicentiam, in vinculis triumuiralibus fuiſſe conſtat, poſtea vero, quum, Hariolo et Leonte, nouis fabulis, petulantias dictorum diluiſſet, per tribunos plebis liberatum — 58. *euſcheme* εὐσχήμως, decore. Trin. 3. 1. 24. — *dulice* δουλικῶς, vt ſeruum decet — 60. *habet* conſilium, quod ei placet — 61. *varius virgis* cruentus. Epid. 1. 1. 15 ſq. — 62. *feriatus* otioſus *ne ſis*. In vulgatis eſt *aneuritatus* ἀνευρίτατος non repertus, ſc. domi ab hero, ideoque virgis varius, ſeu: ne animo peregrineris. Quod vero in codd. nonnullis legitur *anheriatus*, voluerunt quidam *cantheriatus*, ne cantheriorum more Men. 2. 3. 44. ſtans dormias — 63. *lucet*, iocoſe: dies iam eſt, expergiſcere — 65. *propere hoc* conſilium tuum adcurandum eſt — 67. pro *curre* Camerarius coniecit *coge;* pro *perduelles* Boxhorn. *perdue illos.* Plerique nihil mutant, ſed *in obſidium* explicant *vt obſideas* — 71. *calidum conſilium* audax. Epid. 2. 2. 71. — 73. *incipiſſis* Capt. 3. 3. 17. — 74. *recipere hoc ad te dicis* promittere, tuo te periculo conaturum hoc — 79. *iuxta mecum* aeque ac ego — *ſalua ſumes indidem* recte ac tuto apud me depoſueris — 80. *herus elephanti.*

Non comparat herum cum natura elephanti, belluae acutissimae, sed eum prae se ferre dicit speciem magnitudinis viriumque tantarum, quantae sint inter belluas elephantorum, sed meram esse hanc speciem alienam, non suam — 95. *quam lacte lacti* Men. 5. 9. 30. — 97. *operae non est* non est vacua. Sic infra 3. 2. 6. non operae est Sceledro. Truc. 4. 4. 30. operae vbi mihi erit, ad te venero — 99. quae *mentibitur*, alii *mentibimur*, mentiemur — 100. *isti* istic — 110. *tacere nostrorum solus scio.* Illud *nostrorum* debetur Camerario, in Mss. erat *nequeo*, et in primitus cusis *tacere solus scio* sine alia voce media — 111. *ad eum vineas pluteosque agam.* Allegoria a re militari: omnibus persuasum ibo, permutasse Sceledrum sorores inter se simillimas.

IN ACTVS II. SCENAM III.

2. *hic proxumae viciniae.* Genitiuum *viciniae* non tam vt *domi* et genitiuos nominum vrbium sing. 1 et 2 decl., sed potius aduerbialiter vsurpari, docet Ter. Andr. 1. 1. 43. commigrauit *huc* viciniae — 8. *in cruciatum insiliamus* explicant: adscendamus; non vero vereri poterat, ne omnes seruos suos cruci herus adfigeret, sed tantum, vt grauissimas negligentiae in custodienda puella poenas omnes essent daturi — 9. ab *insiliamus*, quo verbo Sceledrus erat vsus, nunc *insulturam* et *desulturam* comice fingit, quam vtramque conseruo relinquit soli. Videtur nonnullis adludere ad *desultores*, qui, duobus absque ephippiis equis vtentes, mira celeritate ex vno insiliebant in alterum — 11. *tute scis solite tibi.* Contractione prisca *scis* putatur pro *scias* positum. Explicandum certe est *scias* — *solite* explicatur *soli;* mallem: vt soles scire, quae inpudica domi nostrae nascuntur, qui custos Philocomasii constitutus es — 12. *ne dixis* pro: dixeris. Palaestrio cogitabat idem, quod apud Terentium Hec. 1. 2. 35. Philotis: quasi tu non multo malis narrare, quam ego scire! Vide scenae superioris v. 107 sqq. quare vetando narrare eius narrandi cupiditatem magis incendit — 13. 14. ambiguitas est in verbo *sectari;* v. 13. *sum sectatus* est: aufugientem sequutus, vt sectari dicimus leporem, aprum, v. 14. autem *sectatus es* adsecla, adsectator fuisti, ergo te oportet esse hominem nihili, qui bestiam nequam sectatus es — 17. *cum altero* pro *alio.* Sic Truc. 1. 2. 58. qui *alterum* incusat — 22. *haud tollas fabulam* ne efferas eam in

vulgus — 23. *fraudem capitalem* poenam maximam — 32. *eadem* opera, te dum exſpecto, ſimul *inſidias dabo* Philocomaſio. Caſ. 2. 7. 13. deprehendam eam domum redeuntem — 33. ſicut *iunicem* iuuenculam *a pabulo* furtiuo amore ſuo *ad ſtabulum* in aedes militis, cuius in poteſtate eſt — 34. cuſtodem me illi *tradidit* quidam legunt *addidit*, quod vſitatius quidem, at eam ipſam ob cauſam ſuſpectum eſt — 39. *has aedes* quidam intelligunt: *ſuas* militis, rectius alii *vicinas*, quod in iis flagitium erat commiſſum — *ſustollat* diruat. qui potuerint quidam de aedibus in crucem agendis cogitare, non intelligo. Sceledrus autem, quae miles ſolebat gloriari, omnia videtur credidiſſe — *atque hinc in crucem* pro *hinc* quidam, rectius forſan, *hunc*, quod δεικτικως intelligunt: *me in crucem ſustollet* — 41. *venditat*. Turneb. proſtituere cupit — 42. *interminat* interminatur: minaci voce me inclamat — 44. *effodiri* pro *effodi* — 45. *nuce vitioſa* caſſa. Petronius vocat: inanem, et ſine medulla *vitioſam*. — 50. Quod Palaeſtrio Sceledrum oculos v. 44. effodere inſſerat, hoc illum facere dicit idem et v. 51. *luſcitioſum* vocat, paene caecum. Antea vero, quam hoc aperte dicat, miratur eum *lolio* veſci, de quo Ovid. Faſt. 1. 691. careant *loliis oculos vitiantibus* aegri — 53. Scel. *ludis* inludis *me*, vt ei *me* ſit adcuſatiuus. Palmer. autem *me* ſumit pro ablatiuo: *me* tamquam pila — 61. *in his* vicini *aedibus* — 69. *ſolarium* locus, vbi ſolebant apricari — 73. *pedes*. Alii volunt *pede*, alii *pedibus*, alii *per aedes*. Iungere auſus ſum: *transeat pedes*, quibus vocibus quum Sceledrus interieciſſet *conſilium eſt ita facere*, pergit Pal. *ego iam* etc. — 79. *circiter triennium*. recte quidem dicunt: nec argumentum fabulae, nec narrationem Palaeſtrionis velle, eum tam diu fuiſſe ſeruum militis; forſan autem *illic noſter eſt* non eſt: Palaeſtrio noſter familiaris eſt, ſed: miles meus ceterorumque, praeter Palaeſtrionem, herus eſt.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. Mſſ. a prima manu habent: *cedo, vel dice me docebo* quod emendatum a neſcio quo ita eſt, vt Gronovius cum plerisque recepit: *cedo vel doctas, docebo.* Pareus: *cedo! vel doctam edocebo;* nec defuere, quibus placeret: *cedo vel decem docebo.* Ad ductum ſcripturae veteris proxime videtur adcedere: *cedo vel decem, edo-*

cebo quod igitur recipere non dubitaui. Dicit mulier, non esse, cur metuat Palaeſtrio, vt ſatis ipſa ſubdola ſit — 3. *memini* obſeruaui *malas, vt ſint malae* qualibus fallere ſoleant artibus, *e quo* quod obſeruando perſpexi — *ſolae* pro *ſoli* — *mihi ſolae e quo ſuperſit* vnde confido, me omnes alias fallendi arte eſſe ſuperaturam — 6. *iſtoc exemplo* vt hic adſtas. Lipſius putat: manibus ante te proiectis et leuiter diductis, vt adprehenſuri aliquem ſtant; Douſa vero: manibus poſt tergum complicatis — *extra portam* Iſ. Caſaubonus explicat χαρώνειαν θύραν, qua Athenis, aliisque in vrbibus graecis, damnati ad ſubplicium educebantur; alii romanam *portam Metiam* ſeu *Eſquilinam*, extra quam ſubplicia ſumebantur — 7. *dispeſſis manibus* quum manus tuae in patibulo dispendentur — 8. *quis* feminine *illaec mulier* vid. Epid. 4. 1. 6. — 12. Sceledri poſt *tibi* interrogationis ſignum poſui. Nam primo negare vult, ſe Palaeſtrioni id dixiſſe — 15. *carebis* oculis iſtis ſtultiuidis — 18. *fabulem* fabuler — 19. *crucem ſepulcrum* me in cruce eſſe periturum, et 20. *ſunt ſiti* perierunt — 21. *hisce oculi*, pro *hice*. Sic ſc. 6. v. 6. *hisce homines* — *fodiri* ſupra ſc. 3. v. 44. — 21. ſenſus: non potes minis tuis efficere, vt, quod vidi, non viderim — 26. *clatrata* clatris munita. *clatri* autem virgae ſunt, ligneae ferreaeue, quibus feneſtrae vallantur — 27. *ecaſtor ergo mihi* etc. nimium cupio, vt *ergo*, quae hic vidiſſe vult, indicent mihi, reapſe eueniſſe, quod hac nocte ſomniaui — 33. *Palaeſtrionis ſomnium narratur!* Haec verba a plerisque tribuuntur Sceledro. quis eſt vero, cui Sceledrus adeo perſpicax poſſit videri, aut quae indagari poſſunt veſtigia, paululum quidem ſubolere ei, obcultam eſſe inter Palaeſtrionem Philocomaſiumque conſpirationem. Adtonito potius animo inhians adſtitiſſe homo ſtupidus credendus eſt. Palaeſtrionis ad ſpectatores verba ſunt, docentis, hanc machinam labefactandi Sceledri eſſe, de qua inter ſe et puellam conuenerit — 37. *quaſi nunc eſt* id quod nunc vigilanti mihi adcidit — 38. *ſuumpte* ſuum ipſius — 41. *omnia praeſentia* euentus docet, ſomnium tuum non fuiſſe vanum — *comprecare* mola ſalſa et thure deprecare ſomnium, ac pacem veniamque a Ioue prodigiali diisque auerruncis, i. e. malorum depulſoribus, exambi — 44. *dorſus* (vſitatius dorſum) *prurit* v. Amph. 1. 1. 139. Bacch. 5. 2. 75. — 45. *domi certo* Philocomaſium eſt.

IN ACTVS II. SCENAM V.

1. Vicinis ex aedibus prodit Philocomaſium, vt fictae ſororis geminae Glyceres perſonam ſustineat, ancillaeque dicit: *inde* inpone *ignem in aram*, vt, mari ſeruata, Dianae Epheſiae vota ſoluam — 2. *arabico odore fumificem* thus incendam — 3. *neptunia loca* Virg. Aen. 8. 695. neptunia arua. Cic. Arat. 129. neptunia prata: mare. *templa turbulenta* mare ventis turbidum. Feſtus: locus, qui ab omni parte adſpici, vel ex quo omnis pars videri poteſt, quem antiqui *templum* nominabant — 12. *immo edepol tute tecum* loqueris, qui Philocomaſium adloqueris abſentem — 19. *ne nosmet perdiderimus vspiam* ne deſierimus eſſe, qui fuimus. cf. Amph. 1. 1. 300 ſqq. vbi ego perii? vbi inmutatus ſum? vbi ego formam perdidi? — 21. *nos noſtri* noſtrae adhuc familiae *ſimus*, *an alieni* in alienum corpus ſeruitiumque transmigrauerimus — 25. *nomine perplexo* falſo, quod prodit, vos me putare aliam eſſe, ac ſum — 35. *mihi crepabunt manus, malae tibi* colaphos tibi infringam — 40. *oſtium hoc* δεικτικῶς. iis in aedibus, quarum tibi oſtium oſtendo, Epheſi hoſpitium mihi eſt. Alii *hoſtium* pro *oſtium* legunt et explicant *inter peregrinos*, quod *hoſtis* antiquitus vocatus ſit, qui poſtea peregrinus — 41. *herus* vid. ſc. 6. v. 10. — *iſtam domum* quo me rapere conaris — 43. *lege agito* ambula in ius, in ius me voca — 56. *vt* Philocomaſium *vtrobique* ſeu ſuam Philocomaſii, ſeu Glyceres perſonam ſustineret *orationem docte edidit* vtrasque partes ita egit, vt nihil poſſet eſſe ſupra — 57. *ſublinitur os cuſtodi* decipitur. vid. Capt. 3. 4. 123. — 58. *quod commeatus transtinet trans parietem* quod paries peruius factus eſt, quod liber per parietem datus eſt transitus.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

1. *Satin' abiit ille* pro *ſatin* alii voluerunt *itan'*, ſed et MſT. et crebrior Plauti vſus hoc *ſatin* defendunt. vid. Moſt. 1. 1. 75. Epid. 5. 2. 1. etc. — 2. *ſeruitute ſeruire* vt 3. 1. 34. vita viuere — 5. *obſeruationi operam dare* diligenter obſeruare, ne Philocomaſium exire me inſcio poſſit — 6. *hisce homines* pro hice, vt ſupra 2. 4. 21. *hisce oculi* Rud. 2. 1. 5. *hisce hami.* — 10. Quaeritur, qui Philocomaſium ſc. 5. v. 41. de *hero* ſuo poſſit eſſe loquuta, quum ſenex eam hic *ingenuam* et *liberam* vocet? Sed ſenex hic non de Philocomaſio videri vult loqui, ſed de

Glycere, et, ſi hoc repugnantiam non tollat, quod ſorores fuiſſe dicuntur Philoc. et Glyc., at ſenex tamen ingenuam vocaſſe eam videtur, non, quia ingenua erat, ſed, vt Sceledrum eo magis terreret — 19. *latrocinami i* quia milites eſtis — 21. *licetne* pauca pro me dicere? — v. 21 ſqq. ſenex ſummam iracundiam bene ſimilat — 24. *imbrex* incuruum genus tegularum — 25. *te condignam* ſimiam, qua ipſe non es melior. cf. 2. 3. 24. — 29. inſimilare auſus es *me ſummi flagitii*, hoc, qua ratione inſimilatus ſibi videatur, explicat infra v. 75 ad 77. — 31. niſi ſtimulis perforere — 32. 33. niſi herus tuus ſatis fecerit mihi te plectendo, ipſum infamia adſpergam quam turpiſſima, tot eum ignominiis concidam, quot ventis ſaevientibus in mari fluctus ſunt — 34. *coactus* in anguſtiam redactus — 37. *niſi* pro *niſi ſi. niſi* hoc vnum ſcio, *ſi iſtaec*, quam oſculantem vidi, *non eſt haec* quam putaui, herilis concubina, *neque iſta ſit mihi* nec ego pugnabo, eam eſſe — 38 ad 40. ſed mihi tamen concedes, ſi non eſt eadem, at eius tamen adeo eſſe ſimilem, vt internoſci ab ea vix vllo modo poſſit — 41. *placide noſcita*, caue, dictis factisue iniurius in eam ſis. — Verſ. 42 poſt *certum eſt* Sceledrus in aedes intrat ſenis, qui reditum eius in via praeſtolatur; ad verſum 45 Philocomaſio loquitur, militis in aedibus incluſae, et v. 46. 47. ſecum loquitur. Qui potuit ſenex iſta Philocomaſio loqui? De omni re conueniſſe iam antea inter ſenem puellamque arbitror, eamque poſt feneſtras ita, vt cerni non poſſet, obſeruaſſe in via conloquentes, quumque intraret ſeruus, ſenem ſigno aliquo dixiſſe mulieri, quod hic verbis expreſſum eſt, ſeruos autem ſenis iuſſos antea fuiſſe arbitror, Sceledrum paullisper retardare, quo tempus mulieri ſubpeteret ad transeundum ex vna domo in alteram — 43. 45. *curriculo* quam celerrime potes — 46. *ne quid* eorum, quae praemonſtrata ſunt, *infuſcauerit* turbauerit. vid. Ciſt. 1. 1. 21. — 55. *intus domum* pro: in domo. Sic Liv. 27. 11. intus cellam — 60. obſecro te *per ſtultitiam meam* quod non malitioſe feci, ſed errore deceptus vix euitando — 61. *per tua genua.* In Mſſ. literae *gea* reperiuntur, cum nota defectus; edd. habent *per tuam gratiam*, Camerarius autem, niſi emendauit, mutauit certe *per tua genua* — 72. *deſpexe* deſpexiſſe — 80. quod Plautus de ſeruo, idem Pericles de iudice dixit: praetorem decet, non ſolum manus, ſed etiam oculos habere abſtinentes — 83. *mutti-*

vero Charisius: *mu* canum est, vnde dicuntur *muttire*, sicut γρῦ porcorum, vnde grunnire. Vt vero canum *mu* praeuium est claro latratui, sic qui susurrant homines dicuntur *muttire* — 84. *dato* tortoribus *egomet dedam me tibi* me non recusante — 89. 90. *etiam illud, quod scies, nescieris, ne videris, quod videris.* non vult senex, militem omni ea de re fieri certiorem, Sceledrumue conseruis quidquam de ea narrare. Ter. Eun. 4. 4. 64. tu pol, si sapis, quod scis, nescis — 92. *ne me noueris* ne, si me nosse dicas, ad narrandum hoc negotium inprudenter deferare — 97. *me habent venalem* securum reddere vult, vt eo certius me in potestate sua habeant — 98. *nassa.* Festus: est piscatorii vasis genus, quo, quum intrauit piscis, exire non potest — 100. Ter. Adelph. 5. 6. 10. *dum hae silescunt turbae* — 101. post *leniunt* posui signum interrogandi, nam 99. *aufugiam* non futurum, sed, vt ex versu 102 adparet, consultantis est — τὸ *iam* interposuit Gruterus — 104 ad 7. Ambiguitas est in verbo *sapere* — 104. sus viua nihil sapit, neutro verbi sensu, *obcisa* autem sapore iucundo est, *plus multo* prae multis aliis carnibus. — 105. Sic Sceledrus suam in rem sapit, *quum inducatur, ne id, quod vidit, viderit* — 106. 107. qui obcisus est, *nam illius oculi atque aures, atque opinio transfugere ad nos* vidisse, audisse se opinatur, quae nos volumus. Scioppium sequutus pro *manducatur* posui *inducatur* — 111. *senatus haberi* de Philocomasio liberanda — 112. pro *illis sortito suam* Lipsium sequutus, antiquis libris et iudicio vsum, posui *mulctae fortuito suam.* locatur enim senex: *ibo intro* in hunc senatum, ne forte absenti mulcta inponatur. Apud Romanos quidem senatori, qui abesset, mulcta interdum dicebatur, et Consul ius habebat pigneris capiendi.

IN ACTVS III. SCENAM I.

3. Scripti et antiqui editi habent *concilium*, quare nolim Camerarium sequi, mutantem *concilio*, sed intelligendum est: *ne vspiam insidiae fiant* concilio, *quod concilium* etc. — 4. 5. allegoria a re militari. Acidalius alterutrum versum spurium esse putat. haud multum certe differunt, 4. ne consiliis nostris contra nos armetur, 5. si, quae consultauerimus, sublegerit — 9. *cate locus* Palmerius posuit pro *catalogo* quod Mss. et ant. edd. habent. Salmasius mauult κατὰ λόγον — 14. *auritae plagae,* aures.

Vt plagis venator feras, ſic auribus inimicus conſilia tua excipere conatur — 16. *ſterilis proſpectus* vbi nulli adpareant ambulantes — 17. *in bonis* inter bonos — 18. *eodem* ne *conſilio* — 19. *ſi* num; poſt *rem* ſignum interrogandi — 25. *te* tibi *decora*, te digna — 26. *ex opibus ſummis* quantum potes — 32. quidni pudeat me *hanccine aetatem* te, qui hac aetate es — 33. *Acheruntícus* Merc. 2. 2. 19. Acheruntícus ſenex, vetus, decrepitus — 34. *capularis* quem ſepulcri oporteat eſſe memorem — 37. *ſi albus capillus* etc. apud Cic. de Sen. Cato: corpore (quis) ſenex eſſe poterit, animo numquam erit — 38. *amuſſitata*. Feſtus: ad amuſſim facta; Nonius: examinata — *ingenua indoles* a natura inſita animi vis — 40. amicum iuuenem non poſſem promtiorem reperire, ad me in iis, quae iuuentus ſecum fert, adiuuandum — 43. *vt* vbi *apud te exemplum experiundi habes* a te ipſo coniecturam facere poſſis, *ne petas foris* exempla, quam benignus, qui ipſe amat, erga amantes eſſe poſſit — 45 ad 53. in ſuo ſeneſcentis et corpore vim viuidam, et animo mores ſupereſſe laudat commodos — 49. *Incommoditas* ἀηδία, ſi quis contrarium ſequitur eorum, quae apud Ter. Andr. 1. 1. 35 ſqq. in Pamphilo laudantur: cum quibus erat cumque vna, iis ſe dedere, eorum obſequi ſtudiis, aduerſus nemini etc. — 50. 51. Cic. de Off. 1. ſit ſermo lenis minimeque pertinax, inſit in eo lepos, nec vero, tamquam in poſſeſſionem ſuam venerit, excludat alios, ſed, quum reliquis in rebus, tum in ſermone communi, viciſſitudinem non iniquam putet — 52. τὸ *minime* etiam ad *ſcreator* pertinet — *mucidus* vid. Epid. 3. 4. 58. — 53. *Epheſi ſum natus* in ciuitate elegantiis facetiisque dedita, non in *Apulis Vmbriſue* ruſticis crapulaeque deditis — 54. *ſenicem* pro vſitato *ſenem;* alii legunt *ſemiſenem*. Sunt enim, qui *ſenicem* compoſitum putent e *ſe* ſemis et *nex*. apud Pomponium eſt etiam *ſenica* — 55. *in nutricatu Venerio* a Venere ipſa nutritum — 58. *ſubigito* proteruius adtrecto — 59. *pulpamentum* cibum lautiorem. vid. Stich. 5. 4. 31. — 61. *ſermonem ſegrego* ſubduco me de circulo — 64. *aurichalco contra* aurichalco aequi ponderis pretioſiores indicabo. vid. Epid. 3. 3. 30. — 69. 70. acrem me tibi polliceor in iudiciis defenſorem, eumdemque in conuiuiis ſodalem ſuauiſſimum — 71. *liquidiuſculus* lenior — 79. *ſumas* inſumas, inpendas in inimicum — 82. *deum virtute* beneficio. Sic Moſt. 1. 3. 17.

virtute formae formae debes. Nonius *virt.* explicat *auxilium.* — Vox *hospitio* putatur glossa verbi *adcipere* — 83. *animo obsequere* indulge genio — *onera te hilaritudine.* Sic Stich. nos oneremus voluptatibus. Capt. 4. 1. 7. hic me dies onerauit amoenitate — 84. *liberae sunt aedes,* a me vno pendet, quid in iis agatur, *liber sum autem ego,* ipse autem non ad alius cuiusquam, sed ad meum vnius arbitrium viuo, *volo* alios *me* amicitia, consuetudine mea *vti libere,* ita vti, vt me hominem esse meminerint liberum — 86. *dotatam, genere summo* diuitem nobilemque — 87. *oblatratricem* vt alieno more viuendum mihi sit — 91. *si ea deducta est vsquam gentium* si vlla vsquam bona vxor potest reperiri, i. e. quae bonae vocari merentur, vxores sunt paucissimae — 92 ad 95. *verum egone eam* eiusmodi vxorem ducam, quae nulla mei cura bonam se probet? — 96 ad 106 mulieres dotatas sic fere describit, vt Asin. 3. sc. 5. Megadorus, sumtuosas procacissimasque — 97. *Calendis* Martiis, quibus, primo anni die, Iunoni sacro, huic matronae sacrificabant, vt annum iis iuberet esse felicem, et munera sibi inuicem suisque missitabant: da vnde matri (nutrici Men. Prol. 19. omnes enim posthac nominati non sunt consanguinei, sed quorum opera vtitur) streuam mittam, ei iucundam — 98. *qui farciat, qui condiat* sartori, coquo — *quinquatribus* diebus Mineruae festis — 99. *praecautatrici,* quae profiteatur, se carminibus mala ab hominibus amoliri posse — *coniectrici* quae interpretetur somnia — *hariolae* fatidicae — *haruspicae* quae exta, fulgura etc. consulat — 100. *spicit* pro *specit* a specio. *quo supercilio spicit* quam tetrico minacique vultu me adspicit — 101. *piatrix* Taubmann.: ὀνομαστήρια, quae die infantis lustrico, quo nomen ei indebatur, lustrandi partes agebat. Festus: piatrix dicebatur sacerdos, quae expiare erat solita, quam et sagam et simpulatricem vocant — 103. *geraria* quae puerulos gerit, vlnis suis gestitat — 110. *generi monimentum et sibi* στύλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες — 118. *abducunt ad exta* sacrificiorum, quibus adhibebantur modo carissimi, conuiuiis post rem sacram celebrari solitis — 120. *ego haec mecum mussito* facile intelligo, mihi persuadeo — 122. *nimis bona* optima *ratione* facis tu, *nimium multum* plurimum *ad te et tua tu vides* tibi rebusque tuis prospicis. Alii: nimisque aperta (ratione) tu multum vides — 124. *liberis* ex liberis. Ter. Adelph.

dram. secund. Prol. v. 13. *duxi vxorem, quam ibi miseriam vidi! nati filii, alia cura!* — 125. *censerem emori* de vita eorum metuerem. alii: infortunium eorum aequè male me haberet, ac si ipse obirem — ad 125. 126. cf. Ter. Ad. 1. 1. 10 sqq. ego, quia non rediit filius, quae cogito! et quibus nunc sollicitor rebus! ne aut ille alserit, aut vspiam ceciderit, aut praefregerit aliquid! — 127. 128. in Mss. non sunt, Plautinum tamen salem sapiunt. Bern. Sarracenus eruisse se eos prae se ferebat ex vetere codice, vnde Camerarius eos in textum recepit, primis modo voculis *sin ea* mutatis in *tum ne vxor.* Festus versus habet, quos e deperdita Plauti fabula, *Scytha Liturgus* inscripta, hausisse putabatur, ipse vero e Grammatico aliquo depromtos a se esse fatetur — 127. *insignitos* aliquo vitio notatos — 128. *varus* στρεβλόπους distortis cruribus — *valgus* βλαισὸς qui diuersas habet suras et talos vitiosos, cuiusmodi est cancrorum et lacertarum incessus. Petronius ait *crura in orbem pandere* qui crura, velut in orbem extrorsum sinuata, infra coeuntibus talis habent. De valgo Martialis 2. 35. 2. Quum sint crura tibi, similent quae cornua lunae, in rhytio poteras, Phoebe, lauare pedes — *compernes.* Nonius: qui sunt longis pedibus; Festus: qui sunt genibus plus iusto coniunctis. Graeci vocant γονυκρότους — *paetus* cuius oculorum vitium minus, quam strabonum, est: qui oculis est leuiter declinatis, cuius oculi huc atque illuc celeriter voluuntur — *broncus* seu *brocchus*, cui prominent labra et dentes. Gloss. *brocchus* ὁ τὸ ἄνω χεῖλος ὀγκώδης. Mart. 1. 4. 6. et pueri nasum Rhinocerotis habent — 131 sqq. non adprobat Pleusides, deos ita parasse, vt viri boni fortunati essent atque longaeui, quod si ita parassent, aequum dicit fuisse facturos; senex vero v. 141 valde vituperat eum, omnesque eos, qui deorum consilia culpent — 135. *sicuti* sc. aequum est — 136. *ingeniari* ab ingenio, vt auxiliari ab auxilio. *lepide ingeniatus* probitate a natura instructus — 140. *esset his* eorum *annona vilior* non tanta foret proborum virorum raritas, plures homines reperirentur probi — 143. *tua ex virtute* vt tu dignus es, *mea ex virtute* vt me amicum diuitem decet — 144. *victibus* cibis — 145. *nihil me poenitet* non contemnendum video esse *sumtum, quanto tibi iam fuerim:* tantum in me iam inpendisti sumtum, cuius me nequeat poenitere, vt, me parce inliberaliterque a te adceptum esse, possim con-

queri — 146. 147. plerisque, qui hofpes triduum commoratus fit, odiofus iam eft — 148. vox *immorabitur* eft a Camerario. In Mff. et edd. primis legebatur: *ite aftodorum illas;* Saracenus coniecit: *iterafti domum illos;* Pareus *iterafti domum illius;* Gronovius mallet: *vfitas domum illius* etc. — 150. *introduxi* adfuefeci — 151. *quibus ego effem obnoxius* quorum ex more ego *viuam* — 152. *meo remigio rem gero* meo ex more viuo; feruis, velint nolint, parendum eft — 155. *commodulum* ne magno fumtu — *mihi quiduis fat eft* vel minimo contentus fum — 156. *veterem et antiquam*, vulgarem, detritam vfu — 157. *Proletarii* ciues Romani infimae claffis, tenuiffimi, qui non nifi liberis procreandis rei publicae inferuire poterant. Quare fermo *proletarius* vilis et plebeius — 160. *infaniuifti* nimios fumtus fecifti — *hominibus fat erat decem.* Men. 1. 4. 4. coquus de vno parafito: iam ifti funt decem — 165. *offam penitam* Feftus: offam porcinam cum cauda. Naevius: abfegmen carnis cum cauda — *probus hic conger frigidus* ferua eum in craftinum, et frigidus boni faporis eft — 167. *procellunt fe* a decoro habitu recedunt, et in cibum auidi procumbunt — *dimidiati* vt non manu adpetant cibum, fed dimidio fe corpore fuper eum inclinent — 173. *admutiletur vsque caefariatus* ad cutem tondeatur, quamuis bene capillatus. vid. Capt. 2. 2. 19. Perf. 5. 2. 48. — 177. *igitur tum* vid. Caf. 2. 2. 40. — 179. *perpurgatis ambo damus tibi operam auribus* adtentiffimi te audimus — 182. *Alexandri* Paridis — 183. *omnes mulieres fe fectari* fe ab omnibus mulieribus peti — 184. *edepol quin multi viri inter Ephefios cupiunt te non mentiri de ifto* vt vxores fuae alios fectentur viros, feu, vt deprenfis vxoribus lucrentur dotem, feu, vt moechorum inpenfis lautiuscule poffint viuere. Alii alium fenfum extorquere ftudent, alii ad mutandam lectionem aut interpunctionem confugiunt. Lambin. v. c. *Pleus.* Edepol *quid* de ifto *multa? fcio te* non mentirier. *Perip. Et* ego etc. — 185. *Sed ego ita effe, vt dicis, teneo pulcre,* Militem perfuadere fibi, fe ab omnibus mulieribus peti. *proin* quod quum ita fit — 186. paucis expedi, cui vfui tibi haec militis vanitas ad eam, quam inuenifti, fycophantiam fit — 188. *cui facetiarum.* Sic Camerarius. Mff. *cui fatiarum.* Lamb. *cui fallaciarum.* Palmer. *cui pellaciarum,* quod nec *facetiae,* nec *fallaciae* in corpore fint — 189.

aeque iſtuc facio hoc quidem tantidem mihi eſt, nihil differt — 190. *quae quaeſtuoſa ſit* quaeſtum corpore faciat; aliis verbis addit: *alat corpus corpore.* — 191. *ſapiat pectus* aſtuta et audax ſit — *cor non poteſt, quod nulla habet* cordata non poteſt meretrix eſſe — 192. *lautam* intelligunt quidam: Lucinae labores expertam, et *nondum lautam* virginem. Sed quum ſe meretricem requirere iam dixerit, *nondum lauta* non poteſt intelligi *virgo,* potius: quae nondum peperit. Dicunt enim *lautam* dici a lauationibus poſt partum. Alii rectius, ni fallor, *lautam* explicant *elegantem,* et *nondum lautam* per iocum putant additum. Gruterus adcipit *lautam* de ea, quae in re bona eſt, *nondum lautam*, quae minus — *ſicca* forſan eſt *ſobria*, et *ſucida*, quam Terent. vocat *ſuci plenam* — 196 ſqq. *matronarum modo* vid. Moſt. 1. 3. 68. — 198. *erro* non intelligo — 199. pro *primaria* Mſſ. habent *primi* (pro *prime, adprime*) *cata* in primis callida — 202. *faueae.* Gloſſ. *fauea* παιδίσκη. *faueus* παῖς. Iuvenal. 6, 354. et *faueam*, cui det mandata, puellam. Gronov. verſum legi vult: Quaſique haec annulum *clam* ſuae ancillae dederit — 204. *recte.* annulum caute, et ſine periculo amittendi, militi dabo — 207. rei *nullae aliae* nullius alius — 208. *non potuit* alius quis, ſeu: non potuit ipſe ſol, ſi ei etc. — 213. *pax* eſt ſilentium cum verecundia inponentis — 214. *ego te tamen* plura dicturum ſeruus interpellat — 216. *nunc hic* Peripl. *agit* — *actutum* tu Pleuſid. *partes defendas tuas* abducenda Philocomaſio.

IN ACTVS III. SCENAM II.

Ne quis miraretur, vbi Sceledrus moraretur duos per actus, haec ſcena addita eſt, quae vino eum ſomnoque oſtendit ſepultum. 6. *non operae eſt Sceledro* non eſt vacuus. vid. 2. 2. 97. — 7. 8. *ſoporem ſorbilem* vocant in quo maximus efficitur ſtertor — 9. *non naſo quidem* quo rhonchos edit — 10. *clamat* ſtertit, *tetigit* exhauſit *calicem* — 11. *nardinum* vinum nardo conditum, vt *murrhinum* — Douza legit: *demiſit amphoram cellarius* de editiore cellae vinariae loco, vt corticem dimoueret pice adſtrictam. Lambin. *depromſit* e cella vinaria. Alii, iocoſe magis: dimiſit quaſi e carcere cellae — 12. *ſubpromus es* clanculum promis — 13. *hemina* dimidia pars ſextarii — 18. 19. *neque, neque* ridicule negat, quod ille dicere vetuit; dicit ergo: ego expromſi, et ille ebibit —

calidum vid. Curc. 2. 3. 14. — 22. *gutturem* pro *guttur* apud Plaut. ſaepe — 23. vt *eſca* pro *cibo*, ſic *poſca* pro *potu* putatur vſurpata. Hieron. Mercurialis explicat: *poſca* vinum acidum, aqua mixtum, pro vili plebecula venire ſolitum. Queritur Palaeſtr., conſeruis non nullis vino optimo ebriis, ſibi aliisque promi viliſſimum — 29. *cocio* vid. Aſin. 1. 3. 51. hoc loco ſeu conuicium eſt: tu nebulo, ſeu lectio vitioſa — 30. *delices* prodas, indices. In Gloſſario Papiae: *delicare* deferre, pro quo et delicare dicebant — 32. *promat.* Gronov. *promtet*, quod eſt Bacch. 3. 3. 61. Pſeud. 2. 2. 33. — 36. *inlecebroſe* qui vino tibi mandato facile conſeruos inlicere potes — *capite ſiſtebas* inuertebas (vaſa) vinaria. Hor. Sat. 2. 8. 39. — 37. *caſare*, cadere, nutare, inclinare, cernuare. Ennius: viſi egomet mecum caſabundum ire ebrium. Negat, ſe *iſtoc*, i. e. vi adhibita, inuertiſſe cados — 38 ſqq. iocoſe dicit: quod cadi loco lubrico ac decliui eſſent conſtituti, ſuapte ſponte eos perpluere, et *aqualem bilibrem* (duas libras continentem) v. 42. vocat *hamam*, vel decies vno die complere, ita vt hama inanis numquam fiat — 42. ſic *hamam* vrceum *bacchari* vinum ingurgitare, cadis continuo caſantibus — 47. *extollam malum* moram producam malo — 48. hunc verſum clamat ſpectatoribus: ſi miles, herus meus, obuius vobis ſit, ne dicatis ei, obſecro, quod me deliquiſſe audiſtis — 49. *quo tu te agis* quo abis? vid. Bacch. 5. 1. 20. — 51. 52. quantum plagarum herus mihi infligendum ſtatuerit, tu, quaeſo, me abſente adcipito — 58. *haud meretricie* ornatam modo matronarum. 3. 1. 196.

IN ACTVS III. SCENAM III.

7. *in opificina* opere efficiendo — 9. *mihi clam eſt* non intelligo *quam magni referat* quid opus ſit *meretricem* in maleficio *commoneri. quin ego me fruſtro* a meis ipſa conſiliis aberro, tempus perdo — 10. *dum adbibere aures* auſcultaui *tuam moram orationis* longam orationem tuam. pro *moram* Gulielm. *oram* Gruter. *ioram* Acidal. *merum* — 11. pro *deaſciari* decipi, alii *deartuari*, *adſecari* etc. — 12. *nemo ſolus ſatis ſapit* εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνὴρ, et οὐδεὶς ἀνθρώπων αὐτὸς ἅπαντα σοφός — 13. ſimile a viatore: multi deſinunt obuios de via conſulere, ante quam rectam viam habeant repertam — 14 ad 17. depingitur meretrix, aſtuta non magis quam malitioſa; mala mens, malus animus — 18. pro *qua venit* cum

Acidalio lego *quod venit* — 18. 19. iocoſe ſenex: vos, ſi male faciendo vnice delectamini, metuo, quod hac in re ſimul *militi male* et *bene mihi* faciendum vobis eſt, ne vos vtrisque male faciatis, et non militem ſolum, ſed ſimul et me ludificemini. — 20. Tibi quidem bene faciemus, ſed hoc non inſcienter, namque — 21. diſtinguimus inter mala atque peiora; ſi occaſio eſt peiora faciendi, nulla meretrix eſt mala, omittit occaſionem male faciendi, praeoptans peiora facere — 23. *ſaluam te* Peripl. — *incedit* mulier — 25. *noſter eſto* laudo te, qui adduxiſti tales mulieres, quibus opus eſt. vid. Truc. 5. v. 61. — 27. *architectus* qui fallaciam excogitauit — 29. *onerauit praeceptis* longior fuit in vobis edocendis. vid. v. 10. *moram orationis* — 37. eleganter, pro: ita futurum eſt — 40. *quae commeminerunt* alter rogando, altera reſpondendo. Adparet me puellam iam ſatis inſtruxiſſe — 41 ad 47. *nauis* eſt totum negotium de fallendo milite — *carina* commentum, fallacia, eiusque ratio et fundamentum — *bene lineata* deſcripta — *fabri* ſenex, meretrices — *architectus* Palaeſtrio — *materiarius*, qui fallendi materiam praebet, miles — 49. *cincinnatus* elegantiam adfectans, troſſulus — 55. *alia cura* ſecurum te eſſe iubeo — 59. *hanc* ancillam Acroteleutii, Milphidippam — 60. *alia cura* quod ipſi 55 mulier dixerat, reddit Palaeſtrioni, ſibique non magis monitore opus eſſe dicit, quam illae monitorem deſiderent — 61. probe oneratum mendaciis meis fraudulentis. Sic: ſarcinam militi inponam Moſt. 2. 1. 83. — 64. *dolum* pro: effectum damus, dicit *dolamus*, verbo conſono — 65. *datne ab ſe mulier operam?* adiuuatne hoc negotium ſua opera Philocomaſium? num et ea ſatis inſtructa eſt? — 66. *confuturum* proſpere, quod conamur, euenturum — 67. *conlatio noſtrarum malitiarum* ſi, quidquid vtraque malitia valet, intenderimus — 68. nulla perfidia ſubdola cogitari poterit maior efficaciorque — 70. 71. hos verſus Gulielmus transponit, quia: *tu morare* ſcenam aptiſſime claudat — forſan ſenex ſolus cum ſola meditari cupit, nec ea abnuit.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

3. *latrones* milites mercenarios. vid. Curc. 4. 3. 16. — *expetiſſit* Epid. 1. 2. 70. — 15. *ingenua* liberis parentibus nata — *feſtuca* idem quod *vindicta*, virga praetoris, manumittendis a lictore inponi ſolita; *feſtuca libera facta*

libertina — 17. *quae cupiunt tui* alii, quo in numero et Camerarius eſt, *cupidis tui.* ſed et 4. 2. 58. eſt *ab tui cupiente* — 20. *forma liberali* pulcra Perſ. 4. 3. 52. — 21. *ad tuam formam illa vna digna eſt* cuius forma cum tua comparetur. Sic Ter. Eun. 2. 3. 09. C. eſtne forma? P. ſane. C. at nihil *ad noſtram hanc?* — 23. *demoritur te*, iterum eſt 4. 2. 49. *quae te demoritur* i. q. 4. 9. 9. *deperit te*, perdite amat — *incipit abire* periculum facit, ad te a marito ſuo abeundi — 26. *quae cupit.* ne quaeras, an velit, quae ipſa prior cupit — 39. *celox* vid. Aſin. 2. 1. 10. — 42. *pithecium*, πιθήκιον, ſimiolus, deformis — *prae illa* comparata cum illa, quae demoritur te — *ſpinturnicium* a *ſpinturnix*, quae auis eſt deformis et inauſpicata — *illam oculis venaturam facere* vt illa oculos in te coniicit — *aucupium auribus* captans, quae dicturus ſis.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. *circus* adludit ad ludos circenſes. Vaticanus autem alter habet *hircus*, qui eſt *ludificandus mihi*, quae lectio Lipſio non displicet. Senes quidem amantes per contumeliam vocabantur *hirci*, iuniores autem minus — 5. *qui de veſperi viuat ſuo.* Iac. Durantius intelligit graſſatores nocturnos, qui furtis ſuis vitam ſibi parent, et veſperi res furtiuas venum darent in Suburra, quem Romae vicum Propertius ideo *vigilacem* vocet. Lambinus rectius videtur intelligere homines ſua quadra viuentes, quibus, alieno non egentibus cibo, ipſis domi ſuae victus eſt, qui homines, ventri non metuentes, ſaepe alienis de rebus curioſi ſunt — 10. *huius ſermones haud cinerem quaeritant* varie verba haec et mutantur, v. c. *ſermo nos, haud cinerem, quaeritat*, et explicantur. Alii: non ſenem aridum et capularem, ſed me, virum viuidum et aetate integra, quaeritant; Siberus: non quaeritant cinerem, quo poliantur et nitidentur, nam ſermones eius lauti et minime ſordidi ſunt — 13. *adlubeſcit primulum* inceſſit me cupido eius — 14. poſt *oculis* additurus Palaeſtrio eſt: tuis heram eius videris ipſam. Miles vero interpellat *tuis* ego illam oculis *video* pulcerrimamque iſtam eſſe credo. Sed quamcumque miles feminam videt, non inlepidam, adhinnit ſtatim! — 15. non recedendum puto a lectione Gronovii. Exprimere autem Plautus videtur infantiam militis, cui verba deſunt, vt apud Ter. Thraſoni Eun. 3. 1. 15. *requieſcere vbi volebat . . . quaſi . . . noſtin?* Pyrgop. di-

cere vult: *Quum haec* ancilla *loquuta* cum magna mea laude ſit, adlubeſcit, *illam autem* heram eius, et quod ancilla dixit, et quod tu, *ſubigit me vt amem* — 16. 17. Palaeſtrio herum ab amore ancillae ita certe auocaturus eſt, vt, quae de fallendo milite excogitauerant, non inpediantur. Mentiens igitur, ſe vxorem eam ducturum, ſpem hero oſtendit, puellae eius ſine negotio et ſumtu potiundae. Eo vno conſilio Caſinam Stalino daturus erat villico, vt vxorem eam caperet vſurariam — 20. Palaeſtrio quidem Milphidippam ſtatim adnouerat, 3. 3. 25. viſam, haec vero non ſatis certa fuiſſe videtur, an, quem videret, ipſe eſſet conſiliorum ſocius — 20. 21. et iterum 22. Palaeſtrio ſatis aperte, qui ſit, indicat — 23. *immo* adhuc celas, mihi diffidis *etiamſi non celas* eſſe aliquid, quod celes — 24. *quo argumento* quale id eſt, quod me celare dicis — *infidos celas* me putas alienum a conſilio tuo *ſed ſum tibi firma fide* ille ipſe, quem ſocium requiris — 25. cauta mulier poſcit ſignum *ſi harunc Baccharum es* ſi iisdem mecum ſacris initiatus es, ſi vere ſocius es mihi datus — dat ſignum: *amat mulier quaedam quemdam* — 26. ne hoc quidem mulieri ſatis eſt *pol iſtuc quidem multae* faciunt — 27. vt vero Pal. *doni de digito* annuli mentionem iniecit, ſatis ei eſt *enim cognoui nunc* te ſocium eſſe meum, quocum aperte loqui liceat: hoc ſibi *palam factum* dicit *ex procliuo* facili negotio, ſeu, ita vt nihil dubii ſuperſit — 28. *ſed hic* Pyrgopolinices *num quis adeſt?* Scena ſemper erat vicus, vbi plures homines iubebantur commeare, quorum nullae praeterea in fabula erant partes, quare incerta quaerit — *vel adeſt* hic in vico *vel non* tam prope, vt, quae loquimur, audiat — *cedo te mihi ſolae* (ſoli) *ſolum* loquaris mecum ſine arbitris — 30. paſſus miles erat, paucula ſeruum cum puella loqui ſolum, quam ſibi deſponſatam fuerat mentitus. Longiorem tamen confabulationem eam fuiſſe indignatur: me adſtare fruſtra *cum hac forma factisque* qui tam pulcer ſum, et tantas res geſſi? — 32. *has merces*. vid. Caſ. 3. 6. 22. — 33. Pal. ſecum rediens ad Milph. *nullum ſaxum ſtolidius hoc* milite — 38. *contempla* contemplare — *de meis venator verbis* ad ea, quae ego dixero, tu, quae dicas faciasue, adcommoda — 42. *tis* tui — 46. 47. non niſi paraſiti inriſoresue pulcrum vocabant militem. Romae autem Pulcer cognomentum erat ſtirpis alicuius gentis Claudiae — 52. *ecquis dignior fuit, homo qui eſſet?* Sunt homines non pauci, dignio-

res, qui nati essent pecudes, tu vnus omnium dignissimus, qui nascerere homo. — Pal. ancillae insusurrat: *non hercle humanum est ergo, nam vulturio plus humani credo est!* Sensus: in hoc quidem milite si praecipua conspicitur humanitas, humanitatem ego omnino arbitror esse nullam; in ipso enim vulturio plus inesset, quam in hoc homine, humanitatis — 53. Pyrg. secum: *magnum me faciam* etc. sequuturus consilium serui — 54. Pal. ancillae *vide ignavum, vt sese inferat* — 55. Pal. militi — post *dudum* additurus erat *laudaui* — 58. post *porro* perrectura erat: tibi annulum tradidit — 60. *sit, nec ne* salua — 64. *vrbicape*. vid. Bacch. 4. 9. 42. — 67. porcus castratus est *maialis*, non castratus *verres* — 68. *seminium* vis fecundans, quae semini animalium inest — 72. *mille modiorum* pro mille modii; sed apud Ciceronem quoque Liviumque *mille* reperitur substantiue positum — 73. *montes* totos, *non* tantum *massas habet* — 74 et 75. Milph. et Pal. sibi inuicem susurrant, milite non animaduertente — *sublecto os* ludificor — 81. 82. vt 74. 75. inter se, milite non audiente — *huc* aliorsum *abs te auerti* me, ne in risus effunderer — 84. *contra auro*. vid. Epid. 3. 3. 30. — 85. *merus* *ἄκρατος*, cui admixtum nihil est, purus, verus, praestans — 92. *viua* ante quam risum subprimendo rumpar — 94. *numquid vis?* abitura dicit militi — qui *ne magis sim pulcer, quam sum* i. e. sum pulcer, sed mallem, mulieres minus forma mea incendi — 95. *mea me forma sollicitum habet* miseret me miserarum amore mei pereuntium! — 96. *vt cor ei saliat* gaudio exsiliat, vt animus meus expleatur gaudio — 98. *clam* — 100. legendum *Milph.* me morare, abeo. *Pal.* neque te moror, neque te tango, neque te . . addere aliquid se velle similat, militem forsan vult intelligere: neque te (sponsam meam) osculor; mox vero addit: taceo! — 101. *isti rei* quid faciendum sit de Philocomasio, hoc cum Palaestrione ante curabo.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

5. *clementissime*. vid. 4. 1. 34 sq. — 8. *tempus maximum esse* obportunitatem non esse praetermittendam — 13. *fortis* Nonius et Servius ad Aen. 4. *formosa*. Sic Bacch. 2. 2. 38. Alii: valida, aetate integra, ad res venereas idonea — 14. *omnia vis obtinere* omnium, credo, mulierum cupidus es — 15. 16. matrem eius miles Athenis

nouerat 2. 1. 26. quare, ne miles conuenire eam poſcat, ſeruus aegrotam eſſe dicit — 20. *qua mares, qua feminas* illos non minus, quam has. Libido tua prorſus eſt indomita — 35. *inpetraſſere* inpetraturum eſſe.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

4. *prae te* tecum comparatus; tu partes tuas egiſti ita, vt calliditate me nimium quantum a te ſuperari fatear — 6. *deruncinauit* ludificata eſt. vid. Capt. 3. 4. 108. — 8. *operam adiutabilem* faciatis, quod partium cuiusque eſt — 12. *ſe vt abeat* pro *a ſe* vt v. 10. eſt — 17. *nihil hinc ferri poteſt huius* omnis fraus inrita. Summa rei erat, vt Philocomaſio, a milite abductae, cum amatore ſuo et Palaeſtrione, Athenas redire liceret — 18. *domi eſſe* non aliunde petendum eſſe, ſed nobis iam ſubpetere. v. 2. 2. 26. — *ſiluae ſatis* ſatis materiae, ad id efficiendum, cuius tu architectus es. Eorum putat artes, qui ad militem fallendum conſpirabant — *excifum* adhibitum. *ſiluae* vocabulum reſpicit. Quidam pro *excifum* malunt *exaſciatum* — 30. *niſi modo vnum hoc* addas velim — 35. *opulentitas* vox rarior i. q. opulentia — 36. *formam amoenitatis* alii legunt *formam amoenitatem*, alii explicant *formam amoenam* ſeu *formae amoenitatem*, alii, ſi amoenitas ipſa pingenda ſit, formam eius in milite reperiri expreſſam — 42. *cauſia* pileus, latas oras ac margines habens, ad prohibendum ſolis aeſtum, a καίω. Suidas καυσία, εἶδος πίλου βαρβαρικοῦ — *ferrugineam* colore thalaſſico, fluctibus marinis ſimili, qui color vocatur etiam *venetus* — *culcitam* Meurſius: iubet, vt oculi vitium ſimilet; nam id genus hominum laneum panniculum oculis praetendunt — 44. *expapillato brachio.* Feſtus: exſerto brachio, quod quum fit, papilla nudatur; Nonius: quaſi ad papillam renudato; Piſtoris mauult: *expalliato brachio* vt brachium ſit extra pallium — 60. *celebre* nemo noſtrum eſt, qui non imperium tuum ſtudioſe exſequi properet. Boxhorn. mavult *celere:* nos non in mora erimus, celeriter imperium tuum exſequimur — 62. *exit* miles. *inpetrauit* vt Philocomaſium a ſe abiret, inhiat nouis nuptiis, fruſtra!

IN ACTVS IV. SCENAM V.

4. *vt materies* negotium *lenta fuit* multum morae habuit! quam tarde potui efficere, vt ſibi pateretur perſuaderi! — 10. *obpreſſit* peruicit, vt te ei darem dono — *tamenetſi* iungendum eſt, vt ſaepe pro *tametſi* legitur.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

Priores verſus altera alteri inſuſurrat — 3. *malas peiores fieri* nos ipſas malitia ſuperare, omnes malitiae noſtrae vires intendere — 5. *ſequuta* i. q. *loquuta.* Meurſius: *ſeco* et *ſequor* antiqui pro *dicere* vſurpabant. Idem Palmer. et Gruter. firmarunt exemplis — 10. *regem* nonnulli hic graeco more κατ' ἐξοχὴν putant *regem Perſarum* dici. Sed eodem modo plerique certe reges ſubplicibus adeundi ſunt — 32. *Phaoni* quem Sappho perdite amaſſe fertur, ita vt, ſpreta ab eo, ex Leucate, Acarnaniae promontorio, praecipitem ſe in mare daret — 33. *eo intro* non dicit abiens, ſed ſe abituram ſimilans — 36. *ſi parem ſapientiam* animi magnitudinem *hic habet,* ac formam: ſi animo aeque magnus eſt, ac corpore pulcer — 38. *mutuum fit* non minus ego amore eius depereo — 41. *naſum* pro naſus, vt Curc. 1. 2. 18. ſagax naſum habet Men. 1. 2. 57. ſpurcatur naſum odore inlutibili. Amph. 1. 1. 288. — 45. *tene me, obſecro!* Sic ap. Ter. Heaut. 2. 3. 23. Antiphila, conſpecto amatore, Bacchidi: *retine me, obſecro* — 46. *deſit,* deficio, linquor animo *per oculos* propter id, quod vidi. cf. v. 56. — 50. *nepos ſum Veneris* formoſus igitur venuſtusque et fortunatus — 64. *ne ſis in exſpectatione* ne diu exſpectandus ſis, vt Ciſt. 2. 3. 49. ne in quaeſtione mihi ſit: quaerendus ſit.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

Poſt verſum 6 Pleuſides plura dicturus crat, ad ea, quae propter amorem nequiter faciat, aliorum exemplis excuſanda: conſpecta autem Palaeſtrione cum milite, orationem ſuam videt eſſe demutandam — 6. Achilles, erepta ſibi ab Agamemnone Hippodamia, quae a patre Briſeis, a patria Lyrneſſis ſolet vocari, deſes ad naues, Graecorum non curabat ſtrages — 9. *nata eſt ex ipſa mora* ipſa ſolet morari, eamque exſpectantes, quam moleſto mora ſit, experimur — 10. 11. nulla mora moleſtior eſt, quam mulieris amatae exſpectatio diuturnior — 26. Oculum Pleuſides obligauerat laeuum, quaſi eodem, quo Philocomaſii mater 4. 3. 15., oculorum morbo laboraret. Explicant, obligaſſe eum oculos, ne adnoſceretur, ſed miles nec eum Athenis, abſentem, nec ſeruum eius Palaeſtrionem, antea viderat; forſan aegrotum eum ſeruus volebat videri, ne ille iunior pulcriorque, quam pro nauclero, militi ſuſpectus fieret, ſeu, ne miles forma eius caperetur 4. 3. 18 ſqq. Cauſam

vero oculi aegri dicit Pleuſides eſſe nauigationem, ſed ita dicit, vt elegans adpareat ambiguitas: *ſi abstinuiſſem a mare* ſic effert, vt audiatur *amare.* Non paucis vero locis pro *mari* caſu ſexto legitur *mare,* v. c. apud Ovid. Libyco de mare; pleno de mare; Euxino de mare.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

10. *ſtulta viueret* eſſet *hodie,* in patriam atque ad ſuos rediens, et dona maximi pretii a me auferens — *ſi non mecum aetatem egiſſet* aliquamdiu conſueſſet; quod vero A ME distrahitur, id quidem dolere mulieri, mirum non eſt — 11 ſqq. Philocomaſium militis a verbis venatur — 12. *quamuis* quamcumque feminam, vel inſulſiſſimam — *vt fluat facetiis* vt fiat facetiſſima — 14. *nequeo* nimis flere; tanta eſt, quam iacturam facio, vt ne ſummus quidem luctus meus poſſit eſſe nimius — 21. *proficiſco* proficiſcor — 23. *malo, ne interueneris, quaeſo, dum reſipiſcit* militem vult intelligere: ne, conſpecto te, iterum linquatur animo; intercedit autem, ne miles fraudem ſentiat, et verbis *dum reſipiſcit* mulierem monet, vt reſipiſcat, nec dolore ita ſimilato verum prodat gaudium — 14. *capita* etc. iam ſuſpecta res militi incipit fieri: *labra labellis ferruminant* inpreſſa haerent — 27. *ſi magis vis, ambos mittam* verba Palaeſtrionis: abire iubebo nauclerum cum Philocomaſio — poſt *nolo* colon deleatur. *nolo retineat* nolo modo eum tam amatorie feminam retinere — iuuenem iſto audito absceſſiſſe ſtatim a Philocomaſio, eamque, milite praeſente, cautiorem eſſe factam, patet; ſeruus vero, vt aliam militi cogitationem iniiciat, de ſe incipit: *fleo miſer!* — 31. *bene quaeſo inter vos dicatis et mihi* ſitis felices, meique memores; quaſi dolore deinde linguam praepediente, paulisper tacet, mox vero, tamquam ſe fortunasque ſuas eiulans, addit *abſenti tamen!!:* non porro tam felici, qui tali hero ſeruiat! 37. Philocomaſium ſe ex deliquio reſtitutam ſimilat: *lux ſalue* lucem diei, amiſſam in deliquio, denuo viſam ſalutat — 39. *ferte ſecundum nos* poſt nos, ſequentes nos — 44 ſqq. non ſine cauſa ſeruus moratur militem; ſolum non vult relinquere, donec vicini ex aedibus puerum vidiſſet exeuntem, qui intro eum duceret; fabulam cupit peractam, ante quam moneri ab aliquo Act. 5. v. 36 ſqq. poſſet — 44. *fideliores habuiſti tibi quam me* non: habuiſti ſeruos, qui fideliores eſſent, ſed: alios ſeruos fideliores *habuiſti* eſſe putaſti, qui-

bus igitur magis, quam mihi, faueres atque confideres — 45. *rerum omnium* beneficentiam tuam lenitatemque omnibus in rebus me cognosse profiteor — 49. *stratiotici* militares — 50. *fac sis frugi* seruum frugi te praebe, si hera vti cupis benigna. Fuisse, cur miles hoc moneret, e versu 64 adparet. — In iis, quae seruus respondet, Meursius sibi iocum reperisse videtur, quasi herum se de *Venere frugi*, cui templum Romae fuerit, quod Festus *fruginal* vocat, admonuisse, seruus intellexisse similet. Vix autem credo, seruum aliud quid voluisse dicere, quam, se inuitissimum a milite discedere, ita vt difficile sibi sit, de fauore nouae herae conciliando sibi, cogitare — 53. *ne me deseras* des mihi aliquid paululum prae manu, vnde vtar. (Ter. Adelph.) — *non est meum* explicant: bene meritos deserere. forsan vero: hoc non est meum, sed eius officium, qui manu te miserit — 57. *scies* cogitando, qualis adhuc fuerim tibi *immo* etc. praecipue, qualem hodie me cognoveris. Quidam malunt *scis?* (quod versu praecedente dixerat *scio*) cognouisti iam? immo etc. — 58. *vix reprimor, quin te manere iubeam* id quidem seruus omnium minime voluerat, quare dissuadet, sed ita, vt magis militis famam, quam ipsius commoda respicere videatur.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1 ad 3. puer iis, qui intus sunt, clamat de via — 1. *ne moneatis me* de milite propere adducendo — 6. Menaechmus 1. 2. 28. parasitum vocat *commoditatem* suam et obportunitatem, quod explicat: *commoditatis omnes articulos scio* i. e. omnia tempestiue facio. Sic puer militem vocat *cumulatum commoditate* cui et haec virtus sit, vt nihil non adtemperate faciat, v. c. vt nunc veniat, muliere exoptatissimus, atque a se quam primum adducendus — 9. pro *deperit* Aldinae et priores edd. *petit*, quaedam et *perit* — 12. *in statu stat senex* paratus est, ad militem obprimendum. Adludit ad modum, quo gladiatores se componebant et conligebant in arma, insigni cura sui defendendi, alterinsque petendi, quam posituram vocabant *statum* — 15. *qua viri, qua mulieres.* vid. 4. 3. 20. qua mares, qua feminas.

IN ACTVM V.

4. *acutus culter* ad euirandum militem — 5. *gestit* paratus est culter. Sic Amph. 1. 1. 167. Mercurio *gestiunt*

pugni — *abdomen adimere* iocoſe: membrum genitale exſecare — 6. vt penis languide dependeat, ſicut e collo puerorum crepundia — 7. *numero* nimium cito *hoc dicis* vid. Caſ. 3. 5. 21. — 14. *dispennite* Nonius tractum ait a pennis et volatu auium. *dispennere* eſt: distendere brachia, h. l. crura, ad exemplum volantis auis — 16. *nondum nihili factus* nondum virilitatem, ſeu, vt apud Phaedrum eſt, *corpus amiſiſti*. — Quidam interpungunt: *nondum nihili factus?* quae interrogatio tarditatem ſeruorum in euirando increparet. Sed hominem, quem ſummopere videbat angi, ſatisque putabat ludificatui habitum, ſpe potius aliqua putabat erigendum — 20. *Venereum nepotulum*. 4. 6. 50. audiente Acroteleutio *Veneris nepotem* ſe dixerat. — 21. *per Dianam* explicant: quae periuria grauiſſime exiſtimabatur vindicare. Editio autem vetus habet *per Venerem*, alii *per Dionam* 4. 9. 7. quid vero mirum eſt, militem *Epheſi*, in negotio cum ciue Epheſio, iuraſſe *per Dianam*, Epheſiis ſanctiſſimam? — 22. *aeque* merito — 23. *inteſtatus* teſticulis priuatus. vid. Curc. 1. 1. 30. inteſtabilis — 27. *mina auri*. vid. Truc. 5. 8. — 29. *aliter hinc a nobis* te abiturum *ne ſis fruſtra* ne temere ſperes. Sic Perſ. 1. 3. 60. Men. 4. 3. 18. Rud. 4. 3. 30. — 44. *has res ſtudeant*. Apud Ciceronem quoque *ſtudere* cum adcuſatiuo aliquoties reperitur — *te Plaudite* tribuit poeta militi, modo verberato, quod ille quum non ſine indignatione poſſet efferre, omnium riſum commouiſſe putandus eſt.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
MERCATOREM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

PROLOGVS.

Reprehendendum Muretus putauit, eumdem iuuenem, cuius primae hac in fabula partes ſunt, graecum latinumque et fabulae et poetae nomen indicantem, ipſum, fabulam eam eſſe, fateri — 4. *die* pro *diei* ſaepius — 4. 5. *nocti* etc.

miſerias ſuas narrare tragicorum potius, quam comicorum eſt — *quos* coeleſtes, noctis etc. deos — 7. *non tanti facere*, vt, *quid velint*, aut *quid non velint* magnopere curent; vt eos ſeu votorum compotes reddere, ſeu malis liberare, laborent — 8. in *vobis* prior ſyllaba acuenda eſt — *potius* quam diis — 11. *hinc*, quidam *hic* — 14. *ſi opera eſt auribus*, ſi commodum eſt, ſi ad audiendum vocatis. — 16. 17. Quam Piſtoris extricauit, a pluribus Gronovioque receptam lectionem, et ego putaui tenendam. Explicandus forſan hic locus ita eſt: ſi quid rogaveris, prius quam facere coneris, more maiorum prius indicium exſpectandum eſt, quo id conari iubeare. Rogaverat quidem Charinus v. 14. 15. narrationi ſuae audientiam, ſed, *prius* quam adciperet indicium, *quod erat percontatus*, ipſe *illico indicium ſumit*, narrat, quaſi narrare iuſſus, in eoque *parum more maiorum inſtitit*. Cf. v. 37. vbi *multiloquio* ſe peccare fatetur — ad verſ. 18 ſqq. cf. Ter. Eun. 1. 1. 14 ſqq. *in amore haec omnia inſunt vitia* etc. — 20. *quemque*, quemcumque, qui ſumtum praebet — 21. pater ſi ſumtu ſit exhauſtus, omnis familia magno mulctatur infortunio — *ſolidus* eſt: magnus, ſed, vt hic cum *magnus* iunctum eſt, ſic Curc. 3. 35. cum *grandis*: *ſolidam et grandem gratiam* — 23. *prae* magis *quam res cenſus patitur* — 25. *inſomnia* plerisque videtur ἀϋπνία, ſi ſomnum capere nequeas, vt haec vox, ſicut reliquae h. l. omnes, in numero ſumatur ſingulari; Paſſeratius autem intelligit ἐνύπνια viſa nocturna — 32. *quae nihil adtingunt* adtinent *ad rem* — 37. *multiloquium* quod excuſat, eſt, quo ſpectatorum aures de amore ſuo obtundere minatur — 38. hoc vero excuſatum cupit *eodem die, quo Venus ei amorem legauerit* intelligo: quo partes amatoris ſustinendae ſibi ſint — 40. *principio atque* vt primum — *animus exiit* ego exii — 43. *res exſulatum ad illam abibat* vid. Curc. 4. 4. 3. — *clam patris* cum omnibus caſibus obliquis *clam* reperitur poſitum, ſed cum genitiuo rarius — 44. *inportunus* Iſidorus explicat: inquietus, quod non habet portum, vbi quieſcat — poſt verſum 47 verſui 53 locum deberi aptiorem nonnulli iudicarunt — 52. *omnes tenerent* abstinerent *mutuitanti* mutuari cupienti, mutuum quaerenti — 53. *inlexe* inlexiſſe — 56. *rationem* vitae meae *peſſimam eſſe* — *quae ipſus* (ipſe) *optima* ratione inueniſſet — 58. pro *deteri* Gronovio placebat *didier* — 59. pater pergit filium obiurgare: *ſe*

pascere alere *tot iam annos* me, quem *conuicium* vocat, i. e. cuius flagitiis infamis fiat — 60. omnem si pudorem abiecerim, mori me mauult — 61 sqq. cf. Ter. Heaut. 1. 1. 58. *ego istuc aetatis* etc. — 65. rusticum opus *inmundum* obponitur *elegantiae vrbanae*. Sic Ter. Adelph. 1. 1. 17. ego hanc *clementem vitam vrbanam* atque otium sequutus sum, v. 20. ille *ruri* semper vitam agere *parce ac duriter* — 66. 67. *Panathenaea parua* celebrabantur quotannis, *Panathenaica* autem *magna* quinto quouis anno, ab Erichthonio rege instituta, quibus non certamina solum inibantur, sed peplum in primis Minervae consecrabatur, cui intexta erat Titanomachia et Palladis de Encelado victoria. cf. Virg. Aen. 1. 479 sqq. et Ciris v. 21 ad 35. — 69. pro *multo primum* Muretus reperit *multo plurimum* — 73. *recesset* recessisset — 75. *metreta*, cadus, qui centum libris aestimatur — 76. *vectatum* significatione actiua, quasi a deponenti *vector*, pro *vectauisse*. Gulielmus coniiciebat versum legendum esse: *parasse, atque ea se in Persis vectatum* (esse) *vndique*. Alii pro *se* coniiciunt *isse*, vt *vectatum* putetur esse supinum — 86. *cercurus* Nonio: nauis asiana praegrandis. Putatur nauis a Corcyra seu Cercyra traxisse nomen. Quidam a Cypriis dicunt hoc nauium genus inuentum — 94. *facto* facio — 104. *munis* Festus explicat: officiosus. Obponitur *munis* τῷ *inmunis*. *me munem fore* soluturum pro ea esse, quantum posceret.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1 sqq. seruus se ipse ad currendum hortatur, quam ocissime possit — *ex* παρέλκει *summis opibus* summopere — 2. *herus minor* herilis filius — 3. *abige abs te lassitudinem* nulla lassitudo inpedire officium et fidem debet. Cic. ad Div. 12. 22. sub finem — *caue pigritiae praevortaris* ne pigritiam potius sequare. Sic Pers. 2. 1. 10. *praeuorti litibus* lites potius sequi. Alii legunt *praeuorteris* quod putatur esse perfectum a *praeuorto* pro *praevortor*. Dousa: caue a pigritia praeuorsus fueris — 4. *enicato* peruincas *suspiritus* Dousa: anheli pectoris reciprocationes, asthmaticis molestas — 5. *plenissime* toto corporis inpetu *abspellito* abs te pellito. Palmer. mauult *cispellito* vt Amph. 3. 3. 17. est *cispellam virum* quod ibi est: repellam ab aedibus, hoc vero loco: quemcumque repellam, qui mihi obstiterit obuiam — 6. *detrude, de-*

turba in viam vid. not. ad Curc. 2. 3. 8. capite fiftat in via de femita — 8. *fimitu* fimul — 13. *hunc curforem* me currentem — 14. *feditionem facit lien* lien curremi moleftias creat. vid. Caf. 2. 6. 62. — 15. *nimis nihili tibicen fim* tibicini enim largo longoque fpiritu opus eft, qui mihi eft anguftior — 16. *laciniam* veftis partem: poteft et intelligi fudarium. Verfum 16 Acanthio non audiuit, nec adhuc herum vidit — 20. *foribus facere affulas* ita arietare in fores, vt disfiliant in minutas affulas. vid. Capt. 4. 2. 52. — 23. *ignauior* quam domi noftrae, vbi nemo pulfanti aperit — 25. *principium* quod primum dixifti *inimicis dato* formula folennis, infelicia deprecandi. Sic Ter. Heaut. 5. 3. 23. *iftuc noftris inimicis fit!* cf. Afin. 5. 1. 13. — 26. *placide* cui Mil. 2. 2. 65. obponitur *propere*. h. l. eft: morae alicuius patiens fis — 27. *ramex* vitium fcroti et tunicarum, quae inguina adtingunt, hernia. Quod vero fputum fanguinis non fequi folet fcrotum ruptum, *ramices* intelligendi putantur *varices*, venae pulmonis — 28. Charinus ludens: *refinam ex melle Aegypt. vorato*, quam medici negant remedium effe ramicum, chirurgica opera curandorum — 29. heri iocum aegre feruus ferens exfecratur *tu cal. picem bibito* — *aegritudo* tua, amoris — 34. *quod* quisquam *vti* poffit. Sic et *vti* cum adcufatiuo reperitur Cic. ad Attic. 13. 23. ne Silius quidem *quidquam vtitur*. Ter. Adelph. *mea* (meas opes) *vtantur* — 37. *malum quo adcedit* quidam *quoi* i. e. cui — 39. *te mihi ob effe fequentem* tmefis pro: obfequentem effe — 42. *palpo percutis* blandis dictis fallis. vid. Amph. 1. 3. 9. — 51. *thefaurum mali* infra 3. 4. 32. montes mali ardentes. vid. Epid. 1. 1. 78. — 55. *prius quam vapulem* fi nempe audiueris, commififfe me, vt amica tua a patre confpiceretur tuo. Alii malunt *vapules*. Quod Charinus v. 54. voluerat *disfolui*, non diutius *pendere*, metaphoram putant a feruis ductam, qui in quaeftione pendebant vincti, donec, re fatis *exquifita*, vapularent. *Prius quam vapules* effet h. l. ante quam malum, quod tibi dicturus fum, plane cognofcas — 57. *palpatur* ironice — 60. *equidem credidi* me dignum effe, cui fubplices. Alii: me indignum tibi videri — 71. *oculis* et *hiantibus* vtrumque iocofe — 72. *dierectus* in malam rem. vid. Capt. 3. 4. 103. — 80. pro *studuimus* Scaliger legi vult *tumicibus* velis carbafinis, quae Graecis ϑώμιγγες. Gloff. *tumex* σμώδιξ, αἱματώδης τύπος, quod latinum effet a *tumendo* — 82. *in*

naui super in ſuperiori nauis parte — 90. 91. *mirum, quin me ſubigitaret:* qui poteras quaerere *illam ne?* me quidem ſubigitaſſe eum, in mentem tibi non potuit venire! *Subigitare* enim aut *ſubagitare* eſt: per laſciniam nequiter adtrectare — 103. *quicque* quidque — 111. *electaret* expiſcaretur, quae reſciſcere eum non vis.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. 2. iisdem verbis leguntur Rud. 3. 1. v. 1 et 2. — 1. *ludum alicui facere* moleſtum ei eſſe Truc. 4. 2. 46. ludum alicui facere *clamore in via.* Moſt. 2. 1. 80. explicatur v. 84. *ſarcinam inponam ei* cura et moleſtia eum adficiam. Rud. 3. 1. 1. v. 3. ne dormientes quidem (dii) ſinunt quieſcere — 2. pro *ſomnia in ſomnis* Paſſeratius vult *omina in ſomnis* — 4. *egi ſatis* pro *ſategi* rerum mearum, i. q. ſequens: fui *exercitus* obcupatus — 7. *ambo* pro *ambae.* Sic et Ciſt. 2. 1. 49. *ambo* matrem filiamque — 10. *ea Simia* de mare, quippe cui v. 15. vxor eſt. *Simiam* autem et v. 24, *haedum loqui*, in ſomnio quidem mirum non eſt — 13. ſe *flagitium* indignam iniuriam *et damnum feciſſe* paſſum eſſe — 15. *ambadediſſe* ex *am* circum, ab omni parte *adediſſe* adroſiſſe. Acidalius ſibi iocum neſcio quem videtur animaduertiſſe, quod ſonus vocis *ambo* in eo verbo ſit, cui obponatur *vna* — 21. *bene velle illi viſus ſum* in ſomnio quidem cupiebam gratum Simiae facere — 32. pro *poſtquam illic*, in portu, Camerarius legit *hic* in vrbe. Scioppius ſe excogitare poſſe negat, quid ad portum negotii habuerit, niſi vt de reditu filii cognoſceret: eam vero ob cauſam τὸ *illic* non repudiarem, quod multi multis in locis negotia habere poſſunt, quae alii excogitare nequeant; ſed *atque ego*, ſtatim conſpicor nauem, magis defendit τὸ *hic* in vrbe. Dicit: ad portum ſe abiiſſe, poſtquam hic, in vrbe, quod voluerit, transegerit, aduenientem vero deinde in portum confeſtim vidiſſe nauem, qua filium audiebat heri aduectum eſſe — 34. *neſcio qui*, qua ratione, cur hoc in mentem mihi venerit, quum, filium iam in vrbe me quaerere, poſſem cogitare.

IN ACTVS II. SCENAM II.

7. *Piſtus* eſt nomen villici, quod qui non animadverterunt, pro *Piſto* poſuere *praeſto* — 10. *lites iudicandas* intereſſe me oportere tribus diuerſis cauſis disceptandis — 13. non ad poſterius *quid fit?* ſed ad prius *quid*

agis? reſpondet Demipho: (ago) *quod miſerrimus* (agit), miſerrimus ſum — 19. *Acheruntieus* cf. Mil. 3. 1. 33 ſqq. — 20. pro *vetus* Lambinus coniicit *vietus* — 24. *quum extemplo* ſimulac. vid. Moſt. 1. 2. 18. — 25. *repueraſcere.* Prouerbium: bis pueri ſenes! Theopompus Comicus δὶς παῖδες οἱ γέροντες ὀρθῷ τῷ λόγῳ — 26. *bis tanto valeo, quam valui prius* bis plus ſentio ac ſapio, quam olim. Reſpondet verſui 14 — 33. *ternas* literas *a m o!* — 37 ad 41. ineptiſſime ſenex dicit, ſe omnem alium, praeter noui amoris ſui, ſenſum amiſiſſe; amando prius periturum, quam ab amore hoc iri abstractum — 49. *hoc non* i.e. *ad hoc n.* Alii: *ne ſis me obiurga hoc*, *non* etc. vt *hoc* ſit *propter hoc* — 51. *ne dii ſiuerint* μὴ γένοιτο, abſit — 61. *aduexe* aduexiſſe.

IN ACTVS II. SCENAM III.

4. *proprium.* Aduerſa queritur eſſe ſibi *ſempiterna*, nunc, quod cupit, non euenire *proprium* i. e. ſempiternum, perpetuum. Sic Moſt. 1. 3. 68. amatorem *proprium.* Trin. 5. . . 6. — 11. *animi decem* multae variae cogitationes, conſilia — 13. *tantus meo eſt error animo* ita incertus ſum, ex alia in aliam distrahor ſententiam — pro *error* quidam *terror* — 14. 15. *dum, dum* pro: mox, mox, *dum* perplacet, *dum* non placet — 18. *quemadmodum* qualem *exiſtimet me*, ad priſtinam luxuriam indicabit me reuolutum — 20. *domo* doctus, pro: in domo paterna iam olim. Sic Amph. 2. 2. 7. experior *domo* pro *in domo* mea — 26. *muſca* eſt meus pater, i. e. ad inueſtigandum curioſus eſt — 28. quin *ibi* illico adſit. Meurſius quin *tibi* etc. eleganter quidem — 29. pro ſpes *certa* Scriverius coniicit *creta* — 31. *attate* interiectio eſt in re ſubita et trepida — 33. *recte pater!* Sic apud Ter. Hec. 3. 4. 4. matri roganti: quid es tam triſtis? Pamphilus reſpondet: *recte mater!* ad quem locum Donatus: ſic loquimur, quum ſine iniuria interrogantis aliquid reticemus. Hic ergo Charinus: *recte pater!* i. e. nihil magnopere eſt, quo commouear — 34. *quod commutatus eſt color* quod palles v. 39. viſo patre expalluiſſe iuuenis videtur — 35. minus ſum hilaris, licet non poſſim dicere, qua de cauſa — 36. *poſtea* praeterea — 37. 38. *magis* vulgo, cum *opinor* iunctum, tribuitur Charino. Cum Guilielmo autem, quem et Pareus ſequutus eſt, diſtinxi De. *nunc oculi terram mirantur tui magis* (terrae, quo diu caruiſti, adſpectus

omnem mentem tuam obcupat) *Chan. opinor* — 40. *mandatis rebus praeuerti volo* quae mandata mihi ab aliis ſunt, perſequenda ſine vlla mora puto. Capt. 2. 3. 99. *ei rei* primum *praeuerti* volo — a verſu 44 ad 50 vterque loquitur ſecum. Vterque intelligit, alteri amorem ſuum nondum ſuboluiſſe — 52. *ſciſcitare* vſitatius *ſciſcitari* — 55. *nauſea* vulgaris morbus inſuetorum nauigandi — 57. *non mala* valde pulcra — 64. circumlocutio coquae. *quae habeat coctum cibum* quae cibum coquat — 73. *obcentent oſtium* vid. not. ad Curc. 1. 2. 57. — 74. *inpleantur* cum genitiuo *elogiorum*. Sic Aul. 3. 6. 15. omnes angulos *furum inpleuiſti*. Men. 5. 5. 3. me *compleuit flagitii* et *formidinis* etc. — *inpleantur meae fores elogiorum carbonibus* quae elogia carbonibus ſcripta ſint, ſeu: ab amatoribus ancillae, qui oſtium obcentauerint, non receptis, inſcribatur foribus carmen aliquod — 79. matri ancillam emam *non malam* nobis vtilem *forma mala* ſed eam non formoſam — 84. *redhibere* redhibiturum, renumerata pecunia recepturum — 87. pro *efferri* recte opinor Piſtoris *adferri* — 90. pro *illam* Boxhorn. mauult *ancillam* — 95. poſt *at ego* plus licitaturum interpellat filius *quin ego* te non ſinam licitando vincere — 97. *quo vertiſti* auerterat ſe Demipho, quaſi nutum eius obſeruaturus, cuius nomine ſe licitari mentiebatur — 99. *infelicent* vid. Caſ. 2. 3. 30. — 101. *commodis* iuſti ponderis. Aſin. 3. 3. 135. viginti argenti *commodas minas*. Rud. 5. 2. 31. *talentum* argenti *commodum* — 102. *nequidquam poſcit* plus licitando mecum contendit — 103. *quinquaginta poſcit* minis ſibi emi — *non!* ſtomachoſe pronuntiatum eſt: *non* me vincet licitando! *centum datur* ſi vel centum minis velit emi! — 104. 105. 106. non vult filium porro aduerſari ſibi patri, et ſuo ſimul ipſius commodo — 107. *efflictim perit eius amore* Caſ. Prol. 49. *efflictim* vehementer *amat puellam* — 112 ſqq. effugere vult filius eo, quod *eam mancupio non adceperit* quod ipſi non propria data ſit ſoli, ſed quod v. 114 et 118. *illa communis ſibi ſit cum alio quopiam*, qui 115 et 120 *venire ne eam velit an non velit* incertum ſit, et 118. *qui nunc non adſit*, cui tamen, 117. *rem ſuam in manu eſſe* vt vendere eam aut non vendere poſſit, aequum ſit. Hoc vero pater refutat: tu tamen v. 91 ſqq. iuueni alicui emere eam voluiſti, et licitando mecum contendiſti, eoque prodidiſti, venalem eam eſſe, eumque alium, qui communis tecum dominus ſit, vendi

eam velle — 125. pater ludit filium, qui, vt effugeret, v. 42 et 51 rebus fibi mandatis praeuertendum effe dixerat — 127. *bitas* eas.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. Pentheum, Thebarum regem, ob fpreta Bacchi facra a Bacchis, in iisque ab ipfa matre et materteris, discerptum fabulantur effe — *nugas maxumas fuiffe credo* non negat, id olim effe factum, fed *praeut quo pacto ego diuerfus distrahor* Penthei mala comparata cum meis nugae funt. crudeliori fe triftiorique, quam Pentheum, ratione discerpi queritur — 5. *id* exclufum ab Aldo, Camerarius reftituit. Elegantius, opinor, exclufum fuit, at verius tamen ob codicum confenfum reftitutum — 8. *non tu fcis* etc. non interrogantis, fed lamentantis verba funt: nefcis, quam ego mifer fim! — 11. *tuis ingratiis?* te inuito hoc me fcire dicis? Interrogare Eutychum puto, quod v. 13. dicit: *tute heri ipfus mihi narrafti:* qui videor tibi *nimium* fcire, quod ex te audiui ipfo? — 16. *fatin vt* oblitus fui: oblitus *fane* fui — 17. *patri fublinere me os tuo* me patrem tuum decipere. vid. Capt. 3. 4. 123. — 18. *qui potius velim te ire, quam voles* non ire, fed volare te cupio — 19. *auro expendas*, vt Bacch. 4. 4. 1. auro contra ponderes. Rud. 4. 4. 43. expendere idem eft, quod exaequare: aurum auro expendetur, argentum argento exaequabitur — 22. alterum *tanti* πλεονάζει — 25. *aliquid fiet* in cafu aliquo fpem putat ponendam, qui faepe in rebus humanis plus valet, quam ratio. Ter. Andr. 2. 3. 24. *interea aliquid adciderit boni* — 26. *iam iftuc: aliquid fiet! metuo.* Sic Ter. Andr. 2. 1. 15. quum Charinus dixiffet: *interea fiet aliquid, fpero!* Byrrhia refpondet: *id aliquid nihil eft* i. e. fallaciffima folet effe fpes, in cafu pofita — 26. *muto imperas* ex iis, quae Eutychus v. 27. dicit: *aliud cures* et v. 29. *ego fecero* et quae Act. 3. fc. 4. narrat, voluiffe eum certe gratum amico facere adparet. Quare τὸ *muto imperas* eft: licet taceam, imperium tamen tuum exfequar — 27. *aliud cures* fatis mandatum eft, nec a me negligetur — *non poteft* fieri, vt hanc ego rem curare definam — 29. *melius* tibi confulueris, fi *fanus fis.*

IN ACTVS III. SCENAM I.

9. Aldina: *laboriofi;* Camerarius reftituit *laboriofe* — 13. *malis bene effe folitum eft* malae mulieres bene rem

ſuam gerere ſolitae ſunt. Taubmanno et Palmerio Plautus riſum captare videtur ambiguitate *malis eſſe* pro *maxillis edere.* Vix credo, mulierem modo flentem voluiſſe iocari; videtur potius dicere, vſu ſe Rhodi eſſe edoctum, malis mulieribus melius eſſe ſolere, quam bonis, quod, ſi Athenis quoque ita fieret, bonae ſibi fore pereundum — 20. *ſubtemen* pars interior panni, quae ſubit ſtamini — 26. pro vulg. *ovem tibi ancillam* cum plerisque codd. poſui *eccillam*, quam, licet vetulam, laudat tamen *generis eſſe graeci*, quae, Plinio 8. c. 48. et Colum. 7. c. 4. teſtibus, ob lanarum praeſtantiam domi fere alebantur, non foris. Recte vero indicat Gruterus, adludere Lyſimachum ad Demiphonem, ſexagenarium, Graecum, et cui erat, quod detonderetur. Senes amantes Bacch. 5. 2. 3 ſqq. oues vocantur haud ſordidae — 30. *ne tu fruſtra ſis*, ne tua te fallat opinio. vid. Mil. 5. verſ. 29. — 31 ſqq. Lyſimachus *herum* intelligit *maiorem*, puella *minorem* — 40. *limare* Nonius: coniungere; Vetus Lexicon: ſociare, συνουσιάζειν — 44. *nam illi* ſeni *dentes exciderunt*, ſed edentulo manſuro. *Puerum* vocat, quod et ſeptennibus dentes excidere ſolent, ſed iis reſarciendi — 46. *praehiberem* praeberem. Perſ. 4. 3. 11. hoſpitium iſti praehiberi volo.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *vt* amore iuuenculae *me* opes, famam, vitamque ipſam *corrumperem*. Apud Ter. Eun. 1. 1. 28. iuuenis quidem dicit: prudens, ſciens, viuus vidensque pereo; hic vero ſenex acherunticus! — 3. *antiqua recolam* quod iuuenis ſolebam, libidini indulgebo — 4. *decurſo in ſpatio.* Sic Ter. Adelph. dram. ſecund. Prol. v. 6. *prope decurſo ſpatio* — *demum igitur* vide Caſ. 2. 2. 40. — 10. *dum poteſtur* coniectura Camerarii et Lambini. Codd. habent *dum potes* ſeu *dum poteſt*, praeterea inrepſit: *ſi vales* id.

IN ACTVS III. SCENAM III.

6. *veruex.* Sic Caſ. 3. 2. 5. verueces adpellantur ſenes ad Venerem inepti — 7. *prius atque* quam *ades* adis ſeu adeas — 12. *quodne ames* num peruerſe facies, ſi oſculeris, *quod ames?* — 13. *ieiunitatis plenus* qui ieiunus es, nihil adhuc guſtaſti, vnde *anima foetida*, quod Graeci vocant νηστείας ὄζειν, quaſi *ieiunium olere.* Pro *ieiunitatis plenus* alii *iam plenus aetatis.* de ſenectute vero verſu

ſequenti — 14. *ſenex hircoſus* Laur. Ramirez explicat: cui grauiter oleant axillae. Sic Sidonius: *ſpecus alarum hircoſos* — 17. *vnum factum hoc ſi cenſes* fieri debere putas, mihi ſuades — 23. *locum illi* vbi habitet.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

1 ad 4. v. Perſ. 5. 2. 21 ſqq. — 6. *ſi obprimet pater* ſi non patietur eripi puellam amico ſuo, quod 2. 3. 122. minatus eſt — *exſulatum abiit ſolus* perdita eſt. vid. Prol. v. 45. et Curc. 4. 4. 3. — 8. *podagroſis pedibus eſſet* Palmer. *iſſet* — Fortuna cenſebatur *ſpectatrix* atque *hera* δέσποινα hominum. Ennius apud Cicer. Offic. I. *vosne velit an me regnare hera.* Et alii dii ita vocabantur. Catull. carm. 64. *hoſtia coeleſtes pacificaſſet heros* et *temere inuitis ſuſcipiatur heris* — 14. *numquid* ſpei *reſtat* — 15. *pectus* meum *ardet*, *haereo* inter ſpem metumque ſuspenſus — 16. *recipias anhelitum* animam, prius quam reſpires. Sic et Epid. 2. 2. 21. — 20. *inpetrabilior* actiue: qui facilius, quod vult, inpetret. Moſt. 5. 2. 40. — 21. *nusquam gentium* es: plane periiſti — 24. *ad capita rerum perueni* dic ſummatim — 26. *capital* capitale facinus *facis* — 28. *ſirint* ſiuerint — 29. *nullus eſt* ſupereſt mihi animus, *quem* — 32. *montes mali ardentes.* vid. Epid. 1. 1. 78. — 34. *nec tibi diuidiae eſt.* vid. Caſ. 2. 2. 11. — 39. *iſtuc, quod nunc agis* age, vt miſer ſis, quem te vocaſti — 41. *euge papae* ironice laudat — 43. licet tibi credere, quod libet, mihi dicere licet, quod verum eſſe ſcio — 47. *lapidi maximo* homini ſtolidiſſimo — 54. *varus* vid. Mil. 3. 1. 128. — 55. *panſa*, πλατύπους, latipes — 56. *theſaurum mali* hominem peſſimum. Nonius: theſaurus etiam peſſimae rei copia dici poteſt. vid. Amph. 4. 4. 13. — 61. 62. *Megara*, caput Megaridis, regionis, quae Atticae finitima eſt — *Eretria*, *Chalcis* Euboeae, *Corinthus*, *Sicyon* Peloponneſi, *Gnidus* Cariae vrbes nobiliſſimae, *Creta*, *Cyprus* maiores inſulae, *Zacynthus* ionii, *Lesbus* aegaei maris inſulae, *Boeotia* Helladis regio — 64 ad 72 recte quidem: otii cum labore citius, quam loci, mutatio animum ſanabit amore aegrum. Heautontimorumenos Terentianus filium amantem increpat: *nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi nimio ex otio!* — 78. *praeconum quantum eſt* quotquot praecones hac in vrbe ſunt — *iubere conduci* conducendos curare, ad mulierem per omnes vrbis vicos inueſtigandam.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. *feci ingenium meum* feci, vt ſoleo, vt aduorſatrix marito meo ſim. vid. Ter. Hec. 2. 1. v. 1 ſqq. viris aduerſas eſſe, ſtudium, et pertinacia eſt mulierum, nec declinatam ab aliarum ingenio reperias vllam — 7. *annos octoginta et quatuor* fero. Men. 5. 2. 6. *aetas mala merx mala eſt tergo!* — 11. *da ſane* in aram inpone — 12. Apollo προςτατήριος vel ἀγυιεὺς cuius ſtatuam conſecratam ante aedes ponebant — 24. *Alcumena* vel Plauti ex Amphitruone ſatis nota, indigna quidem, cuius nomine quaeuis adpelletur pellex, caſta nimirum, ſi per Iovem fuiſſet licitum.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

5. *hortator* remigum, κελευστής. — Acidalius, metri cauſa, poſt *ſolet* inſerendum putauit *olim.* Satis quidem latine poſſet recipi; ſic Mil. 1. 1. . clarior, quam ſolis radii eſſe *olim*, quum ſudum eſt, ſolent. Poen. 1. 2. 143. tranquillum, quam mare eſt *olim*, quum ibi alcedo pullos educit ſuos. Truc. 1. 1. 16. lenonum et ſcortorum plus eſt, quam *olim* muſcarum eſt, quum caletur maxime: hoc vero loco haud ſcio, an neceſſario recipiendum fuerit.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

3. *commendas* loquitur ad ſe ipſam, ſed v. 4. rurſus *detuli* perſona prima — 11. *vidit* vxor mea Paſicompſam! — 12. *pol hoc eſt* hac cum muliere vt eſſet, haec fuit cauſa *ire quod* etc. — 14. *ſuus vir vxorem ſuam* pro: vxorem ſuam eius vir; ſed, quod *vir* prius ponere volebat, quam *vxorem*, non locum habebat *eius vir* voce non praecedente, ad quam *eius* referretur: pro *eius* igitur poſuit *ſuus* — 15. *vrbani fiunt ruſtici!* mulier, toruo minacique vultu tacita adſtans, ſalutantem non reſalutat, quare *vrbani* tu mulier, cuius in vrbe educatae vrbani deberent eſſe mores, *fiunt ruſtici* ruri aliquamdiu commorata mores ſumſiſti ruſticos — 15. 16. *pudicius* magis pudori equidem conſului, quam tu, qui rus venire noluiſti — 17. *num quid delinquunt ruſtici?* num ruſticorum eſt, quibusdam in rebus delinquere, atque, quod deberent, non curare? h. l. quum: num ruſticorum eſt, ſalutantes non reſalutare? tum ſimul tecte: num ruſticorum eſt, leuiſſima quauis in ſuſpicione furere prius, quam rem, qualis ſit, antea cognoſcere? — 19. *quid autem vrbani deliquerunt?* qua in re ego, qui vrbanam vitam colo, deliquiſſe tibi videor?

Adparet, Lyſimachum velle, vt vxor ipſa de Paſicompſa loqui incipiat, expiſcaturum, quo eius praeſentiam ea animo ferat, vtrum percontata iam ſit, eam non eſſe amicam ſuam, an loquuta cum ea nondum ſit. Mox vxorem intelligit, quae res ſit, adhuc ignorare, ipſumque ſuſpectum habere — 21. *quoia* cuius, quid negotii ei in aedibus meis ſit — 22. *tu me tentas ſciens* disſimilas, te, quae ea ſit, ſcire, quae vnde ſit, et tu ſcis, et ego reſciſcam — 23. dicturus, quae ea ſit, incipit *illa*, et iterum incipit *illa*, ſed ſemel iterumque haeſitat, nec vicinum prodere vult, nec ipſe, qui conſulat ſibi, reperit — 24. *haud vidi* eam *magis* vmquam antea, quam hodie — 26. *vrges* interrogando *quaſi pro noxio* quaſi in peccato conuictum — 27. *ſcio* ironice *innoxius* tu quidem es! — 31. *iohia* vocula putatur eſſe inridentis. vulg. *io! illa!* — 32. homo perturbatus quid velit, quid dicat, neſcit. *Iam ſi nihil vſus* (opus) *eſſet* me, quid rei ſit, reticere, ne fidem fallam, Demiphoni datam — nunc exſpectatur: *iam dicerem;* ſequitur autem *iam non dicerem* quod mulier aliter intelligere non poterat, quam *tamen non dicerem.* quid mirum eſt, quo ſe perturbatiorem oſtendebat, eo ſuſpectiorem a muliere eſſe habitum — 35. Qui iudices erant capti in conſilium aduocabant amicos, quo rem verius iudicarent meliusque. Sermo igitur mulieris amarae eſt inriſionis plenus: quo melius rem cognoſceres, ream ipſam vocaſti in conſilium! — 36. *immo ſic* (hac lege) *ſequeſtro mihi data eſt* interuentor ſum, μέσος, μεσέγγυος, cuius fidem vtraque pars ſequatur. Mulier apud me depoſita eſt — 37. *nihil hercle iſtius quidquam eſt* non eſt, quod, ob iſtam, in ſuſpicione aliqua tibi ſim — *numero purgitas* nimis cito, nondum enim adcuſaueram te. Caſ. 3. 5. 21.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

4. *id habet pro cibo* eius vnius ſuauitate tenetur captus, ne cibi quidem capiundi memor. — 6. *onuſtos* ſaturatos — 15. *filum* lineamentum, figura *mulieris*, *ſatis ſcitum* mulier haec formoſa ſatis eſt — *virum hercle avet* amat — Coquus animaduertit, non amicam hanc, ſed vxorem ſenis eſſe, at malitioſe errorem ſimilat, et mulieris formam amoremque viri laudat — 16. *dierectus* in malam rem. vid. Capt. 3. 4. 103. — 28. *ni* pro *ne*. *ni metuis* eſt: *metuisne* tu iſtanc? — *ſapio* eſt: metuo eum, in eoque *ſapio, nam* etc. — 29. *vin me* meam in coquendo operam *expe-*

riri? Pro *experiri* Palmer. volebat *expediri* — 33. 34. *incommodi ſi quid tibi euenit* incommoda ſi mulier tua intervenit — 38. *dum illi* diſcipuli *ponunt* opſonium — 46. *obductari* in conſpectum adduci — 51. poſt *quidquam cum illa* addere vult *rei habuiſſe,* in mentem autem venit, inpedire prius, quo minus locer arceſſatur.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

7. *alumnus* dicitur, et qui alit, et qui alitur. h. l. Eutychus dicit *tuus alumnus* paſſiue puer olim a te nutricatus; Syra vero *alumne* quem puerum ego nutricaui — 9. in ipſo quidem temporis articulo rediit, quo ſua familiaeque ſalus reditum eius poſcebat — 10. *quid iſtuc negotii eſt* quid adcidiſſe poteſt, quod reditum eius tantopere requireret? — *belliſſimus* ironice — 11. *quomodo* hoc crimen potes in patrem meum conferre? — 13. *iſtarum operarum eſſe* iſtiusmodi vitiis eſſe deditum. — De tribus verſibus, quos vett. edd. ſcenae huic adtexunt, atque de ſcenis, quae eam excipiunt, omnibus diuerſo charactere expreſſis, vide Argumentum.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

3 et 11. *ſcortum ducere* eſt: ſcortari. Men. 1. 2. 15. vero additur *ad coenam* — 4. *inpune eſt viro* Cato apud Aul. Gellium l. 10. c. 23.: "in adulterio vxorem tuam ſi deprehendiſſes, ſine indicio inpune necares; illa te, ſi adulterares, digito non auderet contingere, neque ius eſt." — 5. 6. *vxor ſi* etc. *exigitur matrimonio* ergo non ſine repudii cauſa, vt Cic. Phil. 2. Mimam ſuas res habere iuſſit, *ex XII tabulis cauſam addidit*, eiecit. Feſtus *repudium* ait dictum, quod ſit *ob rem pudendam* — 8. *vxor bona contenta eſt vno viro.* Hor. 3. od. 24. dos eſt magna parentium virtus, et metuens alterius viri certo foedere caſtitas.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. Nuptarum circa limina curam vide Caſ. 4. 4. 1. hoc vero loco a iuuene, in perpetuum abituro exſilium, liminibus domus paternae religionis aliquid tribuitur. Salutat ea, quorum praecipuus deus erat *Limentinus* — 5. *familiae Lar pater.* vid. Aul. Prol. v. 2 ſqq. et 2. 8. 16 ſqq. — 12. *non eſt cupita ciuitas.* Sic Meurſius, Gronov. aliique. Camerarius, Lambinus, Taubmann. legunt *cupida* et explicant cupienda. Vtraque lectio in codd. reperitur.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. 2. *Diuum atque* etc. vtrosque verſus, quibus hic Eutychus vtitur, 3. 4. 12 ſq. proferebat Charinus, vbi vide notas. deprompti verſus e poeta vetere, in ora vulgi videntur perueniſſe — 3. *fuat* ſit. Alii legunt *fiet*, alii *fiat* — *ecquis nam* quisnam: num quis deus ita laetus eſſe putandus eſt, vt ego nunc ſum? — 4. *domi* meae *erat* Paſicompſa, *quod* quam *quaeritabam* foris, ibique igitur *ſex* etc. — 5. ita ſatis feci *amico*, vt in *ciuitate* ſua *laetus* in *ludo iocoque viuere* poſſet — eodem modo explicandi ſunt verſus 7 et 8. — *ſimitu* ſimul — 9. *conueniendi eius celerem copiam* copiam Charini mox conueniendi — 10. *abiicio ſuperbiam* qui adhuc non ſine comitatu iter faciebam, nunc abiens eum non deſidero — 11. *ego mihi comes* ſolus eo, *calator* ipſe mihi miniſtrabo etc. — 18. *vlla amnis* Nonius et Priſcianus docent, veteres vocem *amnis* et feminine protuliſſe, v. c. Varro R. R. 3. 5. 9. *altera amnis* — 19. *calor* ſi cum quibusdam adplicemus τῷ *obſiſtet*, maſculinum manet, rectius vero cum *metuo* iungendum videtur, vt neutraliter poſitum ſit. Iunius certe Philargyrus ad Virg. Georg. 2. 349. hunc verſum ita citat: neque frigus, neque calor metuo etc. — 21. *non concedam* non, quieſcendi cauſa, in locum quempiam ſecedam — *interdius* ſaepe pro *interdiu*. Aul. 1. 1. 33. Moſt. 2. 2. 14. — 22. hoc ſi feciſſet iuuenis, mortem certe prius inueſtigaſſet, quam amicam. — 23. *vox ad aurem mihi advolauit* audiui neſcio quem loquentem. Amph. 1. 1. 169. iisdem fere verbis: vox mihi ad aures aduolauit — 24. *Lares viales* peregre abiturus deos inuocat, qui viis praeerant, θεοὺς ἐνοδίους, eosdem fere cum diis *ſemitalibus*, *diis viis*, *diis biuiis*, quo in numero Mercurius in primis colebatur — 24. *tutetis* cum Nonio et olim cuſis retinui. Quidam *viuetis*, Camerarius finxit *iuuetis* — 32. *ſol* dies abit. Bacch. 5. 2. 85. *it dies*. Pſeud. 1. 3. 12. *it dies* — 34. *Verſoria*. Turnebus: funis, quo vertitur velum ſecundum auram; Alciatus: inſtrumentum eſt nauticum, quo ſecundum auram nauis vertitur; quare *verſorium capere* ab incepto aliquo deſiſtere, aliam viam ingredi. Vt Trin. 4. 3. 19. *cape verſoriam*, *recipe te ad herum*, ſic hic: v. 34. *cape verſorium* v. 37. *recipe te ad terram huc* — 32 ad 39. abeuntem manebunt quaeuis triſtia, redeuntem gaudia, quae vna omnium maxime cupis — *hic* apud nos v. 35. *Fauonius ſerenus* v. 36. *tranquillitas*

v. 39. *coelum ſplendere plenum* — *iſtic* peregre 35. *auſter imbricus*, 36. *fluctus conciti*, 38. *nubis* (nubes) *ater* (maſculine). Alii: nubis atra imberque — 40. *religionem illic obiecit.* Eutychus a verſu 36 ad 39 coelum ſodali monſtraſſe videtur, ab ea parte, quo ille properabat, nubilum forte, ab altera vero parte, vnde fugiebat, ſerenum ſplendidumque, quibus omnibus a fuga ſe deterreri patiatur — 46. *quid eſt?* in plerisque codd. non eſt — 48. *quo ego* loco eam eſſe *ſcio* — 56. *nullus viuit* pro *eſt.* Sic Trin. 2. 2. 189. *lepidus viuis* pro *es.* Amph. Prol. 75. *victores viuere* pro *eſſe* — 59. *vt tibi*, niſi interpellatus, additurus erat *dicerem*, quam vocem nonnulli in textum inſeruerunt — 61. amatoribus quicumque locus videtur pulcer, vbi amicam ſuam verſari ſciant. Hic Charinus *aedes* laudat *probas* et *pulcre aedificatas*, non, quia tales eſſe ſcit, ſed, *ſi tu vera dicis* ſi verum eſt, Paſicompſam in iis eſſe — 62. *vidiſtin, an de audito nuntias?* Sic Bacch. 3. 3. 65. quin *vidi*, non *ex audito* arguo. Aliqui *de auditu*, alii *audita* — 63. *inique. rogas* ſatis tibi eſſe poterat, me, eam ibi eſſe, vidiſſe: quid intereſt tua, ſcire, a quo adducta eo ſit? Pudebat nempe Eutychum, fateri, a patre ſuo adductam eam eſſe; diſſimilat vero, ſe hoc ſcire, iniquum potius dicit, diffidere eum ſibi, teſti oculato. — 66. Quidam habent *iſtuc nuntium* — *opta* etc. iocatur Charinus: ipſe optabis ea potiri — 67. *quid* mea referet, *ſi optabo* — *vt* dii *eius* Paſicompſae *faciant* tibi copiam — 69. *ornatum* chlamydem, qua Graeci, vt Romani paenula, iter facientes vtebantur — 71. *atque haec* cetera, quibus ad iter inſtructus ſum, machaeram v. 85. ampullam 86. etc. — 72. *itiner*, apud Lucretium quoque et Varronem etc. obcurrit antiquus nominatiuus *itiner*, a quo *itineris* etc. ſunt, ſicut ab *iter* veri caſus obliqui *itere* etc. reperiuntur — 80. *commoratur* me, quae vidiſſe vult, confinxit, vt abiturum me retineat — 84. quod verba mihi dari ſenſi, *zonam*, in qua viatores pecuniam condebant *ſuſtuli* ſumſi — 85. *machaeram* in vrbe enim nec Graeci nec Romani gerebant gladium — 86. *ampullam* vas ventrioſum, plenum oleo, quo pedes vngebant, antequam calceos induerent. Heſychius: ἠλείφοντο τους πόδας οἱ ἀρχαῖοι. πρὶν το ὑποδήσασθαι. Hinc apud poetas λιπαροὶ πόδες. Perſius: Iam pueris *pellem* (zonam) ſubcinctus et *oenophorum* (ampullam) aptas — 90. *in currum eſcendi* i. q. adſcendi. Men. 5. 2. 110. eſt: in currum

inſcendere — 92. pro: exſilium *parat*, editio Mulingii habet *imperat* — 97. nugari pergit: *percontatus* in Cypro Paſicompſam *non inueni* — 99. *hoſpitem Zacyntho* Zacynthium — 102. *Zacyntho ficos fieri non malas* loquitur, quae non ſunt in rem meam — 104. *Calchas* Graecorum in bello troiano vates. h. l. verus vates — 111. *calces deteris* nimis cupide et properanter veſtigia mea premis.

IN ACTVS V. SCENAM III.

De verſibus vndecim, qui veteribus in editionibus leguntur praeſcripti, vide Argumentum — 1. Lyſimachum adparet Demiphoni intus exprobraſſe libidinem, marito quidem non ignoſcendam, quae crimina hic in ipſum conatur retorquere — 3. *tota in fermento iacet* iracundia turget. vid. Caſ. 2. 5. 17. — 4. *expurgationem habebo* purgabo te apud vxorem tuam.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. *ad patrem ibo* Eutychus Charino dicit, Lyſimachi in aedibus reſiitanti — 4. *certe dextras nunc iam* tu et mater mea iungetis — 5. *tibi* Demiphoni etc. — 8. τὸ *ſi* Mſſ. non habent. — Mirum quantum discrepant viri docti in verſu hoc conſtituendo. Retinui equidem cum Gronovio lectionem, a Camerario e Mſſ. erutam. Senſus: ni fallor, eſt: *genus* nobilitatem generis *genere capiunt* ſine vllo ipſorum merito debent aliis, quibus prognati ſunt, *ingenium* vero, mentem ſuam, *ſuapte culpa inprobant* inprobam eſſe, ipſi ſceleſtis produnt facinoribus — 10. *eo illud verum eſt magis* quo magis tu, quod dixi, verum adnoſcis, eo te inprobiorem eſſe oſtendis — 15. quod ſi eſſet, ſi matri eam emiſſet ancillam, num hoc excuſaret tuam ſenis laſciuiam? — 16. *altrinſecus* altera ex parte, quae vt iuuenis dixeris, ego ſenex confirmabo — 20. *etiam loquere* videri vis parens filii cura et amore tangi *larua* tu homo nihili? — 24. *conuenit* eſt: decet, quo verbo obiurgans bis paullo ante vſus erat, quare *decet* in mente adhuc habuiſſe putatur, quum diceret *aetatem*. Quae iuuenibus putantur ignoſcenda, ea ſenes nullo modo decet facere — 28. *vobis habete* eam *cum porcis*, *cum fiſcina* prouerbium olet, quo ſe puellam illam totam filio concedere et tradere ſignificat. Salmaſio videbantur *porci* graecum πορκοὶ, retia ſeu naſſae potius, *fiſcina* autem vas vimineum, in quo piſces reponuntur capti. Eſſet igitur:

habete eam cum porcis, cum fiſcinis cum inlecebris, quibus viros inretitos tenet. Alii pro *porcis* legunt *ſportis*, et explicant prouerbium: habete rem ipſam *cum vaſis*, quibus continetur. Alii cogitant *ſportam* et *fiſcinam* quam mulier ſecum adtulerit. Alii *ſcropham*, quae vna cum *porcis* venditur, et cum *fiſcina*, qua ſtercus ex hara efferri ſoleat etc. — 30. *temperi* ironice: hoc dudum facere debuiſſes — 36. Eutycho pergit loqui: *hunc ſenem* δεικτικῶς me, et tamen addit *me: para me clientem* filii, ne vxorem meam de omni hac re certiorem patiatur fieri — 37. deprecari ſolemus, vt, quod filius deliquerit, pater adoleſcentiae eius ignoſcat; hic, vbi pater a filio veniam inpetrare cupit, Lyſimachus Eutychum, acerbiſſime iocans, orare iubet Charinum, vt adoleſcentiae patris ſui ignoſcere velit — 38. *pergin' tu autem* me criminari? — *ſuperbe inueheris* in me, quaſi adcidere nequeat, vt eodem tu, quo ego, modo delinquas! — 40. *iſtas artes* amores meretricios — *nihil* dicis — 41. adſuetus his artibus, miſſas non poteris eas facere — 56. *quas leges teneant* pro: quibus legibus pareant, Gulielmo vix videtur Plauto dignum, quare mutat: *qua ſe lege teneant* — 59. *cum eo hac lege agemus:* ei poenas legibus indictas infligemus. — *inſcitum* iniquum eſſe, ſi, qui ex rebus amoenis et voluptariis exaruerit, (Mil. 3. 1. 46.) iniuriam inferat meretrici, iuuenibus relinquendae — 60. *per nos* egebit: nemo ferat opem — 62. *quod bono fiat modo* modo ne fiat contra leges, et ſupra modum — 63. *praehibuerit* praebuerit.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
PSEVDOLVM.

IN PROLOGVM.

1. *bona in ſcenam* Gulielm. *bonam ſcaenam* i. e. auſpicato, bono et liquido auſpicio. *Scaeua* vt *laeua* Romanis ſunt felicia, *bona ſcaeua* auſpicium bonum. vid. infr. 4. 7. 39. — 8. *fugitare* h. l. non a *fugere*, ſed a *fugare*;

fugitastis in fugam dedistis, *lege* peruersos mores, *legionibus* hostes: domi militiaeque — *subcessa bona* plerisque sunt: quae bene subcesserunt, euentus prosperi, vt Cic. filius ad Div. 16. 21. quum omnia velles mihi *subcessa*, Ovid. Metam. 2.730. *subcessorumque* Minervae. Aliis *subcessis* est partic. passiu. fugastis malos ita, vt hominibus malis subcederent boni. Nempe *subcessus* est, qui subcessit, vt *discessus* qui discessit — 13. *ventre raso.* vt caput rasum est, cui desunt capilli, sic *ventrem* iocose vocat *rasum* cui deest cibus — 14. famelicis fabula non erit risui, qui, quum cibum non habebunt, quem mordeant, fabulam *mordebunt*, vituperabunt. — 20. 21. *vbi* sicut in fabula *lepos, ioci* etc. *decent* — 22. *qui* ibi *quaerit alia his* diuersa ab his. Sic enim cum Gulielmo legendum puto, pro *alta, is* — 23. *vt otiosi hodie* tamquam otiosi hodie ad operam nobis dandam — 24. *exporrigi melius est lumbos* qui negotiosi sunt, eos surgere et abire melius est. Epid. versu vltimo: *lumbos surgite* abite.

IN ACTVS I. SCENAM I.

3. 4. Vsitatius quidem Plautus scripsisset *parsissem labori meo, tuo*, Aulus autem Gellius 20. 6. testatur non solum, se *mei, tui* legisse, sed defendit etiam lectionem hanc, non a *meus, tuus* esse voces has, sed genitiuos esse ab *ego* et *tu.* Nemo *parsissem labori patris* vituperabit, vt minus latine dictum: aeque certe latinum est *labori mei*, ac graece dicendum est πόνῳ μοῦ. Feramus igitur, graecam Plautum rationem potius esse sequutum, quam seriorem latinitatis vsum. — 8. *tabellas* quae literae infra v. 39 sqq. leguntur — *lauis* lauas — 12. *prohibessit* prohibeat, positum cum duplici adcusatiuo *id te* pro *id a te* — 13. *sub Veneris regno* virgines iuuenesque Veneris sub imperio putabantur esse, cui sacra faciebant, icunculasque consecrabant, cuius irae inputabant, si quid amantibus adcidisset tristius — 14. *antidhac* antehac — 15. *supremum comitem consiliis tuis* ad quem confugere solebas, vbi neque consilii locum habebas, neque auxilii copiam — 17. *iuuabo aut re, aut opera, aut consilio bono.* Sic ap. Ter. Heaut. 1. 1. 34. aut consolando, aut consilio, aut re iuuero — 22. *alia* litera *aliam scandit* non sunt literae recta linea positae; alia aliam init, vt gallus gallinam, quare literas v. 21. dicit *liberos quaerere* — 23. Sibylla diuinare certe posset, quae legi nequeant. Sic

Poen. 1. 3. 34. Oedipus defideratur coniector. — 28. *gallina fcripfit* inconditis incompofitisque literis hae tabellae exaratae funt — 30. *non adeft* animus — *cita* animum — 35. *quantus es* addere vult *perdant*. Pfeudolus vero praeuenit *feruaffint* — 36. *herba folftitialis* Erafmus de herba ephemero explicat, quod vltra diem non viuat. Hanc vero herbam *aeftiuam* potius, quam *folftitialem* vocaffet. Chriftian. Becmannus *herbam folft.* de quauis herba intelligit, quae tempore folftitii nocte frigidiufcula et rorulenta fubnafcitur, calore vero diurni folis moritur, aut languefcit certe — 40. per *ceram* et *linum* literas fignatas. v. Bacch. 4. 4. 64. pro *linum* quidam *lignum* — 4.. pro *lignean' falute* pro literis in cera fcriptis ligno inducta — 53. *fymbolus* teffera lignea, in qua cerae inpreffa erat imago alicuius. v. Bacch. 2. 3. 29. — 64. *amantes compares* qui mutuo amant, σύζυγοι — 66. *horridularum* Nonius: prominentium; Lamb.: duriufcularum — 68. *discidium* i. q. distractio. *disfidium* animi effe dicitur, *difcidium* corporis — *vaftities* i. q. vaftitas, folitudo: carebimus iis voluptatibus — 69. pro *aut tibi eft in me falus* cum Matthaeo Lancio ponendum putaui *haud tibi eft in me falus* quod fenfus videtur requirere — 71. *quid ames*, *quid fimiles* verusne amor tuus fit — Camerar. *te* experiar, Douza, Scioppius *re* exper. — 72. *mifere fcriptum* Callidoro miferationem hae literae commouent, Pfeudolus vero *miferrime* non fine fumma difficultate legi poffunt — 73. pumex humores abforbet, quare pumiceos vocat, quos exorare oculos nequeat, vt lacrumam exfpuant — 77. rogante Pfeudolo *quid faciam tibi?* Callidor. eiulauerat *heu!* quare Pfeud. verniliter iocans *heu?* vt eiulem, pofcis? *ne parfis* peperceris, fatis quidem et abunde, fi iubes, eiulabo, quod verfu 79 et 80 ter ftatim facit — 82. *thefaurus iugis* miferiarum mihi, feruo tuo, magna eft copia — 85. nec ipfi mihi drachma (tres groffi) eft, nec eft, quod vt mutuum fumam, pigneri obponere poffim, praeter me ipfum — 87. *me faciam penfilem* fuspendam me. Aul. 1. 1. 38. literam longam ex me faciam — 88. *ante tenebras perfequi tenebras* ante noctem necem mihi confcifcere — 94. *cucule* h. l. homo iners, confilii inops. Alio fenfu Afin. 5. 2. 73. — *viues* i. q. v. 101. te non deferam. Quidam malunt *viue* — 96. *libella* decima denarii pars — 99. quod cenfes, te lacrumis probare amatorem verum, egregie falleris. Lenones enim quam parum moueantur lacrumis,

Dorio docet Terentianus Phorm. 3. 5. 37.: repperi, qui det, non lacrumet — 102. *bona* tibi vtili *opera, aut hac mea* fraude, qua ſoleo. Alii intelligunt *hac mea* manu i. e. furto. Meurſius explicat: quo iure, qua iniuria poſſim. Gulielmius legi vult et explicat: *bona aui* auſpicio liquido, *opera mala* aliis damnoſa — 105. *ſupercilium ſalit* veteres credebant, ſi pars aliqua corporis ſuapte ſponte ſubſiliiſſet ac mota eſſet, eiusmodi palpitationibus aut proſperi aut adverſi quid portendi — 106. *dictis facta ſubpetant* reſpondeant, vt, quae dixiſti, effecta des — 107. *mea ſi commoui ſacra* meas artes, τέχνας meas — 108. *turbellas* ſeu *turbelas dare* Bacch. 4. 9. 134. turbellas facere, i. q. *turbas* ſeu *turbulas*. Ter. Eun. 4. 3. 11. eunuchum quem dediſti nobis, (pro Eunucho, mentitus Eunuchum eſſe) *quas turbas dedit* — 118. *tuum tangam* decipiam *patrem*. Epid. 5. 2.40. te tetigi triginta minis — 120. *pietatis* meae *cauſa*, ego non iudicabo inpium, ſi patrem matremque deceperis — 123 ad 126. ridicule monet omnes ſpectatores, iuuenes ſenesque, ipſosque amicos ſuos, caueant in hunc diem, ne argentum eorum ſubfuretur — 128. *crura* lenonis *mallem* crepuiſſe, fracta eſſe — 129. *penitus periurum caput*. Muretus mauult *Poenus, periurum caput*.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *male* cum damno meo *habiti* qui ſumtum non exercent ſuum, laboris ſui fructu alimenta non compenſant — *male conciliati* quos mallem non emiſſe. Ter. Eun. 4. 4. 2. — 3. *ad hoc exemplum* ſcuticam videtur oſtendiſſe minax — 5. *noceas* defatigando te — *flagritribae* ita feriendi, vt rumpantur flagra. Perſ. 2. 4. 7. vlmitriba — 6. *clepe* a κλέπτω furor, vt *harpaga* ab ἁρπάζω rapio — 9. *opera fallunt* inutiles ſunt — 12. *vt valide varia ſint*. Sic Epid. 1. 1. 15. *qui varie valent* quorum tergum virgis et loris ſaepe fuit cruentatum — 13. *periſtromata* ſtragula *campanica* in Campania laborata — 14. *alexandrina tapetia belluata* belluarum figuris intextis pectine, quae ipſa babylonia phrygiaue, acu picta, pulcritudine ſuperabant. Plurimis vero liciis texere, quae polymita adpellant, Alexandria inſtituit. Plin. H. N. 8. 40. — *tapetum* Nonius eſſe dicit: tegmen vnite pictum de variis coloribus — *conchyliatus* color eſt e caeruleo et rubro, qualis Martiae violae dicitur, et purpureus, oſtrinus etc. — 18. pro *vincite* Meurſius forſan recte *vos vincere* vt vincatis *hoc* tergi-

num *duritia* — pro *ergo* legendum equidem coniicio *tergi atque me* — 21. *terginum* ſcutica e corio — 22. *tum, ſic datur* dicit, plagam vni alterive ſeruo inferens — 25. *caudicali praeficio prouinciae*, vt lignum findas, a *caudex* ſeu *codex* arboris truncus. Claudius, qui primus Romanis perſuaſit, naues conſcendere, cognominatus eſt *Caudex* — 26. *at haec* ſecuris *retunſa* hebes, obtuſa eſt. vid. infr. 4. 4. 8. — 27. *ea gratia* quod plagis retunſi eſtis: quod veſtra opera vti poſſum, licet plagis retunſorum, tu quoque vti poteris ſecuri, licet retunſa — 29. *lectiſterniator eſto* lectos ſterne. *argentum exſtruito* in abaco ordine diſpoſito. Taubmann. — 31. *vorſa* ſcopis, σεσαρωμένα, a verrendo. *praeſterga* antique pro: praeterſa. *cocta* v. 35. dicit, ſe cocum eſſe miſſurum, quem Act. 3. ſcen. 2. adducit. Quare pro *cocta* quidam legi volunt *coacta*, ſuo quaevis loco conlocata; Boxhorn. autem mauult *docta* elegantia expolita. Mutandum vero nihil eſt: vos, quae debet quisque, praeparetis, vt in mora coquo ne ſitis, quo minus domum redux *cocta* omnia reperiam — 33. *ſatin audis? magnifice* cet. Gulielm. a Pſeudolo putat Calidoro dici *ſatin, audis, magnifice!* — 34. *adcipere* conuiuio — 35. pro *celebrate* Gulielm. *celerate* — 36. *praeſtinem* emam. Capt. 4. 2. 68. — 37. *ne quisquam* ſector zonarius — 42. *quae capiti operam det* libertati, vt ab amatore cum magno lucro meo redimatur — 45. *penus annuus*, quantum ſubficiat omni familiae per annum, quam longum, alendae — *proſtituam* vulgi vos permittam libidini — 49. *praehibeo* praebeo — 50. *cupidae vino* pro *vini*. Sic fere Mil. 3. 1. 204. niſi *adulterio ſtudioſus rei nullae* (nulli) eſt — 51. *pantices* (ſing. *pantex* raro obcurrit) proprie: inteſtina pelliculata, h. l. *venter* — 54. *Hedylium* P. Colvius legit *Aedilis ſum:* primum, vt aedilis, edicam, quae ad rem annonariam. Leno autem dixerat, ſe nomine quamque adpellaturum ſuo i. e. proprio — 55. *montes acerui* acerui inſtar montium. — 59. *regem Iaſonem* vellere aureo relato ditiſſimum. Alii intelligunt Iaſonem, tyrannum Theſſaliae, qui Epaminondae aetate vixit. — 64. *carnaria* vaſa — *oneri* pro onere: tergoribus magni ponderis — 65. *Dircam.* Zethus et Amphion, Iovis ex Antiopa filii, Dircen, quam Lycus, Thebanoram rex, Antiopa vxore repudiata atque in vincula coniecta, duxerat, caudae tauri indomiti adligaſſe, Lycumque feruntur obcidiſſe — 66. verſu ſuperiori dixerat *cras te* ſc. ſtringam

v. 65. autem *nisi hodie* v. 66. igitur *τὸ hodie* est: *hoc* ipso statim *die* crastino – 67. *taurus tibi fiet* non tu ibi minus vexabere, quam a tauro Dirce – 68. quam triste est, iuuentutem atticam pati, *hunc* hominem nequissimum *colere* incolere *hic* Athenis – 69. *amare a lenone* puellas e domo lenonis. Poen. 5. 2. 32. – 71. *ne illi* pro *illine?* – 72. *id facere* iis, *quibus* etc. – 74. *obsonas* obstrepis, vt sermonem eius omnem audire nequeam – 77. *oliui dynamin* vim, copiam. Complures vett. edd. legunt *oliuinam* olei copiam. Meursius malebat *oliuitam*, quod dictum putabat pro *oliuetum* – 79. *pergula* adpendix aedificii, quae in publicum spectat, vbi mercatores, opifices, artifices res exponebant venales, h. l. leno puellam expositurus est in *pergula*, in eo aedium suarum loco, qui omnibus in conspectu esset, vbi miserae *libidinum publicarum*, vt Tertullianus loquitur, *victimae* venales prostabant – 82. *excetra* vipera Cas. 3. 5. 19. – 83. *tua opera* quaestu tuo meretricio ex oleariis facto – 85. *vnctiusculo* paullo lautius vncto – 86. *vino te deuincis* vinum, quod bibas, adferri tibi mauis, quam, quod in meam rem sit, oleum. Pro *deuincis* alii *deungis* – 88. *pro capite* libertate *saepe iam iamque numeras* te mox soluturam polliceris – 92. *Phoenicio corio* tergo flagris cruento.

IN ACTVS I. SCENAM III.

3. *curassis* curaueris, cures. *bene curassis* noli, ob hoc animo perturbato, minus curare res alias. Gronov. Acidalius autem legit *ne curassis*, Pistoris *tu ne curassis. liquido es animo* prius id explicat: de ista re securus esto – 4. 5. consilium sibi in promptu esse gloriatur, lenonis decipiendi – 6. *bat* merus sonus, *τὸ at* heri inridens. – 8. *quam re aduersa* pro *quam rei* tuae *aduersa:* potius, quod ex re est, agas, quam obtemperes animo, iis agendis, quae abs re sunt, seu rei tuae aduersa. Acidal. – 12. *it dies* abit, praeterit Bacch. 5. 2. 85. – 13. *placide* agas, non praepropere – *prius quam abeat* adloquendus est – 14. *tam placide* nimis tarde, gradu testudineo *is* – 15. *hodie nate* Ballio sc. 2. v. 32. – 16. *tametsi obcupatus* sis, *moramur* tamen te. Lamb. legit *obcupatum moramur* – 18. *sospitalis fuit* multum profuit – *mortuus est, qui fuit* cf. Capt. 3. 3. 1. Truc. 1. 2. 94. – 21. *te volo*, ambiguum est, seu *te volo conuenire*, seu *te volo Iupiter perdat* – 22. 23. *licetne, obsecro, viuere, an non licet?* an eneca-

bitis me odio veſtro? *mantare* i. q. manere, reſtare, gradum ſiſtere — 24. *inaniloquus* qui praeter verba querelasque nihil adfert — 25. tum demum, quando dabis, *ducito* Phoenicium — 28. *rem actam agis* Donatus: rem actam apud iudices repetere non licet. *Actum eſt* ſumtum a iure, *ilicet* a iudicio, *periſti* a ſubplicio — 32. *porricere exta* verbum ſacrificantibus ſolenne — 47. Sententia eſt, viro probo indigniſſima: multo facilius eſſe, id ferre, quod pudorem, quam quod damnum adferat. Conſentiunt tamen adagia: κέρδος αἰσχύνης ἄμεινον, lucrum pudori praeſtat, et Sophoclis τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἔῃ — 49. *manta* exſpecta. Douza: parabit aliquid, tres dies manta — 50. *ob ſimultatem ſuam* quodſi fuit Calidorus obcultus Ballionis inimicus, quem fuiſſe eum dubium vix eſt, inprudenter tamen Pſeudolus eſſet faſſus, eumdem, pro quo apud Ballionem intercedebat, ſimultatem cum eo gerere. Si *ſimultatem* explicem *difficultatem* pecuniae inueniendae, quae tibi *ſimilata* potius videatur, quam vera, id quidem recte dixiſſe, et Ballio ita fere intellexiſſe videtur: qua vero auctoritate hanc vocis *ſimultas* ſignificationem defendam, non habeo — 55. *non lenonium eſt* recte monſtrare — 61. *quin nomen iam interiit Mutuum* toties iam fruſtra rogaui alios *mutuum*, vt ipſum hoc vocabulum abſumſerim, vt nemo ſuperſit, quem rogare poſſim — 62 ad 64. *Heus tu* etc. Lambinus quidem intelligit *de menſa cibaria*, rectius vero, opinor, plerique *de menſa trapezitarum*. *Poſtquam iſti* argentarii *a menſa ſurgunt* crebro bonis cedere coeperunt, *ſaturi, poti*, aliorum ſibi credita pecunia ditati, *qui ſuum repetunt* ita vt prius, quod ipſis debeatur, exigant, *alienum reddunt nato nemini* quae ipſi debent, nemini ſoluunt, *ab alienis cautiores ſunt, ne credant alteri* ex eo tempore homines ab alienis, quorum rem et ſtatum non probe habent cognitum, cautiores ſunt, et non facile cuiquam credunt. *Ab alienis* explicari etiam poſſet *damnis*, aliorum damnis edocti cautiores ſunt redditi. Hos tres verſus plerique omnes recte, opinor, Ballioni tribuunt, Pareus Pſeudolo — 67. *eme die coeca* ſolutione in diem prolata, *vende die oculata* pecunia praeſenti — 69. *Lex quina vicennaria* Lex Laetoria vetabat filio familias, quinque et viginti annis minori, mutuo quid dare, et, qui dediſſet, ius repetendi non habebat — 71. *an poenitet te* non ſatis tibi viſum eſt — 72. *qui perpetuat data* perpetuo dare pergit —

74. *inanis cedis* adcedis nihil adferens — *dicta non sonant* non tinniunt, vt numi — 80. *apud nouercam* quae parum te exaudiet — *an umquam tu huius nupsisti patri* muliebria passus ab eo es? quod enim si esset, tu nouerca huius esses, apud quam queri eum iubes. In hunc certe, vt in priuignum nouerca, inexorabilis es — 85. *lactes* intestina: tibi si crederem, idem agerem, ac si quis fugitiuam canem adligaret lactibus agninis; vt haec vna cum lactibus, sic tu aufugeres vna cum pecunia — 89. *vel sex menses* pecuniae partem maiorem iam adcepit a milite v. 112. — 91. *non venalem habeo.* iam vendidit v. 108. — 93. *lanios* popas, hostiarum mactatores, qui malleo ipsas inpeterent, dum a victimario interim tenerentur. Gutherius — 95. pro *agninis* recepi *minimis.* Exta quidem agnina erant minima, ludit vero in voce *minimis*, respiciens ad *minas* viginti, quibus sibi volebat litari. Scaliger et Lipsius testantur, in plerisque calamo exaratis membranis non *agninis* legi, sed *minimis* — 97. *extra portam Metiam* ad locum solennem subpliciis, cuius in vicinia carnificum erant aedes — 98. *lanios* intelligit carnifices *cum tintinnabulis*, quibus carnifices ornabant noxios, quasi hostias. Gronov. — 99. *greges virgarum vlmearum* virgas in fasces conligatas — 109. *sine ornamentis* nudam. In emenda serua pro auro et veste seorsum erat soluendum. Curc. 2, 3. 65 sqq. — *cum intestinis omnibus* iocose additum est — 113. *factam esse argenteam* cum argento permutatam — 116. *hunc fames iam obciderit* te obciso, qui victum ei subpeditasti. Licet enim iuuenis careret nunc pecunia, fecisse tamen eum dubitandum non est, quod ap. Ter. Eun. 2. 3. 18. Chaerea: in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum — 117. *quantum terra tegit hominum* mortuorum: quotquot vmquam vixerunt. Sic quum possit explicari, contra omnium Mss. consensum nihil mutandum esse censeo. Mutarunt autem alii *quantum in terra degit*, alii *quantum terra regit*, alii *quantum terra gerit*, alii *quantum terram tegit* etc. — 119. *conceptis verbis* alio praeeunte, et ius iurandum verbis, certa comprehensis formula, dictante. Turneb. — *consultis* bene perpensis — 121. *scelestus* quem scelestum vocas. Senec. Philos. ep. 115. *sine me vocari pessimum, vt diues vocer!* et: *vbique tanti quisque, quantum habuit, fuit* — 124. *aeque* libenter. numquam aeque libenter et celeriter ad praetorem, vt

manu ab eo mittar, curram, atque hunc lenonem maledictis onerabo — 127. *buſtirapus* buſta ſpolians, qui ſilicernium rapiebat, manibus defuncti oblatum, de quo guſtare putabatur nefas — 129. *vetera vaticinamini*, inridet: iam ante ignominioſe dicta iteratis. Verſu enim 117 Calidorus iam dixerat *hominum periuriſſime* — 131. *babae!* et *bombax!* interiectiones hominis, admirantis quaſi, inridentis certe, quae alter dixerit — 134. *praehibeo* praebeo — 135. *in pertuſum ingerimus dicta dolium* prouerbium a fabula Danaidum; explicatio addita eſt: operam ludimus. Caſ. 2. 7. 1. — 136. *numquid alium* adhuc me eſſe *vultis dicere?* — 141. *meum* lenonis *officium*, quod quale officium ſit, v. 142. explicat *cum illo perdiderim fidem:* fidem fallam, militi datam. Ter. Phorm. 3, 5. 48, leno quidam dicit: mea lege vtar, vt potior ſit, qui prior ad dandum eſt — 143. *operae ſi ſit* ſi eſſem vacuus. Mil. 2. 2. 97. — 148. *exoſſare aliquem vt muraenam* Amph. 1. 1. 163. ſignificat: fuſte aliquem bene dolare; hoc vero Pſeudoli loco: vt ſuadet libido, aliquem vexare — 150. *admoenire.* vid. Ciſt. 2. 2. 5. — 159. *tibi moram dictis creas* quantulumcumque temporis fabulando perdis, rectius conſumeres agendo.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

3. *largitus* ſum *dictis* certum promiſi auxilium; cum ablatiuo, vt in Sticho: *largior lingua* — *dapſilis* aliis videtur ablatiuus a *dapſilus*, *dictis dapſilis* promiſſionibus optimis; aliis nominatiuus; *dapſilis* ego ſum *dictis*, promiſſionibus diues — 4. *gutta* paululum *conſilii* — 6. 7. *telam exordiri* incipere *detexere* finire: non video viam, qua argentum *quaeram* atque *inueniam* — 8. *tabulas* explicant: ceratas, in quibus ſcribat. Comma poſt *ſibi* delendum eſt, poſt *cepit* vero et poſt *quaerit* ponendum. Quidam pro *tabulas* rectius forſan *fabulas*. Aliquam certe lineolam in animo oportet eſſe ductam, antequam poeta manus armet, ad poema aliquod perficiendum — 14. *iniicere tragulam*, vid. Epid. 5. 2. 25. — 19. *ex hoc ſepulcro* hero maiori ſene acheruntico. Veteres theſauros ſuos non raro conſtat, ſecuritatis cauſa, in ſepulcris condidiſſe.

IN ACTVS I. SCENAM V.

2. licet omnium Plauti fabularum argumentum graeciſſat, atque res a Graecis in graecaque vrbe aliqua fingantur geſtae, ſaepe numero tamen Plautus habet, quae,

eum Romae ſcripſiſſe, prodant. Filium Simo dicturus magis, quam vllum alium iuuenem athenienſem, amore eſſe perditum, eum, ſi *dictator* dux, princeps perditorum iuuenum dicendus eſſet, prae ceteris omnibus queritur fore dicendum. Forſan et hoc *dictatoris* adpellatione reſpicit, quod omnes ciues de eo *dicant*, quod, vt v. 4. dicit, ille per vrbem ſolus ſermo ſit omnibus. Simili fere ratione, vt Simo filium *dictatorem* nequiſſimorum iuuenem dicit, apud Ter. Hec. 2. 1. 7. Laches, ſi nequitiae mulierum ludus ſit, vxorem ſuam ei ludo *magiſtram* eſſe dicit — 8. *obciſa eſt haec res.* Sic et Capt. 3. 4. 7. Men. 3. 2. 46. hoc negotium plane perditum eſt. Eodem ſenſu Caſ. 3. 5. 52. Stalino ſe dicit obciſiſſimum — 12. *geſtant* renuntiant crimina — 14. *geſtores* famigeratores *linguis, auditores auribus* ſuſpendantur, qua quisque parte peccavit, ea plectitor — 21. Poſt *Vetus* ſignum exclamandi. Caput quaſſans ſenex dicit *Vetus!* i. e. licet vetus ſit, vt tu (v. 19.) quaerere poſſes: *quid nouum* ea in re fecit? *nolo* tamen filius meus faciat, peruerſosque aliorum mores imitetur! — *neuis* non vis — 22. *vel tu* ipſe *in adoleſcentia* adoleſcens olim *tale ne faceres* facere debuiſſes — 23. 24. dicere voluit: patrem oportet in iuuentute fuiſſe probum, qui iuuenem filium probum eſſe poſtulat, tu vero filium poſtulas eſſe probiorem, quam fuiſti ipſe. — 25. 26. Plautum volunt cogitaſſe viſcerationem, in qua ſingulis, qui aderant, certa pars carnis dabatur. Senſus eſt: tantus olim flagitiorum tuorum fuit numerus, vt ea, inter multos distributa in partes aequas, ſatis fuisſent ad eos omnes infamandos — 27. *patriſſare* πατριάζειν, patre ſe dignum gerere, h. l. iisdem vitiis, ſed Ter. Adelph. 4. 3. 11. iisdem virtutibus deditum — 28. homines *commodi* i. q. verſ. ſq. *aequi* — 32. *paedagogus* adſecla puerorum, qui mores eorum obſeruaret formaretque — 34. *iram in promtu gerere* iracundum, ad iram procliuiorem eſſe — 37. *bonus* moderatus *animus in mala* aduerſa *re dimidium eſt mali* rem aduerſam dimidio facit leuiorem — 40. *herum ſaluto primum* alium ſeruum cogitaſſe clarum eſt; intelligo: primum facio periculum pecuniae hero meo extorquendae — 41. *ſi quid ſuperſit* intelligi vult: ſalutationis, cogitat autem: ſpes heri fallendi ſi me fefellerit, *vicinum* Caliphonem vicinum *inpertio* ſalute: adiutorem mihi ſumam, ad id, quod volo, perficiendum — 42. *ſalue; quid agitur?* quaſi familiariter rogat, *quid*

agitur? quem *ſcelerum caput* v. 31. vocauerat — *ſtatur hic ad hunc modum* [illegible] friuola ſerui reſponſio — 43. *ſtatum* modum corporis gerendi, Amph. 1. 1. 110. *vide hominis, quam baſilicum!* confidentem, ſuperbum — 48. *quaſi per nebulam ſcimus, audiuimus* Capt. 5. 4. 27. Plato: κατὰ τὶ σκότος incerta adhuc — 49. *conficiet te hic verbis* confutabit, elinguem te reddet — 54. *aedes vacivas aurium* in quibus aures ad me audiendum vacuae ſint, vt filius mihi obediat. Caſ. Prol. 29. — 58. pro vulg. *hercle qui* cum Piſt. et Veneta et Colon. legendum puto *hercle quin* profecto, ſane, quod et Merc. 2. 3. 77. legitur — 62. *quum apud te parum ſiet fides* id quod Pſeudolus v. 52. erat queſtus. — 65. *Delphis tibi reſponſum dicito*, quod reſpondero non minus verum eſſe cognoſces, quam delphicum Apollinis oraculum eſſe poteſt. v. 67 ad 73. Hunc locum Gruterus et Gronovius repraeſentarunt, vt eum Camerarius e Mſſ. ſuis conlegit. Taubmanni vero editio prior 1605 locum repraeſentat ita:

Quid ais? ecquam ſcis filium tibicinam
Meum amare? *Ps.* Οὐ δεῖ negare. *Sı.* Liberare
quam velit?
Ps. Δεῖ nec τοῦτο negare. *Sı.* Ecquas viginti minas
Per ſycophantiam atque per doctos dolos
Paritas, vt auferas a me? *Ps.* Abs te ego auferam?
Sı. Ita: quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Ps. Fateri δεῖ καὶ τοῦτο ναί.

Petitus autem perſuaſit ſibi, latere in his plures voces graecas, locumque ita reſtituendum putauit:

Meum amare? *Ps.* Ναὶ γα. ῥῆμ' ἐόν ἐστι. *Sı.* Libe-
rare quam velit?
Ps. Καὶ τοῦτο καὶ τοῦτο ναὶ 'γώ. *Sı.* Ecquas viginti minas
Per ſycophantiam, atque per doctos dolos
Paritas, vt auferas a me? *Ps.* Abs te ego auferam?
Sı. Ita, quas meo gnato des, qui amicam liberet.
Ps. Φχ' τήρει· δεῖ. καὶ τοῦτο, καὶ τοῦτο, ναὶ, καὶ τοῦτο, ναί.

Camerarii in lectione repugnantiae, et apud Petitum obſcuritatis non nihil eſſe videtur: quod vero ſeruum vterque ſenex aperte faſſum intellexit, Taubmanni lectionem ſenſum certe loci expreſſiſſe arbitror — 77. *praegigni, progigni*, oriri, me auctorem mali moris eſſe — 78. *herum* herilem filium *apud herum* maiorem, eius patrem, *criminaret* antique pro: criminaretur — 79. *iuberes* alii *luberet* — 81. *rem meam ſapio* non inſipienter feci. Moſt. 5. 1. 45.

nullam rem ſapis: non [illegible]s, quod intellectu eſt facillimum. Truc. 4. 4. 1. *ſa*[illegible] *rem ſuam:* facit, quod e re ſua eſt — 83. *quapropter te expertem amoris gnati habuerim* quare celauerim te de amore filii — 84. *piſtrinum in mundo ſcibam mihi* certum et praeſens eſſe. vid. Epid. 5. 1. 12. — *faxem* feciſſem — 87. *illud* a filio, *iſtuc* a te — 88. *huic erant dieculae.* Ter. Andr. 4. 2. 27. *tibi dieculam addo* efficio, vt, quod metuis, ſerius certe fiat. Eun. 5. 6. 19. ſed *in diem* eſt fortaſſe: aliquanto poſt futurum eſt — 89. poſt *hinc* Caſaubonus voculas *a me* gloſſam putat, tollendam — 100. *aetatem* quam diu viues. Aſin. 2. 2. 8. — 104. *mortalem graphicum* qui callidior fingi non poteſt. Epid. 3. 3. 29. et infra 2. 4. 9. — 110. *iſtam pugnam* vt abs te pecuniam auferam — 114. 115. ordo: *quam tibicinam deperit gnatus, ea circumducam lenonem* ea lenonem defraudabo, eam per fraudem illi eripiam. Sic *circumducere aliquem auro* Bacch. 2. 3. 77. *argento* Pſeud. 2. 2. 39 etc. — 118. *Agathocli.* vid. Moſt. 3. 2. 88. — 126. *conſutis dolis* vt ita conuenerit inter eos. Amph. 1. 1. 28. — 129. *compecti* compacti — 132. *ſtilis vlmeis conſcribito* virgis caedito. Virgil.: verſa puluis inſcribitur haſta. Sidonius: glacies alpina deletur, et hiulcis arentium rimarum flexibus terra perſcribitur — 133. *indice* indic *ludos:* adcinge te ad ludum tuum, ad lenonem Phoenicio circumducendum; quod ſi effeceris, argentum tibi, quod poſtulas, dabo — 142. *non demutabo* non denegabo, pecuniam, qua lege promiſi, ſoluere — 159. *concenturio* conligo, in album refero, a re militari. Cic. ad Attic. 16. 9. Brutus centuriat Capuae; ſeu a centuriis, quae ad ſubfragia conueniebant. Trin. 4. 2. 160.

IN ACTVS II. SCENAM I.

2. conſtitui, neque dubitare, neque timere — 3. 4. Lambin. in ter repetito *nam* negligentiam animaduertiſſe ſibi videtur, homine ſeruo non indignam — 4. *res* quaeuis negotia *perinde ſunt* difficilia aut facilia, vt forti timidoue animo ea adgrediare — 6. *malorum meorum* habent Mſſ. et edd. vett. omnes. Gruterus quidem legendum tamen cenſet *maiorum meorum*, reſpiciens verſum . . quam coniecturam Pareus in textum recepit. Sed licet fama maiorum temere quidam freti ſint, virtute tamen defunctorum freti eſſe nequeunt, non reuiuiſcentium, ad opem poſteris ferendam. Maiorum virtus efficere tantum poteſt, quod

v. 16. dicit, vt excitet ad facta, qualia maiores fecerunt. *Malorum meorum virtute fretus* explicandum mihi videtur ex Asin. 3. 2. 3. *Scapularum confidentia, virtute vlmorum* (humerorum alii) freti. Se, qui iam multa mala perpessus, castigatus saepe sit, virtute, qua ea tulerit, fretum, industria tamen etc. se victurum sperat. Cf. Bacch. 4. 4. 100. *mea fiducia, me opericulo* — 9. *vestrum* spectatorum *omnium* — 10. *Ballionem exballistabo* vox comice ficta, ad nomen lenonis adludens: superabo eum — 11. *admoenire.* vid. Cist. 2. 2. 5. — 16. *quo sum genere natus* adnectendum est praecedentibus: vt sciant, me natum a seruis, astutiae laude celeberrimis. Alii legunt *eo sum genere natus* quod adnectendum esset sequentibus.

IN ACTVS II. SCENAM II.

2. *vt oculis rationem capio* quantum adspectu colligo — codd. *quam mihi* vel *quas* Lips. *nam* — 4. 5. *certum qui mihi faciat.* Sic Men. 2. 1. 17. *certum qui faciat mihi* et 5. 2. 12. *nec, quid sit, mihi certius facit* — 8. *hoc* nouum consilium *praeuortar principio*, praeferam consilio, quod antea ceperam — 9. *stratonicum nuntium* in argumento Prisciani v. 4. vocatur *cacula*, et 4. 2. 52. *calator* miles praefecto alicui militari inseruiens — *percutiam* dolis, fallam — 11. *compendium faciam pultandi* pultatione ego te supersedere iubeo — 12. *patronus foribus* cf. Asin. 2. 3. 6 sq. foribus conseruis sum amicus — 12. ideo processi foras, vt deprecer, ne quis percutiat fores — 13. *Subballio* vice Ballionis fungor — 14. 15. *procurator peni, atriensis* διχιτάριος, διαιτάρχης. Atrienses principes serui tricliniares — 18. *non soles respicere te* etc. Truc. 1. 2. 58. qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet — 20. *haec mihi incus est* sic Codices: pronomen, vt saepe Latini solent, relatum est ad praedicatum. alii tamen legunt: *hic* cacula *mihi incus est* — *procudam ego hodie hinc multos dolos* habebo eum gymnasium fallaciarum, vtar eo ad dolos procudendos — 22. *ab illo milite Macedonio* missus — 29. *quoad referret* qua die seu ad quam diem solueret — 33. *si promtas* alii *promtes thesauros Iovis* si Iovis aerario praefectus sis — 34. *strenuas* in omnibus codd. et edd. vett. legitur, licet, quid sit, non adpareat. Alii malunt *sternuas*, si forte cacula sternutaverit, et Pseud. dicat: *aeque cito* res erit soluta; alii emendant *renuas*. Si lectio certa est recte forsan alii explicant

ſtrenuum te geris in pecunia retinenda — 35. Cum Scioppio lego: *vinciam potius, ſic ſeruauero,* vt cacula iocans reſpexerit illud: res erit *ſoluta.* Alii legunt *vinctam* — 36. *meam qui forcilles fidem* ſenſus eſt: meam qui fidem infirmam ſubleſtamque iudices. id quidem latere neminem poteſt, *forcillare* autem quid verbi ſit, aegre expedietur. Plerique reponendum putant *ſuggilles,* Paſſeratius *furcilles* furcilla ſtabiliendam putes, alii *furciles* vt furem dictis inceſſas, Lambin. *floccilles.* Salmaſius non repudiat quidem *ſuggilles,* ſed mauult tamen *forioles,* quod verbum a *forio* formatum ſit, vt *lutulare* a *lutare,* vt eſſet: meam qui inquines fidem etc. — 38. *poteſt* vtrumque locum habere, *vt alii* etc. *vt ego* etc. — 41. *quid eſt tibi nomen.* Sic Moſt. 3. 1. *nomen* quaero *quid* ſit. Men. 5. 9. 71. *quid* erat *nomen* matri etc. — Pſeudolus a *ſeruus eſt* ad *me dicam* ſecum loquitur, v. 42. demum caculae reſpondet *Syrus ſum* — 47. 48. quidam poſt *hoc* comma ponunt, *certo ſcio hoc, febrim* etc. Rectius, opinor, alii poſt *ſcio* ponunt *certo ſcio, hoc* hanc rem *febrim tibi eſſe* male te habere — 54. 55. ἀνακόλουθον nam particula *vt* non habet, quocum cohaereat. Sed τὸ *vt* omnino abeſſe poſſet — 59. *ne quid Harpax feceris* ne quid rapias, teque re ipſa praebeas eum, qui nominaris. Sunt qui *Harpax* aduerbialiter poſitum putent, alii legunt *harpagaueris,* alii *harpagefeceris* — 61. *pol te multo magis* etc. ſic Mſſ. et edd. Lipſio placebat *pol tu viuos? magis opinor* etc. — 64. Donatus legit *doliarem* praepinguem, quod Gruterus reiecit, quod ineptum fuiſſet, addere *craſſam.* Camerarius autem in Mſſ. ſuis reperit *diobolarem,* quam quidem vocem nolim cum plerisque explicare, vt Poen. 1. 2. 58. eſt: quae duobus obolis ſui copiam faciat, ſed *copam,* vbi duobus obolis i. e. vili pretio onerare te poſſis ciboque recreare — *cludam* claudam — 68. *ne in quaeſtione* diu quaerendus ſis. vid. Caſ. 3. 1. 16. — 71. *iube te operiri* multa veſte tegi, ad ſudorem eliciendum.

IN ACTVS II. SCENAM III.

3. *Obportunitas* Εὐκαιρία, cuius deae beneficio, quae exoptatiſſima nobis ſunt, tempore eueniunt obportuniſſimo. Curc. 2. 3. 26. — 4. Mſſ. et edd. vett. habent *quam haec cauata eſt mihi obportune epiſtola* quod explicant e verſu ſq. *vbi ineſt, quidquid volo.* Scaliger mauult *cauita,* quod *cautionem* Feſtus dictum olim dicit, quod poſtea

cautio coeptum eſt dici. Douza coniicit *captata*. Lipſius autem, Scioppius, Meurſius aliique poſuerunt *allata*, quod verſu ſq. eſt, geminatum enim ll facile haberi potuiſſe pro V, vt pro *haec* ſeu *haecc' allata* ſcriberetur *haec cauata* — 5. pro *cornu copiae* κέρας Ἀμαλθείας quidam *cornu copia*, alii *copiae ſt cornu* — 8. *vt copi* copioſo *pectore*, ab inuſitato *cops*. Bacch. 2. 3. 117. — 11. *deformata* delineata, deſcripta — 12. Laudari ad hunc verſum ſolet locus Plin. L. 5. ep. 21.: "Eſt omnino iniquum, ſed vſu receptum, quod honeſta conſilia vel turpia, prout male aut proſpere cedunt, ita vel probantur, vel reprehenduntur. Inde plerumque eadem facta modo diligentiae, modo vanitatis, modo furoris nomen adcipiunt." Idem multo breuius dicit Livius 27. 44.: adparebat, quo nihil iniquius eſt, *ex euentu famam habiturum.* cf. Capt. 2. 2. 54. — 13. *vt quisque fortuna vtitur*, vt fortunam habet propitiam — 17. *aurichalco contra non carum* aurichalco pretioſius. Epid. 3. 3. 30. Curc. 1. 3. 46.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

1. 2. Sic Plutarch. amorem vocat γλυκύπικρον. Muſaeus γλυκυπίκρων ἐρώτων κέντρον. Catull.: curis hominum qui gaudia miſcet, et alio loco: dea, quae dulcem curis miſcet amaritiem — 9. *graphicus* quo ad res gerendas ne fingi quidem poſſet homo aptior. Epid. 3. 3. 29. — 9. *heuretes* inuentor — 11. triplici *io* et 12. triplici *te* non minus, quam adpellatione *tyranne*, et verbo *imperitas* hilaritatem Pſeudolus, tamquam de re bene gerenda ſecurus, ioculariter prae ſe fert — 13 ad 16. ludit numero ternario, quia dixerat praecedente ſcena, ſe tres deluſurum eſſe, herum, lenonem, et, qui epiſtolam ei dederat — 17. *vt paratragoedat* vulgo *paratragoediat*, vt magnifice ſe gerit, vt grandia verba facit, et tragoediam imitatur — 19. *dic vtram, Spemne an Matrem, te ſalutem.* Mſſ. magno conſenſu habent: *ſpemne an Matrem:* ſpemne adhuc meram adferas, an ſalutem iam peperiſti ipſam? pleraeque tamen edd. habent *Spemne an Salutem te ſalutem.* templa Romae, intra alterum, alterum extra portam Carmentalem, *Spei*, *Matrisque Matutae*, erant vicina, ad quae videtur adludere, ad Spemne demum, an Matris Matutae iam ad aedem deuenimus? vtram te ſalutemus? — 22. Veſtigia Mſſ. viri docti vario modo conati ſunt reſtituere. Camerar. *Euge iam* χαρῖνον οἰωνὸν ποιῶ. Lamb.

Euge iam, *χαῖρε οἰωνὸν probo* i. e. ſalue, omen adcipio. Acidal.: *Euge iam χαίρειν χάρινον volo.* Meurſius: *Euge iam, Charinum volo.* Gronov.: Χαρίνῳ χάριν ποιῶ. Ad nomen Charini Plautum adluſiſſe, dubium non videtur — 23. Charinus, quae Pſeudolus dixerat, in eam adceperat partem, vt eum opera ſua vſurum putaret, quare, *quin tu* etc. — 23. 24. quod vero ſc. 3. v. 26. *aliud, quod cupiebat, adcidit*, nunc homine opus eſt, qui caculae vicem ſuſtineret, quod Charinus, adoleſcens athenienſis nobiliſſimus, non poteſt. Gratias Pſeudolus Charino agit, addit vero *nolo tibi moleſtos nos eſſe* hoc eſt: vt nunc quidem res eſt, opera tua vti non poſſumus — 25. indignans Charinus repetit: *vos moleſtos mihi?* et addit: id quidem moleſtum mihi eſt, vos ſuſpicari, moleſtum mihi fore, vobis inſeruire! — 29. *ei os ſubleui* eum decepi Aul. 4. 6. 2. — 30. 31. ſpectatores ſciunt ex Act. 2. ſc. 2. — 33. *ſiquidem hoc viuet caput* δεικτικῶς, ſi ego viuam — 37. pro *vſitatus ſaepe*, multum verſatus, e Pariſ. cum Douza, Paſſeratio, nec Camerario inprobante, recepi *viſitatus* ſaepe conſpectus. Sic Epid. 4. 1. 12. *viſitaui antidhac.* Curc. 2. 3. 64. *adnuo* me eum *viſitaſſe.* Trin. 3. 3. 39. *ignota* facies, quae *non viſitata* ſit. Perſ. 1. 1. 20. mihi quidem tu iam eras mortuus, quia *te non viſitaui* — 40. *Caryſtius* vrbs Eubeoae — 43. Lectio *vnam* non poteſt eſſe genuina, *vna* enim *quinque* minas non poterat ſoluere. Senex autem Act. 2. ſc. 1. v. 142 et 146. promiſerat pecuniam, quam Pſeudolus lenoni daret. Idem Simo 4. 7. 30. dicit: me *viginti* mulctauit *minis*, et 4. 8. 4. inultus promam *viginti minas.* Pro *vnam* igitur, quod Gulielm. et Grut. delent, cum Palmerio ponendum putaui *viginti* — 47. *quid ſapit* callidus ne ſit, rogat, Charinus autem iocoſe reſpondet, quaſi rogaſſet *quid olet?* Interdum enim *ſapere* idem eſt, quod *olere*, v. c. Plin. H. N. 17. 5. meliora vnguenta ſunt, quae terram, quam quae crocum ſapiunt — 48. *Hircum ab alis* olet, hanc lectionem Turnebus inuenit in ſchedis vetuſtiſſimis. *Hircus* autem eſt: teter odor ſubalaris. Hor. Epod. 12. 5. an grauis hirſutis cubet hircus in alis. Alii legunt *vsque a cunabulis* (ſapit) — *manuleatam* autem ſeu manicatam *tunicam* minus, quam colobium, ſeu veſtimentum ſine manicis, pati, tetrum odorem ſubalarem ad naſum peruenire, palam eſt — 49. *acetum* acumen, prudentia Bacch. 3. 3. 1. — 51. *murrhina* pro myrrhina. Feſtus: "eſt genus potionis, quae graece dicitur nectar;

hanc mulieres vocabant murriolum, quidam murratum vinum, quidam id dici putant ex vuae genere, murinae nomine." Alii dicunt: factitiae potionis genus exstitisse, atque inter dulcia potius, quam vina reponendum, cuiusmodi dulcibus frequenter vsae mulieres sint, quod nequaquam ebrietatem inducerent. — *passum* quod ex vua passa compressum effluxit — *defrutum* (deferuitum) vinum, musto ad dimidias decocto factum — *melina* potio e melle ὑδρομέλι — 52. *thermopolium* taberna, vbi dulces potiones venibant calidae — 53. *lamberare* Festus:, scindere, laniare. Sic Poen. 1. 2. 83. meo me ludo lacessis. Turnebus: iisdem iocis adpetis me, quibus es lacessitus — 55. *versari* velut Proteus in varias formas mutari. — 56. Quaerenti: *ecquid argutus* ingeniosus, solers est? respondet Char. iocose: malorum facinorum saepissime *argutum* adcusatum, conuictum eum esse. Sic Amph. 3. 2. 2. me dedecoris a viro *argutam*, adcusatam, in crimen vocatam esse — 58. *scitus* h. l. idem quod *callidus* 1. 3. 151. Amph. 1. 3. 8. scitus sycophanta. Sensu bono *prudens* Ter. Heaut. 1. 2. 36. *scitum* est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex vsu sit. Phorm. 5. 5. 2. quam *scitum* est eiusmodi etc. — *plebis scitum non est scitius* vid. Cas. 3. 1. 11. — 70. *defaecatum est* sollicitudine liberatum Aul. 1. 2. 1. — *cor mihi nunc peruium est* nihil est, quod mihi obstet. Meursius mauult *peruiam*, quod Aul. 3. 2. 24. est, vt *obuiam* — 71. pro *omnes ordines* Boxhorn. recte legit *omnes ordine*. Litera enim *s*, sequentis voculae *sub* prima, facile praecedenti voci adhaerere, locumque corrumpere potuit. Langius autem pro *legiones meas* malebat *legionis meae* — 72. *auspicio liquido* vid. Epid. 2. 2. 1. — 73. *confidentia est* confido, certus sum, fore vt inimicos meos perdam — 74. *onerabo praeceptis* sic Mil. 3. 3. 29. *onerauit praeceptis* — 75. *ferat fallaciam* Scioppius mauult *serat*, sed *onerabo* et *ne titubet* requirunt *ferat* perferat. vt Cas. 3. 5. 47. dolum *protulerunt* est inuenerunt, sic hic *ferat* est *ludat*, *lenoni portet*, vt isto Casinae loco ancilla dicit, se *dolum* ab aliis inuentum, *ludere*.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *danunt* dant — *cui puero* etc. quem inpuberem dii lenoni dant in seruitutem — 2. eique si addunt *turpitudinem* deformitatem vt v. 7. amatores inuenire nequeat — 3. *quantum ego nunc corde conspicio meo*

quantum mea ipſius experientia edoctus ſcio. Pro *conſpicio* Gronovio placebat *concipio* — 6. pro *miſeriis* Acidal. legit *miniſteriis*, vt Perſ. 1. 1. 12. *quin ne ſuis miniſteriis praefulciat*. Et vere quidem puer de miniſteriis queritur, quae mandentur ſibi; quae vero, quod miſera eſſe, et miſerum ſe reddere deplorat, ipſa potuit miſerias dicere — 8. *vt curet* me leno *tandem nitidiuſcule*, vt, quo quaeſtuoſior domino ſim, eo melius ab eo habear. Gulielm. legit *curer* — 12. *perbitere* perire, ſeu periturum eſſe — 14. pro *quod illi, qui poſſunt, ſolent* recte, opinor, Mercerus dispoſuit *quod illi poſſunt, qui ſolent*. Rectius obponuntur *non poſſum, quod illi poſſunt*, quam *non poſſum, quod illi ſolent*. Hoc vero licet ferendum eſſet, tamen, quid *ſolere* ſit, vid. Ciſt. 1. 1. 38. Se autem queſtus puer eſt *non ſolere* non inueniſſe amatorem, ideoque donare non poſſe, quod poſſint, qui amatores habeant — 16. *fructus fullonius* Donatus explicat: quod fullones expurgandos dealbandosque pannos manibus pedibusque calcent percutiantque, timere puernm, ne, ad illud exemplum, manus calcesque heri experiatur. Quodſi vero verſus conſulas ſequentes, adparebit, non erraſſe Salmaſium, Turnebum, Lambinum, Franc. Iunium, alios, qui hunc *fructum fullonium* ſenſu obſcoeno ſumendum eſſe dicerent. Pro *fructus* Paſſeratius legi vult *fluctus*. cf. Aſin. 5. 2. 57. — 17. *illae* illi — *quam illae rei* etc. ad illam rem, nempe ad ſustinendas muliebris patientiae leges. Quod leno Act. 1. ſc. 2. meretricibus erat minitatus v. 45. *cras populo proſtituam vos*, v. 79. *deportere in pergulam* etc. idem ſibi puer euenturum metuit. — 18. *male eum metuo* non lenonem verberantem, ſed fructum fullonium — 19. Gronov. retinuit *quoi manus grauior ſit*, ſed legendum tamen putat *qui* et explicat: ſi mihi numos in manum det, quibus ea grauior fiat. Sed Plauti potius verecundiae conſuluiſſe eo videtur, quam verbis eius explicandis. Salmaſius aliique *manum* intelligunt *mentulam*, qua pro ſententia verſus ſequentes magis, quam pro Gronovio ſunt — 22. 23. Plura dicturus herum conſpicit, quare conprimenda ei oratio eſt.

IN ACTVS III. SCENAM II.

6. *Orcus* explicant Dis pater, ſeu Pluto, vt Moſt. 2. 2. 68. Poen. 1. 2. 131. — 7. *qui mortuis coenam coquat* coquus novemdialis ſeu feralis. vid. not. ad Aul. 2. 2. 45. — 11. *praeter alios* ceteris coquis omnibus iam conductis — 13. *in-*

probior h. l. non: peior, deterior, ſed: quem homines minus probent, conducere velint, cuius rei cauſa vna eorum auaritia ſit — 15. *quum extemplo* pro: quum primum. vid. Moſt. 1. 2. 18. — 17. *viliſſimus* qui minimum mercedis poſcit. Pareana altera habet *vtiliſſimus* — 18. *hoc* eam ob cauſam — *obſeſſor fori* in foro ſedeo a nemine conductus — 19. *drachmis* i. e. drachma quisque *iiſſent* iuerint, drachmis operam locauerint *illi* alii coqui — *me poteſt ſubigere vt ſurgam* conductorem abducere *nemo quisquam* prorſus nemo *minoris numo, qui numus* apud Plautum, niſi additum ſit *aureus*, *didrachma* eſt, duae drachmae, ſex groſſi — 21. *item* eodem modo — 22. *mihi*, vt ſaepe, παρέλκει — *condita prata* vt v. 24. herbas herbis condiunt — 23. *boues conuiuas faciunt* homines, vt boues, non niſi herbis paſcunt — 25. *atrum olus* intelligunt atriplex, alii hippoſelinum — 26. *rumex* oxalis — *blitum* Plinio: herba ſine ſapore, vnde *bliteus* Truc. 4. 4. 1. — 27. *laſerpicium*, ſilphium Rud. 3. 2. 16. — *ſinapis* vid. Truc. 2. 2. 60. — 29. *exſtillent.* Donatus: *ſtillare* eſt guttas emittere e corpore, *exſtillare* totum corpus guttatim finire — 30. *ei* eiusmodi *homines coenas ſibi* ab ipſis comedendas *coquint* coquant — 31. *ſtriges* aues nocturnae, maleficae, h. e. condimenta noxia — 33. *hoc* ob hanc cauſam *hic* Athenis — 35. *formidoloſas* actiue: horribiles, quorum iam nomen formidinem iniiciat — 42 ad 47. *cicilendrum. ſipolindrum. ſaucaptis. cicimandrum. happalopſis. cataractria.* nomina ſex aromatum ficticia, quae inter media, ne omnia Ballioni ignota ſint, *macidem* nominat, corticem aromaticum nucis myriſticae amiculum — 45. *Neptuni pecudes* piſces — 53. *eum in odorem τὸ in* Gulielm. et Acidalius ſtatuerunt tollendum. Boxhorn. coniiciebat *eum nidorem.* Adludere videtur poeta ad κνίσσαν, qua Iupiter apud Homerum delectatur. — 55. *demiſſis pedibus* odor deſcendiſſet ad inferos, volanti autem manus erant pro alis. Turnebus. — 57. incoenatus ἄδειπνος — 59. *iſtaccine cauſa* vt nugas tuas concoquam — 61. *pro pretio* etc. opera mea ita ſatis facio, vt merces, qua conductus ſim, non videatur nimia — 63. 64. *quemquam* alium *coquum, niſi* qui ſit milu. etc. — 66. *conſtrictis vngulis* ita caute obſeruatus, vt furari nequeas — 67 ad 76. hos Ballio verſus puero edicit ſuo, qui, priori ſcena loquutus, hac in ſcena mutus adſtat — 68. *vti noſtra* vtenſilia — 71. *pariter progrediminor* tu cum eo ſimul — 76. vulgo: ſi *con-*

quiniſcet iſtic, conquiniſcito ſimul. Mercerus autem ex Nonio emendauit *ſi conquiniſcet iſiic, ceueto ſimul*, quam lectionem Gronovius recepit. *Ceuere* autem idem eſt, quod *conquiniſcere*, vtrumque *inclinari* — 77. *diſcipulis* coqui ſingulis *priuos* ſingulos *cuſtodes*, cuique priuum — 78. vocem *bonum* adiiciendam putauit Acidalius — 80. Aeſoni Medeam, ſocero ſuo acheruntico, iuuenilem fabulantur vigorem reſtituiſſe, non vero Peliae, Iaſonis ſui inimico, quem eodem beneficio beaturam ſe ſimilans, necauit potius. Putant igitur μνημονικὸν huic loco ineſſe ἁμάρτημα, verius autem ſcientem Plautus coquum facit errare, vt, qui promittere vellet videri, reapſe minitetur — 84. *immo* h. l. negat — 90. *illos* Acid. ſuſpectum eſt; Piſtoris legi vult *illo* ad coenam — 92. pro *ſuauitate* quidam, metri cauſa, *ſuaui ſuauitate* — 94. *vt digitos praerodat* Ariſtophanes conuiuas, ob cibi ſuauitatem, aut auiditatem ſuam dicit καθεστίειν δακτύλους — 97. *furtificas manus*. Perſ. 2. 2. 44. furtifica laeua. vid. not. ad Epid. 1. 1. 8. — 99. *tinnis* garris. ſed Caſ. 2. 3. 22. et Poen. Prol. 33. *tinnire* eſt acute clamare — 101. 102. promiſſurus, ſe exſpectatione eius celerius coenam eſſe cocturum, dicit, iam coctam eſſe *quin is adcubitum* in lecto triclinari, *et conuiuas cedo* iube adcumbere, *conrumpitur coena* ſi diutius moremini — *ſubolem* diſcipulos coqui — 103. *ſublingio* ad lingendas patinas, quam ad opſonia coquenda, aptior — 104 ſqq. Vide, quid auaritia poſſit. Pactus Simo Act. 1. ſc. 5. erat, ſe viginti minas ſoluturum eſſe, ſi Phoenicium Pſeudolus eo die a lenone abducere potuiſſet: has vero ne cogeretur ſoluere, lenonem de conatu hoc Pſeudoli ipſe certiorem fecit.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

3. *quum te* Simia. adloquitur, quem nondum videt — 5. *malus cum malo ſtulte caui* ego malus minus caute egi cum homine, non minus malo, quam ipſe ſum. cf. Moſt. 5. 2. 21. mihi *tecum* cauendum eſt — 7. *verbeream ſtatuam* Simiam vocat: verberibus dignus eſt, qui mutus, velut ſtatua, adſtitit, me, abiiſſe eum, male metuente. vid. Capt. 5. 1. 31. — *infert ſe* vid. 5. 1. 28. — 12. hominis militaris perſona et ea re tuenda mihi eſt, vt ceteros mortales prae me contemnam — 14. *dum ille* cacula. vid. 2. 2. 69. — 21. *qui ipſus eſt* vt in Amphitruone Soſia Mercurium — *obcidis me* odio et moleſtiae mihi es — 24. *immo mihi me ſeruet ipſi* — *condecet* Moſt. 1. 3. 10. — 28. pro *dona*

Douza mauult *bona* quod *dona facere* Plauto indignum indicat. Omnes vero codd. habent *dona* — 29. *adcurassis* adcuraueris — *sobrie* cum cura et diligentia exquisita — 31. *meditati sunt* passiue — 33. *ita non facient* te non amabunt — 35. *mihi obtrudere palpum* adulando me fallere *non potes*. Vox ab equisonibus tracta. Amph. 1. 3. 28. timidam palpo percutit: blanditiis tranquillare cupit. Merc. 1. 2. 42. palpo percutis: blandis dictis fallis — 40. in *carnifex* ambiguitas est, seu *nisi effecero*, tamquam *carnifex* me adcipito, seu: tu, qui *carnifex* es — 42. *hiscunt* aperiuntur — 44. *mala merx* malus homo. vid. Cas. 3. 6. 22. — 45. *prorsus* prouersus — *ex transuerso* seruis forsan exiens imperauit aliquid, ita, vt non aduersa fronte, sed, secundum parietem transuersus, egrederetur. Lamb. — Varro hunc locum in mente habuit de Lat. Lingu. libro 6: *vt transuersus cedit, quasi cancer, non prorsus, vt homo.*

IN ACTVS IV. SCENAM II.

2. *harpagauit* ab ἁρπάζω furatus est. — 4. *dolose, et ego* Gulielm.: *dolose; i, ego hic* — 5. 6. 7. Simia, progressus, quasi secum hos versus loquitur, sed ita, vt Ballio audiat, quem se videre dissimilat — 5. *habui numerum sedulo* etc. non errraui, angi porta inde a porta numerando, et hoc profecto *sextum* est — 6. *insserat* miles, qui me miserat, herus. 2. 2. 1 sqq. — *quotumas* quotas aedes. sic 4. 7. 77. quotumo die — 8. *chlamydatus* quem peregre aduenire e veste viatoria intelligo — 9. *peregrina facies* adspectus prodit eum non esse atheniensem *ignobilis* hic a me non visitatus 2. 4. 27. — 12. *cum hirquina barba* τραγοπώγων barba in acutum desinente. Apuleius Miles. 1. 11. qui pallio baculoque, et baxeis, et *hircino barbitio* Philosophum fingeret — 13. *nulla est mihi salus dataria* salutem, quantum possum, mihi potius seruo, quam aliis dandam puto — 14. *a principio probi* vterque personam suam probe coepit tueri — 16. *egomet me noui* — 19. *me quaeritat.* Sic apud Ter. Adelph. 2. 4. 1. rogante Aeschino: vbi ille est sacrilegus? leno dicit: *me quaerit* — 23. *perfossor parietum* τοιχωρύχος vecticularius, effractor — 27. 28. *in medio luto est, haeret haec res* non poterit se expedire. Nomen militis ei dicere omiserant; sed vide, quam facile se expediat, citius, quam apud Terentium Phormio 3. 2. 37. *dic nomen.* Ph. *nomen?* etc. — 31. *putus* (putatus) i. q. purus. Varro L. Lat. 5. 7. *putare* valet *purum facere:* ideo

antiqui purum putum adpellarunt. Festus: putum pro puro dicebant, vnde putatae vites, quod, quum id, quod inpedimento erat, decisum est, purae remanent — 43. *imaginem obsignatam*, Gulielm. *imagine* — 52. *calator*. Festus: *calatores* vocabantur serui, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod est *vocare*, quia semper vocari possent, ob necessitatem servitutis — 57. *arbitrarem* pro: arbitrarer, vt Stich. 1. 2. 87.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

5. *mihi obuertat cornua* mihi aduersetur, idem est, quod v. 4. dixerat: ne malus erga me sit, vt erga illum fuit — 6. *capsit* ceperit Bacch. 4. 4. 61. *capso*. Rud. 2. 1. 15. *capsimus* — *compar* cuiusuis rei socius. vid. 1. 1. 64. — 11. *etiam dum* Gul. *etiam domum* — 16. *vasa conligunt* milites, castra mutaturi — 19. hunc versum dicit, conspecto Simia, Phoenicium educente.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

3. *dentatum virum* militem gloriosum, dentibus minacem — 8. *retunsum* (pro retusum. vid. 1. 2. 26.) *mihi est cor* defatigabatur, angebatur, *obpugnando pectore* palpitando — 11. *quin hinc metimur* sc. viam. Boxhorn. quidem pro *hinc metimur* coniiciebat *hincmet imus*, sed *hincmet* vix videtur latinum. Coniecturam suam eo vult defendere, quod Curc. 5. 2. 29. legatur *tamquammet Genium meum*, sed omnes codd. ibi habent *tamquam me et Genium meum* — *gradibus militaribus* grandibus, vt Epid. 1. 1. 11. seu celeri gradu, vt Trin. 3. 1. 22. milites vero, vt Vegetius dicit, horis quinque aestiuis viginti millia passuum emetiri tenebantur — 13. *cantharum triumphi* compotationem triumphantibus debitam.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

3. *mihi libet nunc venire Pseudolum*, inridens Pseudolum: veniat nunc licet! abducere mulierem conatus, egregie se deceptum sentiet! — 9. *vt conuenit*, non, vt plerique explicant, inter me et Simonem, sed inter Simonem et Pseudolum Act. 1. sc. 5. v. 120. qua de re Ballio certior factus est, quum Simo eum moneret 3. 2. 106 sqq. — *fore* vt in pistrinum Pseud. detrudatur — 10. *Simonem veniat velim* pro: Simo vt veniat, seu: Simonem venire — 11. *promiscam* promiscue, vt laetitia fruamur communi.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

2. *ſignum* Phoenicium, vt Vlyſſes ex arce Troiana Palladium — 7. *eſt inſtipulatus* i. q. ſtipulatus eſt: vt ſoluere promitteres inpetrauit. Camerar. et Lamb. ediderunt *indeſtipulatus*, quae tmeſis eſt *in eſt ſtipulatus* τῷ *d* poſt *in* inſerto — 11. *rogato hercle obſecro, geſtio promittere* iisdem verbis 1. 1. 114. Pſeudolus Callidorum iubet rogare, cauſa v. 113. adiecta, cur ita iubeat *vt me effecturum tibi, quod promiſi, ſcias*, quod h. l. Ballio v. 12. ita exprimit *omnibus modis tibi eſſe rem ſaluam vt ſcias* — 14. *nullum periculum eſt* mihi; facile rogare poſſum, quod tuo periculo fiet, non meo — 17. *immo ambos* Callidorum et Pſeudolum ſimul. Act. 1. ſc. 5. — 22. *haud iratus ſui* 1. 3. 137. — 23. *te nec recte dicere* aliquem, tibi malidicere eum, v. 24. *qui* poſſet eſſe *ſi tu* ſi ſequeretur *facias, eas*, quod vero ſequitur *faciat, eat* explicandum τὸ *qui* eſt *ſi is* nihili te faciat idque aperte profiteatur — 28. *veniſſe* venum iuiſſe, venditam eſſe — 31. *qui* pro *quo* ſc. ſymbolo — 33. *vnde ea* bona fides *ſit mihi* — 34. *ne illic* Pſeudolus *ſit contechnatus quidpiam* fallaciam aliquam in te intenderit — 36. *adduxit* vulgo; Pareus *abduxit*, quod rectius videtur; nam ex vrbe Athenis iam putabatur *abducta*, Sicyonem vero nondum poterat eſſe *adducta* i. e. perueniſſe — 38. *vt det nomen in molarum coloniam* in piſtrinum detur. Educendi in coloniam aliquam nomen in eam dabant. *Colonia* pro quauis habitatione Aul. 3. 6. 40.: *quod habeo, vt commutet coloniam.* Aſin. 2. 2. 32. *o catenarum colone.*

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

6. *luxuriantur* Mercerus in libris ſcriptis inuenit *luxantur*, quare Feſtum, hunc locum reſpicientem, putat ſcripſiſſe: *luxantur a luxu dictum* — *luſtrantur* Caſ. 2. 3. 29. *vbi luſtratus?* quo in lupanari adcubuiſti? Gruterus legendum putabat *comedunt quod habent, quod non habent* alterumque exſcriptorum negligentia excidiſſe — 10. *nobilis* notus, cum his nulla mihi familiaritas vmquam incerceſſit — 22. *hic homo meus eſt* quem ad lucrum praedamque reuocare poſſim — 24. *admordere hunc mihi lubet* eodem ſenſu v. 26. et Aſin. 2. 2. 71. *deuorare* i. e. inſidias facere pecuniae eius, periculum facere, pecuniae, quam habet, auferendae — 28. 29. in edd. primis exſtat *ſtrenui mihi inprobius viſi ſunt.* Camerarius mutauit:

ſtrenuo damno, inprobi vſui ſunt — 34. *ſe ſuamque aetatem bene curant*, curant ſibi, quamdiu viuunt, bene eſſe, voluptatibus dediti ſunt — 39. *bene praedatus* praeda onuſtus. Sic Perſ. 4. 4. 115. *praedatus probe.* Rud. 5. 2. 29. *bene ego hinc praedatus ibo* — *bona ſcaeua* bonum omen mihi obiicitur, vid. not. ad Prol. v. 1. et Epid. 2. 2. 2. — 42. *fac compendii quaerere* non eſt, quod quaeras. v. ſupra 2. 2. 11. — 44. caue ſis tibi *a curio infortunio*, curarum pleno; Salmaſius enim *curius* deriuat a *cura;* vt Aul. 3. 6. 28. *agnus curio* eſt: qui cura macet, ſic fore, vt Ballionis lenocinio perditus cura macreſcat. Pafferatio non diſplicet lectio Pariſ. *a diro infortunio;* Pontano placet *a crucio infortunio.* Feſtus enim habet: *crucium eſt, quod cruciat.* Palmerius legi vult *a Thurio infortunio.* Thurii enim ſunt Sybaritae, qui luxu et lenociniis deorumque contemtu perierunt. Lipſius *a Curtio infortunio:* quod enim Curtius, quum Romae terra hiaſſet, inmiſſo equo praecipitem ſe in foueam dediſſet, Plautum dixiſſe *Curtium infortunio* de eo, qui Curtii exemplo in foueam praecipitetur, et citat Lipſius Perſ. 4. 4. 45. ego ille doctus leno paene in foueam decidi — 45. *in hunc intende digitum* porrecto digito medio ſeu infami et inpudico lenonem deride ac contemne — 46. *flagitaris* a creditoribus. Adroganter Ballionem v. 46. 47. mentitum eſſe arbitror, quo caculae videretur vir eſſe non contemnendus; Simo vero, ſecurus, quemquam crediturum eſſe, ſe mutuum tali ab homine vmquam ſumſiſſe, ſatis forſan habuit, eſſuſo riſu miſellum confutaſſe — 48. *quin tu mecum fabulare?* placetne tibi mecum fabulari? — 59. *iam die* diei (vt Amph. 1. 1. 120.) *multum eſt* πολλὸν τῆς ἡμέρας — 69. *id totum tuum eſt* tua ſine dubio pecunia eſt, quam Pſeudolus furatus per hunc hominem miſit — 71. pro *ludo* cum Lambino Pareoque ſcripſi *ludos* non modo quod litera *S* ob eamdem ſequentis vocabuli primam facile excidiſſe poteſt, ſed etiam, quod *ludos facere aliquem* vſitatum Plauto eſt, et ſequenti ſtatim verſu in paſſiuo obcurrit — 75. quid mirum, vel viliſſimum hominem apud exteros videri velle in patria ſua eſſe aut fuiſſe principem! — 78. *altero ad meridiem* vno die integro et dimidio — 79. *quamuis* admodum *pernix* — 81 ad 85. lenonem inpudentiſſime quaerere mirum non eſt, nec Simonem pudet, cum eo conſentire; miles, quid ii velint, vix intelligit, et, vbi intellexit, indignabundus dicit v. 86.

i in malam crucem! — 88 ad 90, Ballio, ſomnians adhuc, militem eſſe ſubpoſiticium, quanto ornatus eius viatorius conductus ſit, interrogat — 89. *helleborus*, et ater quidem magis adhuc quam albus, inſaniae curandae putabatur pervtilis — 92. *meo peculio*, eo, quod de demenſo meo comparſi, omninoque labore et parcimonia parta, ſciente hero, poſſideo — Leno autem peculium eius τὰ αἰδοῖα, ſeu pygam Hor. Sat. 1. 2. 133. eſſe dicit, *quod* peculium *femina* femora ſumma *ſuſtinet*, ſeu cum Cantero rectius *ſuſtinent* — 93. *Vncti hi ſunt ſenes* libidine pruriunt. Vngebantur prius ſenes, deinde fricabantur — 99 *nullius coloris* plane mihi ignotus, ater an albus ſit neſcio — 102. *non confidit* non eſt confidens, qualem ſycophantam eſſe oportet, ideoque eſt *ſycophanta nequam* — *nugis* forſan legendum *nugas meditatus male* non bene edoctus partes ſuas. — Verſus 108, 109. 110. iisdem fere verbis leguntur ſupra v. 63. 64, 65. quos quia in Ald. Colon. et Flor. edd. non leguntur, Acidalius hinc exturbat. In primis tamen edd. et Mſſ. vtroque loco reperiuntur — 121. *oculis acutis* argutis, fulgentibus — 126. 127. ſtipulatione, interrogatione et reſponſione 4. 6. 15 et 16. confecta, Simo viginti minas exigere a Ballione potuiſſet — 130. *modicis* eſt in Mſſ. et edd. ante Lamb. qui poſuit *commodis* vt Merc. 2. 3. 101. Boxhorn. autem legendum putat *inmodicis*. Minas, quibus mulctetur aliquis, commodas dici poſſe negat. — 134. *comitia centuriata* omnium erant maxima. Pſeudoli autem conſilia dicit omnibus artibus fuiſſe inſtructiſſima.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. *tetigi* decepi v. ſupr. 1. 1. 118. Epid. 5. 2. 40. etc. — 7. *Dolum* pro *Dolonem*, qui Dolon Troianus ſpeculator in caſtra Graecorum miſſus, ab Vlyſſe et Diomede deprehenſus, interfectus eſt. Per Dolonem intelligit Ballionem. Eodem vero modo, quo pro *Dolonem* dixit *Dolum*, in Moſtell. *Tranium* dicit pro *Tranionem*.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *Siccine hoc fit?* Boxhornio *ſicci* videtur genitiuus, et pro *fit* ponit *ſit:* num hoc *ſicco* ſobrio adcideret? Sed mutandum nihil eſt. Miratur Pſeudolus, hoc ſic fieri, vt bene potus titubet. Sic Aſinaria 1. 2. 1. ſiccine hoc fit, foras aedibus me eiici? — *pedes, ſtatin' an non?* Sic apud

Ter. Eun. 4. 5. 3. *nec pes*, nec mens, ſatis *ſuum officium facit.* Notiſſimus eſt Taubmanni ipſius, ebrii, verſus: ſta pes, ſta bipes, ſta, nec conlabere mi pes — 4. *pergitin pergere* vacillare — pro *ſaeuiendum* reperitur nonnullis in codd. *ſedendum*, Gronovius vero vult *ceuendum.* Vulgatam Lamb. explicat: minari eum pedibus ſuis malum, quod ita vacillent. — 6. *pedes captat* Virg. Georg. 2. 94. de vua: *tentatura pedes olim*, vincturaque linguam — 7. abeo *madulſa.* Feſtus: *madulſa*, ebrius, a Graeco μαδᾷν deductum, vel quia ſit madidus vino — pro *abeo* Lipſius vult *habeo; probe habeo:* pulcre mihi eſt — 8. *victu excurato* lauto. Caſ. 3. 6. 6. *lepide excuratus* i. e. opſonatus — *mundiciis* 5. 2. 2. cum corona. *digne* vt ebrium decet — *ah!* ipſe ſibi plaudit — 9. *in loco feſtiuo* popina, *feſtiue* ibi enim Poen. 4. 2. 13. bibitur, eſtur — 15. 16. *bilingui manifeſto prehendunt* καταγλωττίζουσι vid. Aſin. 3. 3. 105. — 16. 17. *vbi mamma manicula obprimitur alia* vid. 1. 1. 61. papillarum obpreſſiunculae. Rud. 4. 4. 125. duae connexae *maniculae.* Boxhorn. volebat *mamma mammicula alia* altera puellae mamma mammae alteri obpreſſiuncula admoueatur — 18. *manu candida* duplicem dicit vini eſſe dulcedinem, candida amicae manu propinati — 21. Feſtus: *lemniſci* ſunt faſciolae purpureae dependentes ex coronis. Solebant enim veteres coronas donare, faſciis laneis ex purpura adligatas — 22. *parcipromi* qui parce promunt. Truc. 1. 2. 81. qui cum geniis ſuis belligerant *parcipromi* — 23. *prothyme* προθύμως benigne, promte — 28. *ad hunc modum* δεικτικῶς. in proſcenio conatur ita ſaltare, vt in popina ſaltauerit — *me intuli* artem meam oſtendi. Sic ſupra 4. 1. 7. magnifice *infert ſe.* Mil. 4. 2. 54. viden, vt *ſeſe inferat;* vtroque loco: oſtendere vult, ſe non eſſe ſpernendum — *ex diſciplina* explicatur ſtatim ſequentibus: quippe qui probe perdidici — 29. *Ionica* ſaltationis genus petulans et voluptarium. Hor. 3. carm. 6. v. 21. motus doceri gaudet ionicos matura virgo — *palliolatim* Camerar. reperit *palliotatim*, Lamb. *palliolatus.* Tunicam palliolatam, virorum mulierumque, Caſaubonus fuiſſe dicit mixtum veſtis genus, vtrumque, tunicae et pallii vſum praeſtans — 30. *plaudunt partim* non omnes. pro *partim* Mſſ. quidam et edd. vulg. legunt *parum* — *clamitant me* iubent me. Sic Aſin. 2. 3. 10. ianitorem clamat — *vt reuortar* ſaltationem iterem — 31. *obcepi denuo* inſtauraui ſaltationem — *hoc modo* io-

nico — *volui κινεῖσθαι* aptum vocabulum ſaltationi hominis temulenti — *amicae dabam me meae* gratum ei facere volebam — 32. *vt me amaret* gratiam eius captans — *id fuit naenia ludo* is finis fuit ſaltationis meae — 33. *enitor* ſurgere conor — *pax* ſt! nihil amplius de ea re! vid. Mil. 3. 1. 213. — *poſiui* poſui — 36. *foedus* promiſſas viginti minas.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *quid, tu, video ego?* vid. not. ad Epid. 2. 2. 60. — 2. *libere hercle hoc quidem* coronatus tu incedis, quaſi manu eſſes miſſus — *ſed, vide ſtatum* quam confidenter adſtat. Haec et ſequentes duos verſus Simo ſecum — 4. *ſi qua ſpes* aliquid ex pecunia promiſſa ſeruandi — 5. *phui* Moſt. 1. 1. 37. — 6. vulg. *cur ergo me adflictor*, ſed cum edd. vett. legendum eſt *adflictem*. Acidal. pro *ergo me* ponebat *egomet*, ſed reſpondentis ſenis *quid tu ergo* oſtendit, τὸ *ergo* eſſe retinendum: cur ructus reprimendo adflictem me? — 7. *vt madide madeam* plane ebrius ſim. Moſt. 1. 4. 7. — 8. *interdius* interdiu, de die potare magnum putabatur dedecus — 9. *ſic ſine modo* ne iurges ideo mecum — 11. *fructus* vindemias — *hiberna addito* hora, quo enim breuiores dies, eo apud veteres breuiores duodecim ab ortu ad obcaſum ſolis horae. Non igitur modo hora vna, ſed ea vel breuiſſima dicit, quatuor ſe Maſſici vindemias eſſe hauſturum, potorem magis etiam, quam Simo putet, ſtrenuum. 12. *vnde celocem onuſiam agis* vnde venis, vbi te, tamquam nauem, vino oneraſti? 13. *tactus* deceptus — 17. *onera hunc hominem* me argento; quod me tenere iubes, inpone humero meo — 19. *vae victis* triumphantis eſt. Roma capta, quum aurum Gallis adpenderetur, Brennus, gladio ad pondus adiecto, indignantibus dixit: *vae victis* etc. — verba: *vorte ergo humerum* Simoni tribuo, argentum ſerui humero inpoſituro — 20. *hem!* Pſeudolus dicit, onus argenti ſentiens — 21. *ni tu doleres* Phoenicio perdita, *ego dolerem* in piſtrinum datus.

COMMENTARIVS IN PLAVTI POENVLVM.

IN PROLOGVM.

1. Tragoediam *Achillem*, non quam Aeſchylus primum dedit, ſed *Ariſtarchi*, quam Ariſtarchus, Euripidis aequalis, ſcripſit, ſeu potius, vt Scaligero videtur, antiquam Aeſchyli emendauit, quam, Feſto teſte, Ennius fecit latinam, *commentari* pro quo Muretus in codice vetere reperit *imitari lubet*, qua voce aliquis, ni fallor, obſcurius illud *commentari* explicare voluit — 2. 3. Nihil autem commentatur ſeu imitatur aliud, niſi vt primum Achillis Enniani verſum ſuum faciat tertium, quo quid voluerit Plautus, non video, niſi Ennium perſtrinxit, qui vnam eamdemque rem tribus expreſſerat verbis: *ſilete*, *tacete*, *animum aduortite*, quae tamen verba Fronto ita diſtinguit, vt *ſilere* eſſe dicat: ſermonem comprimere; *tacere* autem: loqui non coepiſſe — 4. *imperator hiſtricus* hiſtrionum praefectus eſſe putatur, niſi, quod magis adhuc comicum videtur, prologum intelligit, ſe nempe ipſum: ego iubeo, hoc quidem in loco imperator! — 9. quod *edit* ἀρχαικῶς pro *edat* — *noſtra gratia* ad nos audiendos — 10. *incedere* huc veniſſe *ſeſſum inpranſum* vt ſedeat non ante pranſus — 11. *facere audientiam alicui* plerumque eſt: facere, vt verba facturus poſſit audiri, h. l. *fac populo audientiam*, vt, quae hiſtriones agunt, ſpectatores audire poſſint. Κατασιγάζειν τὸν δῆμον ſeu τὸ ἐπέχειν τὰς γλώττας ἀνακηρύττειν — 13. *quam per viuis et colis* quam per victum cultumque tibi paras — 15. *duplicem mercedem* alteram, qui ſilentium feceris, alteram, qui ſileas ipſe — 16. *bonum factum eſt* formula ſolennis, edictis, boni ominis cauſa, praefigi ſolita — 17. ſcortum exoletum *ne quis*, ad ſexum vtrumque referendum putatur. Mſſ. quidam *ne quid* — 18. *lictor* ordinis, ſi opus ſit, ſeruandi cauſa, adeſſe iuſſus — aut virgae *muttiant* ſonitum edant — 19. *disſignator* deſignator, Martiali: locarius, qui in ludis loca ſpectatoribus ordine distribuit — non *praeter os obambulet* obſiſtere cogatur ambulaturis — 21. *diu qui domi otioſi dormie-*

runt, vt ſerius venerint, locis, vbi ſedere poſſint, iam distributis — 22. *dormire temperent* citius e lecto ſurgere diſcant — 24. *aes pro capite dent* cum Grutero aliisque intelligo: dato pretio libertatem a dominis emant. Lipſius explicat: pro loco, vbi ſedere poſſint, pendant τὰ ὑπὲρ τοῦ ἰδεῖν δῶρα. Muretus putat, ſubſellia quaedam fuiſſe, quae ab hiſtrionibus locarentur — 26. *varientur* virgis caedantur. vid. Epid. 1. 1. 15. — 27. *curaſſint* curauerint negotia iis mandata — 29. *neu quae* nutrices pueros ſecum adferant — 31. *vagire* Varro L. L. 6. 5. proprie haedorum eſſe dicit, quare *quaſi haedi* — 33. *tinnire* Caſ. 2. 3. 32. — 38. *neue ambitionis cauſa* neue ideo, quod indignis faveant. vid. Amph. Prol. 69 ſqq. *extrudantur* artifices meliores — 42. *inruptionem facite in popinam* vt a ludis abeatis — 43. *ſcribilitae* genus placentae — *aeſtuant* calidae adhuc ſunt — 46. *viciſſatim* viciſſim Stich. 4. 1. 27. — 47. *ignarures* Moſt. 1. 2. 17. eſt *gnarures*. Contrarium exſpectabat populus, *vt ſitis gnarures*, ſed riſum excitare voluit, verum dicendo; non minus ignorabat regiones iſtas, quam ignariſſimus quisque — 49. *finitor* Nonio: agrimenſor; Ciceroni: agrorum metator — 52. *quibus eſt in manu* quorum in poteſtate eſt Amph. Prol. 80. — 53. *Carchedonius* Carthaginienſis, a graeco Carthaginis nomine Καρχηδὼν — 54. pro vulgari *Plautus* cum Mureto recepi *Plauti*, quod conſtructio videbatur poſcere. Pro *patruus* autem *Poenulus* recipere auſus non ſum. *Pultiph.* vid. Moſt. 3. 2. 141. — 56. *cenſebitur* a vobis ſpectatoribus iudicabitur — 57. *proſcenium* explicant hic: actiones, quas celant homines — 58. *iuratores* vos ſpectatores eritis arbitri et cenſores — 62. *dico* eum mortuum eſſe — 63. *pollinctor* cadauerum vnctor — 65. *abditiuus* ſeparatus — 71. *ſine viatico.* Solebant tumulis mortuorum inponere viaticum, aurum et pretioſa vaſa. Alii ad illum ritum putant reſpici, quo mortuis numum (δανάκην) in os inponebant, Charonti portorium et naulum. Ariſtophanes in Ranis duorum obolorum meminit, qui eſſent πορθμήιον Charontis; poſtea ad triobolum excreuit — 72. *Calydon* Aetoliae vrbs — 73. *ſeni* Antidamanti — 75. *inprudens hoſpitalem filium* ignarus, pueri, quem emerat, patrem eſſe ſibi hoſpitem — puerum vero ſeptuennem patrem adhuc patriamque ignoraſſe vrbem, vix credibile eſt. Carthagine certe ſe eſſe natum, non ignorauit Agoraſtocles 4. 2. 80. etc. — 79 ad 82. prorſus idem hi verſus

dicunt, quod Men. Prol. 49. ad 55. — 86. *Magaribus* alii *Magalibus:* locus in ipſa vrbe Carthagine apud Appianum in Punicis vocatur τὰ Μέγκρα. Horti fuiſſe videntur, vnde puellae ambulantes cum nutrice ſubreptae ſunt — 87. *Anactorium* Acarnaniae oppidum — 90. *ſacerrumo* prae ceteris deteſtabili, exſecrabili — 92. *cui Lyco nomen ſiet*, hoc quidem comice tantum addidit, ex nomine enim de moribus hominis coniectura fieri nequit. Hic tamen Lycus vere erat *vir ſui nominis*, vt Spartianus hominem vocat, cuius ingenium cum ſignificatu nominis congruit, v. c. Imperatores *Pertinacem* atque *Seuerum*, atque Terentius Eun. 3. 2. 7. Gnathonem, paraſitum edaciſſimum, *ex nomine natum* dicit — 95. *quaeſti* quaeſtus — 96. *eſſlictim perit* Amph. 1. 3. 19. *efflictim deperit* vehementer amat. Caſ. Prol. 48 ſq. eſt *amare efflictim* — 101. *tangere aliquem bolo*, vt Truc. 4. 3. 70. *multare aliquem bolo*, eſt: fallere, decipere, vt *te tetigi triginta minis* Epid. 5. 2. 40. — 108. *poſtibi* Ciſt. 2. 3. 76. — *ducit noctem* non, vt voluptati indulgeat (inceſtum enim committere incautus potuiſſet), ſed vt quaerat ex iis, an de filiarum ſuarum ſorte poſſint eum facere certiorem — 116. 117. *ſi tenetis, ducite, caue dirumpatis.* adludit hoc loco ad ludum puerorum, qui ducebant ſparteam reſtem, et tam diu trahebant, donec aut rumperent, aut alteruter, omiſſa funis prehenſione, in nates caderet. Scaliger — 123. *ornabor* et 126. *alius nunc fieri volo:* Prologi partibus peractis, alio ornatu alias in hac fabula partes peragam.

IN ACTVS I. SCENAM I.

7 ad 9. de *vetere verbo* ſeu prouerbio ſermo eſt, hoc vero, quibus in verbis inſit, valde interpretes disſentiunt. Turnebo v. 5. 6. latere videtur in: *deberi Milphioni libertatem et grates gratias* (vbi *grates* adiectiue videtur poſitum). Muretus his in verbis prouerbium ineſſe negat, vetere e libro aliquo pro *obuiam it* legit *obuiam is*, et prouerbium dicit eſſe hoc: *ſcitum eſt, per tempus ſi obuiam is* i. e. quum quid promiſiſti, non exſpectandum eſt, dum rogeris, ſed ſuo tempore obcurrendum, obuiam eundum, et promiſſis ſtandum eſt, quod tu non facis, qui, ſaepe libertatem mihi pollicitus, nihil praeſtas praeter pugnos. Cum hoc Pontanus conſentit. Piſtoris autem prouerbium ineſſe putat v. 9. in *gerrae germanae*, et explicat: *ſcitum* (bene) *eſt, per tempus ſi obuiam it*, ſi ſuo

loco ac tempore in mentem venit alicui, vt nunc mihi *verbum vetus: gerrae germanae* merae nugae ſunt, quae dicis. Idem ſunt *liroe* ſeu λῆροι — 11. *corios* pro *coria* bubula; pro: loris a te caeſus ſum; ad rem augendam dicit: tria tota coria in me caedendo contriuiſti — 13. quod dixerat Agoraſtocles *ignoſcere te mihi* amanti *aequum eſt*, reſpondet ſeruus ironice *haud vidi magis* aequum eſſe quidquam — 18. *auctor ſum* iubeo — 19. *ſi auctoritatem poſtea defugeris* te iuſſiſſe neges. Apud Ter. Eun. 2. 3. 97 ſq. *PA. Iubesne? CH. Iubeo, numquam defugiam auctoritatem.* Auctor is eſt, cuius periculo et fide res geritur — 23. *mihi quidem hercle* dolet — *iſtuc mauelim* tibi dolere, non mihi — 25. *amo inmodeſte*, inmodice, vehementiſſime — *meae iſtuc ſcapulae ſentiunt* inridet eum, qui *per amorem* ſe caedendum eum dediſſe dixerat: quod inmodice caeſus ſum, inmodice te amare ſenſi — 30. *non lutum eſt eo lutulentius* homo ſordidiſſimus eſt — 31. *nequam* Agor. intelligit *rem*, *malum aliquod* quare dicit *cupio*, ſeruus vero vt dixit *me dato* quo nequiorem te neminem iudicare ſentio, quod ita caeſus ſum, ac ſi eſſem nequiſſimus, 32. *abi dierectus* in malam rem. Capt. 3. 4. 103. — 44. *quo euadas* ad quem ſinem tua referatur oratio; quo ſpectent ea, quae dicis. Sic Ter. Andr. 1. 1. 100. quam timeo, quorſum euadas. Eun. 3. 3. 11. huc euaſit i. e. eius verba huc redibant denique — 50. *vbi nequam faciat* nequiter viuat — 56. *dupli* etc. ex ſecundo legis Aquiliae capite ſerui conruptor aut receptor ex infitiatione tenebatur in duplum — 57. *neque id* duplum auri *vnde efficiat, habet* — 58. *addicet praetor* quod fecit rem aduerſus populi leges 3. 4. 15. — 59. *decipiemus fouea lenonem Lycum* ſumtum a ruſticis, qui caeca fouea facta lupos capere ſolent Perſ. 4. 4. 45. 60. *vbi expoliuero* Mil. 4. 4. 37. meum opus ita dabo *expolitum*, vt inprobare non queas — 63. *aphrodiſia* Veneris, ab ἀφρὸς ſpuma maris, vnde nata ferebatur, adpellatae, dies feſtus ac ſolennis — *oculos delectare* 5. 4. 2. oculis epulas dare — 64. *munditiis meretriciis* adſpectu meretricum, quam elegantiſſime quaeque poteſt, ornatarum — 67. *vt ferat fallaciam* Pſeud. 2. 4. 75. — 73. *balliſta* tormenti genus, interdum, vt hic, telum, quod mittitur, ipſum — 74. *balliſtarium* Turnebo: locus, vnde balliſtae mittebantur; Lipſio: machina ipſa — 76. *prior* quam prius nominaui, Adelphaſium.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *negotii vim* multa negotia — 9. *non conceſſauimus lauari* perpetuo lauatae ſumus. Aſin. 2. 2. 24. conceſſo pedibus — 14. *viri duo* aquarioli, quos Feſtus vocat mulierum inpudicarum ſordidos adſeclas. Lauantibus meretriculis miniſtrabant aqua adgerunda et effundenda — 17. *potis ſunt* poſſunt. Merula legit *poteſſunt* — 22. *non ſcimus facere eum* modum — 23. *niſi perculta eſt* hoc quid ſit, ipſa mihi explicare videtur infra v. 88 ſqq. *bono ingenio ornata* etc. — 29. *optimum eſt habitu* optimum, quod haberi poteſt. Stich. 1. 2. 2. ſeruus habitu haud probus. Mil. 2. 1. 23. amor cultu optimus — 32. *muriatica* ſalſamenta, a *muria* piſcium ſalſorum liquamine — 36. *eius ſeminis* einscemodi — 37. *inuenuſtae* parum in amore felices — 45. *dignus* cum datiuo *Veneri* — 54. *prosedas* Feſtus: Prosedas meretrices Plautus adpellat, quod ante ſtabula ſedeant, eaedem et proſtibula — Feſtus: *alicariae* meretrices adpellabantur in Campania, ſolitae ante piſtrina alicariorum (qui e zea faciebant alicum) verſari, quaeſtus cauſa — *reliquias* vetulas, aridas, reliquias potius, quam ſolita corpora — 55. *ſcoeno* non *ſchoeno*. Sabini dicebant *ſcoenum*, vnde *obſcoenus* pro *coenum* vt *ſcoelum* pro *coelum*, *ſcoena* pro *coena*. *Scoeno delibutae* ſunt lutulentae, inmundae. Meurſius. Sunt, qui ſchoenum putent eſſe vnguenti peſſimi genus, ex σχοίνῳ iunco odorato. — 56. *olant* pro *oleant* — *olent ſtatum* etc. locum quo ſteterunt ſederuntue — 58. *ſcorta diobolaria* quae duobus obolis ſui copiam faciunt — 61. *tantilla* muliercula tam abiecta *tanta verba funditat* tam magniloqua eſt! — 62. *nebulae cyatho* viliſſimo vel nullo adeo pretio. Alii iungunt *cuius nebulae* meretriculae viliſſimae, vt puella vocetur *nebula* eodem ſenſu, quo vir dicitur *nebulo*. *Cyatho* vno vini. — 63. *pulcrius* Adelphaſio meo — 67. pro *adſum* dicit ſeruus *eccum aſſum*, et, quaſi intellexiſſet *aſſatum* iocatur herus *elixus* ſis volo — 68. *facis delicias* alii: nimis delicatus es, qui elixum malis quam aſſum; alii rectius: inrides me. Caſ. 3. 1. 14. — 68. *de te quidem haec didici* vid. v. 83. — 69. hoc certe de me non didiciſti, vt ames, quod tangere non liceat — 71. *poenitet exornatae vt ſimus* diſplicet mihi, nimis videtur vilis — 75. vulgo *habitus* i. e. veſtimentorum. Nonnulli vero MſS. habent *habitu*, quam lectionem Douza, Acidalius aliique probarunt, et Pareus recepit. Dixerat

Adelphasium 73. *satis commode ornatae sumus*, cui v. 74. addiderat *satis bene*. Iam v. 75. philosophatur quoque; verborum ordo hic adnoscendus est: *eo* hanc ob causam *illud* quod dixi *satis*, *quod satis est* subsicit, *satius est habitu* melius habetur, *quam* illud, quod *plus est*, *quam sat est*. Vt *satius habitu* sic supra v. 29. *optimum habitu* — 79. *limare caput* Nonius: *coniungere;* vetus Lexic. *sociare* osculando — 81. *limem caput* limo conspergam — 82. *ibi sum* res meae perquam sunt malae; alii: res tuae, quas video, pessimo in loco sunt — *perpetuo volo* te tacere; quidam: mortuum te esse, quod non vident, qua alia re, quam ambiguitate hac, seruus herum dicere possit *delicias facere* — 86. *cordolium* Cist. 1. 1. 67. — 90. *quam beatam* diuitem — 97. *audibis* audies Capt. 3. 4. 86. — 100. *esse et bibere* ego amo edere et bibere — 107. *quae nocturna ora habent* quae deformes sunt. Curc. 3. 35. sunt noctuini oculi — 112. *mulsum* vinum melle mistum. *mulsa loqui* suauissime loqui. Sic Rud. 2. 3. 34. mulsa dicta dicere. Stich. 5. 5. 14. mea mulsa, salta! — *laterculus* scitamentorum genus — 113. *sesamum* principem inter bellaria obtinebat locum — *nuces frictas* tostas. Douza intelligit amygdala — *papauerem* vt Trin. 2. 4. 8. pro papauer. — post *adeas* signum interrogandi; dissuadet enim interrogando — 119. *oleum et operam perdidi* frustra operam conlocaui in me exornanda — 122. *quid tu agis* cur me retines? — 128. *inuendibilis merx* quae non facile vendi potest, mala, inproba — 131. *quo die Orcus* Pluto *ab Acherunte* e sedibus acherunticis *mortuos amiserit* i. e. numquam — 132. numi *lymphatici* furore conrepti, qui in bulga contineri nolunt, exigere gestiunt — 133. *faxo constiterit lymphaticum* vt furore sanato quieti in crumena mea fiant — 134. *bellula hercle!* fastidiose et contemtim dictum: haec vero digna foret, in quam numi isti aurei profundantur! *dierecte* vide supra Sc. 1. v. 32. — 135. *nimbata*, quidam: ventosa; Turnebus: vilis, et quasi pro nebula et fumo habenda; Meursius: quod frons parua inter formae decora reputabatur, feminae, pulcritudinis studiosiores, frontis magnitudinem nimbis, i. e. fasciis frontalibus, eodem, qui capillorum erat, colore, quo minus dignosci possent, inbutis, inminuebant. *Nimbata* igitur ei est: fascia frontali instructa. Ramirez, ex feminarum suae nationis more, τὸ *nimbatas* explicat: capillos a vertice in faciem demittunt, fasciola deinde frontem ligant,

comprehenſis ſubtus capillis, quos deinde retro flectunt. Arnobii libr. 2. locus ad hunc verſum citari ſolet: laminas pertunderent aurium, *inminuerent frontes nimbis*, fuligine oculos inumbrarent — 136. *ſustolle amiculum* quod humum verrit. Hoc dicens puellam paullo licentius videtur adtrectaſſe, quare ea: 137. *pura ſum, comperce me adtrectare.* Lambinus: aegre ferens puella, rogat, id ne faciat, *quum pura, a viro pudica, ſit.* Gruterus: *puram* ſe dicit, i. e. lotam *paratamque rei diuinae*, qualem tangere nefas ſit. Breuius apud Ter. Eun. 5. 2. 65. Pythias Chaereae, petulantius adcedenti: *apage te!* — 138. *curam compendii facere*, cura ſuperſedere. Bacch. 2. 2. 6. etc. — Poſt *potes* 138 non punctum, ſed comma ponendum puto, et v. 139. verba: *quid ego nunc te curem?* Milphioni tribuenda eſſe. Nempe *nunc*, poſtquam, me v. 117. disſuadente, eas tamen adiiſti, *quid nunc te curem?* — 139. pro *quid agis* e cod. Pal. cum Pareo poſui *quid agas* ſi hic ſis? ſi ita ames, vt ego amo? — *ecce odium meum* herus me conſulit de Adelphaſio, quae odio mihi eſt v. 180. — 142. 143. *tam tranquillam, quam mare eſt, quum ibi alcedo pullos educit* vid. Caſin. Prol. not. ad verſ. 26. — 144. *expalpa* fac periculum, eius palpando mitigandae — 145. *pectere* contundere *pugnis* ſaepe apud Plautum eſt, vt Men. 5. 7. 28. Rud. 3. 2. 47. etc. Eſt et *fuſti pectere* Capt. 4. 2. 126. — *Orator* rogator, vt Amph. Prol. 34. — 154. *coloſtra* ſeu *coloſtrum.* Nonius: lac nouum in mammis. Martial. 13. 38. ſubripuit paſtor, quae nondum ſtantibus hoedis de primo matrum lacte *coluſtra* damus — 156. *quadrigis* quam citiſſime. — Poſt *rapi* additurus fere eſt: mori non recuſo. Seruus vero interpellat herum aptius rogando. — 158. ordo: ſi non irata es, ego faxo, nimium pro te dabit, i. e. vt quantumuis pro libertate tua inpendat — 160. hnnc verſum Adelphaſium dicit Agoraſtocli, poſt *item* vero ſignum interrogandi ponatur: *qui bene volunt* tibi, i. e. mihi, quam te ſenſiſſe oportet, bene tibi velle, *bene vis item?* num tu quoque bene vis? num tu, quod potuiſſes, et centies te facturum iuraſti, in libertatem me vindicaſti? Muretus legi vult: *qui bene volunt, bene viſitent:* ita viſitent, quos amant, vt eis boni aliquid faciant. Lipſio placet: *qui bene volunt, benefici ſint* — 162. *at ſcin quomodo?* apud Plautum mox minitantis eſt Amph. 1. 1. 200. Aul. 1. 1. 8. mox dicturi, non ſatis adhuc ſcire aliquem, qualis res aliqua ſit, Aul. 2. 4. 28.

et hoc Poenuli loco etc. — 163. *ſine, te prendam auriculis; ſine, dem ſauium.* Quando amantes alterius auribus prehenſis oſculabantur, hoc oſculandi genus vocabatur χύτρα, quod caput *ollae*, aures anſarum formam referre videbantur. Pollux L. 10. λαβοῦσα τῶν ὤτων φίλησον τὴν χύτραν. Tibull. 2. 5. Et fetus matronae dabit, natusque parenti *oſcula comprenſis auribus* eripiet — 165. Gronovius legendum coniicit: *atque hic me, ne verberabilem faciat, niſi te propitio* etc. propitiauerim. Vox *verberabilis* eſt Aul. 4. 4. 6. — 168. *homo trioboli* viliſſimus — 171. *inpias* inpie facis, *oratorem* enim legatum verberare, contra ius gentium eſt — 181. *mammeata* mammoſa — 184. Plura dicturum interpellat Adelphaſium — 185. *victitandum ſorbilo* miſere. Explicant: ſuſpiria et gemitus vapulantium imitari ſpiritum ſorbentium — 186. *oſtreatum* verberibus non minus duratum, quam oſtreorum teſtae ſunt.

IN ACTVS I. SCENAM III.

2. *auctionem facias* aedium, aedes vendas, plus obſerenti tradas. Epid. 2. 2. 51. — 4. *in ore habitas meo*, ego ſum tibi pro aedibus, cuius in ore pugni tui magnam partem ſic verſantur, vt habitare in eo videare — 9. *perque hanc ſororem laeuam* dixerat *per dextram*, intelligit igitur per *ſororem laeuam* manum ſiniſtram — 11. *nunc nihil obſecras* ſc. per libertatem meam, qui numquam liber ſum futurus — 15. *teſtes*, quibus conuincas lenonem, domi ſuae aurum et ſeruum obcultari tuum — 18. *fugio* propere abeo — *meum iſtuc* magis eſt, vt fugiam ab hero, qualis tu es — 19. *effexis* effeceris — 20 ſqq. Agoraſtocles ita ſeruo libertatem promittit, vt nugari potius videatur, quam certa adfirmatione velle adſtringi. Recte igitur ſeruus eum abire potius iubet, quam nihil dicendo aures ſuas tundere — 34. ad intelligendum, quid Agor. v. 22. 23. 24. voluerit, vere Oedipo *coniectore*, interprete opus erat — 37. *obiexim* obiecerim — pro *meamet culpa* alii *mea culpa* ſeu *mea ipſe culpa* ſeu *meapſe culpa*.

IN ACTVM II.

1. *infelicent* infelicem faciant Caſ. 2. 3. 30. Alii *infelicitent* — 5. *ſex agnos* Meurſius malebat *ſex agonas*, quod Iſidor. in Gloſſis: *agones* victimae, *agonia* hoſtia. Suidas: ἐπὶ τοῖς νεκροῖς τὰ ἔντομα ἔθυον τῶν τετραπόδων ὡς ἄγονα· τὰ δὲ ἔνεργα τοῖς θεοῖς. Codd. habent *agnos* — 7. *litare* καλλιερεῖν. *Sacrificare* eſt: obferre ſacrum, et

veniam poſcere; *litare* autem: propitiare, votum inpetrare. vid. v. 42. — 8. *exta proſicarier.* Nonius: *proſecta exta* quae aris dantur, ex fibris pecudum disſecta. Feſtus: *proſicium* (proſiciae partes) quod proſectum porricitur. Partem enim extorum adolebant, partem conſecrabant ſacerdotibusque dabant, partem ſibi adponebant. Leno, quod non litauerat, iratus deae exta non dedit — 10. *deam eſſe indignam* non dignam, cui ſacrum obferrem. Piſtoris mauult *dea*, quod non probandum eſſe videtur. Dea non fauente ſe non litaſſe dicit, ideoque iratum plura deae exta denegaſſe. *Indignum* ſi auctoritate Mſſ. nitatur, reiiciendum non eſt, nam ſaepius *deae* vocantur *dei* — 11. *avarae Veneri adii manum*, Veneris, quae, licet plures obferrem hoſtias, me tamen litare non patiebatur, ſpem auiditatemque deſtitui. vid. infra v. 16. Aul. 2. 8. 8. Caſ. 5. 2. 55. Perſ. 5. 2. 18. — 13. *pauſam feci* deſii ſacrificare — 17. *condigne* non melior Venere aruſpex, qui exta inſpiciebat — 21. *mina argenti*, poſtea mihi donata, non eſt malum, quod ille mihi aiebat portendi, ideoque haruſpici v. 20. credendum non eſt — 25. *lenulle* ab obſoleto *lenus*, a *leno* enim eſt *lenunculus* infra 5. 5. 7. — pugna *pentethronica* alii *Pelethronica* etc. nomen fictitium, qualibus Plautini milites glorioſi ſaepe ſolent vti — 27. *volaticorum* hominum, volantium — 32. *farferus*, *farfarus* fruticis genus — 34. *periuras* mentiris ſimpliciter — 40. *pinna ſua ſibi* vid. not. ad Amph. 1. 1. 113. — 41. 42. ita mihi Iupiter propitius ſit, vt hoc non factum eſſe certus ſum — 43. *credo, vt mihi aequum eſt credi* lenonibus autem credendum non erat, ergo: non credo — 50. *addice* vende, et venditam trade — 51. *ita* quidem *res diuina mihi fuit.* Veneri ſacra feci, vt propitia mihi in puella vendenda ſit, ſed *res ſerias* etc. εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα non tam religione inpeditus hoc die eum vendere recuſat, quam (Ter. Heaut. 2. 2. 125 ſq.) arte tractabat virum, cupidum vt illius animum inopia incenderet — Gronov. v. 53. militi tribuendum, et legendum putat *Profeſtos feſtos* etc. i. e. mihi ſunt feſti dies pro profeſtis. — 55. *tuus ſum mercenarius* tu mihi dux es, cui obtemperandum mihi eſt.

IN ACTVS III. SCENAM I.

3. *ſpiſſigradiſſimos* tardiſſimos. Nonius: *ſpiſſum* nonnumquam ſignificat *tardum.* Ciſt. 1. 1. 77. *ſpiſſum* iſtud

amanti verbum: veniet! Cic. ad Att. 10. 18. omnia adhuc tarda et *ſpiſſa* — 4. *corbitae* naues onerariae grandes et tardae. Feſtus ita vocatas putat, quia in earum ſummo pro ſigno corbis ſoleat ſuspendi. vid. infra v. 40. *operam celocem ne corbitam date* cf. Caſ. 4. 1. 20. — 5. *fugitaui ſenes* ſenes tardos nolui adeſſe mihi aduocatos — 7. *procos* adoleſcentes, ea adhuc aetate, qua de vxore ducenda cogitare poſſent — 10. *gradus ſuberetus cribro pollinario* gradus tam lentus et ſpiſſus, quam tarde e cribro excernitur, vel excretus et percolatus excidit flos ille tritici, pollen. Gronov. — 11. ſeruos fuiſſe olim aduocatos eos, qui, argento pro capite dato, liberi erant facti, e verſ. 16. 17. adparet. Dicit igitur Agor. peracerbe: 10. ferenda non eſſet tarditas veſtra 11. *niſi* excuſaret eam, quod olim *cum pedicis* vincti ſaepe *condidiciſtis* adſueuiſtis, *ſic hoc graſſari gradu* ὀξυποδεῖν, ironice, teſtudineo gradu repere — 15. *nec tibi nos obnoxii* deuincti *ſumus*, vt officio teneamur, te in amore Adelphaſii, et in odio lenonis adiuuare. vid. verſ. 18. — 16. *pro capite*, libertate — 19. 20. Mſſ. plerique *ſeruile eſſe*, Pal. *ſeruuli*. Seueri dictum eſt apud Lampridium: *Curſorem numquam niſi ſeruum, dicens: ingenuum currere, niſi in ſacro certamine, non debere* — 22. *tumultuari* terrorem ciuitati iniicere, quaſi infortunio aliquo minitante. Douza Plautum, quaſi aliud agentem, Romanorum hic de Poenis victorias adtingere putat — 25. *cerritus* male ſanus Amph. 2. 2. 144. Men. 5. 4. 2. — 26. *in aedem ad me.* Acid. adcepit *aedem ſacram* quod ſacrificantes ad templa amicos vocare ſolebant conuiuatum — 27. *clauator* Rud. 3. 5. 25. eſt: qui clauam geſtat, ſeruus igitur, quem velocem eſſe oportebat. Baptiſta Pius autem, quem plerique ſequuti ſunt, legit *grallatorem* — 32. *quod tu inuitus* etc. non cogaris reddere — 34. quod *edimus* edamus — 35. quantillum domi eſt, noſtrum eſt, non aliunde petendum — 36. *flagitamus* mendicorum ritu — *neque nos quisquam* creditor *flagitat* nec aes alienum habemus — 37. *ramices* vid. Merc. 1. 2. 27. — 40. vid. ſupra v. 4. — 41. *adtrepidare* vt conemini ſaltem properare — 47 ad 49. docendos eſſe ſpectatores, vt, quid agatur, ſciant, per ſe patet, non recte vero inter agendum hiſtrio, vt eos doceat, moneri videtur. Eodem fere modo peccauit poeta Pſeud. 2. 4. 30 ſq. — 61. *addicetur* a praetore — 62. *rem* negotium: nec, vt Lambino videtur, obſcoeni quid hoc in loco eſt — 63. res adeo

pauxilla eſt, vt vix quidem teneri poſſit digitis primoribus. Gron. — 66. Acidalius legi vult *peſſime itis, optime dicitis.* Sed ironice Agor. ne abeant aduocati *optime itis,* addit vero *peſſime dicitis* non id, quod agendum vobis eſt, ſed, quaecumque moneo, iracundi in malam partem adcipitis — 74. *baſilice exornatus* 3. 3. 31. chlamydatus incedit, et ita, vt miles haberi poſſit, qui peregre aduenerit.

IN ACTVS III. SCENAM II.

2. *callum* pro duriore qualibet apri parte. Capt. 4. 3. 4. Pſeud. 1. 2. 33. Hoc Poenuli loco iocatur poeta in ambiguitate verbi *callere,* eodemque modo Perſ. 2. 5. 4. *magis calleo, quam aprugnum callum callet.* — 3. *condocta* vt fideli memoria teneas ea ipſa verba, quibus vt in agendo vtaris, te docuimus — 7. *nefaſti dies.* Varro: per quos nefas, Praetorem fari do, dico, addico. Ovid. Faſt. 1. Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur: faſtus erit, per quem lege licebit agi. h. l. *iſtorum* hominum *nullus nefaſtus eſt* i. e. nullus inteſtabilis, omnibus eſt teſtimonii dictio, ſeu, teſtes eſſe licet — *comitiales ſunt meri* quouis die faſto in foro ſunt, exponentes venalem operam et fidem — 9. *iuris coctiores* ridicule dicit pro *doctiores,* reſpiciens ad ius culinarium. — 11. poſt *vos quidem hercle,* quia aduocati dixerant *di te perdant,* exſpectandum videbatur *di perdant;* ſed addit *commendo,* nam, quod dixi, in commendationem veſtram dixi. Alii legunt *vos quidem hercle* di perdant *cum eo lenone* — 20. *aurum comicum,* lupini, in Comoediis pro numis adnumerari ſoliti — 24. *nobiscum oraueris* pro *nos.* Aſin. 3. 3. 72. Caſ. 2. 5. 16. etc. — 27. *Ego eum docui* Agor. ſibi laudem vindicat, villicum aduocatosque docuiſſe, eſſe malos. Milphio autem *quis te porro* iſta docuit, niſi ego? mihi quidem omnis ea laus tribuenda eſt vni — 32. *fores fecerunt flagitium* et 33. *crepuerunt clare,* putant, hominem ruſticum adludere ad crepitum ventris. *Flagitium* quidem P. Vict. l. 11. 8. potius nomen eſſe dicit, rei foedae atque indignae polito homine, quam ſceleris alicuius aut inique facti — *ſcurrae quod conſuerunt* vid. Epid. 1. 1. 13. — 36. *bonus* eſt, qui in eo, quod facit, eximium ſe praebet, h. l. *bonus leno, nam ſimilis malo eſt* e vultu iam adparet, hominem eum eſſe peſſimum.

IN ACTVS III. SCENAM III.

2. *conuiuas commodos*, qui tuis obſequantur ſtudiis, qui aeque, ac tu, hilarum velint hunc ſumere diem — 7. *Aetoli ciues nos* Calydon enim oppidum Aetoliae erat. Alii legunt *Aetolus non eſt* quod lenoni adhuc tribuunt, vt aduocati incipiant poſtea *te ſalutamus Lyce.* Alii legunt: *qui ſequitur procul aetolica veſte* quod probat Meurſius, et per *veſtem aetolicam* tunicam intelligit, cui chlamys ſuper eſſet inducta — 9. *leuiter* parum, ſeu: nullo modo. Sic 5. 3. 35. leuiter laudabitis — 10. 11. quo modo erat ſalutatus, eodem reſalutat. Ab initio videtur bene precari: *fortunati omnes ſitis* addit vero, *quod* vt fortunati ſitis *ſcio nec fore*, ideoque facile precari poſſum, *nec* licet vos aliiue pro vobis nihil non moliantur *Fortunam* deam ipſam eſſe *ſituram, id fieri* vt fortunati ſiatis — 12. 13. non miramur, te haec dixiſſe, nam ſtultorum hominum, quales vos eſtis, theſaurus lingua eſt maledica, qua meliores homines proſcindere quaeſtui habeant — 14 ad 19. qualem ego veſtram ſalutationem adcepi, talem vobis ſalutationem reddidi — 23. *aetatem expetit* diu durat, iniuſte laeſus non facile placatur — 30. *benignitas* εἰρωνικῶς — 32. *ei Mars iratus eſt* magno mulctabitur infortunio, ſcil. v. 33. ad te diripiendus adducitur. *Mars* auctor mali eius dicitur, quod Collybiſcus miles eſſe fingitur. Simillimus locus eſt Truc. 3. 1. 11 ſq. *fuit Mars meo periratus patri, nam oves illius* (viginti minae mihi datae) *non longe abſunt a lupo — capiti veſtro iſtuc quidem*, vt et 34. 35. Collybiſcus loquitur ſecum — 34. lenone ex ſententia decepto domum redibo — 35. *canes* aduocati — 42. *ſermonem nobiscum copulat* in ſermonem ingreditur — 43. *oppido* Calydonis — 45. *vbi nequam faciat* potare, amare vult v. 48. — 46. *Tu* quod non habet, quo referatur, explicant *heus tu!* — 50. *latro* Curc. 4. 3. 16. — 57. trecentos numos portat *praeſidii* dignos quidem, quos capere coneris. vid. Perſ. 1. 3. 45. — 64. *nunc melius* eſt, *te* ipſum *illum* capere — 68. Collyb. aduocatis in aurem inſuſurrat — qui v. 69. ſubmiſſa voce reſpondent — 70. Lycus loquitur ſecum, Collyb. autem audiuit tamen, qui igitur v. 71. vt calces iactat retro, ſic lucrum non ad Lycum iturum, ſed retrorſum — 77. *a muſcis* liberum. *muſcae* autem vocabantur, qui conuiuis ſuperueniebant non vocati. Collyb. autem v. 44. locum quaeritabat *liberum* 50. *arbitris* 49. clam furtim eſſe volebat — 78. Collyb. quod negat, ſe

hoſpitium quaeritare *a muſcis*, hoc *a muſcis* alio, quam illum, ſenſu adcepiſſe oportet, ſenſu forſan proprio: in carcere enim, frigido plerumque, non facile reperientur micae, quae muſcas adliciant. Collyb. autem vult molliter curari — 81. *quam regi Antiocho curantur oculi.* Qui in aula Antiochi erant praecipui, Suidas dicit ὀφθαλμοὺς βασιλέως eſſe vocatos. Pollux 2. 37. ἐκαλοῦντο δέ τινες ὦτα καὶ ὀφθαλμοὶ βασιλέως. Apuleius: inter eos (Perſarum regis miniſtros) aures regiae et imperatoris oculi quidam homines vocabantur. Alii putant, Antiochum aegrotaſſe oculis, quod Plautus ſcire potuerit, licet ab hiſtoricis non narretur. — 85. *is leno viam* rem acu tangis. — 87. *vino vetuſtate edentulo* comice: ita vetuſto, vt, ſi dentes vinum haberet, eos prae aetate iam amiſiſſet — *aetatem* te — 88. *vnguentum eccheumatis* vnguentorum effuſionibus — 89. 90. faciam, vt balneum, vbi tu laueris, ita vnguentis effluat, vt officina potius vnguentarii, quam merum balneum videatur — 91. *haec latrocinantur* oculatae ſunt manus meae — 97. *qui furem captas*, Agoraſtocles, qui lenonem captas.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

2. *datat* dat. Aul. 4. 4. 10. Moſt. 3. 1. 73. — 6. *promum* qui in ſumtum eroget *feciſti prodigum* qui aurum tuum ſatis propere abſumet — 9. ſc. 3. v. 50. aduocati de Collybiſco erant mentiti *hic latro in Sparta fuit.* Perſonam igitur ſuam Collyb. recte tuetur; milites enim de bellis, quibus interfuerunt, loquaces eſſe ſolent — 15. Cum edd. primis et Salmaſio legendum puto: rem aduerſus populi *eſſe* leges. Piſtoris lectionem *ſaepe* defendit, et *ſaepe-leges* dictum putat, vt apud Ter. in Andria *ſemper-lenitas*, explicatque: leges ſaepe repetitas, crebris ſanctionibus iteratas — 19. *ſi pultem* ianuam, leno *non recludet*, aduocati autem iocantur, quaſi intelligerent *pultem* a *puls*, et dicunt: *ſi pultem neget, panem frangito* i. e. ſi, te pultante, non aperit, ianuam frangito. Pro *panem* legunt alii *pedem* alii *pede* — 21. meus ſeruus *ſi* ad eum venerit, pro *an* venerit — 29. *diespiter vos perduit* (perdat) cum veſtro *quippini* et eiusmodi voculis, adfirmantibus, at nihil conſilii addentibus — aduocati autem non ſolum *te* Iupiter perdat, reſpondent, ſed *quippini* ſtatim adiungunt, eaque vocula vti pergunt — 35. *illices* vid. Aſin. 1. 3. 68.

IN ACTVS III. SCENAM V.

5. *explicaui meam rem* dilataui, auxi — 9. *vtcumque est ventus, exin velum vortitur* qualis est fortuna, talis est hominum animus, vultus, oratio. cf. Epid. 1. 1. 47. — 11. *non tibi* Adelphasium valet, sed chlamydato — 14. 15. *calidum* etc. num calido prandio adussisti os, quod hisce verbis refrigerare cupias? quae effutiuisti, nihil aliud, quam ardorem animi ridicule produnt — 24. *hi* non habet, quo referatur, vt 3. 3. 46. *tu* — 32. *negasne* dicisne esse apud te *nec* aurum *nec* seruum — 33. *rauio* contenta voce vsque ad rauim clamans pernego. cf. Aul. 2. 5. 10. — 38. *vae* dira inprecantis est *vostrae aetati* vobis. Rud. 2. 3. 44. iungitur: vae capiti atque aetati tuae — *id* vae *quidem tuae* aetati, tibi *in mundo est* paratum est. vid. Epid. 5. 1. 12. Asin. 2. 1. 16. — 40. *manifesto fur es mihi* deprehensus es, qui cum dolo malo rem meam contrectasti. Hotomannus — 42. *haud arbitrario* non verisimile tantum est. vid. Amph. 1. 1. 216: hoc quidem profecto *certum est, non arbitrarium.* cf. Stich. 3. 2. 41. perii hercle vero plane, nihil obnoxie — 45. *obtorto collo* veste ad collum prehensa, qua, gula faucibusque pressis, vrgear traharque — 47. *pro spisso euenit* perquam tarde et sero. Turneb. — 49. 50. solent Plautini homines in summa rerum desperatione adhuc iocari. Leno consulturus amicos est, non, suspendatne se an non, sed quo modo se suspendat!

IN ACTVS III. SCENAM VI.

5. *cras subscribam homini dicam* Aul. 4. 10. 30. — 6. *ornatum tuum* deposita veste militari, tuam villici sume — 12. *estote obuiam* praesto mihi sitis, adsitis causae meae — 14. *iniuriam insignite postulat* aperte a nobis rem iniustam postulat — 15. *nostro cibo* nulla ab eo mercede adcepta — *censet nos sibi seruire* vult nos commodis eius inseruire — 18. *plumbeas* grauissimas *iras* — 21. negotio suo, licet iniustissimo, praeclare tamen de ciuitate se meritos esse gloriantur.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. 3. *velut meum herum* leno *macerat,* ita *is me verberat:* quo leno inportunior est hero, eo hic morosior mihi — 3. Trin. 3. 2. 43. amor mores hominum moros et morosos efficit.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. 2. Deos hominesque infeſtos oportet eſſe ei, qui herum habet, hero meo conſimilem — 4. *luteus* abiectus. Truc. 4. 4. 1. lutea meretrix — *coeno conlitus* Moſt. 1. 3. 133. pulcrum ornatum turpes mores peius coeno conliniunt — 5. *lautumiae* lapidicinae. Capt. 3. 5. 65. vbi qualis vita ſit, vid. Capt. 5. 4. 1 ſqq. — 11. pro *vt* cum Gulielm. recepi *vt vt* qualiscumque homo eſt — 14. *fictiles epiſtolas* teſtas ſeu amphoras, literis inſcriptas. Rud. 2. 5. 21. vrna literata — 15. *nomina inſunt* Conſulum, quibus condita erant vina, aut locorum, vnde erant. vid. 3. 3. 86 ſq. — 16. *vinariorum* oenopolarum, vt Aſin. 2. 4. 30. *delectum vinariorum* delecta vina, quaecumque in oenopoliis venduntur. Gulielm. legit *viuariorum* turbam hominum, ſaginantium ſe malo ſuo, bono lenonis — 17. 18. iocoſe: defunctum eſſe oportet lenonem, fallaciis meis interemtum, et hunc puerum inſtituiſſe heredem, quod hic meditari ſecum videtur, quid in funebri eius laudatione dicat. Heredum enim erat plerumque, defunctos laudare — 20. *pretiis emtos maximis* ſeruos apud nos prodigere, quae, ſi liberi cuperent fieri, heris erant reddenda — 21. *expeculiatos* peculio apud nos perdito *ſeruos fieri* perpetuo manere: quod iis non eſt cura peculii, nec ſpes libertatis eſſe poteſt — 22. *nihil adparet* tot ſpolia hominum congeſta ad nihilum recidunt — *male partum disperit.* Salluſt. male parta male dilabuntur. — 24. Ignauiam ipſam docere poſſet, quo fieret ignauior: homo eſt ignauiſſimus — 27. 28. Adelphaſium et Anteraſtilis primis hoſtiis litauerunt — 33. *tu corium ſubferas* tuum pro me tergum ſubponas. Lamb. — 34. *te volo* malum eſſe tibi, i. e. ſi peccaueris, ipſum plecti. Syncer. autem intelligit *te volo* conuentum — 36. *noſtrorum* pro *noſtrum.* quidam vero explicant: inter eos, qui noſtri ſunt — 41. *refero vaſa ſalua* ludit in ambiguo; refert vaſa, quibus hero puellisque ad rem ſacram opus fuerat; vaſa autem, quae v. 40. moechi manifeſto deprehenſi haud ferme referunt, ſunt partes viriles — 44. *memora dum* ſaepiſſime apud Plautum *dum* imperatiuis adiicitur — 46. *gratiis* gratis Epid. 3. 4. 38. Aſin. Prol. 5. — *meae alae pennas non habent* facultate careo, aliquid conandi. Aſin. 1. 1. 80. tu ſine pennis vola — 50. *nolito deuelliſſe.* Quas puer *alas* dixerat, Milphio axillas, et *pennas* eius pilos ſe intelligere ſimilat ſubalares, eosque, id quod cinaedi ſolebant, velli a puero pila-

rique vetat. id ſi duos fere menſes omiſeris facere, 51. *volucres tibi erunt tuae hirquinae* lanugo illa ſub axillis ſatis eruperit, et erit tibi pro pennis, vt volare poſſis — *hirquinae* ſeu *hircinae* vid. Pſeud. 2. 4. 48. cf. Pſeud. 4. 2. 12. — 52. *qui homo* ſi quis *eum* lenonem *norit*, ſciat eum ingenuas apud ſe habere ſeruas, *cito homo* leno *ab eo peruerti* obprimi *poteſt* — 54. *reſiſtam* perſiſtam. *Rectius tacitus tibi reſiſtam* magis tectum tacitumque praeſtabo tibi, *quam quod malae* garrulae *mulieri dictum eſt.* Palmerius legit: tectius *tacitius tibi rem ſiſtam* — 62. *ne a te perdeam* pro peream, interpoſita litera *d*, metri, vt putant, cauſa; idem eſt, quod *ne a te perdar.* Sic Plin. H. N. 11. 37. Marcellus, quum *periit ab Hannibale.* Gronov. coniecit: *ne a te pendeam.* — 64. pro *me ex Synceraſto* cum Meurſio e Ven. Baſ. et Pariſ. recipiendum putaui *med exſynceraſtum.* Nomen pueri erat *Synceraſtus*; Varro autem L. L. 6. 3. dicit: *ſynceraſtum* eſt omne edulium, antiquo vocabulo graeco. Dicit igitur puer: me, nunc ſynceraſtum medulla plenum et pinguem, herus ita mulctabit, vt talis eſſe deſinam, et crurifragius potius ſiam. Coluius autem et Acidalius ductu veteris ſcripturae legendum putarunt *exſinceratum fecerit* i. e. virgis caeſum. Moſt. 4. 1. 11. — 66. *indicaſſo* indicauero — 68. Fidei, deae, de qua Aul. 3. 6. 47. etc. — 71. id *Facile:* quomodo facile eum perdere poſſit — 75. *quanti?* rogat hic, vt 76 *duas minas?* miratus vile pretium. Sed paruulae adhuc erant, quum venderentur, et venditor ſe *furtiuas* ſubreptas vendere non diffitebatur — 83. 84. in *cauſa liberali* iudicio ſeu actione de libertate. *manu eas adſerat* a lenone liberali cauſa ingenuitati; ſeruitio liberatas in libertatem vindicet — 85. *incita* (ab incieo) *linea* in alea erat ea, quo calculus a luſore redactus moueri amplius non poterat. Vnde *ad incitas redigi* tropice eſt, ita corarctari in anguſtiasque compelli, vt, qua euadas eſſugiasque, nulla videatur via eſſe reliqua. Trin. 2. 4. 136. — 86. prius quam *vnam calcem* vnum calculum *ciuerit* ciere potuerit, *disperibit.* Fallaciam a Milphione excogitatam puer, euentumque eius Milphio ipſe adhuc ignorabant — 92. *dum calet* ſine mora, prius quam leno puellas vendat — pro *cum mones* forſan *commones* — 98. 99. vid. not. ad 3. 1. 47 ad 49. — 100. ſpectatoribus fuiſſet odio, ſi, quam rem audiuerant modo, iterum narraſſet, hero autem res noua erat, eaque non odio, ſed perquam grata. Boxhorn. igitur

mutari vult: *hero vni potius intus ego* ſc. narrabo, *odio quam hic ſim vobis omnibus.* Sed iocatur ſeruus — 102. *ſed ego nunc eſt, cum me moror;* primitus cuſi habent *ſed ego nunc cur me morer;* poſteriores *ſed ego nunc nihil eſt, cur me morer;* Scioppius *non eſt, cur me morer* — 104. pro *nocte* cum Gulielmio ponendum putaui *docte.* Nox huc nihil facit, et fabula eodem die paracta eſt, *docta* vero conſilia, *docti* doli Comicis ſemper in ore ſunt — *et hoc* quod a Synceraſto didici *conſulendum* non negligendum eſt — 105. *et illud conſilium vernaculum* a nobis ipſis excogitatum.

IN ACTVS V. SCENAM I.

De Punicis huius ſcenae vide Argumentum. Petitus ea ita putauit latine eſſe vertenda: 1. Inclinate et aduertite, o Dii Deaeque, quorum ſub numine viri huius ciuitatis ſunt, 2. Deprecationem et integritatem meam adcipite. Duas filias generaui, robur meum: 3. Fato inpulſus feci, vt irent ſingulis deorum feſtis ad hortos, 4. cum gaudio multo, quod conturbauit deus, et in die cantici fuit vacuitas: 5. Puellae ſubreptae abierunt! quonam ibo, thalamos omnes calcans? 6. vbi eſt, qui illas rapuit? vt tollam ineptitudines doloris mei, quas quaſi fructus producit mihi gignere et educare 7. liberos. Dixerunt hic pro certo habitare Agoraſtoclem: 8. Eſt hoſpitalis teſſera, Saturni immago (hanc fero) 9. inter nos. Eſto aliquis finis itineris mei, quo tandem integritati meae requies concedatur, 10. ne ſolus et miſer adflictusque errem huc illuc, quin potius in liberis meis innouer, et rependam dona et oblationes 11. diis deabusque, quos inuocaui conſultores et adiutores mihi 12. ad luſtrandam domum meam a dolore, quo adfectus ſum, quum illos laudarem. Sed orationem non adceperunt, adflictiſſimusque ſum et animum deſpondeo. 13. O ſpes mea, huc veni, et, qui me cumque manet labor, perferre facito, animos ſume a veritate oraculi et reſponſorum dei Ταῦ, a diuinationibus et oſtentis prodigiisque: 14. Numero adimplere: erige te et precare. Vtinam exaudiant: faceſſat dolor a patre religioſo, et dignoſcam fratris filium Ariſtoclem. 15. Adtente audi lamentationem iſtam, Deus, mea potentia, feſtina ad veritatem verbi exaltationis meae, o Deus, et ceſſabunt ſterquilinia mea. 16. Ecce deinceps de meis facultatibus honorem habebo, ſacrificans far diis omnibus, et laudans!!!

17. *qui colunt* quorum haec vrbs praecipua in tutela eſt. vid. infra 5. 4. 14. — 19. *fratris* patruelis. ſc. 2. v. 109. Iachonis *filium* Agoraſtoclem — 25. *de teſſera hoſpitali* vid. Ciſt. 2. 1. 27. et infra ſc. 2. v. 88 ſq. vt Petitus ſupra verſum 8 latinum fecit, in hac Hannonis teſſera erat Saturni imago.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *dixe* dixiſſe — 4. *liberali cauſa* etc. vid. 4. 2. 84. — 5. iam popularitas, quo longius a patria abſis, eo plus ſolet commendationis habere, eoque ad officia humanitatis praeſtanda promtiores reddere — 8. *Creta eſt profecto horum hominum oratio* Camer. et Lamb. explicant: ſermo eorum candidus et fauſtus eſt; Gruter.: vt creta emaculantur veſtes, ſic illa oratione omnes dicit animo ſuo ablutas eſſe ſordes — 14. *inpetrare* plerumque eſt *exorare* Caſ. 2. 3. 51. quid, ſi ego inpetro atque exoro a villico. Iac. Durantius vero verbum deriuat a *patrare*, vt *inpetrare* idem proprie ſignificet, quod *perpetrare*, ad exitum perducere, conſummare; quae ſignificatio huius loci eſt — 15. *auem* nominat Poenum ob manicas, alarum inſtar vtrimque penſiles libereque fluentes — 16. *circumductus* per fraudem ſpoliatus. vid. Bacch. 2. 3. 77. etc. — 17. poſt *edepol* addiderunt *punica eſt* et Lamb. e cod. quodam addit *gugga eſt homo* i. e. Afer, ſeu homo ex Libya. — 20. dixerat Milph. *ſeruos veteres antiquosque habet:* rogante igitur hero *qui ſcis?* reſpondet *viden' homines ſarcinatos conſequi.* Sub onere non poterant non incurui incedere: inde iocatur, incuruos eſſe ſenes — 21. *annulatis auribus* male audiebant apud Romanos Poeni aliique barbari, qui aures habebant perforatas — 28. 29. Hanno gemens ſecum, audiuit enim, quae Agor. v. 26. 27. dixerat — 31. *punior* comparatiuus comice fictus: *magis Poenus*, fraudulentior, qui hodie plures dolos callide excogitauerit; alii: punicae linguae peritior; quod hero quidem facile perſuadere poterat, eius linguae ignaro; ipſe autem, qui punice neſciebat, loquentis Poeni verba ex ſolo interpretabatur ſono. — 33. *ne parſeris* nihil horum quaerere obliuiſcaris — 34. *auo* Scaliger explicat, ad verbum eſſe *viue* a חַיֵּה, et *aue* Latinorum eiusdem eſſe originis — 38. *doni* Druſius dicit eſſe ex *Adoni* mi domine — 43. *miſeram* aegram, morboſam — 44. *fortaſſe* cum infinitiuo, *arbitrari*, rariſſimum quidem eſt: qui

vero Scioppio elegantiſſimum poſſit videri, non intelligo. Edd. vett. habent *arbitratur* — 48. *qui zonam non habes* qui veſte vteris Poenorum more discincta. Adludere eum ad pecuniam etiam putant, quae in zona geſtatur, et citra quam in vrbe ſumtuoſa non ſat commode viuitur. — 51. *mures Africanos* Alciatus Niloticos ſeu Aegyptios intelligendos putat, quibus Plinius 10. 65. durum, vt erinaceis, pilum eſſe dicit, eosque ceu Alpinos ambulare bipedes; Lipſius vero Romanos veteres et ſimplices *elephantem* dicit vocaſſe *bouem Lucam* (lucanicam); *ſtruthionem paſſerem marinum; Camelopardum ouem feram; Pantheras mures africanos; leones vrſos numidicos* ſeu libycos. — 54. pro *canalis* Douza legi vult *venales* — quid vero eſſe hic poſſunt *ligulae?* recte opinor Acidalius emendauit *ficulas*, *fabulas*. Sic enim et Stich. 5. 4. 8. iunguntur: *nucibus*, *fabulis* (a faba), *ficulis* — 58. *palas* ad terram fodiendam, *mergas* furcas, vid. Rud. 3. 4. 58. ex ſono vocum haec fingit, modo ab Hannone prolatarum — 65. 66. *ſub cratim* (cratem) etc. *ſub crate necare* ſubplicium, quod Carthaginienſibus vſitatum fuiſſe dicitur. Tacitus de eo, in libello de morib. Germ.: "Proditores et profugos arboribus ſuſpendunt, ignauos et inbecilles et corpore infames coeno ac palude, iniecta inſuper crate, mergunt." Livius 1. 51. "ibi tam atrox inuidia orta eſt, gladiis in medio poſitis, vt, indicta cauſa, nouo genere lethi, (Turnus Herdonius) deiectus ad caput aquae ferentinae, crate ſuperne iniecta ſaxisque congeſtis, mergeretur." Liv. 4. 50. ad vociferationem eorum, quos necari ſub crato iuſſerat, concurſu facto etc. — 71. *aduenam qui inrideas* hero qui perſuadeas, me dixiſſe, quae mihi in mentem non venerunt — 73. *migdilybs* mixtus Libys eſt; Carthaginienſes Tyriorum et Afrorum vtebantur lingua, quare bilingues audiunt, quod alio ſenſu eſt *fallaces* inprobi. Alii: qui mox punice, mox latine loqueris — *biſulcilinguam* et *proſerpientem beſtiam* i. e. ſerpentem itidem alterutro ſenſu vocat — 85. pro *Antidamarchi* Lipſius et plerique omnes legendum eſſe conſentiunt *Antidamae*. Huius v. 87. ipſe ſe filium vocat. Antidamas autem v. 100. Demarchi erat filius adoptiuus. Non male igitur coniiciunt, *Antidamarchi* ortum eſſe ex *Antidamae Demarchi* ſc. filii — 89. *nam habeo domi* alteram teſſeram, cui haec plane par eſt — 109. *frater patruelis meus* ille et ego fratrum eramus filii — 119. iungunt plerum-

que: *num neuis* non vis? Rectius vero iungendum puto *numne vis?* Sic Truc. 2. 6. 65. *numne* vis, me ire ad coenam? Cic. Nat. D. 1. 31. deum ipſum *numne* vidiſti? — 125. *ſi quid me ſuat* ſi quid mihi adcidat, ſi obiero, nempe filiabus non repertis — 128. *vteris operam meam* opera mea. Raro quidem, ſed apud Terentium quoque, Adelph. 5. 7. 29. *mea* quae praeter ſpem euenere, *vtantur*, ſine! — 132. *amat a lenone* vid. Pſeud. 1. 2. 69. — 136. *neque eam inceſtauit* nec rem cum ea habuit. Serv. ad Aen. 12. *inceſtus eſt quaecumque pollutio* — 147. *pol magis quam vellem* tibi placeo, nolim reperiri in adſimilando artifex, verum autem meum eſt deſiderium — 148. *crudum* inhumanum. Truc. 2. 8. 14. — 151. Milphio hactenus non dixit, puellas ibi eſſe cum nutrice: qui poteſt igitur Hanno quaerere, qua facie earum nutrix ſit? Non habeo, quo excuſem hoc, niſi, quod Hanno, vnas ſuas filias cogitans, interrogare quidem omiſerit, an nutrix cum iis ſit, at tamen, quaſi ille, quod cupit, adfirmaſſet, porro quaerat, qua ea facie ſit — 152. *corpore* colore *aquilo* ſubnigro.

IN ACTVS V. SCENAM III.

2. *tunicatum* hominem. Ennius de Carthaginienſibus *tunicata iuuentus* — 3. *nam quem* quemnam — 9. *filiis* filiabus — 20. *earum mutarentur nomina* ex hoc ipſo Plauti loco Alciatus obſeruat, mulieres, quae ſtupri licentiam apud Aediles profeſſae meretricium inſtituerent quaeſtum, nomen mutare conſueuiſſe. Douza addit: quae quaeſtui renuntiarent meretricio, iſto nomine cum perſona depoſito, liberum ingenuumque nomen ſibi adſumere ſolitas. Conſentiunt Pithoeus, Durantius, alii. Cellis meretricum ſuperinpoſiti erant tituli, earumque nomina in fronte pendebant. — 22. Hannonem puer felicem videtur praedicare, 23. nutrice forſan adſentiente, aut populares ſuos ſalutante — 28. *hos* ſeruos meos ſarcinatos — 30. *illas* filias — 33. 34. haec Hannonis ſeruis putant dici, quare Gruter. ea Hannoni tribuit ipſi, quod non videat, cur Milphio iſtis tam inclementer debeat dicere. Nec vero cauſa adparet, cur Hanno ſeruis minitetur. Milphionis verba eſſe puto, non vero Hannonis ſeruis, ſed ſecum dicta: ſe probe exerciturum eſſe Agoraſtoclis ſeruos in coena adparanda, quam curare iuſſus erat. — 34. *robuſtum codicem.* Feſtus: robur in carcere is locus, quo praecipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robuſtis

includebatur — 35. addit: *ego faxo* vt vos, conserui mei, *hospitium hoc leuiter laudetis* omnes vos habebo sollicitos. Ter. Heaut. 3. 1. 52. — 44. *praeterbitamus* praetereamus, alia quam illae via euntes. Epid. 3. 4. 1. — 49. *Graecae sunt hae columnae, sustolli solent.* Salmasius: punicae columnae ligneae videntur fuisse, quae simul cum basi conficiebantur, Graecae autem lapideae, quae, quum in bases sustollerentur, celsiores fiebant. Gronovius: columnae omnes non in alium conficiuntur vsum, quam vt erigantur, quo facto grandiores videntur: Graecae autem columnae prae ceteris erant elegantes.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. *qui amabilitati animum adiiceret* qui elegans formarum spectator sit. Ter. Eun. 3. 4. 18. et Stich. 5. 4. 58. vox *amabilitas* reperitur — 2. *oculis epulas dare* supra 1. 1. 64. oculos delectare munditiis meretriciis — 4. *opus* alii *opes* — 6. *murrhinus* vid. Pseud. 2. 4. 51. — 9. *praepotentes* formosissimae. Sic et *fortis* pro pulcra Bacch. 2. 2. 38. Mil. 4. 3. 13. — *pacis potentes* v. 4. 2. 27 sq. primis hostiis Venerem placauere extemplo, et 5. 3. 16. — 12. *Et pol ego* hoc spero, *quum cognosco,* quanto nos ingeniis praestemus aliis, quae in delubro aderant, puellis: quanto plus commendationis nostra in modestia sit, quam ceterarum in proteruitate — 14. *vitalem aeuum.* Lucretius 3. 60. habet: non *omnem* possit durare per *aeuum.* Pro *vitalem* autem in Ms. aliquo reperitur *talem,* vt construi posset: per quem talem (qui talis est) viuimus aeuum. — 15. *da diem sospitem rebus meis agundis:* sospitare velis, quae hodie ago — 17. *inuictae* in qua mansi, a qua nullis me difficultatibus molestiisque absterreri passus sum — 18. *nam mihi est* leno *obnoxius* in plagio furtoque deprehensus — 20. *cluet victoria* victoria excellit; ita vincit, vt inclarescat — 23. *illic* in delubro *non os oblitum est fuligine* vid. v. 10. si a iuuentute ibi non es in ridiculo habita, quod aliis meretricibus ita videtur adcidisse, vt os iis oblineretur fuligine — 24. 26. *patruissime* superlatiuus comice confictus — 34. *nimisque operam dant, vt placeant viris* h. l. vbi sermo de puellis est, sententia verissima est, et sine dubio Plauti genuina. Alii legunt *minusque operam dant* etc. quam lectionem probarem, si sermo esset de vxoribus, vt *viris* esset *maritis* — 38. pro *quid* Gulielm. mauult *qui.* Sed non est,

quod mutetur — 39. *mea fiducia* pro *mei*, me ſpectans et amorem meum; confiſus, me non palluram, vt ſeruae maneant — 54. *ſitiunt qui ſedent* ſpectatores, ergo *in pauca confer*, quae reliqua ſunt — 59. *anteſtare me* vid. Curc. 5. 2. 23. — 64. in *me meae latrant canes?* qui pro me facere deberent, mihi aduerſantur? — *adludiare* dicuntur canibus ſuis, qui blandiuntur iis, eos demulcent Stich. 2. 2. 58. — 65. *linguam obiicito* vid. Aſin. 3. 3. 10. — 67. *ite, ſi itis.* Sic Camerarius. Aldina: *ite, ſultis* — 78. *ſatis ſunt* hae ſorores *maceratae* perterrefactae, adflictatae. Gruterus haec verba Hannoni tribuit — 82. *ne di darent indigna* h. l. ſeruitutem *indignis* vobis, quae non eſtis meritae, *id ego euenire vellem* mallem, deos non eſſe paſſos, vos meliore fortuna dignas, ſubreptas adhuc fuiſſe ſeruas — 87. *huiusce* δεικτικῶς, ſe ipſum digito monſtrans dicit: *huiusce* meus patris veſtri *fratris filius* — 96. *tenere collum* patris tui — 97. *omitto* collum patris, quo ſe Agoraſtocli deſponſari cupere prodit — *ſperata* tu mea ſponſa. *ſalue* dicens oſculaturus eam eſt — haec vero, quod nondum patris ex ore audiuerat, eum ſe huic deſpondiſſe, dicit quidem *omitte* ne amplectaris me, addit vero 98 *ſalutem* tibi dico, tamquam cognato meo. — Altera vero, Anteraſtilis, quae eum ſororis amatorem eſſe ſciebat, amplexaturo dicit *nolo ego iſtuc!* et tamen amplexanti; *enicas me!* — 90. pater nunc iubet filias amplecti, alteram ſponſum, cognatum alteram — 102. *numero* nimium cito Caſ. 3. 5. 21.

IN ACTVS V. SCENAM V.

2. *ſcurrae* vid. Epid. 1. 1. 13. — 4. *atrienſis* Caſ. 2. 8. 28. — 6. *pro minore parte prandii* explicant: cepi pignus, quod maioris pretii eſt, quam prandium, quod mihi debebatur. Leno igitur, quum miles ſc. 6. v. 22. oſtendiſſet ei, quid ferat ſecum, arrhabonem, v. 23. exclamat: *perii hercle!* — 7. *ſic dedero!* minitantis aut triumphantis vid. Men. 4. 2. 40. *ſic datur!* — *aere militari*, vt milites ſolent, ſpoliando, caedendo — 8. *circumduceret* vid. ſupra 5. 2. 16. — 9. *mea amica* Anteraſtilis — 10. *morula* maurula i. e. nigra. Sed Mſſ. praeter Brix. habent *merulea* i. e. nigra, vt auis *merula* eſt — 12. *qui cortinam* etc. homines ſole peruſti, qui vas, aqua plenum, ludis circenſibus circumferunt, vt equos curſu defeſſos frigida adſpergant. Lamb. — 16. *hoc* quod intus furatus ſum — 18. *congeminatio* altera Ago-

rastoclem, altera senem quemdam tenet amplexa — 22. *baliolum* subfuscum, quales Afri sunt — 24. *tunicis demissitiis* ad talos demissis — 25. *ad amatricem Africam* alii explicant: in Africa natam, quod vero militem sciuisse vix credibile est; alii: amatricem Afri, quod puellam videbat amplexam tenere Afrum. Alterum magis videtur maledictum ex triuio adreptum, et hoc quidem milite dignum — 28. *nolo* te eam tangere — 29. *hanc tactio.* vid. Aul. 3. 2. 9. — 30. *ligulam* vocat contemtim, pusillule — 31. *hallex* pollex *viri*, pollice non maior — 33. *maena* piscis est vilis, deglubi solitus — *Sarrapis sementium.* Serapis, Aegyptiorum dei, qui agriculturae in primis praeerat, imagines, per sementis tempus a sacerdotibus, per pagos, ad stipem conligendam circumferebantur, vt, quo largius donarent rustici, eo vberior proueniret a deo messis. sensus igitur: qui aeque deformis es, ac Serapidis istae solent esse imagines. Pro *sementium* alii *senicinctium* alii *semicinctium*. Turnebus vero Lambino aliisque locum videtur ingeniose restituisse, qui pro *Sarrapis sementium* legi vult *arra pisa ementium* i. e. homo vilissime. Quid vilius *pisis?* qui pro iis *arra* datur, eum ipsum nullius pretii esse oportet — 34. *mastruga* vestis scortea, quae pessime olebat, qua Sardi vtebantur et barbari septemtrionales — Palmer. dicit ἅλς esse contumeliae vocabulum, vnde Curc. 4. 1. 2. *halophanta*, et hoc Poenuli loco *halagoras* seu ἅλς ἀγορᾶς, qualis sal in foro interdum venditur conruptus. *Hama* autem Salmasio est vas, in quo sal ille venditur — 34. *plenior es allii* magis foetes allio — 35. *vlpicum* allii species. Columella 11. 3. *vlpicum* quod quidam allium punicum vocant — *quam romani remiges* quorum victus erat cum atro pane allium — 36. *prurire* dicuntur malae, dentes, dorsum, caput Amph. 1. 1. 130. Mil. 2. 4. 44. Bacch. 5. 2. 75 etc. quando pugnos et verbera praesagiunt aut metuunt — 38. *tympanum* vt Galli, Cybeles sacerdotes seminiri — 43. non ingrata tamen Anterastilis est erga militem, a quo amari se ipsique sciebat praeponi Adelphasio. v. 43 sqq. monet hominem, v. 50. pro eo intercedit — 57. Satius Hanno esse putat, verbis comminationibusque, quod cogendus leno erat, eum cogere, quam iure iudicioque. Fraude quidem, a Milphione reperta, quod nunc sine ea consequi se quaeuis posse videbat, vti amplius noluisse videtur.

IN ACTVS V. SCENAM VI.

14. 15. 16. dicens *fume hinc* collum fuum monftrat, quo v. 17. omnibus fe fatis facturum dicit, quafi *baiolus* qui collo humerisque onera geftat — 18. *aduorfum quidem* nihil extricare intpp. potuerunt, nifi vt iocum nefcio quem obfcoenum his in verbis latere dicerent. Agor. v. fq. intelligit, eum nihil recufaffe; emendauit igitur Turnebus *haud verbum quidem*, et Lamb. legit verfum *Ag. numquid recufas contra? Ly. ne verbum quidem.* Priorem fequutus fum — 23. *immo haud multo poft* peribis.

DE SCENA

quam poft Act. 5. Scen. 6. Edd. Vett. adiecerunt, in Argumento pauca dixi.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
PERSAM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. pro *princeps* Meurfius legendum putat *priceps* i. e. *praeceps*, quod non videt, qui primum amanti maiores, quam ceteris amantibus, aerumnae exantlandae fint, et quod, veteres *pri* pro *prae* dixiffe, Feftus in *priuignus* teftatur. Sed pro *princeps* eft MII. auctoritas, et fenfum effe adparet: *qui princeps* vt primum *amans* amore aliquo captus *ingreffus eft in amoris vias* animum adiecit ad vias, quibus amica potiatur, indagandas, *egens* licet opibus deftitutus — 2. ei plures grauioresque, quam Herculi, labores erunt fubeundi — 3. 4. perfequitur nonnullos Herculis labores: *cum leone* Nemeo, *excetra* hydra Lernaea, *ceruo* cerua Dianae aeripide, capienda viua, *apro aetolico* feu erymanthio, *auibus Stymphalicis* quae Stymphalides vulgo vocantur, *Antaeo*, gigante in Libya, Ofiridis fratre, obcidendo — 6. *non eft!* explicatur Trin. 3. 3. 32. — 11. *quafi lippo oculo* etc. prouerbium de re, qua abstinere non posfumus, licet eam damnofam nobis effe fciamus — 12. *praefulciat* vid. Pfeud. 3. 1. 6. Apud Ter. in Phormione 2. 3.

57. seruus, ironice quidem, vocatur *columen familiae* — 17. *vt queo.* Ter. Andr. 4. 6. 10. *vt quimus*, aiunt, *quando, vt volumus, non licet* — 19. *nimis stulte amicis vtere* nescis amicis vti — 20. *visitaui* vid. Curc. 2. 3. 64. Epid. 4. 1. 12 et 24 etc. — 21. *ferreum fortasse* negotium fuit. Most. 1. 1. 18. *genus ferratile* vocantur compede vincti in pistrinum aut ad opus rusticum dati. — *plusculum* alii putant aduerbium esse *plus quam annum* alii adiectiuum *maiorem partem anni* — 22. *praeferratus apud molas* in pistrino vinctus *tribunus vapularis* vbi prae ceteris vapulabam — 26. *Titani* alias *Titanes* de quibus fabula satis nota est — 27. *quibus sat* par *esse nequeam* quorum iussa non capessere queam — 28. *vlmeae catapultae* etc. ne virgis caedatur latus tuum — 29. *eleutheria agito* solennia in honorem Iovis Eleutherii, i. e. iam libertate fruor, hero peregre profecto — 32. *scapulae pruriunt* vid. Poen. 5. 5. 56. — 34. *haec dies summa hodie est* hoc die res in discrimine versatur — 37. *numos sexcentos. numus*, nisi additum sit *aureus*, apud Plautum putatur esse didrachma, seu duo denarii, quorum denariorum seu drachmarum centum aequant minam argenti. Sexcenti igitur numi seu mille ducentae drachmae sunt duodecim minae — *pro capite* libertate, vt Pseud. 1. 2. 42. Poen. 3. 1. 16. — 38. *reponam* reddam, rependam — 39. edd. vett. *age sis, benignus subveni.* Camerar. reperit: *age, si benignus, subueni.* Pareus: *age, si benignus, subueni* — 41. *potessit* antique pro *possit* — 42. *aquam a pumice* (alii *e pumice*) poscere ab aliquo, quo ille caret ipse. Pseud. 1. 1. 73. Aul. 2. 4. 18. — 46. pro *habeo* Douza cum Paris. Ald. et Basil. legit *habes*, quod sensus videtur requirere — *habes in mundo* domi. Epid. 5. 1. 12. Cas. 3. 3. 3. — 49. *obsecro te, resecro* pro: redobsecro, obsecro iterumque obsecro. Siberus — *odio me enicas* molestae mihi sunt preces tuae, qui, si potero modo, te iuuare cupio — 51. *iamne abis?* Toxilus diutius adhuc orare et monere eum cupit. sed, quod hoc molestum ei esse audiuerat, pergit *bene! ambulato, sed recipe* etc. Abiens Sagaristio clamat: *caue fuas mihi in quaestione* si rediero, i. e. ne quaerendus mihi sis. vid. Capt. 2. 2. 3. — 53. *excoxero* i. e. excogitauero.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *meum alimoniae* est a coniectura Camerarii, alii *maiorum meorum* — *antiquus* et *vetus* etiam Most. 2. 2. 45.

iunguntur — 6. iisdem verbis Capt. 1. 1. 9. quasi mures semper edimus alienum cibum. Diogenes, quum mures videret ad mensam suam subrepere, *ecce tibi*, inquit, *etiam Diogenes parasitos alit* — 8. *duris Capitonibus* vid. not. ad Capt. 1. 1. 21. cf. Curc. 3. v. 24 ad 28. adludit autem ad familiam Capitonum, Romae non incelebrem — 10. *quadruplari me.* τὸ *me* abundat. Asconius: "quadruplatores adcusatores seu delatores criminum publicorum sub poena quadrupli, siue, quod ipsi ex damnatorum bonis, quos adcusauerant, quartam partem consequebantur." Sed quadruplum certe non est quarta pars. Alii explicant: parasitum nolle ereptum ire bona aliena, *ne quadrupletur* ne cogatur ad quadruplum soluendum. Niti putatur haec explicatio Vlpian. l. 2. π. de vi bon. rap. *in hac actione intra annum vtilem verum pretium quadruplatur.* hoc vero parasitus v. 11. *sine suo periculo* facere non potuisset. Gronovius explicat: parasitum nolle adcusatorem vel delatorem esse, licet is quaestus tum multo esset vberrimus, et, nisi delatores manifestae calumniae conuincerentur, sine suo periculo e damnati bonis potirentur parte. Plautus ipse v. 11. explicat: non decere, aliena bona (fraude mala) ereptum ire — 13 ad 22. nihil mihi videtur mutandum — 13. 14. 15. rei publicae interest, noxios puniri, quare, *quicumque id facit* adcusat *rei publicae magis* reip. vnius *non sui quaesti* quaestus *causa, animus induci potest* adduci possum, vt credam, *eum esse ciuem et fidelem et bonum* — 16. 17. *sed legirupam qui damnet* sed qui in iudicium aliquem vocare velit ob leges violatas, *det in publicum dimidium* hoc paullo post explicare videtur v. 20. *aequa parte prodeant* et v. 22. *non albo rete obpugnent;* adcusator non sit sine periculo, sed eius, calumniatoris deprensi, non minus sit periculum, quam rei, noxii reperti, seu adcusatori reoque dimidium i. e. aequum vtrique sit periculum — 17. *atque etiam mea lege* si mihi legis de adcusatoribus ferendae esset copia *adscribitor* hanc adderem clausulam: 18. *vbi quadruplator quoipiam* (*cuipiam:* sic cum Acidalio lego pro *quempiam*) *iniexit* (iniecerit) *manum* in ius eum vocauerit — 19. *Tantidem* etc. eadem poena proposita adcusatus adcuset adcusatorem suum — 20. *vt aequa* pari vtrimque *parti* (parte) proposito periculo *prodeant* etc. ad praetorem eant, qui per *tresuiros* Amph. 1. 1. 3. damnatum in carcerem mittet — 21. *ne adpareant* vt absterreantur a malitia sua — 22. *qui albo rete*

(reti) qui fraudibus tectis, insidiose, specie rei publicae consulendi, persona boni ciuis inducta *aliena* etc. Gronovius autem vult *albo* praetoris, in quo is edicta, actiones, interdicta proposita habebat, *rete* tamquam reti. Adcusator adripiebat aliquid ex albo praetoris, quod ad adcusandum videbatur aptum. Nec praeteribo, Acidalium v. 13. pro *quicumque* legendum putasse *qui non*, et v. 14. animus *haud* induci potest — 26. *quieuerint recte, nec ne* an intactae adhuc adsint.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. pecunia *sua*, qua eum fraudauero — *sibi* prorsus abundat — 5. hunc versum clamat seruis, qui intus erant — *ocius* in Mss. non legitur, sed *oculus* aut *oculos*, quare Gruterus legendum putat *foculos*. vid. not. ad Capt. 4. 2. 67. nisi malis *focula*. vid. infra v. 24. Nonius dicit: *focula* sunt nutrimenta, vnde foculare dicitur et fouere — 7. *struthea* malorum cydoniorum genus, quae Dioscoridi *vera*, parua, rotunda et odorata sunt, vnde Genuenses vinum parent delicatum; magna vero minus sunt vtilia — *coluthea* fructus arboris, quae vocatur coluthea — 8. *scutrae* patinae scutiformes — *calamum* odoratum — 9. *congerro* Nonius: dictus a gerris, i. e. nugis, ineptiis; conlusor, sodalis Most. 3. 3. 27. — 12. *collyrae* panificii quoddam genus, quod ex iure sumeretur, vnde v. 15. *ius collyricum* — *colliphium* panis cum recenti caseo commixtus — 16. *epicrocum* Festo est: genus amiculi croco tinctum, tenue et pellucidum — 17. *iuream* etc. ius collyricum tam crassum et concretum sit, quasi e iure placenta fieret — *in vesicam eat* nimis liquidum, quod non facit ad saturitatem — 23. Nunc non Saturio vocandus sum, sed Esurio — 24. *focula* vid. v. 5. — *at edis* edas, seu edes — 27. *alecis*, alec, alex, halex ἰχθὺς τεταριχευμένος, seu salsugo et liquor, in quo pisces seruantur — 28. *sapis ad Genium* meum: de esculentis adprime sapidis idem mecum indicas — *here* heri — 29. *qua de re* putat: de numis — 30. *muraena* piscis delicatus, *lampetra* a lambendis petris dicta — *conger* optimi saporis est frigidus. Mil. 3. 1. 163. probus hic conger frigidus — 31. *obpectuntur* digitis, quasi pectine, circumroduntur et comeduntur — 32. *proelium committere* discumbere ad ientaculum — 33. *omnes esse* edere *mortales* — 34. *mane quod tu obceperis* etc. Hesiodus: ἠὼς τοὶ προφέρει μὲν ὁδοῦ, προφέρει δὲ καὶ ἔργου —

40. Inopia domeftica facit parafitos: cui opes funt ipfi, vnde indulgeat genio, ei non opus eft, aliis parafitari — 41. *coepere* praefens huius verbi, nifi apud comicos, haud facile obcurret. Men. 5. 5. 57. lites *coepio.* Truc. 2. 1. 33. alium quaeftum coepiat etc. — *tuburcinari.* Nonius: vorare — 43. *Cynica effe e gente* coniectura eft Douzae. Alii: *Cynicum effe egentem.* Gulielmius malebat: *Cynicum effe gentem oportet parafitum.* Volebat enim *parafitorum*, quod *vnus homo* non videbatur dici poffe *gens*. At Virg. Aen. 10. 228. eft: vigilasne, deum *gens*, *Aenea?* Sed recipienda mihi tamen MIf. Pall. lectio videbatur: *Cynicum effe gentem oportet parafitum probum*, quam Gronovius iam genuinam effe adnouit — 44. *ampullam* vas olearium, quo in balneo vtatur, *ftrigilem*, qua fe ibi defricet, *fcaphium* intelligunt alii vas vinarium, alii matulam — 49. *non ad iftoc* ad concubitum — 57. *Megaribus* metaplasmo pro *Megaris* — 58. 59. *pereunt reliquiae* cibus corrumpitur, edamus prius, *pofterius iftuc tamen* fieri *poteft* — 59. *fcin quam poteft?* eodem fenfu dicitur, quo apud Plautum faepe *at fcin quomodo?* v. c. Amph. 1. 1. 200. etc. — 60. *edis* edes — *ne fruftra fis* ne fpe fallaris inani. Men. 4. 3. 18. — 63. ex hac *decuria* conuiuarum meorum — 75. *caufiam* pileum. vid. Mil. 4. 4. 41. — 79. *abs chorago* praebitore adparatus fcenici. Trin. 4. 2. 16.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. 2. *indoctae* artium meretriciarum; *inmemori* explicant: indocili. eft autem, quod Ter. Heaut. 5. 1. 8. dicit: nihil intelligens, nifi idem dictum fit centies. Sed minus videtur Plautus id curaffe, vt quinque, quibus vteretur ancilla, voces fenfu magnopere effent diuerfae, quam imitatus effe morem mulierum, in obfenfa praecipue aliqua, plerumque verbofiorum. Aegre ferebat Soph. *bardam* ingenio tardam fe videri habitam. — 3. 4. *fimul vna* iungitur quoque Poen. 3. 1. 50. omnes *fimul* didicimus tecum *vna*. Alii: *fimul bibere. Vnam quidem* etc. Alii: *fimul bibere. Nam me quidem* etc. — 5. *fector* tecum vixi, feu potius: te artium meretriciarum vfa fum magiftra — 6. *cucus* i. q. cuculus — 7. *meum ingenium* me non infipientem effe *non edidicifti fans atque infans* feu docueras me, feu nihil dixeras. Non temere ancilla vtitur voce *infans*. Magna nimirum *infantia* Lemnif. cernitur: tacet,

quamdiu poteſt, et quoties loquitur, verba profert quam pauciſſima. Ignauiae hoc eſt, quam leno ei 5. 2. 68. exprobrat — 9. *id* eo, amore *tuus ſcatet* turbidus eſt *animus. Scatere* ſpectat *placidum.* Palmer. pro *ſcatet* malebat *caret* — 13. quod in Mſſ. eſt *eius auris quae* ortum id nonnulli putant ex *eius aures iis quae.*

IN ACTVS II. SCENAM II.

2. *Verbereum caput* i. q. verbero. Coniecerunt quidam *vervecceum caput* pro homine ſtupido. Apud Plautum vero Caſ. 3. 2. 5 et Merc. 3. 3. 6. *verueces* non ſunt: ſtupidi, ſed: ad Venerem inepti — 6. *Eo dem pignus tecum* me melius ſcire, quot ſint mihi digiti in manu, quam tu ſcis, quod ego tibi dixi. Diſſaldaeus — 7. *ſine me ire* cum tabellis et mandatis tuis ad Lemniſelenen — *et iubeo et ſino,* non modo *ſino* te ire, ſed etiam *iubeo* — 8. *vt domi ſis* meae redux, *quum ego te* vix *illic eſſe cenſeam*, i. e. properato opus eſt, vt citius negotium confeceris, quam ego te inchoaſſe putem — 9. puer hoc ita iocatur intellexiſſe, vt domi ſuae eſſe iubeatur, quando ad puellam iuiſſe putetur — 10. *aliquid te peculiabo* donabo tibi aliquid, quod ad peculium tuum adiicias. Sunt, qui ſibi neſcio quid obſcoeni odorari hic videantur, ob vſitatiorem in primis vocis *inpudicitia* ſignificationem, quae mihi vero hic locum non videtur habere. — 11. dicit puer: *ſcio* notum eſt *fidei herili* promiſſis heri ſeruo datis *vt obprobrari ſoleat* vt ineſſe dicatur *inpudicitia* hoc vitium, vt non pudeat heros, ſi promiſſis iſtis non ſtent — 12. *nec ſubigi queantur vmquam* et vt cogi non poſſint heri, *vt pro ea fide habeant iudicem* vt a ſeruo, ob promiſſum non ſeruatum, in ius vocari poſſint — *queantur* eodem modo, vt *coeptum eſt*, additur infinitiuis paſſiuis, actiuum vtriusque verbi infinitiuis actiuis — 13. *ego laudabis faxo* haec verba, quae Paegnio tribui ſolent, tribuenda ſunt Toxilo: *abi modo* quo iuſſi, *ego laudabis faxo* promiſſo, quod tibi dedi, ſtabo, *ſed* etc. — 17. *paſſer marinus* ſtruthio. vid. not. ad Poen. 5. 2. 51. *ſtruthio* ita volare ſolet, vt a terra ſe non tollat, ſed, alarum paſſis velis, vna currens remiget. Quare, quum Tox. iuſſiſſet *vola curriculo,* puer ſecum dicit: *iſtuc ſtruthio ſolet* — 18. *quis haec* feminine. v. Epid. 4. 1. 6. — 20. *perhibetur* dicitur — 21. pro *obieci,* quod in Mſſ. eſt, Camerar. reſtituit *obicem* i. e. apud ancillam hanc, quae me remoratur. Douza mauult *inebram.* Feſtus:

inebrae aues, quae in auguriis aliquid fieri prohibent, et prorſus omnia *inebra* adpellantur, quae tardant vel morantur agentem — 29. *nemo homo* pro: nemo hominum, apud Cic. quoque et alios legitur, vt *nemo ciuis*, *nemo quisquam* — 30. *probas* aeſtimas; alios putas eſſe malos, quod ipſa mala es — 31. *vt decet lenonis familiae. decet* cum datiuo, pro: vt decet mulierem e lenonis familia — 34. *quo agis* te? i. e. quo is? — 38. *me quidem haud decet* quod paria ſibi puer et ancilla reddunt, legendum Gronovius putat *haud dedecet* — 40. *quo te inmittas* i. q. v. 39. *quo iter facias*. Palmer. mauult *quod* (pro *quo*) *inbitas* — 42. pro *adſta* Douza diuiſim *at ſta*, cui Paegnii *at propero* feſtiuius reſpondeat — 43. *cedo manum ergo* oſtende huc manum, vt certior fiam, te nihil habere i. e. manu tenere — 44. *vbi illa altera eſt furtiua laeua?* vid. not. ad Epid. 1. 1. 8. cf. Aul. 4. 4. 13 ſq. — 45. *ne me adtrecta ſubagitatrix* ne me inpudice adtrecta. *ſubagitare* enim eſt: inpudice adtrectare — 46. *ingratum* non redamantem — 47. *tempori* mature: dum per formam et aetatem licet, debes voluptati indulgere — 48. *capillus verſipellis fiat* albeſcat — 49. *haud etiam es octoginta pondo*. Explicant quidem *octoginta annorum*. equidem mallem: vix pendis octoginta pondo, vix pondus corporis tui octoginta pondo aequat; nondum adultus, puſillus adhuc es. Conf. Aſin. 2. 2. 33. *quot pondo te cenſes eſſe nudum?* — 49. 50. *illa* Veneris *militia militatur multo magis confidentia* neruorum, qua confidere poſſis, firmitate *quam pondere* mole corporis — 51. *peritae* in palaeſtra meretricia exercitatae — 55. *exterebrabis* Nonius: vi extorquebis — 56. *merx tu mala es* vid. not. ad Caſ. 3. 6. 22. — 62. *tippula* Feſtus: beſtiolae genus, ſex pedes habentis, ſed tantae leuitatis, vt ſuper aquam currens non deſidat. Gloſſ. ἰϕυδρὶς. Varro: leuis tippula lymphῶν frigidos transit lacus — 67. *abietem* tabellas abiegnas, cera inductas. Bacch. 4. 4. 64. Pſeud. 1. 1. 18.

IN ACTVS II. SCENAM III.

1. mauult Iovem *Ope*, quam *Rhea* natum vocare, ad opes adludens, ſibi commodatas — *viripotens* viribus potens — 2. voces *lubens meritoque* in gratiarum actionibus iungi ſolitae — *vitulor* laetus Iovi gratulor. Nonius verbum *vitulor* deriuat a *vita:* vitulantes veteres dixerunt gaudentes, a bono vitae commodo, ſicuti, qui nunc eſt in ſumma

laetitia, viuere eum dicimus; eaque pro deriuatione esse videtur, quod Ennius et Naevius syllabam *vi* producunt. Festus deriuat a *vitulus:* vitulans, laetans gaudeo, vt in prato vitulus; quocum consentit Varro, qui *vitulari* graeco μοσχιᾶν respondere dicit, quod apud Menandrum est — 4. *danunt* dant. Lipsius reponit *dauit*, quod hae gratiae Iovi dicuntur vni — 6. *coelo missum* dicebatur, quidquid inopinato contingebat — 7. *Eretriam* Euboeae vrbem. Merc. 3. 4. 61. Passeratius autem reponendum putat *Erythiam*, insulam prope Gades, vnde Hercules Geryonis boues abstulisse dicitur. Iocose seruus Erythiam nominasse potest, in Hispania vero die septimi esse non poterat — 8. *die septimi* die septimo. Men. 5. 9. 94. cf. Most. 4. 1. 25. — 10. *non erant* non venales prostitisse causabor — 12. *diu quod bene erit, vno die absoluam* totius vitae laetitias in vnum diem conferam, de futuro securus — *tax tax tergo meo erit* verberibus caedar. Vox *tax* ad strepitum verberum exprimendum comice ficta est — 13. *bobus domitis ex crumena* numos commodabo amico, quos in boues emendos inpendere iussus eram. cf. Asin. 3. 2. 43 sq. nimis vellem habere perticam, qua verberarem *asinos*, si forte obceperint *clamare* hinc *ex crumena* — 15. *bene admordere* insigni damno adficere. Pseud. 4. 7. 24. iam *admordere* hunc mihi lubet — *salinum cum sale*, vas in quo est sal. Aldina pro *salinum* habet *allium* — 16. *quid faciet mihi?* verba sunt periculum aut minas alicuius spernentis. Sic apud Ter. Eun. 5. 2. 40. Chaerea: haereo, quid faciam; quid mea autem? *quid faciet mihi* Thais? — 19. *vapulet!* vapulare est quidem serui nequam; sed etiam, quod insigniter a se contemni volebant ostendere, iubebant vapulare. Curc. 4. 4. 12. leno militi: *vapulare ego te vehementer iubeo* vbi vide notum illud: *vapula Papiria!* Sic et Asin. 2. 4. 72. *Merc. male seruus loquere? Le. vapula!*

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. *emere oportet, quem tibi obedire velis.* Sic Trin. 4. 3. 54. emere melius, cui imperes — 3. 4. *exhibeas molestiam* odiosus tu sis flagitator *si quid debeam, qui nunc sic tam es molestus* quum non sim in aere tuo — 5. *quid sim aetatis* me puerum esse infirmum: quod nisi esset, non inpune auferres maledicta tua — 7. *vlmitriba* i. q. Asin. 2. 2. 96. *vlmeus* qui virgis vlmeis caeditur — 12. *perciderim*

tundendo cruentauerim — *morticinus* conuitium in eos, qui facie ſunt exſangui ſeu cadaueroſa, vt Ter. Hec. 3. 6. 17. Plutarchus tales vocat νεκρώδεις. Sargaſtionem palluiſſe mirum non eſt 1. 1. 20 ſq. — 13. *iam incubitatus es* paedicatus, ſtupratus — 14. ſum quidem, ſed *non gratis* ſine mercede pacta — 16. *quod dicis* quod me interrogaſti (obſcoene intellectum) facere tu *non quis* — 17. antiquitus *praes eſſe* ſignificat *praeſentem eſſe* vnde *praeſens.* Sag. dixerat *abi in malam rem* cui puer reſpondet: *at tu domum* abi, *nam ibi* domi tuae mala res *tibi parata praes eſt* praeſens eſt, te manet — 18. Sag. ſe de *praede* intellexiſſe ſimilat, ergo *vadatur hic me,* in ius vocat, vbi praedibus opus eſt. — 22. *alapa* fit palma, *colaphus* digitis compreſſis et in pugnum coactis — 27. *vmbra mea intus vapulat* verberaret herus me ob moram, ſi adeſſem — 29. *eccere* v. Trin. 2. 2. 105.

IN ACTVS II. SCENAM V.

3. *adleuat* aegritudine — 4. *aprugnum callum* vid. Poen. 3. 2. 2. — *conſcreabor* qui ſcreatus praenuntius ei eſto, me magni quid adportare — 8. *vt valetur* pro vt *vales,* neſcio an alio loco reperiatur vllo — 9. 10. Sagariſtio reſpondet, vt patroni ridicule inflati clientibus ſolent. Ii enim mox dicunt *adito* adplica te ad me; mox: *videbitur* conſultabo, quid fieri tua in re poſſit; mox: *factum volo* propenſus ad ſalutem tuam ſum; mox: *venito* domum meam; mox: *praemoneto* multis me negotiis diſtrictum moneto, ne memoria tui excidat ex animo meo — 11. Toxilus ad nugas iſtas nihil reſpondet: viſa enim crumena numis praegnante, quam Sag. e collo gerebat, quaerit potius: *quid hoc in collo tibi tumet?* — *vomica* eſt: abſceſſus malignus latens, puris plenus, apoſtema — 12. *mala manu* h. l. forſan nihil aliud, quam: *male, incautius.* Saepe vero mala manus tribuitur veneficis, v. c. Amph. 2. 1. 58. huic homini neſcio quid eſt mali *mala* obiectum *manu* i. e. excantatus eſt — 16. *caue ſis a cornu* — et *quia boues* etc. vid. not. ad 2. 3. 13. — 18. *in bubilem* ſc. caulam. alii legunt *in bubile* ſc. ſtabulum — *reiicere* compellere intro in bubile — *ne longius vagentur* vt recipere eos non facile poſſim, et forſan intercipiantur. Gruterus pro *vagentur* in altero MſI. ſuo reperit *vagientur* i. e *vagiant* quam lectionem valde probat, et Pareus recepit, vt ſit: ne mugitu ſuo

furtum noſtrum prodant, vt Herculis boues furtum Caci. — 19. *ego reiiciam* operam tibi meam in reducendis bubus polliceor: argentum, quod commodaueris, reddam.

IN ACTVS III. SCENAM I.

2. *Perennitatis* quaſi alicuius deae. — 3. *ſuperſit* abvnde ſit, *ſubpetat* ſemper paratum ſit, *ſuperſtitet* quamdiu viuam, abſumi nequeat — 7. *ad hoc exemplum* quo nunc modo induta es. v. 1. 3. 78 ſq. — 8. *venibis* venderis — 11. *mirum quin* ironice, et alterius deridendi cauſa dicitur: hoc quidem mirum eſt, quod non etc. — 14. habebo te pro ancilla filiaue, *vtrum magis erit in rem ventris mei* — 18. vt non aberremus ab eo, quod homines probos decet — 20. *ſubleſtior* v. Bacch. 3. 6. 13. — 23. *vt res eſt*, ſed vt anſam homines praebent ad reprehendendum calumniandumque — 30. *neuis* non vis. fruſtra repugnas mihi — 32. *fiat!* ſic volo, ſic iubeo. *quae hae res ſunt?* ſunt interdum formula indignantis, et h. l. putantur ſtomachantis eſſe paraſiti: quid mihi tam diu aduerſaris? Si interpungas: *fiat, quae hae res ſunt*, explicari poſſet: ſic volo, quod ſine periculo tuo ventri meo bene poſſis conſulere — 38. quae *praeter* plus ſapit, ſeu ſapere ſibi videtur — 41 ad 43. quod pater v. 41. dixerat *malo cauere* et filia v. 42. reſpondet *tibi cautum volo* i. e. tuae famae conſultum, pater iungit *tibi malo*, et derideri ſe putans v. 43. quaerit *malusne ego ſum?* — 49. *ſi mihi liceat* in manu mea res eſſet, *mihi lubere haud lubeat* non, quod tibi placeat, placeat mihi: filiam vendere. Pareus ex prius cuſis recepit: verum lubere haud liceat, ſi lubeat mihi — 57. *nunc hominum* τῶν νῦν ἀνθρώπων hominum, quales nunc ſunt, vt apud Virg. *ante malorum*, apud Ter. *ſemper lenitas* — 58. *cuiusmodi cum fama* explicant: puellas cuiuscumque famae facile nubi, quod quidem eſt: vel turpiſſimis probris diffamatas mulieres *hic* Athenis facile nubere, *dum dos modo ſit* — 64. Feſtus: *Soracum* vel *ſarracum*, genus vehiculi, quo ornamenta portantur ſcenicorum. Gloſſ. *Sarraca* ἅμαξα — 66. filiae dotem promittit ex artis ſuae libris *ſexcentos logos*, facetias, dicteria, ridicule! ſed Homerum quoque Aelianus 9. 15. narrat, Cypria ſua carmina filiae in dotem dediſſe — 67. Aſconius Siculos neque graeca, neque latina lingua bene vſos eſſe teſtatur. Cic. ſi literas graecas Athenis non Lilybaei, latinas Romae non in Sicilia didiciſſes — 68. *vel men-*

dico exſpectabatur, vt diceret: hac dote vel ditiſſimo nubere potes, et παρὰ προςδοκίαν dicit: mendico! Alii: hac dote, ſi vel mendico nuberes, non egeres.

IN ACTVS III. SCENAM II.

2. *dare* daturum eſſe — 4. *ius iurandum amiſerit* fidem amiſerit, i. e. ſi hodie ius iurandum non ſeruauerit, in poſterum ne ſanctiſſime quidem iuranti fidem habebo. Apud Nepotem Eum. c. 10. exercitus, qui ter iurauerat, ſe Eumenem defenſurum, prodendo eo *fidem amiſiſſe* dicitur.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1. exiens conſeruis clamat, qui erant intus — 2. 3. hic *lutum* et *coenum* de lenone, Bacch. 3. 1. 17. *lutulentum coenum* de aedibus blanditiisque meretriciis — *coenum commictum* ſeu *comminctum*, commingendo lutulentius factum — 4. *iniure* Nonius legit *iniurie* — *illex* vid. Aſin. 1. 3. 68. Poen. 3. 4. 35. — 6. *procax* inpudenter poſcens — 13. ſtabulum *ſeruitricium* alii putant eſſe a *ſeruitrix* i. q. ſerua; alii explicant *plene tricarum ſeruilium;* alii *ſeruitio trite.* Colerus legendum cenſebat *ſeruitutium*, Gronov. *meretricium* — 14. *ſubiculum flagri* flagro adſidue ſubiecte. Meurſius legebat *ſudiculum* quod genus erat flagelli, ita dictum quod vapulantes ſudantes faceret, ſc. ſanguine — 16. *perenniſerue* qui per vitam quam longam ſeruus manebis — *lurco.* Feſtus: lura, os culei, vel etiam vtris, vnde *lurcones*, capacis gulae homines, bonorum ſuorum conſumtores — 25. niſi lingua mea regerere poſſet maledicta, ne digna quidem eſſet, cui ſalem darem lingendum — 28. *mirum quin* v. 3. 1. 11. — 31. *ex porta* in caueis erant portae ad beſtias emittendas, ſi ludi in circo darentur — 35. *cui hoc* argentum *ſpectandum*, vtrum probum ſit, nec ne, *dem* — 42. *ſubplicatum* diis, quorum benignitati manumiſſionem libertatemque adceptam referat ſuam.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. *ſub manus* i. e. ex ſententia, proſpere ſubcedere. legitur etiam Mil. 3. 2. 59. lepide hoc *ſubcedit ſub manus* negotium, et Mil. 4. 4. 7. negotium omne iam *ſubcedit ſub manus* — 3. 4. *Poſtprincipia* quae principia ſequuntur. Senſus: qui a principio rem ſobrie adcurauerit, ei poſt bene ſubcedet. Varro apud Gellium 16. 18. de diſciplinis mathematicis dicit: "ſed haec aut omnino non diſcimus,

aut prius desistimus, quam intelligamus cur discenda sint. Voluptas autem vel vtilitas talium disciplinarum in postprincipiis exsistit, quum perfectae absolutaeque sunt, in principiis vero ipsis ineptae et insuaues videntur." — 13. *adtulisti* adtulisse te dices.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. *tiara*, pileoli genus, quo Persas Chaldaeosque vsos esse, Herod. L. 7. docet. Tempora et buccas velasse eum ostendunt Ovid. Metam. 11. 181. (Tempora purpureis tentant velare tiaris) et Iuvenal. Sat. 6. (Phrygia vestitur bucca tiara) — *condecorat* reliquum *tuum ornatum* persicum — 4. *Tragici et Comici.* Sic et Poen. 3. 2. 4. quin edepol condoctior sum, quam Tragoedi aut Comici.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

2. *in dies* in singulos dies *compendi feci hodie* (Bacch. 2. 2. 5.) feci hodie, vt minus dare opus sit *binos panes* — 3. *ancilla* Lemniselene *sua nunc est* edit panem suum *argento vicit* redemta — 7. *fui benignus* multis credidi — 8. *nec satis a quiquam adcepi* nec sponsorem a quoquam adcepi, cuius fidem sequutus crederem — 9. *in iure* apud praetorem *abiurassit* abiurauerit, periurio negauerit, se adcepisse — 11. *transenna* funis extentus, quo captantur aues Bacch. 4. 6. 22. Rud. 4. 7. 14. — 13 ad 20. Ex vsu verbi *credo* his in versibus adparet, lenonem nihil aliud, quam iocatum esse, quum in superioribus diceret, se multis credidisse — 13. *quid agis? Do. Credo. To. Vnde agis te?* Haec Gruteri lectio MSS. auctoritate nititur. Alii, *quid agis, cedo, vnde agis te nunc?* — 24. *vitam viuas* Mil. 3. 1. 34. est *vita viuere* — 27. *tabellas* vid. 4. 1. 1 sq. — 38. *plenam bonarum rerum* opulentam — 41. *hospitium praehiberi* praeberi. Merc. 3. 1. 46. praehibere locum. Pseud. 1. 2. 49. vestem. vid. ibid. 1. 3. 143. cibum etc. — 46. *faculam* occasionem *lucrificam* lucri faciendi *adlucere vult* praebet — 47. *istas* literas, *quae norunt, roga* — 52. *forma liberalem* pulcram Mil. 4. 1. 20. Ter. Andr. 1. 1. 96. forma liberali — 53. *aduectam* alii *adductam* — 55. *suo periculo* si quisquam eam liberali causa manu adserat, argentum pro ea datum non exspectet iri redditum. Curc. 4. 2. 4. — 59. *cerae creditum* in tabellis ceratis scriptum — 63. *nisi mancipio adcipio* nisi mea fiat ita, vt, si quis eam liberali manu adserat, venditoris id periculo fiat. Curc. 4.

2. 8. — 64. *matulam* h. l. inertem, dignum, qui pro matula habeatur. Most. 2. 1. 39. — 66. *mihi, haud inperito*, qui haud inperitus sum, *non eueniet* — 68. *refero* certiorem te ea de re facio — 70. *te* non est *te Toxilum*, sed, vt in sententiis saepe, *tu* ponitur pro *homo* aut *aliquis*. h. l. *hominem* de aliis, quam alios de eo, doctos fieri suauius est. Ter. Heaut. 1. 2. 36. scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex vsu sit — 71. ironice: metuendum scilicet est, *ne quis* etc. — 72. *destinas* emturus es Most. 3. 1. 113. quanti destinat (destinauit)? — 75. *iuxta tecum aeque scio* hoc ego non magis scio, quam tu — 76. *liberalis* v. 52. — *quisquis* feminine — 77. *facie concinna*, hanc laudem vero minorem esse adparet, quam *liberali*, quod Tox. dicit *contemtim* parce laudat. Sic fere ap. Ter. Heaut. 3. 2. 12. vbi seruus dixerat: *forma luculenta est* senex respondet: *sic satis*.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

3. *verbum docte dicere* Douza mauult *doctum*, sed non est, quod a Mss. et edd. abeas — 10. *facinus* Popma vi aut malitia, *flagitium* libidine vel nequitia dicit fieri, scelus vtrumque comprehendere — 11. ἄνδρες πόλεις, καὶ οὐ τεῖχη — 20. *obcentabunt ostium* Curc. 1. 2. 57. Merc. 2. 3. 73. — 26. *quanti indicet* quo pretio venditurus eam sit, infra explicatur v. 37. *indica, fac pretium*, et 41. *indica* minimo daturus qui sis — 29. *quantum* quam primum *potest* fieri — 30. *pretio suo* iusto, quod ad praestantiam puellae conueniat — 36. *si tibi subiti nihil est* etc. si tibi venditio nimis adceleranda non est, nec mihi emtio — 38. *bene, pulcre*, vterque cum lucro, non carius emere, nec vilius vendere — 39. *prognariter* Nonius: fortiter, strenue. Sunt vero, qui apud Plautum Noniumque legi malint *prognauiter* — 40. *mancupio* v. sc. super. v. 63. — 45. *in foueam decidi* labsus sum, peccaui. Poen. 1. 1. 59. — 46. *adesses* Douza mauult *adesset*; vrbanius autem *adesses* gratias Toxilo agit, *adesset* autem leno satis rustice dixisset, Toxilum non contuens — 53. *vt ne contemnat te ille* inertiorem esse putet — 54. *a terra ad coelum* Prov. ἀπ' οὐρανοῦ μέχρι γῆς percontare, quidquid lubet — 55. abstitit adhuc puella, non longo quidem interuallo, a conloquentibus, quae modestia et seruam decebat, et, inter ignotos viros, virginem; Sagaristionem igitur Toxilus rogat, vt propius eam adcedere iubeat, ad

ſe, quaſi proxenetam. Vocat eam Sag.: *i, ac morem illi gere* — 56. Toxilo dein permittit, *exquirere* quidquid vellet, qui propius eam ad emtorem adire iubet — 57. *vide* puella, *vt ingrediare* primum adcedas ad futurum herum *auſpicato*, ne quid adcidat, quod mali ominis ſit — Dordalus vero, *liquidum eſt auſpicium* dicens, cupiditatem prodit eius potiundae, ſeu lucrum ſpectans, ſeu, quod v. 15 prodiderat iam, lubidine incenſus — 58. adcedentem autem Dordalum concedere Toxilus iubet, donec adducat eam — 60 ad 62. non detrectat vna adeſſe, licet Sag. opus id eſſe negaret — 70. 71. Toxilus loquitur ſecum. *habet cor* callida eſt. Pſeud. 3. 1. 3. *corde* conſpicio. Epid. 3. 3. 3. *cor* ſapientiae — 76. menſem *vertentem* integrum — 79. *in culina* de induſtria inepte reſpondendo, lepidiſſime lenonem ludit — 86. homo *qui fuit*, mortuus. Sic Capt. 3. 5. 1. me fuiſſe, quam eſſe, mallem etc. — 104. *ſi crebro cades* ſines te futui, viris te praebebis — 106. *dabit grandes bolos* magno tibi erit emolumento.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

2. *ſi quid bonis* etc. vid. Capt. 2. 2. 108. — 4. *Perſa* Sagariſtio, qui nunc Perſam te eſſe mentiris — 8. *ne cum argento* etc. ne ſolus praedam hanc auferas, ſed me participem eſſe ſinas. vid. 5. 1. 5. — 10. *praeda* leno cum ſexaginta minis, ſeu talento, progreditur.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

2. *quid ei numi ſciunt?* hoc eſſe: quare abſunt? nemo non videt. Pro *ſciunt* placuit quidem *fiunt* i. e. quid de his numis fiet, ſeu: quid his numis fiet; et verſu tamen 3 Dordalus reſpondet ita, vt *ſciunt* videatur audiuiſſe: *ſciunt emere*, *facere.* Duo numi ſunt tetradrachmum, ſeu quatuor drachmae, duodecim groſſi — 4. *ne non ſat eſſes leno* ſat oſtenderes auaritiam ſordidiſſimam. Citari ad hunc locum ſolet Ter. Phorm. 3. 5. 43. *ne parum leno ſis* quod vero eſt: ne parum callere videaris artem iuuenum ineſcandorum — 9. *hunc in collum.* Gruterus legi malebat *huc.* cod. Florent. et Pariſ. habent *hanc.* Sed et Capt. 4. 3. 2. legitur *collos*, et ibidem 2. 2. 107. *collus* — Crumenas autem a collo pendentes gerebant. v. Aſin. 3. 3. 65. Epid. 5. 2. 24. Truc. 3. 1. 7. — 12. *mandatae* epiſtolae. alii *mandata* — 13 ad 17. cur

haec de fratre fingat gemino, vid. 5. 2. 48 sqq. — 20 ad 23. Ridicule conficta nomina, quae historiam quasi fraudis continent, qua leno deceptus est, *Vanaloquidorus* qui vana loquutus sum, *Virginisvendonides* qui virginem vendidi, *Nugip.* non nisi nugas protuli multas, *Argent.* qui argentum exterebraui tuum, *Tedigu.* te digna loquutus sum, *Num.* numos a te expalpaui. Versus 23 totus vnum est nomen Quodsemeladripidesnumquamposteripides: quod semel adripui, numquam mihi eripies — 24. *multis modis* alii *multimodis* — 26. *contortiplicata* e multis vocabulis contorta.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

10. *nam sensi* etc. nondum sentit quidem, se in foueam decidisse, at tamen praesagit ei animus malum, quod lenonibus interdum adcidisse sciebat — 11. si lectio certa est, *seruire* multo plus facit, quam *operam dare.* Codd. habent *serui,* quod Camer. omisit, Acid. *immo serio,* Gulielm. *seruii* alii *seruio.*

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. 2. Puellam in aedes suas ducturus, omnia vult ibi nitere, ipse nimirum forma eius captus — 4. *bonam vitam tibi feci* in gaudium et voluptatem te conieci. Sic Cas. 4. 4. 17. Venus multipotens *bonam vitam mihi dedisti.* — 6. *istuc omne* quod precatus mihi es, sc. vt bene sit mihi — 7. *inclinabo me* adcumbam ad mensam. alii concumbam, sed 5. 1. 11. pro priori explicatione est.

IN ACTVS IV. SCENAM IX.

1. Post *perdo,* quum plura videretur additurus, simulans, se nunc demum conspexisse lenonem, pergit: *atque optime* etc. Acidalius vero et vocem *perii* Saturioni tribuit, ita, vt nihil desit. Haec vero vox plerumque putatur esse Dordali, Saturione turbam faciente territi — 9. *illi* vt saepe pro *illic* — 10. *nonne antestaris* vid. not. ad Curc. 5. 2. 23. — 14. *feles virginaria* leno, qui virgines rapis, vt feles pullos. Sic et Rud. 3. 4. 43. leno vocatur *feles virginalis.*

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *pacibus perfectis* Nonius: paces, plurali numero, noue positum. Varro: constituere paces. Hor. Epp. 2. 1. 102. paces bonae. Sed vterque forsan de pace cum pluribus hostibus — 4. *ea* ob ea. Legitur et *eas* — 7. *statuite hic lectulos* Asin. 5. 1. 2. pueri, mensam adponite —

quae adſolent flores, corollas, vnguenta, panem, opſonia, vinum, talos etc. — 8. Legunt quidam *aquulam* calidam, frigidam, quae ſtatuebatur manibus lauandis, et vino lymphando. De aqua vero v. 17. praebenda iam ante menſam adpoſitam. Moſt. 1. 3. 150. cedo aquam manibus, puer, adpone hic menſulam. Vulgaris lectio *aquila* faceta eſt ſerui comici ad aquilam militarem adluſio. Tamquam imperator victoria parta laetificare vult, qui ſub ductu ſuo rem bene geſſerint. Pro *lubentes* Mſſ. *ludentes*. ſed *lubentes* conuiuii verbum eſt proprium. Aſin. 2. 2. 2. eſt *Lubentia* dea hilaritatis, Stich. 2. 1. 3. hilaritas et lubentia iunguntur. Ter. Ad. 5. 4. 38. hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis — *hilaros faciam vt fiant*, pro: vt hilari fiant, Plauto vſitatiſſimum. Sic Epid. 4. 2. 36. exitiabilem illi faciam *hunc*, vt fiat, *diem* pro: exitiabilis hic dies — 10. *inprobus* etc. vt ap. Senec.: beneficia haurit perforato animo, et transmittit, quidquid adcipit — 15. pro: *cedo parem, quem* Lamb. Acid. Manut. ponendum iudicarunt *partem* pecuniae *quam*, Palmerius autem Sambuci e libro *partam* amicam aliquam *quam*. Priorem emendationem putaui praeferendam, quod Toxilus id, quod Sagariſtio poſcit, in craſtinum videtur differre; quod v. 5. dixerat *nunc diuidam*, Sag. forſan non audiuerat, aut τὸ *nunc* intellexerat *ſtatim*. Toxilus autem v. 16. dicit *tempori* i. e. adcipies, quod pepigiſti, hunc autem diem agitemus ſuauem — 18. *hanc florentem* corollam — talis plerumque ſortiebantur *regna vini* Hor. 1. od. 4. v. 18. idem 2. 7. 25. *quem Venus* feliciſſimus talorum iactus *arbitrum dicet bibendi*, ſeu *magiſteria* in compotatione. Cic. ſen. 14. qui magiſter ſeu arbiter leges bibendi praeſcribebat, quot pocula biberentur a quoque, quantumque vino admiſceretur aquae. E verbis autem *do hanc tibi* adparere putatur, et ſine ſortitione, ſola corolla inpoſita, *magiſtros* iſtos interdum eſſe creatos: hoc enim magiſterium Toxilus amicae tradit ſuae, *dictatricem* eam dicens — 19. *a ſummo* vid. not. ad Aſin. 5. 2. 41. ab eo, qui ſummo loco in lecto triclinari adcumbit, a Sagariſtione — *committe* Nonius: *committit* i. e. incipit — *hos ludos* adludit ad ludos circenſes, qui dicuntur committi, quando factiones quadrigarum e carceribus emittuntur — *ſeptenis* Gell. 3. 10. ait, curricula ludorum circenſium ſolemnia fuiſſe *ſeptem*. Auſonius Epitaph. heroum epigr. 35. Phosphore clamoſi ſpecioſa per aequora Circi *ſeptenas* ſolitus victor obire *vias* — 20. *bene mihi, bene vobis, bene amicae meae* ſa-

lutem singulis propinat — 23. *bene ei, qui inuidet mihi* Valla et Lambin. intelligunt: Sagaristioni, qui non habet secum amicam liberam, vt ego. Acid. mauult legi: *qui non inuidet mihi* quod vero idem fere esset, ac v. 24. *qui hoc gaudio gaudet.*

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. Postquam dixerat: *qui erunt*, addit *qui futuri sunt*, quare prius suspectum quibusdam videtur: sed leno loquitur perturbatus — 2. *antideo* anteeo — 4. *persabricauit* fabricis et dolis perdidit — 5. vocem *amisi* Acidalius, vt glossema, expungit — Ingeniose autem Pistoris pro *vehiculum* legendum coniicit *verriculum*. Licet enim Acid. phrasin *vehiculum eiicere* defendere conetur illo Epid. 4. 2. 22. *plaustrum perculi*, hoc tamen vix quadrare dicit, et *plaustrum percellere* concinnius dici, quam *plaustrum eiicere: eiicere* autem proprie dici de retibus et verriculis piscatorum. Explicat igitur *eieci verriculum argenti* proverbio: aureo hamo piscatus sum, et *amisi* hamum, *nec, quam ob rem eieci, habeo*, piscis, quem captabam, euasit. Vix me contineo, quin hanc coniecturam genuinam esse putem Plauti lectionem. Simplicior tamen Lambini videtur explicatio: tantam vim argenti inpendi, cui portandae vehiculo propemodum opus erat, sed amisi omnem, eieci, perdidi, quod puellam non habeo — 7. *ita miser sum.* Pistoris autem mauult *ita misera Toxilus haec* etc. — 9. 10. aut abesse posset v. 9. *vt non*, aut v. 10. post *spero* non nihil deest. Sic fere solent irati plus minusue dicere, quam voluerunt — 11. pro *fabula* quidam *familia*. Sed *fabula* hic est *res: quid hoc est?* — 17. *crux* qui cruce dignus es, *stimulorum tritor* stimulis saepe trite, confosse — *versauisti* vexasti, exercitum excruciatumque habuisti, vt mare, fluuius, ventus, quae abstulere, sursum deorsum versantes agitant — 18. *tricas* nonnulli deriuant a τρίχες crines, quibus pullorum inplicentur pedes, deinde esse difficultates quasque, quibus inpediatur aliquis — *manus mihi adita est*, vid. not. ad Aul. 2. 8. 8. — 20. *praeuorti litibus* potius lites sequi — 21. 22. *vritur cor mihi* cf. Merc. 3. 4. 1 ad 4. h. l. lenoni *vritur cor* ira; in Merc. *amor* Charino *in corde facit incendium;* vterque perturbatissimus est. Charinus dicit: ni oculos lacrumae defendant, iam ardeat, credo, caput, i. e. ni lacrumae fierent curarum mearum leuamen, mente, credo, caperer; lenoni Toxilus vinum iubet praeberi, ne caput ardescat —

23. *ludos me facitis* ludibrio me habetis — 23 ad 29. Paegnium videtur exſultim ſaltaſſe, et repente de induſtria lenoni ita inſultaſſe, vt prope percelleret eum — 29. *ſerua, rurſum* incurſabo — 30. *delude* etc. leno dicit Toxilo — 31. puer, quaſi ſibi dixiſſet *delude*, dicit ei: *viden, vt dictis tuis pareo?* vt te deludere pergo? — 35. *caue ſis me adtingas* ne iterum inſultes mihi — 36. *vtere* ipſe magno iſto malo, *te condono* malum. Sic Bacch. 5. 2. 24. *te condono* quam v. 23. promiſerat *malam rem magnam.* Ter. Phorm. 5. 9. 54. argentum, quod habes, condonamus te — 37. *da pauſam* deſine ſaltare — 38. at *te ille* eradicabit — 40. *circumfer* praebe in orbem a ſummo — 42. *quod vos numquam transeat* venenum intelligunt, ſeu omnino, quod meiere nequeatis — 43. *ſtaticulus* ſaltatio minus motoria, in qua interdum ſtatur — *Hegea* videtur ſaltatrix, et *Diodorus* ſaltator fuiſſe, eo tempore nobiles — 47. *inritaſſis* inritaueris — 48. *admutilaſti ad cutem* vid. not. ad Capt. 2. 2. 18 ſq. et Mil. 3. 1. 137. — 49 ad 51. vid. 4. 6. 13 ad 16. — 53. *inconciliauit* aduerſatus eſt. v. Bacch. 3. 6. 22. — 56. *proſtibilem* meretriculam viliſſimam. Stich. 5. 6. 4. quidam codd. *proſtibulam* — 57 ad 62. obiurgat puellam, quae peruerſos imitetur libertinorum plerorumque mores, vt ingrata ſit minusque obſequens ſibi, cuius vnius ſit liberta, qui eius patronus ſit, non leno — 59. Mſſ. *ni id efficit* vt patrono aduerſetur. Sequutus tamen ſum Venetam et Pariſ. *ni illi obficit,* quod Piſtoris et Acid. recte putant eſſe concinnius, licet Acid. tamen praepoſuerit *obfuit* — 62. *meo in loco* κατ' ἐμὸν μέρος — 64. *liberas virgines* mercatur? — 65. *qui fuit quondam fortis* amator — 65. *colaphum icit* κολαφίζει Sagariſtio — 66. *heu! nates pervellit!* nates ita adtrectat, vt eas depilet, pilos vellat, id quod moechis deprehenſis ſolebat fieri: quare Paegnium v. 67. *diu ſaepe ſunt expunctae* nates tuae, depilatae in adulterio tibi deprenſo — 67. *fruſtum pueri* vocat eum propter ſtaturam adhuc breviorem — 68. *patrone* etc. puella dicit lenoni ad eum inridendum, vt Toxilo ſatis faciat — *mea ignauia* plerumque dicunt eſſe ablatiuum: propter meam ignauiam, qua me eludi patior, et tu me deludere audes? Mihi vero videtur eſſe vocatiuus: tu, quam ignauam eſſe ſcio, tamen etiam hiſcere maledicendo conaris? 72. *manus do* victum me eſſe fateor — 73. *ſub furcis* vinctus virgisque caeſus.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
RVDENTEM.

IN PROLOGVM.

1. Vno verbo: *Iovis* — 2. ſub Iove et ego in numero deorum ſum — 3. *ita*-quatenus deus ſum *ſum ſplendens ſtella candida, vt videtis* quemadmodum in Amph. Prol. 142 ſqq. Mercurius pinnulis in petaſo, Iupiter autem torulo aureo ſub petaſo inſigniebantur, ſic hiſtrionis, Arcturi perſonam ferentis, in fronte ſtellae ſimulacrum ſplendebat — 4. *exoritur* ſtella diebus XI. ante aequinoctium auctumnale. Quod vero v. 5. *hic* in terra *atque in coelo* exoriri dicitur, cum Acidalio equidem de tali ortu intelligendum puto, quo per vices, nunc in coelo nunc in terra, adſit — 5. *Arcturus* ſtella clara, ad femur ſeu coxam Bootae, quod ſidus et Arctophylax vocatur — 6. noctu meum numen ſtellam conluſtrat, meo a nomine vocatam — 7. *interdius* i. e. interdiu, in terram demiſſus verſor inter homines — 8. quo et ceterarum ſtellarum diis deſcendendum eſt. 9. 10. Iupiter nos *alium alia disparat* Ioue nos alium ad alias gentes amandante — 11 ad 21. qui, moribus factisque hominum exploratis, probos beneficentiae commendemus, inprobos deferamus ei puniendos — 12. *vt quemque adiuuet opulentia* qua quisque ratione opes adquirat — 14. *in iure* apud praetorem. Iupiter cauſam, perperam iudicatam, iterum iudicat, eosque, qui vicerunt, mulcta mulctat, quae maior eſt vtilitate, quam iſta lite auferebant — 21. adluditur ad διφθέρχν, pellem caprae Amaltheae, in qua Iupiter omnium mortalium acta deſcripſiſſe fingitur — 23. In vett. edd. eſt *omnibus hoſtiis*, quod in Mſ. Palat. ſec. eſt *omnibus oſtiis*. pro *donis* autem Camer. et Gulielm. legi volunt *duonis* (antique pro *bonis*) *hoſtiis*. ſed Douza defendit lectionem *donis, hoſtiis* copula omiſſa. Iſidorus dicit: *dona* proprie dei dicuntur, *munera* hominum. Cic. de Legg. l. 2. *inpius ne audeat placare donis iram dei.* Donatus ad Ter. Eun. act. 5. *donum* deorum eſt, *praemium* virorum fortium, *munus* hominum — 24. *perduunt* pro: perdunt — 25. *ſubplicium* pro precibus, ſubplicationibus.

Sic Salluſt. Cat. 9. In ſubpliciis deorum magnifici. Liv. 25. 50. ſubpliciis votisque fatigare deos etc. — 26. Aeſchylus λιτὰς δικαίας θεὸς κλυει. Demoſthenes τοσοῦτῳ πλείους ἀφορμὰς πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ εὔνοιαν ἔχει τις, ὅσῳ διατελεῖ εὐσεβέστερα καὶ δικαιότερα πραττων — 33. *Cyrenae* vrbs Africae, quae regioni, cuius caput eſt, nomen dedit Cyrenaicae — 36. *malitia* κακία. Cic. N. D. 3. 30. malitia eſt verſuta et fallax nocendi ratio — 38. Locus Trin. 2. 1. 24.: "fit ipſe, dum illis (meretricibus) *comis* eſt, inops amator" non facit ad hunc Rudentis locum explicandum. Laudatur enim viri probitas, qui, fidei iuſſor et benefactor, ipſe ſe inpediuit: non exprobratur inter ſcorta et paraſitos profuſio — 43. ludo *fidicino* vbi fidibus canere diſcitur. Mſſ. *fidicinio* — 45. *deſtinare* emere, pretio pacto, ſed non ſtatim ſoluto, quare v. 46. emtori arrhabo dandus erat, et venditor iure iurando adligandus — 47. *vt ſe aequum eſt* intelligo: vt lenone dignum eſt, vt ſolent lenones — 49. *par illius* eiusdem farinae, eo non probior — 50. *Agrigentum* Siciliae vrbs nobilis — 56. *eſſe quaeſtum maximum meretricibus* ſic et infra 2. 6. 57. pro: ex meretricibus, lenocinio faciendo — 68. *tetuli* pro *tuli* vt Amph. 2. 2. 84. etc. — 69. Quae ſtellae verno auctumnalique tempore, vtroque ventoſo, oriuntur aut obcidunt, ipſae ventos tempeſtatesque putabantur ciere; Arcturus auctumnali obcaſu ſuo Hor. od. 3. 1. 27. *ſaeuus Arcturi cadentis inpetus;* Heſiod. Ἔργ. 566. Ἀρκτοῦρος προλιπὼν ἱερὸν ῥόον ὠκεανοῖο. quare *increpui* tremendo ruebam tumultu *hibernum* aduerb. hiberno more, vt hieme ſoleo — 73. *eiecti* naufragi — *ibus* pro *iis* vt Mil. 1. 1. 74. etiam *iibus* Curc. 4. 2. 20. etc. — 74. *virgo* Palaeſtra — *ancillula* Ampeliſca — 77. *ſenex* Daemones — 79. *ſeruus* Sceparnio — 80. *adoleſcens* Pleuſidippus.

IN ACTVS I. SCENAM I.

4. *Euripidi* genitiv. antiquus pro Euripidis — Tragoedia *Alcumena*, qua muliere pariente ſpurcam Iupitur tempeſtatem oriri iuſſit — 5. *deturbauit* turbo — 6. *inluſtriores* non tam propter fulgura, quam propter *feneſtras* rimas, in tecto, tegulis vento deiectis.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Verſ. 1 ad 7. Pleuſidippus amicos tres chlamydatos cum machaeris 2. 2. 9. dimittit, ſuos, lenonem inueſtigaturi, comites — 2. *id, qua gratia* latinius eſt, quam *cuius gra-*

tia — 3. *prehendere* antequam nauem ſoluat — 4. quantulacumque raptoris adſequendi, vobisque opem ferentibus retinendi, ſupererat ſpecula, ei quidem deſes ego deeſſe nolui — 6. *viſere ad locum* ire aliquo, rei alicuius cognoſcendae cauſa. Capt. 4. 2. 113. viſe ad portum — *venio* in via ſum — 8. ad aedes reficiendas opus erat lutamento: ſeruus igitur: *hoc lutum* puluerem imbre maceratum, *quod me mactat* euntem, fatigat, *concinnem* Nonius: *conficiam:* parabo, vt vti eo poſſim in reſarciendo tecto — 12. *vſus eſt* opus eſt — *terram confode,* quam luto huic admiſceas — 14. *quam cribrum crebrius* pluribus foraminibus — 15. *patrem* iuuenis ſalutat, quem videt eſſe ſenem — 16. *vtrum mas* etc. ſeruus, qui hero ſciebat numquam fuiſſe filium, inridens quaerit: num tu filia eius es perdita, an mas es, quem veſtitus videtur indicare? — 17. *quaere patrem* ego nec pater tuus ſum, qui filium non habui, nec ſocer fieri poſſum, qui filiam perdidi, quam habebam vnam — 19. Varro *ſecus* neutrum, et vnius caſus i. q. *ſexus.* Sic Liv. 26. 47. init. *virile ſecus.* Sueton. Aug. 44. *muliebre ſecus* omne. Tacit. Annal. 4. 62. *virile ac muliebre ſecus* etc. — 24. *peculioſus* cui multum peculii eſt — 25. *quem hero praeſente praetereat oratio* qui hero praeſente praeloqui inpune audeat — 31. *praeloqui* priorem loqui. vid. ſc. 4. v. 28. — 33. *atque in negotio* licet ad confabulandum otioſus non ſim — 34. *exſicas* pro exſecas arundines, quibus pertegamus villam — 35. *ſudum* coelum ſerenum — 37. *incanum* canum — 38. *palpator* qui blandiendo decipit. Men. 2. 1. 35. — 47. *aulam exſiarem* ollam, in qua coquantur exta — 50. *vt verba praehibes* i. q. Aſin. 1. 3. 36. verba perhibes, praebes: ex eo, quod tu dicis — 52. *fana ventris cauſa circumis* βωμολόχος es, qui templa et aras frequentas, vt ſacris epulis ventrem expleas — 55. *nullus* non — *admodum* ita eſſe doleo — 59. *deludicauit me ille homo* Labrax, leno, qui me ad prandium vocauit — 60. 61. *quid illuc eſt hominum* quam inpii illi homines ſunt — 62. Feſtus: *propter viam* fit ſacrificium, quod eſt proficiſcendi gratia, Herculi aut Sanco, qui ſcilicet idem deus eſt. Hoc in ſacrificio, ſi quid ex epulis ſupereſſet, igni erat conſumendum. Iocatur igitur ſeruus: hi naufragi perdiderunt in vndis, quod alii in flammis. Cui hic in mentem non veniat *ſacrificii* (memoria) *de via,* de quo Moſes Exod. c. 12. cuius etiam reliquiae erant

comburendae? — 69. *ſacerrumus* v. Poen. Prol. 90. — 71. *Palaemon*, antea Melicerta, Athamantis et Inus filius, poſtea Palaemon, Latinis *Portumnus* qui portubus praeeſt — 72. Quidam non *hercule* legunt, ſed *Herculis*. Colerus *Hercule* vocandi caſum dicit. v. Act. 3. ſc. 5. v. 42. — 77. gubernator ſcapham non potuiſſet maiori arte auertere a ſaxo ad litus — 91. *de illarum coenaturus veſperi* quam illae praebere tibi poterant coenam. vid. Mil. 4. 2. 5. *qui de veſperi viuat ſuo* de quadra ſua — 92. *curo* cum datiuo *illis* vid. Trin. 4. 3. 50.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1. 2. Miſerias rerum humanarum qui ipſi non experti ſunt, multo minus, quam ſunt, acerbas eſſe autumant! — Voces v. 2. *quam reapſe* et v. 3. *hoc deo* nec in Mſſ. ſunt, vbi lacuna adparet, nec in edd. primis, in poſterioribus demum editionibus additae — 3. *hoc* hoccine. poſt *eſt* ponatur colon — 4. me *eiectam* ſc. errare? — 5. quibusdam a Mſſ. hic verſus abeſt totus, forſan, quod v. 6. eadem voce incipit, librarii negligentia omiſſus — 6. qui ſibi videbantur pii, in rebus minus ſecundis cum diis non verebantur quaſi iniuriam expoſtulare ſibi inlatam — 22. *ſolis locis compotita* in ſolitudines delata *ſum* — 25. *ſummae opes* ſunt meae, praeter veſtes nihil habeo reliqui — 26. *nec* quo *cibo* tecta ſim, *nec quo loco tecta ſim*, *ſcio*: neſcio, vnde cibum petam, quasue in terras ſim eiecta.

IN ACTVS I. SCENAM IV.

1. *quam* vt *corpore vitam ſecludam* mortem mihi conſciſcam — 2. *curae exanimales* tabificae, βιοφθόροι, ψυχολέτορες exanimant me. Lamb. Bacch. 4. 8. 7. *exanimalem facere* eſt: interficere — 3. pro *nunc* in codd. lacuna eſt, et pro *dein* legitur *dem* — 8. *neque magis ſolae terrae ſunt* nullae terrae magis poſſunt eſſe ſolae — 10 ſqq. interceſſiſſe oportet in ſcena inter mulieres collis, virgultum aut tale quid, quod vero circuiri facile poterat, vt vocem ſequutae mox congrederentur — 27. *laborum* laboribus *leuas* — 28. *obcupas praeloqui* prior dicis mihi, quod dictura eram tibi — 35. hunc locum, quem deſertum incultumque abhorrebamus, diis non indignum videri, quem colant — 37. lacunam in Mſſ. Camerar. expleuit *nunc quisquis*. Ita enim de nomine dei alicuius incerti ſolebant dicere. Sic Virg. Aen. 4. 577. ſequimur te, ſancte deorum, *quisquis es*.

IN ACTVS I. SCENAM V.

1. *expetesso* dari mihi cupio. v. Epid. 2. 2. 70. *preces expetessunt* precibus aliquid beneficii petunt. Lamb. pro *preces* mauult *paces*, at Cato etiam R. R. 134. dicit *preces precari* — 2. *foras excitauit* exire coegit. Sic Amph. 1. 1. 10. a portu me *excitauit* est: misit — 3. *haud grauatam* quae non aegre tulit, cui preces non fuerunt molestae — 4. *exsequuntur* precibus, votis deam prosequuntur, adorant — 10. *equo ligneo* naui — *per vias caeruleas* vndas — 12. *candidatas* veste candida, *hostiatas* hostiis instructas — 17. *in locis nesciis* passiue: ignotis — 25. *vix vitam colo* vix victus mihi subpetit necessarius — *Veneri cibo meo seruio* me ipsa sustentare cogor, sacerdotio meo victum non praebente — 28. *quo nostra copia valebit* quantum, pro re nostra, potero.

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. Miseri *viuunt* sunt — 4. iron. *de ornatu* nostro *propemodum scitis* ex habitu nostro iam adparet, *vt* quam parum *locupletes simus* quam simus pauperes — 5. *hisce hami* pro *hice* seu hi quidem. Sic Mil. 2. 4. 21. *hisce oculi.* ibid. 2. 6. 6. *hisce homines* — *sunt nobis quaestu* et *cultu* pro: quaestui, cultui — 6. Camerar. suspicabatur deesse *cottidie*, quod Lamb. in Mss. suis legisse vult: *cottidie ex vrbe*; alii vero Lambinum hominibus cum Mss. suis fucum suspicantur fecisse — 7. hoc exercitium nobis *gymnasii* et *palaestrae* vicem est. Most. 1. 2. 73. — 8. *echinus* h. l. conchae genus, mitylus — *lepadas* vid. Cas. 2. 8. 57. — *balanus* h. l. piscis quidam marinus — 9. *vrtica marina* zoophytum quoddam marinum — *musculus* conchae genus — *plagusias* Cam. vult *pelagusias*, alii *placusias* πλακοέσσας quod hi pisces crustam patulam et latam habeant: *striatae* a testae quasi sculptura putantur nominari — 10. *piscatum hamatilem* et *saxatilem* pisces hamis capimus, et saxis adhaerentes manu — 12. *salsi* aqua marina *lauti* non epulis, sed madidi, *pure* tamen, quod aqua sordes a corpore abluit — *clanculum* quod praeda non est ea, qua superbire liceat — 15. *capsimus* ceperimus.

IN ACTVS II. SCENAM II.

5. *fures maritimi* piscatores *conchitae* qui conchas legitis *hamiotae* qui pisces hamo captatis — 6. pro *vt valetis* dicit *vt peritis* ob eamdem piscatorum miseriam,

quam ſcena ſuperiori ipſi erant queſti — 9. *chlamydatos cum machaeris* veſtitos armatosque, vt milites, quorum opera lenonem e fuga retraheret — 11. Pleuſidippus lenonem 1. 2. 37. *criſpum, incanum* vocarat, hic vero Trachalio eum depingit *recaluum.* Eſſe vero poteſt, vt idem homo a fronte caluus, in obcipitio criſpus canusque ſit — *Silo* Ciceroni *ſimus*, qui naſum habet reſimum, i. e. ſurſum verſus repandum, more ſimiae — *ſtatutus* qui magnae ſtaturae eſt — 21. *ſceleris ſemen* ſcelerum auctor et artifex — 23. *eadem* ſc. opera, ſimul. Sic Capt. 2. 3. 99. *eadem* percontabor. Sed ibidem v. 90. *opera* additum eſt: *eadem opera.*

IN ACTVS II. SCENAM III.

Verſus 1 et 2 puella e fano exiens ſacerdoti dicit. vid. 1. 2. 45 ſqq. — 3. *ad aures vox mihi aduolauit* iisdem verbis Amph. 1. 1. 169. — *cuia* cuius. Bacch. 4. 9. 55. *cuianam vox prope me* ſonat — 5. *calator* v. Merc. 4. 2. 52. — 7. *aetatem* ego, quae *haud mala* ſum, *male* tamen ago. Conf. 1. 3. 6. Edd. autem veteres habent *aetatem haud malam* i. e. iuuentutem *male* ago. Senectus certe *mala aetas* dicitur Aul. 1 1. 4. Men. 5. 2. 6. — 11. *vera praedicas* eſt: non venit. vid. v. 17. — *non meum eſt* vera praedicare — 17. *hariolare* veridicus es i. e. non facimus rem diuinam. Adcipit enim puella, quaſi non interrogaſſet, ſed dixiſſet *non facitis* — 26. *auferre* Acid. *auehere* quod *auferre* h. l. vix vſurpatum putat — 27. *inpoſiuit* inpoſuit — 29. 30. Et *aleator* et piſcator *bolum iacere* dicitur. Curc. 5. 2. 13. Tu Neptune, in iaciendo reti, ſapientiam ſuperaſti aleatoris, qui talos iacere callet — *perdidiſti* cepiſti, euertiſti — 32. *magnis poculis eum invitauit* pocula bibenda ei dedit — 33. *anancaeum* poculum capax, in compotationibus exhauriendum, quaſi ἀναγκαῖον. Adludere videtur ad ſorbitionem cicutae neceſſariam, vel ad hauſtum e flumine Lethaeo — 34. *mulſa dicta dicis* auditu mihi ſuauiſſima. Poen. 1. 2. 112. vt mulſa loquitur! — 42. *quamuis* admodum faſtidioſus — 43. *aediles* plebeii, ἀγορανόμοι Graecorum, merces inprobas, vt edulia, quae putebant, in profluentem iactare ſolebant. Capt. 4. 2. 43 ſqq. — 43. *inprobas* malas *merces.* vid. Caſ. 3. 6. 22. — 46. fatidicorum erat mos *capillum promittere*, alere — 50. *vt* quod non *multifecit* amicam, *ita probe* iron. parum *curauit* eam — 53. *quem illorum*

obseruet a quo praeter ceteros caueat, *falsus est* ille non fuit fur — 54. fur eum nouit, cui insidiatur, non vero custos insidiantem — 56. *sedentem* adorantem numen — 61. *in vidulum* Epid. 1. 1. 20. Men. 5. 7. 47. — 64. *scilicet* cum adcus. cum inf. pro: manifestum est. vid. Curc. 2. 2. 13. — *pessum* fundus maris, fluuii, vasis h. l. *pessum ire*, fluctibus hauriri, submergi; trop. Cist. 2. 1. 12. *pessum ire* perire. Most. 5. 2. 49. *pessum premere* perdere — 71. *animus aequus* neque in spe, neque in metu nimius — 75. *anum quemquam* saepissime reperitur *quisquam* feminine, vt Cist. 1. 1. 68. neque quisquam alia mulier.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. *specie lepida* (alii *bona*) *mulier* haec est. Douza fil. malebat *mulierem* sc. video, quod ei videtur elegantius, Maiorem quidem elegantiam non video. Sed si dicimus: *heu mulierem* animum prodimus subito motu aliquo perculsum, h. l. esset: subito amore perculsi, qui vero Sceparnioni non nimius certe fuisse videtur; si dicimus autem *edepol lepida facie mulier*, haec laus quidem est, sed quam facile tribuimus formosae cuiuis, licet nihil minus, quam amore capti — 4. 5. Conrupta in his versiculis nonnulla sine dubio sunt. Lectio Camerarii est, quam Gronovius exhibuit, in qua ipsa quidem nihil mutaui; at emendatio tamen et explicatio, simplicissima certe, videtur mihi haecce. Sceparnioni, in reficiendis aedibus obcupato, puella quum dicit *ad vos venio*, hospitium ei videtur petere; respondet igitur, *adcipiam* te *hospitio*, sed *si venis* pro: veneris i. e. redieris. nonnulli volunt legi *nox* i. e. nocte, quod rustico quidem homine non indignum est, sed malo tamen retinere *mox* labore meo peracto. Enim vero pro *item vt adfectam* cum Pistore aliisque legendum censeo *item vt adfectas* vt rogas, *nam nunc* opere meo nondum perfecto, *nihil est* fieri non potest, *qui te inanem*. voculam *inanem* adparet esse inexplicabilem, quumque in codd. legatur *manem*, seu *maneam* seu *mantem* legendum puto: nunc fieri non potest, *qui te maneam* vt tempus consumam in officiis hospitii tibi praestandis — 7. Veneris *effigia* pro *effigies* apud Lucretium quoque aliquoties reperitur. Aristaenet: διὰ πάντων ἔμψυχος τῆς Ἀφροδίτης εἰκὼν — 9. corpus *subvolturium* et *subaquilum* vtrumque alii putant esse *subnigrum*, alii *alacre*. Conrigit autem seruus, quod aquilae vulturibus sunt generosiores. Poen. 5. 2. 151. corpus *aqui-*

lum eſt *ſubnigrum* — 10. *papillae* mammae *euiusmodi* quas, licet veſte tectas, adparet tamen ſolidas eſſe turgidasque — *in ſauio* in labris et ore. Mil. 2. 1. 16. ſauia ſunt labra — 11. Curc. 1. 3. 37. *polluctus virgis* eſt virgis caeſus. Hoc loco: *non ego ſum pollucta pago* eſſe videtur: non ſum ſcortum pagi publicum, ſeu: non ſum publica libidinis victima, non ego proſtituo me cuique homine ruſtico — *potin vt me abstineas manum* ne nimium familiariter adtrectes me. Sic Poen. 1. 2. 137. pura ſum, comperce me adtrectare. Lipſio vero placuit, mutari: non ego ſum *polluta*, *apage*, *potin* etc. Bryardo autem: non ſum. *polluta pago* — 12. *Sicce* pro *ſic*, vt *hicce* pro *hic*. Lamb. tamen *ſicce* explicabat *ſobrie*, nullo autem interpretum probante — 14. *aias* concedas, adnuas — 15. *ornatus* quod cum ſacra vrna veneria (vid. ſcen. ſeq.) veni, me aquam petere intelligis — 16. *meus quoque hic ornatus* etc. ſeruus, quid vellet, modo aliquo parum verecundo videtur indicaſſe — 18. *baſilicus ſum* regio more ſubpliciter exorandus ſum, vt, quod petis, largiar — 21. *aquam grauaris* commodare.

IN ACTVS II. SCENAM V.

4. *praefiſcine* vid. Aſin. 2. 4. 84. Caſ. 5. 2. 51. h. l. forſan: quod bene vertat! — 11. *tandem vero ſerio* deſine iocari; prodi ex angulo, vbi lates, ſeu: latentis proditor fiat gratus riſus ab angulo, vt Hor. 1. carm. 9. v. 21. — 21. *haec* vrna *literata eſt* literis inſcripta, ſeu Veneris imagine inſignita, vnde eam ſacris ſignificetur vſibus inſeruire. Sic infra 4. 4. 112 ſq. enſiculus literatus, ſecuricula literata. Sed Caſ. 2. 6. 49. homo literatus eſt ſtigmatias — *ab ſe cantat* inſcriptio loquitur. Colvius malebat *eapſe* ea ipſa — 24. *heus ſis* ad *ferunda eſt* clamat ſacerdoti — 26. a *repperi* dicit ſibi, dum fanum aperitur.

IN ACTVS II. SCENAM VI.

2. *ſeſe atque aetatem* vitam, opes *ſuam*. Idem dicunt Moſt. 2. 2. 1 ad 7. Hor. 1. Od. 3. v. 9 ſqq. Ovid. Et prope tam letum, quem prope cernit aquam nauita. Apud Laert. πιστὸν γῆ, ἄπιστον θάλασσα — 4. *ad hoc exemplum* meum; id quod mihi adcidit, qui fortunas meas amiſi omnes — 5. 6. *Libertas, quae* etc. ad fabulam adludere videtur, quae prorſus ignoratur. Meurſius autem, qui in cod. aliquo legit: in nauem *mecum hercle* vna inponere, naufragum iocari putat, ſe omnia perdidiſſe, praeter libertatem —

11. Pseud. 3. 1. 12. maximo cruciatu *perbitere* est: perire. Vulgo legebatur *in Sicilia.* quam lectionem si retineas, et hic sensus est: vellem, te malo cruciatu *in Sicilia periisse.* Codicum vero et vett. edd. lectionem *in Siciliam* Gruterus putauit restituendam. quam si restituas *perbitere* est *peruenire,* vt apud Nonium est: me perbitere illis opitularier. Quod vero vix video, quid sit *malo cruciatu peruenire,* vulgarem putaui retinendam *in Sicilia*, vbi vrbis suae proditor fuerat Prol. v. 50. i. e. ante quam nauigationem mihi suaderes, qua mendicus factus sum — 17. *Malam Fortunam.* Contrarium est Aul. 1. 2. 24. si *Bona Fortuna* veniat, ne intromiseris — 18. *quid mihi erat auscultatio tibi* cur tibi auscultaui; qui verbalium in *io* vsus apud Plautum frequens est. v. Aul. 3. 2. 9. — 20. *perdidi plus boni, quam mihi fuit* non solum, quae habebam, perdidi, sed etiam quae puellis in Sicilia vendendis lucraturum me esse sperraueram — 25. *Thyestae* Atreus frater, *Tereo* Progne vxor, filios adposuerunt comedendos — 26. *animo male fit* vomiturus sum — 27. *velim pulmoneum vomitum* palmonem ipsum *vomas* — 29. *pabulum.* Sic Petronius Vlyssem, crebris sociorum naufragiis, *regnum Neptuni pauisse* dicit — 33. *ex insulso* homine inepto, feci *salsum* posset intelligi: vrbanum, venustum; intelligit autem: aqua marina inbutum — 35. tu quidem *eas* in malam rem, *easque res* atque id ipsum *agebam commodum* in animo habui, vt eo te adigerem — 39. *scirpum*, iuncum, quod aridus est, leno dicit se esse beatiorem — 41. *velitatio* a *veles* ducta vox, qui leuis armaturae miles est. vid. not. ad Men. 5. 2. 28. — 42. *corusca* lingua vibrante — 45. *thermopolium* vbi calidum biberetur. v. Curc. 2. 3. 13. — 49. *fortuna anatina* anates enim, licet diu in aqua fuerint, arent tamen, nec algent — 51. *manducus,* μορμολυκεῖον, quod in ludis, Atellanis praecipue, inter ceteras ridicularias et formidolosas personas circumferebatur, magnis malis lateque dehiscens, et clare crepitans dentibus. Iuvenal. 3. 175.: *tandemque redit ad pulpita notum exodium, quum personae pallentis hiatum in gremio matris formidat rusticus infans.* Scaliger — 57. *illic* in Sicilia — 58. *conruere,* coaceruare, συναθροίζειν. Varro L. L. 4. 31. corbes ab eo (dictae) quod spicas aliudue quid *conruebant* — 59. *postulabas* sperabas — 64. *sacciperium* a saccus et pera, marsupium maius, quod plura recipere posset minora — 67. *consociare mihi tecum licet* idem est, quod

verſu ſq. *aequas partes habemus:* ad eamdem vterque redacti ſumus paupertatem. Lamb. vero: communionem bonorum facere poſſumus. Salmaſius mauult *combinare* — 72. *exhibebit ſe hic mihi negotium.* Abiiciendum putant nonnulli *ſe.* ſed: *negotium ſe mihi exhibebit hic* in hac vrbe — 74. *qui ſoluas* negando, peierando.

IN ACTVS II. SCENAM VII.

3. *neſcio quem* Ampeliſca lenonem cum Siculo viderat. ſc. 4. v. 30. — 7. *ſcitula* pulcra. 4. 1. 3. ambae forma ſcitula atque aetatula — 11. *ſi* vtrumque pro *ſiue.* ſi ſunt, tu quidem hoc beneficio dignus non es, ſi non ſunt, dignus es, qui pereas — 18. *tegillum* Feſtus: cucullunculum e ſcirpo factum — *areſcit* aret — 20. *iſtaec* veſtimenta tua vuida — *an te poenitet* non ſatis tibi videor miſer? — 21. *in mari elaui* naufragium feci. Iisdem verbis Labrax vtitur 5. 2. 20. et puellae 3. 3. 37. ambae elautae ſumus opera Neptuni — *ni hic in terra iterum eluam* i. q. elauem, iterum quaſi naufragium faciam, i. e. veſtimenta quoque perdam, quae tu mihi furere. cf. not. ad Aſin. 1. 1. 9. in mari reperi, hic *elaui* bonis — 22. Lotionem in balneo ſubſequi ſolebat vnctio, quare ſeruus *eluas tu an exungare,* quaecumque garrias, *ciccum non interduim* hoc ſusque deque habeo — *ciccum* membrana tenuis, quae eſt in malo punico cellularum discrimen. Gloſſarium H. Stephani: *ciccum γρὺ κόκκος* — *interduim* interdem Trin. 4. 2. 152. eſt: floccum non interduim. — Pro *exungare* Gulielmius malebat *emungare;* tunc *eluas an emungaris* eſſet: fortuna an fraude alicuius tua perdas; quod minus videtur aptum — 25. *barbarum* peregrinum, Siculum — 26. *venales illic ductitauit* ſeruos, mango eſt, explicatur v. ſq. *inmiſericors eſt* — 28. Ter. Adelph. edormiſcam hoc villi. — 30. *vinis Graecis* ſolebant aquam marinam ſubfundere. Athen. l. 1. et Plutarch. *διὰ τὶ τῷ οἴνῳ θάλασσαν παραχέουσι.* Vni vino Chio hoc non fiebat, quod igitur Horat. 2. Sat. 8. v. 15. vocat: Chium mauis expers — 31. *aluum prodi ſperauit* ſperauit futurum, vt potaremus largius, quam aluo vitaeque noſtrae conduceret — 33. *obdormiſſemus* perpetuo eſſemus ſomno ſopiti — 34. *conuiuam* naufragii ſocium.

IN ACTVS III. SCENAM I.

Verſus 1 et 2 iisdem verbis leguntur Merc. 2. 1. 1 ſq. et qui hic verſus quartus eſt, in Merc. eſt tertius — 7. vt

hic eſt *adſcenſionem facere ad nidum*, ſic Bacch. 2. 3. 62. *reuerſionem facere ad terram* — 8. *poſtibi* vid. Ciſt. 2. 3. 76. — 9. *adgrediri* adgredi — 12. e Procne hirundines ſunt, Philomela autem in luſciniam mutata eſſe fertur — 13. vtraque vero ſenis erat popularis, Pandionis, regis attici, filiae — 21. Turnebus in vetere libro reperiſſe vult: in Veneris fano *meae viciniae* — 22. Nonius exemplis nonnullis comprobat, veteres pro *miror* interdum etiam vſurpaſſe *miro*. Edd. autem primae habent *animus miratur*, et ſqq. edd. *animus miratur meus*.

IN ACTVS III. SCENAM II.

3. *exemplum peſſimum peſſumdate* facinus peſſimi exempli fieri ne patiamini — 4. *ne inpiorum potior ſit pollentia* ne inpii plus valeant. Caſ. 4. 4. 3. — 7. *quam vi victo viuere*. pro *victo* Acid. mauult *vitam*, ſed contra Mſſ. et edd. vett. Nihil mutandum eſt, comma tantum poſt *vi* deleatur, ponaturque poſt *victo*: liceat hic lege viuere, vt lex vincat, non vero vt quis vi victus ſit — 10 ſqq. quam tuta arae vel inpiis aſyla fuerint, ex Moſt. 5. 1. 45 ſqq. adparet. Puellas vero ipſum Veneris in fano ſignum amplexas 2. 7. 2. leno vi deripuit 3. 3. 10. quare Trachalio: ſubpetias ferte ſubplicibus deaeque et ſacerdoti eius — 16. Cyrene Catullo vocatur laſerpicifera. *Sirpe* pars quaedam ſilphii, magnae aeſtimationis pretiique, *laſerpitium* ſucus inde expreſſus — 17. *exagogam* exportationem: vt eas merces e Cyrenaica ſaluas exportes Capuam — 18. *ab lippitudine ſiccitas* quam ſaepe exteri in Aegypto Libyaque oculorum morbis adficiantur, notum eſt. Rectam igitur ſeni valetudinem optans, de oculis praecipue loquitur — 19. *magudaris* radix ſilphii — 22. *virgidemia* vocabulum comice fictum, quaſi: virgarum vindemia — 30. pro *ſitque* Rittershuſio placet *idque*. Auget vtique noxam, quod iniuria in loco ſacro inlata eſt — 34. 35. Hos verſus Camerarius ita explere conatus eſt, priorem: nunc *vir ſceleratiſſimus*, poſteriorem: eſſe oportet *liberas* — 40. *donabilem* infortunio, eo mactandum — 45. *ſepiis* Caſ. 2. 8. 57.

IN ACTVS III. SCENAM III.

1. *Nunc id eſt, quum* ſic fere et incipit Capt. 3. ſc. 3. vbi vide notam — 2 ſqq. vbi Mſſ. multa turbant, lectio exhibetur, quam Camerar. repraeſentauit. — 3. ſalutem *adferat*, Gulielm. vult *afferat* quod ſpes ſalutem non adferat,

ſed promittat modo, animo certis rationibus inducto — 8. *praecipem* antique pro *paecipitem* — 11. poſt *nunc* comma ponendum — 12. *moriri* vt Aſin. 1. 1. 108. pro *mori* — 16. *reſpexis* reſpexeris — 18. *vis* lenonis *ne obprimat* vt nos, in ſeruitutem retractas, virgis caedat acerbiſſime — 19. *quae vis* eius *adigit* me, vt *vim mihi adferam ipſa*, mori malo, quam ab eo excruciari — 24. etſi *hoc acerbum*, etſi vos eſtis in rebus trepidis — 25. *bonum* tamen *animum habete* — 37. *elautae ſumus* naufragium fecimus. v. ſupra 2. 7. 21. — 42. *harum conchas* iocus ſeruilis; intelligit homo inpudicus muliebrem earum naturam.

IN ACTVS III. SCENAM IV.

2. *vos* puellae — *Tr. huc reſpice* iam ſedent in ara. ſc. ſup. v. 29. et 32. — 3. *Lo. iube modo adcedat* Labrax *propius* abripere eas ſi conetur, male mulcatum abigemus — 4. Daemones autem τὸ *adcedere* pro ſacrificare intelligit, *Tune* lorarie — *legirupio* i. q. legirupa — *dis facere* ſc. ſacra — 5. *pugnum* potius, ſi adceſſerit, *in os inpinge*, quam eum patiaris ſacrificare — *cum pretio tuo* inultum id non auferes — 7. 8. *ergo dato* et *arbitrum* non ſunt in Mſſ. — 8 ad 11. quiuis ſpectatae fidei arbiter puellas iudicabit liberas, te vero, ſacrilege, in carcerem, quamdiu viues, compingendum — 12. contemtim iubet ſeruum tacere. *Non hodie iſti rei auſpicaui* non ita auſpicia huius diei cepi, non ad eam me fortunam arbitror detruſum, *vt cum furcifero* tecum *fabuler* — 13. *Te* ſenem *ego adpello* — 16. *follis* luſorius, pila coriacea, vento repleta, *pugillatorius* a pugnus, pugillus, qui pugno percutitur — 19. 20. voces *non licet, ita* et *nihil eſt* in Mſſ. deſunt — 20. 21. quod non intra fanum, ſed exterius, ad aram, quae in publico erat, res agebatur, Acidal. pro *educam foras* legendum putat *abducam uvidas,* et 21. pro *huc* legi vult *huic* i. e. mihi — 21. *aridum* vocat argentum, reſpiciens puellas *uvidas* — 26. *exoculaſſitis* exoculaueritis, oculum ei excluſeritis. Poen. 1. 5. 95. Ter. Phorm. 5. 9. 96. vel oculum exclude — 27. *Quaſi murteta* faſciculi myrtorum iuncis circumuinciri ſolent, *item ego vos* etc. ſeu *quaſi murteta* loca myrtorum feracia *iuncis* ſolent eſſe circumdata, *item* etc. — 28. *flagitii flagrantia* homo flagitioſiſſime — 32. *ex germana* ipſa, propria *Graecia* — 33. *ingenuis parentibus* ſic Camer. et Lamb. ſed Brix. *ſinceriſſimis teſtibus* Arg. Mediol. Pariſ. Ven. *ſine*

teſtibus. Quod ſeruus v. 34. dicit *eſſe natam liberam*, id quidem pro Cam. lectione eſſe videtur. Si de *teſtibus* dixit, ea reſpexit, quae in ciſtula erant 4. 4. 110 ſqq. 2. 3. 59 ſq. quae, ſi adfuiſſent, *ſinceriſſimi* erant *teſtes*, ſi perdita, erat *ſine teſtibus.* Veſtigia veteris in Mſſ. ſcripturae ſunt: *Athenis ln e . . . . . . tibus.* in alio: *ſ. ine . . . . tibus* — 43. *feles virginalis* vid. Perſ. 4. 9. 14. — 44. *ſublectos* ſubreptos — *conteres* pudicitiam earum proſtitues? obſcoenam τοῦ terere ſignificationem vid. Capt. 4. 2. 108. — 45. *alterae* alteri — 47. *vter ſit tergo verior* quum in Mſſ. legeretur modo *veri*, Cam. ſubpleuit *verior* quod eſſet *ſincerior:* vtrius tergum minus turpatum ſit verberum veſtigiis — 48. Feſtus: *obſerumenta* ſunt, quae obferuntur. niſi in tergo tuo cicatrices oſtendant, plura tibi verbera eſſe oblata etc. — 51. *ampullarius* qui ampullas corio integit. Iſidor. gloſſ.: pilaſca, vas vinarium ex corio. Lucil. ap. Non.: cuius opera *terginu' calix* per caſtra cluebat — 56. *Vulcanum adducam.* quod non licebat, vi aliquem ab ara abripere, admouebant ignem, vt non ab hominibus, ſed a Vulcano deo amoti ab ara viderentur. Sic Moſt. 5. 1. 65. herus ſeruum ab ara volebat depellere: iam iubebo ignem et ſarmenta, carnifex, circumdari — 58. Feſtus: *mergae,* furculae, quibus acerui frugum fiunt, dictae a volucribus mergis, quia, vt illae ſe in aquam mergunt, dum piſces perſequuntur, ſic meſſores eas in fruges demergunt, vt eleuare poſſint manipulos — 62. *vt humanum exuras tibi?* exuras te? quidam legunt *manum* — 65. *magnis auibus* rapacibus, cadauera adpetentibus — 68. *tecum oro* te oro. vid. Caſ. 2. 5. 16. — 70. *at hic ne* addere vult: detrahat eas interim ab ara.

IN ACTVS III. SCENAM V.

12. *ludos peſſimos dimiſero* peſſime ludificatum dimiſ. — 18. *ſed ſcin quomodo* minantis eſt: magno cum malo tuo tanges eas — 25. *clauator*, κορυνήτης, κορυνηφόρος, qui clauam geſtat. Legitur vox *clauator* et Poen. 3. 1. 27. vbi vero Piſtoris aliique malunt *grallator* — 26. *tinnimentum* quia, quum caput ea tunditur, aures tinnitum audiunt. Turnebus. Forſan: hoc eſt inane ferriculamentum, ferire non audebunt — 31. *inuitaſſitis* inuitaueritis. vid. ſupra 2. 3. 3. ſic et Caſ. 3. 6. 21. *gladio* aliquem *inuitare* transfigere velle, et h. l. *clauis inuitare* male mulcare — 33. Mſſ. ſi adpellabit *quempiam* feminine; *alter-*

vtram; nam ſequitur: reſpondete *iſtarum* vicem — Veteres tamen edd. habent *quampiam* — 42. *Herculi:* quod ſerui tamquam ſtatuae adſtant, clauas, in modum Herculis, gerentes — 43. *deſtituit* ſtatuit, adſtantes reliquit — 53. *a craſſo infortunio* ab infortunio, quod clauae craſſae dabunt — 57. *proueni nequiter* infeliciter res mihi proceſſit. ſic Men. 5. 5. 61. *nimis prouentum eſt nequiter.* Sed Truc. 2. 4. 33. *quum bene proueniſti ſalua.*

IN ACTVS III. SCENAM VI.

7. *conuerret me* vt ancilla purgamenta ſeu quisquilias ſcopis, ſic me ille pugnis fuſtibusque ruet, aget, tundet *cum puluiſculo* vt ne puluiſculus quidem mei ſuperet, vt funditus delear — 9. *quum* hinc *profectus* es, diſceſſiſti, *ad me ire* vt ad me ires. Quidam vero legunt *ires* — 11. *vicinus Veneris* cuius villa a fano Veneris proxime abeſt — 14. *opta* elige — 15. *rapi obtorto collo* vid. Poen. 3. 5. 45. *trahi* pedibus — 18. *illos* quos 1. 2. 1. etc. dimiſerat — *ad portum* Cam. mauult *ad portam*, Acid. *a portu*, alii *ad forum* — 23. *arrhabonem* Prol. 45 ſqq. — 25. *provexi*, e portu quidem, ſed propius ad fanum Veneris — 33 ad 36. Charmidem adparet lenoni inſultare. *vt nactu' es* fortunam, *habe* fer eam *bono* aequo *animo: melius* quam vi rapi *eſt, te in neruum* in vincula *conrepere* non renitentem ſequi. *Plurimi* multi homines, omnes malefici, *quod* quas ſcelerum poenas *exoptant* exoptare videntur *ſibi*, id *obtigit tibi* poena te adſequuta eſt, *vt id, quod quaerunt, inueniant ſibi:* quae mala ſceleſtos maneant, neminem latet: qui ergo ſceleſti tamen ſunt, mala ſibi videntur quaerere, et ea tu nunc inueniſti — 37. poſt *pariter* ſequi ſolet *et, ac, atque*, ſeu *pariter* repetitur ipſum, hoc vero loco ſequitur *qualis:* nequiter ſuades, vt ipſe nequam es. — 38. *rapere* raperis — 39. *etiam retentas?* retinere me conaris? — 42. *dum recipis* redis — 43. *rape* tribui ſolet Pleuſidippo. qui vero hic ſibi ipſe potuit dicere *rape?* Lorario tribuendum puto, qui, incenſus, quod fur vocaretur, adoleſcenti clamat: *rape* maledicum — 46. *ſemel bibo.* de malo aliquo, vt de potione aliqua, Plautus loquitur ſaepius. Aul. 2. 3. 12. malum *moerorem* metuo ne miſtum *bibam.* Caſ. 5. 2. 53. vt ſenex hoc *eodem poculo*, quo ego bibi, *biberet.* Charmides repudiat lenonis hoſpitium, quod, eum ſequutus, naufragus, opibus ſuis perditis, vix vnam ſeruauerat vitam; iterum non vult infortunii

eius esse particeps. Lipsius legi vult *sic mel bibo:* calamitas tua melli et voluptati mihi est — 47. *infelicent* alii *infelicitent* perdant. Cas. 2. 3. 30. Poen. 2. v. 1. — *isti capiti* δεικτικῶς tibi — 50. *columbar* (columbare stabulum, περιστεροτροφεῖον) h. l. vinculi genus, cui collum inseritur — 51. *nidamenta* quaecumque aues *congerunt* ad nidos construendos — 53. *addici* Pleusidippo a Praetore.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

2. *tetulisse* pro tulisse, vt Prol. 68. tetuli, et saepius — 5. *ne qui* aliquo modo — 7. *de nocte* nocte adhuc multa — 8. *sapisset* Priscian. et Charisius legunt *sapuisset* — 11. *in digitis percoquam* prouerbialis locutio: piscator sine praeda domum redibit — 14. *obplebit aures sua vaniloquentia* multa ad aurem mihi obganniet.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

2. *incolere* cum ablatiuo, vi praepositionis *in* — *pisculentis* piscosis — 3. 4. Coelum et mare, vtrumque et altum et profundum, vocantur *templa.* Mare, quod vi ac potestate Neptuni regitur, dicitur h. l. *templa Neptuni.* Sic Mil. 2. 5. 3. in locis *Neptuniis templisque* turbulentis — 5. *salute horiae:* salua horia, i. e. nauicula mea — 6. *piscatu me compotiuit* compotem eo, seu eius, fecit. Inde *compotior* 1. 1. 22. — 9. *rete* pro *reti* vt Pers. 1. 2. 22. — 13. pro *sententiam* coniecit Cam. *seruientiam,* pro quo vocabulo nouo mallem tamen aliam eius coniecturam probare: *ex mea sententia.* Quod omnes tamen codices habent *et meam sententiam tolerarem* explicari forsan posset: vt omnem laborem tolerarem, quem seruus mea sententia hero suo debet — 16. *tempori* numero et celeriter — 19. *vt piger, si velim, siem* futuro tempore esse possim. In vidulo enim se magni pretii res sperabat inventurum — 22. *vt liberet* non solum *Praetor te* seruitio, sed etiam *ex populo* vt non tenui censu sis, non in vulgo ignobili habearis — 24. *pauxillatim* paulatim Epid. 2. 2. 63. — 25. *igitur demum* vid. not. Cas. 2. 2. 40. — 26. *rex perhibebor* ob diuitias in summo honore ero. Poen. 3. 3. 58. rex sum etc. Hor. Epp. 1. 1. 59. *rex eris* obponitur τῷ *plebs eris* — 27. *Stratonicus* quaestor Philippi, deinde Alexandri Magni, homo praediues, quo nomine in prouerbium venit, vt apud Romanos Crassus — *animi causa*

faciam nauem cubiculatam, luſoriam. Tales, ſi vſum ſpectes, veterum Gallorum erant, quibus, vndi quetectis, aeſtu vltro citroque reciprocante, per Garumnam molliter ferebantur, eaeque toris et culcitris inſternebantur, ne agitatio vlla ſentiretur — 32. ſatis comice ſe ipſum ridet, cui, de ſummis ſomnianti diuitiis, viliſſimum futurum ſit prandium. *aceto* i. e. *poſca*. vid. Mil. 3. 2. 23. *ſale* quem pro opſonio delingam.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. *hanc rudentem* funem nauticum. Nonius hoc e loco probat, *rudens* et maſc. et fem. generis eſſe — *complico* ita apto, vt facilius trahere poſſis — 2. bonis quod benefit, non perit. cf. Capt 2. 2. 108. — 5. *ſine ſquamoſo pecu* ſine piſcibus. Sic Lucret. 2. 343. mutaeque natantes *ſquamigerum pecudes* — 6. *quam* Mſſ. et edd. vett. habent. Brix. deleuit, Acid. probante. Piſces, Trach. dicit, ſe plane non expetere, ſed vnum eius ſermonem — 8. *quid* et *nam* iungantur — 9. *quin* indignantis h. l. eſt: *quin audies* audiendum vero tibi eſt; *quin poſt loquere*, at differ tamen, quod loqui vis, in aliud tempus, ſeu, donec meum hoc negotium perfecero. Hic τὸ *quin* per litigium ſemel tantum datur et redditur, ſed Caſ. 3. ſc. 4. duodecies — 10. diſtinguendum eſt, *eho modo!* ſtatim, precor, audias! *eſt operae* etc. — 23. 24. *vidulum iſtum* etc. non mentitus Trachalio eſt. vid. Act. 2. ſc. 3. v. 58 ad 62. conf. Act. 4. ſc. 4. a verſu 34. — 29. *homo nemo, ne tute potius* nedum tu — 30. *ne fruſtra ſis* ne ſpes paſcas inanes Perſ. 1. 3. 60. — *nemo natus eſt dominus huic vidulo, niſi ego* praeter *me, qui* — 34. *nec manu adſeruntur* vt qui capi debere neget — Sophisma Trachalionis v. 37. 38. Gripus 39 ad 42. bene diluit — 40. *quum extemplo* ſimulac, ἐπειδὴ τάχιστα, Moſt. 1. 2. 18. — 44. *in manu* poteſtate *non eſt mea* — 45. *retem* pro: rete — 51. *vietorem* quidam explicant *doliarium*, Douza *lictorem*. Vt enim *lictor* dicatur a *ligando*, ſic *vietor* a *viendo*, quod vtrumque ſit: vincire, conligare. Recentiores quidam pro *vietorem* poſuerunt *venatorem* — 56. *nullus* piſcis eius generis, qui vocentur *viduli* — 61. *fiet puniceum corium* tuum, virgis caeſi, corium fiet rubrum. Pſeud. 1. 2. 92. — 63. quod Trach. Gripum vocat *ſtultum*, hic illum contra inridens dicit *Thaletem*, ſapientem — 67. *helleborous* cui opus

eſt helleboro, inſanus — *cerritus* v. Men. 5. 4. 2. Amph. 2. 2. 144. — 68. *in cerebro colaphos abstrudam tuo* idem quod apud Ter. Adelph. minatur Demea 4. 3. 18. diminuetur tibi quidem iam cerebrum, et 5. 6. 7. an tibi mauis cerebrum diſpergam hic? — 69. *quaſi peniculus exurgeri ſolet* vt ſpongia exprimitur — 71. *vt piſcem ſoleo polypum* quod non edulis, ideoque nec vendibilis eſt. — 72. Trach. Gripo metum voluerat iniicere; quem vero vt ad pugnam vidit paratum, viribus ſuis diffiſus ait: *quid opu' eſt pugna?* — 73. Gellius 17. 2. *fruniſci* verbum *rarius fuit in aetate M. Tullii* — 75. *proreta* qui in prora ventos aucupatur, eorum conuerſiones, rupesque et ſcopulos proſpicit, vt gubernatorem moneat in puppi clauum tenentem — 77. *ramentum* ſeu *ramenta* pro radimentum, idem quód ſcobs Bacch. 3. 4. 15. et 4. 4. 29: ne minima quidem eorum, quae in vidulo ſunt, pars erit tua — 79. *ad arbitrum reditur.* Camer. vult *reditur* antique poſitum eſſe pro *redditur;* Gruterus vero ait, ſolemni quaſi modo dici *ad arbitrum redire* — 84. ſi, quod inſpectaui, fur non minus ſum ac tu, ſocium etiam praedae eſſe me oportet — 99. *intra praeſepis meas* domum meam, atque ad herum meum. Sic Caſ. Prol. 57. *intra praeſepes ſuas* domi ſuae, in poteſtate ſua. Sed Curc. 2. 1. 13. *ad praeſepim ſuam* eſt: ad menſam regis ſui — 105. qui arbiter fidem adhibet, is notum ignotumue aequo diſcrimine aget, nec ignoto minus quam noto, nec noto magis fauebit, quam ignotiſſimo.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *volo.* In vulgg. eſt *quamquam cupio vobis:* quod vero *cupio* quum in Mſſ. deſit, Gruterus ſubpleuit *volo,* quod ob ſimilitudinem literarum ſequentis vocis *vobis* praetermiſſum eſſe putat. — 5 ad 7. lorariis dicit, Turbalioni et Sparaci 3. 2. 43. — 6. *faciet nemo iniuriam* mulieribus — 7. *ambo* lorarii, quos mulieribus praeſidio eſſe iuſſerat — 9. *haud pudet* mentitus Gripus erat, ſe vsque in campis vltimis habitare, eumque, qui herus ſuus erat, ſibi eſſe ignotum; nunc vero dicit *haud* pudet me hoc tibi perſuaſiſſe — 15. *talos ſubfringi* Mil. 2. 2. 1. eſt *talos defringere* — 17. *rem faceſſo* ego petitor ſum, quare meum eſt, loqui priorem — 18. Gripus eum alio modo faceſſere iubet *hinc faceſſas te* abeas — 19. Daemones Gripo

dicit *audi* Trachalioni vero *loquere tu* — 20. *orationem* audientiam, facultatem dicendi — *vt nequitur comprimi* cum infinitiuo passiui passiuum *nequitur:* ipse eum nequis comprimere, ne te quidem iubente tacet — 21. *illum* abesse posset — 22. *extrusisti* e fano Veneris — 23. *at ne videas velim* velim caecus esses — 26. *nulla causa est, quin* etc. non recuso, in crucem agi — 29. Trach. seni dicere vult: quoad adcusator, cuius primae sunt agendi partes, dicat, seu, quoad ego dico, quem priorem dicere iussisti. iocose vero se, ob priores dicendi partes, vocat *virum primarium* — *comprime hunc* obtura ei os — 30. 31. Gripus vero verbum *comprimere* adcipit sensu obscoeno — 32. *verbo* comprimere *illo modo* hoc sensu sumto, *ille vicit* Gripus vere negauit, me solere: *quid nunc tu vis* omissis nugis istis tu, Trachalio, dic, quid ad te adtineat vidulus, a seruo meo reti adprehensus — 48. pro certo non adfirmo, lenonis esse vidulum, at opinor tamen — 56. 57. Acidalius hic *a me* explicat *pro me*, sed *abs te* esse vult *contra te*, qui vsus particulae *ab* et *abs* venustus ac frequens sit, sed non ubique intellectus. Esse *a* interdum *contra* v. c. defendere aliquem *ab* aliquo, nemo nescit; sic et Trin. 2. 1. 12. *ab re* consulit; Capt. 2. 2. 88. dum *ab re* ne quid ores; Asin. 1. 3. 71. haud est *ab re* aucupis; quibus aliisque locis *ab* est *contra*. In compositione etiam, v. c. *abstare*, *abesse*, *abscedere* etc. hoc *ab* et *abs* indicat, alienum esse vel fieri. Sed *stare ab aliquo* ita vsurpari, vt sit *contra eum facere*, *aduersari ei* haud mihi persuadeo. Gripus dixerat: *dum hic a me sentiat*. Trach. respondet: ita est, nunc abs te stat, abs te sentit, *verum hinc* hoc e vidulo *ibit testimonium*, quod pro me fore spero — 65. *cistella caudea* vulgo deriuatur a *cauda*. Festus: e iunco, a similitudine caudae equinae facta. Alii deriuant a *caudex*, quae esset cistella *lignea* — 70. bona est *magis* potius — 71. *pro oratione* vt ex ea conligi potest — 73. *praeter hac* porro. Men. 1. 2. 3. — 82. *pro mea parte loqui* vid. Mil. 3. 1. 50 sq. — 91. *nullus* haud quaquam — 95. *superstitiosa* fatidica. Curc. Act. 3. v. 27. — 112. *literatus* et 115 *literata* vid. supra 2. 5. 21. — 114. *ancipes* anceps — 125. *sicilicula* paruula falx. *Seculae* Varroni falces sunt, a *secando*. Plinio *sicilis* est falx seu gladius — *manicula* parua manus — 126. *sucula* parua sus — *dierecta* vid. ad Capt. 3. 4. 103. — 127. *bulla aurea* corculum aureum, e collo gestandum.

IN ACTVS IV. SCENAM V.

3. *ſatin ſi cui homini* etc. Nonne perſpicuum eſt, ſi cui homini etc. — 14. Non niſi contemtim ſemper de vxore loquitur. *Ineptum* eſt, quod loco modoue ſit alieno, aut in quo ſumus nimii, idemque odioſum plerumque ſolet eſſe. Non male vero pro *odioſa* Dan. Heinſius coniicit *otioſa*, quod ſc. ſq. v. 1. 2. tempus oſculando terat, rei diuinae adornandae rectius tribuendum.

IN ACTVS IV. SCENAM VI.

1. *aliquando* tandem vero — *pauſam* finem *fieri.* Sic Poen. Act. 2. ſc. 15. pauſam feci. Perſ. 5. 2. 37. da pauſam — 4. *porci ſacres* Men. 2. 2. 16. — Trachalio ſeni quinquies reſpondet *licet*, vbi dicere potuiſſet *faciam* aut *recte.* Senex igitur *omnian licet?* nihilne aliud reſpondes, quam *licet?* et ad hoc quoque ſeruus *licet.* Nihil certe aliud, quam quod ſenex iuſſerat, vno erat verbo adfirmandum, quod, vel tacente ſene, Pleuſidippum ſeruus omni de re certiorem feciſſet, et adduxiſſet. Exoraturus autem ſenem erat, vt ad ea, quae ipſe cupiebat, adiutore eo ſibi *liceret* vti. Iaculariter vero et ſenex quinquies ei reſpondet *licet*, et Trach. tandem *omnian licet?* quem crebrum τοῦ *licet* vſum comice vocat *licentiam*, qua ſibi aures repletas indignatur, certamque maluiſſet auribus ſuis auxilii promisſionem datam. — 17. *vt gratum mihi beneficium factis experiar* beneficium ſeruus in ſenis filiam eumque ipſum contulerat maximum, Palaeſtra a lenone defenſa, ciſtulaque Gripo extorta. vult igitur *beneficium ſibi eſſe gratum* gratias ſibi pro eo referri ſactis. Sic Amph. Prol. 48. *gratum* arbitratur id a vobis eſſe ſibi. Ter. Eun. 3. 1. 16. *vt grata mihi* ſint, quae facio, omnia, i. e. gratiam mihi concilient.

IN ACTVS IV. SCENAM VII.

3. *ſi ſapias, ſapias!* Piſtoris pro altero *ſapias* mauult *capias*; Gronov. autem id potius delendum putat, vt ſit: *ſi ſapias, habeas, quod* etc. Neutrum vero placet. *Si ſapias* ſapiens ſis haberique velis, *ſapias* re ipſa te ſapientem eſſe probes, in eo, *vt habeas* etc. Euripides μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. Et idem Ennius dicit: nequidquam ſapere ſapientem, qui ſibi ipſe prodeſſe non quiret. — 5. *quodne ego inueni in mari* putat Gripus, quidquid inuentum ſit in mari, id eſſe inuenientis: ſed

vbi, qui naufragio ſuum perdidit, notus eſt, non reddens, fur eſt. Quid eſt, quod iure, quod litorale vocatur, poſſit eſſe iniquius? — 8. *Iſto* eam ipſam ob cauſam — 10. *transenna* laqueus captandis auibus. vid. Perſ. 4. 3. 11. Bacch. 4. 6. 22. — 12. *poſcit* Thomſon. vult *paſcit* ἀρχαϊκῶς pro edit — 15. *vti partum* pro *parto* — 16. iſte vidulus foret *praeda* ex fortunis noti hominis fraude erepta, quam praeuideo *mihi praedatum iri* fore, vt mihi ab alio quopiam vi aut fraude eripiatur — 17. vt abiret *cum maiore dote* damno, *quam aduenerit* quam lucrum fuerit, ea retenta factum — 19. *noſter Daemones faciet* pro: ego faciam. Alii *voſter*, quod Acid. quidem praefert. *Voſter* moneret ſeruum: *Noſter* autem mentis eſt, recti ſibi conſciae — 22. Lamb. explicat: ego, quum me honeſte oblectem, lucrum contemno. Acidal. vero: poſtquam mihi non modo non damno, ſed etiam vſui fuit hic vidulus, inuenta nempe filia, nullum praeterea lucrum inde quaero — 29. *ne tu fruſtra ſis* vid. 4. 3. 30. — 32. *illuc eſt, quod* etc. haec eſt cauſa, quod ſeruos habemus inprobos — 33. *illic* herus — *ſi congreſſus foret cum ſeruo* aſtutia et fraude eius, ad id, quod cupit, efficiendum vtatur, prauis eum negotiis praefulciat Perſ. 1. 1. 12. praeda ſe a ſeruo obpleri gaudeat Pſeud. 2. 1. 14. — 32. furti culpae adfinem ſe et illum redderet — 35. 36. quod praedam putet, adferet ei perniciem; pro emolumento ſperato adficietur damno.

IN ACTVS IV. SCENAM VIII.

1. *iterum itera* pleonaſmus, pro: iterum narra — ludit ſeruus hac ſcena herum. Roganti, quae certa eſſe ei iam adfirmauerat, reſpondet primum verbis, quorum vſus in rebus dubiis eſt: *opinor, ſuſpicor;* deinde vero vno verbo *cenſeo* ſaepius repetito. quare herus v. 9. *at ſume quidem, ne cenſionem ſemper facias!* Turnebus legi vult: *adſum equidem*, quaſi Trachalio cenſuram exercerat, quae eo ſoleat eſſe diuturnior, quo tardius ciues ad cenſum venerint: iuuenem igitur dicere *adſum*, ecce me tibi coram ſiſto, *ne cenſionem* etc. ne longior cenſus ſit. Salmaſius τὸ *ſume* refert ad *dic ergo quanti cenſes?* vt *ſume* ſit: rem ſume, quanti eam cenſes et aeſtimas, ne ſemper facias cenſionem. Lipſius, Acidalio probante, pro *ſume* vult *abſume:* ne ſemper cenſeas, abſume potius, et in decoctores referare, qui, quod nihil in bonis habent, liberi ſunt a moleſtia, ſua in cenſum dedicandi. Piſtoris iuuenem de militari

cenſione loqui putat, quare v. 15. delectum dimiſit, et explicat: *ſume*, elige, quos in militiam tuam adſcribas. Pontanus denique, qui Gronovio videtur proxime ad ſenſum adceſſiſſe, legi vult: *at ſumma quidem.* Namque *cenſere aera* eſt: diſpungere, conſpicere, an digna ſint, quae adcipiantur; quare iuuenis: ſubducas, ſummam facias, ſatis cenſuiſti vel diſpunxiſti rationem.

IN ACTVS V. SCENAM I.

2. *recuperatores* vid. not. ad Bacch. 2. 3. 36. — 6. *alteram* Ampeliſcam.

IN ACTVS V. SCENAM II.

3. *tundat* mihi aliquis. Vellem in vno certe codice reperiri emendationem Douzae filii *tundar* — 4. *illic ſcelestius* Trachalio — *ego*, *qui* ἀνακόλουθον, non eſt, quo *ego* referatur. Niſi animo fuiſſet perturbato, dixiſſet *mihi*, *qui* et v. 5. omiſiſſet *ei* — 6. *mihi ſermone adrexit aures* ea dixit, quae ad me pertinere, in rem meam eſſe videntur. Sic apud Ter. Andr. 5. 4. 31. (non Simo Pamphilusve ipſe, ſed) Crito dicit: adrige aures, Pamphile! — 7 ad 9. dicit Gripus ſecum: ſe vidulum reperiſſe, ſed non amplius habere, publice vero id ſe indicaturum eſſe; ſicut nos adhuc, quae omnibus nota fieri cupimus, ſeu praeconem iubemus praedicare, ſeu per indices palam facimus, publice adfixas. Indignatur v. 5. *quod* ei *quidquam dare negent* non paſſurus ideo eſt v. 9. vt *iſtum* vidulum *ferant* auferant, *vt poſtulare* eos putat, nempe ſolos. *literis cubitum longis* in longum formatis, quam poſſum maximis *ſignabo* ſcriptum exponam, *vsque quaque* omnibus locis frequentatiſſimis — poſt verſum 11. intus aliquis Gripum vocat — 12. *hoc* veru — 15. *verum* antique pro *veru*, quod extergendum erat, quoniam herus ſc. 7. v. 38. coenam coqui iuſſerat — *hoc veru ex vere natum eſt* vt flores vernales *in manu conſeneſcit* — 16. *cum inraſo capite.* Piſtoris explicat *non raſo*, quod 1. 2. 37. vocatur *criſpus.* Quoniam vero idem leno 2. 2. 11. *recaluus* vocatur, vt in fronte idem caluus, in obcipitio criſpus canusque fuiſſe putandus ſit, Gripum verbis *inraſo capite* caluitiem lenonis arbitror riſiſſe — 17. *num medicus es* qui rogas, quomodo valeam? — 19. *forma* tua mendico non indigna eſt. — 20. *elaui* naufragium feci. vid. Aſin. 1. 2. 9. — 24. Errant qui explicant: *ſi non hoc* fabulari vis *tamen aliud*

fabulemur fabulari poſſumus. Gripus de ipſo viduló ſtatim loqui pergit. Explico: *ſi* vero *non hoc* ita eſt, ſi vidulus tuus non periit, num *tamen* vis, *aliud fabulemur?* vt de vidulo tuo loqui deſinamus? — 27. Mſſ. Pall. vterque habet *centum mina Philippia*, quod Aldina dedit *centum minae Philippicae*, idque citato Marcelli, quod edd. vett. pleraeque ſequuntur, videbatur praeferendum — *paſceolus*. Nonius: ex aluta ſacculus; Aſconius: ſcortea. — 31. *tatentum magnum* atticum, *commodum* iuſti ponderis — 32. *ſinus* ſeu *ſinum* vas ſinuoſum, rotundum, capace alueo. Curc. 1. 1. 75. — *epichyſis* vas vinarium, e quo in cyathos vinum effundebatur — *gaulus* vaſculum in formam cymbii — 33. *papae* exclamatio admirantis — 36. pro *propere*, *celeriter* Scriverius Plautum ſcripſiſſe putat *properiter*, quod Apuleius, Auſonius aliique habent — *tricas* nugas narras — *tramas putridas* fila putrida, res nullius pretii — 38. *curculiunculos* vermiculos — 39. *os calet tibi*, *nunc id frigidefactas* lectio Camerarii. Mſſ. autem plerique et edd. vett. habent *num git frigefactas?* Eſt autem *git* frutex, guſtu ſimilis piperi, e quo pulmentum faciebant calidum, quod in ore frigefacere Labracem Gripus dicit, ne amburat guttur. Prouerbialiter dictum putant in eos, qui trepide tantum loquuntur, et parce promittunt, ore contracto, tamquam offulam calentem refrigeraturi — 45. *Venus haec volo adroget te* ſtipulator rogat, adſtipulator adrogat, cuius vice nunc Venus erit, cuius in fano ad aram pactum conuentum initur. — 47. *quod iubebo* verbis praeibo — 48. *id quod domi eſt* quod mea in poteſtate eſt, vt peierem — 60. *tecum hoc habeto* haec dira precatio in caput tuum vertatur — 68. *meus arbitratus eſt* vid. ſc. ſeq. v. 17. 18.

IN ACTVS V. SCENAM III.

5. *ſiquidem* quamquam *Iovis* dei, h. l. Neptuni in poteſtate fuit i. e. in mari inuentus exceptusque eſt — 10. *non credo* te, tali ſerua tua ingenua reperta, ideoque in libertatem vindicata, gaudere — 12. *condono te* benigne quidem donat, et iure videri vult decedere, quod ei non erat; quare Daemones inridens dicit *benigne edepol facis!* — 13. *immo tu quidem* benigne facis, qui vidulum reddis — 18. *conditum* inuentum *eſt*. Pacuvius dicit, ius iurandum eſſe mantile, quo quotidianae noxae extergerentur. Laberius: quid eſt ius iurandum? emplaſtrum

aeris alieni — 21. *tun' meo Pontifex periurio es?* tibine ob id, tamquam pontifici, debetur ſacramentum? *ſacramentum* autem dicebatur pecunia, apud pontificem depoſita ab illis, qui de aliqua re apud iudicem contendebant: victus perdebat ſuum, victor recipiebat; Gronov. — 24 ad 26. ſenſus: qui tu, quod dare iuratus ſum, auferes a me iudicio, ſi probauerim, te ſtipulatum eſſe dolo malo, et per hoc ſtipulationem non valere, meque viginti quinque annis minorem eſſe, et ob id Laetoriae legis beneficio vti poſſe? Iac. Raevard. Leno autem, qui Palaeſtram, nunc adultam, emerat trimam, qui caluus incanusque erat, quomodo poterat, quo tempore haec agerentur, viginti quinque annis eſſe minor? — 26. *habe cum hoc* ſc. iudicem; certato ſponſione cum Daemone, non mecum. Lamb. — 27. cauſam cognoſcam: niſi autem a me damnatus ſit Gripus, vidulum non auferes — 34. *immo hercle mea* interpellat herum: ſua, non heri opera ſeruatum eſſe vidulum — 35. *ſi ſapies, tacebis!* ſenex Gripo dicit, *tum te* etc. continuat orationem ad lenonem, a Gripo interruptam: *quando ſeruata ſunt, te addecet* — 36. *nempe pro meo iure oras* quod gratiam tibi vis referri, hoc intelligo pro iure meo dictum, nempe te vidulum mihi eſſe redditurum — 37. *mirum quin* mirum quod non. v. Ciſt. 4. 2. 67. — ridens dicit: mirum eſſe non poteſt, quod non cum damno meo ius tuum perſequor. Nolo talentum, quod ſoluere iuratus es, omnino perdere, nam 39. 40. qui vidulum inuenit, ſeruus eſt meus, ipſe vero vidulum tibi ſeruaui — 43. *tibi mu . .* ſic eſt in codd. et edd. nonnullis veteribus. Gruterus, quem multae edd. ſequuntur, dedit *mutuas*; Pariſ. *tuam agis* (rem); Lamb. *nunc commodus* — 44. *iſtoc* talento, *ſi aliam* reliquam praedam, quae in vidulo eſt — 48. *murmur vllum* alii *murmur illum* — 55. *liberta* Ampeliſca enim Palaeſtrae fuerat ſemper amica, et nunc erat Trachalioni nuptura, optime merito — 58. *iuris iurandi gratiam facias* remitte id, libera lenonem religione iuris iurandi praeſtiti — 63. nec quidquam *pollucti*, nec coena et tam laute adparata, quam eſſe ſolet votiuum epulum.

COMMENTARIVS IN PLAVTI STICHVM.

IN ACTVS I. SCENAM I.

1. 2. *miſeram fuiſſe ex animo* Penelopen totum ſuum animum dolore ſenſiſſe adfectum. Sic Epid. 4. 1. 1. *miſer ex animo* — 2. *tam diu* viginti annos — vocem *vidua* Muretus eiecit, quod Vlyſſes adhuc vixerit: ſed ſaepius vocatur *vidua* cuius vir abeſt. Senec. Agamemn. 157. decem per annos vidua reſpiciam virum — 4. *noſtris* pone comma. Iungendum enim eſt: *Penelopes animum de noſtris* ſc. animis *factis* i. e. reapſe noſcimus — 5. *negotiis abſentum ſollicitae:* vt rem familiarem curemus. vid. 4. 1. 20. — 9. *adſis dum* paulo vrbanius, quam *ades dum.* — 10. *ſaluene* agit vir tuus? Sic Men. 5. 2. 26. *ſalvene aduenio* ſaluene agis, ad quam venio, *ſaluene* ſaluisne rebus tuis me *arceſſi iubes?* Alii malunt *ſaluae ne* res viri tui ſunt? — 14. Mſſ. et edd. *officio vti*, vnus Lamb. malebat *fungi* — 19. *diuitiae* vid. Caſ. 2. 2. 11. *ſenio* aegritudini Truc. 2. 5. 13. — 21. *quod pater facere minatur*, vt animum tuum excruciet, dum a viro, quem amas, abducat te, aliique te nubere cogat — 30. triennii abſentia legitima patri videtur diuortii eſſe cauſa — 32. *quid* quae negotia *agant, ecquid* lucrantes ea *agant* — 42. 43. *atque aliter nos faciant, quam aequum eſt* alio, quam debent animo in nos ſint. Lamb. legit: *in* nos faciant *ſecus*, quam etc. Gronov. autem *aliter nos faciant* non minus latine dici contendit, quam *magni, parui aliquem facere* — 44. 45. *ne* ſi viri peccent *quid* aliqua in re, *magis* ob eorum peccatum *ſimus obnoxiae* culpae compotes, *omnibus opibus* ſummopere *decet* noſtrum officium meminiſſe — 48. *eos honores, quos mihi habuit*, qui me prae ceteris vxorem ſibi delegit, fidelique animo et benigno in me et clementi fuit, *non perdidit* non oblita eorum, nec ingrata fui — 50. *haec conditio* matrimonium cum eo contractum — *poenitet* h. l. perſonaliter, a *poeniteo*, cum nominatiuo rei: *conditio me non poenitet*, inperſonaliter

eſſet *conditionis* — 54. *in cogitando* quo magis cogito, *moerore augeor* eo magis augetur moeror meus. Sic Trin. 2. 1. 1. multum in cogitando dolorem indipiſcor — pro *augeor* quidam *angeor* i. e. *angor*.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Verſ. 1 ad 10. Antipho, domo exiens, ſeruis — 2. *voluntate* ſponte — *habitu haud probus* non probus habendus eſt — 3. *quot calendis* ſingulis Calendis, vt *quotannis* ſingulis annis — *demenſum σιτομέτριον* cibaria. Donatus ad Ter. Phorm. 1. 1. 9.: ſerui quaternos modios adcipiebant frumenti in menſem, et id *demenſum* dicebatur, vtrum a menſe, an a metiendo, incertum eſt. Seneca vero ep. 80. quinque modios totidemque denarios dicit ſeruis eſſe datos. Heri alius alio ſolent parciores benignioresue eſſe. — 6. *monimentis bubulis* loris e corio bubulo, quae vos moneant. — 10. *aliqui* pro *aliquis*, quod ſaepe verbo plural. iungitur. Men. 4. 2. 111. *aperite* atque Erotium *aliquis euocate*. Ter. Adelph. 5. 1. 24. *aperite aliquis* actutum oſtium — *obſirmabit pater* animum ſuum Merc. Prol. 81. aut: obſirmabit ſe Ter. Heaut. 5. 5. 8. ſenſus: obſirmato animo nos vrgebit, vt a viris diſcedamus. Gloſſae: *obſirmatum* firmum, decretum, obſtinatum. — 14. poſt *non faciant* ſignum interrogandi poſui: num prorſus ego inexorabilis ſim, ad alias nuptias cogam inuitas? — *mihi decurſo aetatis ſpatio* qui morti proximus ſum. Et Cic. Sen. c. 23. habet *decurſo ſpatio* — 18 ad 20. *an potius tentem leniter* explicant, quae ante dixit — *vtrum perplexim laceſſam oratione* ita eos adgrediar, vt, quod velim nolimue, non ſtatim adpareat — *quaſi numquam quidquam in eas ſimilem* pro: *eas inſimilem* adcuſem, *quaſi nihil* (non) *inaudiverim, eas in ſe meruiſſe culpam* obſequium mihi denegare, patri debitum. — pro *an potius* Acidal. mauult *ac potius*. in quo licet Mſſ. cum eo non faciant, at ſenſus tamen orationis pro eo eſt — 21. *an minaciter* nunc demum dicit, quae alia via ſit, qua an adgrediatur eas, incertus adhuc ſit — *ego meas* filias *noui optime* non facile abduci poterunt a fide, quam ſe viris abſentibus debere putant — 23. *inpetraſſere* nos inpetraturas eſſe — 26. vt v. 21. pater ſecum dixerat *noui ego meas*, ſic hic filia ſorori *noui ego noſtros* ſc. patres: quam facile animus paternus precibus lacrumisque filiarum emolliri poſſit exorarique. Noſter certe pater *exorabilis eſt* — 27 ad 30. pater dicit, filiabus

propior, quae nunc demum, voce eius agnita, in conſpectum eius prodeunt. Facturum ſe pater dicit, quod poſtea tamen non fecit — 32. *obcupemus* properemus, praeueniamus, antequam adloquatur nos, *oſculum ferre* oſculari eum *adverſum hominem* obuiae — 33. *illico agite, abscedite* pauſam facite mei amplexandi — 34. *oſculum* tamen filiae non adſpernabere? — 35. *quia ita meae animae ſalſura euenit* varie explicant. Douzae et Vallae ſenex nimio ſale videtur obfendi, quibus ego adcedo. Non enim ſumma, vt filias decebat, oſcula videntur delibaſſe, ſed disſuauiatae patrem, atque, vt Petronius loquitur, baſiis conſpuiſſe — 37. *puluinum* vt ſubponatur — 44. *magnificare* magni facere Men. 2. 3. 20 etc. — 57. *omnibus* quotquot eas videant *os obturent*, talis ſit omnium de iis exiſtimatio, vt nemo eis maledicere merito poſſit vel audeat — 59. *vbi* qua in re — 60. *id* in eo *temperat* — 61. *vtra ſit conditio penſior* vtram vxorem ducere ſatius ſit. *penſum* eſt: ponderibus examinatum; deinde: aequum, iuſtum. Contra *inpenſum* non penſum, iniquum. Bacch. 3. 2. 10. — 63. *E multis malis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum.* Auditorem, aliud quid exſpectantem, idem per idem explicando ludere, et Epicharmum Ariſtoteles interdum ſolitum fuiſſe dicit, et Plautus ſaepius ſolet. ſic Curc. 4. 4. 1. cui homini dii ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto. Sic Capt. Prol. 2. illi, qui adſtant, hi ſtant, non ſedent. In his Dialectici dicunt idem eſſe τὸ κατηγορούμενον τῷ ὑποκειμένῳ — 69. *ingenium ingenii,* quale ingenium veſtrum ſit, vim ingenii veſtri — 72. *quarum res agitur* quae igitur magis audiendae ſumus, quam amici tui, quorum, maneamusne an abducamur a maritis noſtris, parum intereſſe poteſt — 78. *latrones* milites — 87. *probiores,* nos vtrasque eſſe, *credo, arbitrabunt* pro: arbitrabuntur. Pſeud. 4. 2. 57. — 92. *celaſſis* celaueris — 97. *ac actutum* τὸ *ac* quod in Mſſ. et edd. vett. non adparet, videbatur delendum.

IN ACTVS I. SCENAM III.

1 ad 16 Fames mihi mater fuit, quae, quum decem menſes paruulum me vtero geſtaſſet, peperit tandem: at ego nunc ipſam decem iam annos vtero geſto, non paruam ſed maximam, et parere tamen hanc matrem meam nequeo — 3. 4. Lectio exhibetur Acidalii; in Mſſ. eſt: 3. *quam ego matri meae refero inuitiſſimus.* 4. *neque retulit, quam ego*

refero meae matri Fami. Edd. primae verſui 4 adiecerunt *gratiam.* Gronov. non probat, tolli *τὸ fami*, quod Chariſius adnotauit: Plautum in Sticho dixiſſe *fami.* Verſum autem 3 incepiſſe putat *Gram* pro *Gratiam*, vnde facile fieri potuerit *Quam*, et legi vult: 3. *Gratiam ego matri meae refero inuitiſſimus.* 4. *nemo retulit, quod ego meae matri Fami* — 16. Plin. H. N. 8. 10.: Elephantum decem annis geſtare in vtero vulgus exiſtimat, Ariſtoteles biennio, nec amplius quam ſingulos (alii legunt *ſemel*) gignere, viuere ducenis annis, et quosdam trecenis. Iuuenta eorum a ſexageſimo incipit — 17. *ridiculum* qui ſe praebeat, paraſitum *quaeret venalem* — 18. *cum ornamentis omnibus* veſtitu — 19. *inanimentis explementum* ventrem inanem explere *quaerito* — 22. 23. Iuvenal. 3. 153. nil habet infelix paupertas durius in ſe, quam quod ridiculos homines facit — 24. Theocrit. ἁ πενία μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει. Horatius de ſe ipſo Epp. 2. 2. dicit: paupertas inpulit audax, vt verſus facerem. Perſius: Quis expediuit pſittaco ſuum χαῖρε, picasque docuit noſtra verba conari? Magiſter artis ingenique largitor venter, negatas artifex ſequi voces etc. — 28. *ſi quis eſum me vocat. Vocare* vox Romae in inuitationibus ſolennis. Men. 3. 1. 13. qui eſum neque vocantur, neque vocant — 37. 38. Perquam comice verbo *coena foris*, quo abigi ſoleat, lumbos defractos vult, *ni vere perierit* hoc verbum, *ſi coenauerit domi*, qui eo verbo vſus eſt — 40. *vt faciam praeconis* (Mſſ. praecones) *compendium* non adhibito praecone, ipſe praeconis partes agam — 41. *itaque* et ita quidem *auctionem praedicem, vt ipſe veneam* ipſe res venalis ſim: ipſum me venalem praedicabo — 43. *auſcultabo* mores pinguntur ancillarum; haec iuſſa erat properare, actutum redire ſc. 2. v. 97. — 44. *curioſus* πολυπραγμων — 48. *quid ſit cauſae* quo infortunio cogantur homines, res ſuas vendere — 49. vtrum *aes alienum* — 54. Plutarch. πᾶς πολυπράγμων κακοήθης — 57. *mancipia* intelligit potationes, coenas, quae victum olim praebuerant ei — 63. *conſenui* Perſius Sat. 6. *minui ſenio* macrum fieri — 64. *quando eſurit* Veneta habet *quam dum eſurit.* Non vero omnes, qui eſuriunt, ridiculi ſunt; loquitur puella de vno Gelaſimo: neminem poſſe aeque ridiculum eſſe, quam hic ſit, quando eſuriat — 67. *praeda erit praeſentium* ne quis occaſionem praetermittat, licitando mercandoque rebus ſuis conſulendi — 68. *logos ridiculos* Perſ. 3. 1. 66. — 69. *qui coena poſcit?* quis vult

me data coena emere? — 70 ad 72. adloquitur quasi aliquos de corona circumstantium. *Hercules* qui ipse escae erat maximae, cuius tutelae parasiti sunt, cui decimam partem voueo — *ille amabit te* prandio, coena ementem — 71. fingit *adnuisse* aliquem — *meliores dabit* logos — 72. *meliores:* logorum ridiculorum copia instructiores; alii: edaciores *parasitos* — 73. sqq. logos suos generatim distinguit, quo tempore locoue adhibendi quique sint. Dicit autem esse eos 75. *Cauillationes* aptas ad deridendum, *adsentatiunculas* ad blandiendum, *periuratiunculas* ad persuadendum — 73. aliis inter vngendum sudandumque locum esse (*vnctiones graecae* elegantiores; *sudare* in balneis solebant inuncti, prius quam adcubitum irent) — 74. *malacas* delicatiores, adhibendas iis, qui Veneri sint dediti, *crapularias* inter pocula adhibendas — 77. *logos viliores* vocat *strigilem robiginosam* nullius amplius pretii — *ampullam rubidam.* Festus: scorteae ampullae, vetustate rugosae, et coloris eiusdem, *rubidae* dici solent — 78. tandem se ipsum, tamquam ollam, aut vas aliquod, venalem praedicat: *parasitum inanem, quo recondas reliquias* — 80. *Herculi polluceam* consecrem, sacrificem — 83. *quis haec* pro: quae haec — 88. *Miccotrogus* a μικκὸς i. e. μικρὸς et τρώγειν, quasi *Paucirodus* — 94. *simitu* simul — 96. *fecerat* sacrificauerat — 101. *nec mu, nec mutuum* ne minimum quidem, nedum, quod poscit, mutuum; seu: ne primam quidem syllabam, nedum mutuum totum. Varro: a *mu* mussare dictum, quod mutui non amplius quam *mu* dicunt — 103. linguam *venditariam*, quae vendere cupit — 114. *ex pictura* i. q. aliis: graphice, euscheme — 116. *submerum* pauxillo tantum aquae dilutum — *exanclauit,* exantlauit, exhausit, mihique bibendum dedit.

IN ACTVS II. SCENAM I.

3. *lubentia* vid. Pers. 5. 1. 8. — 6. *ripisque* metaphora a fluuio, alueum suum superante — 7. *honesta dicta factis* re ipsa, quod dixisti, effectum da; inhonestum enim est, nihil, praeter verba, dare — pro *propterea* Acid. mauult *propera* — 9. *benefacta maiorum exauge,* vt parentes tui seruierunt, sic et tu facias, quae hero heraeque placeant — 12. *caue quemquam flocci feceris* adparet, h. l. non esse *caue spernas eum,* sed est: ne minimam quidem eius verecundiam habeas — 13. *cubitis depulsa de via* perrumpe turbam, obstantes detrudendo — 17. dies totos ad portam

adſidere iuſſus 1. 2. 96. ſolebat piſcari — 25. pro *vero* Gulielmius malebat *viri*, quod quidem puero, magnifice ſe inferente, indignum non eſſet; ſed τὸ *vero* Mſſ. non exturbandum eſt, quod negationem eleganter auget. — 33. *Talthybius* et Eurybates, nuntii et praecones Agamemnonis — *contundam* ſuperbam Talthybii famam comprimam, efficiamque, vt illius facta prae meis videantur nulla — *contemnam* faciam, vt contemnantur. Alii citant Gnathonis Terentiani verba Eun. 2. 2. 8. *hic ego illum contemſi prae me.* Palmerius pro *contemnam* mauult *conteram*, vt reſpondeat illi *contundam* — 34. *curſura* vt Aſin. 2. 2. 61. Bacch. 1. 1. 34. Moſt. 4. 1. 5. i. q. *curſus* — *meditabor* praeparabo, exercebo *me, ad* etc. — 35. *ſpatium hoc obcidit*, iam decurſum eſt; *breue eſt curriculo* nimis breue eſt ad curſum exercendum; *quam me poenitet* quod valde doleo. Acid. vult: *ſed ſpatium hoc, obcidi! breue eſt* etc. ſed τὸ *obcidit* magis eſt comicum, quam exclamatio *obcidi!* quae nihil eſſet aliud, niſi idem cum *quam me poenitet* — 40. fores ſi *fugiſſent herum*, vt retractae poenas darent, a fugitiuis ſumi ſolitas — 42. *hoc poſtremum* etc. haec pultatio eſto vltima, pauſam pultandi faciam — 4.. *piſcator factus* vid. ſupra v. 17. — 46. *quampridem non ediſti?* putasne, paraſite edaciſſime, me prandium tibi adferre? — 49. *iſtic* in ſportula — 50. a furiis agitatum colubras te videre arbitror, quas tibi perſuadeas eſſe piſces! — 54. *hodie non coenabis* verus puer erat hariolus. Ab hera quidem Gelaſimum non inuitatum iri, poterat praeuidere; ſed herus quoque redux priſtinum in paraſitum exuerat animum.

IN ACTVS II. SCENAM II.

5. *Nam equidem miſerebat* Rittershuſius legit *me quidem;* recte, opinor. Nec Aul. 2. . 18. deſunt, qui pro *decet te equidem* legant *decet quidem*, aut mecum *decet te quidem.* Qui enim *equidem* ex *ego* et *quidem* ortum, ideoque primae tantum perſonae ſing. recte dicunt iungi, non paucis quidem, vbi *equidem* alii perſonae iunctum legitur, exemplis inpugnantur: vt vero victi ideo putandi ſint, tantum abeſt, vt, quum longe maximus locorum numerus pro iis faciat, contraria loca vel ſcriptorum vel ſcribarum negligentiae videantur eſſe tribuenda. Hoc certe Stichi loco quid facilius fuit, quam vt pro *nam me quidem* ſcriberetur *nam equidem?* — *ergo auxilium propere latum*

inridet puer parasitum, ne verbo quidem pultantem inhibere conatum — 10. *mein' fastidis* sic MSS. plerique; quidam *mihi infastidis;* edd. vett. *men' fastidis;* et recentiores quaedam *men' rogas?* In Aul. quoque 2. 2. 67. est *fastidit mei.* h. l.: cur insolenter te effers? — 13. *ita celeri curriculo fui.* Sic Perf. 2. 2. 17. curriculo volo. Most. 2. 1. 15. curriculo curro. — 14. *adportas* nuntias. Most. 2. 2. 35. quam rem mihi adportas nouam? — 15. pro *tanta* Brix. habet *tanto.* Rogas *ecquid adportem?* ego vero adporto, quae omni exspectatione et spe tua longe sunt maiora. Sic Bacch. 1. 2. 42. video nimio iam multo plus, quam volueram; et Bacch. 4. 4. 21. nimio minus multo parum. — 17. *quid ego* dicam? Amph. 4. 5. 6. *quid ego* agam? *percepit* peredit *fames,* obponit ei, quod puer dixerat *lassitudo perbibit* — 21. *si me inritaueris* aposiopesis — 24. *texturam inprobem* idem quod ante *perdam.* Alii *inprobam.* Rud. 2. 3. 43. Aedilis, si quae inprobae sunt merces, iactat omnes — 28. *nasiterna* vas aquarium, ita putatur dictum, quod *nasos* seu ansas haberet *tres* — *sine subfragio* imperiosum se gerit puer in negotio, cuius tamen cura ei non est mandata — 30. *pinge humum* si lectio certa est, intelligatur *floribus,* quos vero in promtu fuisse vix credibile est. Rectius forsan Lipsius *tinge* i. e. consperge. Sic apud Hor. 2. od. 14. est: pauimentum *tingere* mero — 35. pro *quos piscator adtulit* Lipsius non male coniicit *quos piscatu retuli.* in sportula puer pisces videtur retulisse sc. superior. v. 49. 50. — 36. *pernam* vid. Capt. 4. 2. 70. *glandium* Capt. 4. 4. 7. — 40. *commodum* eo ipso tempore — 44. *Cercurum* nauem praegrandem. Merc. 1. 1. 86. — 45. *velo passo.* Nonius: laxo et rugoso. Naues enim vbi portubus sunt insinuandae, pedem nautae faciunt, laxantque velorum sinus, ne nimia ventorum adfligantur vi — 53. *eburatos* ebore ornatos, caelatos — 54. *peristromata, trapetia,* vid. Pseud. 1. 2. 13 sq. — *consuta* acu picta — 57. *sambucinas,* Liv. 39. 6. vocat *sambucistrias,* quae sambuca, instrumento aliquo musico, canebant — 58. *adludiare* Poen. 5. 4. 64. *canibus* h. vero l. *puellis:* adludam ad eas — 61. *maleuoli* 1. 3. 54. curiosi. *maleuoli perquisitores auctionum* qui res venales fastidiose perquirunt — 63. Epignomum quis credat aduexisse parasitos? Puer nihil aliud, quam Gelasimum inridet — 70. *qui deus sis* mihi tibique ipsi melius debuisses consulere: quod si fecisses, adaucta tibi esset decima, ex he-

reditate, quam inhiabam — 73. *prouenisti futile.* Rud. 3. 5. 57. *proueni nequiter,* infeliciter res mihi processit.

IN ACTVS III. SCENAM I.

2. *Neptuno* grates habeo, vt Most. 1. 2. 1. — *tempestatibus* vt Hor. epod. 10. 24. — 5. *quos* vxorem in primis et socerum — 7. *adfinem* socerum — 12. *siega* tabulatum nauis. Bacch. 2. 3. 44. — 19. *tecum miserias mulctauerim* pertulerim. Iocose verbum et duriter transtulit: aerumnae enim, quando superantur, quasi plectuntur. Plerique explicant: numerauerim. Gronov. vero pro *mulctauerim* legi vult *mutauerim,* quod explicat: alias post alias subierim ac tolerauerim — 21. *hunc diem volo me Eleutheriam* (libertatem) *capere:* munia serui hunc in diem mihi condonari — 25. *ducam amicam* ad coenam, vt Men. 1. 2. 15. hodie ducam scortum ad coenam — 28. *eo condixi ad coenam* ibi iussi coenam adcurari — *in symbolam,* vt coenaremus communi sumtu. Ter. Eun. 3. 4. 2. est: de symbolis edere. Andr. 1. 1. 61. *symbolam dedit, coenauit.* — 32. *meam culpam habeto* vitupera me *nisi probe excruciauero* hunc diem, a te mihi, tamquam captiuum, deditum. i. e. nisi diem hunc in genio curando consumsero. Excruciatur quasi dies vitulando absumtus — 33. *per hortum* ad *amicam* — 34. *mihi hanc obcupatum noctem* vt proxima nox mea sit. vid. Cas. 4. 4. 16. — 37 sqq. spectatoribus dicit — 40. *in diuiduam veniam* in periculum aliquod, faciendo, quod romanis legibus homini seruo non licet; sc. potare, amare, ad coenam condicere. Athenis autem, vbi res gesta fingitur, seruorum iura longe, quam Romae, erant solutiora — 42. versus hic non in omnibus MSS. legitur — 44. *vtroque commeatus continet* est transtinet. cf. Mil. 2. 1. 65. et 2. 5. 58. ex alteris aedibus in alteras commeari potest per hortos — 45. *hunc diem lacero* garriendo absumo partem diei laetitiae destinati.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *libros inspexi* in quos congessi logos meos ridiculos — 2. *regem* suum vocabant parasiti eum, cuius mensae erant adseclae — 7. *praeter* ante *pedes* — 8. *cum strena obscaeuauit.* Vix mihi persuadeo, vere Plautinam esse hanc lectionem. *Obscaeuare* Asin. 2. 1. 23. (si genuina est lectio) est: malum omen obferre: Gelasimus autem bonum sibi omen laetatur oblatum. Pro *strena obscaeuauit* igitur

quidam maluerunt *ſtrenua opſonauit.* Qui vero mutare nolebant, hoc verbum, adpoſita voce *ſtrena*, dicunt vincere i. e. bonum omen indicare. Feſtus dicit: "*ſtrenam* vocamus, quae datur die religioſo, vnde *bona ſtrena* eſt: bonum omen, et Plauti Sticho 5. 2. 24. legitur *bona ſcaeua ſtrenaque.*" *Bonam ſcaeuam* eſſe bonum omen, vid. Pſeud. 4. 7. 39. ſenſus eſſet: cum cibo ſcaeuam vel omen bonum mihi fecit. Boxhorn. vero pro *cum ſtrena obſcaevauit* Plautum ſcripſiſſe coniicit: *quum ſtrenue obcoenauit.* Verbum quidem *obcoenare* Plautinum eſſe, e fragmento adparet apud Varronem L. L. 6. 3. *de lumbo obcoenabis.* Hanc Boxhornii coniecturam Salmaſius vnice probat — 9. *vitam* victum *reperit* — v. 10. poſt *facit* pone colon, v. 11. poſt *adſtat* ſignum exclamandi. Dum augurium commentatur ſecum, Epignomo conſpecto dicit: ecce, quam certum haec muſtela augurium facit: hic ille eſt, a quo ego victum reperiam — 14. *ſustentatum'ſt ſedulo* ſatis bene me habui. ſic et alter frater paraſito reſpondet 4. 2. 8. *ſustentaui ſedulo.* Frigide vterque reſpondet; convenerant enim inter ſe de paraſito amoliendo — 18. *vocata eſt opera* eſſe poſſet: alio iam ad coenam vocatus ſum; hoc vero loco eſt: ipſe iam conuiuas vocaui *nunc quidem* hodie. Similis videtur locus Curc. 4. 4. 7. *vocata res eſt*, vbi vide notam — *tam* tamen *gratia eſt*, blandior forma abnuendi. vid. Men. 2. 3. 36. cf. Moſt. 5. 2. 9. *de coena facio gratiam* — 23. *neſcio quid* etc. dicit Epign. *in mundo* domi *habeo*, paratum mihi eſt, *neſcio quid* conuiuium aliquod — 31. *nouem* quos ergo tribus tricliniis adcepturus, nec Gelaſimo locus erat ſuper — 32. *in lecto* tricliniari — *viri imi ſubſellii* Capt. 3. 1. 11. ſunt inopes, humiles, quales plerumque paraſiti; quare Hor. 1. ep. 18. v. 10. vocantur: deriſores imi lecti. In ſubſellio autem, iuxta lectum, ſerui ſolebant veſci; inter quos ſedere non recuſat, ſi modo famis explendae copia ſit — 35. *Ambracia* Epiri vrbs, ſeu Theſprotiae potius, ad ſinum, Ambracium ab ea dictum — 41. Hunc verſum Gellius 7. 17. citat ita, vt Plautum *plane* et *obnoxie*, tamquam inter ſe contraria, dicat obponere. Explicat id Salmaſius, *plane perire* eſſe: funditus perire, nulla ſalutis ſpe reliqua, ſed *obnoxie perire*, ita perire, vt aliquam certe ſalutis ſpem habeas reliquam. Damnatus a iudice ſupremo plane periit; damnatus vero a iudice, vnde adpellatio locum habet, periit obnoxie. Acidalius *obnoxie perire* explicat:

ita perire, vt ei, per quem pereas, obnoxius ſis, et aliquam certe gratiam debeas. Namque Epid. 5. 2. 30. vbi ſeruus dicit: obliga manus, *nihil vero obnoxioſe*, ſenſus eſt: nihil clementer, ne parcas, cuius nomine tibi obnoxius eſſe debeam. Gronovius denique *nihil obnoxie* explicat: non tamen ob noxam aliquam — 42. *vno Gelaſimo minus eſt* huic Epignomo, *quam dudum fuit*, diuitias recuperavit pristinas, praeter vnum me Gelaſimum, quem ſtulte faſtidit! — 46. *eam auſpicaui* eam, vt auſpicium mihi faceret, ſumſi, *in re capitali* in re, quae ad caput et ſalutem meam pertinet.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

4. Pro *ſatis* Pontanus legit *vades*, contra Mſſ. Senſus eſſe videtur: expoſtularem tecum, quod vxorem a me abducere voluiſti, niſi viderem, te mihi eſſe reconciliatum — 5. *nunc* quod video eo in me eſſe animo, quo in generos ſoceri debent, *creditur tibi*, volupe tibi eſſe, nos in patriam rediiſſe — 14 ad 17. cf. Act. 1. ſc. 2. v. 75 et 78. Non negat ſenex, animum ſuum, vt antea, quum res eorum luxuria defecerit, alienatum, ſic nunc, quum res induſtria eorum reſtituta ſit, reconciliatum iis eſſe. — 18. *Iam redeo* Epign. domo exiens dicit vxori; ſed *nimia eſt* etc. ſecum loquitur — 21. *exilem et inanem aegritudinum* vacuum aegritudine — pro *exilem* Lamb. coniicit *exulem* — 24. *longiſſume* dudum — *iſte* ſocer — 25. Si fratri reſpondiſſet *facit* ſocer *recte* ſeu benigne, haec iam eſſet eius laus; quod vero reſponſurus fratri ad ſocerum ſe conuertit ipſum *facis benigne*, in eo cum laude eius ſuauem coniungit grati ſui animi ſignificationem; quod autem pro *recte facis* dicit *facis vt alias res ſoles* ea quidem laude nihil blandius eſſe poteſt, quae ſignificat, ſenem, hodie recte facientem, nihil feciſſe noui, ſed in omni vita probum eum ſemper benignumque eſſe cognitum. Sic apud Ter. Hecyr. Act. 5. ſc. 4. Pamphilus Bacchidi dicit: *antiquamque adeo tuam venuſtatem* etc. cui haec reſpondet: *at tu ecaſtor morem antiquum* etc. — 25. *clementer volo* nimis ne properemus — 32. *apologus* inquit Cic. de Orat. L. 2. eſt fabula moralis. Eſt etiam longa et verboſa narratio, vnde prouerbium Ἀλκίνου ἀπόλογος, ex iis, quae in Odyſſea Vlyſſes Alcinoo narrat. Suid. ἀπόλογος Ἀλκίνου, ἐπὶ τῶν φλυαρούντων, καὶ μακρὸν ἀποτεινόντων λόγον. *Agere* ſe apologum velle, ſenex dicit, et vere agit potius, quam narrat. In apologo hoc

a verſu 33 ad 60 perquam comicus eſt creberrimus τοῦ *quaſi ego, quaſi nunc* etc. vſus, cuius ſimile quid reperitur Epid. 2. 3. 7 ſqq. Hoc *quaſi* eſt: exempli cauſa, veluti, quemadmodum. Omnis hic apologus redit eo, vt tibicinarum, quas Pamphilippus aduexerat, vnam ſibi roget dari concubinam, ſed ita, vt, quod ea edat, gener ſimul addat. Quod vero in rogando pudor ſeni paululum adeſt, pro *ego* dicit *ſenex quaſi ego ſum* et ſic porro. De fidicinis advectis vid. 2. 2. 54 ſqq. — 38. *praeſens hic quidem eſt apologus* nos praeſentes ſumus, quorum in perſonas apologus iſte examuſſim conuenit — 48. *contruncent* abſumant *cibum.* Sic apud Nonium e Lucilio reperiuntur *cibicidae;* Apuleius vero habet *offulam contruncare, cibum detruncare.* ſunt tamen, qui pro *contruncent* malint *contrucident* — 49. *videlicet* regit hic adcuſ. cum inf. *ſenem fuiſſe parcum,* vt v. 51. *adoleſcentem fuiſſe nequam,* quaſi poſitae eſſent voces *videre licet* e quibus aduerbium illud ortum eſt — 50. nimium, ſordide *parcus* fuit ſenex, *quoniam ille* adoleſcens *illi pollicetur* tibicinam, *qui eum* inſuper *cibum* eius *popoſcerit* — 51. refutat ſenex generum: nequam fuiſſet adoleſcens, ſi alimoniam tibicinae denegaſſet — 53 ſq. vt ſenex *filiae illae* (illi), quam adoleſcenti dedit, et dotem dedit, ſic aequum erat, vt adoleſcens tibicinae, quam ſocero concubinam dabat, cibum quoque ſeu dotem daret — 56. concubinae non ſolent dari dotatae — 58. quia lex non eſt, quae concubinis dotem dare iubeat, *velle dixit fieri* rogando certe indipiſci de cibo voluit, atque inpetrauit — 60. habeon rem *factam*? num igitur de cibo inpetraui? adnuit in apologo iuuenis — 61. *filiis* filiabus — 62. vulgaris lectio eſt *ibo lauatum in pilum,* et ſuſpicatus eſt Turnebus, *pilum* eſſe inſigne quoddam balnearum intelligendum. Lambinus autem legi vult *pyelum* balneum, labrum. Pollux 10. 16. πύελος vas amplum, in quo veteres lauabant. Hac coniectura Salmaſius nihil verius eſſe dicit — 64. *graphicum mortalem!* en veteratorem! Trin. 4. 2. 91. eſt *graphicus nugator* ibid. 4. 3. 17. *graphicus fur* — *fabre* artificioſe — 65. pro *eſſe ducit* cum Douza poſui *ſeſe:* gerit ſe pro adoleſcentulo, aetate alieniore — 66. *adcendet ſenem* corpus decrepiti gelidum fouebit, calefaciet 67. libidinis cauſa ea non egebit — 70. *ne quid aduenieus perderem* intellexit tandem, ſe, quae inpenderat olim in paraſitum, perdidiſſe. Quae nocent, docent. non vult edacem hominem porro alere — verſu 72

capti consilii ostendit, vtrumque fratrem consentire in parasito amouendo — 71. *lupum in sermone* Ter. Ad. 4. 1. *lupus in fabula* de quo loquebamur, adest.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1. Abiens Gelasimus 3. 2. 47. dixerat, consulturum se amicos, qua lege se nunc oporteat esurire. hic igitur, quid suaserint amici cognatique, quos, dum abfuit, consuluisse vult, spectatoribus narrat. Voculae *sed ita*, si abessent, non quidem desiderarentur; nec vero erat, cur, ab initio scenae deesse nonnulla, Acidalio aliisque persuaderent. Risus captandi causa de industria Gelasimus inepte incipit. *Fame se iugulare* comice dictum est, addito praesertim *hodie*, vno enim die nemo fame perit — 8. *sustentaui sedulo* v. 3. 2. 14. — 11. *aduorsum te fabulare* male tibi consulis, me excludens hodie conuiuatorem — 13. *quin tu* vocas? — *obstrusero* deuorabo. Curc. 2. 3. 87. est: aliquid prius *obtrudamus*, pernam etc. — *vnum hoc* fieri *potest* — 18. *vtrum* domine an foris coenem? — 26. *efflictentur* a furibus nocturnis spolientur, obcidantur. Alii *adflictentur* — 31. *per hanc coenam* si nulla alia coena parata tibi est, quam ea, quae domi nostrae parabitur, incoenatus hodie esuries — 33. *te lapide percussum velim* Iuvenum atheniensium grassationes perquam erant metuendae — 36. *opera vtere* dico tibi operam meam, *posce* quid me facere velis — 39. *inter cuneos ferreos* inter quos, ligno findendo adactos, tenuissima tantum rima patet: vel in arctissimo loco adcumbere non recusabo — 41. *exorabo*. Gelasimus intelligit: conuiuas, vt, te adcepto, arctius cubare ne dedignentur, et *veni* intelligit Gel.: voco te; longe vero alia est iuuenis ludificantis mens *in carcerem!* — 42. *hic* meis in aedibus *meliorem genium tuum non facies*. Pers. 2. 3. 11. genio tuo non multa bona facies. Hor. 3. od. 17. v. 14. genium non curabis — *eamus, tu* Epign. dicit fratri. — 48 ad 50. nunc tandem aperte dicit, se missum Gelasimum facere, causa, cur eum abire iubeat, addita, quod porro rem familiarem negligere nolit — 48. *tua felicitas* qua inpertis eos, qui tibi se comedendos permittant — 49. *rem confregimus* prodegimus. Sic Trin. 1. 2. 71 sq. postquam rem *confregit* — 50. Gelasimus fuisti mihi, qui te praeberes deridendum; sed *nolo te mihi fieri Catagelasimum* qui me ipsum hominibus deridendum praebeas, voracitate tua ad paupertatem pertractum — 51. *Iamne abiisti* Epignomo,

qui repente abierat, dicit, quasi restaret adhuc. Douza enim *abiisti* putat sibi dixisse ipsi, pro *obiisti:* viuisne adhuc Gelasime, an mortuus iam es? 52. *egone* sic spernor? *tune* Epignome, cui in deliciis olim eram, ita me repente fastidis? *mihine* praeclusus erit omnis ad mensam tuam aditus? *tibine* cui opes sunt abunde restitutae, vna perdita maneat pristina beneficentia? Sic fere, quae Gelasimus cogitasse videbatur, exprimere conatus sum, quae, qui aliter subplenda putet, aliter subpleat — 53. *prothymiae* animus ad beandos alios promtus — 54. *ipsos* diuites *parasitari* Capt. 3. 1. 13. eos requirunt, qui, libenter quum ederint, domi reddant — 56. *potione vincea* laqueo, qui vinciat gulam: suspendam me.

Heri abierunt coenatum, Gelasimus esuritum; seruorum coena, amor, saltatio supersunt.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *more*, non a *mos*, sed aduerb. a *morus* μωρὸς stultus. Junguntur et Mil. 2. 4. 17. ego *stulta et mora* multum (sum) — 2. 4. *prouisere* prospicere in viam, qua venturum putamus, qui cupide exspectatus cessare videatur — 7. *cadum* ab hero donatum 3. 1. 24. — 6. *decumbam* idem quod v. 8. *adcumbam.* Sic Merc. 1. 1. 96. ad coenam vocat, venio, *decumbo* etc. Asin. 5. 1. 1. Agedum, *decumbamus.* Ter. Phorm. 3. 1. 28. prior bibas, prior *decumbas.* — 8. *quasi* est emendatio Gruteri. Mss. et edd. vett. vno consensu habent *qua.* Recentiores quaedam edd. habent *quia sensim extabescit dies.* Poeta vero non vituperandus est, qui diem, vergentem ad vesperam, vocat *senem. Tabescit* est: minuitur. Lucret. 5. 679 sq. Crescere dies licet et *tabescere* noctes, et *minui* luces, quum sumunt augmina noctes.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *Athenae, nutrices Graeciae*, quibus Graecia prae ceteris vrbibus suis ea debet, per quae inclaruit et floret — 2. *herilis patria* ipse erat Syrus, 3. 1. 29. Sic et Bacch. 2. 1. 1. Chrysalus: herilis patria salue — 7 ad 11. Stichus, cadum cum vino transferens, laudat secum laetitiae datorem — 7. *here* Epignome — 8. *hoc dono* vino — 11. *prothymias* vid. supra 4. 2. 53. — 13. *Dionysum* Bacchum, vinum — 14. *locus liber datus est.* Ter. Eun. 3. 5. 52. perstrepunt, ita vt fit, domini vbi absunt — 16. *voster* herus, Pamphilippus, *cum vxore* Pinacio (post *vxore* comma

ponendum eſt) *adeo*, quod mireris, *et Antipho* conuiua eſt, qui cum generis in gratiam rediit. Fuere, qui *Antipho* dictum putarent pro *Antiphone*, vt in Moſt. 3. 1. 35. eſt *Tranium* pro *Tranionem*. Non vero iungenda ſunt *cum vxore et Antipho*, ſed *voſter et Antipho*. τῷ *voſter* additum modo eſt *cum vxore* — 17. *ibidem herus eſt noſter* haec verba poſt id, quod verſus 14. 15 dicunt, otioſa fere videntur. Epignomum, qui ſocerum, fratrem fratriamque coena excipiebat aduentitia, domi ſuae coenare, vel Sticho tacente, patebat. Legunt vero quidam: *Itidem herus es noſter* i. e. vt domi meae Epignomus, *itidem* ſic, Pamphilippo cum vxore abſente, his in aedibus tu herus es noſter — 18. *quis ſomniauit aurum.* Verbum *ſomniare* male hic habuit interpretes. Alii: quis *ſummanauit* i. e. furatus eſt *aurum?* vid. Curc. 2. v. 43. ſerui autem herorum, qui peregre mercaturam faciebant, per triennium comites, iisque probati, non videntur fuiſſe furaces. Palmerius: *SAG. quis opſonauit? STI. aurum, quid* etc. Alii: *quis opſonauit aurum?* i. e. de vino dixiſti, quis vero aurum dedit in opſonium? Alciatus: quis *ſeminauit aurum?* Turnebus, quocum Gruterus facit: *quis ſomniauit* explicat: quis ſomnium ſimilando id quaeſiuit, quo conuiuium adornatum eſt? qua de explicatione videas Trin. 4. 2. 20. De inpenſis in opſonium vix videtur Sagarinus poſſe quaerere. Ex 3. 1. 28 ſq. adparet, Stichum Sagarinumque condixiſſe in ſymbolam, 5. 3. 8. Stichus opſonatus eſt, et 5. 2. 9. Sagarinus ſe coenam coqui iuſſiſſe dicit; de ſumtu hanc in rem faciendo neuter dicit: quare, vnde eum ſumerent, paratum oportet vtrique fuiſſe. Quod vero Stichus v. 17. de vino dicit: *hoc mihi dono datum eſt*, non vero addit *a quo?* Acidalius de vino modo Sagarinum quaeſiſſe putat, et, pro *quis ſomniauit aurum* legendum eſſe: *quis id* (vinum) *donauit autem?* meusne herus an tuus? — 21. *eluamus* Lambin. explicat: quidquid peculii eſt, profundamus! cf. Aſin. 1. 2. 9. *elaui.* Malim vero: amara curarum eluamus vino. Hor. 4. od. 12. v. 20. vide enim, quae Stichus hero 3. 2. 20 ſq. dicit. Vinum quidem *obliuioſum* eſt Hor. 2. 7. 21. memoriam ante malorum ex animo eluit — 24. vid. ſupra 3. 2. 8.

IN ACTVS V. SCENAM III.

2. *hinc* e domo Epignomi — *illic* Pamphilippi in aedibus — 8. *ceterum curando* ipſa arceſſita ab hera in aedes

ſororis ſuae, quae opera vteretur mea, *id* negotium, coenam amicis coquendam, *adlegaui* alii mendaui. Amph. 2. 2. 42. alium ego *iſti rei adlegabo.* Epid. 3. 3. 46. ſi *adlegaſſem* aliquem *ad* hoc negotium.

IN ACTVS V. SCENAM IV.

1. *ferte pompam* ventri, vt apud Macrob. eſt vinum et fercula; alii: incedite ordine, vt fit in pompa — 2. *temperare conuiuium* in conuiuio, vt 1. 2. 60. *id temperat* pro: *in eo:* laetitiae noſtrae ne obficiant intemperiae — 4. *convenit, dum* conſentio, ſed ea lege vt — 5. 6. *polluctura* conuiuium, *hac quidem hodie polluctura* de hodierno epulo noſtro *praeter nos* quorum ſumtu curatum eſt *iactura dabitur nemini* portio dabitur nemini, qua nos faceremus iacturam, qua nos fraudaremus ipſi — *hac* pro vulgari *hinc.* Gronov. — 7. *monotrophe* Turnebus Sagarinum a Sticho ſic vocari putat, quod ſine contubernali, ipſe ſibi miniſter, veſcatur ſolus; at Stichus potius hoc ſenſu erat monotrophus, Stephanio non ſua, ſed Sagarini conſerua. Verius Giſbertus Longolius τὸ *monotrophe* agnoſcit eſſe aduerbium: abſint conuiuae, quos tu Sag. vocatos vis — 8 pro *commode, fabis, ficubus, lupinis, cruſto* diminutiua mauult — 9. *tryblium* patella — *comminuto cruſtulo.* Valla explicat: demta tunica de lupinis; alii, rectius forſan, *cruſtulum* non a *cruſta* deriuant, ſed a *cruſtum*, et pro *comminuto* legunt *cum minuto cruſtulo:* delicato aliquo opere piſtorio minuto — 12. *batiola* poculi genus. Nonius e Plauti Colace citat: batiolam auream — *Samiolo ποτηρίῳ* i. e. figlino. vid. Bacch. 2. 2. 24. — 13. *moenia* munia noſtra explemus — 17. *fontinalis* deus fontium: vtrum aquae an vino praeeſſe malis — 20. *ſtrategum te facio* eodem ſenſu dicit, quo Perſ. 5. 1. 18. Toxilus amicam dicit dictatricem — 21. *in ſubſellio* humiliore ſede, Cynicorum more. vid. ſupra 3. 2. 32. — 22. *magis dulcius* vid. notam ad Men. Prol. v. 55. *magis maiores* — 24. *quot digiti* qui eum alteram modo manum putant oſtendiſſe, explicant *quinque;* alii volunt *decem;* qui v. 25. legunt ἡμιτέτταρα ſemiquatuor, i. e. duo; nam *tres, quinque, duo,* efficere *decem,* quot literis conſtet nomen amicae ſuae *Stephanium* — 25. hanc cantionem graecam, ſeu prouerbium hoc, Euſtathius ad Odyſſeam, et Athenaeus l. 10. ad aquae et vini temperationem referunt, Plautus vero ad cyathorum vini numerum — 26. Acidalium ſequutus poſui:

tibi propinod vinum, *eccum! a fonte* aquam *tibi tute* ipſe *inde*, indere, adfundere velis, *ſi ſapis* niſi meracius bibendo mox vis inebriari — 27. *bene vos* valere precor — 28. *bibe, ſi bibis* increpitantis eſt, vt inpiger hauriat. Sic Poen. 3. 1. 8. quin ſi ituri eſtis hodie, ite. Trin. 4. 2. 139. age ſi quid agis — 28. 29. *conuiuii ſat eſt, modo* hilarem hunc ſumeremus diem, niſi Stephanium noſtra diutius cunctaretur — 30. *cantharum* quem exhauſi — 31. *pulpamentum* opſonium lautius e *pulpa* parte carnoſiore animalis, v. c. leporis — *ſi horum poenitet* ſi tibi non ſatis delicata videntur — 32. *melius dicis* recte iubes me contentum eſſe iis, quae adſunt. Coniecere quidam, legendum eſſe *merum ius dicis* vt eſt v. 44. bonum ius dicis, et Rud. 4. 4. 94. ius merum oras — Feſtus: cupes et *cupedia* antiqui lautiores cibos nominant. Iſidorus: *cuppes* faſtidioſus eſt et cupidus — 33 et 35. *age, ſi quid agis* vt v. 28. *bibe, ſi bibis* — 35. *non hoc* quod ſumti facimus, quodque tu in poculo ſumes *inpendet* erogabit *publicum* non res publica grauabitur hac inpenſa. Gronov. — 37. *vel ſeruato meum modum* eo modo, quo ego, ſtrategus v. 20. praeſcripſi, bibito, *vel tu dato* modum: qua lege bibendum nobis ſit, praeſcribas — 38. *nolo ego, nos pro ſummo* nimis *bibere* — *nulli* (non) *relerimus* releuerimus *poſtea* hoc cado, quem herus donauit, exſiccato, non erit alius, quem relinamus — 39. *quamuis de ſubito* ſc. tempore. Poſt *de ſubito* pone comma: licet non dudum potare coeperimus — *vel cadus verti poteſt* magnam iam partem exhauſtus eſt — 41. *labias* a *labia*, quod raro reperitur pro *labium* — 42. *proſerpens beſtia* ſerpens. Aſin. 3. 3. 105. Poen. 5. 2. 74. — 43. *demutaſſit* demutauerit, a lege bibendi diſceſſerit — *poculo mulctabitur* ei, pro mulcta, poculum auferetur — 49. *vni* antique pro: vnius *animi* — 52. *nolo obcaedes* i. e. caedes, nolo dicas, quae nimis videantur ſeria — *catuli vt ludunt, malo* vt catuli inter ſe laſciue luſitant.

IN ACTVS V. SCENAM V.

4. *bene quum lauta* mulier eſt — *infecta tamen eſt* addendumne quid munditiae ornatuique ſuperſit, ſcrutari pergit. vid. Moſt. 1. ſc. 3. Poen. 1. ſc. 2. Ter. Heaut. 2. 1. 11. dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt! — 8. *totus dolet* Stichus. ſuum fructum priorem eſſe voluerat 3. 1. 34. Sagarinus autem, quum verſum diceret ſeptimum,

quem totum ei tribuo, puellam ſimul laſciuius adtrectaſſe videtur; quare Stichus atrociter eum inclamat: v. 8. *Sagarine! SA. quid eſt? STI. totus doleo!* idem dicit, quod Horat. 1. od. 13. *meum feruens difficili bile tumet iecur!* Sagarin. inridens eum *tanto miſerior es!* Stephanium autem neutrum alteri vult inuidere v. 9. *ambos amo* — 10. non perſuadeo mihi, Stichum h. l. *peculium* ſenſu proprio dicere, eumque pecuniae poenitere, quam hoc in conuiuium amicumque inpenderat, ſed *peculium* intelligit noctem, quam 3. 1. 34. ſe obcupaturum ſperauerat; *vapulat peculium* indignantis eſt: nec prior erit fructus meus, et *libertas fugit hoc* meum *caput* non hodie ſolus fruar amica — 12. iterum puella: *cupio cum vtroque mihi bene eſſe*, at Stichus: *dispereo!* Sagar. igitur *quid ais!* noſtine eam amicam eſſe ambobus? *STI. quid ego?* quid mihi relinquis, qui non ceſſas eam ſubagitare? — 13. 14. Sagar., vt aliam ſodali mentem iniiciat, puellam ad ſaltandum prouocat — 15. Stichus vero: *numquam me iſtoc* ſaltando *vinces, quin ibi pruriam* quin deſiderio puellae potiundae flagrem. Hoc ſenſu Martialis, aliique poetae, verbo *prurio* ſaepiſſime vtuntur — 17. *et quidem nobis* iam ſc. 4. v. 5 et 38. vinum noluerat profundi — 18. *eduxeris* exſiccaueris — 19. *cantionem cinaedicam* proteruiorem, libidini excitandae aptam — 20. *perpruriſcamus vsque ex vnguiculis* vt in nos tota Venus ruat, Cyprum deſerens Hor. 1. od. 19. v. 9. — *inde* adfunde.

IN ACTVS V. SCENAM VI.

1. *tene tu* tibicen *hoc* poculum, *educe* exſicca, vt ſc. 5. v. 18. Amph. 1. 1. 273. — *dudum* ſc. 4. v. 34. — 4. *proſtibili* ſeu potius *proſtibuli.* poſt *amicae* v. 5. pone ſignum interrogandi. non ait, hoc eſſe proſtibuli, ſed interrogat: tune negas ſuauium? num putas eſſe proſtibuli, ſi amicus ſtans oſculetur ſtantem? — 5. *ſic furi datur* ſuauium, vt detorqueas ceruicem ad flagrantia oſcula, vix vnum rapere obcupes. Hor. 2. od. 12. v. 25 ſqq. — 6. *quamquam grauatus* bibebas, *non nocuit tamen?* iocoſe tibicinem rogat.

IN ACTVS V. SCENAM VII.

1. Iones praeter alia memorabiles ſunt ſaltationibus, ab iis inuentis denominatisque, molliculis petulantioribusque. Inter fontes morum conruptionis Horatius numerat 3. od. 6. v. 21. *motus doceri gaudet ionicos matura virgo!* Sangar.

vero, quid ſaltando efficere voluerit, ſc. 5. v. 20. non diffitetur. Pſeud. 5. 1. 29. oratus, vt ſaltaret, ſe probe didiciſſe ionica, ebrius laetatur, et Sangariſtio Perſ. 5. 2. 45. ſtaticulum redditurus eſt, quem Diodorus fecerat in Ionia. Cinaedicus eiusdem fere generis ſaltator eſt. Omnes igitur *Ionicos* aut *Cinaedicos* ſaltatores ad certamen Sagarinus prouocat — 2. qui *iſtoc vorſu* motu corporis eum *vicerit*, ab eo ad aliam corporis mouendi rationem prouocari vult — 3. *hoc modo* quo praeeo — *babae* Pſeud. 1. 3. 30. *tatae* idem forſan, quod *tat* Truc. 3. 1. 18. *papae* Rud. 5. 2. 33. *pax* Mil. 3. 1. 213. Pſeud. 5. 1. 33. exclamationes h. l. hilariter ſaltantium; vltimum *pax* forſan pauſam ſaltandi iubentis — 5. *ſatis eſſe* pares eſſe in certamine — quam *fungo* ad radices arboris ſatis tecto *imber* par eſt eradicando — 7. *ite ad vos.* Sic inuitat Pſeud. 5. 2. 33. *in craſtinum* Rud. 5. 3. 66. ad annos ſedecim.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
TRINVMMVM.

IN PROLOGVM.

Vnius Trinummi Prologum Plautus fecit διπρόσωπον, efficacius quippe Luxuriae Inopiaeque perſonas inducit, quam ſi hiſtrionis modo e perſona monuiſſet, e luxuria ſemper inopiam naſci — 1. Mſſ. *ſequere me* quod *me* quidam abiecerunt, Nonius vero citat *ſequere hac*, quem Hermannus eſt ſequutus. Mihi quidem, vt, τὸ *me* otioſum, ſic *hac*, δεικτικῶς poſitum, a ſequentibus viſum eſt requiri — 2. quousque tandem ſequar? — 3. *adeſt* finis, non longius te ducam — pro *hem* cum Gulielmio et Hermanno poſui *en*, monſtranti aptius viſum — 9. Mſſ. quidam *tum hanc mihi gnatam, gnatam eſſe* etc. Pro altero *gnatam* quidam *gratam;* alii *tum hanc mihi gnatam eſſe.* Lambinum ſequutus ſum *Tum mihi hanc is eſſe gnatam voluit*, quod et Herm. recepit — 10. *quid* quem in finem — Herm. poſuit *ſed huc nunc ea quid inpulſu introierit meo* — 11. *vacuas aures* ſic Caſ. Prol. 29. aures vaciuae

ſi ſint — *adoleſcens* Lesbonicus — 15. Herm.: dedi *ei* meam; et: quicum *is* — Douza: *quicum* indeclinabile eſt, tam plurali, quam ſingulari numero: ablatiui loco poſitum omnibus adeo generibus ſolet adcommodari — 18. *nomen graece* H. *graece nomen* — 19. *barbare* latine — 20. *trinummo* a tribus nummis, quibus ſycophanta operam ſuam locauit 4. 2. 2. — 22. Herm. *tantum'ſt.*

IN ACTVS I. SCENAM I.

2. *inmune facinus* Nonius: *inmune*, ſine officio, ſine munere; quaſi officioſo contrarium. Feſtus: pro inprobo ſumere videtur. Alii explicant *ingratum* — *in aetate* interdum — 5. *ni me id* H. *ni id me* — 6. *hic morbus* metus caſtigandi amicos, qui noxiam admiſerint — *inuaſit bonos mores* eos adeo homines, qui ipſi morum ſanctitati ſtudent — 7. *plerique omnes* boni mores *ſunt intermortui* paulatim conrumpuntur — 9. *ſubcreuerunt* H. *ſubcreuere* — 10. *vile* tam vile; nihil ſaepius reperitur — 12. 13. multi malunt a paucis gratiam inire, eos, ſi delictum in ſe admiſerint, non caſtigando, *quam id* ſpectare, *quod proſit pluribus* rei publicae — 14. *ita gratiae* (nomin. plur.) pauciorum *vincunt illud* rei publicae *conducibile* hoc illis poſtponitur — *remoram faciunt* inpedimento ſunt.

IN ACTVS I. SCENAM II.

1. *Lar*, θεὸς κατοικίδιος, vid. Aul. Prol. 2. — Larem, aedibus Charmidae, a Lesbonico filio eius emtis, proprium, vt primum inmigrauit, vxori commendat corona decorandum, quae apud Romanos e ſpicis ariſtisque, apud Graecos e platano, Lari debebatur — 3. *quod fauſtum*, *felix fortunatumque ſit* ſolennis formula, quam negotiis ſuis ominis cauſa praefabantur — pro *eueniat* H. *euenat*, quod Nonius ex Ennio citat — Tres priores verſus vxori dicit, domo egrediens, quartum, iam egreſſus, vt vxor exaudire non poſſet, ſpectatores vero riſu quaterentur — 5. *ſenecta aetate* Amph. 4. 2. 12. — pro *factus eſt* H. *factu'ſt* — 8. *vt ego volo* H. vt ego *te* volo — 10. *ſalue* H. ſalue *mi* — 11. *edepol ſalue* Donatus ad Ter. Hec. 1. 2. 8. olim ſalutantes addidiſſe dicit ius iurandum, vt ſedulo hoc facere viderentur! Iſto vero Hecyrae loco Parmeno τῷ *edepol* ſuo aperte inridet Syram, quae ſalutationi ſuae *mecaſtor* inepte addiderat. Nec vero Megaronides amico animo ſalutare poterat eum, quem ob meritam noxam erat caſti-

gaturus — 12. *valeo, et valui rectius* valeo, non quidem vt olim, ſed vt nunc, ſenex, ſatis bene. Velim pro *et* reperiri *at* — 15. *mihi mali eſt* Herm. *mihi eſt mali* — 17. *immortalis eſt.* Hermannus ad hunc locum forſan pertinere putat fragmentum ἀθάνατόν ἐστι κακὸν ἀναγκαῖον γυνή — 21. hac quidem vxorum permutatione neutiquam ego damnum facerem — 23. *Namque enim* etc. fieri poſſet, vt me, qui vxorem tuam minus noui, hoc modo circumvenires — Gruterus pro *Namque* ex vna Pariſina admiſit *neque;* tunc eſſet ſenſus: non inprudentem falles; ſcio enim, quid mulieris vxorem habeas — 24. pro *haud ſcies* Herm. *tunc ſcias.* ſenſus vtriusque lectiones idem fere: tuae permutantis inprudentiae poenas te daturum ſcito — 25. *nactus* H. *nactu's* — *nota mala res optuma'ſt.* Sic apud Livium Pacuvius Calavius notiſſimum quodque malum maxime dicit eſſe tolerabile — 27. Hunc verſum Megar. alii, alii, rectius opinor, Callicli tribuunt. Vulgaris lectio eſt: *proinde, vt bene viuitur, diu viuitur,* quod eſſet: vita, niſi beata, nulla eſt, canique miſerorum, licet diu fuiſſe, non tamen et diu vixiſſe eos, teſtantur. Sic vero quid Callicles diceret aliud, niſi: vtrique ſumus ſenes miſeri! Acidalius igitur, licet contra omnes libros ſcriptos editosque, transponendas tamen voces putauit: *proinde, vt diu viuitur, bene viuitur* quam lectionem, poſt nonnullos editores, Hermannus quoque recepit. ſenſus eſt: optime in vita retineri id, cui diu adſueueris, et, licet nonnulla optares alia, omnem tamen mutationem eſſe periculoſam. Sic Callicles dicit: ſcitiſſimum erit, vt ſuam vterque noſtrum vxorem porro ferat. Hoc quia videtur ſermoni magis congruum, et ego Acidalii lectionem putaui recipiendam — 31. vocem *meu?* Callicles profert adfectu admirantis; Megar. reſpondet, quaſi ille dubius interrogaſſet — 34. *aegrotant* mutantur in peius — *artes antiquae tuae* ἐπιτηδεύματα inſtituta, qua eſtudioſe ſequutus adhuc es. Ariſtoteles quoque τεχνῶν nomine complectitur virtutes; Terentio Andr. 1. 1. artes ſunt: fides et taciturnitas; Horatio 3. od. 3. v. 9. iuſtitia et conſtantia. Senſus: ſi tu, vir olim probiſſimus, alius factus es — 35. 36. *mores* contagio morum praeſentis ſaeculi, vbi, quae olim vocabantur vitia, laudantur mores — 39. vt te videre audireque *aegroti ſint* auerſentur — 44. 45. *ego meo ſum promus pectori, ſuſpicio eſt in pectore alieno ſita.* Eraſmus: innocentiam praeſtare poſſum, quid homines de me loquantur, non poſſum!

Lipſius: quis ſim, in me ſitum eſt; qualis audiam, in vano vulgo! — 46. ſqq. *ſi te ſubripuiſſe ſuſpicer Iovi coronam*, quod Petilius quidam auſus eſſe dicitur, inde Capitolinus cum ignominia vocitatus. Men. 5. 5. 38. — 53. *haud dicam dolo* Megaronides, Calliclem amicum vocaturus certiſſimum, ſe non niſi quae ſentiat dicturum, antea confirmat — 54. *quos ſuſpicor* quos amicos eſſe opinor quidem, ſed certus nondum ſum — 55. *quorum ingenia atque animos non poſſum noſcere* Herm. *quorum haud poſſum ingenia atque animos noſcere* — 56. *perueniant* H. *peruenant* vt v. 3. *euenat* — 59. *ſcio.* explicant: meum amici officium eſſe, concedo, vt te, ſi peccaueris, obiurgem; malim tamen *ſcio* referre ad alterius *ſi quid ſcis*, vt ſenſus ſit: non nego me nunc ſcire facinus tuum, quo turpiter videare labſus! — 60. vulg. *etſi alia huc* etc. quod vero verſui 29. repugnat. Recte igitur Piſtoris: *et, ſi alia* etc. niſi ea ipſa cauſa, vt obiurgem te, ad te veni, *aequum poſtulas*, memet ipſum concedo eſſe obiurgandum — 61. pro *primum dum* adcuratius H. ſcripſit *primumdum*, vt et Mil. 2. 3. 26. Moſt. 1. 2. 39. etc. poſui, vbi *dum* encliticum ſaluo ſenſu poſſet abeſſe — 63. *turpilucricupidum* αἰσχροκερδῆ — 64. *volturium* ob inexplebilem naturam et ſordes. Moſt. 3. 2. 147. — 65. *comedis* comedas — 66. pro *dicier* H. *dici*, et 67. *mi* pro *mihi* — 67. 68. crimina quo mihi minus dicant maledici, prohibere nequeo, diluere vero et refutare ea *mihi in manu eſt* facile poſſum — 70. *auctorem* feminine — *rem auctorem dabo* re ipſa oſtendam — 71. rem *confringere* profundere, vt Stich. 4. 2. 49. — 75. *iturus eſt ipſe* H. *ituru'ſt ipſus* — 86. *quod homo nequam* haec quidem obiurgatio inhumanior amicum non decebat; quare Call. *non iſtuc meum eſt* (H. meum'ſt), bona verba quaeſo! — 87. poſt *aedes*? paullisper tacet; non reſpondentem Call. monet *quid taces?* eoque adhuc tacente, interrogat: *vbi nunc tute habitas?* quod ſignum interrogandi expunxere plerique, verba haec cum *aedes* verſ. ſup. iungentes; ſed, τῷ *quid taces?* interiecto, verba haec ab *aedes* prorſus ſeiuncta ſunt: interrogatio autem iterata acrius vrget — 90. *dediſti?* H. *dediſtine?* — 95. *exaedificaret* conſummaret *ignauiam*. Sed 5. 2. 3. eſt *exaedificauiſſet* eieciſſet *me ex aedibus* — 99. *inconciliaſtin'* nonne decepiſti? vid. not. ad Bacch. 3. 6. 22. — 102. *ſuam* quam mandantis *iam melius rem geſſerit!* — 108. *poſiueris* poſueris — *ſumes, vbi depoſueris* tamquam depoſitum ſancte ſeruabo —

109. *circumspice dum* Herm. *circumspicedum.* sed *dum* h. l. videtur esse *igitur* — *adsit arbiter nobis* qui sermonem nostrum captet — 112. *quoniam* est *profectus* quo tempore profecturus erat — Hermannus cum Acidalio habet *nam quoniam* — 113. H. verba transponit: *thesaurum in hisce demonstrauit mi aedibus* — 118. *permanascere* permanare — 120. *si quid eo fuerit.* Cic. Phil. 1. 4. si quid humanitus ei adciderit. Poen. si quid me fuat — 122. *conditionem* matrimonium — 124. *alium fecisti* etc. qui castigaturus veneram, antiquos te mores seruare laetor — 126. *qui* qua ratione — *illius* patris — 128. *ille ignauus* Lesbonicus — *paene funditus pessum dedit* prorsus paene fecit inrita — 129. *vnos*, non diutius quam *sex dies* — 130. *inconsultu meo* me non consulto — 131. *inscribit.* tabula, de aedibus pendente, aliisque locis adfixa, aedes venum ire significat — 132. *adesuriuit magis, et inhiauit acrius* H. *adesuriuit mage, inhiauit acrius* — 133. *canes* pro *canis*, Callicles — *vniuersum totum* defendi solet locis non dissimilibus Most. 1. 2. 68. quin (aedes) *totae perpetuae* ruant; Trin. 4. 3. 40. id genus hominum *omnibus vniuersis* est aduersum; quo vero loco Hermannus legit *hominibus vniuersis* — 134. pro *gregem vniuersum voluit totum auortere* Herm. cum Acid. *gregem vniuersum voluit secum auortere* — 136. *rogare ego* H. rogare *hoc* ego; et v. 137. pro *face sciam* habet *fac sciam* et 139. pro *aduorsum quam* legit *aduorsum quod* — retinui *aduorsum, quam* — 141. *eius essetne* etc. thesaurus, in re emta inuentus, emtoris est — 144. *vsurae meae* vsui meo — 147. *egomet fecisse confiteor* H. *egomet confiteor, fecisse haec* — v. 148. H. legit: *en mea tibi malefacta, en meam auaritiam tibi!* — 149. Lectioni, quae Camerarii esse putatur: *hascine me propter res maledicta differunt?* praeferenda videtur lectio, quam Hermannus sequutus est: *hascine propter res maledicas famas ferunt?* — 150. *pausa* potest esse imperativ. *cessa!* seu potius substantiv. *pausa* esto! fiat! — 153. *communicesque* etc. communem mecum suscipias curam, ab amico communi mihi demandatam. Gulielmius malebat *communites*, eodem fere sensu: adsis mihi in officio meo tuendo — 156. *sed quid ais?* abeuntem reuocat, vt solemus, si quid discessuris repente subeat, quod commemorasse adhuc, nostra alteriusue putemus interesse — *vbi habet?* habitat. Bacch. 1. 2. 6. quis istic habet? Men. Prol. 69. qui Syracusis habet — 157. *posticulum* aedificium, partem domus posticam, *hoc* quod videt

hic, *recepit* exceptam vendens fecit, ſibi retinuit — 159. iterum abeuntem reuocat. poſt *apud te eſt?* ſignum ponatur interrogandi — 160. *iuxta* etc. aeque eam curo, ac meam ipſius filiam. Aul. 4. 7. 1. Caſ. Prol. 46. — 161. Herm. num *etiam* prius quam — et: *rogitaturu's?* — Quidam reliquos ſcenae a 162 verſus Actus primi ſcenam faciunt tertiam — 165. *ſcurras* vid. Epid. 1. 1. 13. — *vrbani adſidui* qui adſidue in vrbe morantur, neque ruſticantur, militiaeue operam dant — 166. *vna ibidem traho* Curc. 4. 2. 20. pariſſimus ſum iis; h. l. non melior iis ſum, qui ſtultiloquentiae eorum tam faciles praebui aures. vid. 2. 4. 10. — 167. *adceptor fui* re non explorata, quae blaterabant, vera eſſe credidi — 169. *in animo habet* H. *habet in animo* — 172. Hermannus: *neque facta, neque futura, tamen illi ſciunt* — 175. *aiebant* H. vt ſemper, *aibant*, quod Priſcian. ex Accio citat — 176. *hac eſſe et viuere* ita emendandam putarunt lectionem Mſſ. *hac eſſet viuere.* Gulielmius coniecit *indignum ciuitate ac ſeſe viuere;* Pareus vero et Hermannus: *ciuitate hac et ſe*, quod putaui recipiendum — 180. *vsque ab ſtirpe auctoritas* primus famae auctor — 181. *vnde quidquid* Acid. et H. *quidque* — 182. *res ei cum damno et malo ſit* damnum *et malum habeat.*

IN ACTVS II. SCENAM I.

1. *ſimitu* pro: ſimul; ſaepiſſime. *res ſimitu* H. *ſimitu res* — 2. *concoquo* idem h. l. quod macero, et fatigo. Qui animo vehementius adfecti ſunt, interdum, quaſi verbum non reperiant, quo vno deſcribant curas ſuas, plura ſolent verba coaceruare — pro: *egomet me concoquo* H. *ego me et concoquo* etc. — 3. *exercitor* qui me exercet, vexat. pro *hinc* Lipſ. *hic*, Herm. *exercitorque animus hic eſt* — 4. *expeteſſam* vid. Epid. 2. 2. 70. — 5. *firmiorem* magis conducibilem — 7. *mihi ſatis haud liquet, niſi* H. *mi haud liquet ſatis, ni* — 8. *rem ſimul exputem* H. *ſimul rem exputem* — *exputem* alterum ad alterum contendam — 9. *ita placet* H. ita placet *mi* — 10. *expediant* vtiles ſint ad vitam agendam — 11. *in plagas coniicere* H. *coniicere in plagas* — *ſe* abeſſe poſſet — *in plagas* retia — 12. H. alterum *eos* omittit — pro *ſubdole blanditur, ab re conſulit* transponit: *ab re conſulit, ſubdole ſubblanditur* — *eos* cupidos — *ſubdole blanditur*, gaudia promittit, vnde dolores non poſſunt non naſci — *conſulit ab re* quod rei familiari obſit. vid. ad Rud. 4. 4. 56. — 13. H.

blandiloquentulu'ſt habet, et vocem *auarus* omittit — *cuppes* vel *cupes* cupediarum amans — 14. vocem *elegans* H. omiſit. Meurſius *elegans* hic in vitio poſitum dicit. Gellius 11. 2. elegans homo non dicebatur cum laude, ſed id verbum *ad aetatem M. Catonis* vitii, non laudis fuit — *latebricolae* qui in gurguſtiis latitant — 15. Voces *blandus, inops* H. omiſit, et pro *celati indagator* habet *celatum i.* — 15. 16. pro lectione Camerarii: *nam qui ab eo, quod amat, quam extemplo ſauiis ſagittatis percuſſus eſt* Hermannus recepit: *nam quom quisquam amat quam, quam is extemplo ſaui ſagittis percuſſuſt* — *quam extemplo* vid. Aſin. 2. 4. 36. etc. — 17. pro *ſi audes* codd. et edd. primae *ſi audis*, recentiores *ſodes*, Herm. *audias* — 18. *cuculus: ocelli mi* H. *cuculus ecce, ocule mi* — et pro: *ſi amplius vis dari* poſuit *et ſi amplius tibi etiam vis dari* — 19. *pendentem* cura ſuspenſum *ferit* munere, quod ei dandum eſt. vid. Ter. Phorm. 1. 1. 13. *porro etiam Geta ferietur alio munere* — 20. *non ſat id eſt mali* etc. H. *non ſat mali eſt, ni ampliuſt, quod bibit* etc. — 21. pro *ſumti* H. *ſumtuis*, et poſt *familia* inſerit *ei* — *familia tota* vid. Ter. Heaut. 2. 2. 23 ſqq. et 3. 1. 42 ſqq. — 22. *veſtiſpicae* H. *veſtiſpici* et 24 verba transponit ita: *ipſe, dum illis comis eſt, inops ſit amator.* Verborum quidem poſitio emendationibus Hermanni ſaepe fit elegantior — 22. *veſtiſpici* Nonius: veſtium cuſtodes ſerui, quod frequenti diligentia veſtes inſpiciebant — *ſandalia* calceamenta feminarum diuitum elegantiſſima — 23. *raptores panis et peni* H. *panis et peni raptores* qui omnes amatoris opes exhauriunt — 24. *comitatem* Douza recte obſeruat, in vitio hic poni, pro largitate infami ſeu prodigentia — 26. pro *nihil te vtor* H. nil te *ego* vtor; et pro *eſt dulce* habet *dulce eſt* — 27. Comma non poſt *ſatis*, ſed poſt *tibi* ponendum, et poſt *ſit*, ſemicolon — *forum* negotia forenſia — 28. H. fugat *ſeſe* ipſe a ſuo *contutu:* ipſe ſe intueri horret — 29. poſt *neque* H. eiicit *enim*, et *amicum volunt dici* transponit: *volunt dici amicum:* pudet eos, amoris mancipia dici — *mille modis* innumeris de cauſis. H. *modis mille*, et pro *amor ignorandu'eſt, procul adhibendus eſt* dedit: *amorem ignorandum'ſt, proculque adhibendum* — 30. *atque abstinendus* H. eiecit — *in amorem praecipitauit* H. *praecipitauit in amorem, is* — 31. *ſaxo* H. *de ſaxo* — *ſaxum* Lipſius intelligi vult Tarpeium, de quo vero deiiciebantur potius, quam ſaliebant. Veri multo ſimilius Leucadiam

Pafferatius petram dicit effe intelligendam. Celerior certe certiorque, quam faltu Sapphico, nulla amoris poterat effe fuga — 32. *tuas res tibi habe* repudii formula. vid. Amph. 3. 2. 47. H. *res tuas — amor, mihi amicus ne fuas vmquam* H. *mihi, amor, ne fuas vmquam amicus* — 33. *male que* H. *et male — obnoxios* (deuinctos) *fecifti* H. fecifti obnoxios — 34. *certum eft* H. delet *eft* — 35. *labos grandis capitur* in animo compefcendo vincendoque multum moleftiae deuorandum eft. H. *grandis capitur labos — boni fibi haec expetunt, rem, fidem, honorem* — H. fibi boni haec expetunt rem, atque honorem, fidem — 36. *hoc probis pretium eft* H. hoc probis eft preti — 37. *vanidicis* H. vanidicentibus.

IN ACTVS II. SCENAM II.

1. *foras fe penetrauit* H. fe foras penetrat — Men. 5. 2. 64. *pedem penetraui intra aedem* eft: ingreffus fum; Amph. 1. 1. 94. *penetrant fe in fugam:* in fugam fe coniiciunt. fic h. l. *quo penetrauit fe ex aedibus:* quo abiit — 2. H. *tibi* eiecit; pro: *neque latebrofe me* habet: *nec latebrofe me ego* — 3. *patrem tuum fi* H. fi patrem tuum — 4. *per pietatem* (H. addit: *tuam*) qua me percolis, obteftor te atque obfecro — *nolo ego te fermonem exfequi* ne fermonem exfequaris, conferas — 5. *neque in via, neque in foro* H. in via, neque foro — 7. *vt fit fui fimilis* H. fimilis vt fit fui — *mifcent mores mali* H. mifcent mores, malus etc. — 8. nihil intereffe inter facrum aut profanum, inter publicum aut priuatum, exiftimant — 9. *hiulca gens.* Douza et Lamb. explicant: auide et quafi hiante ore praedam captans — *quae me excruciant* H. *me* eiecit — 10. *noctesque tibi* H. noctesque *haec* tibi — 11. nihil intactum relinquunt, nifi, cuius tangendi copia non datur — 12. *late.* H. *et late* — 13. *duraui* vitam produxi — 14. *quin* cur non *prius* quam hoc hominum genus oriretur, *me ad plures penetraui* mortuus fum? Euftath. ad Odyff. ἀπελεύσομαι παρὰ τοὺς πλείονας, ὅ ἐστι, θανοῦμαι. πλείονες γὰρ τοὺς τεθνεῶτας ἐκεῖνος ἔφη. — *nam hi* H. nam ii — 15. *eosdem lutulant, quos conlaudant* H. eosdem, quos laudant, lutant — 15. 16. *his ego te artibus gratiam facio* facile patior, vt ne his artibus etc. i. e. vehementer dehortor te, ne *hisce* inproborum *artibus colas, neu inbuas ingenium* Herm. *eas ne colas,* neu tuum ingenium *iis* inbuas — 17. *moribus viuito antiquis* Herm. eiecit *antiquis.* *Mores*

quidem in ſuperioribus ſaepe v. c. 1. 2. 35 ſq. virtuti obponuntur antiquae, hoc vero loco *meo modo et moribus* intelligendum adparet eſſe *meis* — 18. *fatuos mores et turbidos* Mſſ. *faceos* Cam. *facetos* Meurſ. *fatuos.* Herm. *facetos* recepit, τὸ *et* eiecit, et pro *dedecorant ſe* poſuit *ſe dedecorant* — 19. *ſi mea capeſſes imperia* H. ſi capeſſes mea imperia — *multa bona* H. bona multa; et poſt *conſident* adiecit *conſilia.* forſan: *haec* mea conſilia, *ſi mea imperia capeſſes* ſi ea ſequare, *multa bona* etc. felicem te reddent — 22. *pro imperio tuum. Meum animum* etc. emendatio Lipſii; Camerarianam Hermannus recepit: *pro imperio tuo meum animum* etc. — 24. *animus* hoc ſequentibusque verſſ. eſt *libido*, rationi contraria — 25. pro *itane* cum Hermanno poſui *ita* — 27. 28. Cam. priori verſu *perpulit*, poſteriori *pepulit.* Lamb. vtroque *perculit*, Gronov. vtroque *perpulit*, Hermannus vtroque e codd. *pepulit*, quod recipiendum putaui. Senſus: 27. ſi libido hominem, 28. ſi homo, ratione vſus, libidinem vicit, ſubegit. Sic fere Epid. 4. 1. 15. qui mihi primus *pudicitiam pepulit* 27. *ſervibit* H. ſeruit — 28. *dum viuit* H. *dum* eiecit — *clueo* ſeu *cluo* dicor, praedicor, — *victor victorum* qui victoriam deportauit omnium pulcerrimam — *ſi animum* H. animum ſi — 30. *vt opus eſt, te ita eſſe* Herm. te ita, vt opus eſt, eſſe — 32. *ego mihi* H. mihi ego — *iſtaec* conſilia *habui aetati tegumentum meae* iis me iuuenem libidinis a vi putaui muniendum — 33. *damni conciliabulum* vbi deterior fieri poſſem — 34. abſtinui me a comiſſationibus nocturnisque iuuenum graſſationibus. Amph. 1. 1. 2. — 35. *parſi* peperci, caui — 37. *quid exprobras* mea te cauſa iſtis abſtinuiſſe te? — 38. Cic. ad Brutum ep. 2. ſed de hoc tu videris; de me poſſum idem dicere, quod Plautinus pater in Trinummo: *mihi quidem aetas acta ferme eſt* — 39. 40. vulg. *is probus eſt, quem non poenitet, quam probus ſit et frugi bonae.* Verba *quem non poenitet* Lamb. explicat: qui non inuitus probus eſt. Ita vero haec verba idem fere dicerent, quod verſu 40, *qui ipſus ſibi ſatis placet*, quem quum pater *nec probum, nec bonae frugi* eſſe dicat, contrarium v. 40 decerneret, ac verſ. 39 decreuerat. Faciundum igitur viri doctiſſimi, Gronouius, Hermannus, alii putauerunt, vt τὸ *non* v. 39. expungerent, quo facto, *quem poenitet, quam probus ſit* eſt: qui non φίλαυτος ſibi ipſe plaudit, et, licet probus ſit, non id tamen adſequutus ſibi videtur, vt non ſit, quod probitati ſuae poſſit addi, et

qui ideo laborat vsque, vt probiorem adhuc ſe praeſtet — 41. *benefacta benefactis aliis pertegito* quae probitatis ſuae documenta dedit, nouis ſemper cumulare ſtudeat, *ne perpluant* vt ſarta tecta conſeruentur, ne quid vitii in animo innaſcatur ſuo. vid. Moſt. 1. 2. 30. — 42. *qui ipſus ſe contemnit* qui modeſte de ſe ſentit — 43. *autumaui* dixi — 44. pro *iam dare* H. dare iam — *veniam iam dare geſtio* ſi, quod oraueris, fieri poterit, concedere cupio — 47. *non neuis* non abnuis — *nempe de tuo?* interrogatiue. Sic fere apud Ter. in Adelph. Micio Aeſchino: *de te largitor puer!* — 48. *meum eſt autem tuum* H. meum autem tuum'ſt — 50. *publicisne* negotiis *adfinis fuit*, redemitne vectigalia, aut publici operis aliquid curandum conduxit? — *an maritimis negotiis* an mercaturam fecit maritimam? — 51. *an venalis habuit* mango ſeu venalicius σωματέμπορος fuit? qui quaeſtus Capt. 1. 1. 31. vocatur *inhoneſtus?* — 52. *per comitatem* Rud. Prol. 38. rem comitate perdidit: aliis inſeruiendo, liberalitate nimia. Vide autem ſupra 2. 1. 24. — 54. non potuiſti non *praedicare*, infitiari, turpiter eum decoxiſſe, licet hoc faceres *ferme familiariter* quam leniſſime quidem amici ore fieri potuit — 56. *nihil moror* non deſidero, non probo — 57. *tolerare egeſtatem eius* v. 47. bene illi facere — 58. *quod edit* edat. ita H. ſcripſit — 59. *producit vitam* Herm. aliique e Seruio *prodit*, eodem fere ſenſu. Ter. Andr. 2. 1. 14. *prodere aliquot dies nuptiis*, aliquot dies praeterire pati, antequam nuptiae fiant — 61. *illi cuidam* Lesbonico, qui nominatus nondum erat — 63. *deiuuare* non iuuare. Lipſius, Scaliger aliique e Feſto malunt *deſiuare* ſeu *deſinare* quod eſſet: deſerere — 64. *pudere, quam pigere, praeſtat.* Nonius: pudet verecundiae eſt; piget poenitentiae. Vetus Grammaticus: pudere ad dedecus; pigere ad dolorem et damnum refertur — *totidem literis* vtrumque verbum ſcribitur — 65. *deum virtute* beneficio. Mil. 3. 1. 82. — 66. *multa bona* H. bona multa — 68. *de magnis diuitiis* H. magnis de diuitiis — 69. pro *inmunifico* cum Grutero et Hermanno recipiendum putaui *inmuni*, illud interpretamentum aliquod huius eſſe videtur, et pater v. 73. non repetit *inmunificus*, ſed *inmunis* — 75. *aliis qui comitati ſimus* vnde aliis comes et benefici ſimus, comitatem praebeamus — 79. *comedit, quod* ei *non fuit* aes alienum contraxit — Acidalium Hermannus eſt ſequutus, qui verſus 81 et 82 transpoſuit, poſteriorem poſt verſum 88.

et deinde priorem. Videntur quidem verſus 81 et 89 aptiſſime iungi. quod vero iuuenis timidior, prius quam, quid vellet, apertius diceret, excuſationis aliquid inſerere voluiſſe poteſt, quo patrem Lesbonico redderet ignoſcentiorem, et quod vix adparet, qui pater ad verſ. 80. reſpondere potuerit, *mentiris gnate!*, neutrum verſum ex antiqua ſede ſua exturbare auſus ſum — 82. *ſapientiae* Herm. cum nonnullis aliis *ſapienti.* Lyſiteli verſus recte videtur tribui, excuſaturo amicum: aetate fiet ſapientior! *Sapiens* qui futurus eſt, *aetati cibus eſt*, idem fere ab aetate exſpectat, quod cibi quidam conditi, qui aetate demum miteſcunt, et ad veſcendum vtiliores ſuauioresque fiunt; eodem quippe modo *aetas condimentum ſapientiae* ſeu *ſapienti eſt*, aetate ab iis, quae iuuenilis aetas ſecum fert, auocatorum multoque vſu edoctorum ſapientia conditur demum, in dies creſcit perfectiorque fit — 83. *mentire* erras. *id nunc facis haud conſuetudine* ſic fieri non ſolet — 84. Veriſſimum quidem eſt, ſuos cuique mores fortunam fingere; at hoc tamen filius non refellitur, qui aetate ſapientem fieri poſſe contendebat eum, quem iuuenem aliquantum animi cauſa in deliciis perdidiſſe non negauerat. Nec facile erit, qui non plures viderit, quorum vitia ineuntis adoleſcentiae magnis emendata ſint virtutibus. Vetus eſt prouerbium; *carnis peccata condonentur*, *ſi abſint modo peccata cordis*, quae abfuiſſe in Lesbonico Lyſiteles v. 57. adfirmat: *ſine omni malitia eſt* — 85. *eo* ideo *ne multa* non multa — *neuult* non vult — *malus ſiet* H. malu'ſt — Verſus 86. 87. Acid. et Herm. recte Lyſiteli tribuunt totos — *adoleſcentulu'ſt* H. — 88. *adipiſcitur* H. *apiſcitur* deponens paſſiue. — Sic fit, vt, qui ipſi iuuenes iam ſciuerint vitae ſuae habere modum, inmemores poſtea, cui fortunae praecocem ſuam ſapientiam debuerint, omnes prorſus iuuenes a pueris illico naſci poſcant ſenes, nec illarum, quas adoleſcentia fert, rerum eſſe adfines — 90. Philto dicit: nihil, quod dare poſſit, Lesbonico eſt, praeter egeſtatem ſuam: eamne tu ab eo adcepturus es atque toleraturus? — 91. *eo*, cum ea re, quam mihi datam ab eo cupio, egeſtatem ſimul adcipere non recuſo. Sororem eius in mente habet, vxorem ſine dote — *iſtam rationem* id qui velis intelligi — 94. *vxorem?* H. *vxoremne?* — 97. *vt patiar te ducere?* — H. *patiundum'ſt* — 98. *lepidam famam* Aul. 3. 5. 3. ſapienter factum eſſe et conſilio bono etc. — 99. dixerat iuuenis, in eligenda vxore hac ſequutum ſe eſſe

partim amicitiam, quae ipsi cum Lesbonico intercederet, partim famae studium. Haec vocat pater *docta dicta* philosophorum e scholis petita, qualia et ipse posset multa eloqui — 100. se vero longo vsu edoctum scire addit, qui talia in ore habeant, in mente saepe habere alias eorum, quae agant, causas, filiumque non dictis istis doctis moveri, sed vno puellae amore — 101. *verum*, vtcumque res sit, quando te in amicitia fidum haberi velle, et popularium gratiam non negligere intelligo, 102. *istac iudico* non deero tibi — 105. licet *conciliare* et turpi sensu reperiatur adhibitum, v.c. Mil. 3. 1. 204. hoc tamen loco non video, qui aliud quid in mentem cuiquam venire potuerit, quam *conciliare nuptias*. vid. scen. 4. v. 43. Sic et apud Nepotem Att. 12. harum nuptiarum conciliator fuit M. Antonius — 105. *eccere*. hoc vero negotium mihi iniungis? Charisius vocat aduerbium monstrandi; Festus: iurandi per Cererem; Muretus, *aecere* per aedem Cereris; Lamb. *eccere* quasi: ecce rem: etc. — 108. *in benignitate* per benignitatem, quod consensi, te eam ducere — 109. *habet* habitat.

IN ACTVS II. SCENAM III.

5. *nugas agit*, et vere quidem nugas, quod nihil potest iniquius esse, quam consulere in filium, quod tibi placeat soli — 6. *miser ex animo fit* filius, aduorsum quem pater ita consulit — *factius*, comparatiuus ficticius a *factus*, *magis factum; factius nihilo facit* nihilo magis pater, quod ei soli placuit, efficiet — 7. *suae senectuti is pater acriorem hiemem parat*. Senectus iam ipsa est vitae humanae hiems, molestiarum saepe numero plena: hanc vero hiemem reddet acriorem, molestias eius augebit — 8. quum illam *tempestatem* dissidium inter se filiumque *inportunam* aetate, quae prae ceteris quietum animum desiderat, *conciet*.

IN ACTVS II. SCENAM IV.

2. *mina* nisi additum legatur *aurea* intelligenda est *argentea*, sexagesima talenti pars, centum drachmas continens; *minas quadraginta* plus quingentos thaleros seu vallenses nostros — 4. *meminisse videor fieri* nec negat, nec adfirmat: esse potest — 5. *exutum* absumtum. Sed Gulielmium Hermannumque sequutus sum, recte, opinor, emendantes *exunctum*, vnguentis absumtum. Magnum quidem luxus instrumentum erant quotidianae, post lauationes, veterum vnctiones. vid. Rud. 2. 7. 22. — 7. *consit*

conſumitur, tam *cito*, 8. *quam ſi* H. quaſi — *papauerem* vt Poen. 1. 2. 113. pro *papauer* — 10. *ibidem vna traho* Lamb.: ſex alteras minas duco. Alii *ibidem* explicant *eodem;* quod ſcortis dedi, iisdem, quas modo dixi, ſex minis comprehenditur. vid. ſupr. 1. 2. 166. — 11. *defraudaui* H. defrudaui — poſt *ratio* eiecit voculam *iſta* — 12. *ſi ſumas* Piſtoris explicat: inſumas. Si, quod inſumas argentum, non tamen abſumatur tandem, inmortale illud eſſe oporteret — 14. 15. hos verſus ſeruus, a hero auerſus, ſpectatoribus dicit — 17. ratio adparet, argentum οἴχεται abiit, non adparet — 20. pro *opinor* Herm. *opino*, quod Nonius e Plauto citat — 21. *in porta eſt locus foris*, ſub dio habitandum patri eſt. Lamb. mendicabit in porta trigemina. vid. Capt. 1. 1. 22. Gruterus vero coniicit *in ponte*, et citat locum e Seneca, de vita beata c. 25.: "in ſublicium pontem me transfer, et inter egentes abige, qui manum ad ſtipem porrigunt." — *in ventrem filio* aedes enim ſuas filius deuorauerat — 23. *Trapezitae* menſario *drachumarum* vocali *u* metri cauſa inter conſonantes interpoſito — *olympicum* olympicarum drachmarum, quarum, vt minarum talentorumque, aliud aliis in locis pretium fuiſſe conſtat — 24. *redditae* in mente habet drachmae, non mille — 25. *immo*. iam non eſt ſermo de eo, quod tu ſpoponderis, ſed, quod ego pependerim — 26. Scaliger legit *quas ſponſiones*. quod vero de vna modo ſponſione ſermo eſt, Acidalius conrexit: *quas* drachmas *ſponſione* ob ſponſionem — *ſponſione pronuper tu* Herm. *ſponſione nuper tu illa* — *quas exactus es* quae exactae a te ſunt. Sic Gellius 15. 14. e Caecilio: *ego exigor portorium*, et Metellum citat dicentem: *ſeſe maximas pecunias exactos eſſe* — 27. *aiebas eſſe* H. eſſe aibas — 28. *illud* argentum — 30. *tui te* H. *te* eiecit — 35. *duint* dent — 37. *mutuum mecum facit* non minus ego illi bene volo — 40. *hic* Lesbonicus — 44. Camerario placebat *hau!* interiectio turbatae mentis vel indignabundae. Mſſ. vero plerique habent *haud*, quod cum Lambino, Hermanno aliisque putaui recipiendum: in iis, quae dixiſti, non adnoſco, te filiumque tuum bene mihi velle, nam v. 45. cf. Aul. 2. 2. 43. haud decorum facinus tuis factis facis, vt etc. Ter. Eun. 5. 8. 36. non cognoſco veſtrum, tam ſuperbum (edictum) i. e. veſtra humanitate hoc dignum non eſt — 50. *ordinem* conditionem: reputandum vtique eſt, quo in loco res verſentur meae — 51. *factio* Ciſt. 2. 1. 17 ſq. neque nos factio tanta ſumus, quanta tu, neque

opes noſtrae ſunt tam validae, quam tuae. Ter. Phorm. 4. 3. 48. venit in mentem, in ſeruitutem pauperem (mulierem) ad ditem dari — 55. *ferentarii equites* Varro L. L. 6. 3. *pedites* Veget. de re mil. 1. 20. leuis armaturae milites, qui, vbi opus eſſet, opem celeriter ferrent. Iocoſe ſeruus diuitem *amicum* vocat *ferentarium*, qui opem celeriter ferre poſſet — 56. *dierecte* vid. Capt. 3. 4. 103. — *ire obcipiam* aufugere coner — 61. *in aetate* interdum, vt ſupra 1. 1. 2. — 65 ſq. *aequiparabilis cum noſtris*, Curc. 1. 3. 12. eſt cum datiuo; aequiparabile diis — 67. *in aedem* ſacram — 68. *opulentus tibi par forte vt venerit* forte in eodem tecum lecto adcubuerit tricliniari — 69. *popularem quam vocant* coena populo exhibita — 70. hoc e verſu Faber coniecit, a clientibus olim in aede ſacra conuiuium patronis adparari fuiſſe ſolitum. Malim intelligere, eos, qui miniſtrarent, proxime eum locum, vbi adcubare viderent patronos ſuos, congeſſiſſe in menſam, quae iis ſperarent fore adceptiſſima — 7?. *edisne* edasne — 73. *etiamſi* H. etſi — 76. *de vita* victu. ſic Graecis βίος — 77. 78. *cernitur*, decernitur. Scaliger: Spectanda eſt perſona, paraſitus. In ſenatu dicitur: nulla verecundia debet nos demouere a ſententia dicenda, vbi de rebus diuinis et humanis agitur. diuinae autem et humanae paraſiti res eſcae ſunt, et menſa eius eſt ſenatus — 82. *non hoc* (vngue) *longe*. ſic Ciſt. 2. 3. 39. ne hercle hoc longe. Moſt. 2. 1. 46. non hoc longe — 83. Mſſ. habent *coena hac*, Lipſius vero aliique mutauerunt *haec* — *hereditas ſine ſacris* eſt, quae obuenit, nullis ſacrorum ſumtibus obnoxia. vid. Capt. 4. 1. 8. — Turnebus verſum explicat: coena iſta popularis annuus velut frugum prouentus nobis eſt, ſine vllo inpendio. Palmerius *annonam* adiectiue ſumit, coena annona, vt paraſitica, ſine impenſis datur, vt hereditas ſine ſacris. Lipſius legi vult: coena haec annon eſt hereditas ſine ſacris, prorſus gratuita? Muretus, Grnterus, Gronovius, *hac annona* adnoſcunt ablatiuum abſolutum, vt nunc eſt annona; vt ſenſus totius verſus ſit: coena gratuita, hac annonae caritate, aeque rara eſt, ac hereditas ſine ſumtuoſis et oneroſis ſacris — 89. *dei* H. di — *opulentiae* plur. legitur et Bacch. 4. 3. 22. meis *opulentiis*. Sic et infra 4. 3. 21. veteres *parcimoniae*; ſic apud Senecam ep. 114. e Salluſtio *famas* — 91. *animae* H. animai, et *qui eam quom* pro vulg. *qui quum:* alii *quam quum*. Corpora noſtra ſunt quaſi ſalina animae. Anima

conferuatrix corpori eft, vt fal pecudum carnibus, ne putrescant — *quum extemplo* fimulac. vid. Moft. 1. 2. 18. — 94. *mirum ni* ridens feruus: fine dubio diuitias tuas tu tecum ad Acherontem feres. — 95. ironice: fed hoc quum fieri nequeat, folatio tibi fit, heredes eum te, qui vocaris, effe cogniturōs, Philtonem, omnes diuitias in monimentum amoris fui relinquentem — 96. *hic* a me filioque opes non fpectari — 102. *fpondeo dicebat* pro adolefcente, vbi vfus non erat dicto. vid. fupra v. 25 fqq. — 106. *grauiter cecidit* fc. res. Et habent edd. quaedam antiquiores *etfi haec res grauiter cecidit. Cecidit ftultitia* forfan: ego ftultus cecidi. Lambinus vero primus pofuit *cecidi*, quod et Hermanno placuit — verfus 111 ad 114 feruus hero ad aurem infufurrat — 111. *vis*, quod poft *noftramne* eft, H. pofuit poft *here* — *noftram nutricem* cuius prouentu alimur — 120. *firis* fineris — 121. *argumentum* caufas, cur disfuadeam — 122 ad 155. haec aufus non effet dicere, fi Philto v. 111 ad 115. audiuiffet — 122. *olim* ex longo adhuc tempore — 123. *in quinto quoque fulco.* Turnebus: quinto fulco, fexto, nono, dicunt auctores, pro: ferere quinquies, fexies, nonies aratum agrum. Alii: haerent boues in quinto primi diei fulco, quum pereunt — 124. *Archerontis oftium* locus peftilentiffimus — 125. *vinum* vuae, *prius quam coactum'ft* ante vindemiam. Sic Cato 144. oleam cogere; Columelle 11. 2. fciat vindemiam fibi effe faciendam, fed ante quam fructum cogere incipiat. Scriuerius autem, Hermannus aliique pofuerunt *coctum* — 126. *confuadet* fecurus iuuenis a Stafimo eft, eum, non nifi quod e re fua effe putet, feni fuafurum effe — 129. *illi* illic — *tribus tantis minus* dicere vult: tribus partibus minus, quartam eius, quod obfeueris, partem; fi medimnum feveris, fesquimodium metes — 131. *interfieri* interfici, deleri — 135. *hem* H. *en* — 136. *ad incitas redactus* vid. Poen. 4. 2. 85. — 138. *fulguritae* de coelo tactae — 139. *angina* H. angina *hic* — Plin. H. N. 8. de fuibus: obnoxium genus morbis, anginae maxime et ftrumis — 140. *glabrae* fine lana — 143. de *folftitiali herba* vid. Pfeud. 1. 1. 36. *folftitialis morbus* febris forfan folftitiali tempore ardentiffima — 144. *Campas* Campanus, genus hominum molle potius, et libidinofum, quam laboris patiens — *antidit* anteit. Cift. 2. 1. 3. omnes homines fupero atque *antideo* — 148. *fortunatorum infulae* μακάρων νῆσοι, quo manes piorum delati gaudeant — 149. *egerunt* H. egerint — 153.

quaerens H. quaeras — 154. verba *at tu hercle et illi et alibi* vulgo tribuuntur ſeni, et intelligenda putantur: rem malam reperies! rectius vero, opinor, Staſimi adhuc verba putanda ſunt: *at tu hercle et illi* Lesbonico, *et alibi*, v. c. apud Calliclem, *caue ſis dixeris, me* etc. — 57. *reperiri poſſet* H. reperire poſſit — pro *ſiquidem* Acid. *ſi quem reperire poſſet* — *cuius os ſublinat* quem decipiat. vid. Aul. 4. 6. 2. — 159. 160. Poſtquam Philto ad Lesbonicum redire coepit, ſeruus hos verſus dicit ſecum. Senem vero ſi, quae commentus eſt, credidiſſe putat, egregie errat — 162. H. *loquutu'ſi*, ſed pro *homo'ſt*, homo eſt — 165. *Licitum* fuit, te locupletem eſſe, *ſi velles* voluiſſes — 167. *ſi antea voluiſſes* H. ſi voluiſſes antea — 168. *conuenire nihil potes* cum Acid. Herm. *conueniri nil poteſt* — 160. *quid* H. *quod* — 172. quid *iſtic* H. *iſtuc* — 173. *cuiquam exſpectatus.* Cum primigeniis edd. Gruterus, Taubmannus, Hermannus aliique receperunt *tam exſpectatus*, quod, licet Gronovius, eius recepti cauſa, Pareum in maximam malam crucem ire iubeat, quod verſum conrumpat, et loquendi genus ſine eo antiquum ſit, tamen et ego recipiendum putaui — 176. *ad Calliclem* quae apud Calliclem habitat — 177. H. *actum'ſt* — 178. *ſcilicet* hoc, vel non iubente te, facerem — 180. *eadem* opera, ſimul *haec*, quae inter nos conuenerunt, filio praeſente *confirmabimus* — 182. *dic Callicli* H. *et Callicli dic* — Acidalio indecorum videtur, ſi adoleſcens ſenem iuſſiſſet ad ſe venire, idque eum iusſiſſe negat. Videtur ei Lesb. poſt *me vt conueniat*, niſi ſeruus interpellaſſet, additurus ſtatim fuiſſe *dotem ſorori quaerere.* Sed, quod ab excultioribus recentiorum temporum moribus abhorrere videtur, in eo ferendo rudis antiquiſſimorum temporum ſimplicitas minus erat moroſa — 182. *quin tu i modo* H. *quin tu* delet, et 184. τὸ *me* poſt *haud* demum ponit — 185. *illi* ſorori — 186. H. *i modo! i modo!* — 187. *quin quod* H. *qui quod* — 191. *geſtiam probe* nondum, vt Lamb. videtur, de agro gloriatur, quem an ſeruari ſibi herus paſſurus ſit, non poterat adhuc non dubitare, ſed filiam herilem in tam lautam familiam conlocatam gaudet — 197. *ibit iſtac* Douza et Herm. legunt *iſtinc* — 198. *latrocinatum* militatum — 200. *hic* Callicles.

IN ACTVS III. SCENAM I.

1. *Noſtrum herilem filium* adparere arbitror, eſſe verba ſerui. Senex enim, vel ſi ipſa ſerui verba voluiſſet repetere,

inepte tamen dixiſſet *noſtrum*, et, qui *noſtrum* ſeni tribuunt, eius ſi fuiſſent loco, ipſos dicturos fuiſſe *veſtrum*, certus ſum. Deinde licet *veſtrum* ponas, tamen poſt: *quomodo* quibus verbis *tu iſtuc dixiſti?*, ſi ipſa ſerui verba additurus rogando erat, dicendum certe fuit *noſter* etc. *deſpondit?* Eos igitur ſequor, qui verſum 1. a *noſtrum*, cum verſu 2. toto, tribuunt Staſimo, cuius a ſcurrilitate abſonum non erat, ſubiuncto ſuo *hoc modo* ridere ſenis *quo modo*. Senex autem *iſtuc*, quod a virgine forſan audiuerat, ſerui ipſius verbis vult audire — 6. poſt *ego credidero* ſeruus paullisper tacet, quaſi additurus aliquid: quare ſenex *quid* credideris? cui Staſimus *me nihili pendere* me aequi bonique facere, credasne, an non credas — 8. pro *modo* dicit *tammodo*. Carpit latinitatem Praeneſtinorum, qui mox addebant, quod opus non erat, vt h. l. *tam*, mox, contra vſum loquendi, abiiciebant, vt Truc. 3. 2. 23. *vt Praeneſtinis conia et ciconia* — 9. *frugalior* iron. parcior. In re ſalua Lesb. erat nimium liberalis, nunc, in re perdita, non pudet eum, ſororem nuptum dare ſine dote! — 10. *atque equidem ipſus Philto venit* Herm. *atque quidem* etc. quod recipiendum putaui, quia *equidem venit* vix ferri poteſt — 13. *caſtigatorem* Megaron. Act. 1. ſc. 2. — 19. *amicum ita, vt nomen cluet* Bacch. 3. 2. 2. *qui eſt amicus ita, vt nomen poſſidet* cuius facta nomini amici reſpondent — 23. *celeri gradu eunt vterque*. Alii, et ipſe Herm. pro *eunt* habent *ſunt*. Vtrumque Plautinum eſt, v. c. Poen. 3. 1. 19. modico gradu *ire*. Epid. 1. 1. 11. tu *es* grandibus gradibus. Hoc vero loco vtrumque verbum ſuis defendi dicunt codicibus — 24. *euſcheme* εὐσχημῶς, decenter, ſaepe apud Plautum legitur, v. c. Mil. 2. 2. 58. *euſcheme* adſtitit.

IN ACTVS III. SCENAM II.

1. *obcultaſſis* obcultaueris *mihi te*, ne fugias conſpectum meum — 2. *quo profectus ſum* iturus fui. Aul. 1. .40. — 3. *in rem gloriae, rem famae* in gloriam, famam — 7. *qui bene* H. delet *qui* — 9. *tu mihi es melior, quam egomet mihi?* H. *melior tu es, quam egomet mihi?* — 11. *beneficium beneuolente*. Sic Mſſ. Camerar. in poſthumis *beneuolente* ortum coniicit e *beneuolentis* eliſa litera *s*.; Lambinus vero inſerſit *a*, quem cum Hermanno ſequutus ſum, *a beneuolente* — 13. *neque a me officium migrat* officio meo deeſſe nolo. Scioppius legi vult: *neque*

meum ſe officium migrat, quod explicat *ſe mutat*. H. legit *neque ſe a me officium migrat* — 14. *quin rumori* famae, exiſtimationi meae *ſeruiam* — *vt vindex fieres*. Lamb. Acid. Douza pro *vindex* poſuere *vibex:* vt honorem poſterorum dedecorares. Alii, Scaliger, Turnebus, Voſſius *vindicem fieri* h. l. explicant: auferre, eripere; iisque *vindex* eſt: qui honorem aufert, quaſi manu mittit. Gronovius verſum 18 negat interrogationem eſſe, et cum praecedentibus iungendum, ſed cohaerere eum cum ſequentibus, et pro *atque* legendum eſſe *atqui:* vt vindicares traderesque poſteris tuis honorem, ad quem non primo tibi via erat aperienda, ſed ad quem tibi maiores iam viam fecerunt planam. Haec vna lectio et interpretatio vera mihi eſt viſa — 23. *hoc pacto* dote mihi obtrudenda — *ah! non ita eſt* hac re vitia adoleſcentiae non emendabis! — 25. Sic Ter. Heaut. 5. 1. 37. *Me.* times, quod *operam amico* ille *dat* ſuo? *Ch.* immo quod *amicae!* — 26. Herm. relinqui *a me* ob etc. — 27. pro *conrigere* Scaliger *conligere* — 29. pro *iſtic quae* cum Hermanno praefero *iſtaec quae* — *vel exſignauero* memoriter deſcripta recenſuero, nullus diffiteor. — 31. *ſciebam* H. *ſcibam* — 32. vi Veneris *vinctus*. H. aliique quidam *victus* — 34. *at operam perire meam ſic* Herm. at meam ſic perire operam — 37. *pone te* etc. cupiditates tibi quaſi latebrae erunt, vbi absconditum te honor non inueniat — 39. *inperitus*, ſimplex, qui facile falli ſe aut decipi patiatur. Gronov. — 42. *balliſta* vid. Poen. 1. 1. 73. — 43. *moros* μωροῦς, ſtultos. Men. 4. 2. 1. — 47. *inſanum*. Varro L. L. 6. Plautus, quum *vehementer* vellet dicere, dicit *inſane*, quod inſani omnia faciunt vehementer — 49. *vt facis indicium, conare* H. conare, vt facis indicium — *iſtuc* vt abalienes agrum — *tuum incendes genus* Gronov. explicat: clarum et inſigne facies; Piſtoris autem: familiam tuam totam ad extremam pauperiem rediges, quaſi igne conſumta ſit — 50. pro *aqua*, quod Cam. habet, cum Douza, Hermanno, aliis, *aquae:* mox poenitebit te, *aquam* remedium adferre cupies, vt familiam quaſi ardentem reſtinguas. vid. 2. 4. 197. ibis aliquo militatum — 51. *atque erit* euenturum eſt, *ſi nactus* eris, quod volueris, ſi militatum abieris — Herm. verſum incipit *atque ſi eris nactus* — *animo cati* Alciatus mauult *capti*, Piſtoris autem *cati* putat ironice dictum — 52. *genus qui congliſcat* Herm. *qui ne gliſcat*. Cam. ſuscitetur. Agrum abalienando genus incendes;

aqua, i. e. fuga trans mare militatum, reſtinguere quidem illud incendium cupies, ſed hac fuga ne ſcintillam quidem, qualemcumque inclareſcendi copiam facies reliquam; fieri facile poterit, vt, te in bello pereunte, genus tuum plane pereat — 53. *eſt inuentu* H. inuentu eſt—ſcintillam ſi non reliquero, *datur ignis.* Abit vero ſtatim hoc verborum a luſu — 55. *meam vis ſororem tibi dem* H. *vis* eiecit — 56. *in diuitiis* H. ditiis — *abuſus ſum* perdidi — 58. Ter. Adelph. 1. 1. 30. *qui mentiri aut fallere inſueuerit patrem, tanto magis audebit ceteros.* Ita eſt: qui ſuis, quae debet, non praeſtiterit, is nec officio mouebitur debito alienis. Probus videri volet, vbi e re ſua ſit, vbi non ſit, ſibi ſapiet vni. *ſuis leuis non erit grauis alienis:* numquam alieni me facient magni, ſi ſororis commoda neglexiſſe reperiar — 60. 61. *Tanto melius* etc. ironice: ergo me vis adfini me conciliare leuem, eiiciendo eum ex agro, quo vno alitur? — 63. *ne mihi hanc famam differant* ne in voculas maleuolorum incurram — 67. *conlutulet* dedecoret, et quaſi luto inquinet. Nonius. — 69. *te dictatorem cenſes fore* num putas, tuos te ciues ſummis honoribus iudicaturos eſſe dignum, quod ſorori agrum dederis? Poſt verſum 78. apud Hermannum, quae Lesbon. v. 66. 67. 68. dixerat, Lyſiteles facit ſua, cetera iisdem verbis, medio autem verſu pro *ſi ſine dote duxeris* poſitum eſt *ſi ego abs te agrum adceperim* — 79. Pro *ſemel iterumque gratulor* ſeruus comice dicit: *Euge, euge* πάλιν — 80. *vicit tua comoedia* virtute, optime tuis partibus actis victor viuis. Amph. Prol. 75. — 81. *agit ex argumento* mores tuetur ſuos — 82. *abomina* (abominare). Caue Lesbonice, ne adcidat tibi, quod hiſtrionibus, qui, ſi minus bene perſonam ſuam egerant, ſecundum actionem mulctabantur — 88. *abiturus.* Gron. *abituris* H. *abituru's* — 91. H. *ille* eiecit — 93. *ad dorſum* tamquam ſeruus armiger — 94. *iubeam ſubpingi fulmentas.* fulmenta ſubſui ſoccis, quo fiant firmiores. Lucil. fulmentas clauis aeneis ſubcudere. Bacch. 2. 3. 98. ſoccis habet auro ſubpactum ſolum — 94. *non ſiſti* retineri poteſt Lesbon. — 95. *cacula* Gloſſ. vet. δοῦλος στρατιώτου calator. *haud longius* breui tempore — 96. Herm. *ſi* herus, et *coniexit* coniecerit — *in ſaginam* magna ſi erit mercede conductus — Verſus 97 et 98. apud Hermannum non leguntur — his autem duobus verſibus deſperat ſeruus de fortitudine heri, inter ſcorta effeminati — 99. 100. conf. Amph. 1. 1. 271 ſqq. — 101. *nudius ſextus* ſexto abhinc

die. Vnde vero ſeruo talentum? quod 2. 4. 11. iocatus vult videri, hero non ſine cauſa videbatur veriſſimum.

IN ACTVS III. SCENAM III.

14. *largitari te illi* Herm. ſine *te.* — *largitari* iron. ſimilare, te ob amicitiam patris dare de tuo, quod, ad filiam dotandam, concreditum tibi a patre eius ſit. Quidam legi volunt: *ex ea largitate* — 15. *columen* in Mſſ. eſt, et Cam. dedit *columem,* non vero ſine ſuſpicione, vocem eſſe mutilatam. Poſuerunt igitur *incolumem* integram dotem, tantumdem argenti, quantum adceperis: ſed ſyllabam *in* priori adpendunt verſui. Iſidorus vero citat, apud Plautum in Trinummo *columis* idem eſſe, quod *incolumis,* et Hermannus dedit *columem* — 17. vulgo: *perlongum'ſt.* Charmidis aduentum exſpectare *huic ducenti interea absceſſerit* intelligunt: *dos,* quod indotatam tamen duceret. Alii legunt et explicant *huic ducendi* eam *interea absceſſerit* lubido. Hermannus vero verſum dedit: *perlongum'ſt ducenti* Lyſiteli reditum patris opperiri, prius quam eam ducat, *hic* Lesbonicus vero *interea absceſſerit* militatum abierit — 20. Mſſ. et edd. vett. *adeam,* Pius vero et Acidalius maluere *adeas, edoceas.* Quodſi vero Megar. ingenium ſpectes, conſilio quidem rogantem adiuturi, re vero, ante iam, quam rogaretur, v. 32. negantis, veri nullo modo ſimile eſt, ipſum adire iuuenem et edocere voluiſſe — 22. *indomito* qui nullis ſe coerceri patitur frenis — 23. Herm. poſuit: *minume hercle vero, minume* — 24. *locum* explicant nonnulli: quidquid in illo ſitum eſt; at ſolet tamen interdum cupidiori homini dici: ne ipſas precor cum cibo comedas patellas! — 29. in Mſſ. eſt *roges.* Piſtoris coniiciebat *roget* ſc. Lesbon. de theſauro certior factus. Veriſſime autem edd. vett., quas Pareus, Hermannus aliique ſequuti ſunt, habent *rogem* — 31. *gerrae* propri: crates vimineae. Feſtus: Athenienſes, quum Syracuſas obſiderent, et crebro gerras poſcerent, irridentes Siculi *gerras* clamitabant, vnde factum eſt, vt *gerrae* pro *nugis* cum contemtu dicerentur — 33. *malim* a te conſilium — 36. *quantum* quam primum fieri *poteſt* — 37. *quid is ſcit poſtea* H. *quid iſtoc poſtea* — 39. *viſitata* viſa, conſpecta. Perſ. 1. 1. 20. — 40. veſtitum, faciem, deſcripſit. poſt *viſitata ſit* pone punctum. Nunc, poſt *falſidicum, confidentem* addere vult: *eſſe oportet,* aut tale quid; Callicles vero interpellat: *quid tum poſtea?* qua eius opera vte-

mur? — 46. *dicat alteram tibi* H. atque alteram dicat tibi — 49. H. *id tibi iussisse* etc. — 50. *propemodo*. Sic Pseud. 1. 3. 4. *Ps.* scin quod nos volumus? *BA.* pol ego *propemodo* — 53. *hoc* sc. pacto — 54. *suspicionem ab adolescente amoueris* actiue positum: adolescens te non poterit suspectum habere — 57. *hoc me aetatis sycophantari* me senem fraude aliqua in negotiis vti — 71. *quin tu taces?* nodum in scirpo ne quaeras — 61. *quoque ipsam* H. quoque *etiam* ipsam — 73. *te amoues* abis ad thesaurum, *et te moues* effodis aurum, quam celerrime fieri potest. Sic *mouere se* est properare Ter. Eun. 4. 3. 1. moue vero ocius te, nutrix. S. moueo. C. video, sed nihil promoues — 75. *continuo operito denuo* H. continuoque operi denuo — 78. *conficimus* fabulando, *quod* qua in re — 79. *me vide* nihil periculi esse, spondeo, periculum praesto — 82. *diei tempus* diem iam esse adultum — *quid illum* Lesbonicum — 84. H. *quod maxumum'st* — 86. *Sycophantam* cuius fides pretio venalis sit — 88. *meditatum probe* si. quid negotii sit, calleat, satis condocefactus sit — *ad adolescentem* Lesbonicum. Alii *adolescenti* — 89. *ad officium meum*, ad thesaurum effodiendum — 90. *actum reddam*. Hic terminant edd. vett. Cam. in codice aliquo reperit additum *nugace sunt nisi* pro quo Herm. *nugacissime*.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

1. Pro *et Nerei Neptuni* Petitus coniecit: *Taenario Neptuno;* Lamb. *Neptuno et Nereo*, quem Herm. sequitur: malim tamen sequi eos, quibus *Nerei* datiuus videtur, *Neptuni* filio. licet plerumque Oceanum et Tethyn parentes Nerei vocent; in Theogonia tamen quam incerta omnia sint, neminem fugit. — *Salsipotenti* Neptuno, ἁλὸς κρατοῦντι, Hor. potenti maris deo — cf. Most. 2. 2. 1. Stich. 3. 1. 1. Rud. 2. 6. 1. — 2. *et grates gratiasque* H. et gratis gratas — 3. H. *mei fuit potestas* et *quid meis rebus foret* — 4. Cam. *in patriam vrbisque moenia;* Gron. *in patriam vrbem incolumem;* Herm. *in patriam atque vrbem vsque in meam* — 6. *saeuumque seuerumque* H. vtrumque *que* delet — 7. *contra* Herm. *ego contra* quod recepi — 8. pro *placido, clementi*. Herm. *placidum te et clementem* et *meo vsque modo* so *meo* eiicit — 9. H. *auribus quidem iam adceperam ante* sequentia vero *et nobiles apud homines* transfert ad finem versus 12., sed pro *et* posuit *secus* — 11. *abi* non indignantes modo iratique dicebant, addito ple-

rumque *in malam rem* ſeu *crucem*, ſed nude etiam, qui laudabant, imitati quaſi iudicem, qui, inſontem repertum, liberatum abire iubet. h. l. *abi* tu Neptune, quem ſaeuum eſſe commemorant, non ſemper is es, ſed, quo loco deceat, te non fugit, *laudo*. Sic apud Ter. in Adelph. 5. 5. 3. (vulgo 5. 1. 3.) Syrus, poſtquam ſe molliter curauerat, dicit ſibi *abi*, et ibid. 4. 3. 11. Demea, perſuaderi ſibi paſſus, Cteſiphonem, Aeſchinus quod fecerat, vehementer inprobare, dicit: *laudo*, Cteſipho, patriſſas, *abi*, virum te iudico — 12. *mendicis modeſti* (H. inſerit *vt*) *ſint* i. q. antea: pauperibus parcere — 13. *iterant* dicunt, narrant. Caſ. 5. 2. 5. dum mea facta *itero*. Amph. 1. 1. 56. ordine *iterarunt* retulerunt — *absque foret te* tu niſi fuiſſes, prohibuiſſes 5. 2. 3. — 14. *distraxiſſent* Virg. disieciſſent corpora ponto, naufragos merſiſſent — *disque tuliſſent* et distuliſſent — vocem *miſerum* Herm. eiecit — 15. *omnia item* H. *item omnia* — 16. *turbines venti* Curc. 5. 2. 47. exoritur ventus turbo. H. vero *turbine venti* — 17. *fluctusque* H. delet *que*, et pro *frangere* habet *confregere*: quod vero ſequuntur infinitiui *ruere*, *ſcindere*, retinui *frangere*, explico autem: futurum fuiſſet, vt frangerent etc. — 18. *ni tua pax* Herm. abiecit *tua*, quae vox mihi vix videtur abeſſe poſſe, ſed acuenda potius: niſi *te* tumida aequora dicto citius placante — 19. *apage me ſis* Acid. Pareus, Herm. *a me*. Poſt multas Neptuni laudes incongruum fere videtur hoc *apage*, niſi forſan eodem ſenſu dictum putes, quo v. 11. *abi, laudo!* — pro *hinc* Herm. habet *hic* — 20. Hermannus legit *dum hisce aerumnis deluctaui, et filio diuitias quaero* — 22. Vocem *ſimul* iungunt cum verſu 21. vt ſit: vtrumque nouum eſt, ornatus et ſpecies. Palmerius legi vult *ſimila* pro *ſimilata*, ſenem autem, Piſtoris dicit, nondum nouiſſe, ſpeciem eſſe ſimilatam. Hermannus v. 21. poſt *ſpecieque* ſigno interrogandi poſito, verſum 22. incipit *Pol ſimul*, — *quamquam domum cupio*. Nonnulli et Herm. *domi cupio*, cupidus ſum, cupio domi meae eſſe. vid. Donat. ad Ter. Eun.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

2. *tribus nummis* didrachmis, duodeuiginti fere groſſis noſtris — 3. *Seleucia* plures fuere eius nominis vrbes, v. c. in Syria, ad fluuium Orontem — 4. quas ego nec vidi, nec ingreſſus ſum vmquam — 5. *mali* negotii, H. *male* — 6. *qui* H. *quom* — 8. interpungo: *neque, natus nec ne is*

fuerit, ſolide ſcio — 9. *fungino genere* fungos, quisque vidit, nihil fere aliud, niſi caput eſſe. reſpexit autem cauſiam ſeu petaſum hominis — 14. *eo melius de me nugas conciliauerit* conſiciet mea opera nugas ſuas — 16. *Choragus* choragii i. e. adparatus et inſtrumenti ſcenici praefectus ac praebitor. Perſ. 1. 3. 79. *SA.* πόθεν ornamenta? *To.* abs chorago ſumito. conf. Capt. Prol. 61. Curc. 4. 1. 1 ſqq. — *ſuo periculo* praeſtitit damnum, ab eo choragus ornamenta repoſcet, non a me. Curc. 4. 1. 3 ad 5. — 17. *circumducere* fraudare — 18. *ipſum* verum ſycophantam. Taubmann. — 19. *haec* hominis facies H. — 20. *dormitator* Heſiodo ἡμερόκοιτος, fur, qui interdiu dormitat, vt noctu ad furandum vigilet; alii fures ſunt ἡμεροκλέπται interdiarii. Savaro: dormitatores, qui de veſpere ſuo viuant — *ſector zonariūs* Ariſtophani βαλαντιότομος, crumeniſeca, Aſconio: ſaccularius — 27. *mihi* H. *mi* — *agitandum eſt* (H. agitandum'ſt) *vigilias* pro: agitandae ſunt vigiliae. Sic Lucret. timendum eſt poenas; Cic. quam viam ingrediendum ſit; Virg. petendum eſt pacem; more graeco ἀκροατέον αὐτοὺς — 28. *his foribus* H. *hic.* Moſt. 2. 2. 15. ecquis iſtas aperit mi fores? — 29. *heu ſenex* H. *heus* — 30. *cenſus quum* Acid. et Herm. *cenſus ſum, quum.* Cum Boxhornio autem *quum* abieci, forſan e *ſum* ortum, et poſui: *cenſus ſum, iuratori* etc. — *Iurator* Poen. Prol. 58. tropice, alio ſenſu; h. l. apud quem peregrini nomina, patriam et negotia profiteri cogebantur, ita dictus, quod et ipſe iuramento fidem ſuam rei publicae obſtringeret, et alios ſub iuramento cenſeret. Boxhorn. — 33. *aiebat* H. *aibat,* et *has mihi qui* — 36. *hice* homines. H. e codd. *hosce.* quod genus loquendi apud Plautum frequens eſt — 38. *ſimul rogitas* H. rogitas ſimul — 41. *nomen tuum primum memora* H. *nomen memora tuum primum* — 42. *incipiſſo* ſaepe apud Plautum, pro: incipio — 43. *ſi ante lucem* H. *ante lucem ſi,* et 44. *peruenas* pro *perueneris* — *concubium noctis* i. q. *nox concubia,* media, quo tempore homines ſomno iacent ſepulti — 43. 44. maximas nugas dicit, nec, quid in mente habuerit, extrico, niſi forte, aenigmate vſus, *furem ſe eſſe profitetur,* qui a prima luce, per diem quam longum, zonis ſecandis operam det, et nocte pergat eſſe dormitator! — 45. *opus face eſt* H. *face opuſt* et *ad tuum nomen* pro *ad nomen tuum* — 46. *minuſculum* nomen v. 94. dicit eſſe *Pax,* quod quaſi *vaſculum vinarium* ſit. In eo enim vno furis continetur ſalus,

vt *Pacem* a ſecuritatis publicae cuſtodibus, qua maxima poſſit, arte et cautione habeat — 49 ſq. *mihi* H. *mi* — 50. ſenex ſpectatoribus *manifeſtarium* in ipſa fraude deprehenſum — 53. H. *Lesbonico dare ſuo gnato* — 58. H. quidem *is* eſt — 59. ſenex ſpectatoribus: *haeret haec res.* v. Amph. 2. 2. 187. et Pſeud. 4. 2. 28. — 60. H. *hem, ridicule* — 62. H. *illi edepol*, deinde *illi* ter. Palmer. habet il.. il.. edepol.. il.. il.. ſunt comminiſcentis nomen conatus illud efferendi — 66. *temperi* tempeſtiue. Vterque hoc verſu ſecum loquitur — 67. H. *commentatu's* — 68. *vide* etc. ſenex dicit ridens — H. *noris* — 69. interdum quidem fieri ſolet, vt nomina, praeſertim abſentium, elabſa memoriae aliquamdiu videantur — 70. *C. eſt principium nomini* prima eius litera — 71. *Callicias* H. *Callias* — 73. *memini mei*, e Mſſ. autem Gruterus, Pareus, Herm. alii *mihi.* Pareus dicit *mihi* παρέλκει. Malim vero poſt *memini* comma ponere, vt ſit: nomen non curo, quando egomet memini, *mihi*.. additurum vero: epiſtolas ab eo eſſe traditas etc. ſenex interpellat. — 75. *iſtos* homines. H. *hos* — 76. *quod ad exemplum eſt?* quomodo fere nomen ſonat? nonne vnius potes huius nominis ſyllabae reminiſci? — 77. H. *an* ante *Chares* eiecit — 78. *qui* vt, vtinam *iſtum di perdant* — 79. *te potius bene* H. bene te potius — 81. *loquare* H. *loquere.* Lambino placuit: ne male loquare ei, praeſente amico. Scire autem homo non poterat, amicum eius eſſe, quocum loqueretur — 82. transpoſui cum Hermanno: *reſpondiſſet, ſi adpellaſſes nomine* — 83. pro *reliqui* H. *liqui* — *Cecropia inſula* nomen fictum — 84. *qui homo* H. *quis homo*, et 85. *nil* pro *nihil* — *nihil disconducit* conducit — 86. *miris modis* mirimodis — 89. *Arabiaſt* H. Arabia eſt — 90. Plin. H. N. 20. 16. "eſt alia *cunila, gallinacea* adpellata noſtris, Graecis origanum heracleoticum." Salmaſius: forte galli gallinacei ſemen eius adpetebant — 94. *eſt tibi* H. *tibi eſt* — 94. *Pax* v. ſupra v. 46. Salmaſius maluit *Tax*, a tago, tango, quod interdum ſignificat: decipere. Pſeud. 1. 1. 118. tuum *tangam* patrem; ſed v. 121. ſenex hominem vocat *Pax.* — 97. *iiſti* H. iſti. — 100. *eſcendiſti* Mil. 4. 4. 14.; ſurſum ad ſummum eſcendere — *horiola* nauicula piſcatoria, ab *horia*, quae vox Rud. 4. 2. 5. et 4. 3. 81. legitur — 101. *per amnem.* edd. vett. habent *per Anienem*, quae lectio non abiicienda fuiſſe videtur. Vt enim, vnde ad inferos aditus pateret, loca nominabantur, ſic Plautus

potuit locum nominare, vnde arduus ad ſuperos adſcenſus eſſet ingrediendus. Pro *amnem* poetae erat, proprio amnis alicuius nomine vti, perridicule autem initium adſcenſus factum eſſe nugatur e fluuio, Romanis ſuis proximo notiſſimoque, qui Anio Hor. 1. od. 7. v. 13. vocatur praeceps. Lucianus, hiſtoriae verae libro primo, nauem turbine adactam ad tria ſtudiorum millia et trans nubes fabulatur eſſe, eaque coeli in regione diu nauigaſſe, ad multas adpulſam inſulas — 102. *alii dii* H. *eum alii di* pro *aiebant* vt ſemper *aibant* — 104. *Ego hercle* H. ego *quidem* hercle — *ſi es moleſtus* paſſiue: ſi moleſtum tibi eſt — 105. *pudicum neminem eſſe oportet* eum nihil pudere, inpudenter mendacem eſſe oportet — H. *hominem* a. t. ad coel. *qui peruenerit* ſe perueniſſe dicat — 108. *eum ipſum* H. delet *eum* — 110. *nae* H. *hem, nae* — 113. *Philippeum* H. *Philippum* — 115. H. mihi *id* concrederet, *ni et* — 121. *hic homo mihi* H. mi hic homo — 122. *id aurum* H. *aurum id* — 123. *Philippum* — 125. *mirum quin* vid. Ciſt. 4. 2. 67. — 126. *aurum dem* H. dem aurum — 127. *a me te* H. te a me — 129. *auro huic* H. *huic auro* cui inhias, numquam eris Charmides — 131. *nequidquam hercle es* licet Charmides ſis, fruſtra tamen aurum a me auferre ſperas — 132. H. argute *mi* obrepſiſti — 134. H. prius *non tu is eras* — 135. H. *proinde tu itidem, vt charmidatu's, rurſum te recharmida.* Durantius Plautum ad χάρμα ſeu χάρμη, laetitia, adludere putat: qui, auri mentione interpoſita delectatus, Charmidem te profitebare, hanc laetitiam adſumtumque nomen depone — 139. *age, ſi quid agis* increpantis eſt, vt confeſtim aurum reddat. vid. Stich. 5. 2. 28. — 140. H. *faſſu's* — *ſcriptum quidem* in epiſtola eſt, me aurum adferre, quod vero ipſum traditum mihi eſt nullum — 144. H. *epiſtolas dediſſe tu aibas.* — 146. Similia his Gulielmius Ariſtophanis e Pluto citat: τί φήσ'; ἐκεῖνος ὄντως εἶ σύ; ΠΛ. ναί. ΧΡ. ἐκεῖνος αὐτός; ΠΛ. αὐτότατος — 147. H. *huc* aduenis — 148. *meo arbitratu* H. arbitratu meo — 147. 148. vidit Gulielm. adludi ad poenas hiſtrionum, de quibus Ciſt. Caterv. 4. *qui deliquit, vapulabit.* *Sero aduenire* hiſtrio duplici modo poterat, altero, ſi, quando prodeundum ei eſſet, non adeſſet ſtatim, qui vapularet dignus; altero vero inſons, partibus, quas ageret, in poſteriores fabulae actus a poeta reiectis. Hoc ſenſu Charmides recte ſero venerat, magna iam fabulae parte acta, paraſitus vero, quaſi priori modo

labſum, vapulare ridicule iubet. — 149. poſt *ſaluus quandoquidem aduenis* exſpectatur gratulatio, at παρὰ προςδοκίαν v. 150. ſequitur *di te perdant*, *etſi flocci facio* etc. mea cauſa perire poteras etiam prius. Acid. Hermannus autem dedit: di *me* perdant, ſi *te* flocci facio etc. — 153. *ad illum* Megaronidem 3. 3. 86. — 155. *quod di* Herm. *quo di.* — Reliquos decem huius ſcenae verſus Hermannus ſcenam facit actus quarti tertiam, in qua Charmides ſolus ſecum loquitur. — 156. *loquendi* mecum reputandi — 158. 159. non hoc de nihilo eſt, quod homo iſte circumſpectabat, aedesque noſcitabat meas — 160. *concenturiat* auget. Eſt vox militaris, centurias conligere, ſubplere — 162. *numquam tinniit.* non ſolet tinnire *temere* niſi pulſatum motumue ab aliquo. H. *tinnit.* — 163. *mutum eſt*, *tacet* H. *mutum tacet* — 162. 163. ſenſus: oportet eſſe aliquem, qui ſycophantam cum epiſtolis huc miſerit, quem, quid aliud, quam fallaciam in me intendere putem?

IN ACTVS IV. SCENAM III.

1. *fac* H. *face* — 4. *cottabus* Graecis luſus conuiualis. Ad Ariſtoph. Nub. interpres: κότταβος, ἐν συμποσίῳ παίγνιον. ἦν δὲ τοιοῦτον· ἐπέθεσαν λέβητα, καὶ τὸ λείψανον τοῦ πόματος ἐνέβαλον, καὶ κτύπον μέγαν ἀπετέλουν ἐν τούτοις. Cic. Tuſc. qu. 1. Theramenes, quum, coniectus in carcerem triginta iuſſu tyrannorum, venenum ſitiens ebibiſſet, reliquum ſic e póculo eiecit, vt id reſonaret, quo ſono reddito, propino, inquit, hoc pulcro Critiae. A κότταβος verbum κοτταβίζειν eiusmodi ſonum elidere. Deinde cottabus adcipitur pro ſono ipſo hoc fere modo edito, et h. l. tropice *ne cottabi bubuli crepent* ne plagarum crepitus edantur, ſi corio bubulo caedar. Vtitur vero ſeruus hoc vocábulo e thermopolio rediens, vbi cottabum fecerat ſenſu proprio — 7. *condalium* Feſto eſt annuli genus, quale ſeruos geſſiſſe Caelius auctor eſt. Plautus quum Menandri fabulam δακτύλιον latinam faceret, *condalium* eam vocauit — 7. *thermopotaſti gutturem* calida potione guttur proluiſti — *gutturem* Plautus ſaepius dicit, Aul. 2. 4. 25. gutturem inferiorem — 9. *Gurculio* H. *curculio*, vermiculus, qui triticum depopulatur, *eſt* ei *exercitor* quod ſtatim explicat *is hunc hominem curſuram docet*, hic homo repit, non currit, mouet ſe, ſed nihil promouet — 11. *memoria eſſe oblitum.* Sic habent Mſſ. Iocoſe ſuam, parum modo poti, memoriam queritur, non quod debebat, ſed contrarium

effeciffe. Gulielm. vero et Herm. pofuere *memoriae* — *quia* H. *quoniam* — *an vero* homines frugi erant, quibuscum bibi, vt recte effem fecurus? — 13. nomina feruorum conficta — 14. homines nequiffimi, quorum oculi, crura, pugnis faepe verberibusque crepant, *ferriteri* faepe catenis vincti, Moft. 2. 1. 9. ferritribaces — 16. *quorum eorum* Herm. *eorum* eiecit, et pro *fubripuit* pofuit *fubripuerit* — curfori *folum* foleum calceamenti — 17. *graphicus* Epid. 3. 3. 29. — 18. Mff. habent *apothecam*, quod Hermannus retinuit; Lamb. malebat *hypothecam*; Camerar. autem dedit *epithecam*, quo Piftoris nihil fenfui conuenientius effe indicat: ἐπιθήκη enim eft additio, quod adiicitur — 19. *cape verforiam* reuertere. vid. not. ad Merc. 5. 2. 34. — 21. Herm. *vtinam* vet. mor. *vtinam* vet. parc. 22. *maiori honori hic effent* H. maiori effent hic honori — 23. *bafilica* etc. egregia dicta — 24. *morem maiorum* praefentes homines tales effe cupit, quales maiores erant. Douza vero, quem Herm. fequitur, coniicit: *more maiorum* quod effet: vt maiores vetera quaerebant et amabant — 25. *mores nihil faciunt*. Et Cic. pro Sextio c. 53. habet: nihil aliquem putare. Sed Herm. pofuit *nihili* — 26. *libera* liberata, foluta — 29. H. ftrenuos *iam* praeterire — et nequam *id* quidem *eft* — 31. *obnoxiofi* fi legamus, intellige: *quis* quibus legibus *magis* mores *funt* effe debebant *obnoxiofi;* fi vero cum Hermanno aliisque legas *obnoxiofae*, eft: *quis* quibus moribus leges nunc *funt magis obnoxiae*. vtramuis lectionem praeferas, fenfus verborum *quam parentes liberis* idem eft: quam nunc parentes liberis praeter aequum indulgere folent. Vult Stafimus, mores legibus magis debere obnoxiofos effe, quam liberos parentibus, in vtroque vero iam inualuiffe contrarium. — 32. 33. locatur feruus: ad parietem clauis ferreis adfigi fubplicium effe, non de legibus fumendum, fed de malis moribus — 35. pro *et metuo* cum Pareo et Hermanno pofui *fed* metuo — 39. *nonne hoc* haec morum prauitas *publice animum aduorti* magiftratus videre deberent, vt caftigetur coerceaturque? — *omnibus vniuerfis* fic fupra 1. 2. 134. vniuerfum totum; Moft. 1. 2. 68. totae perpetuae; Cic. N. D. 1. 15. naturam vniuerfa atque omnia continentem etc. Cum nonnullis vero Hermannus legit: *hominibus vniuerfis* — 41. Mali debitores fidem non feruando faciunt, vt etiam iis, qui feruaturi effent, difficilius credatur. — 44. *fit pro proprio perditum* infumitur a debitore tamquam

ipſi proprium — 45. *inuenis* Mſſ. Camer. *inuenias* quod Herm. recepit — Rittershuſius Plautum putat ex Ariſtonici, veteris comici, verſibus eſſe mutuatum: *ὅταν δανείζῃ τις πονηρῷ χρήματα, αὐτὸν δικαίως τὸν τόκον λύπας ἔχει* — 50. *curare* cum datiuo poſitum: *rebus publicis.* Sic Truc. 1. 2. 35. alienis rebus curas; Rud. 1. 2. 92. illis curandum cenſeo — 51. *quam vt tergo tutelam geram* iocoſe: quam vt caueam, ne, ſi ab heri quaeſtione abierim, cottabi bubuli in tergo meo crepent. vid. ſupra 4. 2. 28. foribus tutelam gerere — 52. *audi, heus tu* H. hoc *tu* abiecit, et pro *te ſtare* poſuit *ſtare te* — 53. *nimium ſaeuiter* aſpere. Pſeud. 5. 2. 3. obponuntur: ſaeuiter blanditerne. Poen. 1. 2. 122. iuuenis amicae roganti: quid mihi moleſtus? reſpondet *ah! tam ſaeuiter!* — 54. *emere meliu'ſt, cui imperes.* Sic Perſ. 2. 4. 2. emere oportet, quem tibi obedire vis — *pol ego emi* aliquem (te) — 55. Mſſ. *damnum malum*, quod vero *agere damnum* minus latinum eſt, varie viri docti iuerunt emendatum. Gulielmius: *da magnum malum* quam lectionem et Hermannus dedit; Palmerius *dane malum*, e quo *dane* ortum videri poſſit *damnum;* Lipſius denique, quem Gruter. ſequitur, *da damnum malum*, quam emendationem recepi. Illud enim *da* excidiſſe facile poteſt, quod vox *damnum* eadem ſyllaba incipit — 56. *niſi quidem es obnoxius* niſi ſeruo tuo, ob alia eius recte facta, multum debeas. Lamb. — 61. *ſed reſpice ad me* H. *τὸ ſed* non habet — 67. *omitto* H. cum Acid. *omitte* — 71. *quo tu te agis?* H. *agis te.* quo is? vid. Bacch. 5. 1. 20. — 75. *praeſentariis argenti minis numeratis* pleonasmus: aut *praeſentariis* aut *numeratis* abeſſe poterat. Moſt. 2. 1. 14. argentum praeſentarium, Poen. 3. 3. 92. aurum praeſentarium. Sed et Poen. 3. 5. 48. malum praeſentarium. — 80. 81. H. *periclis*, *periclo.* — 83. *hac aetate exercitus* praeter aetatem feci, ſenex hoc aetatis nauigaui — 84. *visne aquam* quia animi deliquio correptus adſpergare — 85. *res familiaris mea quum animam agebat* peribat, *tum eſſe obfuſam oportuit* tum quidem opem ferre filiumque corrigere debuiſſetis.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

6. H. vt *tu* praedicas — 7. *ſed quis iſte eſt tuus ornatus* cur ſeminudus ſqualidusque incedis? — *ego dicam* etc. Staſimo praeſente ſenex ſeni haec ad aurem inſuſurrauit, quod ita ſolebant hiſtriones ſimilare, vt, qui celandus

aliqua de re esset, nihil audisse videretur, licet clara voce dictum, vt spectatores intelligerent — 10. *heni* H. *ex* — 11. *strenue* citato gradu *curre*, *atque vnum* continuum *curriculum face* nusquam resistas, nec vlla res retardet te currentem — 16. *i, i, ambula*. H. *i nunc, ambula* — Camerarium sequi placuit: *St. nihil est morae? Ch. nihil, ambula!* — 17. *illic sum, atque hic sum* quando putabis, eo me vix peruenisse, huc iam rediero. vid. not. ad Pers. 2. 2. 8. *domi sis, quum ego te esse illic censeam* — 20 ad 22. desunt quaedam in Mss., quae sensum absoluant; quaedam videntur conrupta, in quae emendanda multam viri docti inpenderunt operam. Hermannus hos tres versus ita constituit 20) *sed hic vnus, vt ego suspicor, seruat fidem.* 21) *Quamquam labores multos ob rem heri mei* 22) *Et liberorum eius eum ego cepisse censeo.* Non ausus tamen sum, a lectione recedere, quam Camer. Gruter. Taubm. Gronov. retinendam putarunt — 20. *Quamquam labores multos* Lamb. redintegrare conatus est *ipse pertuli.* De laboribus certe serui, cuius herus amicis operam dabat, omnes fere Plautinae Terentianaeque loquuntur fabulae, v. c. Ter. Eun. 2. 2. 46 sq. Gnatho Parmenoni dicit: sex ego te totos hos menses quietum reddam, ne sursum deorsum cursites, neque vsque ad lucem vigiles. — 21. At meis tamen laboribus nihil profui, *sed hic* Callicles *vnus, vt ego suspicor*, e dictis eius conligo, *seruat fidem* quae amico sibi commendata erant, quantum potuit, curauit — 22. *ob rem* certe amici tutandam, *laborem ego eum cepisse censeo*.

IN ACTVS V. SCENAM I.

1. *hic homo est* ego sum — pro *praecipuus* quidam *praecipuis* sc. voluptatibus. Herm. eiecto *praecip.* dedit: *hominum omnium antepotens voluptatibus gaudiisque* — 2. *ita commoda*, *quae* H. *commode ea*, *quae* — 3. *ita gaudiis gaudium subpeditat.* Herm. *ita mihi g. g. subpetit* — 4. H. ac me Stas. Lesb. seruus conuenit modo — 7. *fundus*, Festus: auctor, quo ratum habente firmum aliquid fit. Cic. pro Balbo c. 8. nisi populus huius rei fundus factus esset, i. e. hanc rem iussu et auctoritate sua firmasset — 8. *sonitu suo* crepant fores, exiturus aliquis est. vid. ad Mil. 2. 1. 76. — *moram obiiciunt* non licet statim pultare *incommode*, quae, licet exigua, at mora tamen amanti est incommoda.

IN ACTVS V. SCENAM II.

1. *in terra dum* alii *interdum* — 2. *aequiparet* cui erga amicum fides fit aeque certa, ac fuit erga me Callicli. H. aequiperet — 3. *exaedificasset* exturbasset *me* filius. Alio sensu supra 1. 2. 95. — *absque te foret* tu nisi fuisses, prohibuisses. 4. 1. 13. — 6. *proprium sumserit* haec lectio debetur Camerario. Edd. vett. habent *proprium erit*, quod sensu quidem a Cam. parum differt, a Mss. autem ductu longius abit. In Mss. Pall. enim est *prosumserit*, quod verbum nullo alio Plauti aliusue cuiusquam scriptoris romani loco legitur: qui vero defendunt, explicant *porro sumserit*, Gronov.: abalienauerit, transscripserit. Boxhorn., Salmasio probante, coniecit *prorsum perit*, et Hermannus versum dedit: nam beneficium, quod datur homini proprium, *pro proprio perit*. In eo omnes non possunt non consentire, Calliclem, quod versu 4. 5. modeste negauerat *se meruisse laudem*, id v. 6. 7. iuisse probatum: si bona tua dono a te mihi data essent, atque a me adcepta, ea quidem facta essent mea, et ius amisisses, ea repetendi; quod ea vero tuenda modo fidei mandasti meae, licet fuerit, cur partem eorum, domum nempe tuam, vtendam sumerem, tibi tamen repetendi ea omnia copia est, et a me tibi integra sunt reddenda. Eleganter Callicles curam, sibi prae ceteris ab amico demandatam, *beneficii* in loco ponit — 9. *fortem* diuitem. Bacch. 2. 2. 38. et Mil. 4. 3. 13. *fortis* est pulcer — 11. *obcupauit* Non. invenit. Non vero inuenerat filius, sed filia, forma sua moribusque — 12. *hoc* hac de re — 16. *meo datu* quos a me sibi mentiebatur datos. sic et 18. *meo adlegatu* a me adlegatus — 21. *neu qui* aliqua ratione — 29. *salutis dignus* dignus, quem salutes. Hellenismus ἄξιος χαρᾶς, τιμῆς, ὑγιείας. Virg. Aen. 12. 649. indignus auorum etc. Herm. *dignus* salutis — 30. *tunica propior pallio est*. Prouerb. h. l. socer prius salutandus est, quam amicus alius. Graeci dicunt γόνυ κνήμης (ἔγγυον) — 31. Herm. consilia *vobis* vostra — 35. *placenda dos* placere debet. mire a verbo neutro formatur participium passiv. Sic Epid. 1. 1. 70. puppis pereunda est — 36. H. postremo *hoc*, quod vis — 39. *spondeo idem hoc* H. *hoc* eiecit — 49. *vt merita* prout merentur — 50. *foras* et 52. *subito* Herm. eiecit. — 53. *satin' salue* agis? vid. Stich. 1. 1. 10. — 57. *si quid tibi, pater, laboris* veniam pluribus petiturum interpellat *nihil euenit*, se, quae peccasset filius, obliuione promittit volun-

taria contriturum, *ne time* iram patris — 58. *bene re gesta* mercaturam feci quaestuosam — 60. *etiam et si quam aliam iubebis*, dicere forsan voluit: hanc, seu quamcumque aliam; Callicles autem iocans intellexisse vult: hanc, et, si iubebis, praeter eam adhuc aliam. — *quamquam tibi subcensui* pergere forsan voluit: tamen sic tibi prospexi. Quod vero pater, quae filius dixerat, ita, vt Callicles sumsit, intellexit, potest leuitate filii obsensus paulisper esse, vix venia inpetrata hunc in modum iocantis. quod si esset, post *subcensui* signum interrogandi ponendum esset — 61. Callicli quidem vnam vxorem suam satis iam miseriae visam esse, ex Act. 1. sc. 2. satis adparet, e versibus in primis 21. 22. — 64. *optumum'st, licet.* Hermannus τὸ *licet* recte abiecit, quod pater filium, cras ducturum, in perendinum demum ducere iubet. *Optumum'st* igitur intelligendum est: laudo, quod in te nihil est morae.

COMMENTARIVS
IN PLAVTI
TRVCVLENTVM.

IN PROLOGVM.

Versus 1 ad 3. Camerarius ita dedit, vt non in vett. solum edd. leguntur omnibus, sed a Prisciano etiam, in libris de metris comicis, atque ab Apuleio Floridorum 4. citantur. Vt Plautus Amph. Prol. 97. dicit: *haec vrbs est Thebae*, et Men. Prol. 72. *haec vrbs Epidaurus est, dum haec agitur fabula: quando alia agetur, aliud fiet oppidum;* sic, quae hoc dramate gerantur, Athenis geri, iubet cogitari — 2. *moenia* vniuersum vrbis intra moenia spatium, cuius perparuam poeta partem postulat, *quo Athenas* suas imaginarias, easque vt iocatur, *sine architectis, conferat.* Mss. quidem nonnulli habent *arcuspletis*, quod vocabulum Lipsius defendit, Pareusque recepit, licet, quid sibi velit, explicari nequeat. Petitus legi vult ἄκρους Πλωθεῖς. Grammatici enim dicunt Πλωθειὰ, δῆμος τῆς Αἰγηΐδος, ὅθεν ὁ δημότης Πλωθεύς. Plautum igitur repraesentare velle Plotheensium regionem, et quidem ἄκρους,

extremam regionis eorum partem, vbi Phronefium habitet. Doctius, quam verius. Alii aliter — 5. *meditor equidem* perfuafum mihi habeo *vobis me ablaturum* a vobis me locum adcepturum, *fine mora* facile, ftatim — 6. publicum modo, quem mihi concedi cupio, locum oportet effe, *quid fi de veftro quidpiam orem* locum intra priuatas cuiusquam aedes, *abnuunt* repulfam effem laturus — 7. 8. antiquus Romanorum mos eft, nulli de iure fuo cedere — 10. *Athenae iftae funto* ita Camerarius; in Mff. eft *Athenis tracto* Athenis me fabulam meam docere putetis velim. Palmerius legit *Athenae in acta* (atticae. quod plures erant eius nominis vrbes) *fito, ita vt hoc eft profcenium* qualiscumque ille locus eft, in quo hiftriones agent — 14. iocofe: non poftulat, quod iam adcepit. Talis Cleaereta Afin. 1. fc. 3. — 19. *cum puluifculo* vt ne bilum quidem ei maneat reliquum; Rud. 3. 6. 7. conuerret me totum *cum puluifculo.* Eodem fenfu Bacch. 4. 4. 29. omne *cum ramento* — 20. *fuperet* fuperfit — 21. *habentiam* τὴν οὐσίαν, quidquid habet, omnes opes reliquas — *cum anima* cum vita ipfa. — Quidam legunt: ἔξω *euerrerit.*

IN ACTVS I. SCENAM I.

3. *eapfe* Alii *eumpfe* fc. amantem — 4. *quam penes* penes quam Venerem *amantum fumma fummarum redit* poteftas omnium amantum eft. In rationibus capita in fummas, et fummae rediguntur in fummam fummarum. Lucretio 3. 817 vniuerfum eft. Summa fummarum: ficut fummarum fumma eft aeterna. Piftoris legit *amantem*, et explicat: nec prius Venus edocet amantem, quam ille planiffime omnibus modis perierit — 6. *exorabulum* modus exorandi — 8. Mff. habent *quot fui perclamunda;* Cam. edidit *quotque pericla vianda;* Meurf. *quot fui pericla manda* (pro *meanda*, vt remant pro remeant, remaffe pro remeaffe reperitur); Pareus reuocat lectionem Mff. et iungit *quot funt perclamanda di voftram fidem;* Gruterus parum a Meurfio abit *quot fui pericla amanda;* Gronovius fe olim conieciffe dicit *quot fenia perdomanda*, (taedia deuoranda) fequutus autem eft Gruterum: quae reliqui homines deteftentur pericula fua, ea amantes amare — 10. *Primum dum miros annua* ita Cam. ex altero codice fuo edidit. Edd. vett. habent *primum dum moeret animus.* Petitus coniecit *Primum duni meros adnuit* et Graeca putat, latinis literis fcripta δύνει μ' ἔρως *amor fubiit* vt me

amore captum meretrix ſentit, *adnuit* blanditiis cupidiorem reddit, *is primus bolus eſt* quo amantem ineſcat. *bolus* a piſcatoribus. Salmaſius ſcribendum putat *primum domi res annua, is* etc. et explicat: annuus domus reditus primum munus eſt, quod poſcit. E lectione alterius codicis Camer. *miror annuus* Gronovius ſibi duas profitetur coniecturas fuiſſe natas, alteram *primum dum penus annuus* Pſeud. 1. 2. 45. alteram *primum dum merces annua* Aſin. 1. 3. 76 ſq. ſed lectionem tamen dedit Camerarii. Lectioni quidem reſtituendae his omnibus non multum adparet eſſe conſultum, at queri tamen iuuenis videtur, tres noctes ſe emiſſe omni ſuo vnius anni reditu — 14. *rete iaculum* vid. Aſin. 1. 1. 87. — 15. *adducit ſinum* laxitatem retis contrahit. Vox *ſinum* a quopiam, Lambino forſan, putatur addita. — 16. *ſin iecit rete* quod verſu iam ſuperiori rete peſſum abiiſſe dicitur, Gronovium ſequutus pro *rete* poſui *recte:* ita, vt aliquantum piſcium ceperit — 21. *hamum vorat* vid. Curc. Act. 3. v. 61. — 22 ad 24. cf. Moſt. 1. 2. 62 ſqq. *amor aduenit in cor meum* cet. *nunc ſimul res, fides, fama, virtus decusque deſeruerunt* — *mere ἄκρατον* — 26. *ab re* perdit bona *atque animo ſimul* cruciatur v. 28. — 27. *ſin alter alteri potior* carior *eſt* ſi aequa amicae cum amatore pars amoris eſt — 29. *ſi increbrauit* obponitur τῷ *raras noctes ducit* v. 28. et eſt: ſi crebras noctes ducit — 30. vox *diſciplina* a Camerario eſt, edd. vett. habent *ita et in aedibus lenoniis* — 32 ſqq. Hae ſunt προφάσεις et cauſae, quas profert puella, quare numquam deſinat poſcere. Lamb. — *aurum* mundus muliebris. Ter. Eun. 4. 1. 13. aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi, vt auferam — 37. *vna* eſt a Camerario, qui in vno codice *clammina*, in altero *dammina* legerat. Gronov. maluit *clam mira induſtria* ſeu *clam ſumma induſtria:* qua induſtria haec celamus nos, eadem ſimul rem etc. perdimus — 40. *quos quum* quo tempore *celamus, ſi faximus* fecerimus *conſcios* — 41. *qui* vt ii *noſtrae aetati* iuuenili *tempeſtiuo* tempeſtiue *temperint* temperent — 42. *vnde* quibus a parentibus *ante parta* olim quae parta ſunt, *demus* relinquamus *poſtpartoribus* heredibus, a quibus porro augeantur — ſunt, qui *poſtpartores* eſſe putent ſcorta et lenones, ad quos adcederem, ſi verſu 42. non *demus*, dare debeamus, legeretur, ſed *damus*, aut ſi, quod Piſtoris in vetere codice ſe dicit reperiſſe, *vt ne* recipiatur pro *vnde* — 43. nec *vt* nec *minus* in Mſſ., ſed vtrumque

a Camerario eſt, ſenſu requirente: (ſi parentes faceremus conſcios) *faxim* (ego et alii iuuenes) vt *lenonum et ſcortorum, vt plus eſt* vt numerus eſt permagnus, *minus* numerus fieret minor, ſi occaſio iis praebeatur rarius, iuuenibus perdendis opes ſibi parandi — 44. *damnoſi homines* lenones et meretrices — 46. *quum caletur maxime* quo anni tempore calores ſolent eſſe maximi — 47. *argentarias* tabernas — 48. *ſcorti lenones* lenones cum ſcortis, quae obſerunt. Palmerius malebat *cortis* (cortes) *lenones*, a cors ſeu chors, putans *argentarius cortes* idem eſſe, quod argent. tabernas. — 49. *ea nimia eſt ratio* maxima negotiorum pars, quae argentarii habent, pertinet ad lenones et amatores — 50. pro *Aeri plus*, quod edd. vett. habent, cum Camerario et Mſſ. quibusdam et Taubmanno poſui *triplo plus* — *ponderum* quibus argentarii vtuntur — 51 ad 54. ſenſus: neſcio, quam ad rem dicam referre; *quos* lenones habere in argentariis meretrices, *niſi pro tabulis* eas habeant, *vbi aera perſcribantur vſuraria*, vulgo quidem adcepta et expenſa his tabulis inſunt, leno vero, cuius expenſa non aes, ſed meretrices ſunt, *adcipiat illico* non tradat eas, niſi pretio pacto ſtatim ſibi numerato, *neque cenſeat* in tabulas quaſi cenſor referat, quantum et quo tempore ſoluendum cuique, ab eoque exigendum ſit — 58. quae hic *habet* habitat — 60. hunc verſum Gul. Canterus, recte opinor, ſpurium iudicauit, atque ex adnotatione in textum inrepſiſſe — 61. 62. quod vero egregium me habere ſimilabat, id pecuniae meae peſſimum erat, eo largius donaui — 64. *damnoſus* Epid. 2. 3. 14. qui damno adficitur: ſed Bacch. 1. 2. 9. *dii damnoſiſſimi* et ſupra v. 14. *homines damnoſi* qui damno adficiunt alios; hoc vero loco *damnoſus* eſt, qui ſe ipſum damno adficit, ſui profuſus. *Damnoſum* hoc ſenſu Dinarchus ſe ipſum eſſe fatetur, *damnoſiorem* autem vocat militem, qui plus, quam ipſe poterat, meretrici dabat — 65. *infeſtum ſibi* h. l. non, qui inimico animo in ipſam, ſed, in quam ipſa eſſet animo inimico — 69. *pergraecetur* graeco more luxurietur — 71. *opus eſt iſti* cum adcuſatiuo rei *puerum*, niſi explices: quid opus eſt, iſti puerum ſubpoſitum eſſe. vid. infra act. 5. v. 10. — 77. cum ea quoque rem habui.

IN ACTVS I. SCENAM II.

Verſus 1 ad 4. Aſtaphium exiens ianitrici dicit, a verſu autem 5 ſecum loquitur — 1. *adque ſerua* et adſerua —

2. *aduentor* qui ad nos venit, vel ipſe vnus amatorum, vt e ſequentibus adparet. vid. 2. 7. 55. — *grauior abeat, quam venerit* ne, qui nihil adtulerit, de noſtris aliquid furto auferat; quod idem v. 3. 4. dicunt — 4. *noui* experta ſcio *hominum* amatorum plerorumque *mores* — 6. *vt ſimitu* ſimulac — *congerrones* ſaepius apud Plautum obcurrunt, v. c. Perſ. 1. 3. 9. Hoc vero loco ſunt *congerones;* Nonius: a congerendo dicti; Fulgentius: qui aliena ad ſe congregant; Gloſſ. χειρισταὶ, πρακτῆρες. cf. 2. 7. 1. — 7. *conſilia ſunt conſulta* conuenerunt inter ſe, quas quisque partes ſusciperet — 9. *dum illi,* dum baſiator amicam blanditiis tenet obcupatam, quo minus ea ceteros queat iuuenes obſeruare, *ceteri ſunt cleptae* furantur — ſed, poſt *dum illi agunt,* verba *quod agunt* a Mſſ. abſunt — 10. *obludunt* adludiant. Stich. 2. 2. 58. *cuſtodem* ſeruam *oblectent* atque ita ab obſeruando auertant — 12. *fartores,* qui de iis, quae delata ad eos ſunt, vt farcimina conficiant, non nihil detrahunt, eoque veſcuntur. Lamb. — *pars ſpectatorum* qui ipſi eſtis hoc modo furati — 14. *ibus* iis — cf. Ter. Eun. 2. 3. 90 ſqq. an eſt flagitium, ſi meretrices itidem fallam, vt ab illis fallimur? — 17. *me illis quidem haec verberat verbis* pertinent ad me quoque, quae ea dicit — *adcongeſſi* Ter. Eun. 2. 3. 18. ad te patris penum omnem congerebam — 18. hera moranti intus forte clamauerat: fac memineris, quae iuſſi; cui illa: *commemini* etc. — *eum ipſum* 2. 1. 35. agreſtem adoleſcentem, Strabacem — 20. *dato* bona, *ſi* ea nobis *eſſe vis* — 22. 23. τῷ *peſſima* iocoſe *optime,* et τῷ *mane* obponit *i* — 24. *fer* porrige *manum contra* mihi meam praebenti, iunctis manibus eamus, et *pariter gradere* non celerius, quam ego — 26. *coena detur* iocoſe coenam promittit aduenticiam — 31. *eum ipſum* dixerat 18., haud vero putabat, Dinarchum auſcultaſſe — 34. *quianam?* quam ob rem? — 35. *tuo veſtimento et cibo* tua inpenſa, tua negligens negotia, ſine vlla fructus inde capiendi ſpe — *alienis rebus curas* vid. Trin. 4. 3. 50. Rud. 1. 2. 92. idem puella adoleſcenti dicit, quod apud Ter. Heaut. 1. 1. 24 ſq. Chremeti Menedemus: tantumne eſt ab re tua otii tibi, aliena vt cures, eaque nihil quae ad te adtinent? — 36. *expedibo* expediam — 37 ſqq. Si proprie intelligas, iuuenis ſe eo ſenſu otioſum dicit, quod, re ſua apud Phroneſium perdita, non ſubpetat, vnde quaeſtuoſum poſſit negotium aliquod ſuscipere. Sed in his et ſequentibus nonnullis

versibus omnia adparet esse allegorica. Dicere videtur: Spoliatus a vobis odio nunc vobis sum, qui, si quod darem superesset, ingrato a vobis otio non obruerer. 40. 41. ludit puella in voce *otiosus*. Otium nimirum, quo non sit, quod metuas, id quidem optabile est, re vero, quam cures, perdita, otium quidem nascitur, at id miserrimum. hoc sensu iuuenis se otiosum esse queritur; illo sensu puella vult vocem adcepisse — 40. pro *posse se* Acidalius malebat *posse te*. — Adludit in sequentibus ad vectigalia, quae apud Romanos fuisse notum est, ex arationibus *decimas*, e portubus *portorium*, a pascuis *scripturam*: quae qui redemerant *publicani*, eorumque operae *portitores* erant. — 41. Contra nunc Dinarchus ludit in voce *publicus*, qua puella fuerat vsa, *haud ego habui publicum* negotium, quod mihi spoliato a vobis quererer ablatum, *peruorse interpretaris* haec non fuit mens mea, sed *illa* Phronesium *habuit publicum*, iuuenum publica cura est, corpusque suum publicat (Bacch. 4. 8. 22.) — 42. Phronesium habere publicum probat allegorice: Nam, etsi mihi locum pascuum locauit adcepta pecunia, tamen, contra pacta conuenta, peregrinum pecus in id, quod mihi adscriptum erat, recepit; hoc est: aduersus legem, ob pecuniam, quam dedi, a me dictam, alium amatorem admisit. Vide infra 4. 2. 47. quae aduersum legem adcepisti a plurimis pecuniam — 45. *rei* (rem) *male gerentes* quorum negotia minus prospere subcedunt. vid. 2. 1. 13. — 45. *male vortit res pecuaria apud vos* video, Phronesium me non habere eximium, nec se mihi dare vni — 46. *volo habere aratiunculam hic apud vos* in aliqua certe parte haerere apud Phronesium cupio, *pro copia* mea nunc exigua, vnde minus, quam olim, donare possum — 47. Varro: ager aruus est consitus, pascuus, florens. Sed Astaphium maxime spectat id, quod dixerat *pro copia*, et respondere videtur: nisi, vt antea, dare potes, Phronesium scito paucis non esse contentam — 47. 48. *si arationes habituris* quam minimo pretio voluptatem tuam explere cupis — 49. apud nos da locum melioribus, abi ad pueros, viliori pretio venales — 50. *vtrosque* quod pueros aeque ac meretrices se amasse fatetur, Astaphium dicit: *istoc pol tu otiosus* mirum igitur non est, rem tuam familiarem pessum iuisse, 51. *quum et illic et hic peruersus esses* apud vtriusque sexus scorta libidinosus simul ac prodigus — , . *procaciores*. Festus: procari, poscere est, vnde et proci, et procaces

meretrices. et verbum procas i. e. poſcis — 53. *illic perit* quod adceperunt, temere profundunt — 59. *ſapiens* qui tibi videris — *nos*, quas nequam eſſe arguis — Verſui 61. Diſſaldaeus ſubiiciendum putat verſum eum, quem Priſcianus e Truculento citat: *bona perdidi, mala reperi, factus ſum extimus a vobis* — 62. 63. conf. Pſeud. 1. 3. 75 ſqq. *atque ego te viuum ſaluumque vellem. Ps. eho, an iam mortuus eſt? Ba. mihi quidem* etc. Vult enim leno, amatotorem data perpetuare, aut amare deſinere ibid. v. 72. 73. — 64. amator *ſummus* in largiendo — 70. *longe aliter eſt* longe aliam rationem ſequimur in amico, quam in amatore aeſtimando. Acid. malebat *longe alter eſt* quod eſſet: longe alius eſt amici, quam amatoris, animus — 72 ad 75. ita idoneus puellae adoleſcens videtur, quem aperte fallat! et ſentit adoleſcens v. 84. *euge ſunde et aedes* quam repente me ex otioſo iterum facietis negotioſum; at, qui indignari debebat, gaudet! — 80. *iſtaec* quae ſupra dixiſti, antequam mihi aedes et fundum nondum obcidiſſe dicerem, haec mea te non docuit *benignitas* indigna erant muliere, cui benignum ego ſemper liberalemque me praebueram — 81. *parcipromi* qui cum Genio dicuntur belligerare, amare volunt, at nec argentum a ſe dimittere. Pſeud. 5. 1. 22. — 85. *per tempus ſubueniſtis mihi* veſtro beneficio in gratiam cum Phroneſio redibo — 88 ad 90. dicere Dinarchus poterat, quod apud Ter. Eun. 1. 1. 28. Phaedria: et taedet, et amore ardeo, et prudens, ſciens, viuus vidensque pereo! — 90. *mutuamur ira* lectio videtur conrupta. Palmerius coniecit *mutitamus ira*, et *mutitare ira* explicat: irae atque amoris vices variare. Salmaſius legi vult *mutamur mira*, miris modis, vt in aeſtu mare — 91. pro *amare* cum Lambino legendum eſſe *amari*, manifeſtum eſt — 94. *paene tibi fuit* Phroneſium, parum abfuit, quin moreretur. Pſeud. 1. 3. 18. mortuus eſt, *qui fuit*. qui *eſt*, viuus eſt. Capt. 3. 3. 1. me *fuiſſe*, quam eſſe, malim — 95. *lauabat* quum ab ea diſcedebam. v. Act. 2. ſc. 3. v. 1 ſqq.

IN ACTVS II. SCENAM I.

Potius ACTVS I. SCENAM III.

Scena ſuperiore finiente in proſcenio manet Aſtaphium, quae, vt primum Dinarchus in aedes Phroneſii introiit, haec ſtatim ſola loquitur: quare ſcena mihi videtur actus primi tertia, vt ſequens actus primi quarta, quae vero ſcena actus ſecundi tertia dicitur, eius eſt prima.

1. Pro *hercle* Palmer. reſtituendum putat *he ecere*, aut tale quid: nam Varro et Gellius negant, vsquam apud idoneum ſcriptorem, aut feminam *me hercule*, aut virum *me caſtor* dicere. Anſelmus Epiphillid. τὸ *hercle* excuſat quidem: Gellium Romanas tantum intellexiſſe mulieres, non graecas, nec inpudicis eamdem, quam ceteris fuiſſe legem, Gelliumque in Noctibus ſuis dormitaſſe. Addi poſſet, ap. Phaedr. 3. 17. 8. Mineruam *me hercules*, et Apulei. Met. 5. ante medium ſororem dicere *hercules:* at verum tamen eſt, apud Plautum quidem nullo alio loco mulierem per Herculem deierare — *introiuit* Pall. alter *introauit* quod eſſet *intro abiit* — 3. *dixit neniam de bonis* abstulit ei opes ſuas. *Nenia* Scaligero videtur vox Phrygia, latine *leſſus*, qui mos per comites Aeneae in Italiam manauerit; *neniam dicere* idem eſſe, quod: ſupremum vale dicere. Gloſſar. *neniae* ὕμνοὶ ἐπὶ τῶν νεκρῶν. ibid. *neniae* ἐπιτάφιος ᾠδή. Pſeud. 5. 1. 32. *nenia* eſt finis. Bacch. 4. 8. 48. eſt *nenia ſoricina* Hor. od. 2. 20. 21. abſint inani funere neniae etc. — 8. *id habet, quod nos habuimus* egeſtatem — 11. *verterunt ſeſe memoriae* verſa eſt fortunae rota, nos diuites ſumus, ille pauper — 13. *piaculum eſt* facinus eſſet, piaculo luendum, ſi miſereremur *rei* (rem, vt 1. 2. 40.) *male gerentum* eorum, qui ſe nobis tradunt ſpoliandos — 14. *bonis dentibus eſſe*, quibus amatorem comedat, perdat. Ter. Hec. 1. 1. 7 ſq. ne cuiusquam te miſereat, quin ſpolies, mutiles, laceres, quemquem nacta ſis — 18. 19. *numquam* debet meretrix audire amatorem, cauſas adferentem, quare, ſi donare deſierit, non debeat eum eiicere, et domum remittere, vt militem infrequentem. *Cauſam noſcere* dicebantur magiſtratus, quum audiebant eos, qui putabant, ſe habere inmunitatem et vacationem militiae. *Miles infrequens*, qui non aderat, vbi et quando adeſſe debebat, variisque igitur adficiebatur poenis: meretrix amatorem, infrequentem in largiendo, nullis precibus mollita, poena adficiat, qua poteſt grauiſſima, eumque a ſe abire iubeat — 21. pro *niſi quod* cum Acidalio ponendum putaui *niſi quoi:* niſi cui lubeat, denuo dare, modo quum dederit — 23. *alium quaeſtum coepiat* ſic iocans dicit: a vobis faceſſat, nobis moleſtus ne ſit — 25. *qui relictis rebus rem perdit ſuam* cui nihil prius eſt, quam nobis largiendo rem perdere ſuam — 30. 31. voculae, diuerſo charactere expreſſae, additae a Lambino ſunt. — 40. *adgredias* adgrediaris. Paucis tamen locis *adgredior* etiam paſſiue poſitum legitur, v. c. vt a te fictis adgrederer dolis ap. in Cic.

fragm. ap. Priſcianum; facillimis quibusque bellis adgreſſis ap. Iuſtin. 7. 6.

IN ACTVS II. SCENAM II.
Verius ACTVS I. SCENAM IV.

1. *proterue* deriuandum putant a *proterendo* hoc loco: tam vaſto inpete. Amph. 4. 4. 1. — *arietare* vox militaris, ariete muros quatere, h. l. fores vehementius pulſare, quod Stich. 2. 2. 1. dicitur: fores frangere — 4. 5. ſalutem, qua ab Aſtaphio inpertitur, quam maximò poteſt cum contemtu adſpernatur — *non ſalueo* Parrhaſius notauit, comicum, minus latine e perſona ruſtici eſſe dictum — 7. 8. ruſticus, quaſi puella dixiſſet *comprime me*, de ſtupro ſe adpellatum nugatur. *ſpero meam* me olim vxorem amicamue compresſurum eſſe — pro *tu quae ſolita es, comprimas* Lipſius coniicit, ſeu, vt ſibi videtur, reſtituit: *te, qui ſolitu'ſt, comprimat.* Meurſius vero *tu, quem ſolitas, comprimas.* Gellius quidem habet: *ſolitare* antique dici pro *ſolere; comprimere* vero Gruterus defendit de mulieribus etiam dici, ſicuti Perſ. 2. 2. 45. mulier dicitur *ſubagitatrix* — 8. pro *inprudens* Palmer. vult *inpudens;* ſed *inprudentem* poteſt eam ideo vocaſſe, quod hominem *ruſticum* putaſſet aeque facile capi poſſe, ac ſcurram vrbanum — 9. *iram dixi* iram verbo *comprimas* additura ſui — verſus 7. 8. Matth. Klock ita legit: *STR.* Spero meam quidem hercle; te, qui ſolitu'ſt, comprimat. *AST.* Inpudens deridiculum! hinc tu, ruſticus vates, ſtuprum? iram dixi! — Ex ea lectione, ſi nihil aliud, adpareret certe, qui ſeruus v. 10. dicere poſſit: pergin' male loqui mihi? — 9. *vt eſſe coepiſti, ſi dem, ſi eſt vna altera* hanc lectionem corruptam eſſe, nemo non videt, et varie quidem interpretes emendare locum conati ſunt, at in eo tamen conſentiunt, ſenſum eſſe: *tu es mulier peſſima!* Poſt *vt eſſe coepiſti* edd. vett. nonnullae: *fidem ſi eſt vna altera:* Grut. *fidem dem ſi;* Lamb. *cedam, ſi eſt vna altera* i. e. cedam tibi, ſi alia adhuc femina eſt aeque ac tu odioſa; Palmer. *vt eſſe coepiſti, ſic es tu ἅλς mera* i. e. mulier viliſſima; (vid. Poen. 5. 5. 34. *halagoras*) Salmaſ. *quid dem, ſi vna eſt altera* quiduis dare paratus ſum, ſi eſt vna altera tibi ſimilis; Pareus *vt eſſe coepiſti, ſic eſt nulla altera;* Gronov. *vt es, pignus dem, ſi eſt vna altera.* Hanc coniecturam recepi, non, quod vnam putem omnium eſſe veriſſimam, ſed quod, donec certior ab alio quo lectio reperiatur, legi tamen aliquid volebam, quod intelligi poſſet, et in quo ſenſus certe

esset verus — 14. *pudendumne* est, rusticum esse? — *tu vero clurinum pecus.* Glossa Papiae: clura vel clurinum simia dicitur. In alio Gloss. clura πίθηκος. 2. 5. 24. ancillae cuidam nomen est Pithecium. — Seruus autem Astaphio seu deformitatem exprobraturus est, (Mil. 4. 1. 42. pithecium haec est prae illa) seu malitiam, vt Lycophron Thersiten vocat πιθηκόμορφον, quia ingenio esset maligno et versipelli — 15. *sistento* verbum putatur antiquum pro *ostento.* Acid. legi vult *te ostentatum* — *ossa* rustice dicit pro corpus tuum, quod vestibus, fuco, exornasti — 16. *insuaso.* Festus: "*Suasum* color adpellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus: quia tibi *suaso* etc. Quidam autem legunt *insuaso*, nec desunt, qui dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, *suasum* vocari, quia persuadetur in alium ex albo (alio) transire." Glossar. "*insuasum* εἶδος δοκαρίου κεκαπνισμένου, et vult Festus esse colorem similem illi, qui est in trabibus, quas diutinus fumus infecit" — 17. *ar me* ad me. prisci dixerunt *ar* pro *ad* — *nunc places* quod me iubes ad te venire — 18. *quam me illi velim* placere! ridens dicit — *mentiris* adeo me tibi videri dignam, quam ludibrio habeas — 19. si lectio certa est, rogat Stratilax: *dic, qui* vnde tu, quae *mancipium* es, *adcipias gesta tecum* ornatum, quem geris, *penos annuos*, qui ornatus sumtum aequat, qui mancipio per totum annum alendo subficiat. Alii aliter — 20. *dignis dant* Lamb. *dantur* ornamenta, qualia ego gero. Se quidem laudat *dignam*, quae ornetur, iudicari, a quo vero digna iudicetur, cuiusue liberalitati, aut quibus meritis haec dona debeat, id quidem tacet. — De *Lavinia* Aeneae cogitandum non est. In voce Laviniae quidam putant inesse adlusionem ad eam verbi *elauo* significationem, qua est decoquere, Asin. 1. 2. 9. bonis elaui, Trin. 2. 4. 5. argentum tuum elotum est in balneis: praedam igitur intelligendam esse, quam de decoctoribus mulier ceperit. Simeo Bosius ad Att. 15. ep. 9. quod *Lanuvium* non modo vrbem significet, sed eam quoque corporis partem, in qua pudenda sita sint, κοχώνην, legendum putat: *Lanuviine hic sunt, quas* etc. Alii legunt *Lamiae*, quae adolescentes fascinat. Siue horum aliquem verum vidisse, siue omnes errasse putes, hoc tamen Stratilacem dixisse adparet: quaestu eam meretricio ornatum suum parasse. Ad eos adcedo, qui τὸ *hic* δεικτικῶς positum censent: *hic* digito monstrans, qua mulier erat, hic sunt ea arma, quibus victorias tuas praedasque reportas — 21. quare, quum manum mulier digi-

tumque monſtrantem mox et adtrectaturum ſe putaret, clamat: *ne adtigas me!* ille vero contemtim: *tangam ego te?* et iurat ruſticus ſatis comice *per ſarculum* — 21 ad 24. *malim hamaxari* Piſtoris explicat: plauſtro iungere. qui poteſt autem ſeruus ruſticus malle bubulcus eſſe, qui erat, et currum iungere, quem quotidie iungebat? Paſſiue videtur *hamaxari* ſumendum eſſe: malim ipſe, vt bos patalis plauſtro iungi (quam tecum). Feſtus: *patalem bouem* Plautus adpellat, cuius cornua diuerſa ſunt, ac late patent. Philargyrus, ad Virgilii Georgica, diſtinguit boues *camuros*, qui cornua habent introrſus conuerſa, *patulos*, (patales) qui cornua habent diuerſa; *laeuos*, quorum cornua terram ſpectant; *licinos*, qui ſurſum verſum reflexa cornua habent — 23. *noctem perpetem* perpetuam. Amph. 1. 1. 124. ibid. 2. 2. 100. Reperitur apud alios et *diem perpetem*, *annum perpetem* etc. — 24. *coenatas* cum coena — 25. *vt nacta es* erras, ſi te putas nactum eſſe eum, quem ruſticum eſſe pudeat — 33. *expeltam* Scaliger mauult *exuellam* — 35. *purpuriſſatas* vid. Moſt. 1. 3. 104. — 38. *vlli* pro vllius. Ita infucata es, vt corpus tuum nullum queat verum colorem capere, nec ſua ſponte erubeſcere, nec pallere — 40. Mſſ. *quid eſt, quod vobis peſſimae haec.* Acid. quod deeſt, expleuit *quod vobis peſſimae ſumus.* Str. *hac abi!* — 43. poſt *praemium* ſeruus additurus nonnulla fuiſſe videtur, niſi puella interpellaſſet — 52. *duarum rerum* quas Alciatus dicit eſſe: *eſt* et *non;* Turnebus: *diuini* et *humani.* cf. Amph. 2. 2. 40. — 55. meretriculis *muniendis* munerandis, muneribus ditandis — 57. *ſexungula* rapaciſſima. Sic Aul. 3. 6. 18. fures vocantur *homines cum ſenis manibus* — *male viuitis* Palm. *malo vites!* vt Curc. 2. 3. 19. eſt *vitent infortunio* — 59. *neque iſtuc in ſe geſtit, ergo coget exanimam mali.* Ita vno conſenſu Mſſ. et omnes edd. vett. legunt. Varie autem viri docti ſanare verſum et emendare ſunt conati. Omnes conſentiunt, pro *exanimam mali* legendum eſſe *examen mali*, et plerisque pro *ergo* placet *tergo*, quod additum *t* nonnulli de praecedente *geſtit* demunt. Senſus mihi eſſe videtur: narrabo ſeni, ne, ſi facta filii ab alio quo reſciuerit, grauiſſimis ego taciturnitatis meae poenis obprimar. Legunt autem Gronov.: *Namque iſtuc ſi ceſſet*, ſi ſenem certiorem facere ceſſauerim, *tergo coget examen mali;* Boxhorn.: *Namque iſtuc ni ſubgeſſi, tergo* etc.; Scaliger: *ne quą is iſtuc in ſegeſtiro cogat* etc. (Forſan Scaliger *in ſegeſtro* intellexit *me quieſcente.* Feſtus: δέρεις graeci

adpellant pelles nauticas, quas nos vocamus ſegeſtria) Lipſius *iſtuc ipſe geſtit, ergo coget examen mali;* Palmer. *neque is iſtuc in ſequeſtri tergo coget* etc. Acidalius proxime accedit ad libros antiquos *neque iſte huic in ſe geſti tergo coget examen mali* i. e. neque coget (neque exſpectabo, donec cogat) huic tergo meo examen mali in ſe geſti — 60. *ſinapi victitare* in prouerbio dicuntur tetrici. Pſeud. 3. 2. 28 ſq. Teritur ſinapis ſcelerata cum illis, qui terunt, prius quam triuerunt, oculi vt exſtillent, facit — 63. *ornamentis*, Meurſius mauult *oramentis*, quae eſſent eadem ac 1. 1. 6. exorabula.

IN ACTVS II. SCENAM III. mihi I.

2. *lauere.* Varro hic legiſſe videtur *lauare*, quod Plautum leniter reprehendit, quod dixerit *lauare*, quum dicere debuiſſet *lauari* — 5. *quis* potes — 13. vltima vox *mora* non eſt in Mſſ. Pall. Senſus; quae mora mea, a te reuocatae, tantum morae tibi, Phroneſium videre cupienti, peperit, quantum eſt mille paſſuum, quo quis mille potuiſſet paſſus vadere. Acidalius malebat: quae tibi mille paſſuum peperit, more (ſtulte), moram — 14. *ante aedes* Strabacis cum Stratilace erat loquuta, putat autem ante Phroneſii aedes tam diu eſſe moratam. — 15. *quem praeſtolata eſt.* Sic Ter. Eun. 5. 5. 5. et 7. *quem praeſtolare* — 16. 17. vultures, odore duce, vel triduum volant ad eum locum, vbi cadauera, famem eorum expletura, iacent. Plin. H. N. 10. 6. — *illi* illic — 22. *poſt factum plector* formula poenam facto aliquo meritam adnoſcentis — *ante partum* patrimonium — 27. Iocus παρὰ προσδοκίαν. Exſpectatur: ne iterum poſt factum plectar, ſed *cis paucos dies* breui tempore *nulla fiet!* — 30. quae fores, quidquid adlatum eſt, obſorbent.

IN ACTVS II. SCENAM IV. mihi II.

Phroneſium, de fundo et aedibus Dinarchi nondum obciſis (1. 2. 72 ad 75.) per Aſtaphium certior facta, blanda iterum eſt — 1. *ianua mordax* adludi putant ad inſcriptionem oſtiorum *caue canem!* — 4. *inficetus Lemno adueniens* Lemnii id temporis male audiebant ruſticitatis et inficetiarum vitio. vid. Ciſt. 2. 1. 16. — 12. *ſoleas* ad menſam adcubituri, ne lectum conſpurcarent, iubebant demi, quas poſtea ſurrecturi repoſcebant. Dinarchus, audito, Phroneſium non fore ſecum, quaſi iam adcubaret, ſoleas propere poſcit, vt ſurrecturus, menſamque, quaſi iam ſtratam, auferri iubet, coenam, cui Phroneſium non

interſit, vehementer ſpernens — 14. *animo male eſt λειποψυχῶ.* Donat.: animo male fieri dicitur, quum ictu alicuius moeroris perculſus animus non ſustinet corpus, ſequiturque ruina membrorum. Amph. 5. 1. 6. Rud. 2. 6. 26. Ter. Heaut. 2. 3. 23. ah! retine me, obſecro! — 15. vt puella iuuenem ſpe aliqua eſt ſolata, ille: *adſperſiſti aquam* reddidiſti animum. Epid. 4. 1. 27 ſq. Bacch. 2. 3. 13. Mil. 4. 8. 22. — 16. *deme ſoleas* manebo, adcumbam — 18. *bene ambulauiſti?* num recta peregre valetudine, et in negotiis proſperitate vſus es? — 21. *hoc* Phroneſium amplexus, quod eſt, Ioue ipſo mihi videor beatior — 22. *iſtoc* in disſuauiando — 25. *reparcis* parcis — 30. *ſorderemus vnus alteri* ego, cuius opes videbantur tibi prorſus obciſae, tibi eram odio, tu, mutata et aſpera, magnae mihi eras diuidiae — 33. *proueniſti* vid. 2. 6. 35. — 39. *anno ſuperiori.* Amph. Prol. 91. obponitur *horno.* Lucil. vtrum *anno an horno* abstuleris a viro? — 41. *redimiculum* quo innexi inplexique tenebantur crines mulierum, h. l. vinculum, quo adligatus teneretur miles. Turnebus. — 47. *mater* cuius et 2. 5. 18. mentio fit, et 4. 3. 34. vocatur pueri auia — 49. *praemandare* Gulielmius voluerat *peruenari* et Acid. *percontari,* vterque vero explicare potius, quam exturbare verbum voluit — 51. *tonſtrix* quae crines et vngues reſecabat — 52. *erga aedes habet* e regione aedium mearum habitat — 55. *o merces malae* vid. Caſ. 3. 6. 22. — 61. hic verſus ſpeciatim ad puerperium referendus, ſequens v. 62. generatim profertur de omni genere et modo quaeſtus faciendi. Acidalius. — 62. idem dicit infra act. 5. v. 20. cf. Aſin. 1. 3. 51. — 68. *adcubuo* aduerbium comice fictum. Quod puella dixerat, ſe *adſiduo* cum Dinarcho fore, reſpondet hic, malle ſe *adcubuo,* cum puella *cubare,* quam prope eam *ſedere* — 70. *quinto die* apud Graecos infans luſtrabatur, ſeu curſim circa focum geſtabatur, apud Romanos vero puella octauo, et nono puer, qui dies dicebatur luſtricus. Scaliger. — 75. *boni conſulas* ne adſpernere, contenta ſis — 81. *fidentis* mihi fidem habentis — 85. *medullitus* intima conſilia ſua mecum communicans. Moſt. 1. 3. 86. eſt medullitus amare — 86. *ſe viua* alii: *dum viuat* — 88. *deſit amor* meus — 89. *ex hoc loco* alii *e loco, αὐτόθεν,* confeſtim.

IN ACTVS II. SCENAM V. mihi III.

2. *commentum* paſſiue *male:* non parum mihi cruciandae conſictus hic dolus a me eſt — 3. 4. *minus malae*

perhibemur dicimur voluptatis modo inlecebris delinire, at ne curam quidem doloremque aliquem fugimus, magno alicui lucro inhiantes — 4. *dictito* antea quae nesciebam *modo* nunc demum *prima* primum *docta* experta *domi meae* — 6. *dolus ne obcidat* ne sine fructu adgressa eum sim — 7. *studeo vitae* pueri seruandae — 7 et 9. *adgrediri* adgredi — 9. *subposiui* subposui — *alienos* alieni partus *dolores* ἀλλοτρίας ὠδῖνας — 9. 10. *nullam rem* etc. Capt. 2. 1. 26. doli non sunt doli, nisi astu colas — 15. *nimis quam paucae* paucissimae. Sic Most. 2. 2. 79. *nimis quam* vehementer *formido* — 22. *eumque gero ornatum.* Camerarii τὸ *gero* est, quum edd. vett. haberent *cumque ornatu.* Gruterus posuit *eumque ornata ornatum* — 23. *stactam* vid. Most. 1. 3. 151. — *venerem* venerer. Sic Bacch. 2. 1. 4. veneroque te. Iuno Lucina parientium dea. Lucinam *meam* mulier, partum modo similans, Venerem forte putat — 26. *soleas mihi duce* deme.

IN ACTVS II. SCENAM VI. mihi IV.

2. *duelli* belli, aduerbialiter: in bello. Sic Capt. Prol. 68. belli duellatores optimi — 4. *Homeronidae poetillae* versificatoris alicuius, Homerum ausi inuita Minerua imitari. *mille* militum *memorari potest* mille milites memorari possunt — 5. ὁμηρίδειν Hesychio est ψεύδεσθαι — 6. *non laudandus est* miles, qui persuadet audientibus, maiores esse res a se gestas, quam, qui viderunt, eas esse sciunt — 7. *non placet* miles, quem laudent homines ex iis, quae praedicat, minus vero laudent, qui rebus gerendis interfuerunt — 8. Hor. A. P. v. 180 sqq. segnius irritant animos demissa per aurem, quam quae sunt oculis subiecta fidelibus, et quae ipse sibi tradit spectator — 10. *scurrae* homines vrbani, *manipulares*, commilitones gloriosi, rerum ab eo gestarum αὐτόπται — 11. *quorum lingua* etc. Douza δημαγωγούς, blandos populi rectores seu concionatores, putat tangi — *praestringit* vid. Mil. 1. v. 4. — 12. *arguti* quorum facundia res suas gestas in maius callet extollere, et *cati* callidi — 13. *virtus* praeclara merita *facunditatem sibi facile argutam inuenit* ipsa est sui laudatrix, nec verba deerunt oratori — 14. Festus: *praeficae* dicuntur mulieres, ad lamentandum mortuum conductae, quae dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae. Naevius: haec quidem mehercle, opinor, praefica est, quae sic mortuum conlaudat — 20. hunc versum e vestigiis monstrosae scripturae Vatic. hoc loco

inſeruit Lipſius. Alii aliter — *an me maleficio vincere eſt?* putasne me in maleficio egere magiſtra? — 27. *electat* eligit — *legionem* exercitum aliquem hoſtilem, quem victum ſpoliet — 28. *here* heri, i. e. nuperrime, *nudius quintus* die abhinc quinto — 32. *abſiſtere* abire. Acid. atque *a me* abſtitit — 34. *Neriene* Martis vxor. Gellius 13. 22. vult *Nerio* ſeu *Neria* — 35. *quum tu recte prouenifti,* 2. 4. 33. erat: *quum bene prouenifti ſalua* h. l. quum ſine malo peperiſti. *bene prouenire* autem omnino eſt εὐτυχεῖν, contrarium autem *δυστυχεῖν nequiter prouenire* Rud. 3. 5. 57. Men. 5. 5. 61. *futile prouenire* Stich. 2. 2. 73. — 37. *interfeciſti* prorſus priuaſti *vita, lumine.* Sic Merc. 5. 1. 4. vſus, fructus, victus, cultus mihi interfectus eſt — 40. *haud ab re tua* non cum damno, non ſine magno fructu tuo — 43. *exſtinxit* exſtinxerit — 50. *hoc* huc — 52. *poenitet ne te, quod ancillae ſunt iam?* num tibi nondum ſatis magnus ancillarum grex alendus mihi videtur eſſe? — 53. *comedint* comedant — 55. *ex parua Graecia* quae Italiae pars inferior a Romanis vocabatur *Graecia magna,* a Graecis ipſis dicta putatur *Graecia parua.* Vt vero milites glorioſi apud Plautum nationes regionesque nominare ſolent, quae nusquam terrarum ſunt, ſic forte et Stratophanes, coniiciens, quod Graecia eſſet magna, oportere etiam eſſe Graeciam paruam, hoc nomen confinxit. Edd. vett. habent *ex pari gratia* — 57. *auro contra* vid. Epid. 3. 3. 30. — 58. *Sara* ſeu *Sarra,* Tſor, vetus nomen vrbis Tyri, vnde Virg. Georg. 2. 506. *Sarranum oſtrum,* purpura Tyria — 59. *induuiae* vid. Men. 1. 3. 9. — 61. *ecquid amas me?* Sic Ter. Eun. 3. 2. 3. Thraſo, aeque inſulſus, Thaidi: ecquid nos amas de fidicina iſtac?

IN ACTVS II. SCENAM VII. potius V.

1. *ite ſimul* conſerui mei mecum, *muli aeris damnigeruli* quod eſſet: qui, tamquam muli, onuſti eſtis aere, quod his meretriciis in aedibus perditur. Non dicam vero, ad portandas minas quinque pluribus ſeruis non fuiſſe opus, ſed v. 26. Geta argentum ferebat ipſe, conſerui autem ea, quae herus vna mina iuſſerat opſonari. Vnus igitur Geta erat *mulus aeris,* at ceteri tamen vna cum eo *damnigeruli.* Recipiendam itaque putaui lectionem Scioppii *ite hac, heri damnigeruli,* qui mecum geritis, quae herus damna facit. Acidalius ſuſpicabatur, vna voce dici *muneridamnigeruli.* Taubmanniana prior habet *mulieri damnigeruli* — *foras gerones* qui ex aedibus heri

bona eius geritis — 2. *hamaxagogae* qui quasi vehiculis bona exportatis — 6. *publicos* homines, explicant: aediles plebis — 8. *neque mea quidem opera* etc. quod nisi ego facerem, nihilominus propere periret — 10. *deminui* furto subduxi — 11. *partem herculaneam* decimam, Herculi de praeda debitam. Nummus apud Plautum est didrachma, quinque igitur nummi sunt decem drachmae, minae pars decima. — 14. *hoc* argentum, opsonium, quod ferimus — *in mare* vid. 16. 17. *in mare* quod abit *adparet* mox aestu eiectum, mox ab vrinatoribus extractum, aut in fundo certe seruatum — 18. *neque datori* redit, *neque adceptrici* seruatur, ab ea consumitur. — 24. *qui valeat, fero* argentum, opsonium — 27. *haud perit* non frustra est, amo non ingratum — 28. quod e 4. 1. 4. adparet, Cyamum fuisse vnum e Dinarchi seruis, verba, ab *i Cyame* vsque ad *lubet*, Getae tribuenda sunt — 29. *vasa* statim cupit vacuefacta, quae ad herum referat, aut sibi vindicet — 34. plurimi eum a me fieri — 36. *ipsus se comest* curis videtur macerari, seu potius: vngues mordet; quod faciunt interdum, quibus odiosum aliquid est — 38. 39. *vsque ad ientaculum iussit ali.* Si vox *ientaculum* genuina est, intelligo: iussit eum tolli, quo ipso spem fecit, eius alendi, quare *mansi* exspectaui eius aduentum, intereaque *auscultaui* ei patri, *obseruaui* diligenter feci, quod esset puero seruando, donec pater praeberet ipse, quae essent opus. Sed nunc adtulit ad me, quae sumtus, puero auctae, aut augerent adhuc, aut certe non subpeditarent, ancillas, vestes. Voluisse igitur videtur, vt infans *ientaculum* modo, primum cibum, adciperet, ne ad prandii quidem tempus viueret, a me, quod alere infantem nequeo, in prima mox aetatula exstinguendus. Alii posuere *iectaculum* qui abiiceretur, exponeretur; alii *spectaculum* vt cerneret ex se natum, non seruaret — 39. 40. *quem per nam noui* tmesis, licet duplex, vocum *quemnam* et *pernoui* adnoscenda potius esse videtur, quam *peruiam noui* in via visum noui — 41. *traxit ex intimo ventre suspirium* rustice pro *alte petiit* Cist. 1. 1. 57. seu *susp. duxit ab imo pectore* — 42. *num obsecronam* numnam obsecro — *icit femur* vt *harioli*, qui se ipsos mulcare solent. Turnebus *hariolum* pro *furioso* putat adcipiendum — 48. *posca* vid. Mil. 3. 2. 23. — 49. *malacum* luxuriosum. Bacch. 2. 3. 121. agere aetatem in malacum modum. — *vmbraticola* homo mollis, vilis, qui negotia fugit. Hor. 1. od. 8. cur apricum oderit campum etc. Sic Curc. 4. 3. 24. *vmbraticus* est ignauus, hu-

milis — *tympanotriba* homo eneruatus, effeminatus, quales erant Cybeles facerdotes — 50. *nauci* vid. Moſt. 5. 1. 1. — 52. *hac* machaera *offatim conficiam* in offas concidam — 54. *Ares* Mars — 55. *aduentores* qui cauponas et deuerſoria frequentant, qui ad ſcorta ventitant — 61. 62. *concipilare* idem dicit, quod v. 52. conficere — *quid tibi huc ventio, hanc aditio, hanc notio eſt?* vid. Aul. 3. 2. 9. — 63. 64. *nico*, vnde *nicto*, praeter hunc locum nusquam legitur. *manu niceris* eſt: tetigeris, ſeu modo: minatus ſis — 65. pro: *obcidi optimum eſt* cum Lipſio legendum puto *obcedi optimum eſt*, eodem ſenſu, quo Gronovius legi vult *concedi*, licet *obcedere* aliis Plauti locis ſit *adcedere* quando iunctum eſt ſiue cum *obuiam* Aſin. 2. 3. 24. item 2. 4. 6. et Stich. 5. 2. 24. ſiue cum *in conſpectum* Moſt. 5. 2. 4. — *captio eſt* res eſt periculi plena, tecum nunc pugnare, namque — 66. *quam haec* mea machaera, i. e. hoc, quod mihi pro machaera foret — *verum* pro *veru* vt Rud. 5. 2. 15 et 17. — 69. *ventre ſaluo* antequam machaera tua perfodiar.

IN ACTVS II. SCENAM VIII. potius VI.

1. *datin ſoleas* de lecto ſurrecturae — 3. *cui duae ancillae dolent* perquam comice amicae, caput ſibi dolere querenti, ſibi reſpondet *duas dolere ancillas* i. e. poenitere ſe argenti in emendis illis male conlocati — 4. *ſic datur* vid. Men. 4. 2. 40. Poen. 5. 5. 7. ſed hoc Truculenti loco videtur potius eſſe dolentis: *ſic ſit!* ſic ſolent meretrices! — 7. 8. Vix me contineo, quin ſubfringam etc. comice minax *totis aedibus talos ſubfracturus eſt!* — 9. *auarum* auararum — 14. *crudum* inhumanum, inexorabilem, Poen. 5. 2. 148.

IN ACTVS III. SCENAM I.

2. *bubus glandem* in pabulum dediſſe veteres, Cato docet c. 54 et 60.: "bubus cibaria annua in iuga ſingula lupini modios CXX aut glandis modios CCLX" et Columella l. 6. c. 3. et l. 11. c. 2. Douza tamen legi vult *ſubus* — 3. *poſt illoc veni quam* tmeſis: poſtquam illoc veni, aduenit — 5. *oues tarentinas* quarum lana apud veteres habebatur praeſtantiſſima. Hor. 2. od. 6. dulce pellitis ouibus Galeſi flumen, et regnata petam Laconi rura Phalanto. Galeſus autem fluuius prope Tarentum, et oues pellitae, πρόβατα δέρμασιν ἐσκεπασμένα, quae pellibus teguntur, ne lana contaminetur — 7. *crumenam de collo*

vid. Perſ. 4. 6. 9. — 9. 10. *ouis mina* eſt: ventre glabro, vt apud Feſtum *mina mamma* quae ſine lacte eſt. vocantur hae oues *perperae*, quod ſine lana ſunt, nam *perperus* eſt ἄχρηστος, inutilis, nequam, leuis. Sunt vero, qui pro *perperae* legendum cenſeant *propere.* Nemo non videt, iuuenem de viginti minis loqui, quas pro ouibus adceperat, quo eodem modo Aſin. 3. 2. 44. Libanus viginti minas, pro aſinis adceptas, vocat aſinos, caſtigandos, ſi forte in crumena rudant — 11. 12. *Mars meo periratus patri, nam* etc. vid. Poen. 3. 3. 32. — Muretus: lupas Marti ſacras putabant, vnde Romae conditoribus, quod a Marte geniti eſſent, lupa dicitur vbera praebuiſſe. Lupa vero etiam vocabatur meretrix, a qua Labrax non longe abeſſe dicit oves eas, quas in crumena ferebat — 14. *hoc ictu exponam* hac pecunia exturbabo riuales meos. *Exponere ictu* eſt: loco mouere, de gradu deiicere. Caſ. 4. 4. 17. *paene expoſiuit cubito.* forſan a luctatoribus translatum. Acidalius. — 18. *tat* idem forſan, quod Stich. 5. 7. 3. *tatae*, vocula hilaritatis — 22. *ne me morari cenſeas.* Mil. 4. 7. 10 ſq.

IN ACTVS III. SCENAM II.

12. vulg. *Ast. habent? Strat. paraſitum* etc. Qui potuerit vtrique in mentem venire paraſiti, me non videre profiteor. Veriſſima mihi et vtrique perſonae conuenientiſſima videtur emendatio Lipſii: *Ast. haben'?* additura forſan eſt, *quod mihi dones*, nam hanc meretricum primam fuiſſe curam, ex omnibus Plautinis adparet. *Str.* vero interpellat περὶ σίτου etc. quare *Ast. intellexti* etc. — 14. *commoueo* me. Edd. vett. *conuenio.* Alii *commeo* — 14 ad 18. Conrupta quaedam his in verſibus eſſe concedo, et, quae reperi apud interpretes, ita certe mihi nondum videntur explorata, vt mutare quid audeam. Senſum tamen puto eſſe hunc: docturus Stratilax Aſtaphium eſt, vnde habeat, quod ei donet: crebro enim in vrbem commeantem didiciſſe ſe artem, heri depeculandi. Solent ſaepe ſcurrae vrbani cauillatores eſſe faceti. Mil. 3. 1. 47. Vocem igitur ruſticus Lipſio videtur finxiſſe *cauliator*, quae a ſono vocis *cauillator* parum abit, et adludit ſimul ad *caulam* vnde praedam fecerat. Mulier, cui vox ignota eſt, ruſticum putat vocem *cauillator* male pronuntiaſſe v. 16. 17. cui ruſticus v. 18. non id ſe voluiſſe, at tamen vocem *cavillula* a voce *caula* parum differre — 19. intelligit nunc mulier hominem, quare: ſequere intro me — 20 ad 23.

vid. Trin. 3. 1. 8. — 27. *anne autem, vt ſoles* truculentus es, qui Strabacem vituperes, matrem amicae poſtponentem? — 29. 30. *tene* manum meam. Cetera ſecum aut ſpectatoribus dicit — 30. *mihi* plane abundat, vid. Amph. 1. 1. 113. — *male adcipiar pecunia mea* quae furto conraſi, nequitia mea mox peribunt.

IN ACTVS IV. SCENAM I.

4. Mſſ. et edd. vett. habent *Cyamus*, praeter vnam Pariſ. quae habet *Geta meus*, quod Meurſius ſincerum putat. Verum quidem eſt, Getam act. 2. ſc. 7. dona Dinarchi ad Phroneſium adtuliſſe, et nuntiare hero potuiſſe, grata ea puellae fuiſſe et militis dona ingrata; at Geta non ſolus ea dona adtulit, ſed ipſe argentum, opſonia alii ſerui, inter quos Cyamus, qui primus deinde laetum hero nuntium adtulit. vid. 2. 7. 28. — 6. *melliniae* potioni dulci, i. e. hoc mihi eſt longe iucundiſſimum. — 8. *mea pila eſt* prouerbialiter: vici, triumpho — *mulier mecum perit* me amat. Poen. 5. 2. 135. Gruterus mauult *mecum erit* — 9. *perire* minus graue eſt, quam *interire*, h. l. priori *opes*, poſteriori *vita* ipſa. cf. Capt. 3. 5. 32.

IN ACTVS IV. SCENAM II.

1 ad 7. intus exiens ancilla herae clamat — 2. *iſtum* Strabacem *exinani* ſpolia viginti minis ſuis — 3. *tempus ei rei ſecundes* occaſione vtere eius ad lucrum praedamque reuocandi. — 4. morem ei gere — 5. *his* foribus — 6. *ad te exagogam faciat* opes paternas adferat — 7. *iſtos* amatores tuos — 8. *qui perit?* quem hera tua diripiendum nacta eſt? — 11. *non mu* prorſus nihil. cf. Stich. 1. 3. 101. — 12. *bolos quos dat* quantum lucri faciendi obportunitatem Perſ. 4. 4. 106. Ter. Heaut. 3. 6. 6. crucior, bolum tantum mihi ereptum tam ſubito e faucibus. Sed alio ſenſu vide hanc vocem infra 4. 3. 70. — 15. *ſolus ſummam habet hic apud nos* Men. 2. 3. 9. potiſſimus noſtrae domi eſt. Ter. Eun. 1. 2. 71. priores partes apud nos habet — *nunc is eſt fundus nobis* quaſi praedium fructuoſiſſimum. Nannius. — 18. Thetis Achillem filium plangendo in vitam reuocare non potuit — *leſſum fecit filio* inutili lamentatione complorauit eius mortem — 19. *qui dum* etc. nec miles mittetur intro: qui tu magis intro poſſes mitti? — 22. *quando ſcis* mores meretricum — 23. *diſcant* alii, patiar! — poſt *liceat* iterum pono ſignum exclamandi — pro *argumentari* quidam poſuere *commentari*, cui muta-

tioni licet codices non faueant, at ſequentia tamen euincunt *argumentari* et *commentari* eodem h. l. ſenſu vſurpari: *dum* quo tempore alii Phroneſii inſtitutione vtantur *mihi* interea *argumentari liceat* reputare mecum liceat inſtitutionis veſtrae rationem — poſt *dedi* ſignum interrogandi. *ni* eſt *ne τῷ oblitus* ſubiiciendum *oblitusne ſim, quod dedi?* nonne, qui minerual pependi, poſtulem, lectioni, licet tacitus, intereſſe? — 24. *tu magiſter* tu ſatis iam edoctus *interea* dum Strabaci traduntur elementa *commentabere* meditare tecum ſolus, quae artis noſtrae ſint — 25. *illa* Phroneſium *interim* cum Strabace ſola *itidem vult commentari* quae poſcat quaeſtus ſui ratio — 26. *dedi hodie* ergo hodie excludendus non ſum — 28. *bene ſumus* genio noſtro multa bona facimus. Perſ. 2. 3. 11. Sic Men. 3. 2. 20. minore nusquam bene fui dispendio — *tua virtute* beneficio tuo. Mil. 2. 1. 82. — 34. *de opſonii mna* hoc *mna* eſt a coniectura Gruteri; Camerarius volebat *de opſonio ſaltem* — 36. *orcus* et meretrix, quidquid adceperunt, non reddunt — 46. *tibi ludos faciam clamore in via* Aul. 3. 2. 32. te pipulo hic differam ante aedes: lamentis conuiciisque te diffamabo — 49. manum iniiciam *te*, pro *tibi*, adcuſabo te furti manifeſti, vt condemneris *quadrupli.* vid. Curc. 5. 2. 21. — 51. *fio inpudens* qui repoſcam, quod dedi. Lamb. — at forte non queritur, ſe inpudentem fieri, ſed ſtatuit, ſe inpudentem fieri velle, nam — 52. ſibi, ad incitas redacto *non penſi eſſe* ſe non curare dicit, *quos capiam calceos* aptine calcei ad pedem, an male laxi ſint, i. e. ſe, quid deceat nec ne, non curare — 58. *meus qui adfinis fuit* cuius filiam fui ducturus — 59. *tonſtricem huius* Phroneſii, Suram. 2. 4. 51.

IN ACTVS IV. SCENAM III.

Verſus 1 et 2. ſenex ancillis non poteſt dixiſſe, ſed filiae de via clamat, egreſſum, vt veniam daret, adhuc inclamanti — 1. *tibi* filiae meae *male dicam? male velim?* — 2. *expertae eſtis* tu et mater tua, quae partum tuum celauit — 3 ſqq. ancillis dicit — 3. *verberantes* Salmaſius vult *verberans* quod et Lamb. Gronoviusque probat. Langlaeus *verberantes* paſſiue adcipiendum dicit, vt idem ſit, quod *vapulantes* ſeu *quum verberaremini.* Douza: rogitaui ego vos *cum verberibus* pendentes — 5. *ſine malo* ſine verberibus — 6. *colubrino ingenio* quo ſerpentes ſunt, peſſimo — 7. *bilingues* in fraude deprehenſas — 8. *viri*

tintinnaculi carnifices, qui ferreas vinciendis indebant compedes, quae, dum pedibus adcudebantur, tintinnum edebant. Salmaſ. — 12. *nec, quid peccaui, ſcio* fecerat enim, quae hera iuſſerat — 14. *ego ero paries* ſtabo inter vtramque — 16. *iſtae*, iſti, Surae tonſtrici — 19. *ſcapupulis tute liuorem iſtoc concinnas tuis* faſſa, te nepotem meum ſubripuiſſe, loris caederis. Valla autem explicat: fatendo efficis, vt liuor, verberibus excitatus, remedium inueniat, et quaſi ſaneſcat. Piſtoris legebat *leuorem:* ingenua confeſſione efficis, vt ſcapulae tuae, iam plagis aſperae, leues fiant, dum plagis nouis non excitantur. Sed nihil cogit *iſtoc* intelligere *tua confeſſione*, quod eſſe poteſt *tuo facto*, praeſertim quum falliae nondum erant, quid puero factum eſſet, et quis eius eſſet pater. — 25. *ad meam heram* maiorem, Phronelii matrem — 35. *metuo patres ei quot fuerint* non iocatur, ſed metuit, filiam pluribus vulgaſſe corpus, incertam nunc, quo patre ſusceptus puer ſit — 45. *meo fiunt capiti comitia* vid. Aul. 4. 7. 20. Pſeud. 4. 7. 134. — 48. Acidalius coniiciebat: *video ego te* (Dinarche), *propter male facta quoius* (vim herili filiae inlatam), *patior onus parietis*, et *paries* e verſu 14. ſenex ei eſt, qui indicium vrgebat. Salmaſius vero *AN. video ego te propter — CA. mala, quem? AN. qui eſt patronus parieti* (qui Dinarchus parieti adhaeret. nec vult animaduerti). — 59. *ſiue caret temeto* non bibit — 70. *hoc ego te mulctabo bolo* hac te mulctabo iactura. vid. 1. 1. 10. Poen. Prol. 101. — *ab ſeſe* e domo ſua — 79. *iſta* Phroneſium *ſtimulum longum habet* vim adliciendi, e longinquo iam efficacem, *quae vsque illinc* a foribus aedium ſuarum *cor pungit meum* meum, licet iniuria adfecti, animum reddit ſui cupidiſſimum.

IN ACTVS IV. SCENAM IV.

1. *blitum* vid. Pſeud. 3. 2. 26. vnde *bliteus*. Scaliger: dicebantur *βλιτάδες* in contemtum. Βλιτάδες, inquiunt Grammatici, *αἱ γυναῖκες εὐτελεῖς* i. e. nugatoriae mulieres, vt vocat Feſtus. Plinius: *blitum* iners videtur, ac ſine ſapore aut acrimonia vlla, vnde conuicium feminis apud Menandrum faciunt mariti — *lutea* luto vilior. Moſt. 5. 2. 45. ſeruus nequiſſimus vocatur *lutum*, et Perſ. 3. 3. 2. leno: *lutum lenonium*, Pſeud. 4. 2. 27. *in luto eſſe* expedire ſe non poſſe, et Perſ. 4. 3. 66. *in luto haerere* — *ſapere ad rem ſuam* idem eſt quod Pſeud. 1. 2. 42. *rei ſuae ſtudere*, quod leno ibi meretricibus iniungit, nec ventri modo

operam dare, panticesque madefacere — 3. *diuidia* vid. Caſ. 2. 2. 11. Plerisque locis eſt: *res mihi eſt diuidiae*, h. l. eſt mihi *diuidia*, et Stich. 3. 1. 40. legitur *in diuidiam veniam* — 5. *vbi id audiuit* Piſtoris conrigit *lubido adireſt* — *liberi* de vno filio alii quoque dixerunt, v. c. Ter. Andr. 5. 3. 20. *inuenti liberi* de vno filio — 6. *manſtutorem*, tutorem, qui manu tueatur. Malunt, Plautum de puella dixiſſe *manſtutricem* — 7. pro *adſum profectu'ſt* Acidalius: *ad te ſum profectus* quod videbatur recipiendum. Idem pro *quid agitur?* mauult *quid igitur?* quae conrectio non videbatur neceſſaria — 15 ad 17. laudat ſuam meretricis ſapientiam, quae, ſi vnus amator animum contulerit alio, ne deſerta pereat, aliud iam praeparauerit ſibi perfugium — 21. *circumducere* fraudare aliquem pecunia, auro, argento, apud Plautum ſaepe legitur — 23. *ſpes animam efflauerit* nulla ſupererit — 24. *factum cupio* adnuentis eſt: faciam *nunc* quum filiolus meus tecum adhuc eſt, quod *nunc* verſu ſequenti exprimit: nam *refacere*, (ſic enim vno verbo, non *re facere*, ſcribendum puto) i. e. filium ad te reducere, ſi iam traditus vxori meae eſſet, id quidem, *ſi* etiamſi *velim*, *non eſt locus* per vxorem facere non poſſem — 25. *Nunc* igitur *puero vtere* ad militem circumducendum, *et procura* nihil apud te puero defieri patiare, quin, quod opus ſit, praebeatur — *vnde procures*, *habes* ea, quae largitus tibi ſum — 26. *vbi domi metues malum* iurgia ab vxore, ob filium non ſtatim reductum — 27. *ſaltem* licet deſinas eſſe amator, *amicus* mihi eſto *manubiarius* qui adiuuet me in praeda ex aliis facienda — 29. *futatim*, quod Mſſ. editionesque veteres omnes habent, P. Valla explicat *profuſim;* Lipſius malebat *furatim* ſeu *furtim;* Palmer. vero *fututim* a *futuere* quod verbum eſt de concubitu proprium — 30. *operae vbi mihi erit* vid. Mil. 2. 2. 97. — 32. *vbi amici, ibidem opus.* Lambinus et plerique omnes explicant: vbi ſint amici, ibidem eſſe negotium et moleſtiam. Quis vero non videt, Phroneſium h. l. non queri de negotiis, quae amici faceſſant ipſi, ſed gaudere vehementer, ſe Dinarcho, licet non amplus amatore, at amico tamen vti manubiario, quo opem ferente opus, quod velit, efficere, militemque circumducere queat. Senſum igitur eſſe puto: vbi amicorum non deſtituare auxilio, ibidem opus, quod cordi tibi ſit, facilius perficies. namque — 33. *propter hunc* Dinarchum, qui filium in triduum vtendum mihi reliquit, *ſpes etiam* (pro *ſe* cum plerisque

posui:) *est, militem hodie ri* alii explent *exinanitum iri*, alii *tactum iri*. vtrumuis malis, seu subpleas *fraudari*, sensus erit idem: propter hanc Dinarchi facilitatem, me militem spero esse circumducturam — 34. *quem* alii Dinarchum intelligunt, alii militem; sed *mage, quam se amat* amare similat, vnumquemque amatorem, quem spoliatura est, *dum id, quod cupit, ab eo abstulit* — 35. cf. supra 2. 7. 17 sq. vbi meretrix comparatur mari, quod seruat saltem, quae deuorauit: meretrici autem des, quantum vis, numquam adparet neque datori, neque adceptrici — 36. *ita sunt gloriae meretricum!* plerarumque certe flori mox caduco opes non diu adparent superstites. Paucissimae, vt apud Ter. Heaut. 2. 3. 11. Bacchis, obportune sibi aliquid prospiciunt, aut, vt in Andria Chrysis, bona morientes relinquunt non contemnenda — 37. *adest pueri* pater qui sibi esse videtur, miles — *si is est modo* si modo satis largiter donat, quae ad puerum alendum poscam.

IN ACTVM V.

1. si constans MSS. et edd. vett. lectio retinenda est, forsan, vt 1. 2. 78. meretrices dicuntur *amare facere amantes, qui non dent*, sic h. l. amatores *amare ferre ad amicam* dicuntur: *eo* in via ad amicam sum, *mihi amare* non sine aliquo stomacho meo, *fero* minam auri ad amicam, *subplicium* pro peccato, *damnis* in quo magnum quidem damnum facio. — At fuere, qui locum putarent emendandum. Lamb. legit: *Meo mihi more fero subpl.* etc. i. e. non nouum mihi est, quod amicam damnis rei familiaris placo. Lipsius: *Eu mihi, amare! fero subplicium iam his ad amicam.* Addit: *amare, mare* est, et cauendum *amare*, tamquam *a mare.* Meursius: *Ego mihi amore fero*, vel *amare* Graecismus, valetque τῷ ἐρᾷν — 2. *vt vt adceptum* licet spretum *sit, prius quod dedi* vid. 2. 6. 49 ad 63. — 4. *sine* in MSS. non exstat — 6. 7. *parum male volo* nondum ita, vt meretur, qui filio suo non adfert cibum — 7. *si quid peccaui prius*, si, quae prius dona adtuli, minus fuerunt iucunda — 8. *mina argenti* centum drachmarum, eiusdem fere erat pretii, cuius sunt duodecim et dimidius nostrorum vallensium seu thalerorum; *mina auri* vero Mil. 5. v. 27. valebat plus, quam centum thaleros. Liv. 38. 11. "pro argento si aurum dare mallent, dum pro argenteis decem, aureus vnus valeret." — Palmerius v. 8. veram putatur lectionem restituisse: *si mihi rides, espice;* malui tamen Acidalium sequi, qui militem

meretrici auerſae dixiſſe cenſet: *niſi mihi credis, ſpece:* ſi verbis meis non credis, rem ipſam vide — 9. Quod Aſin. 1. 3. 50. Cleaereta dicit: ſemper *oculatae manus* ſunt noſtrae, credunt, quod vident, idem hic Phroneſium, militemque iubet aurum vel auerſae in manum dare — 10 ad 16. enumerat meretrix ſumtus, pueri alendi cauſa ferendos, vt perſuaderet militi, quam vnam auri minam daret, et eam eſſe parum — 10. *puero opus eſt cibum* cum adcuſatiuo rei *opus eſt* videtur poſitum, niſi hunc adcuſatiuum a mox ſequente *vt habeat* regi putes. Sic ſupra 1. 1. 71. quid *puerum opus eſt* peſſimae, vbi *eſſe* intelligendum putatur — 16. *Setanium* meſpili genus, in Italia frequens; dicit meretrix, non poſſe militares pueros vilibus et parui pretii cibis educari, cuiusmodi ſetanium ſit. Muretus. — 18 ad 20. licet miles non alteram modo auri minam, ſed adeo, quantum ea iuſſerit, ſe miſſurum polliceatur, tamen, quod ait *poſtea*, abigit eum puella odioſum, quia, niſi ſoluiſſet, quamdiu adhuc puer apud eam erat, nihil *poſtea* ſoluturum praeuidebat — 21. *pauxilisper* per particulas, Nonius citat, et Camer. retinet — vulg. *decem pondo amoris* ſed Mſſ. Cam. habent *moris* i. e. hic morando; queritur enim, diem fruſtra teri — 22. Phroneſium, vt Strabacem videt venire, minam auri ſtatim Aſtaphio auferendam dat, quam ipſa intro condit, verens, ne miles, riuali conſpecto, eam repetat. Strabax igitur: *vbi eſt* Phroneſium? ſtatim vero reuerſa militi v. 28. vbi fuerit, dicit, et Strabaci, ſurrexiſſe ſe, vt ei eſſet obuia v. 29. — 23. *facto* facio, nullum laborem ſuſtinere poſſum — *conrumpor ſitu* rubigine quaſi obducor — 24. ruſticus vult dicere: aliarum rerum omnium taedio captum *obduruiſſe* ſe, in vna tantum re mentem habere defixam, in *exſpectatione* ſcilicet, vt *hic* cum Phroneſio *in lecto cubet* — 26. *quomodo?* miles in animo habet: hoc fieri poteſt — 27. puella intellexiſſe vult *quo modo*, quo vsque eum praeferat ſibi, et reſpondet *hoc modo* eo vsque *vt moleſtus ne ſis*, vt te abire mallem — 31. fruſtra bella es, niſi mihi fruendam das pulcritudinem tuam — 35. *manubia machaera* de hoſte capta. Scaliger explicat *fulminatrix* a manubiis Iovis — 36. *nihil φλυαρεῖν ſatius eſt* vt 4. 4. 8. aufer nugas: *hae* tuae *minae* ſunt ridiculae, 37. *aureis minis* deterrenda ſum, ne eum amem. cf. v. 56. — 38. *iſtimodi* iſtiusmodi — 40. *callent* et *faſtidiunt* videntur hic obponi. *ad ſuum quaeſtum* vbi lucrum faciunt, *callent* vel odioſa quaedam ferunt, v. c. meretrix amatorem, cetera parum amabilem, *faſtidiunt* vero, vbi nihil

lucri faciendum ſit — 42. in Mſſ. Cam. eſt *citus bellum hi,* in edd. vett. omnibus *citus bellum init* vnde Gulielmius *ſcitus bellum init.* Iocum ineſſe putant proteruiorem, meretricula quidem viroſa non indignum; mihi vero Strabacem ea *ſcitum in bello ineundo* hoc vno ſenſu videtur vocare, quod dona adferat, mulieri adceptiſſima, quibus vnis expugnari cupiat, argenti minas. Acid. non *ſcitus bellum init,* ſed *at eſt bellus mihi*, et verſus 51. *Caue* etc. et 50. *Campas* etc. ponendos putat ſtatim poſt verſum hunc 42. *quamquam* etc. et ante 43. *dedin* etc. — 43. miles puellae verba eodem mecum ſenſu videtur adcepiſſe, qui reſpondet: *dedin' ego aurum?* nonne et ego, aurum dando, ſcitus bellum inii? — 44. hunc verſum Strabaci tribuunt. Audiuerat ille quidem, militem dediſſe aurum, ſed ſcire non poterat, dediſſe *minam auri.* Tribuendum igitur verſum putarem Phroneſio ipſi, et *hanc* putarem δεικτικῶς poſitum pro *me,* niſi ea v. 18. et alteram auri minam parum eſſe dixiſſet. Tribui igitur verſum Aſtaphio, cum hera, auro condito, reduci — 45. *ſerua tibi* ipſi malam rem, quae abituro viaticum ſit — 48. *de tuis deliciis* opibus, quas tibi delicias eſſe oportet, in largiendo nimis parco *ſummis* quas tamen ſummas eſſe ſcio — 49. *ai* dic aperte, quas delicias intelligas — 50. *campas* nugas *dicis* — 51. *dentes ferrei* ruſticus videtur, aperto ore adſtans, dentes oſtendiſſe eminulos. Alii militem putant raſtros ſpectaſſe dentatos, manu ruſtici tractari ſolitos — *abstine iſtac tu manu* adtrectaſſe videtur ruſticus Phroneſium, atque a milite eſſe detruſus — 53. *magno* magnopere *tu vapula* — 58. Phron. ſecum dicit, in ſinu gaudens — 61. *tanto melior es* formula adclamandi laudandique. Meurſ. quidem ad Rud. 1. 1. 6. vetuſtiſſimos dicit et neutra formaſſe in *or,* et *tanto melior* eſſe putat *tanto melius* — *noſter eſto* familiaris locutio alterius laudandi et confirmandi. Sic Bacch. 3. 3. 39. Mil. 3. 3. 25. cf. et Ter. Eun. 1, 2. 74. en noſter! laudo, vir es — *ſed de voſtro viuito* non eo ſenſu *noſtrum* te adpello, vt cibum ego tibi praebitura ſim. — 62. *ſolue zonas* ad argentum, quo mecum certes, promendum — 63. ego *hic habito, timeo meos* patrem, matrem, *non ego ambulo* non vagus et erro ſum, qui tu es, ſed ſtabilem hic certamque ſedem habeo — 64. pecua *obligata* promiſſa. Priſcian. pro *in crumina* citat *in neruina* quod Palmer. ab homine ruſtico pro crumina dictum putat, quod, vt obaerati in carcerem ducantur, ſic nummi crumina ferantur obligati. Modii libro adſcriptum

est *nerumina*, oues autem neruminas Palmer. explicat vitiosas, quae ruminare nequeant — 65. *quid* effectum *dedi! vt* quantopere *distrinxi hominem!* Lamb. explicat: deuinxi Phronesium, ita vt mihi debeat, et satis facere necesse habeat. Rectius, opinor, Petrus Valla: rusticum deduxi ad id, vt moliri vlterius nihil possit — *immo ego vero* me distrinxi ipse, *qui dedi* qui mea in aemulationem tuam profudi — 66. 67. Si lectio certa est, quae esse videtur, Phron. militi dicit: *i nunc intro, et tu ergo* ob talentum mihi datum i prior *hac mecum.* Quo audito miles: *tu eris mecum quidem?* Strabax vero tristior puellae: *quid tu, quid ais? cum hoccine* priore? Miles autem: quae antea donasti, non ingratae te donasse intelligo, nunc vero *ego* in donando *posterior sum*, nec a me ea vult ingrata reperiri. Acid. vero locum ita sanare conatur: 66. *Ph.* i nunc intro amabo, et tu (Strabax) hac. *St.* ergo mecum tu eris? *Ph.* tecum quidem. 67. *Str.* quid tu? quid ais? cum hoccine? *St.* ego enim posterior dedi. — Si antiquus versuum 70 ad 74. ordo retinendus est, explicentur ita: 70. militis est, qui audito, se non solum cum puella futurum, sed nec Strabacem exclusum iri, consentit *vt rem gnatam video* Cas. 2. 5. 35. quod aliter fieri nequit, quod auaritia puellae vtriusque bonis inhiat *hoc adcipiundum est, quod datur* Strabax riualis adcipiendus est — 71. Strabax dicit, qui, licet non possit non concedere, amicam eam esse ambobus, perridicule tamen se passurum negat, vt eodem secum lectulo miles vtatur — 72. sqq. Phronesium spectatoribus dicit *aucupaui* aucupata, praedata sum Most. 2. 2. 42. — 73. *vt meam* meretricis *rem*, partes, in scena *bene gessi, vostram rursus bene geram* si spectatorum cuiquam complacita sim, eius voluptati non deero — *si quis animatus es facere* tu modo, cui lubet, *fac iam vt sciam.* Hos vero quinque versus Acid. ita transposuit: post 69. statim 73. *meamque* etc. hac vero mutatione *aequum, mea vti re bene gesta* etc. dein. 74. porro 70. 71. quem vtrumque Strabaci tribuit. Sensu quidem plano aptoque haec est molitus: an fuerit autem, cur ab antiquo versuum ordine recederet, atque, an verior sit, quem extricauit, sensus, lector iudicet.